

EGYESÜLT ERŐVEL

A MAGYAR KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÖTVENÉVI SZAKSZERVE-
ZETI TEVÉKENYSÉGÉNEK
TÖRTÉNETE

MEGBIZÁSBÓL IRTA
NOVITZKY N.
LÁSZLÓ

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ÖTVENÉVI FENNÁLLÁSA ALKALMÁBÓL KIADJA A
MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETÜ-
ÖNTŐK SEGÉLYZŐ-EGYESÜLETE

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VILÁGOSSÁG KÖNYVNYOMDA RT.
BUDAPEST, VIII, CONTI-UTCA 4. SZ.

TARTALOM.

Előszó	7
Történelmi bevezetés.	
A könyvnyomtatás	9
A könyvnyomtatók szociális viszonyai kezdettől a XIX. század első feléig	15
A magyarországi könyvnyomtatók helyzete a XIX. század közepéig.	
A magyar könyvnyomtatás uttörői. — A segédek anyagi és társadalmi helyzete a XVIII—XIX. században. — Cenzura. — Technika. — Az 1848. évi események	25
A szervezkedés utján.	
Az 1848. évi árszabálymozgalom	35
Egyesülési törekvések.	
A pesti nyomdászok első segélyző-egyesülete. — Vidéki nyomdász-egyesületek	42
Nehéz idők.	
Az 1861. évi budapesti árszabálymozgalom. — Segélyző-egyesületünk, a pest-budai vándor és beteg könyvnyomdászokat segélyző egyesület megalakítása	59
A haladás utján.	
A Gutenberg. — Az önképző-egyesület megalakítása	72
Ujabb események.	
Az önképző-egyesület és az anyagi érdekek megvédése. — A tervezett koalíció	93
Ilt Lassalle — ott Schultze	99
Egy vereség	101
Az 1870. évi nagy sztrájk	109
Összetartással előre.	
A segélyző-egyesület. — A Typographia. — Az önképző-egyesület és az országgyűléshez intézett újabb kérvény	125
Az I. és II. osztrák-magyar nyomdászkongresszus. — A magyar nyomdász-szövetség eszméje	142
A III. és IV. osztrák-magyar nyomdászkongresszus	147
A segélyző- és az önképző-egyesület. — Az egyesítési indítvány. — Kerületi egyesületek szervezése	153
A kilenc órás munkaidőért vívott harc	161
A Typographia iránya. — Az V. közös kongresszus Brünmben. — A segélyző-egyesület és az egyesítésre vonatkozó indítvány	168
Az utolsó közös kongresszus. — Az osztrák-magyar nyomdász-szövetség eszméjének elejtése	174
Uj utakon. — Kisebb mozgalmak. — 400 éves forduló. — Az alapszabályok ügye. — A vidék	177
Ujabb kérvény az országgyűléshez	183
Az új alapszabály és a tagok elégedetlensége	186
Az összegyűlés.	
Az I. magyar nyomdászkongresszus	198
Ujabb alapszabálymódosítás	205
A lapszedők és a hétfői lapok. — Ujabb árszabálymozgalom	208
A II. magyar nyomdászkongresszus	213
Magyarosítási mozgalom	215
A hírlapszedők és a vasárnapi munkaszünet	225
Egyesült erővel.	
A budapesti nyomdászegyesület országosítása. — A III. magyar nyomdászkongresszus	229
Szervezési munkálatok. — A IV. magyar nyomdászkongresszus és a 25 éves jubileum	248
Az 1885. évi árszabálymozgalom	254
A vidéki nyomdászok ébredése. — A szerkesztő függetlenítésére irányuló mozgalom	263
A szövetségi nyomda	269
Kérvény a vasárnapi munkaszünet érdekében	271
Az V. magyar nyomdászkongresszus	273
Az 1890. évi árszabálymozgalom	277
Az első májusi ünnep és a nyomdászok. — Nemzetközi nyomdászkongresszusok	293

Az árszabályközösség.

Parciális mozgalmak. — Az 1895—96. évi budapesti és az 1897. évi vidéki bérmozgalom. — Az árszabályközösség	298
Az 1895—96. évi árszabálymozgalom	306
A pártok kibékülése. — Hatósági üldöztetések	317
A fővárosi árszabály meghosszabbítása. — A vidéki mozgalom	322
Az önképző-osztályok 1891. évi temesvári kongresszusa	343
A VI. magyar nyomdászkongresszus	345
A debreceni VII. magyar nyomdászkongresszus	348
Uj utakon előre!	
Az egyesület autonómiájának felfüggesztése	350
A segélyző-egyesület 1890—1901-ig	391
A szakegyesület	395
A IV. és V. nemzetközi nyomdászkongresszus	413
A Gutenberg-Otthon	415
Az abbaziai üdülőház	418
A tanoncgazdálkodás elleni akció	421
A Pesti Hírlap ügye. — A vidéki árszabályközösség	424
A fővárosi árszabály	427
A politikai sztrájk. — Ujabb vidéki árszabálymozgalom	429
A hétfő reggeli lapok beszüntetése. — 1907 október 10. — Nyomatvány-árszabályzat	431
A nyomdászok az egyesületi jog elkobzása ellen	435
A betüöntők mozgalma. — A szabad szervezet. — Az új vidéki árszabály	436
Az 1910. évi budapesti árszabályközösség	470
Szakirodalom és szakoktatás	507
Testvéregyesületek	513
A segélyző-egyesület 1902-től 1911-ig	517
Végszó	542
A segélyző-egyesület tisztikara 1862—1912-ig	545
Statistikai rész	547

Illusztrációk és reprodukciók jegyzéke.

Egy Corvin-kodex festett címlapja a XII. századból. Olasz munka	11
Fametsző. — Papirkészítő. Jost Amman fametszete a XVI. századból	13
Betüöntő. — Könyvnyomató. Jost Amman fametszete	18
Gutenberg	21
Schöffer	24
Gutenberg Catholiconjának utolsó lapja (1460)	26
A Budai Krónika utolsó lapja. Az első magyarországi nyomtatvány (1473)	28
A pesti nyomdászok Gutenberg 420 éves emlékére rendezett ünnepélye Visegrádon, 1860 június hó 24-én tett kirándulásuk alkalmából	31
Egy XVIII. századbeli nyomda. Ernesti Henrik 1733-ban Nürnbergben megjelent szakkönyvéből	34
Az első pest-budai nyomdászegylet alapszabályának címlapja	37
Az 1848. évi nyomdász-árszabály reprodukciója	38
A Temesvári nyomdászegylet alapszabályának címlapja	41
Egyesületünk alakuló gyűlésének meghívója a tagok névsorával	50
Jelenlegi egyesületünk első alapszabályának címlapja	53
Egyesületünk első negyedévi mérlegének reprodukciója	54
Betegek kimutatása 1862 május 24-től augusztus 31-ig; és a nyomdai házipénztáros részére szolgáló nyuhta	56
Egy pesti nagy nyomda a 60-as évekből	60
A Gutenberg	66
Az önképző-egylet lagkönyvéből	71

Tagsági igazolványok	73, 76, 84
Tagfelvételi igazolvány és nyugta	79
A Typographia	87—90
A „Vorwärts“ magyar tárgysorozata	94
A II. osztrák-magyar nyomdásznap jegyzőkönyvének címlapja	98
Sauerwein Géza	107
Régi tagsági és utazási igazolványok	112
A pest-budai betűöntők egyletének első és utolsó mérlege	120
A négyszázados ünnepély belépőjegye	151
Régi vidéki utazási igazolvány	160
Bóna J. Károly	196
Kenderessy Lajos	206
A magyarosítási harc békeokmánya	222
Az egyesület 25. éves jubileumának meghívója	225
A „Gutenberg“	228
A budapesti egyesületi bérház	381
A szállóegyesület budapesti helyiségei	390
Az egyesület budapesti házának felavatási ünnepélyéről	405
A pozsonyi egyesületi bérház	414
A Typographia 1869—1912-ig	458
Olasznyelvű szaklapunk, az II. Tipografo	474
Az abbaziai üdülőház	491
Segélyző-egyesületi váró- és ülésterem	503
Szakegyesületi ülésterem és a Typographia irodai helyisége	511
Szakegyesületi könyvtár és iroda	519
Segélyző-egyesületi irodák	525
A nagy diszterem előcsarnoka	533
A nagy diszterem a szinpaddal	536
A nagy diszterem a páholyokkal	537
Grafikonok	561

Az árszabályközösség.

Parciális mozgalmak. — Az 1895—96. évi budapesti és az 1897. évi vidéki bérmozgalom. — Az árszabályközösség.

Az 1890. évi árszabály tudvalevőleg nem sokáig maradt érvényben, mert a főnökök minduntalan lecsiptek belőle valamit. Ahol a személyzet megsokallta a nyomdatulajdonos zsarolását, ott egy pár órás munkabeszüntetéssel javítottak a helyzeten, de ez csak ideig-óráig tartó állapot volt. A Pesti Hírlap szedői és tömöntői 1891 március 21-én szintén kiléptek, dacára, hogy az árszabálymozgalom alkalmával állva maradtak. Ennek oka az volt, hogy a lap tördelője a lapot átlagárban vállalta el, míg a szedőknek heti 10, 12, 15, 18, 20 forint bizonyospénzt fizetett. Az öntöket a rendőrség letartóztatta, utóbb azonban az illetőket dr. Gold Simon ügyvéd közbenjárására szabadlábra helyezték.¹ 1893 decemberében is több kilépés történt és 1894 január havában folytatódtak a kilépések a fővárosi nyomdáknak és a vidéken Temesvár, Győr, Miskolc városokban is.²

Az 1891-ben indított árszabálymozgalom ezuttal a vidéken némi eredménnyel végződött, nem úgy, mint 1886-ban. Már az 1890-ben Aradon tartott kongresszus kimondta, hogy az ott elfogadott és a vidék nyomdászaira vonatkozó árszabály mielőbb keresztülviendő; azonban a közbejött 1890. évi budapesti árszabálymozgalom következtében ez a határozat ismét halasztást szenvedett. Az 1891. évi temesvári önképző-osztályi kongresszus határozatilag kimondta, hogy a vidéki árszabály még ebben az évben vitessék keresztül. A keresztülvitel módozatait a kongresszus a központi árszabálybizottságra bízta, melynek első ülésén egyesek még nem tartották alkalmasnak a mozgalom megkezdését, mert a vidék még nem birt érzékkel az általánosság érdekei iránt, mit a gyűjtések is igazoltak. A többség azonban a mozgalom megkezdése és támogatása mellett döntött. Az előmunkálatok gyors tempóban haladtak előre s 1892 január hó közepe táján már husz nagyobb vidéki városban elfogadtatott a temesvári kongresszuson határozattá emelt árszabály, a 9 órai munkaidővel együtt.

Az első napokban Eperjes, Temesvár, Debrecen, Szeged, Pécs, Kanizsa, Brassó, Nagyvárad, Békéscsaba, Lugos, Szekszárd, Hajduszoboszló, Nagykároly, Nyiregyháza, Kassa, Kolozsvár, Arad, Segesvár, Sátoraljaujhely, Szabadka és

¹ A „Pesti Hírlap”-nál 1881—1885-ig napi 300 sor deputátért heti 11 forintot fizettek. 1885—1886-ig fizették az árszabályt, de 1887-től kezdődőleg már nem tartották be s ettől kezdve Lilienberg rendszere kezdett a lapnál uralkodni; a kilépések nem sokat használtak, mert az áldott vidék mihamar benépesítette a lap szedőtermeit. Az 1892. évi kilépés alkalmával Faust Günther éjjel 12 órakor tűzbe dobta a lap összes kész tömöntvényeit, de a lap azért megjelent, Faustot pedig kollégialis önfeláldozásáért két-hónapi fogházra ítélte a bíróság.

² Az alsóausztriai kollégák (körülbelül 3000-en) 1891 május 8-án kiléptek. A kormány a wieni nyomdászegyletet feloszlatta, mert a munkanélkülieket segélyezte. Az ottani kollégák rögtön bejelentették egy új egylet megalakulását. A kilépés azért történt, mert a főnökök május 1-jének megünneplése miatt mintegy 200 kollégát rögtönösen elbocsátottak. Miután a wieni árszabály 1892 január 1-én lejárt volna, a főnökök a kilépést azért provokálták, hogy a segélyezendők az árszabályalapot felémésszék s így azután a segédekkel azt lehessék, amit akarnak. A terv azonban kudarcot vallott, mert a nemzetközi szolidaritás bámulatosan megnyilvánult a kilépettekkel szemben. A hatóság 1892 június havában az ujonnan alakított egyesületnek adta át az előbbinek vagyonát.

Cegléd városok nyomdászai kapták meg az árszabályt a 9 órai munkaidővel. Győr és Szombathely városokban azonban a nyomdák személyzete kilépett.

Az egyesület önképző-osztályának azon alapszabályszerű feladatát, hogy a tagok anyagi érdekeit érintő mozgalmakat vezesse, úgy a nyomdatulajdonosok, mint a segédek egy kis töredéke rossz szemmel nézte s az egyesület ellen a hatóságnál feljelentést tett. A választmány azon helyes nézetből indulván ki, hogy az alapszabályok értelmében nemcsak joga, hanem kötelessége is a tagok anyagi érdekeinek megvédése, kezdetben nem törődött ezekkel a feljelentésekkel; de a folytonos kellemetlenségek végre mégis arra indították, hogy az önképző-osztály hatásköréből az árszabályra vonatkozó ügyeket kikapcsolja, mert ezzel az összegyűlést kivánta az esetleges hatósági beavatkozások ellen megvédeni. Az 1892. április 10-iki általános nyomdászgyűlés az önképző-osztály április 4-iki határozata értelmében az önképző-osztálynak, mint árszabálybizottságnak leszámolásával és leköszönésével és egy új, az egyesülettől teljesen függetlenül álló árszabálybizottság választásával foglalkozván, elfogadta az önképző-osztály árszabálybizottságának lemondását és egy, az egyesülettől függetlenül működő árszabálybizottságot választott.¹

Ez volt tehát az első önálló szervező-bizottság. Az egyesület ezzel önként feladta ama alapszabályszerű jogát, hogy a tagok anyagi érdekeinek előmozdítása és megóvása is kötelessége, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt mást nem cselekedhetett, mert a főnökök és a segédek egy kis eltévelyedett részének folytonos áskálódásai az egyesület tekintélyét amúgy is diszkreditálták és így el kellett tőlük vonni azt az egy dolgot, melybe a hatóság támogatásával bekapaszkodhattak.

A bizottság megalakulása után a következő körlevelet küldte szét a nyomdák bizalmiférfiainak:

„T. Szaktárs! Alulírott bizottság tisztelettel kéri önt, hogy a nyomdában dolgozó munkások és munkásnők között az árszabálybizottság pénztára javára szíveskedjék gyűjteni. Kéri továbbá arra is, hogy minden nyomdászmulatságon vagy társas összejövetelen szintén emlékezzék meg a bizottság pénztáráról.

Az árszabálybizottság tőkéje gyarapításának szükségességét felesleges ön előtt fejtegetni, hisz ugyanis tudja, hogy küzdelmünkben munkástársaink összetartásán kívül a leghatalmasabb eszköz: a pénz.

Azon reményben, hogy kérésünket teljesíti, maradtunk munkástársi üdvözléssel az árszabálybizottság.”

A felhívásnak azonban nem sok eredménye volt; a magyarországi nyomdászokat csak nehezen lehetett ahhoz hozzászoktatni, hogy anyagi érdekeiknek megvédésére anyagi áldozatot is kell hozniok. A heti 15—20 forintos önkéntes adakozásokból még évtizedek alatt sem lehetett volna oly tőkét gyűjteni, mely egy mozgalom alkalmával hátvédül szolgálhatott volna és az árszabálybizottság ezen vétkes indolenciával szemben tehetetlen volt. De a gyűjtött összegek elszámolása is sok bajjal járt. Az árszabálybizottság a gyűjtések és a társas érintkezés fokozására az Ébredés dalkör közreműködésével 10 krajcáros belépődíjjal kedélyes esték megtartását határozta el. Hát bizony ez a törekvés nem

¹ *Tagjai lettek e bizottságnak:* Bauer Imre, Baura Sándor, Clement János, Csecsotka Károly, Csorda Ferenc, Grócz Ernő, Kirchmayer Lipót, Krecsmayer Lajos, Leitner Pál, Link József, Brikovits János, Ribáry Károly, Salzman Lajos, Szénássy József, Zaka Lajos.

igen hozta meg a kívánt eredményt. A kollégák indolenciáján megtört minden jóakarát. Kedvezőbb fogadtatásra talált az árszabályalpra való adakozásnál az értékjegyek kibocsátása. Az 5 és 10 krajcáros értékjegyek eszméje minden esetre jó eszme volt; a külföldön — különösen az Egyesült Államokban — már régen bevált ez a rendszer, melynek révén ellenőrizhető volt az, hogy ki adakozott, ki nem és az elszámolás is pontosan ellenőrizhető volt, mert az átadott értékjegyek által ez egyszerűsített. Ugyanekkor elhatározta az árszabálybizottság, hogy ezentul negyedévenként kimutatást terjeszt a tagok elé.

A vidék által az év elején kivivott árszabály és 9 órás munkaidő a vidéki szaktársak lanyhasága folytán az év végén már nagyrészt csak papíron birt érvénynyel. A 9 órai munkaidő, melynek érdekében a mozgalom tulajdonképpen megindult, a legtöbb helyen 10 órára változott át. De a fővárosban sem volt ez másként, mert 1600 segéd közül körülbelül 400 dolgozott árszabályon alul és ezek nem is tartoztak a szorosán vett szervezethez, a segélyző-egyesületben pedig, sajnos, nem eshetett bántódásuk. Az egyesület ellen indított hajsza csak fokozta a szervezettől eltántorodók számát és a többi szaktársak sem törődtek semmivel; hiába irt a Typographia, hogy adjanak az árszabálybizottságnak, hiába hivatott egybe az általános nyomdászgyűlés, az előbbi célra nem adtak vagy csak egyesek adtak, utóbbin pedig rendesen csak néhányan jelentek meg.

Pedig az 1892 novemberben kitört németországi árszabálymozgalmat is támogatni kellett és így érthető volt a bizottság lamentációja.¹

Az 1893. évi pártkongresszuson a nyomdászok összekülönböztek a pártvezetőséggel és a küldöttek egynek kivételével elhagyták a tanácskozási termet. Ez az ügy szóba került a február 12-iki általános nyomdászgyűlésen, hol Zaka jelentését heves vita után tudomásul vették, a nyomdászok egy része azonban a pártból kivált és „A Munkás” című lap köré csoportosuló ellenpárthoz csatlakozott.

Az egyesületben a vizsgálat folytán beállott helyzet teljesen megbénította

¹ Berlinben a nyomdászok 1876 június 28-án beszüntették a munkát. A többiek elfogadták a redukált árszabályt. A mozgalmat az egyleti vezetőség határozatára augusztus 2-án beszüntették. 70.000 márkát emésztett fel ez a mozgalom. Az új árszabály július 1-én lépett érvénybe egy évi kötelezettséggel. 1878-ban újabb árszabály lépett érvénybe, mely *redukálta* a helyi pótlékokat és a vasár- és ünnepnapok kárpótlás összegét. 1892-ben, 13 évi szünet után következett a németországi nyomdászok legnagyobb árszabálymozgalma. 1891 október 6-án ült össze Leipzigban a közös árszabálybizottság. A segédek főkövetelése a 9 órás munkaidő, a minimum $12\frac{1}{2}\%$ -kal való emelése, ezenkívül a helyi pótlékok felemelése körül forgott. A főnökök csak $7\frac{1}{2}\%$ -os béremelést voltak hajlandók adni 10 órai munkaidő és a régi helyi pótlékok mellett, 3 évi időtartamra. A segédek 9 $\frac{1}{2}$ órai munkaidőben (bele számítva 1—1 negyedórai pihenőt), a minimum 5%-os emelését és a helyi pótlékok emelését, valamint az árszabályközösség további kiépítését és az árszabály kölcsönösen szigorú betartását követelték újabbani előterjesztett feltételeikben. A főnökök ezeket a követeléseket is elutasították. A segédek erre október 24-én és november 7-én felmondták a kondíciót és a segédek árszabálybizottsága az árszabályközösséget október 22-én megszüntetnek nyilvánította. November elején körülbelül 10.000 segéd lépett ki. A lipcsei szaktársak Riedl Ottót küldték Budapestre, hogy a mozgalom támogatása érdekében való anyagi támogatást kérjen, ki az ez alkalomból egybehívott általános nyomdászgyűlésen előadta az árszabálymozgalom okait. A sztrájk 1892 január 18-án befejezettnek nyilvánított. A sztrájk 2 $\frac{1}{2}$ millió márkába került, melyhez a külföld 100.000 márkával járult. 1896 május 1-én újabb egyezséget kötöttek a főnökökkel, melynek értelmében a munkaidő egy félórával redukáltatott és a minimumok 2 $\frac{1}{2}\%$ -kal való emelése és a helyi pótlékok szabályozása. Az új megállapodás 3, esetleg 5 évre volt kötelező. Együttal életbelépett az egész Németország területére kiható árszabályhivatal, ennek munkaközvetítője és a Schiedsgerichte.

az önképző-osztály működését és viszont az az intézkedés, hogy az anyagi kérdések intézését az önképző-osztály helyett egy önálló árszabálybizottság vette át, nem mindig pótolta az önképző-osztály hatáskörét. Az önképző-osztálynak a könyvtáron és az olvasószobán kívül ezután már nem is volt más feladata, ezt a két dolgot pedig önképző-osztály nélkül is meg lehetett volna csinálni.

A Typographia ennél fogva már jóval előbb felvetette azt a kérdést, hogy az árszabálybizottság helyett egy szakegyületet kellene alakítani, mely azután átvehetné az önképző-osztály régi hatáskörét, sőt ennél sokkal intenzivebb munkálkodást fejthetne ki, mert nem korlátozná ebben az anyaegyesület többi segélyezési osztályai zavartalan működésének szemmeltartása, mely elővigyázatra egyébként a hatósági zaklatásokkal szemben szükség is volt. Az árszabálybizottság ennél fogva 1893 augusztus hóban már nyilvánosság elé is lépett a szakegyesületre vonatkozó propozícióival, melyek a következők: „1. Az egyesület tagjai, heti 10 krt fizetnek és ennek fejében árszabálysértés és munkanélküliség esetén segélyeztetnek, legcélszerűbben úgy, ha már az országos egyesületnél is lejárt a segélyük. 2. Az önkéntes gyűjtés helyett a kötelező befizetés lépne életbe. 3. A bizottság belátja, hogy kezdetben a tagok száma csekély lenne, mert csak azok lépnének be, akik a jelenlegi rendszer mellett is megteszik kollégialis köteleességeiket. Később azonban a tagok száma feltétlenül emelkedni fog. 4. A tőkegyűjtés sokkal intenzivebb módon történne, mint jelenleg. Munkásszervezkedési szempontból pedig minden érv a szakegyület alakítása mellett szól. A szakegyesületben összpontosul majd a munkások ereje a tőkével szemben is, jövő küzdelmeinkben ez viszi majd a vezérszerepet. Az államszocializmus máris előreveti árnyékát és különféle eszközökkel küzd a valódi szociáldemokrácia ellen és azért ajánljuk a kollégáknak, barátkozzanak meg a szakegyesület eszméjével, mert ez lesz a *jövő egyesülete!*”

A Typographia 1893 szeptember 20-iki száma már le is közli az új egyesület alapszabálytervezetét. A tervezetben az egyesület céljai között szerepel a tagok anyagi és szellemi érdekeinek megóvása is.

Mivel a szakegyesülettel külön fejezetben foglalkozom, ezek után áttérek az árszabálybizottság, illetve az önképző-osztálynak az árszabály ügyében folytatott munkálkodására.

Az önképző-osztály indítványára az egyesületi választmány a fővárosi nyomdatulajdonosokat körlevélben szólította fel az árszabály betartására. Erre nagy szükség volt, mert az árszabályt nem tartották be s a Pallas-nyomdában kenyértörésre került a dolog és onnan 55-en kiléptek. A körlevél szövege ez:

„T. c. Általános a panasz az egyesület segédtagjai körében, hogy nemcsak az 1890. év végén készült és mindkét fél által elismert árszabályt nem tartja be számos üzlet, de sőt még a munkadíjakat is folyton nyomja és külön-órai kárpótlás nélkül a gépeknél 10 órát dolgoztat. E bajokon segitendő, az egyesület választmánya — e hó 5-én tartott ülésén — megbízott engem azzal, hogy kérjem fel a tek. nyomdatulajdonos vagy igazgató urakat arra, hogy az árszabályt tartassák be üzletvezetőikkel. A legtöbb esetben *nem a munkaadótól* (?) származik a tulkapás, hanem üzletvezetőjétől és ennek dacára mégis öt okolják a bajokért. A felemlítetteken segitendő, ismételve tisztelettel kérem tehát Uraságodat, hogy a most érvényben levő árszabályt tartsa be, vagy üzletvezetőjé-

vel tartassa be, már csak azért is, hogy remélhető legrövidebb idő múlva bekövetkezendő munkatorlódás esetén a munkaadók és munkások összeütközésbe ne jöjjenek egymással. Budapest, 1893 november 15. Tisztelettel Egyessy Géza, elnök.“

Mondanom sem kell, hogy a körlevélnek semmi eredménye sem volt, mert naivság volt a nyomdatulajdonosoktól olyasmit feltételezni, hogy ők nem tudnak arról, miszerint nyomdájukban 10 órát dolgoznak a munkások és hogy ők ilyesmit nem engednék meg, ha — tudnák. Az árszabálybizottság a nyomdai küldöttekből újraalakult¹ és felszólította a gépmesterek és nyomók körét, hogy magát a bizottságban képviseltesse, amely felszólításnak azonban az nem felelt meg. A november hó 6-iki általános nyomdászgyűlés igen látogatott volt, ami biztatólag hatott az összes jelenlevőkre s a hozott határozat minden esetre több értékkel bírt, mint az idézett körlevél. Kimondotta a gyűlés, hogy a főnökök által egyesek irányában elkövetett árszabálysértést az egész személyzet tegye magáévá és testületileg lépjen fel. Egyes nagyobb nyomdáknak — a kisebbekről nem szólva — már kezdetben sem tartották be az árszabályt; az Athenaeumban a lapszedők 23 krral számoltak, „speck“ nélkül, a minimumot pedig csak a személyzetnek kétharmada kapta meg. Körülbelül úgy állott a Corvina személyzete is, ahol a gépeknél ezen kívül 10 órát dolgoztak. Még az Állami nyomdában is csak 10 frt volt a minimum 12 frt helyett s a női munkások 3—4—5 frt heti fizetésből tengődtek. Az árszabálybizottság december 10-én tartott ülésén úgy határozott, hogy e három nyomda személyzete tegyen kísérletet az árszabály elfogadtatása érdekében. A személyzetek december 18-án nyújtották át követeléseiket, azonban csak a Corvina-nyomdában sikerült a békés megegyezés. A Wodianer, Petőfi, Athenaeum nyomdáknak kenyértörésre került a dolog és az előbbi két nyomda személyzete teljesen, az Athenaeum személyzetéből azonban, mint ősidők óta rendszeren, csak 160-an léptek ki. A gépmesterek az Athenaeumban állva maradtak, mert nekik megvolt az árszabályuk, de hol maradt a szolidaritás, kérde a Typographia. Ha tehát nem is jártak a kilépések teljes eredménnyel, meg volt az a hatásuk, hogy felkeltették a kollegák érdeklődését. Utólag az Athenaeum és a Wodianer, valamint a Corvina-nyomda is megadta az árszabályt. Csak a Petőfi-nyomda tulajdonosa vonakodott a felszólításnak eleget tenni s így e cég zároltatott. A december 26-án tartott általános nyomdászgyűlés annak konstatálása után, hogy még több budapesti cég nem tartja be a 9 órás munkaidőt, vagy részben az árszabályt, kimondta, hogy tekintettel arra, hogy a segélyezendők száma egyre emelkedik, mindenki keresetének egy százalékával járuljon az árszabályalaphoz.

Az 1894 február 4-iki általános nyomdászgyűlés a Typographiának az egyesület kiadásában való megjelenésének betiltásával foglalkozott s egy kilenc tagból álló bizottságot (lapbizottság) választott az árszabályügyek a Typographia szerkesztőségi, valamint adminisztratív ügyeinek vezetésére.² Ugyanakkor Lipp Károly szerkesztővé, Brikovits János kiadóvá, Wolf Antal és Szénássy József pénz-

¹ Kezdetben ezek sem érdeklődtek semmi iránt s a gyűléseken sem vettek részt; emiatt a négytagú árszabályvezető-bizottság már le akart mondani.

² Tagjai voltak: Zaka, Lipp, Bauer Imre, Szénássy, Lipták, Wolf, Brikovits, Novitzky és Heinrich Károly. A Typographia beszüntetése ügyében dr. Visontai Soma felebbezést adott be; ezt a kérvényt az egyesület elnöke vonakodott aláírni.

tárosokká választották meg. A bizottság február 16-iki ülésében Novitzkyt évi 100 forint tiszteletdíjjal segédszerkesztővé választotta meg. Ugyanekkor határozta el a bizottság egyes, a szocializmus történetét tárgyaló füzetek kiadását, melyekből két füzet jelent meg¹ a Typographia kiadásában. Május 1-én ünnepelte a Typographia fennállásának 25 éves jubileumát, mely alkalmából a bizottság diszszámot adott ki, az első (1869) szám címlapjának reprodukciójával. A dél-előtti diszgyűlésen a nyomdászalkörök közreműködésével Zaka és Leitner a Typographia negyedszázados eredményes működését méltatták. A május 27-én megtartott általános nyomdászgyűlés nem vette tudomásul a bizottság leszámolását és ennek újból való átvizsgálására egy héttagu bizottságot választott s ezért Brikovits is leköszönt a lapkiadói tisztségről s június 1-től azután a lapbizottság szerepelt mint lapkiadó.

E határozat után a hirlapszedők kimondták, hogy az árszabályalap céljára begyűlt összeget külön kezelik, mire a lapbizottság kijelentette, hogy úgy a gyűjtést, mint a segélyezéseket beszünteti. Ezzel újra egyenetlenség állott be, mely csak 1895-ben ért véget. A június 24-iki általános nyomdászgyűlésen egy új bizottság választott,² mely a további torzszalkodások elkerülése végett egy szabályzatot dolgozott ki, melyet a július havi bizalmiférfigyűlés és az október havi nyomdászgyűlés is elfogadott és amelynek szövegét alább közlöm.

A lapbizottság működési szabályzata.

1. A Typographia című szaklap kiadására egy bizottság alakul, mely 15 tagból áll. E bizottság 7 ellenőrző bizottsági taggal egy általános gyűlésen választandó meg s mandátuma egy évig tart. Utánválasztások minden gyűlésen történhetnek.

2. A bizottság saját kebeléből egy elnököt, pénztarost, jegyzőt, előadót és szerkesztőt választ; az előadó referál a bizottságnak az üléseken s vezeti a szervezkedést, míg az elnök mint a lap kiadója szerepel.

3. Az összbizottságnak kötelessége az időleges árszabály pontos betartása felett őrködni, az ebből eredő ellentétek békés kiegyenlítését előmozdítani, a szaktársakat tényleges differenciák beálltakor segélyezni.

4. A bizottság ellenőrzését az ellenőrző bizottság gyakorolja. E bizottságnak joga van a lapbizottság ülésein jelen lenni, szavazati joga azonban nincs. Az ellenőrző bizottság saját kebelében egy elnököt és egy ellenőrt választ; az ellenőr titkos szavazás útján választandó s mandátuma csak egy hónapig tart. Ezen tagnak van csak joga utalványozni, az utalvány érvényességéhez azonban a lapbizottság egy tagjának aláírása is szükséges. Minden hónapban egy más tag választandó, ugyanazon tagot újra megválasztani nem lehet, csak két hónap múlva.

5. A lapbizottság üléseit a bizottság elnöke hívja egybe; rendszerint havonként egy ülés tartandó, ha a körülmények úgy kívánják akkor több is.

6. A bizottság pénztárosa veszi át a befolyt előfizetési s más összegeket s kifizeti a nyugtákat. A bevételekről és kiadásokról könyvet vezet s minden negyedévben kimutatást készít, mely üzletenként részletezendő s a Typographiában közzéteendő. Az általa tett kiadásokért az utalványozóval és ellenjegyzővel egyetemlegesen felelős. Az összes bevételeket ő szedi be a bizalmiférfiaktól stb. Más bizottsági tagnak kézbesített pénzekért nem felelős sem ő, sem a lapbizottság.

7. Segélyezések alkalmával minden személyzet bizalmiférfia a kilépés után legkésőbb két nap múlva beterjeszti az utalványozó ellenőrző bizottsági tagnak a

¹ *A gazdasági átalakulások* stb. Schippeltől és *A tulajdon fejlődése* Lafarguetől; mindkettőt Novitzky fordította magyarra.

² Zaka, Leitner, Szénássy, Varga Károly, Sándor Vidor, Wolf, Lipták, Lipp, Novitzky.

segélyezendő személyzet névsorát, foglalkozási ág (nyomdász, segédmunkás vagy munkásnő) felemlítésével. Az üzleti bizalmiférfi veszi át minden tagtól a bizottság részére a pénzeket s azokkal hetenként elszámol a bizottság pénztárosával.

8. Az utalványozó ellenőrző bizottsági tag a neki az illető bizalmiférfi által beterjesztett lisztáról tartja előjegyzésben a segélyre jogosultak számát s a kifizetést megelőző napon mihez tartás végett ezt a pénztárosnak is bejelenti.

9. A segélyek szombaton délelőtt $\frac{1}{2}$ 12 órától 1 óráig fizettetnek ki s a kifizetésnél, illetve utalványozásnál az illető személyzet bizalmiférfiának is jelen kell lennie a személyazonosság igazolása végett. Egyes esetekben a bizalmiférfi tartozik az illetőnek írásbeli igazolványt adni. A segélyre jogosultak előleget is kaphatnak, amely naponként 1 forintnál több nem lehet.

10. Az utalványozó ellenőrző bizottsági tag s az előadó, esetleges mulasztásaikért kárpótolandók. Minden egyes megrendszabályozott szaktárs segélyre jogosult.

11. A lapbizottság a hozzáforduló feleknek jogvédelmet ad, ha igazolványuk van. Megjegyzendő azonban, hogy csak azon esetben, ha a jogtanácsos a pör megindítása mellett nyilatkozik. Kétes ügyek pörlését a bizottság nem veszi pártolásába.

12. A bizottság bevételei a takarékpénztárban helyezendők el a bizottság címe alatt úgy, hogy azokat csak az elnök, pénztáros és az ellenőrző bizottsági elnök együttes jóváhagyásával lehessen kivenni.

13. A fennálló szakkörök, ha tagjaik a lapbizottsággal szolidaritásban állanak, egy-egy küldöttet küldenek a bizottság üléseire, szavazatjoguk azonban nincs.

14. A segélyek nagyságát időről-időre a lapbizottsági ülés határozza meg. A segélyt élvezők a rendes segélyen kívül semminemű más anyagi követeléseket nem támaszthatnak.

15. A részletes negyedévi leszámolás a gyűlés előtt két héttel közzéteendő.

16. A lap előállítására vonatkozó mindennemű kiadás (fizetések, nyomtatás stb.) nagyságát a lapbizottság határozza meg.

17. Az ellenőrző bizottság köteles a bevételek és kiadások helyességéről bármikor, de legkésőbb negyedévenként meggyőződést szerezni és esetleges észrevételeit a lapbizottság elnökével közölni, aki köteles az ellenőrző bizottság többségének kívánatára egy bizalmiférfi-értekezletet, esetleg egy gyűlést egybehívni.

18. A lapbizottság határozatai ellen a bizalmiférfi-értekezlethez, másodsorban a gyűléshez lehet felelkezni.

19. Az üzleti bizalmiférfiak üzletenként választandók.

20. Választásképes minden szaktárs, aki a lapra előfizet és a bizottság pénztárához heti adományával hozzájárul; ez utóbbiról a bizottság az üzleti bizalmiférfiak által igazolványt állíttat ki. A vidék azon tagjai, kik igazolni tudják, hogy a lapbizottságot támogatták, ugyanazon jogokkal bírnak, mint a központiak. Választások alkalmával írásban küldik be szavazataikat; segélyezések alkalmával írásban nyújtják be a kilépés okát, megjegyzendő azonban, hogy kötelesek a bizottság előleges véleményét a kilépésre vonatkozólag kikérni.

21. A vidéken az egyes városokban szintén úgy választandók a bizalmiférfiak, mint a központban és ahol 4—5 vagy több nyomda van, időnként értekezletet is tarthatnak és esetleges határozataikat a lapbizottság elnökének beküldik.

22. A bizottság csak oly esetben ad erkölcsi és anyagi támogatást, ha egyesek vagy egyes személyzetek kilépési szándékukat előzetesen bejelentették és a bizottság többsége a kilépést jogosnak találta.

23. A bizottság tudta és határozata nélkül tett intézkedések és az ezekkel járó esetleges kiadásokért semminemű kötelezettség nem vállalható.

24. A lapbizottság a vitás kérdéseket csakis titkos szavazás útján döntheti el és szavazategyenlőség esetén az elnök szava dönt.

25. Azon szaktársak, kik a lapbizottság alapjára fizettek, az üzleti pénztárnoktól, illetve bizalmiférfitől egy elismerő jegyet kapnak.

26. A lapbizottság segélyét igénybe venni akaró szaktárs a segélykérés indoklására vonatkozó megkeresését írásban is benyújthatja a bizottság elnökénél. Megjegyzendő azonban, hogy az árszabály esetleges megsértése mindig kellő adatokkal bizonyítandó. Ez alkalommal a legutóbbi elismerő jegy is bemutatandó.

27. A bizalmiférfi-gyűlések esetről-esetre történő egybehívását a bizottság határozza meg.

28. A lapbizottság üléseire minden lapbizottsági és ellenőrző bizottsági tag meghívandó; valamely tag ötször egymásutáni igazolatlan kimaradása önkéntes lemondásnak tekintetik.

29. Ugy a bizottság, mint a bizottság által választott szerkesztők mandátuma egy évig tart és egyik szerkesztő jegyzi a lapot a hatósággal szemben. A bizottság kötelessége oly gyűléseket is egybehívni, melyeken a nyomdászviszonyok megvitatásán kívül általános munkáskérdések is tárgyaltnak. A bizottság feladatai közé tartozik a szerkesztő támogatásáról és nemzetgazdasági füzetek kiadásáról való gondoskodás is.

30. Esetleges személyeskedések kikerülése végett, oly felmerült panaszok alkalmával, melyek egyes szaktársak inkollégiális magatartására vonatkoznak, a lapbizottság az illetőket igazolásra kéri fel: ennek elmulasztása esetén az illetők nyilvánosan is megrovatnak. Tisztán magánügyek, amelyek az összességet nem érdeklik, a lapban nem tárgyalhatók.

31. A lapbizottság által egybehívott gyűlésen csak szabályszerű igazolvánnyal ellátott tagok vehetnek részt és az igazolvány a belépésnél felmutatandó.

32. A személyzetek rendszerint az előadónak jelentik be esetleges kilépési szándékukat, aki szükség esetén az elnökkel egy ülést hivat össze a kérdés megvitatása végett. Az ülés határozatképes, ha a lapbizottsági tagok többsége jelen van.

33. A „Typographia“ azon szaktársak tulajdonát képezi, akik a bizottság irányában kötelezettségüknek eleget tesznek.

34. A bizottság a tagok akaratának a végrehajtója.

Az 1894 augusztus 12-iki általános nyomdászgyűlés határozata értelmében egy 15 tagu bizottságot választott¹ és kimondta, hogy a szociáldemokrata pártot évenként egy bizonyos összeggel támogatja. A bizottságnak Jászai lett az elnöke, a Typographia szerkesztő-kiadója pedig Lipp Károly, aki azonban csak november 9-től jegyezte a lapot mint kiadó. Segédszerkesztőül Csebrenyák József választatott meg.

A rendőrségi üldözések folytán a bizottság működése a vidéken egy időre megakadt, mert a megindított hatósági hajsza következtében nem lehetett a vidéken agitációt folytatni. A kiutasítások napirenden voltak, a gyűlések a vidéken betiltattak, sőt munkásvér is folyt és a budapesti munkások egyes szakmái augusztusban 30 nyilvános gyűlésen protestáltak a hatósági önkénykedések ellen.

A bizottság azonban az eléje tornyosuló akadályok dacára serényen dolgozott az 1895. évi mozgalom előkészítésén. A segélyező-egyesület működésének felfüggesztése, a kongresszusi határozatok folytán keletkezett ellentétek, a segéddek sorában alakult ellenséges tábor és mindezekre még a hatósági beavatkozások közepette nagy energiára volt szüksége, hogy feladatának megfelelhessen. De a személyeskedő surlódások sem gyakoroltak valami kedvező hatást az indifferensebb elemek magatartására.

A teljesen tarthatatlan állapot azonban arra sarkalta a bizottságot, hogy végre a cselekvés terére lépjen.

¹ Tagjai voltak: Vizsai I., Lipp, Zaka, Metzger, Varga Károly, Ries J., Hrasche F., Dezső, Jászai S., Krehmann, Heinrich Károly, Wagner K., Csebrenyák József, Szénássy és Pethes G.

Az 1895—96. évi árszabálymozgalom.

A lapbizottság 1895 augusztus 25-iki gyűlésén a tarthatatlan munka- és bérvizonyokkal foglalkozván, kimondta, hogy a 8 órasi munkaidő és megfelelő béremelés érdekében erélyes agitációt indít. Az ugyanakkor elfogadott határozati javaslatban kimondatott, hogy „a jelenlegi árszabály revíziója elhalaszthatatlanul szükséges és hogy az új árszabály alapját a 8 órasi munkaidő képezze és végül a segédszemélyzet szervezésével és részére egy új árszabály kidolgozásával és az előmunkálatok kivételével az új lapbizottságot bizza meg, azzal az utasítással, hogy kebeléből a főnökökkel folytatandó tárgyalásokra egy szűkebb körű bizottságot válasszon“. Ugyanakkor megválasztott az új bizottság is.¹

A bizottság szeptember 1-én tartott ülésén elhatározta, hogy azonnal megkezdje az árszabály javítása érdekében szükséges lépéseket és kebeléből egy bizottságot választott, hogy ez a munkaadókkal érintkezésbe lépjen.²

Az egyes köröket: betüöntők, gépmesterek, hirlapszedők, már a régi bizottság felszólította volt arra, hogy árszabálytervezetüket terjesszék a bizottság elé, e felszólításnak azonban csak a gépmesterek feleltek meg. A gépmesterek azonban a segéd munkások kihagyásával alkották meg árszabálytervezetüket, pedig e kérdést illetően ők voltak a legkompetensebbek. A bizottság 8 órasi munkaidő mellett 14 forint heti minimumot és a számolásnak 2 krral való emelését tervezte.³

Az október 6-án megtartott általános nyomdászgyűlés hozzájárult a bizottság javaslatához a minimumot és a munkaidőt illetően; a segéd munkások minimumát 5 forint 50 és 7 forint 50 krrban állapítván meg. Elfogadta még a gyűlés a következő határozati javaslatot: A gyűlés felkéri lovag Falk Zsigmond, Bródy Sándor és Czettel Gyula nyomdatulajdonosokat, hogy hívják össze a budapesti nyomdatulajdonosokat az árszabály ügyében megkezdendő tárgyalásra. A bizottság azon indítványa, hogy a vidékre is küldhessenek ki megbizottakat, nem fogadtatott el. Kimondta még a gyűlés, hogy minden szaktárs 2%-ot adjon az árszabálymozgalom céljára.

A nyomdatulajdonosokban azonban természetesen, mint rendesen, nem volt hajlandóság arra, hogy a segédek követeléseinek eleget tegyenek s nyakra-főre vették fel a nyomdászatnak már rég hátat fordított existenciákat. Egy részük a szokásos szerződésekkel próbált szerencsét. Az árszabály tárgyalására kiküldött bizottság november hó 24-én kezdte meg tárgyalásait. A bizottságba a nyomdatulajdonosok részéről Buschmann Ferenc, Concha Károly, lovag Falk Zsigmond, dr. Gerő Lajos, Hirsch Lipót, Neuwald Illés és Zilahi Simon, a segédek

¹ Tagjai voltak: Zaka, Lipp, Bauer Imre, Metzger N., Morócz, Dezsó, Varga Károly, Herz Gyula, Spitzkopf Ferenc, Wagner, Krehmann Lajos, Krausz Soma, Tischler Antal, Hipper Sándor és Salzmann Lajos.

² A pozsonyi kollégák már 1895 január hónapban kivívták a 9 órasi munkaidőt, a bérnek 10%-kal és a számolásnak 1 krral való emelkedését.

³ A tervezetet nem ismerem. Főbb pontjai a következőkben csucosodtak ki: 8 órasi munkaidő, (8—12-ig, 2—6-ig). Lapszedőknél is csak 8 órasi munkaidő lehet, tetszés szerinti beosztással. A számolás eltöröltetik s helyébe bizonyospénz lép. Nappali szedőknél 15 és 18 forint, lapszedőknél magyar lapoknál 24 forint, német lapoknál 27 forint. Egészségtelen helyiségekben való munkáért (pincehelyiség stb.) napi 50 krajcár külön kárpótlás jár.

részéről Bauer Imre, Dezsó Ferenc, Pollák Simon, Krausz Soma, Lipp Károly, Spitzkopf Ferenc, Weisz Zsigmond küldettek ki. December 1-én a fővárosi Vigadóban általános nyomdászgyűlés tartatott, melyen a bizamiférfiak által választott hetes bizottság beszámolt a nyomdatulajdonosokkal folytatott tárgyalások eredményéről. A segédek 8 órai munkaidő mellett 16 frt minimumot és a számolásnak 2 krral való felemelését kérték; a főnökök ezzel szemben 9 órai munkaidőt, 12 frt minimális fizetést és az n szerinti számolást, 26 kros számítással ajánlották. A gyűlés a 9 órai munkaidő és a 14 frtos minimum mellett határozott, kimondván, hogy ezen kívül szigoruan ragaszkodik az árszabálytervezet többi pontjaihoz.

A december 1-én este megtartott nyomdatulajdonos-gyűlésen megjelent a segédek hetes bizottságának két tagja is, hogy a főnököket a segédek határozatáról értesitse.

A nyomdatulajdonosok a segédek képviselőinek kijelentették, hogy nem hajlandók a segédek kívánságának megfelelni. Ily körülmények között a bizottság hétfőn, december 2-án, körlevelet küldött szét, melyben közölvén a nyomdatulajdonosok válaszát, a további teendőket a nyomdászszervezetek belátására bízta. A személyzetek a kéznél levő árszabályt, az általános nyomdászgyűlés által elfogadott módosítással, a főnökök elé terjesztették, ezek azonban, néhány kisebb nyomda kivételével, tudni sem akartak az árszabály aláírásáról. Hétfőn ilyformán a legtöbb nyomdából kilépett a személyzet egy része; a többiek azonban állva maradtak. Az Állami nyomda, Athenaeum, Budapesti Hirlap, Buschmann, Európa, Franklin, Hungária, Hornyánszky, Kosmos, Légrády, Nagy S., Országgyűlési Értesítő, Pallas, Pátria, Pester Lloyd, Wodianer és sok más kisebb nyomdák személyzete részben egészen állva maradt, vagy csak a személyzet egy része lépett ki. Ez minden esetre nagy baj volt, mert senki sem gondolta, hogy ily sokan fogják saját érdekeiket elárulni. A napilapok csak négy-nyolc oldalon jelentek meg és különféle rágalmakkal illették a sztrájkolókat. Az árszabálybizottság erre való tekintettel, a közönség felvilágosítása céljából a következő körlevelet bocsátotta ki:

Az összes munkásokhoz és az olvasó közönséghez!

Munkástársak! A budapesti könyvnyomdászok és nyomdai alkalmazottak — számra nézve vagy kétezen — e hó 24-én beszüntették a munkát. A munkabeszüntetés alkalmat adott a nyereszkeskedni vágyó lapkiadótulajdonosoknak, hogy lapjaikban a legalaptalanabb rágalmakkal illessék a szerény megélhetésükért küzdő munkásokat és hogy a legszemérmertlenebb hazugságokkal félrevezessék a közönséget. Ama szennylapok, melyek mindig a munkásbarátságot színlelték, ma a munkások ellen fordultak. Nekünk nyomdászoknak tulajdonítják azt, hogy ők a rendes lapok helyett csak silány, sajtóhibákkal tömött ujságokat adhatnak a közönségnek. Pedig ez egyedül az ő nyereszkeskedési vágyuknak műve. Azok a lapkiadótulajdonosok, kik a munkások filléreiből óriási vagyont szereztek, nemcsak hogy jogos követeléseinket visszautasították, hanem még eléggé lelketlenek bennünket rágalmazni és az olvasó közönség előtt becsmérelni.

Követelésünk 14 forint minimális hetifizetés. És ezt tartják a milliomos nyomdatulajdonosok tulkövetelésnek, ezt a szerény követelést teljesíthetetlennek mondják azok, kiknek évenként 30—40.000 frt tiszta jövedelme van.

Most, hogy az ujságszedők beszüntették a munkát, 14—15 éves tanoncok által szedetik a napilapokat. A szegény gyermekeket kiszipolyozzák az utolsó

csepp vérig. Ejjel-nappal dolgoztatnak velük, csak hogy nagyobb legyen a nyereségük. És vajjon megérdemlik-e ezek a kiadók, hogy az ő lapjaikat támogassuk? Nem és százszor nem! Az olyan emberek, kik a munkások zsirján élösködnek, nem érdemlik a munkások támogatását, nem érdemlik, hogy a munkások vegyék az ő szennylapjaikat.

Követeléseink jogosultságát még a statisztika is kénytelen elismerni. Körösi József 1885-iki halálozási statisztikája szerint Budapesten 100 nyomdász közül 65 halt meg tüdőbajban. És ez különösen annak tulajdonítható, mert a nyomdászok tuleröltetik magukat a munkánál és mert hiányosan táplálkoznak.

Tisztelettel kérjük munkástársainkat, valamint az olvasó közönséget, hogy törekvéseinkben támogassanak bennünket. Ne adjanak hitelt azoknak a szennylapoknak, mely azt állították, hogy nekünk nyomdászoknak már amugy is nagy volt a fizetésünk. Nehéz munkánk mellett nyomorognunk kellett, mert kizsákmányolóinkban semmi méltányosság, semmi emberi érzék nem létezik.

Munkástársak! Felhivunk benneteket, hogy mindaddig *ne olvassatok napilapokat, míg jogos követeléseink el nem fogadtatnak.*

Legyetek segítségünkre, hogy a telhetetlen nyomdatulajdonosok dolyfét megtörhessük!

Ami bennünket illet, azt a határozott ígéretet adhatjuk, hogy jogos követeléseinktől el nem állunk. A sztrájkolók hangulata kitünő.

Éljen az összetartás!

Budapest, 1895 november hó.

A bérharcban álló nyomdászok bizottsága.

A szerdai lapok erre felhívták a rendőrség figyelmét a sztrájkolók „veszedelmes magatartására” és a rendőrség ennél fogva a csütörtök délelőttre egybehívott általános nyomdászgyűlést betiltotta sőt még a vendéglőkben tartózkodó sztrájkolókat is molesztálta és kifogást emelt az ellen, hogy segédmunkásnök és sztrájkoló munkások együtt tartózkodjanak. Egyes nyomdák, melyekben németnyelvű lapokat állítottak elő, külföldön próbáltak szerencsét; a Pester Lloyd Wienből hozatott sztrájkötőket; ezek abban hagyták a munkát és ekkor egyes kisebb nyomdatulajdonosok szedték a lapot, ami keserves munka volt.

A december 2-án tartott bizalmiférfi-értekezlet kimondta, hogy a sztrájk tovább folytatandó. A sztrájkban álló szaktársakat újabb meg újabb röpivek, valamint a Typographia külön kiadásai buzditották a harc folytatására:

Szaktársak és munkástársnök!

Sztrájkunk még változatlanul tovább tart. A kapzsi és nyereszkeskedni vágyó nyomdatulajdonosok még nem adták meg magukat, de dolyfüket már megtörtük; már közvetítő személyekkel léptek érintkezésbe, hogy a tárgyalásokat velünk megkezdhessék. Mi azonban határozottan kijelentettük, hogy követeléseinkből nem engedünk. Nem engedhetünk, mert követeléseink nemcsak jogosak, hanem szerények is.

Szaktársak és munkástársnök! Gondoljátok meg, hogy az egész világ nyomdászai éber figyelemmel kísérik mozgalmunkat és hogy joggal követelhetik tőlünk, hogy a harcot, melyet megkezdettünk, győzedelmesen be is fejezhessük. Igen, győznünk kell, mert becsületünk forog szóban, győznünk kell, mert önértékünk nem engedi, hogy azok előtt a nyereszkeskedni vágyó kapitalisták előtt meghajoljunk, kik eddig csak kizsákmányolási eszköznek tekintettek bennünket. És a sztrájkolók példás magatartása biztosítékot nyújt nekünk arra nézve, hogy győzni fogunk.

Szaktársak és munkásnök! Jelen sztrájkmozgalmunk páratlanul áll a magyarországi könyvnyomdászok történetében. Még nem történt, hogy oly óriási számban és oly példás összetartással harcoltunk volna a tőke ellen, de harcunk nem volt még soha oly nehéz, oly elkeseredett, mint ma. Mig ez előtt csak a

szétszórt kapitalisták ellen küzdöttünk, addig ma a szövetkezett tőke ellen kell küzdenünk. A nyomdatulajdonosok kartellt kötöttek; ellenünk szövetkeztek, hogy törekvéseinket meghiusítsák. Tőlünk, az összes nyomdászoktól és nyomdai munkásnőktől függ, hogy tervük ne sikerüljön. Ami összetartásunk hatalmával megtörjük az ő pénzhatalmukat. Ez egyszer megmutatjuk és kell is, hogy megmutassuk a gögös nyomdatulajdonosoknak: mily erő, mily hatalom létezik az összetartásban.

Éljen az összetartás!

Budapest, 1895 december hó.

Az árszabálybizottság.

Körülbelül 2260 volt a kilépettek száma, míg 800 állva maradt. A nagyobb nyomdák tulajdonosai dr. Gerő, a Pallas-nyomda részvénytársaság igazgatójának indítványára kartellt kötöttek a mozgalommal szemben és semmi áron sem voltak hajlandók a 14 frtos minimumot elfogadni. December 6-ig összesen 15 nyomda fogadta el a segédek feltételeit, ezek azonban többnyire kis nyomdák voltak.

December 10-én az árszabálybizottság a következő körlevelet bocsátotta ki:

A nyomdai alkalmazottakhoz!

Tíz napja mult annak, hogy a munkát beszüntettük, tíz nap óta oly szép és lelkes küzdelmet folytatunk, hogy a nyomdászok történetében hiába keresnők ennek párját. Nemcsak pénz, illetőleg a munkabér felemelése, hanem becsületünk megóvása érdekében is folytatjuk a harcot. Szegények vagyunk mindnyájan, éhezünk és nyomorgunk, de azért mégis rendelkezünk egy nagy kincscsel, egy kincscsel, amelyet fel nem áldozhatunk és ez a kincs: *a becsületünk.*

Szaktársak és szaktársnők! Tudjuk, hogy nehéz a küzdelmünk, tudjuk, hogy számos családapa a legkétségbeesettebb helyzetben van, de vigasztaljon mindnyájunkat az a tudat, hogy a győzelem a miénk lesz. Az a tántorithatatlan kitartás, az a dicséretre méltó összetartás, mely közöttünk létezik, megtöri ellenfeleink kapzsiságát. *Győznünk kell!* Ez legyen a jelszavunk és győzni fogunk, mert olyan lelkes sereget, mint amilyent szaktársaink képeznek, nem lehet megverni.

A kétségbeesésre nincs semmi okunk; a sztrájkolók hangulata még mindig a legkitünőbb és segélyösszegek bőven érkeznek minden oldalról. Képesek vagyunk arra is, hogy hetekig folytassuk a harcot, mert külföldi szaktársaink óriási pénzösszegeket bocsátanak rendelkezésünkre. De ami a fődolog és ami leginkább buzdít bennünket a kitartásra, ez ama körülmény, hogy a nyomdatulajdonosok ingadozni kezdenek; már egyesek, még pedig a nagy nyomdatulajdonosok közül, hajlandónak nyilatkoztak követeléseinket megadni, de árszabályunkat nem akarják aláírni, mivel a kartell kényszere alatt állanak. Összetartásunkkal azonban szétrobbantjuk ezt a kartellt. Minden nap, minden órában várjuk, hogy egy-egy nyomdatulajdonos fittyet hány a kartellre és megadja követeléseinket.

Mi folytathatjuk a sztrájkot, de a nyomdatulajdonosok már kimerültek. A karácsonyi és ujévi munkák a körmükre égtek és már eddig is óriási anyagi károkat szenvedtek. Mindez csak buzdíthat bennünket a további küzdelemre, mindez csak bátoríthat bennünket és reményt ad, hogy: *miénk lesz a győzelem!*

Éljen az összetartás!

Budapest, 1895 december hó.

Az árszabálybizottság.

December 11-én a wieni kollégák intervenciójára a segédek hetes bizottsága ismét tárgyalásba bocsátkozott a nyomdatulajdonosok hetes bizottságával. A segédek három heti harc után kénytelenek voltak engedni, s a közös bizottság ennél fogva a munkának újból való megkezdésében állapodott meg. Még az nap délután bizalmiférfi-értekezlet tartatott, amelyen a bizottság előterjesztette a

főnökkel közösen megállapított árszabályt, melyet az értekezlet elfogadván, kimondatott, hogy december 13-án az összes budapesti nyomdában megkezdődik a munka. A nyomdatulajdonosok azonban, Czettel és Márkus kivételével, a megrendszabályozás fegyveréhez nyultak s volt személyzetüknek csak egy harmadát akarták visszafogadni, ami a sztrájkolóknál óriási megütközést keltett, mert rájöttek, hogy őket törbe csalták. Pénteken tehát a sztrájkolók nagy része nem ment dolgozni s akik véletlenül visszamentek, azok is odahagyták a nyomdát, midőn a megrendszabályozásról tudomást vettek. A nyomdatulajdonosok már előzőleg feljelentést adtak be az 1884 : XVII. t.-c. 15. §-a alapján az előjárásához, mint elsőfoku iparhatóságához a kilépettek ellen s az iparhatóság 200-on felüli sztrájkolót ítélte el 20—60 forintig terjedő pénzbírságra.¹

A hatóság szintén az erősebb fél segítségére sietett és Parall hatósági biztos a segélyző-egyesületben megtiltotta a munkanélküliségi és az — utazási segélyek kifizetését.

December 13-án délután a megrendszabályozások ügyében a nyomdatulajdonosok és a segédek képviselői újabb értekezletet tartottak, melyen sikerült valami „békés“ megállapodásra jutni, amelyben azonban nem volt köszönet és így a segédek december 14-én minden nyomdában, melyben az állások még nem voltak betöltve, újra felvették a munkát.

A bérharc eredménytelenül végződött ; a Typographia is kijelenti, hogy „teljes győzelemről nem beszélhetünk, mert követelésünk főpontjaiban engedményt kellett tennünk. A tárgyalások különben folytatódni fognak és így a sztrájk beszüntetését csak fegyverszünetnek tekinthetjük.“

Az árszabály főbb pontjai: a 9 órai munkaidő már meg volt, a bizonyospénz 13 frt, ujonnan felszabadultaknál 11 frt ; számolás 1000 *n* után 26 kr. ; német szedésnél 27 kr. ; különórák 3 és 4 kr. Lapszedőknél a számolás 1000 *n* után 27 kr., illetve 29 kr., német szedés 1 krral magasabb, alfabet-számítás szerint. Gépmeztereknél minimum 13 frt, ujonnan felszabadultaknál 11 frt ; segéd munkások minimuma 8 frt, segéd munkásnők minimuma 2, 4.50 és 6 frt 50 kr. Bizonyospénzben álló szedőknél 16 forintig bezárólag 1 frt béremelés lép életbe. Egyéb dolgokban az 1890-ik évi árszabály irányadó.

A sztrájk befejezése után 600 megrendszabályozott volt ; ezek helyeit nagyrészt a vidékről a fővárosba beözönlött népség foglalta el. A vidék szervezetlensége újra előtérbe nyomult. Az árszabálybizottság megfogadta ugyan a wieniek tanácsát, hogy a vidékkel közvetlen kapcsolatot teremtsenek, csak hogy ezt nem lehetett egy pár hét alatt elvégezni, mert hosszú évek elhanyagolt munkájának helyrehozásáról volt szó. A budapestiek pedig, mint ez közvetlenül az árszabálymozgalom előtti gyűlésen is kitűnt, még mindig nagy antipátiával viseltettek a vidékre való kiküldetések iránt. Ha más eredménye nem is volt a mozgalomnak, de legalább megérlelte azt az eszmét, hogy a vidékkel sokkal intenzívebben kell foglalkozni. A levert mozgalom ismét elcsüggesztette a kollegákat ; a Typographiát a nyomdákból kitiltották és csak igen kevesen feleltek meg az árszabálybizottság azon határozatának, hogy keresetük 5⁰/₀-át adják a munkanélküliek javára. De hogy adták ! A Typographia hiába lamentált, hogy 1896 elején már majdnem annyi az árszabályon alul dolgozók, mint a mozgalomkor a sztrájkolók száma, nem

¹ A bírságpénzek és perköltségek körülbelül 7300 forintot tettek ki.

használt semmit sem. A szervezet meglazult s ennek következményét az összes körök megérezték, mert a nyomdákban minden néven nevezendő illetékek beszédését megtiltották.

Az 1896 március hó 1-én megtartott általános nyomdászgyűlésen egy új bizottságot választottak, mert a nyomdatulajdonosok kifogásolták a régi bizottságot, mivel azt nem az általánosság, hanem a bizalmiférfiak választották. A gyűlés Grossmannt, Horváth Alajost, Jászai Samut, Krammer Lipótot, Pollák Jakabot és Radnai Mihályt választotta a bizottságba. A főnökök tehát most már tárgyalásba bocsátkozhattak volna, s az új bizottság március 7-én a következő levelet intézte volt a „Budapesti könyv- és könyomdatulajdonosok egyesületé”-hez:

„Az ez évi március 1-én a fővárosi Vigadóban tartott általános nyomdászgyűlés megbízásából, mint e gyűlés volt elnöke, a következőkre vagyok bátor nagyságos Elnök ur figyelmét felhívni és a következők teljesítését tisztelettel kérem:

A segédek volt hetes bizottságával a főnökestület a tárgyalások folytatását megszakította, azzal az érveléssel, hogy annak nincs gyűlés által adott mandátuma, amennyiben csak a nyomdai segéd-bizalmiférfiak választották meg őket.

Jóllehet ezzel a volt hetes bizottsággal a főnökestület hetes bizottsága a három hélig tartott munkaszünet alatt tárgyalt és csak azután szakította meg a kölcsönös tárgyalásokat, mi mégis meghajoltunk a főnökestület érvelése előtt és általános gyűlésen választottunk egy új hetes bizottságot, abban a reményben, hogy ezzel — nagyságos Elnök ur közbenjárása után — a tárgyalások megszakadt fonalát a főnökestület hetes bizottsága újra felveszi.

A mi hetes bizottságunk tagjai a következők: Baura Sándor (Budapesti Hirlap), Grossmann Miksa (Boruth), Horváth Alajos gépmester (Gelléri és Weisz), Jászai Samu (Wendt), Krammer Lipót (Hornyánszky), Pollák Jakab (Minerva), Radnai Mihály (Pallas). — Hetes bizottságunk tagjai mind olyanok, akikkel a tárgyalás eredménye biztosítva van, mert a két fél érdekeit össze tudják egyeztetni.

A tárgyalások újra való felvételét illetőleg indokaink röviden a következők:

1. Tekintve, hogy jelenleg az árszabály mellékes pontjait minden nyomdában másképp értelmezik;

2. tekintve, hogy a már bekövetkezett és még hosszabb időig tartó munkamegtorlódás következtében a főnökök — a mostani rendezetlen viszonyok következtében — az árszabályon felül lesznek kénytelenek fizetni;

3. tekintve, hogy az egységes árszabálylyal a korlátlan versenynek is — habár csak némiképp is — eleje vétetnék,

tisztelettel kérem nagyságos Elnök urat, hogy a két hetes bizottságot mielőbb összehívni sziveskedjék.

E közös tárgyalások célja — nézetünk szerint — a teljes árszabály elkészítése lenne, a jelenlegi 13 frtos minimum és a 2 kros számolás emelése alapján.“

A nyomdatulajdonosok egyesülete azonban tovább taktikázott és egyáltalán nem látszott a dolgokkal törődni akarni, mert március 16-án a következő tartalmu levelet küldte a bizottság címére:

24/96. Folyó évi március hó 7-én kelt becses soraira vonatkozólag van szerencsénk értesíteni, hogy az abban foglaltakra a folyó évi március hó 22-én egybehívott választmányi gyűlés megtartása után fog érdemleges válasz adatni.

Budapesten, 1896 március hó 16-án.

A Budapesti könyv- és könyomdafőnökök egyesülete: *Dr. Gerő Lajos*, elnök.
Zilahi Simon, titkár.

A bizottság azonban — reménykedett, hogy talán mégis történik majd valami kedvező fordulat. Reménykedett a bizottság abban is, hogy az egyesek

ellen indított pereket, ígéretükhöz hiven, vissza fogják vonni, azonban ebben is csalódott, mert körülbelül 600 sztrájkolót ítéltek el 10—20 frt pénzbüntetésre.

Március 24-én végre megérkezett a főnökegyesület következő válasza:

28/96. A március hó 1-én tartott általános nyomdászgyűlés t. elnökségének Budapesten.

Kapcsolatban folyó évi március hó 16-án 24/96. szám alatt kelt sorainkra, van szerencsénk értesíteni, hogy miután a nyomdai alkalmazottak *egy része*¹ a választott bizottság kompetenciája ellen nálunk kifogást emelt, testületünk folyó hó 22-én tartott választmányi ülésében elhatározta, hogy csak olyan bizottsággal fog tárgyalni, melynek tagjai az összes nyomdai alkalmazottak bizalmiférfiainak feltétlenül elismerhetők.

Sziveskedjék tehát intézkedni, hogy egy ily bizottság alakuljon, amely a tárgyalások megkezdésére elnökségünknel jelentkezhetik.

Budapest, 1896 március 24-én.

A Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete: *Dr. Gerő Lajos*, elnök.
Zilahi Simon titkár.

Mint e levélből látható, a főnökegyesület az intézkedéseket egyelőre elhalasztotta és azt kívánta, hogy a bizottság a levélben említett feltételeknek eleget tegyen.

Ily követelésekre rendes körülmények között nem is lehetett volna válaszolni, de a helyzet mást diktált s a nyomdatulajdonosok azon számítása, hogy a segédek nem fognak ily bizottság választásába belemenni, dugába dőlt. Az április 19-ére egybehívott általános nyomdászgyűlésen a bizottság előterjesztette a bérmozgalom számadásait, mely szerint a háromhetes mozgalom 49.000 forintot emésztett fel, mely összegből 30.000 forint a külföldi nyomdászegyesületek kölcsöneiből került ki.² Ezután felolvastatott a főnökegyesület átirata, melyre vonatkozólag a gyűlés a következő határozati javaslatot fogadta el: Az április hó 19-én a fővárosi vigadó éttermében tárgyaló általános nyomdászgyűlés a tárgyalások késleltetésének tekinti azt az átiratot, melyben a főnökök kijelentik, hogy a március 1-én megválasztott hetes bizottsággal nem tárgyalnak, de tekintve, hogy a segédek békét óhajtanak, a gyűlés eleget tesz a főnökök kívánságának és az árszabályügyben való tárgyalásokra egy újabb hetes bizottságot választ. A gyűlés most már elvárja, hogy a tárgyalások minél előbb megkezdődjenek, mert ha a ma választandó bizottság ellen is volna kifogás, a segédek egy újabb bizottságot nem választanak, hanem az ügy elintézését a lapbizottságra bizzák, illetőleg felhatalmazzák ezt a bizottságot arra, hogy dolgozzon ki egy árszabályt és azt nyomdánként juttassa érvényre“. — Ezután megválasztatott az új hetes bizottság.³

A nyomdafőnökök egyesülete azonban még ezen engedmény után sem mutatott hajlandóságot a tárgyalások megkezdésére; a segédek bizottsága indit-

¹ A blokáltak, illetve azok, akik a bérmozgalom alkalmával dolgoztak, szintén képviselve óhajtottak lenni a bizottságban.

² Az 1895—1896. évi mozgalom kezdetén 7000 forint állott a bizottság rendelkezésére; s ez nem is volt csoda, mert a kollégák minden kérés és figyelmeztetés dacára sem adakoztak az árszabályalap céljára. A nemzetközi nyomdászszövetség még nem támogathatta a mozgalmat s így az árszabálybizottság 30.000 forint kölcsönt vett fel a külföldi egyesületektől és később abban reménykedtek, hogy az 1896. évi nemzetközi nyomdászkongresszus ezeket a kölcsönöket stornirozni fogja. Ez a remény azonban meghiúsult. A németországi egyesület lemondott követeléséről, a wieni kollégák kölcsönét azonban vissza kellett fizetni. Ez azután kélszeres vereség volt, az elenyésző eredménynel szemben.

³ Tagjai lettek: Jászai, Krammer, Neuhäusler, Krausz, Téri S., Brucker Lajos és Dezsó Ferenc.

ványára ennél fogva a május 3-án tartott bizalmiférfiúi gyűlésen kimondatott, hogy az árszabály a főnökegyesület bizottságával való tárgyalás mellőzésével, személyzetenként és sorrendben terjesztessék elő. Határozatba ment ez alkalommal az is, hogy a múlt év november havában elfogadott árszabály viendő keresztül. Május 5-én ilyenformán már 10 nyomda elfogadta az árszabályt. Ez hatott. A főnökegyesület erre elhatározta, hogy május 17-én megkezdje a tárgyalásokat s a június 4-én megtartott utolsó értekezlettel e tárgyalások véget is értek. A tárgyalásról a következő jegyzőkönyv vétetett fel:

„Jegyzőkönyv, felvétel 1896 június hó 4-én a budapesti könyvnyomdászok munkaidő- és munkadijszabályzatának megállapítására a főnökök és segédek részéről kiküldött bizottságuk közös értekezletén. Jelen voltak alulirottak. Gerő Lajos dr. elnök az értekezletet megnyitván, felolvastatja az 1896. évi május hó 17-én és folytatólag május 22-én tartott értekezleteken megállapított árszabályt. Ezen — jelen jegyzőkönyvhöz fűzött — árszabály a megállapodásokkal megegyezőnek találtatván, hitelesítettik azzal, hogy az 1896. évi június hó 1-től 1899. évi június hó 1-ig fog a budapesti könyv- és könyomdafőnökök egyesületének tagjai és az alkalmazottak által érvényes árszabálynak elismertetni. Elnök kijelenti, hogy az egyesület választmányának határozata értelmében ezen ilyképpen megállapított árszabály a főnöktestület 49 tagjának meg fog küldetni azzal, hogy az egyes tagok ezen árszabályt az illetékes kerületi előjáróság által láttamoztassák és nyomdahelyiségeikben kifüggeszték.¹ Ezen intézkedést az alkalmazottak tudomásul veszik. Miről ezen jegyzőkönyv két eredeti példányban felvétel. Budapest, 1896. évi június hó 4-én.

Hitelesítés előtt megjegyeztetik, hogy a dijszabályzat II. rész 7. pontja a következőképp fog szólni: „Hétfő reggeli lapért, ha a szedés $\frac{1}{3}$ óra előtt kezdődik, személyenként 50 krajcár kárpótlás fizetendő. K. m. f.

Krammer Lipót, Dezső Ferenc, Neuhäusler Vilmos, Jászai Samu, Téri Sándor, Krausz Soma, Brucker Lajos.

Hirsch Lipót, Buschmann Ferenc, Brózsza Ottó, Schlesinger Vilmos, Dr. Gerő Lajos, Dr. Gelléri Gyula, jegyző, Neuwald Illés.“

Az új árszabály ennél fogva 1896 június 1-én lépett életbe, a Budapesti könyv- és könyomdafőnökök egyesületéhez tartozó 49 nyomdában, míg az egyesület kötelekén kívül álló 21 nyomdában az illető nyomda személyzetének kellett az árszabályt érvényre emelnie. A vegyes értekezleten kilátásba helyeztetett még egy vegyes bizottság (békéltető bizottság) életbeléptetése is. Az árszabály szövegét alább közlöm.

A budapesti könyvnyomdászok munkadij-szabályzata.

Érvényes 1896 június 1-től 1899 június 1-ig.

A munkaidő az összes szakszemélyzet részére naponként 9 óra. Vasárnap vagy ünnepen munkaszünet van és a szünetekért a bizonyos pénzben dolgozó nyomdai alkalmazottaknak levonni nem szabad.

I. A nappal dolgozó szedők munkaideje.

a) Bizonyos pénzben dolgozó szedők munkadija.

1. A bizonyos pénz minimuma hetenkint 13 frt; e szabály alól kivételnek az ujonnan felszabadultak, akiknek munkadija felszabadulásuk után egy évig 11 frt, ha ugyanazon üzletben maradnak.

¹ A láttamoztatást az amugy is teljesen elbukott mozgalom után senki sem vette komolyan és így az elmaradt. Csak 1898-ban hozta szóba a Typographia, hogy jó lenne láttamoztatni, mikor már amugy sem volt ennek értelme.

2. Ha a bizonyos pénzben dolgozó szedőknek a megállapított munkaidőn túl is dolgozniuk kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek: a) Éjjél előtt vagy reggel 6 órától 8 óráig és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a szedő heti fizetésének minden forintja után óránként 3 krajcár kárpótlást kap. b) Éjjél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnepnap délután vagy éjjel végzett munkáért az óránkénti kárpótlás 4 krajcár. c) Esti 10 óráig tartó munkánál a szedőnek egy fél és 10 órán túl egy egész óráig tartó vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő. d) A különóra megtérítésének maximuma éjjél előtt 50 krajcár, éjjél után 60 krajcár.

b) Számolásban dolgozó szedők munkadíja.

3. A pakétszedés és más egyéb munkák számolása. A számítás módja azon betűnem közönséges n betűje szerint történik, melyből a pakétszedő a neki átadott kéziratot szedi. Ha az n vastagabb egy fél négyzetnél, úgy a számolás ez utóbbi szerint történik. Ha a felszedett n -ek vagy félnégyzetek nem töltik ki teljesen a sort, úgy egy n -nel több számítandó. Minden darab negyedpetit térső egy n , ha a térső nyolcadpetitre öntetett, úgy minden darab térső két n .

4. A magyar szövegű szedésnél a számítás alapja a következő: a) garmond, borgis és petit 26 kr, b) kolonel és cicero 27 kr, c) nonpareille és mitteltől felfelé 30 kr, d) perl 32 kr. A német szövegű szedés, ha antiqua, 1 krajcárral, ha fraktur, 2 krajcárral drágább. A tót szedés, ha antiqua, 3 krajcárral, ha fraktur vagy Schwabacher, 4 krajcárral jobban díjazandó. Latin, román, olasz, francia és horvát nyelveknél 1000 n -ért 3 krajcárral több; egyházi cirill, szerb, orosz és görög alá nem vágott 1000 n 7 krajcárral, alávágott 9 krajcárral, héber sima szedés 4 krajcárral, pontozott 8 és troppszedés 12 krajcárral drágábban számíttatik; a héber szedés számítása a „Nun“, pontozásoknál pedig „Passach“ szerint történik.

Kevert szedés. Egyszeres kevert szedésnek tekintendő az, ha egy másik betűnem fordul elő; kétszeres kevertnek, ha egy harmadik; háromszorosnak, ha egy negyedik betűnem szétszórva az ív harminckettedrészét foglalja el; ilyenkor a rendes ár 1000 n után egyszeres kevert szedésnél 1 krajcárral, kétszeres kevertnél 2 krajcárral, háromszoros kevertnél 3 krajcárral emelkedik. Új betűnemnek tekintetik a ritkított szedés is. Ha pedig az elősorolt betűnemek szétszórva az ív 16-od részét foglalják el, a fentebb megszabott kárpótlás ára kétszerezetik. Minden más nyelvnek szétszórt előfordulása az ív 32-ed részének betöltésénél külön betűnem-keverésnek tekintetik és a fentebbi arányban magasabban számíttatik. Ha valamely műben idegen nyelv folytatólag fordul elő, ennek számítása ez árszabály határozatainak 4. pontja szerint történik. Ha a szedés kisebb betűfajjal (ahol t. i. aláakás szükséges) van keverve: az illető sorok kétszeresen számíttatnak. Pakét-szedésnél az idegen betűfajból vagy ritkítottan szedett szavak sorokká adandók össze és kétszeresen számítandók. Ha fél sor maradna fenn, egésznek számíttatik. Cimek szintén kétszeresen számítandók, még akkor is, ha állottak. Egyharmaddal (schliesszel) szedett munka 1 krajcárral magasabban díjaztatik 1000 n után.

Tiszta számos vagy ritkított szedés, valamint számos szedés rövidítésekkel kétszeresen, számokkal vagy rövidítésekkel kevert szedés, továbbá folytatólagosan (az egész sorszélességben) szedett, nevekből álló szedés másfélszer számíttatik; kétszeresen számíttatnak az oly sorok is, amelyekben az évszámokhoz rag vagy évi szótag járul, ha azonban a hónapok nevei is kiszedetnek, ez esetben a számolás csak másfélszer történik; részben ritkított szedés kevertnek tekintetik. A sor kihajtása vagy behozásáért egy sorral több számíttatik. A kipontozott szedés, tekintet nélkül a pont öntésére, ha nincs benne számrovat, 1 krajcárral, ha egy számrovat van benne, 3 krajcárral drágább.

Jegyzetek. A munkában előforduló kisebb betűnem annak árszabása szerint külön számíttatik; a választóvonalak a jegyzethez tartoznak.

Matematikai szedés. Matematikai szedésnél egyszerű példák másfélszer, nehezek kétszeresen számíttandók. Különösen nehezeknél megfelelő kárpótlás fizettetik.

Táblázatos szedés, tekintet nélkül arra, hogy fejjel vagy anélkül, vonalakkal vagy anélkül készítették, tekintet nélkül továbbá arra, hogy a rovatokban számok vannak-e vagy betűkkel való szedés, ha a táblázat a három hasábot meghaladja, egész szélességben kétszeresen számíttatik. Háromhasábos táblázat másfélszer számíttandó; kéthasábos szedés, ha léniával van is elválasztva, nem tekinthető táblázatos szedésnek és csak mint rendes számíttandó — az árszabálynak rávonatkozó pontjai szerint — egész szélességben és magasságban. Oly esetekben, midőn a táblázat feje kisebb betűfajból szedetik, mint az egész tábla, a fej e kisebb betűfaj szerint számíttandó kétszeresen.

Keskeny alak, mely egy sorban 35—31 n -et tartalmaz, 2 krajcárral, 30—25 n -es 3 krajcárral, 24—20 n -es 4 krajcárral, 20 n alatti alak 5 krajcárral drágábban számíttatik; a tézők azonban nem számíttatnak n gyanánt.

Szélzet-jegyzetek (Marginalien) a szedés szélességéhez csatolandók, de csak az illető oldalon, ahol előfordulnak.

– Tördelési járulék. A tördelésért 1000 n után 2 krajcár pótlék jár.

Javitások. A szedő köteles egy házi javítást és egy sajtórevíziót lelkiismeretesen végezni. Javitások, szerző- vagy sajtórevíziók végzéséért, melyekért a szedő nem okozható, óránként 26 krajcár fizettetik; ugyanez áll fordított betűkre (blokád) nézve is. Pakét-szedők csak a házi javítást tartoznak végezni.

Nemfoglalkoztatás esetében, tudniillik kézirat- vagy anyagihiány miatt, a szedő a takarításnál alkalmazandó; óránként 26 krajcár fizetendő.

Feltisztogatás. A munka befejezte után a szedő nem tartozik azt feltisztogatni. Valamely munka berendezése alkalmával a szedőnek a szükséges anyag, ugymint: stégek, négyzetek, tézők, deszkák stb. kiszolgáltatandó, ellenkező esetben a tisztogatás ideje neki óránként 26 krajcárral kárpótoltatik. Ha egy mű berendezésénél a szedő oly osztani valót kap, melyet szedéséhez teljesen nem használhat, hanem részben összeállítani vagy a szekrényből egyes betűt kiraknia kell, pl. más nyelven: ugy ezért a feltisztogatásért a megillető ár fele-részével kárpótlendő.

Előny (Speck). A művek címei, valamint a szövegben előforduló minden-nemű előny: Schmutztitel, metszvények stb. a tördelőt illetik és tőle még az esetben sem vonhatók el, ha az üzlet ezeket bizonyos pénzben állíttatja is össze.

Az élő lapcímek a zárószóval együtt három, a holtak két sornak számíttatnak.

Versek vagy külön sort képező nevek szedésénél a legszélesebb sor után számíttatik.

Hangjegyszedés szabad egyezkedésre hagyatik.

5. A számolószedők (pakétszedők vagy tördelők), ha munkaidőn túl dolgoznak, a következő kárpótlásban részesülnek: a) Éjjél előtt vagy reggel 6 órától 8 óráig, déli szünet alatt, valamint vasárnap és ünnep délelőtt óránként 15 krban. b) Éjjél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnep délután és éjjél óránként 22 krajcárban. c) Esti 8 órán túl tartó munkánál a szedőnek 10 óráig egy félórát, azontul egy óra vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő.

Általános határozatok.

6. A rendes munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik.

7. Kisegítő kondíció az, mely a szedő felvételekor ilyennek nyilváníttatik. Ez felmondási időhöz nincs kötve. Munkájának díjazása szintén ez árszabály szerint történik. Egy héten alól tartó kisegítő kondíciónál naponként 50 krajcár

napi pótlék fizetendő. A kisegítő kondíció legfeljebb négy hétig tarthat, azontul 14 napi felmondás jár.

8. A felmondási idő kölcsönösen 14 nap és mindig szombat este történik a felmondás; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a felmondás előtte való nap történik. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény értelmében van helye.

II. Az újságzedők munkaideje és munkadíja.

1. Rendes szedés, (nevek, számok, rövidítések, ritkítás stb. nélkül) magyar lapoknál *a)* ciceró 1000 *n* után 28 krajcárral, *b)* garmond 1000 *n* után 27 krajcárral, *c)* borgis 1000 *n* után 27 krajcárral, *d)* petit 1000 *n* után 27 krajcárral, *e)* kolonel 1000 *n* után 28 krajcárral, *f)* nonpareille 1000 *n* után 31 krajcárral számolandók.

Német lapoknál (antiquából szedve) a szedés ára 1 krajcárral magasabb. Frakturból szedve a számítás abc alapján történik, a garmond, borgis és petit 28 kr., ciceró 29 kr.

2. *a)* Tőzsdei és kereskedelmi táviratok másfélszer számíttatnak. *b)* Vasuti és bankkimutatás mutálásánál egyszerűen, új szedésnél kétszeresen, tabelláris szedés szintén kétszeresen számítandó. Nonpareille fejek kétszeresen számíttatnak. *c)* Leszámitolási árfolyamok és összehasonlítható árfolyam táblázatok épp úgy, mint a tőzsdei táblázatok is, másfélszer számíttatnak. *d)* A gabonatőzsde bevezetése egyszerűen, kötések kétszeresen, az érték- és külföldi tőzsdék másfélszer számíttatnak. *e)* Időjárási táblázatok másfélszer számítandók. *f)* Változások a hadseregben vagy kivonatok a hivatalos lapból másfélszer. *g)* Tiszta számszedés, sor- és nyerőszámmal vagy anélkül, valamint folytatólagos ritkított vagy névszedések kétszeresen számíttatnak. Ama sorok, melyek több mint felényire vannak ritkítva, szintén kétszeresen. *h)* Idegenek névsora, színházi műsorok, számadási kimutatások, hitelegyletek fizetése képtelenségi kimutatásai, templomi zene, rövidített szavakkal szedett sport, névszedés, naptár (napirend) másfélszer, folytatólagos kövér betű másfélszer, idegen nyelvű sorok kétszeresen számíttatnak. *i)* Olyan sorok, melyekben kurzívából vagy másfajta betűből fordulnak elő szavak, kétszeresen számíttatnak, épp úgy a táviratok kezdősorai. *k)* Rovatcimek kétszeresen, záróvonalak egy sornak számíttatnak. *l)* Oly lapok, melyeknél a sorokban előforduló dőlt, félkövér és ritkított vezérszavak kétszeresen számíttatnak, 2 krajcárral magasabban számolandók.

3. Sorkihajtás. A sorkihajtásért egy sorral több számíttatik.

4. Javítások. Korrektúra-változásokért az elmulasztott idő kárpótolandó.

5. A rendes munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik. Ez szabályozza a hétfőn reggel és ünnepnapokon való munka megkezdését is. — Oly lapoknál, melyek napjában kétszer, reggel és este adatnak ki, az esti kiadás a reggelihez hasonlóan számíttatik.

6. Várók. A rendes várók, épp úgy azok, akik utasításra a rendes szedés befejezése után várni tartoznak, 50 krajcár kárpótlást kapnak. Naposoknak a revízió külön 1 forinttal díjaztatik és csak a lapnál alkalmazott szedő végezheti. A várás kezdetét, valamint a lap szedésének megkezdését minden nyomda munkarendje határozza meg.

7. A vasár- és ünnepnap munkája kétszeresen számíttatik. Hétfő reggeli lapért, ha a szedés $\frac{1}{3}$ előtt kezdődik, személyenként 50 kr. kárpótlás fizetendő.

8. A fennebbi pontok minden napilapra, akár éjjel, akár nappal szedetnek, mérvadók.

III. Gépmesterek és nyomók munkaideje és munkadíja.

A munkaidő és különórak fizetése úgy történik, mint a nappali szedők árszabályánál.

A nyomó-osztályban, ha a munkaviszonyok megkivánják, a 10 órás munkaidő állandósítható és ez esetben a tizedik óra díjazása különórának vétetik.

Különös szabályok: *a)* a gépmester minimuma 13 forint; *b)* körforgógépeknél minimum 15 forint. Éjjeli munkánál 20 forint.

Az ujonnan felszabadultak minimuma 11 forint, amennyiben ugyanabban a nyomdában megmaradnak.

Ez árszabály és munkarend az ipartörvény 113. §-a értelmében az illető kerületi előljárással, mint elsőfoku iparhatóságokkal is láttamozandó.

Budapest, 1896. évi május hó 31-én.

Krammer Lipót, Dezsó Ferenc, Neuhäusler Vilmos, Jászai Samu, Téri Sándor, Krausz Soma, Brucker Lajos.

Hirsch Lipót, Buschmann Ferenc, Brózsza Ottó, Schlesinger Vilmos, Dr. Gerő Lajos, Dr. Gelléri Gyula egyl. j., Neuwald Illés.

A pártok kibékülése. — Hatósági üldöztetések.

Az árszabálymozgalom befejezése után nemsokára újra kitört a viszály. Az 1896 július 5-iki általános nyomdászgyűlésen egyesek kifogásolták a Typographia magatartását és a pénzkezelést; a gyűlés azonban tudomásul vette a bizottság jelentését és megválasztotta az új bizottságot. A bizottság kilenc tagja az alakuló gyűlésen nézeteltérés miatt leköszönt, míg hat nem.¹ Ebből azután újabb kavargás keletkezett és a július 26-iki gyűlésen egy új bizottság választott.² Ezzel, miután az ellenfél aratott győzelmet, természetesen nem lett a viszály elintézve. Oly hangok is hallatszottak, sőt nyomtatásban is napvilágot látott az a jelszó, hogy: Ne vegyétek a Typographiát! Ez persze csak elmérgesítette a helyzetet, mert a Typographia sem szokott ilyenkor a tónusban disztingválni. De hát a harag mindig rossz tanácsadó. Pedig a helyzet az aláírt megállapodás dacára is nagyon rossz volt; volt oly nyomda is, ahol a szedők az üzlet akarata ellenére különórátak, 11—12 órát dolgoztak a „pauschal“-szedés erősen burjánzott. Békére volt tehát szükség, hogy végre az árszabály ne csak a papíron, de az életben is érvényre jusson.

Az ellenpárt egy „Világosság“³ című lapot is indított és ezzel azután még több tápot nyert a veszekedés:

Az 1897 március 27-iki segélyező-egyesületi közgyűlés ismét zajosnak ígérkezett, ámbar a napirenden — egy pont kivételével — nem szerepelt olyasmi, ami a kedélyeket felizgathatta volna. De a két párt, ha máshol nem, hát a gyűléseken kitombolhatta magát. A Typographia ismét a személyeskedés terére lépett, mely iránynak az ellenpárt bő tápot nyújtott, különösen akkor, midőn Világosság című lap alapításával még erősebben felkorbácsoltattak a már amúgy is erősen forró szenvedélyek. A Typographia, melynél ily esetekben a tónusra nem sokat adtak, tárgyilagosság helyett a személyeskedésre vitte át a dolgot és így béke helyett csak a fokozódó gyűlölet nyert újabb tápot. Az ellenpárt sem volt nagyon válogatós a vádakban és kitarással üldözte a „régiszerzést“. A közgyűlésen a tagok nagy számmal jelentek meg, mint mindig, amidőn

¹ Jászai, Varga K., Metzger, Lipp, Mazák S., Novák G., Leitner, Morócz, Zaka és Wagner K., Krehmann, Csebrenyák, Grünfeld S., Hannicsek, Krausz Soma.

² Zaka, Morócz, Jászai, Metzger, Klits, Durmits, Krammer L., Lipp, Varga K., Hipper S., Vagács, Kronits, Kun Márton, Szöllőssy K., Loósz.

³ A „Világosság“-ból 1896 szeptember 4-től 1897 szeptember 17-ig összesen 55 szám jelent meg. Mint felelős szerkesztő Rothenstein Mór jegyezte a lapot, mely német szövegű közleményeket is hozott, tényleg azonban Krausz Soma szerkesztette a magyar részt.

valami „zajos“ hangulatra volt kilátás. A gyűlés kimondta, hogy kapcsolatban a debreceni egylet 25 éves jubileumával országos kongresszust tart Debrecenben, mely az ügykezelési és az utasszabályzattal fog foglalkozni. Azt az indítványt, hogy az egyesület hivatalos közleményei az ellenpárt Világosság című lapjában is közöltesse, a közgyűlés nagy szóharc után elvetette. Elfogadta még a gyűlés az illetékek nyugtázására vonatkozó indítványt is, mely azonban a választmány által nem lett végrehajtva.

A lapbizottság, vagy helyesebben árszabálybizottság a június 20-án tartott és gyéren látogatott általános nyomdászgyűlésen terjesztette elő jövődió programját. Jászai Samu, mint az árszabálybizottság elnöke nyújtotta be az erre vonatkozó következő határozati javaslatot: „Az 1897 június 20-án tárgyaló nyomdászgyűlés elítélendőnek tartja ama nyomdatulajdonosok és hirlapkiadók magatartását, akik a közösen megállapított árszabályt nem tartják be, egyszersmind erkölcsi kötelességévé teszi minden munkába lépő szaktársnak, hogy árszabályszerű díjazást biztosítson magának és különösen a kilencórai munkaidőhöz szigoruan ragaszkodjék. Tekintve továbbá, hogy a vidék rendezetlen viszonyai a fővárosi nyomdaiparra nagy hátránnyal vannak, felhívja a gyűlés a központi lapbizottságot, hogy tegyen lépéseket egy a vidéken létesítendő egyszéges árszabály ügyében. A gyűlés végre felhívja a szaktársakat, hogy az árszabály megvédésére szolgáló önkéntes adakozásokhoz fokozottabb mértékben folytassák.“ Kimondta még a gyűlés, hogy: „Tekintettel arra, hogy az ügy sikeres keresztülviteléhez elsősorban is egyöntetű eljárásra van szükség; tekintettel továbbá arra, hogy a pártviszály nagy anyagi, de leginkább erkölcsi károkat okoz; kimondja a lapbizottsági gyűlés, hogy a pártviszályt megszüntnek tekinti és egyszersmind elvárja, hogy minden egyes szaktárs, félreteve a személyes gyűlölséget, teljes erőből úgy anyagilag, mint erkölcsileg támogatja a lapbizottságot.“¹ Az ugynevezett kibékülésből azonban egyelőre még nem lett semmi sem. Az ellenpárt tudvalevőleg rendszerváltozást s ezzel együtt a vezér fejét kívánta s ily körülmények között szó sem lehetett kölcsönös engedékenységről és tartós békéről.

A Pallas igazgatósága 1897 január hóban elbocsátotta a Magyar Hirlap személyzetét és a lapot Lilienbergnek adta át szedés végett, ki a Pesti Hirlap rendszerével, fiukkal állította elő a lapot. A lapbizottság (árszabálybizottság) ennél fogva a következő átiratot intézte a budapesti nyomdafőnökök egyesületéhez:

„Tek. Választmány! Minden bizonynyal van tudomása a tek. Választmánynak arról, hogy a *nagyszéges* dr. Gerő Lajos ur igazgatása alatt álló Pallasnyomdában a mult szombattól a Magyar Hirlap című lapot a főnökök és segédek hetes, illetve tizenegyes bizottsága által elfogadott és aláírt árszabályon alul állítják ki.“²

Ezt az árszabályt annak idején dr. Gerő Lajos ur is, mint a budapesti könyv- és könyomdai főnökök egyesülete akkori alelnöke is aláírta.

Tek. Választmány! Mi abban a véleményben vagyunk és velünk együtt — hisszük — a fővárosi nyomdatulajdonosok is, hogy a munkadij kölcsönös meghatározása csak az árszabályon felül történhetik, mig alapul az árszabály veendő.

¹ Beválasztáltak: Bauer Imre, Durmits Imre, Fábíán Lajos, Hipper Sándor, Jászai Samu, Jahn Ödön, Kiss Ede, Kronits Ljubomir, Lipp Károly, Littauer R. Lipót, Lubik Zoltán, Riegl Gyula, Tomka Antal, Varga Károly, Zaka Lajos.

² A Pallas- és Légrády-nyomdák 1897-ben szedőgépet állítottak be, de nem mentek vele semmire sem.

Ez elvet mellőzte dr. Gerő Lajos ur, ami által nemcsak minket segédeket, de a főnököket is megkárosította, mert míg ezek megtartják az árszabályt és így károsodnak, addig ő szöszegése árán hasznot huz.

A lapot az első napokban, az ipartörvény ellenére, fiukkal is szedette, ehhez járul még az, ami a tisztességes versenynyel éppen nem egyeztethető össze, hogy egy másik nyomdatulajdonossal, Varga Andrással állítatja elő a lapot az ő nyomdájában.

Félünk attól, hogy e kezdeményezést a többi lap is utánozza és így a segédesség és főnökök között fennálló jó viszony ellenségeskedéssé fajul, ennek elkerülését pedig azt hisszük, mindkét fél érdeke kívánja.

Tisztelettel kérjük a tek. Választmányt, sziveskedjék ez ügyben intézkedni, már csak azért is, mert nevezett egyesületük elnöke és a jelenlegi árszabály egyik készítője volt.

Becsés választukat várva maradunk tisztelettel, Budapest 1897 január hó. A bizottság nevében Lipp Károly.“

A főnökök egyesülete az átirat vétele után rögtön ülést tartott s a segédek panaszára vonatkozólag a következő határozatot hozta:

„T. Lipp Károly urnak! A budapesti kö- és könyvnyomdafőnökök egyesülete Hirsch Lipót alelnök ur elnöklése alatt tárgyalta beadványát és kimondta, hogy amennyiben a dolgok úgy állanak, mint ahogy beadványában előadja, az egyesület az ily eljárást helyteleníti és ilyen irányban szolidaritást nem vállal.

Az eset világos felderítése céljából azonban az egyesület felkérte a Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság elnökét, Hollán Ernő önmagyméltóságát, hogy a dolog mibenállását közölje, mely választól teszi függővé, hogy az ügyhöz még hozzászóljon.

A dolog lényegéhez csak azt jegyzi meg az egyesület, hogy intenciója: fentartani azt a békés viszonyt, amely a legutóbb elfogadott árszabály megállapítása óta a munkaadó és a személyzet között fennáll és erkölcsi eszközökkel odahatni, hogy az árszabály, melyet az egyesület magára nézve is kötelezőnek ismer, tagjai által is betartassék.

Budapest, 1897 február hó 10-én. Budapesti kö- és könyvnyomdafőnökök egyesülete. Zilahi Simon titkár, Hirsch Lipót alelnök.“

A főnökegyesület végre azzal utasította el a munkásokat, hogy a Magyar Hirnap nem a Pallas-nyomda tulajdona és a főnökegyesület dr. Gerő igazgatóra semmiféle erkölcsi nyomást sem gyakorolhat. A lapot tehát tovább is árszabályon aluli feltételek mellett — munkaidőről szó sem volt — állították elő. Ugyanugy volt ez a Pesti Hirlap, Budapest, Fővárosi Lapok című lapoknál. Ezekkel az esetekkel szemben a szaktársak alig adtak valamit az árszabály betartására szükséges tökéhez. A vidék még kevésbé hozott áldozatot érdekeinek megvédésére, sőt Kassán külön árszabálybizottságot alakítottak, külön ellentállási alappal, ami már igazán naiv dolog volt.

1898-ban folytatódtak a hatósági üldözések; lefoglalták a szakegyesület vagyonát s a lapbizottság egyes tagjait tiltott gyűjtés címén elítélték.¹ A bizott-

¹ A rendőrség a kormány utasítására a legbrutálisabban járt el a munkásokkal szemben; Kovács József egyesületi felügyelőt az utcán tartóztatták le, az egyesületi szállóról pedig nap-nap után vitték a munkásokat a kapitányságra és onnét igazolásuk dacára csak hosszabb utánjárás után bocsátották az illetőket szabadon. A választmány hivatalosan átirít Rudnay főkapitányhoz, hogy a nyomdászokat illetőleg először kérdezze meg a rendőrség az egyesületet, hogy tagja-e a letartóztatandó vagy előállítandó a nyomdászok segélyező-egyesületének. A beadványnak volt is hatása. 1898 február 15-én lépett életbe Perczel Dezső belügyminiszternek a gyűjtési tilalomról szóló rendelete. Március 24-én a lapbizottság hét

ság ennél fogva a lap árát 10, illetve 15 krra, a betegek és munkanélküliek részére 5 krra emelte fel. Az ügyészség ugyanekkor 16 különféle cikket inkriminált a Typographiából és a lap felelős szerkesztőjét, miután biztosíték nélkül politizált, vád alá helyezte. A lap ezek után kénytelen volt a biztosítékot letenni. A július 29-iki Typographia már mint politikai lap jelent meg s azóta — 5250 frt biztosíték ellenében — politizálhat. A szervezeti mozgalomban résztvevő nyomdászok közül pedig a rendőrségen többeket közönséges gonosztevők módjára lefényképeztek.¹

A Typographia előfizetési pénzeinek lefoglalásakor a budapesti napilapok megtámadták a nyomdászok egyesületét, azt irván róla, hogy sztrájkokat rendez és segít s kárörvendve magasztalták a hatósági üldöztetéseket. Október 30-án a budapesti szaktársak általános nyomdászgyűlést tartottak, hogy a sajtó célzatosan elferdített és rosszindulatu támadásaira megfelelő választ adjanak. A fővárosi vigadó zsufolásig megtöltött termében Zaka Lajos mint elnök ismertette a napirendet, azután határozati javaslatot nyújtott be a segélyző-egyesület feloszlásának visszavonása és alapszabályainak jóváhagyására vonatkozólag, melyet a gyűlés azzal a határozati javaslattal együtt, hogy a gyűlés a napi sajtó egyrészének a nyomdászok üldöztetésével szemben tanusított, célzatosan rosszakaratu magatartása felett megbotránkozását fejezi ki s a nyomdászok a legradikálisabb eszközökkel fogják a jövőben ezeket a támadásokat megakadályozni, magáévá tett.

Polónyi Géza a képviselőház november 12-iki ülésén hosszabb interpellációt intézett a belügyminiszterhez a Typographia ügyében és miután Magyarországon alaptörvény az, hogy az országot rendeletekkel kormányozni nem lehet, még akkor sem, ha Bánffy Dezső miniszterelnököt Tisza István támogatja, azt az interpellációt intézi a belügyminiszterhez, hogy mely törvény alapján adta ki 1897. évi 33.100 számú rendeletét és van-e tudomása arról, hogy a fővárosi rendőrség a Typographia előfizetési pénzeit lefoglalta s hajlandó-e a törvényellenesen lefoglalt 3684 frtnak haladéktalanul leendő visszafizetése iránt intézkedni. Amennyiben pedig az idézett rendelettel a politikai célokra szánt gyűjtéseknek rendszabályozását célozta, mivel indokolja azt, hogy Bánffy Dezső báró miniszterelnök által nyilvánosan bevallott gyűjtések és vesztegetésekre szánt és tényleg arra is fordított pénzek tekintetében a törvényes lépéseket eddig megtenni elmulasztotta s hajlandó-e a belügyminiszter a Bánffy báró miniszterelnök által a legutóbb lefolyt választások céljaiból behajtott pénzek tekintetében a fennebb hivatkozott rendeletnek intézkedéseit alkalmazni?

Széll Kálmán, az új miniszterelnök a képviselőház 1899 július 4-iki ülésében válaszolt Polónyi Géza interpellációjára. Azt mondta, hogy a rendőrségnek joga volt arról meggyőződést szerezni, hogy a lap kiadója *mire* fordítja a pénzét. Különben az előfizetési ár felemelése szerinte gyűjtés volt. Ezzel ez az ügy

tagját tiltott gyűjtésért 980 koronára ítélték. Ugyanekkor lefoglalták a szakegyesület vagyonát is, melyet később visszaadtak. És midőn a Typographia mint Lipp Károly magántulajdona jelent meg, lefoglalták az előfizetési pénzeket és a szervező bizottság 10 tagját összesen 1060 korona pénzbüntetésre ítélte el másodizben a rendőrség. Erre az egész bizottság kénytelen volt leköszönni s 1898 végéig nem is működött.

¹ A lefényképezettek egyike később (nem nyomdász) országgyűlési képviselővé választott meg.

itt elintéződött. A Typographiának azonban 1500 frton felüli kiadást okozott a lefoglalt pénz visszakerítése.

A fővárosban 1898 elején már csak négy lapnál tartották be az árszabályt: a Budapesti Hirlapnál, Pester Lloydnál, Pester Journalnál és a Politisches Volksblattnál; a többi 15 napilapnál csak részben, vagy egyáltalán nem tartották be az árszabályszerű feltételeket. Az 1895—1896. évi árszabálymozgalom után alig három évre ez óriási visszaesést jelentett. De ez nem volt csoda. Sehol sem civakodtak annyit a nyomdászok, mint Budapesten és ha egy időre el is némult a harag, nemsokára újabb ürügy alatt újra kitört a viszálykodás. Mindezek dacára azonban 1880 óta a nyomdatulajdonosok szervezetlensége következtében majdnem minden árszabálymozgalom győzelemmel végződött anélkül, hogy a szaktársak nagyobb anyagi áldozatot hoztak volna a kitűzött cél érdekében. Azok, akik azelőtt anyagi áldozatok nélkül is célt értek, nem akarták belátni, hogy a főnökök szervezkedésével szemben erősebb ellentállásra lesz szükség és ehhez anyagi áldozatot is kell hozni. Ennek a helyzetnek a hatása alatt állottak a budapesti hirlapszedők is és az 1887 december 17-én tartott általános nyomdászgyűlés határozata értelmében egy öttagu bizottságot választott azzal a megbizatással, hogy az Otthon írók- és hirlapírók köréhez és a Budapesti újságírók egyesületéhez átiratot intézzen az árszabálynak megvédése érdekében. A beadvány így hangzott:

Mélyen tisztelt Egyesület!

A kartellek fénykorát éljük. Kartellt kötnek a malmok, a gyárak és mindenkinek van belőle haszna, csak egyedül a munkás az, mely ezen modern intézmény által leginkább károsodik, szenved és végre általa türheterlen helyzetbe jut. Vegyük csak például a malmok kartelljét, melynek az a természetes következménye, hogy az árak megmaradnak a felszökött maximumon s a munkásnak ugyszólván egyedüli tápszerét, a kenyeret, oly hallatlan mérvben megdrágítják, melyhez hasonlót nem találunk a közelmúlt gazdasági történetében.

Igy vagyunk a lakbérrel is, mely a millenáris kiállítás alkalmából szinte felszökken az elképzelhető legmagasabb maximumra s azóta egy percenttel sem szállt alább.

Mig tehát a munkás megélhetéséhez mindinkább nagyobb összeg szükségeltetik, addig a mi munkaadóink: a lap- és nyomdatulajdonos urak, minden néven nevezendő eszközt megragadnak, hogy a közösen megállapított árszabályt megcsönkítsák, redukálják s így bennünket ismét türheterlen helyzetbe juttassanak.

Itt emlékezetébe hozzuk a mélyen tisztelt Egyesületnek a budapesti nyomdászok 1895-iki bérmozgalmát. Akkor az egész hirlapírói gárda korporative ellenünk fordult; tulkövetelőknak, izgágáknak, békétől irtózóknak bélyegeztek bennünket a sajtóban az egész közvélemény előtt és különösen azt rótták fel legnagyobb bünül, hogy a munkaadók „méltányos“ bérjavítás-ajánlatait visszautasítottuk. A harcban nem mi maradtunk a győztesek, amit az igen tisztelt Egyesület is igen jól tud és el kellett fogadnunk az előbb felkinált, ugynevezett „méltányos bérjavítást“.

Csakhogy a lap- és nyomdatulajdonos urak között — sajnos, de való — igen kevés akadt, aki akkor adott szavát rövid idő alatt meg ne szegte és a közösen megállapított árszabályt sulyosan meg ne nyirbálta volna.

Ha az iparhatóságghoz fordulunk, ott — ez nem tulzás, de való — nekünk soha sincsen igazunk; ott a mi ügyünk csak a legnagyobb felületességgel vagy sehogy sem lesz elbirálva.

A fenti lesujtó és szomorú tények ösztönöznek bennünket arra, hogy a t. Egyesülethez forduljunk. Tesszük pedig ezt többféle okból és pedig:

1-ször, hogyha a jelenlegi türhetetlen helyzet és a lap- és nyomdatulajdonosok makacssága ismét válságos helyzetbe sodorna bennünket, ne illettessünk a t. hirlapíró-testület tagjai részéről olyan vádakkal, mint 1895-ben;

2-szor, mert a munkabér-leszállítás elsősorban is a napilapoknál hatalmasodott el hallatlan mérvben s mert számos hirlapíró egyszersmind laptulajdonos is, kik — sajnos, de igaz — legelől járnak a kölcsönösen megállapított munkabér leszállításában;

3-szor, mert a hirlapíró urak legközvetlenebbül tapasztalhatják és így leginkább tudják meg is bírálni, hogy, különösen egy éjjeli lapszedőnek, milyen szellemi és fizikai munkát kell végeznie a mindennapi kenyérért és már csak ezen szempontból is mily jogosulatlan a lábrakapott béredukció;

4-szer, mert volt alkalmunk tapasztalni a mindennapi érintkezésnél és más alkalmakkor is, hogy a hirlapírók között számosan vannak olyanok, akik technikai munkástársaik iránt jóindulattal viseltetnek;

5-ször, mert mi ugy gondolkozunk, hogy a hirlapíró az egész társadalomnak, az összközvéleménynek a hangadója és szószólója: a munkásokat és így a nyomdászokat is jogos követeléseikben pártfogolnia kötelessége; végre

6-szor, mivel a Budapesten megjelenő napilapok közül egyik sem vindikál magának kevesebb munkásérzelmet, mint a „Budapesti Hirlap“ és „Pester Lloyd“, melyeket, mint az elfogadott árszabályt leghivebben betartó lapokat, e helyen is tisztelettel említünk;

arra kérjük tehát a t. Egyesületet, méltóztassék a Budapesti hirlapszedők körének békés segédkezet nyújtani és odahatni, hogy a lapszemélyzetek az 1895-ben elfogadott árszabály szerint fizetessenek továbbra is.

Tisztelettel az 1897. évi december 12-én tartott általános nyomdászgyűlés megbizásából.

Az írók mindkét egyesülete rokonszenvesen fogadta a kérvényt s az elnökség kijelentette, hogy nagy rokonszenvvel kíséri a törekvéseket és azt erkölcsi támogatásban részesíti. Ennél többet a hirlapszedők nem is várhattak a hirlapíróktól, kik maguk is a lapkiadók kapzsisága alatt nyögtek.

Országos Széchényi Könyvtár

A fővárosi árszabály meghosszabbítása. — A vidéki mozgalom.

Az árszabályszerű megállapodás — ha ugyan ilyennek tekinthetjük az 1896. évi kényszer-árszabályt — 1898-ban lejárván, a bizottság július 24-ikére általános nyomdászgyűlést hívott egybe, hogy ez a főnökökkel való tárgyalásra egy bizottságot válasszon. A gyűlés bizalmatlanságot szavazott a szerkesztőnek, minek következtében lemondott az egész bizottság és az augusztus 7-iki gyűlés ismét egy új bizottságot választott.¹ E bizottságban már nagyrészt az ellenzék emberei voltak többségben. Ezzel majdnem egyidőben leköszönt a szakegyesület választmánya is.

A főnökökkel való tárgyalásra kiküldendő bizottság választása a közbejött akadályok miatt csak a december 11-iki általános nyomdászgyűlésen történt meg.²

A megdőbbentő politikai viszonyok és új napilapok erőszakos „gründolása“ nem voltak jó hatással a nyomdavállalatokra. A nagyobb ipari vállalkozás minden vonatkozásban szünetelt és az ujonnan megindított napilapok egymásután

¹ Lipp, Grünfeld S., Krausz S., Siegfried, Kiss E., Schwarz Ambrus, Kruschek, Littauer, Peidl Gyula, Pollák Simon, Zaka, Deutsch Dávid, Hipper S., Marton I., Müller Izidor, Tomka A.

² Durmits, Baura A., Gyöngyösy, Krausz Soma, Fodor Zs., Jantsi Henrik és Jungi Ferenc választottak meg e bizottság tagjaivá.

adták be a kulcsot. Ennek az állapotnak azután nagy munkapangás volt a következménye s az év elején annyi volt a munkanélküliek száma, mint más években a holt idényben.

Ily körülmények között nem valami nagy reményekkel kecsegtetett a megindítandó mozgalom. Egyelőre különben csak a létező árszabály szoros betartásának kötelezettségéről volt szó és ez nem tulságosan izgatta a budapesti nyomdászokat. A hetes bizottság működéséről, mint egyéb dolgokról is nem sokat sikerült megtudnom; az árszabályt egy évre megújította a főnökökkel és ezzel befejezte volt a reá bízott feladatot. A február 19-én a vigadóban tartott általános nyomdászgyűlésen a hetes bizottság nevében Gyöngyösy előterjesztette az árszabály meghosszabbítására vonatkozó jegyzőkönyvet és tekintettel a véghetetlen tanoncgazdálkodásra és a Pesti Hirlapnál levő szegyenletes állapotokra, ahol egy vállalkozó fiukkal állította elő a lapot, kimondta, hogy a bizottság lépjen fel azon nyomdatulajdonosok ellen, akik alvállalkozókkal szövetkeznek és ezekkel uzsorázzák ki a munkásokat. Utasította még a gyűlés a bizottságot arra, hogy a külföldi nyomdászszervezetekkel, az árszabálymozgalmat illetőleg szintén érintkezésbe lépjen. Hogy mennyire respektálták a főnökök az újabb megállapodást, azt eléggé illusztrálja az a körülmény, hogy 1899 április hónapban két nagyobb nyomdában akarták a lapoknál a pausál-rendszert behozni, a személyzetek erre kiléptek, helyüket azonban mihamar elfoglalták a készletben levő sztrájktrörök. Az árszabálysértések ügyében a bizottság átiratot intézett a nyomdatulajdonosok egyesületéhez, melyre az június hó 3-án a következőképp válaszolt:

„Egyesületünk választmányának meghagyásából van szerencsénk Önt, mint a segédek nevében panaszt tévőt, a folyó évi május hó 26-án tartott választmányi ülésen hozott határozatról a következőkben értesíteni: Miután konstatálható, hogy az árszabályt a panaszt emelő fél lépte át, saját javára való tulkövetelésével, melyet a vezetőség bizonyos ideig hallgatva tűrt, mignem kénytelen volt ezt korlátozni, mely restrikcio alkalmával történt intézkedések némileg eltérnek az árszabálytól, de mindamellet oly csekélyek, hogy sem kárpótlásnak, sem jelentékenynek nem nevezhető — miután pedig tény, hogy az árszabály dogmatikus betartása — hiányos szerkezete miatt általánossá nem lehetett s miután a panasz a nagyvállalat csak egy kis részére szorítkozik és miután továbbá ismeretes, hogy az árszabály egyes munkások részéről flagrans módon mint tulkövetelések, mint pedig ezen alul való kínálások által gyakorta megsértetik, sőt a tulkövetelések excessiv módon történnek, mint azt a legutóbbi betüöntősztrájk dokumentálja s mind ezen esetekre a munkások részéről a legcsekélyebb garancia sem létezik a kötelességek betartására s minthogy annak idején, az árszabály megállapításakor elmulasztott a vitás esetek elintézésére egy békebíróság alakítása s mivel továbbá a főnökegyesület alapszabályai sem nyújtanak támpontot egy ilyennek létrehozására az egyesületen kívül álló elemekkel, s minthogy végül a választmány az Athenaeum irod. és nyomdai rt.-nál most érvényben levő fizetéseket a budapesti egyéb lapoknál nagyrészt létező fizetésekkel összevetette:

A fenforgó panaszt nem látja oly sérelmesnek, hogy ez ügyben még további intézkedéseket tegyen.

Kérjük, hogy ezen határozatot az érdekeltekkel közölni sziveskedjék.“

E válasz után az árszabálybizottság is megtudhatta, hogy a főnökökkel hányadán áll a dolog az új árszabályt illetőleg.

Junius 16-án megérkezett a főnökök válasza a segédek április 27-iki átiratára, mely így hangzott:

„Az árszabály megújítása tárgyában egyesületünk válaszmányához folyó évi április hó 27-én intézett becses soraikra van szerencsénk a válaszmánynak junius hó 15-én tartott ülésének határozatából folyólag értesíteni, hogy a válaszmány beadványukat sokkal koraiabbnak tartja, semhogy ezzel már ezidő szerint foglalkozhatnék.“

A tizenegyes bizottság ennél fogva serényen munkához látott, hogy a mozgalom ne találja a kollégákat készületlenül. Mindenekelőtt megkezdődtek a személyzeti értekezletek, ezeket azonban nagyon gyéren látogatták a kollégák; a bizottság erre egy új eszmével állott elő: nem gyűlésekre, hanem személyzeti kedélyes estélyekre hívta meg a kollégákat és ez hatott; ezeken a személyzeti kedélyes értekezleteken nem várt arányokban vettek részt a kollégák. A bizottság ezáltal elérte azt, hogy közvetlen érintkezésbe léphetett a nyomdák személyzeteivel és előkészíthette azokat a bekövetkezendő árszabálymozgalomra.

A bizottság nemsokára közzétette az új árszabálytervezetet, melyben a minimum 14 frt, a munkaidő 9 óra és a számolás alapja 27 krajcár. Gondoskodott az árszabálytervezet a segéd munkásokról és munkásnőkről is, valamint szabályozni óhajtotta egy külön pontban a tanoncügyet is, olyanformán, hogy előírta a tanoncok előképzettségének fokát, életkorát és meghatározta a segédek és tanoncok számarányát.

Az augusztus 27-iki gyűlés tudomásul vette Peidl jelentését a leköszönt régi bizottság héthónapos működéséről. A bizottság a Gutenberg-nyomda ügyében támadt nézeteltérés miatt köszönt le tisztségéről, s a gyűlés ezután egy új bizottságot választott.¹ Ez a bizottság folytatta a megkezdett munkát s kidolgozta a vidéki árszabálytervezetet is, melyet október elején tett közzé a Typographiában. Az árszabálytervezet három osztály szerint háromféle minimumot állapított meg, 10, 11, 12 frttal, 9 órai munkaidő mellett. Ujonnan felszabadultak munkadíja egy évig 3 frttal, a második évben 2 frttal redukálódott, ha ugyanazon cégnél maradtak. A bizalmiférfit köteles volt a cég a személyzet képviselőjéül elismerni. Szabályozta a tervezet a tanoncok számát, korát és előképzettségét is, amire igazán nagy szükség volt.²

A november hó 19-iki általános nyomdászgyűlés, amelyen Pollák Simon elnökölt, a Peidl által előterjesztett és a bizalmiférfiak által elfogadott árszabálytervezetet Grossmann Miksa indítványára kibővítés céljából újra a bizalmiférfiakhoz utasította. Az okadatolás azonban nem felelt meg a valóságnak, mert a visszaküldésnek az volt a célja, hogy a bizottság a közte és a bizalmiférfiak közt fennálló kapcsolatot a kollégákkal szemben tartozó felelősség mérvéhez képest szabályozza.

A vidéki mozgalom alkalmával a bizottság 1899 november 26-án 12 kerületi központban tartott értekezletet, mely értekezleteken az összes kerületi fiókok képviselői megjelentek s megvitatták az eléjük terjesztett árszabálytervezetet és

¹ Tagjai voltak: Grünfeld, Peidl, Zaka, Pollák Simon, Lipp, Venkovits, Siegfried, Lerner Dezső, Schwarz Ambrus, Weisz Ignác, Bozsik.

² 1899-ben Magyarországon 3679 segéddel szemben 2545 tanonc létezett. Ugyanekkor 538 nyomda közül csak 212-ben volt 9 órai munkaidő. A többi nyomdák közül 10 órai volt a munkaidő 24-ben, 11 órai 22-ben, 12 órai 6-ban, 13 órai 1-ben, 14 órai 2-ben, 15 órai 1-ben.

annak elfogadása után határozatilag kimondatott, hogy azt december 16-án fogják az egyes nyomdák személyzetei az illető cégnek elfogadás végett átnyújtani. Egyes városokban ekkor már megvolt a 9 órai munkaidő, de nem fizették a kontemplált minimumot, egyes városokban azonban nem volt érvényben sem a 9 órai munkaidő, sem a 10 frtos minimum, ennél fogva erős harcra volt kilátás.¹ A vidéki kollégák azonban mihamar elveszítették bátorságukat és az első akadálynál félrevonultak. A Typographia keserű szemrehányással korholta a vidék lanyhaságát. „Abban a hitben reménykedtünk — írja a Typographia —, hogy az irigység, rosszakarat és önzés végre háttérbe szorul, egy oly fontos mozgalom elől, mint a magyarországi vidéki nyomdászok helyzetének rendezése. A mozgalom előzményei meglepően kedvezők voltak, mert az összes szaktársak kijelentették, hogy készek az érdekükben teendő mozgalomban közreműködni. A vidéki szaktársak azonban mihamar kijózanítottak bennünket; . . . épp azok, kik leghevesebben pártolták a mozgalmat, hagytak cserben . . .” Február elején a mozgalom, mely 35 város 127 nyomdájára terjedt ki és melyekben összesen 492 segéd állott munkában, véget ért. Eredménye a következő: 16 városban 155 segéd 9 órai munkaidőt és fizetésemelést, 13 városban 170 segéd pedig csak fizetésjavítást ért el. Az utóbbi városokban a 9 órai munkaidő már amúgy is érvényben volt. Az árszabálybizottság, számolva a vidéki viszonyokkal, nem az általános fizetésemelést, hanem a 9 órai munkaidő általánosítását és a tanoncügy rendezését tűzte maga elé, ennél fogva oly városokban, melyekben tűrhető volt a helyzet és a hangulat amúgy sem volt kielégítő, nem erőltette a dolgot, mert nem akarta azt, hogy egy erőszakos és elbukott mozgalom még jobban tönkrementegye a vidéki szervezkedést.²

A vidéki mozgalomért a tizenegyes bizottságot megtámadták, mely az 1900 január 28-iki általános gyűlésen lemondott s egy új bizottság választatott. Az új bizottság által február 11-ére egybehívott gyűlés határozathozatal nélkül oszlott szét, mert azon a szaktársak ismét összekülönböztek. Február 18-án egy új tizenegyes bizottság választatott, mely azonban az ellenségeskedések megszüntetése végett február 26-án leköszönt. A két párt abban állapodott meg, hogy az új szervező bizottság tizenöt tagból álland, melyben a Zaka-párt tíz, az ellenzék öt taggal lesz képviselve és azután mindkét párt saját körében mindent el fog követni, hogy az ellentéteket elsimítsa és a békét helyreállítsa.

A hivatalos békekötés a március 11-iki általános nyomdászgyűlésen történt meg, mire a minduntalan felbukkanó civakodások közepette már igazán nagy szükség volt, mert a budapesti árszabály június hónapban lejárt és a szervezet erejét nem lehetett továbbra is ezekre a káros kinövésekre pocsékolni. A béke ezuttal tartósnak ígérkezett, mert Zaka, aki ellen, illetve rendszere ellen tulajdonképpen az ellenzék küzdött, nemsokára félrevonult. Zaka Lajos szaktárs a

¹ Az ausztriai kollégák 1899 november 18-án léptek tárgyalásba a nyomdatulajdonosokkal és a december 8—11-iki küldöttgyűlés elfogadta a főnökökkel békés uton megállapított árszabályt, mely minden fizetési osztályban (I—VI.) 1—1 frttal emelte a minimumot. Emelkedett ezenkívül a számolás és szabályoztatott a tanoncok aránya. A gépszedők részére a megállapított minimum 40—52 %-kal emelkedik. A szerződés két évi határidőre kötött meg.

² Az árszabálymozgalom után a vidéki nyomdatulajdonosok is szervezkedni kezdtek és 1901 július 29—30-án Győrött tartott kongresszusukon megalakították a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségét.

Typographia 1900. évi május 18-iki számában, az előző megállapodások értelmében, lemondott a Typographia szerkesztéséről; a lapot 1884 óta szerkesztette és a szervezet kiépítése körül szerzett nagy érdemeit, emberi hibái dacára, senki sem tagadhatja. Távozása alkalmából igen szép bucsuestélyt rendeztek tiszteletére a szaktársak.¹ A bizottság, mely ez alkalommal szintén újból választott, végre teljes erejével a szervezeti ügyeknek szánhatta magát.²

A bizottság legelső dolga volt az árszabálytervezet előkészítése, mely már amugy is készen volt és azt az április havi bizalmiférfigyülés is elfogadta. Az új tervezet záradékában már a szedőgépekről is említés van azzal a megjegyzéssel, hogy a gépszedők részére külön árszabály lesz kidolgozandó. Ezenkívül magában foglalta a tervezet a segédszemélyzet árszabályát is.

Az április 22-iki általános nyomdászgyűlés az előterjesztett árszabályt csekély módosítással elfogadta, a főnökökkel való tárgyalások megkezdésére egy héttagu bizottságot választott.³ Pollák Simon indítványára a gyűlés kimondta, hogy minden nyomdai munkás írjon alá egy nyilatkozatot, hogy a hetes bizottságot felhatalmazza az árszabály érdekében való eljárásra. Az íveket 2517 munkás írta alá; állást foglalt a gyűlés a szociáldemokrata párt kebelén kívül alakult ellenpárt ellen is.

Zaka lemondása után a lapbizottság elhatározta, hogy a szerkesztői állást nyilvános pályázat és nyomdánkénti titkos választás útján tölti be. A választás próbacikkek alapján történt volna és e próbacikkek — wieni gyakorlat után — meg is jelentek a lapban; összesen két pályázó jelentkezett és ezek közül Peidl Gyula szaktárs vitte el a győzelmi pálmát. Az augusztus havi gyűlésen fel-

¹ Itt alkalomszerűnek tartom a Typographiáról, illetve annak szerkesztőiről megemlékezni. A *Typographia* kezdetben havonként háromszor jelent meg 1-én, 10-én és 20-án. 1873 január 1-től hetenként. A *Typographia* szerkesztői a következő sorrendben jegyezték és szerkesztették a lapot: *Buschmann Ferenc* 1869 május 1-től július 10-ig; *Sauerwein Géza* 1869 július 11-től 1871 április 2-ig (meghalt 1871 július 16-án); *Ács Mihály* (meghalt 1896 június 19-én) 1871 április 3-tól 1872 április 20-ig; (*Gawel Gyula*, kit Ács helyett szerkesztőnek választottak, nem fogadta el ezt a megbízatást); *Firtinger Károly* (meghalt 1903 március 20-án) 1872 május 1-től 1881 január 28-ig; *Tanay József* 1881 február 4-től 1883 április 27-ig; *Záhonyi Alajos* 1883 május 9-től 1884 május 9-ig; *Zaka Lajos* 1884 május 16-tól 1887 október 21-ig; 1887 október 22-től 1887 december 9-ig *Csathó Zsigmond* (mint felelős szerkesztő); *Zaka Lajos* 1887 december 10-től 1891 november 20-ig; *Preusz Jakab* 1891 november 21-től 1892 március 18-ig; *Zaka Lajos* 1892 március 19-től 1900 május 18-ig (1894 május 10-én a hatóság megtiltotta, hogy a lapot az egyesület adja ki s így Zaka helyett, ki mint egyesületi tisztviselő nem jegyezhetette a lapot, mint szerkesztő *Lipp Károly* szerepelt). Zaka majdnem 16 évig szerkesztette a *Typographiát*. 1900 május 19-től október 20-ig egy háromtagú bizottság: *Peidl Gyula*, *Siegfried József* és *Schwarz Ambrus* szerkesztette a lapot, szerkesztőként azonban ezen idő alatt *Lipp Károly* szerepelt; 1900 október 21-én *Peidl Gyula* vette át a szerkesztést egész 1904 augusztus 5-ig; 1904 augusztus 6-tól 1905 január 5-ig változó bizottságok közreműködésével (*Grünfeld*, *Lerner*, *Siegfried*) *Rothenstein Mór*; *Lerner Dezső* 1905 január 6-tól március 17-ig; *Domanek István* 1905 március 18-tól 1906 április 13-ig; *Peidl Gyula* 1906 április 14-től 1908 október 30-ig; *Rothenstein Mór*, illetve egy bizottság 1908 november 1-től 1909 február 26-ig; 1909 február 27-től kezdve *Preusz Mór* szerkeszti a lapot.

A lap német szövegű mellékletét, a „Gutenberg”-et sorrendben *Hölzel József*, *Dobes Ignác*, *Stösser Adolf*, *Preusz Jakab*, *Lipp Károly* és *Rothenstein Mór* szerkesztették. Azelőtt, egész 1874-ig a szerkesztő gondoskodott a német rész szövegéről; 1875 január 1-től *Antensteiner Ferenc*, 1876 január 1-től egészen 1882 június 2-ig *Bauer J. M.* szerkesztette a lap német részét.

² Tagjai voltak: Klein Á., Siegfried, Pollák Simon, Grünfeld Sándor, Lipp, Lerner Dezső, Peidl, Wagner, Weisz Á., Weisz Ignác, Schwarz Ambrus, Gibitz Imre, Herz Gyula, Zaka Lajos, Beer J.

³ Lipp, Peidl, Pollák Simon, Siegfried, Spitzkopf F., Wagner, Butkovszky.

olvastatott a főnökök átíratva, mely szerint nem hajlandók egy gyűlést egybehívni, mert arra alapszabályaik nekik nem adnak jogot, hogy nemtagokat is bevonjanak az árszabályügyben való tárgyalásokba és kijelentették, hogy csak olyan, a segédek részéről kiküldendő bizottsággal tárgyalnak, akik főnökegyesületi tagoknál alkalmazott tagok által választattak meg. A gyűlés ennél fogva a már előbb választott hetes bizottságot felmentette és helyébe egy új bizottságot választott. November hó 4-én a főnökegyesület három- és a segédek kilenc tagu bizottsága értekezletet tartott, hogy az árszabály revíziójáról tanácskozzék. A főnökök képviselői azt hangoztatták, hogy a nyomdatulajdonosok egy része az 1896-ban önként megadott árszabályt redukálni akarja. Ez a kijelentés azonban a segédek képviselőinél nem okozott meglepetést, mert az illető cégeket amúgy is ismerték.

Egyelőre tehát a közös bizottság a főnökegyesület képviselőinek kívánatára abban állapodott meg, hogy megígérte, miszerint gondoskodni fog arról, hogy a segédek 80%-a az érvényben levő árszabály szerint díjaztassék, a főnökegyesület viszont megígérte ezen határozat keresztülviteléhez erkölcsi támogatását. Az árszabálybizottság által november hó 18-ára egybehívott általános nyomdászgyűlésen, melyen a nyomdai munkások oly nagy számmal jelentek meg, hogy a Vigadó terme, sőt folyosói is teljesen megteltek, a kilences bizottság nevében Peidl Gyula fejtegette a főnökökkel való tárgyalás eredményét s végül a bizottság nevében a következő határozati javaslatot terjesztette elő: A nyomdászgyűlés megbotránkozását fejezi ki afelett, hogy akadt a főnökegyesületnek olyan tagja, aki az 1896-ban megállapított árszabályt redukálni kívánja, dacára annak, hogy a lefolyt négy év alatt a megélhetési viszonyok rosszabbodtak; elégedetlenségének ad kifejezést afelett, hogy a főnökegyesület az árszabálytervezettel szemben rideg álláspontot foglal el és elzárkózik a jelenlegi fizetési viszonyok javításától; tekintettel azonban arra, hogy a fővárosi nyomdászok a békés megegyezést óhajtják, kimondja a nyomdászgyűlés, hogy: 1. magáévá teszi a kilences bizottság azon ajánlatát, mely szerint az 1896-ban megállapított árszabály alapján tovább tárgyal, de 2. szükségesnek tartja, hogy az 1896. évi árszabálynak „Általános határozatok” című fejezete helyett a jelenlegi árszabálytervezetben ugyanily cím alatt foglalt megállapodások teendők; 3. a szennykonkurrencia meggátolása érdekében kívánja, hogy az 1896. évi árszabály a tanoncszabályzattal¹ kiegészítettessék; 4. hogy az árszabálytervezetben „Záradék” alatt foglaltak az 1896. évi árszabályba felvétessenek, mert míg egyrészt az e pontban létesíteni szándékolta, munkaadókból és munkásokból álló vegyes bizottságtól várja a garanciákat az árszabály betartására, addig másrészt a szedőgépeknek a közel jövőben való elterjedésével szemben szükségesnek tart egy oly általános megegyezést, mely az esetleges

¹ A közösen megállapított szabályzat a következő: „Napilapok szedéséhez tanoncok nem alkalmazhatók. Nyomdásztanonc csak oly fiú lehet, aki a 14. életévét betöltötte s valamely középiskola két osztályát sikerrel végezte. A tanoncok száma a könyvnyomdában alkalmazott segédek számával aránylagosan a következőképp állapítatik meg: 1. Ha a főnök segédet egyáltalán nem, vagy csak 1—2 segédet foglalkoztat, 1 tanoncot tarthat. 2. Oly nyomdában, hol 3—5 segéd dolgozik, 2 tanonc tartható. 3. Minden további 3 segéd után 1 tanonc tartható, azon megjegyzéssel, hogy a tanoncok számának megállapításánál a segédek (szedők, nyomók) külön-külön számítandók. Kivételt képeznek valamely éjjel szedett napilapnál alkalmazott segédek, kik a tanoncok számának megállapításánál nem vehetők számításba. Mindazon nyomdáknál, hol e szabályzat életbeléptekor több tanuló van az itt feltüntetettekénél, addig nem vehetők fel új tanoncok, míg azok száma az e szabályzatban körülírt arányokat el nem éri.”

konfliktusokat elkerülhetővé teszi; 5. figyelmébe ajánlja a főnökegyesületnek és a megalakítandó vegyes bizottságnak a segédszemélyzet munkaviszonyának rendezését. A nyomdászgyűlés ama réményének ad kifejezést, hogy miután az engedékenység végső határáig elment, a tárgyalások folytathatók és a legrövidebb idő alatt befejezhetőek lesznek. Továbbá, hogy a létesítendő vegyes bizottság minél előbb megalakul és megkezdí működését oly irányban, hogy az árszabály általánosan elfogadtassék s a segédeknek legalább 70%-a aszerint dolgozhassék és díjaztassék, ami maga után vonja az árszabály revízióját. Végül utasítja a kilences bizottságot, hogy a tárgyalások eredményéről a nyomdászgyűlésnek jelentést tegyen, fentartván magának a jogot, hogy annak el- vagy el nem fogadása felett döntsön.

A nyomdafőnökök egyesülete a határozati javaslatból legalább leszűrhetette azt a valóságot, hogy egyik céljának megfelelően, a tisztességtelen verseny ellen és az árszabályközösség mellett kell küzdenie.

A kontárokkal szemben, akik csak tisztességtelen eszközökkel bírták magukat fentartani, — miután a könyvnyomtatás Magyarországon szabad ipart képez¹ — a nyomdatulajdonosoknak jól felfogott saját érdekük is azt parancsolta, hogy tagjaikat az árszabály betartására kötelezzék.

A szervező bizottság új mesgyéken kezdett haladni; be kellett látnia, hogy az előző években minduntalan ismétlődött kilépések és parciális mozgalmak révén nem lehetett tartósabb érvényű árszabályt létrehozni. A nyomdatulajdonosok kiküldöttei a mainzi ünnepekről szintén egy gazdagabb tapasztalattal tértek vissza, mert ott tudomást szerezhettek a jelenlevő németországi nyomdatulajdonosok révén arról, hogy a segédekkel megkötendő árszabályközösség — két erkölcsi testület szerződéséről volt szó — többet ér az örökös bizonytalanságnál.

A vegyes bizottság november 25-én tartott ülésében végleges megállapodásra jutott az árszabály főbb pontjait érintő kérdésekben, melyek egy pont kivételével teljesen megfeleleltek a november 11-én tartott általános nyomdászgyűlés határozatának. A segédek egyrészt a béke, másrészt a többi pontok érdekében egyelőre lemondtak a béremelésről, amit egyébként a helyzet is parancsoltt. A főnökegyesület decemberi gyűlésében hozzájárult a közös bizottság által elfogadott határidő nélküli megállapodásokhoz. Az elért eredmény nem volt ugyan minden tekintetben kielégítő, de nem is lehet azt lekicsinyleni, ámbár a segédmunkásokra és munkásnőkre és a bizalmiférfiak intézményére vonatkozó részt nem sikerült elfogadtatni. A tanoncskála és annak kimondása, hogy szedőgépeknél csak tanult nyomdászok alkalmazhatók,² a vegyes (békél-

¹ A budapesti szervező bizottság már 1898-ban napirendre tűzte a könyvnyomtatásnak képesítéshez kötése mellett indítandó országos agitáció kérdését, akkor azonban ez az indítvány elbukott. A pozsonyi egyesület 1900 október hónapban egy hosszabb kérvényben fordult a kereskedelemügyi miniszterhez, melyet az ország igen sok nyomdása is aláírt; ezt megelőzőleg a Budapesti könyvnyomdafőnökök egyesülete is ily tartalmu kérvényt adott be a miniszteriumba. Miután azonban az ipartörvény akkor tervezett módosítása elhalasztatott, a pozsonyiak beadványa is a kérvények sorsára jutott. A főnökegyesület kérvényére a miniszter azt válaszolta, hogy a kérelem a sajtótörvény sarkalatos elvét illuzóriussá tenné.

² Hogy az előrelátás nem volt felesleges, azt bebizonyította a következő 1901. év, midőn Magyarországra bevonultak az első szedőgépek, számszerint 13. A Budapesti Hírlap nyomdájába 10, a Részvény-nyomdába 2 és a győri Pannonia-nyomdába 1 szedőgépet állítottak fel. 1911-ben már 228 szedőgép működött Magyarországon.

tető) bizottság megalakítása¹ stb. mind oly dolgok voltak, melyeknek hatása csak a későbbi években jutott teljesen érvényre. Az igaz, hogy a 13 forintos minimum nem felelt meg az akkori drágasági viszonyoknak, az egyezmény azonban úgy szólt, hogy amennyiben a budapesti nyomdászok 75%-a a megállapított árszabály szerint dolgozik, a bérminimum emelésére vonatkozólag új egyezmény létesítendő.

A december hó 16-án a fővárosi Vigadóban tartott általános nyomdászgyűlésen több mint 2000 könyvnyomdai munkás vett részt, hogy a kilences bizottság jelentését meghallgassa. A bizottság nevében Peidl Gyula előterjesztette a főnökegyesülettel létesített megállapodást, mely után a gyűlés elfogadta a következő határozati javaslatot:

„Az 1900. évi december hó 16-án a fővárosi Vigadóban tartott általános nyomdászgyűlés az árszabály tárgyalására kiküldött kilences bizottság jelentését tudomásul veszi.

Kifejezi azonban a gyűlés elégedetlenségét az elért eredmény felett s ha mégis hozzájárul a munkaadók és munkások kiküldöttei által megállapított árszabályhoz, teszi ezt a gazdasági helyzet jelenlegi nyomasztó hatása alatt és azért, mert a közösen megállapított árszabályt nem tekinti véglegesnek, hanem csak átmenetinek, addig, míg elérhető lesz, hogy a segédek 75%-a aszerint díjaztassék, amely körülmény maga után vonja az árszabály revideálását.

Elvárja a gyűlés, hogy a segédek abbéli törekvése, mely az árszabálynak általános érvényrejuttatására irányul, a főnökegyesület részéről a kellő támogatásban részesül.

Egyben megbizzza a szervező bizottságot az árszabály érdekében kívántató további lépések megtételére.

Utasítja továbbá a nyomdászgyűlés a kilences bizottságot, hogy az elmúlt gyűlés határozata értelmében a főnökestület kiküldötteivel egyetemben mielőbb dolgozza ki a segédmunkások és munkásnők árszabályát, melynek keresztülvitelére a segédek teljes szolidaritást vállalnak.

Kimondja végül a nyomdászgyűlés, hogy szükségesnek tartja a vegyes bizottság mielőbbi megalakulását s addig is, míg ez megtörténik, megbizzza a jelenlegi kilences bizottságot a segédek érdekeinek képviselésével.“

A szervező bizottság 1901 február végéig a fővárosi nyomdák 65%-ában emelte érvényre az árszabályt, egyes nyomdák azonban: Légrády, Stefaneum, Pátria, Wodianer nem voltak hajlandók az árszabályt elfogadni.

Március 22-én az ugyanezen hó 10-iki általános gyűlés megbízásából egy Peidl Gyula, Lipp Károly, Siegfried József, Lerner Dezső és Wagner K. szervező bizottsági tagokból álló küldöttség egy memorandumot² nyújtott át a kereskedelmi

¹ Április hónapban megalakult a békéltető bizottság is. Tagjai lettek a munkaadók részéről: Czettel Gyula, Neuwald Illés, Buschmann Ferenc; a segédek részéről: Peidl Gyula, Pringyes Ferenc, Siegfried József. A bizottság működési szabályzata 33 pontból állott és 1901-ben lépett életbe.

² Az Országos iparegyesület végrehajtó bizottsága április 2-án tartott ülésén lovag Falk Zsigmond véleményezése alapján határozatiilag kimondta, hogy a segédek által a kereskedelemügyi miniszterhez benyújtott memorandum érdekében megfelelő felterjesztést intéz a miniszterhez, melyben a kérelem teljesítését ajánlja. A jegyzőkönyvnek erre vonatkozó része a következő: „Lovag Falk Zsigmond alelnök benyújtja a magyarországi könyvnyomdászok szervező bizottságának a kereskedelemügyi miniszter urhoz intézett memorandumára vonatkozó véleményét, mely az emlékirat pártolását javasolja. A bizottság a véleményhez hozzájárulván, az emlékiratnak megfelelően felterjesztés intézendő a kereskedelemügyi miniszter urhoz aziránt, hogy az állami nyomtatványok szállításánál pályázókra nézve kötelezőnek mondassék ki a nyomdák részére a munkaadók és munkások által közösen megállapított munkaidő- és munkadíj-szabályzat elfogadása.“

miniszternek, melyben hivatkozva a Budapesti nyomdafőnökök egyesületével 1900-ban kötött árszabályegyezményre és annak szociális jelentőségére, mely egyezmény csak akkor felelhet meg céljának, ha minél szélesebb körben jut érvényre, mert ellenkező esetben éppen azon nyomdatulajdonosoknak biztosít jogosulatlan előnyöket, kik ezen egyezményt be nem tartják és akik így lehetetlenné teszik a tisztességes, munkásaikkal szemben humánus gondolkodású munkaadóknak is ezen árszabályegyezmény betartását; s miután a megállapodás ideiglenesen csak félévig tartó érvénnyel köttetett meg, mely időn belül a munkásoknak ezen egyezményt a többi munkaadókkal is el kell ismertetniök, ellenkező esetben az egyezmény megszűntnek tekintendő; ennek elkerülése végett a nyomdai munkások arra kérik a minisztert, hogy ennek elkerülése végett oly intézkedéseket tegyen, melyek az állami nyomtatványok szállítására kiírandó pályázatokban való részvételt ahhoz a feltételhez kötik, vajjon a pályázó elismeri-e magára nézve kötelezőnek a munkaadók és munkások által megállapított munkaidő- és munkadij-szabályzatot, miután az államnak nem lehet érdeke, hogy valamely vállalkozó esetleg tulságosan olcsó ajánlataért a munkások bőrén keressen és találjon kárpótlást. Sokkal inkább érdeke az államnak, hogy a kincstári munkákért kiadott pénznek minél nagyobb hányada jusson a munkásoknak. Budapesten egy nagy nyomda ugyszólván állandó szállítója a kincstárnak s ennek dacára nemcsak a munkaidő- és munkadij-szabályzatot nem ismerte el, sőt az 1884. évi XVII. t.-c. 64. §-a ellenére zsengekori gyermekeket használ fel éjjeli munkára. Ez a Légrády-féle nyomda s ehhez hasonló állapotok uralkodnak az Európa, Pátia, Wodianer stb. fővárosi nyomdáknak is. Midőn tehát ezen sérelmeket a nyomdai munkások a miniszterhez juttatják, egyuttal arra kérik, hogy ezentul a könyvnyomdai munkákra kiírandó pályázati feltételekben foglaltassék egy pont, mely szerint a pályázatban csak oly vállalkozók vehessenek részt, akik a könyvnyomdafőnökök és könyvnyomdai munkások által közösen megállapított munkaidő- és munkadij-szabályzatot magukra nézve kötelezőnek elismerték. A memorandumnak azonban nem nagy eredménye volt.

A miniszter 1901 június hónap 24-én 31.645 szám alatt a következő körrendeletet intézte az alája tartozó összes hivatalokhoz és hatóságokhoz: „Utasítom a Címet, hogy jövőben nyomtatványszállításokra, vagy nyomdai munkákra vonatkozó pályázati hirdetményekben mindenkor vegye fel az alábbi határozmányt: A szállítás (vagy munka) odaitélése alkalmával — a közszállítási szabályzat VII. fejezetében foglalt rendelkezések egyébkénti figyelembevétele mellett — más budapesti nyomdászcégekkel szemben, egyenlő árt és minőséget feltételezve, előnyben fognak részesíttetni azon budapesti nyomdászcégek, melyek a Budapesti könyv- és könyomdafőnökök egyesülete és a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesülete által közösen megállapított munkaidő- és munkabérszabályzatot magukra nézve kötelezőnek elismerték és ezt a Budapesti könyv- és könyomdafőnökök egyesülete által kiállított s kizárólag a jelen pályázatra érvényes bizonyítvánnyal igazolják. Egyben utasítom a Címet, hogy minden olyan esetben, midőn a szállítás vagy munka odaitélésénél az tűnnék ki, hogy az említett bizonyítvánnyal pályázó budapesti nyomdák ajánlata drágább más budapesti nyomdák ajánlatánál, ugy az odaitélés iránt elhatározásom kikérendő. Végre félreértések kikerülése végett figyelmeztetni kívánom Címet arra, hogy jelen rendeletem által a budapesti nyomdaipart a vidékivel szemben kiváltságos elbánásban részesíteni egyáltalán nem szándékoztam és e részben az említett szabályzat idézett fejezete 26. §-ának a helyi ipart védő rendelkezése-

zései szolgálnak továbbra is irányadóul. Budapest, 1901. évi június hó 24-én, Hegedüs.“

A miniszter tehát nem azt teljesítette, amit a nyomdai munkások tőle jogosan követeltek, vagyis a pizsokverseny elburjánzásának megakadályozását, hanem csak bizonyos gyöngé koncessziókat tett az árszabályhű nyomdáknak amazokkal szemben. Itt ismét beláthatták a nyomdászok, hogy magyar minisztertől semmit sem kaphatnak. A belügyminiszter az ugyanazon év szeptember havában kiírt nyilvános pályázat alkalmával azután ugy csapta arcul kollégája, a kereskedelmi miniszter rendeletét, hogy a nyomtatványok szállítását a Légrády-cégnek ítélte oda.¹ A meghosszabbított és bővített árszabály ismét lejárat felé közeledvén, a segédek békéltető bizottsága október hónap 18-án bizalmiférfigyűlést hívott egybe; ez azonban a személyzetek megkérdezése nélkül nem határozhatván, november hó 4-én újabb gyűlés tartatott, mely azt határozta, hogy a december 31-én lejárató árszabályt érvényben levő alakjában megújítani nem óhajtja és utasítja a békéltető bizottságot, hogy e határozatot a nyomdafőnökök egyesületével közölje. Utasította egyidejűleg a szervező bizottságot, hogy haladéktalanul egy új árszabálytervezetet dolgozzon ki és azt nyújtsa be a Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesületének, hogy a megindítandó közös tárgyalások alapján az új árszabály 1902 január hó 1-én életbeléptethető legyen.

A bizottság november 9-én a következő tartalmu átiratot küldte a nyomdafőnökök egyesületének:

A Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete tek. Választmányának *Budapesten.*

A békéltető bizottság segédtagjai nevében, utalással a nyomdai bizalmiférfiak folyó évi október hó 18-án, valamint november hó 4-én tartott értekezleteiről felvett és 1/2 alatt mellékelt jegyzőkönyvekre, van szerencsém a tek. Választmányt arról értesíteni, hogy 1901. évi december hó 31-én lejárató munkaidő- és munkadijszabályzatunkat, mint e szabályzat „Záradék“ jegyzetének 4. pontja értelmében a segédek részéről jogosultak, jelen alakjában meghosszabbítani nem óhajtjuk.

Említett munkaidő- és munkadijszabályzat 1896 óta van érvényben és oly időben és körülmények között jött létre, amikor a segédek nem voltak abban a helyzetben, hogy érdekeiket kellőképpen megvédezhették volna s így a szabályzat nagyon is érezhető hiányokkal rendelkezik. A segédek a megélhetési viszonyok kényszerítő hatása alatt már 1895-ben kérelmezték a 14 frt minimális heti bért s hogy e kérelem már akkor indokolt volt, leginkább bizonyítja az a tény, hogy mikor a tárgyalások folyama alatt az ellentétek annyira kiélesedtek, hogy békés megegyezésről már szó sem lehetett, ezrével áldozták fel existenciájukat, nem rettenve vissza attól az eshetőségtől, hogy magukat és családjukat kiteszik a nyomor és nélkülözés minden veszedelmének.

Ilyen tömeges munkabeszüntetésre csak a viszonyok kényszeríthetik a munkásokat. Hogy 1895 óta a megélhetési viszonyok nem javultak, hanem rosszabbodtak, azt vitatni lehetetlen. Eppen ezért legyen szabad remélnünk, hogy a nyomdai bizalmiférfiak utasításához képest a legrövidebb idő alatt kidolgozandó és a tek. Választmányának benyújtandó új árszabálytervezetünk abban a méltányos fogadtatásban fog részesülni, amely lehetővé teszi a munkaadóknak és munkásoknak a további békés együttműködést a nyomdaipar fejlődésének előnyére és a szennykonkurrenciát üzők veszedelmére. Tisztelettel Peidl Gyula.“

¹ 1904-ben a miniszter 6369. sz. rendeletével a sztrájkot és a bojkottot vis majornak nyilvánította.

A segédek átiratára hamar megjött a válasz, mely nem kis meglepetést keltett a segédek között, kik azon a nézetten voltak, hogy a főnökök Németországból némi szociális érzést hoztak magukkal és így már másként gondolkoznak a segédek követeléséről, mint 1895-ben. A „gazdasági válság” köntösébe bujtatott válasz így hangzott:

„A „Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete” a jelenleg érvényben levő munkaidő- és munkadijszabályzatnak a békéltető bizottság segédtagjai nevében hozzá f. é. november hó 9-én kelt átiratával közölt felmondását tudomásul veszi, minthogy a szóban levő munkaidő- és munkadijszabályzat a „Záradék” 3. pontja értelmében 1901. évi december hó végével amugy is hatályát veszti. Az esetleges módosításhoz azonban a „Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete” már csak azért sem járulhat, mivel a jelenleg érvényben levő árszabály revideálására kiküldött bizottságnak a segédek részéről kiküldött bizottsággal egyetemben 1900. évi december hó 14-én tartott értekezlet jegyzőkönyvének utolsó passzusában közös elhatározással megállapított ama feltétel, hogy „az 1896. évben elfogadott és a most letárgyalt kiegészítéssel kibővített árszabály csak akkor kerülhet módosítás alá, amikor a Budapesten alkalmazott munkásoknak legalább 75 %-a (hetvenöt százaléka) ezen árszabály szerint díjazatik” — mindezeideig hitelesen a segédek részéről ki nem mutattatott.

A „Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete” az ügy sürgösségére való tekintetből azonban kimondotta, hogy hajlandó egyelőre az 1901. évi december hó végével lejáró munkaidő- és munkadijszabályzatot hallgatagon továbbra is fentartani, míg az előbbi pontban közelebbről megjelölt feltétel teljesítve leend, különösen pedig addig, míg az egész nyomdaipart mélyen sujtó viszonyokban valami kedvezőbb fordulat be nem következik.“

A szervező bizottság december 1-ére a fővárosi Vigadóba általános nyomdászgyűlést hívott egybe, hogy az a főnökegyesület határozatával szemben állást foglaljon. A gyűlésre annyian jöttek egybe, hogy a terem nem bírta valamennyit befogadni és így a jelenlevők egy része a folyosókon szorongott. És midőn a főnökegyesület hivatalos lapja, a „Graphica”¹ a főnökök nagylelkűségét magasztalta, mert azok — ugymond — a rossz gazdasági viszonyok közepette minden tőlük telhetőt megadtak munkásaiknak, ugyanakkor egy óriási munkástömeg protestált a főnökök azon eljárása ellen, hogy követelésüket, a nagyobb nyomdák 12—13 %-os osztaléka dacára, a „rossz gazdasági helyzetre” való hivatkozással megtagadták.

A gyűlésen izzó hangulat uralkodott s többen a bizottságot is támadták, mert az 1899. évi gyűlésen elmulasztotta bejelenteni, miszerint a minimum csak akkor emelkedik, ha a segédek 75 %-a dolgozik Budapesten árszabály szerinti feltételek mellett. Az 1900-ban tartott nyomdászgyűlés ezt ugyan tudomásul vette és ennek alapján a főnökegyesülettel az árszabály revideálásának feltételül 75 % árszabály szerint dolgozó munkás köttetett ki. S a főnökök annak dacára, hogy hiteles statisztikai adatok szerint a segédek 80 %-a dolgozott árszabály szerint, mégis megtagadták az elvállalt kötelezettség teljesítését. Többen az árszabályközösség megszüntetésének kimondását követelték, míg végre heves viták után a gyűlés elfogadta Schwarz Ambrus következő határozati javaslatát:

„Tekintettel arra, hogy az 1896 óta érvényben levő árszabály a mai megélhetési viszonyoknak nem felel meg s így a nyomdászsegédekre életszükségletet

¹ A „Graphica” ezen számát hangulatkeltés céljából díjtalanul osztogatták a nyomdákban, azonban teljesen eredménytelenül.

képez egy, a mai viszonyoknak megfelelő árszabály életbeléptetése; tekintettel arra, hogy az 1900 december hó 14-én történt közös megállapodáshoz hiven a két izben is felvett statisztika révén bebizonyított, hogy a jelenlegi árszabály a budapesti nyomdászok több mint 75 %-ánál érvényben van, tehát a szükség-szerűen és a főnökegyesülettel kötött szerződésünk értelmében is maga után vonja az árszabály revideálását; amennyiben pedig a statisztika hiteles volta a főnökegyesület részéről kétségbe lett vonva, ez még mindig nem indok arra, hogy a megélhetés lehetőségét is kizáró mai árszabály terhét tovább viseljük; de ez annál inkább sem indokolja a főnökegyesület eljárását, mert a nyomdászgyűlés nem hiszi, hogy egy új statisztika más adatokat tüntetne fel; továbbá, mert nem fogadja el a nyomdászgyűlés a főnökegyesület határozatában foglalt rossz gazdasági viszonyok kényszerére való hivatkozást sem, mert ez nem annyira a munkaadókat, mint a munkásokat sújtja. A nyomdák nagy része biztos megrendelésre dolgozván, a rossz gazdasági viszonyok a nyomdaipart nem befolyásolják annyira, mint a nyomdatulajdonosok korlátlanul üzött tanoncgazdálkodása következtében előidézett tisztességtelen verseny; ennél fogva a nyomdászgyűlés a főnökegyesület magatartása és határozata felett, midőn ez az árszabálykérdés sürgősségének hangoztatása dacára mégis annak elodázását célozza, teljes elégedetlenségét fejezi ki. A nyomdászgyűlés úgy látja, hogy a maga részéről már minden, a békés megoldáshoz vezető eszközt kimerített; miután azonban nem akar a megoldás elől elzárkózni, utasítja a tizenötös szervező bizottságot és a békéltető bizottság segédtagjait, hogy az árszabályközösség fentartásával tegyen meg minden lehető egy új árszabály keresztülvitelére.“

Az árszabálybizottság december hó 4-én küldte meg a nyomdafőnökök egyesületének a gyűlés határozatát és az árszabálytervezetet, ez azonban többszöri sürgetés dacára csak december 24-én küldött arra választ.

A segédek december 4-iki átirata a következő:

„A Budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesülete tek. választmányának, helyben.

Hivatkozással a tek. választmányának f. évi november hó 25-én kelt határozatára, /' alatt mellékelve van szerencsém beküldeni a folyó évi december hó 1-én tartott általános nyomdászgyűlés által egyhangulag elfogadott határozati javaslatot, azzal a tiszteletteljes kéréssel, hogy a segédek általános óhajához képest a /' alatt mellékelt árszabálytervezet alapján a közös tárgyalásokat felvenni sziveskedjék, nehogy január 1-én anarchikus, azaz árszabály nélküli állapotok jöjjenek létre, mert ez bizonyára érzékenyen sértené egy a munkások, mint a szennykonkurrencia teljes felszabadításával különösen a munkaadók érdekeit.

Legyen szabad ez alkalommal a kereskedelemügyi miniszter urnak az állami nyomtatványok pályázataira vonatkozó rendeletére hivatkoznom, mely az árszabályközösség megszűntével hatályát veszti, holott éppen az árszabályhű nyomdatulajdonosok érdekében bejelenteni kellene olyképpen, hogy az az összes állami nyomtatványokra kiterjesztessék.

A segédek kívánsága nem olyan, hogy az teljesíthető ne volna és így szabadjon remélnünk, hogy a ma még fennálló ellentétek jóakarólag eloszlatathók lesznek. Kiváló tisztelettel, Budapest, 1901 december 4-én. Peidl Gyula.“

A nyomdafőnökök egyesülete — mint előbb említettem — csak december 24-én válaszolt a szervező bizottság átiratára és válaszában az árszabályközösség meghosszabítását kéri. A jegyzőkönyvi kivonat tartalma a következő:

„Czettel Gyula a következő indítványt nyújtotta be, melyet a választmány magáévá tett: A főnökegyesület választmányára a munkások által előterjesztett új árszabálytervezetet illetőleg — beható és többszöri tárgyalások után — arra az eredményre jutott, hogy, tekintettel a jelen kedvezőtlen viszonyokra, a terve-

zetet ezidő szerint nem tartja elfogadhatónak. Indítványozom tehát, hogy a most érvényben levő árszabály 1902. évi szeptember hó 30-ig hosszabbítását meg; ez idő alatt a főnökegyesület a segédek méltányos kivánságának figyelembevételével egy árszabálytervezetet dolgozzon ki és közölje azt kellő időben közös tárgyalás céljából a segédek bizottságával.“

A december 29-én a fővárosi Vigadóban megtartott általános nyomdászgyűlés kimondta, hogy a főnökegyesület ama határozatához, mely szerint 1902. évi szeptember hó 30-ig a segédek méltányos kivánságának figyelembevételével — ami alatt a 28 korona minimális hetifizetést, valamint a számolási alap megfelelő emelését érti — közös tárgyalások alapján új árszabály dolgoztassék ki, hozzájárul bár, azonban a leghatározatabban kívánja, hogy: *a)* a segédek megnyugtatósára a közös tárgyalások haladéktalanul megindíttassanak, mert a munkaadók nagy része a nyári hónapokban távol van a fővárostól s ennél fogva akkor tárgyalni lehetetlen; *b)* a tárgyalások alapjául fogadtassék el a segédek által benyújtott tervezet, mert a munkaadókra esetleg hátrányos pontozatok a tárgyalások folyamán ugyanis módosíthatók, ha e módosítások a munkások érdekeit nem sértik. Arra az esetre, ha a főnökegyesület kötelező formában tett ígérését beváltani nem hajlandó, a segédek fentartják teljes mozgási szabadságukat, hogy erre alkalmas időben méltányos kivánságuknak érvényt szerezzenek. Egyben utasítja a gyűlés a bizalmiférfiakat, hogy az árszabály tárgyalására kiküldendő segédeket a legrövidebb idő alatt válassza meg. A fentiek értelmében a gyűlés hozzájárul ahhoz, hogy az 1901 december 31-én lejáró árszabály 1902 szeptember hó 30-ig meghosszabbíttassék.

A megkötött fegyverszünet mindenestre előnyös volt a segédekre, mert így legalább időt nyertek az új árszabály érdekében szükséges szervezkedésre. Közben a szervező bizottság országos akciót indított a tanoncok kizsákmányolása ellen, amennyiben falragaszok útján figyelmeztette a szülőket a nyomdászat egészségtelen voltára és kidolgozta a bizalmiférfiak testületének szabályzatát. A főnökegyesület 1901-ben kötelezettséget vállalt az árszabálytervezet kidolgozására, miután azonban ez a tervezet a segédek többszöri sürgetése dacára sem készült el, a segédek árszabálybizottsága június 28-án felhívta a főnökegyesületet a múlt év december hó 20-án egyhangulag hozott határozatára, mely szerint „a most érvényben levő árszabály 1902. évi szeptember hó 20-ig hosszabbíttassék meg; ez idő alatt a főnökegyesület a segédek méltányos kivánságának figyelembevételével egy árszabálytervezetet dolgozzon ki és közölje azt kellő időben közös tárgyalás céljából a segédek bizottságával“. Az átiratnak volt is hatása, mert július 11-én a főnökegyesület választmánya és két héttel később az összes főnöktagok elfogadták a tervezetet, mely végre a segédek elé került. A tervezet 9 órai munkaidő mellett 28 korona minimumot állapított meg; ujonnan felszabadultaknak a tervezet az első évben 22 koronát, a második évben 24 koronát állapított meg. A tervezetet Hirsch, Buschmann, Salamon József és Neuwald készítették és „Záradék“-ában kimondatott, hogy az csak akkor lép életbe, ha a budapesti összes nyomdatulajdonosok és lapkiadóvállalatok azt elfogadták és az aláírásukkal kötelezték magukat, hogy azt három évig érvényben fogják tartani, azonban úgy a főnökegyesület, mint a segédek részéről lejárát előtt félesztendővel felmondható. Ezen árszabály életbelépte után egy

esztendő alatt a vidéki nyomdákban a meghatározandó helyi engedmények megállapítása mellett ezen árszabálynak kell életbelépni, melynek be nem állta esetén jelen árszabály érvényét veszíti". A segédek ilyen klauzulával ellátott árszabály tárgyalásába egyáltalán nem bocsátkozhattak; az árszabálybizottság július hó 30-ára általános nyomdászgyűlést hívott egybe, mely kimondta, hogy mivel a tervezet számos oly intézkedést tartalmaz, mely az eddigi viszonyokhoz képest a segédek részéről rosszabbodást jelent; s a tervezet záradéka teljesen kivihetetlen s miután a gyűlés beigazoltak látja, hogy a főnökegyesület az említett rendelkezéssel a munkaadók és munkások további együttműködése elé a segédek által el nem hárítható akadályt állított, a közös tárgyalások megkezdését mindaddig lehetetlennek tartja, míg a „Záradék“ 2. pontja a tervezetből el nem távolíttatik. Végül utasította a gyűlés a szervező bizottságot, hogy amennyiben ez a rendelkezés a főnökök részéről továbbra is fentartatnék, saját hatáskörében iparkodjék a segédek által kidolgozott árszabálytervezetnek érvényt szerezni. Az augusztus 4-én tartott közös bizottsági ülésen a segédek képviselői bejelentették, hogy a segédek csak a „Záradék“ elhagyása után hajlandók a tárgyalások folytatására. A főnökegyesület erre szeptember 12-én tartott ülésében azt határozta, hogy a szeptember 30-án lejáró árszabályt október hó végéig meghosszabbítja.

Az ujabban felvett tárgyalás folyamán a főnökök a „Záradék“ kifogásolt részét kihagyták a tervezetből és így végre az október hó 12-iki általános nyomdászgyűlés kimondta, hogy a segédek és munkaadók képviselői által kidolgozott árszabályt — a gazdasági viszonyokra való tekintettel — elfogadja, egyben megbizsa a szervező bizottságot, hogy mindazon nyomdákban, melyekben az új árszabály békés uton bármi okból életbeléptethető nem volna, minden erejével arra törekedjék, hogy annak alkalmas időben, a legvégső eszközök igénybevételével is érvényt szerezzen. A bizalmiférfiak október 15-iki értekezlete erre azt határozta, hogy november hó 1-től kezdve 28 koronán aluli kondíciót senkinek sem szabad elfogadnia s az árszabály bevezetéséig mindenki keresetének 2%-át adja a mozgalom céljára. Ezzel egyidejűleg a segédmunkások is benyújtották volt elfogadás végett árszabályukat a nyomdákban. A segédek több nyomdában csak kilépéssel tudták az árszabályt elfogadtatni, ennélfogva körülbelül 500 volt az első napokban a sztrájkolók száma. November 5-ig 72 nyomda irta alá az árszabályt s így a mozgalom a legjobb uton haladt a győzelem felé. A november 9-iki gyűlésen 2000-nél többen vettek részt, mely alkalommal a bizottság bejelentette, hogy 80-nál több nyomda fogadta el az árszabályt s december 5-én a bizottság a harcot befejezettnek nyilvánította. Az érvénybe lépett árszabályt alább közlöm.

A magyarországi könyvnyomdászok munkaidő- és munkadíj-szabályzata.

I. A nappal dolgozó szedők és szedő-korrektorok részére.

A munkaidő. A munkaidő az összes szakszemélyzet részére naponként 9 óra. Vasárnap és ünnepen munkaszünet van és a szünetekért a bizonyospénzben dolgozó nyomdai alkalmazottaktól levonni nem szabad.

A munkadíj. a) Bizonyospénzben dolgozó szedők és szedő-korrektorok munkadíja. 1. A bizonyospénz minimuma hetenként az öt osztályban a következő:

I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
28.—	24.—	22.—	20.—	18.— korona.

Az ujonnan felszabadultak heti fizetése felszabadulásuk után egy évig:

I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
22.—	20.—	18.—	16.—	14.— korona.

Ujonnan felszabadultak heti fizetése a felszabadulásuk utáni második évben:

I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
24.—	22.—	20.—	18.—	17.— korona.

Ha az ujonnan felszabadult más nyomdába megy, úgy a teljes minimum jár neki.

2. Ha a bizonyospénzben dolgozó szedőknek vagy szedő-korrektoroknak a megállapított munkaidőn túl is dolgozniok kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek:

a) éjfél előtt vagy reggel 6 órától a rendes munkaidő megkezdéséig, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a szedő heti fizetésének minden egy koronája után óránként 3 fillér kárpótlást kap;

b) éjfél után vagy reggel 6 óra előtt és dél alatt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjjel végzett munkáért az óránkénti kárpótlás 4 fillér;

c) esti 10 óráig tartó munkánál a szedőnek egy fél és 10 órán túl egy egész óráig tartó vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra fizetendő;

d) a különóra megtérítésének maximuma éjfél előtt 1 korona, éjfél után és dél alatt 1 korona 20 fillér;

b) Számolásban dolgozó szedők munkadíja. 3. A pakétszedés és más egyéb munkák számolása. A számítás módja azon betűnem közönséges n betűje szerint történik, melyből a pakétszedő a neki átadott kéziratot szedi. Ha az n vastagabb egy félnegyzetnél, úgy a számolás ez utóbbi szerint történik. Ha a felszedett n -ek vagy félnegyzetek nem töltik ki teljesen a sort, úgy egy n -nel több számítandó. A negyedpetit vagy negyedciceró térző minden tíz ciceró után egy n , ha a térző nyolcadpetitre vagy egy negyedcicerónál vastagabbra öntetett, úgy minden darab térző két n .

4. A számolás alapja a következő:

	I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
a) garmond, bourgeois és petit --- ---	54	50	48	46	44 fillér
b) kolonel és ciceró --- --- --- ---	56	52	50	48	46 „
c) nonpareille és mitteltől felfelé --- ---	62	56	54	52	50 „
d) perl --- --- --- --- --- ---	68	62	60	58	56 „

Ez az alapszámítás csak olyan nyelvű szedésre vonatkozik, mely az illető városban uralkodó.

Ha a szedés másnyelvű, úgy annak alapára a következő mérvben emelkedik:

A német szövegű szedés, ha antiqua 2 fillérrel, ha fraktur 4 fillérrel drágább.

A tót szedés, ha antiqua 6 fillérrel, ha fraktur vagy Schwabacher 8 fillérrel jobban fizetendő.

Latin, román, olasz, francia, angol és horvát nyelveknél 1000 n -ért 6 fillérrel több, egyházi cirill, szerb, orosz és görög 1000 n 14 fillérrel, héber sima szedés 8 fillérrel, pontozott 16 és troppszedés 24 fillérrel drágábban számíttatik, a héber szedés számítása a „Daled“, pontozásoknál pedig a „Passach“ szerint történik.

Kevert szedés. Egyszeres kevert szedésnek tekintendő az, ha egy másik betűnem fordul elő; kétszeres kevertnek, ha egy harmadik; háromszorosnak, ha egy negyedik betűnem szétszórva az iv harmincketted részét foglalja el;

ilyenkor a rendes ár 1000 n után egyszeres kevert szedésnél 2 fillérrel, kétszeres kevertnél 4 fillérrel, háromszoros kevertnél 6 fillérrel emelkedik. Új betűnemnek tekintendő a ritkított szedés, valamint a capitälchen is, ha ez külön szekrényből szedendő. Ha pedig az elősorolt betűnemek szétszórva az iv 16-od részét foglalják el, a fentebb megszabott kárpótlás ára kétszerezettetik. — Minden más nyelvnek szétszórt előfordulása az iv 32-ed részének betöltésénél külön betűnemkeverésnek tekintetik és a fentebbi arányban magasabban számítatik. Ha valamely műben idegen nyelv folytatólag fordul elő, ennek számítása az árszabály 4. pontja 4., 5. és 6. bekezdése szerint történik. Ha a szedés kisebb betűfajjal (ahol tudniillik aláakás szükséges) van keverve, az illető sorok kétszeresen számítatnak.

Pakétszedésnél az idegen betűfajból vagy ritkítottan szedett szavak sorokká adandók össze és kétszeresen számítandók, valamint a capitälchen is, ha ez külön szekrényből szedendő. Ha fél sor maradna fenn, egésznek számítatik. Cimek szintén kétszeresen számítandók, még akkor is, ha állottak. Egyharmaddal (schlieszszel) szedett munka, ha az n betű a félnégyzetet meghaladja, 2 fillérrel magasabban díjaztatik 1000 n után.

Tiszta számos vagy ritkított szedés, valamint számos szedés rövidítésekkel kétszeresen; számokkal, törtszámokkal vagy rövidítésekkel kevert szedés, továbbá folytatólagosan (az egész sorszélességben) szedett nevekből álló szedés $1\frac{1}{2}$ -szer számítatik; kétszeresen számítatnak az oly sorok is, amelyekben az évszámokhoz rag vagy évi sótag járul, ha azonban a hónapok nevei is kiszedetnek, ez esetben a számolás csak $1\frac{1}{2}$ -szer történik. A sor kihajtása vagy behozásáért egy sorral több számítatik. A kipontozott szedés, ha egy számrovat van benne, 4 fillérrel drágább.

Jegyzetek. A munkában előforduló kisebb betűnem annak árszabása szerint külön számítatik; a választóvonal a jegyzethez tartozik.

Matematikai szedés. Matematikai szedésnél egyszerű példák $1\frac{1}{2}$ -szer, nehezek kétszeresen számítandók. Különösen nehezeknél megfelelő kárpótlás fizettetik.

Táblázatos szedés, tekintet nélkül arra, hogy fejjel vagy anélkül, vonalakkal vagy anélkül készítettetik, tekintet nélkül továbbá arra, hogy a rovatokban számok vannak-e vagy betűkkel való szedés, ha a táblázat a három hasábot meghaladja, egész szélességben kétszeresen számítatik. Háromhasábos táblázat $1\frac{1}{2}$ -szer számítandó; kéthasábos szedés, ha léniával van is elválasztva, nem tekinthető táblázatos szedésnek s csak mint rendes szedés számítandó — az árszabálynak rá vonatkozó pontjai szerint — egész szélességben és magasságban. Oly esetekben, midőn a táblázat feje kisebb betűfajból szedetetik, mint az egész tábla, a fej e kisebb betűfaj szerint számítandó kétszeresen. Ha a táblázat rovatok szerint pakettiroztatik, úgy az erre vonatkozó szabályok a mérvadók.

Keskeny alak, mely egy sorban 35—31 n -et tartalmaz, 3 fillérrel, 30—25 n -es 5 fillérrel, 24—20 n -es 8 fillérrel, 20 n alatti alak 10 fillérrel drágábban számítatik; a tézőkért járó n -ek azonban nem számítatnak a sorszélességhez.

Szélzet-jegyzetek (Marginalien) a szedés szélességéhez csatolandók, de csak az illető oldalon, ahol előfordulnak.

Tördelési járulék. Tördelésért 1000 n után 4 fillér pótlék jár.

Tördelés lehetőleg bizonyospénzben végzendő. Semmi néven nevezendő munkák átlagárban nem készíthetők. A szedés vagy számolásban vagy bizonyospénzben történik. A számoló szedőtől nem vonhatók el a szedésben előforduló címek és jegyzetek.

Javítások. A szedő köteles egy házi javítást és egy sajtórevíziót lelkiismeretesen végezni. Javítások, szerzőrevíziók végzéséért, melyekért a szedő nem okozható, óránként 54 fillér fizettetik, ugyanez áll fordított betűkre (blokad) nézve is. Pakétszedők csak házi javítást tartoznak végezni.

Nem foglalkoztatás esetében, tudniillik kézirat vagy anyaghány miatt, a szedő a takarításnál alkalmazandó, óránként 54 fillér fizetésért.

Feltisztogatás. A munka befejezte után a szedő nem tartozik azt feltisztogatni. Valamely munka berendezése alkalmával a szedőnek a szükséges anyag, ugymint: stégek, négyzetek, tézók, deszkák stb. kiszolgáltatandó, ellenkező esetben a tisztogatás ideje neki óránként 54 fillérrel kárpótoltatik. Ha egy mű berendezésénél a szedő másnyelvű osztanivalót kap, melyet szedéséhez teljesen nem használhat, hanem részben összeállítani vagy a szekrényből egyes betűt kiraknia kell, úgy ezért a feltisztogatásért a megillető ár felerészével kárpótlandó.

Előny (Speck). A művek címe, valamint a szövegben előforduló mindenemű előny, Schmutztitel, metszvények, vacat stb. a tördelöt illeti s töle még az esetben sem vonhatók el, ha az üzlet ezeket bizonyospénzben állíttatja is össze.

Az élő lapcímek a zársorral együtt három, a holtak két sornak számíttatnak. Versek vagy külön sors képező nevek a legszélesebb sor után számíttatnak. Hangjegyszedés bizonyospénzben végeztetik.

5. A számoló szedők (pakétszedők vagy tördelők), ha a munkaidőn túl dolgoznak, a következő kárpótlásban részesülnek:

a) éjfél előtt vagy reggel 6 órától a rendes munkaidő megkezdéséig, valamint vasárnap és ünnepnap délelőtt óránként 30 fillérben;

b) dél alatt, éjfél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnepnap délután és éjjel óránként 44 fillérben;

c) esti 8 órán túl tartó munkánál a szedőnek 10 óráig egy félórát, azontul egy óra vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra díjazandó.

II. Az ujságszedők munkadíja és munkaideje.

1. Rendes szedés (nevek, számok, rövidítések, ritkítás stb. nélkül) magyar lapoknál:

	I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
ciceró --- --- --- --- ---	58	54	52	50	48 fillér
garmond --- --- --- --- ---	56	52	50	48	46 „
bourgeois --- --- --- --- ---	56	52	50	48	46 „
petit --- --- --- --- ---	56	52	50	48	46 „
kolonel --- --- --- --- ---	58	54	52	50	48 „
nonpareille --- --- --- --- ---	64	60	58	56	54 „

Német lapoknál (antiquából szedve) a szedés ára 2 fillérrel magasabb. Frakturból szedve a számítás *abc* alapján történik.

2. a) Tőzsdei és kereskedelmi táviratok $1\frac{1}{2}$ -szer számíttatnak.

b) Vasuti és bank-kimutatás mutálásánál egyszeresen, új szedésnél kétszeresen, tabelláris szedés szintén kétszeresen számíttatnak.

c) Leszámítolási árfolyamok és összehasonlító árfolyam-táblázatok épp úgy, mint a tőzsdei táblázatok is, $1\frac{1}{2}$ -szer számíttatnak.

d) A gabonatőzsde bevezetése egyszerően, kötések duplán, az érték- és külföldi tőzsdék $1\frac{1}{2}$ -szer számíttatnak.

e) Időjárás táblázatok és vizállás $1\frac{1}{2}$ -szer számíttatnak.

f) Változások a hadseregben vagy kivonatok a hivatalos lapból másfélszer számíttatnak.

g) Tiszta számszedés, sor- és nyerőszámmal vagy a nélkül, valamint folytatólagos ritkított vagy névszedések duplán számíttatnak. Ama sorok, melyek több mint felényire vannak ritkítva, szintén kétszeresen számíttatnak, szétszórtan előforduló ritkított szavak sorokká adandók össze.

h) Idegenek névsora, színházi műsorok, számadási kimutatások, hitelegyletek fizetéképítelési kimutatásai, templomi zene, rövidített szavakkal szedett sport, naptár (napirend) $1\frac{1}{2}$ -szer, folytatólagos kövér írás $1\frac{1}{2}$ -szer, idegen nyelvű sorok duplán számíttatnak.

i) Olyan sorok, amelyekben kurzivból, vagy másfajta írásból fordulnak elő szavak, duplán számíttatnak, épp úgy a táviratok kezdősorai.

k) Cimsorok, ha állnak is, duplán, zárvonalak egy sornak számíttatnak.

l) Oly lapok, melyeknél a sorokban előforduló dőlt, félkövér és ritkított vezérszavak kétszeresen nem számíttatnak, 4 fillérrel magasabban számolandók.

m) Ha a színházat, nyílteret és hirdetésekét ujságszedő szedi, akkor kétszeresen számítandó. Minden a lapban előforduló „előny“ (Speck) — a változatlanul álló szedés kivételével — a szedőktől el nem vonható és közöttük egyformán szétosztandó.

3. Sorkihajtás. A sorkihajtásért egy sorral több számíttatik.

4. Javítások. Korrektúra-változásokért az elmulasztott idő kárpótlandó.

5. A rendes munkaidő (szedés és osztás) 9 óra; a munka részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik. Ez szabályozza a hétfőn reggel és ünnepnapokon való munka megkezdését is.

Oly lapoknál, melyek naponta kétszer, reggel és este adatnak ki, az esti kiadás a reggelihez hasonlóan számíttatik.

6. Várók. A rendes várók, épp úgy azok, akik utasításra a rendes szedés befejezése után várni tartoznak, 1 korona kárpótlást kapnak. Naposoknak a revízió 2 koronával díjaztatik és csak a lapnál alkalmazott szedő végezheti. A várás kezdetét, valamint a lap szedésének megkezdését minden nyomda munkarendje határozza meg.

7. A vásár- és ünnepnapi munka duplán számíttatik. Hétfő reggeli lapért, ha a szedés $\frac{1}{2}$ óra előtt kezdődik, személyenként 1 korona kárpótlás fizetendő.

8. A napilapok szövegrésze az I. osztályban (Budapest) sem bizonyospénzbeli szedőkkel, sem pausálban, sem tanoncokkal nem állítható elő.

9. A fennebbi pontok minden napilapra, akár éjjel, akár nappal szedetnek, mérvadók.

10. A hirdetésszedők munkaideje 9 óra, különórák úgy számíttatnak, mint a nappali bizonyospénzbeli szedőknél.

11. Az ujságszedők az ujságon kívül más munkát nem végezhetnek.

12. Az I. osztály (Budapest) kivételével napilapok bizonyospénzben is szedhetők a következő feltételek mellett:

a) nappal szedett lapnál a helyi minimum 2 koronával, éjjel szedett lapnál 4 koronával emelkedik;

b) napilapnál alkalmazott ujonnan felszabadultaknak a teljes helyi minimum jár, valamint az a) pontban megállapított 2, illetve 4 korona pótlék is.

A napilapnál alkalmazott korrektorokra ugyane határozmányok mérvadók.

III. A gépszedők munkaideje és munkadíja.

Szedőgépnél csak tanult betűszedők alkalmazhatók és ha Budapesten 50 szedőgép áll működésben, közös megállapítással árszabály dolgozandó ki, mely mint függelék jelen árszabályhoz csatoltatik.

IV. Gépmesterek és amerikai gépen dolgozó nyomók munkaideje és munkadíja.

Munkaidő és különórák fizetése úgy történik, mint a nappali szedők árszabályánál.

A nyomó-osztályban — ha a munkaviszonyok megkívánják — a 10 órai munkaidő állandósítható, mely esetben a 10-ik óra különórának vétetik és nem díjazható átalányban.

Különös szabályok: a) a gépmester minimuma egy gépnél

az I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
28.—	24.—	22.—	20.—	18.— korona.

Egy másik gép kezeléséért külön díjazás jár, melynek megállapítása szabad egyezkedés tárgya. Több, mint két gép rendszeres kezelésére a gépmester nem kötelezhető.

Az amerikai gépen dolgozó nyomó minimuma ugyanannyi, mint a gépmesteré.

b) Körforgógépeknél a minimum nappal az

	I.	II.	III.	IV.	V. osztályban
	32.—	28.—	26.—	24.—	22.— korona ;
éjjel	42.—	38.—	36.—	34.—	32.— „

Az újonnan felszabadult gépmesterek vagy nyomók díjazása ugyanannyi, mint a szedőké.

Ha a gépmester vagy nyomó a vidéken a tömöntést is végzi, vagy pedig gázmotort kezel, ezért külön-külön 2—2 korona kárpótlást kap.

A szedő-nyomó (aki csak amerikai gépen vagy kéziszajton dolgozik) fizetése 2 koronával magasabb; a szedő-gépmester fizetése, ha csak egy gyorsajton dolgozik 4 koronával; ha egy gyorsajton és egy amerikai vagy kéziszajton dolgozik, 6 koronával magasabb.

A szedő-gépmesternek többet, mint egy gyorsajtot és egy amerikai vagy kéziszajtot kezelnie nem szabad. Két gyorsajtóval bíró nyomdában külön gépmester tartandó, akinek szednie nem szabad.

Szedő-gépmester vagy szedő-nyomó csak oly nyomdában alkalmazható, ahol ezt — a viszonyok következtében — a szervező bizottság indokoltnak és méltányosnak tartja.

Tanoncsabályzat. Nyomdásztanonc csakis oly fiu lehet, aki 14. életévét betöltötte s lehetőleg valamely középiskola két osztályát sikerrel végezte.

A tanoncok száma a könyvnyomdában alkalmazott segédek számával arányosan következőképp állapítatik meg:

1. Ha a főnök segédet egyáltalán nem, vagy 1—2 segédet foglalkoztat, 1 tanoncot tarthat.

2. Olyan nyomdában, hol 3—6 segéd dolgozik, 2 tanonc tartható.

3. Minden további 3 segéd után 1 tanonc tartható, azon megjegyzéssel, hogy a tanoncok számának megállapításánál a segédek (szedők, nyomók) külön-külön számítandók.

Napilapnál alkalmazott segédek a tanoncok számának megállapításánál nem vehetők számításba.

Mindazon nyomdáknak, hol e szabályzat életbeléptekor több tanuló van az itt feltüntetettéknél, addig nem vehetők fel új tanoncok, míg azok száma az e szabályzatban körülírt arányokat el nem éri.

4. A segédek létszáma az illető cég által bemutatandó részletes kimutatás alapján állapítatik meg, melynek adatait — helyessége tekintetében — a békéltető bizottság bírálja felül.

Általános határozatok. 1. A rendes munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik.

2. A munkahét mindig hétfővel kezdődik és szombattal végződik.

3. Kisegítő kondíció az, amely a szedő felvételekor ilyennek nyilvánítatik. Ez felmondási időhöz nincs kötve. Munkájának díjazása szintén ez árszabály szerint történik. Egy héten alól tartó kisegítő kondíciónál naponként 1 korona napi pótlék fizetendő, kivételt képez ez alól, aki egy hétnél rövidebb ideig tartó kondícióját önként hagyja el. A kisegítő kondíció legfeljebb 4 hétig tarthat, azután 14 napi felmondás jár.

4. A felmondási idő kölcsönösen 14 nap s mindig szombat este történik; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a felmondás előtte való nap történik. Rögtoni elbocsátásnak csak az ipartörvény és az üzletben kifüggesztett, az iparhatóság által láttamozott munkarend értelmében van helye.

5. A kifizetés szombaton este a rendes munkaidő végeztével történik, ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a kifizetés előtte való nap történik. A fizetés csak készpénzben eszközölhető.

6. Ha munkásszükséglet esete áll be és a munkaadó más városból szerez munkást, ez esetben a munkásnak joga van az odautazási költségre, sőt ha a munkás csak kisegítő (1—4 hét), úgy a visszautazási költségre is. Ha a munka 4 hétnél tovább tart, úgy csak az odautazási költségre van igénye.

7. A munkarend az ipartörvény 115. szakasza értelmében az illető kerületi előjáróságokkal, mint elsőfoku iparhatóságokkal láttamozandó, melyhez jelen árszabály csatolandó.

8. Azon városok, melyekben csak ezután keletkezik nyomda, az abban dolgozók a központi vezetőséggel egyetemben állapítják meg az osztályozást.

9. Akinek fizetése ez árszabály életbeléptekor már eléri vagy meghaladja az illető osztályban megállapított minimumot, heti 2 koronával több fizetést kap.

10. A szedőt egy meghatározott sormennyiség (deputát) szedésére szorítani nem szabad.

Jelen munkaidő- és munkadijszabályzat I. osztálya (Budapesten) 1902 november 1-én lépett életbe, míg a többi osztályokban az elfogadás napján lép életbe.

V. A könyvnyomdai munkásnők munkaidő- és munkadijszabályzata.

A munkaidő 9 óra. A nyomóosztályban — ha a munkaviszonyok megkívánják — a 10 órás munkaidő állandósítható, mely esetben a 10-ik óra különórának vétetik és nem díjazható átalányban.

A schöndruck-berakónók legkisebb fizetése hetenként 11 korona, a punktírozónóké 13 korona, tanulóányoké 4 korona.

Tanulóleány csak az lehet, ki 14. életévét betöltötte. A tanulási idő 1 év, mely idő elteltével a könyvnyomdai munkásnő fizetése az első évben 7 korona, ha ugyanabban a nyomdában marad; ez idő után 11 korona.

Taposó-gépeknél alkalmazott munkásnők ugyanezen árszabály szerint díjazandók. Számolásban dolgozni nem szabad.

Minden gépnél két berakónő alkalmazandó. Baloldali berakás 1 koronával magasabban díjazandó.

Különórák díjazása: *a)* éjfél előtt, vagy reggel 6 órától 8 óráig, valamint vasárnap és ünnep délelőtt végzett munkáért a munkásnők fizetésének minden koronája után óránként 3 fillér; *b)* dél alatt, éjfél után vagy reggel 6 óra előtt, valamint vasárnap és ünnep délután vagy éjfél után végzett munkáért az óránkénti díjazás, a fizetés minden koronája után 4 fillér; *c)* esti 10 óráig tartó munkánál félórás, azontul egy órai vacsoraidő engedtetik, mely szintén mint különóra díjazandó; *d)* tanulóleányok különóra fizetése 20 fillér, de este 3 óra hosszánál tovább foglalkoztatni nem szabad.

A napilapoknál vagy éjjel alkalmazott munkásnők legalább 2 koronával magasabb fizetésben részesítendőek.

A gépmester a munkásnővel szemben mindig tisztességes és illemteljes bánásmódot tartozik tanusítani. A munkásnő viszont köteles a gépmesternek a munkára vonatkozó utasításait pontosan végezni és minden a jó egyetértést zavaró tettet kerülni.

A gépszemélyzet kizárólag a könyvnyomdai nyomógépeknél alkalmazható.

Jelen árszabályban megállapított fizetés, mint a megélhetéshez szükséges legcsekélyebb hetibér, csak a leggyengébb munkaerőnek fizetendő.

Ezt az árszabályt a főnökök 1902-ben nem fogadták el, de a munkásnők ezen alul nem vállaltak munkát.

* * *

A budapesti betüöntők 1903 november 22-én tartott gyűlésükön kimondták, hogy az 1901. évi dresdeni betüöntőkongresszus által megállapított általános

betüöntő-árszabálytervezet alapján kidolgozott árszabályt, melyben 8-órás munkaidő és 30 korona minimális fizetés volt megállapítva, a főnökök elé terjesztik. A december 6-iki közös értekezleten a két fél képviselői az alább következő árszabályt fogadták el. Az árszabály 1904 január 1-én lépett érvénybe, ötévi érvényességgel.

A budapesti betüöntők és tömöntők árszabálya.

1. Minden betüöntői és tömöntői munka vagy számolásban, vagy bizonyospénzben végezhető. A számolásra vonatkozó módozatok a „Budapesti betüöntők és tömöntők árszabálya“-ban vannak részletesen felsorolva, melyet minden betüöntő és tömöntő megkaphat a betüöntők köre elnökénél.

2. A minimális munkabér 30 koronában van megállapítva.

A felszabadulás 1. évében a minimum 26 korona. A 2. évben 28 korona.

3. A munkaidő naponként 9 óra.

4. Azon munkateljesítményekért, melyek ez árszabályban megállapított munkaidőn túl végeztetnek, a bizonyospénzben dolgozó öntők óránként és koronánként 4 fillér, a számolásban dolgozók pedig a rendes munkadíjukon kívül óránként 30 fillér kárpótlásban részesülnek. Vasárnapokon és ünnepnapokon délután, valamint éjfél után végzett munkánál a számolók a rendes munkadíjon kívül óránként 35 fillér, a bizonyospénzben dolgozó öntők pedig óránként és koronánként 6 fillér kárpótlásban részesülnek. Kárpótlás nélküli munka ünnep- és vasárnapon nem teljesíthető.

Esti 8 órán túl tartó munkánál az öntőnek 10 óráig egy félóra, 10 órán túl pedig egy egész óra vacsoraidő engedélyezendő, mely szintén különóraképen kárpótlandó.

5. Ha a bizonyospénzben dolgozó segéd olyan héten állittatik számolásba, amely héten ünnepnap is van és az illető 3 teljes napig bizonyospénzben már dolgozott, akkor az ünnepnap is (bizonyospénzben) megtérítendő.

Törvényes és az üzlettulajdonos által létesített ünnepnapokért levonások nem eszközölhetők.

6. A főnök köteles a nála alkalmazott segédekét állandóan foglalkoztatni és munkapangásnál az esetleg előforduló időveszteségért őket kárpótlásban részesíteni, még pedig az utolsó 60 munkanapban elért átlagos kereset alapján (a különórák leszámításával).

Viszont a segéd is köteles a munkaidőt pontosan betartani.

7. A felmondási idő 14 nap és a felmondás csakis bérfizető napon történhetik.

8. A betüöntődékben alkalmazott önállóan dolgozó tömöntők, galvanoplasztikusok, egyenetlők és rézlénia-munkások legalább minimális munkabérben kell hogy részesüljenek.

9. Betüöntő-segédmunkások nem foglalkoztathatók gépeknél, ugyszintén a betanítás sem engedhető meg.

Oly öntődékben, ahol stereotypia és galvanoplasztika is van és ezen munkálatok elvégzésére tanult betüöntő vállalkozik, ezek a segédmunkásokkal szemben az alkalmazást illetőleg előnyben részesítendő.

10. Az üzlet köteles tanoncait a szakmának legalább két ágában kitanítani.

Különóráztatni állandóan csak abban az esetben lehet, ha üresedésben lévő hely nincsen és ha munkánélküli öntő helyben nem található.

Kisegítőképpen való alkalmazás csak 4 hétig van megengedve.

Egy hétnél rövidebb ideig tartó kisegítői foglalkoztatásnál naponként 1 korona külön kárpótlás fizetendő.

Tanoncok tarthatók: 3 segédlétszámig 1 tanonc,

6 „ után 2 „

9 „ „ 3 „ és így tovább,

15 segéden felül minden 5 segéd után 1 fiu.

A tanoncok létszáma nem szaporítható mindaddig, míg a meghatározott segédlétszám el nem éretett.

Segédmunkásnök árszabálya. Tanulóleányok az első évben 6 korona, a második évben 8 korona, ezentul pedig 10 korona, a csiszolónók 12 korona hetifizetésben részesülnek. Különóráik ugyanazon mód szerint díjaztatnak, mint a segédeké.

Az önképző-osztályok 1891. évi temesvári kongresszusa.

Az önképző-osztályok II. kongresszusát a központ egyrészt a vidék szervezése érdekében, másrészt az árszabálymozgalom előkészítése és az árszabály megvitatása végett 1891 augusztus hó 15—16-ikára Temesvárra hívta egybe. A kongresszuson minden kerület képviselve volt és a napirend a következő pontokból állott:

A központi önképző-osztály indítványai: a) A vidéki önképző-osztályoknak a fővárosi önképző-osztályhoz teljesen hasonló szervezése.

b) Találjon a gyűlés módot arra, hogy a munkánélküli segély felemeltessék, illetőleg a jelenleg érvényben levő segélyezési idő meghosszabbíttassék.

c) Találjon a gyűlés módot arra, hogy az ügykezelés könnyebbé tétessék, illetőleg, hogy év végén a központ leszámolása a kerületekkel pontos legyen.

Bauer Imre indítványa: Vizsgálja meg a kongresszus, hogy nem-e volna jó gyakorlati és taktikai szempontból az önképző-osztályt és a munkánélküli-pénztárt az összegylettől különválasztani és belőlük egy, az összes könyvnyomdai munkásokat magába foglaló szakegyletet alakítani.

A temesvári önképző-osztály indítványai: a) Az önképző-osztályi illeték ne csak a kerületi központok tagjaira, hanem a vidéken dolgozókra is kötelező legyen; ha azonban ez egyáltalában lehetetlen, úgy legalább azokra legyen kötelező, kik ujonnan lépnek be, vagy a régiak közül magukat erre kötelezték.

b) Az utasoknak az egyleti könyvön kívül még utazási igazolvány is adandó.

c) A kerületi pénztárosok díjazásának megállapítására irányuló szabályzat elfogadása.

d) Az aradi kongresszuson megvitatott vidéki árszabályt az ezidei kongresszus véglegesen fogadja el és nyomassa ki, esetleg a temesvári kerület által kidolgozott árszabályterv kidolgozása.

A pozsonyi kerület indítványai: a) emeltessék fel az utassegély 40 krajcárról 50 krajcárra.

b) A kerületi pénztári ügykezelésnek szabályozása, tekintettel arra, hogy a kerületek leszámolása a jelenlegi rendszer mellett nagyon hiányos.

Az aradi kerület indítványa: A tanoncügy szabályozása.

A debreceni kerület indítványa: Fizetessék-e ki a gyógyszer ára az olyan egyleti tagnak, aki beteg ugyan, de azért munkában van.

A kongresszuson a következő kerületek voltak képviselve: Arad: Varga József; Brassó: Goldschmiedt Viktor; Budapest: Deutsch Albert, Steiner Adolf és Zaka Lajos az önképző-osztály, Lipp Károly a Hirlapszedők Köre, Müller Ernő a Gépmesterek Köre és Feldmann I. Pál a Betüöntők Köre részéről; Debrecen: László Imre; Győr: Linthaler Gáspár; Kassa: Goldmann Ignác; Kolozsvár: Thummerer János; Nagyvárad: Schulcz Antal; Pécs: Fabriczky Ignác; Pozsony: Dirmeyer Nándor; Szeged: Popovics Bazil; Temesvár: Mangold Sándor; Nagybecskerek: Dezsó Ferenc; Ujvidék: Ziemietzki Károly.

Zaka a napirend 2. és 3. pontjánál a vidéki önképző-osztályoknak a budapesti önképző-osztályhoz hasonló átszervezését sürgette, mert enélkül a vidéki

önképző-osztályok nem felelnek meg hivatásuknak. Erre különben az alapszabályok értelmében is kötelezve vannak. Ezt különösen a debreceni kerületre vonatkoztatta, amely egy az egylettől teljesen különálló önképző-egylet létesítésére vonatkozó alapszabályt terjesztett fel a belügyminiszterhez. A kongresszus hosszabb vita után a következő határozatot hozta:

„Az önképző-osztályi illetéket minden kerület az alapszabályok által előírt összegben (10 krajcár) hajtja be, tekintet nélkül arra, hogy a tagok mely városban dolgoznak. Az önképző-osztály vagyona azonban minden kerület teljesen önállóan és függetlenül kezeli. Az oly városokban, ahol a tagok száma meghaladja a tizet, a tagok az önképző-osztályi illetékből maguknak külön önképző-osztályt tarthatnak fenn.“

A munkanélküli segély felemelését kívánatosnak tartja a kongresszus, de azt a jelen körülmények között, midőn a pénztár deficittel küzd és a heti illetéket még felemelni nem lehet, kivihetőnek nem tartja; azt azonban, hogy a segély már az első hét végén kifizettség, elfogadja olyképpen, hogy ez 1892 január 1-én lépjen életbe.

Az utassegély 1892 január 1-től kezdve 40 krajcárról felemeltetik 50 krajcárra.

Az utassegélyt kifizető pénztáros a nyugtakönyv széleire jegyzi, hány nap van már kifizetve és hozzáadja az általa kifizetett összeget, úgy hogy mindig tudni lehet, hány nap van már kifizetve.

A kerületek kötelesek minden 13. héten a központba beküldeni a tagok névsorát, feltüntetve, hogy ki mennyit fizetett, mennyi hátraléka van és mennyit törlesztett adósságra, továbbá a kiadásokról szóló pontosan összeállított nyugtákat, úgy hogy az év végével a központban készített mérlegnek mindenben meg kell egyeznie a kerületek pénztárosainak saját maguk részére készített mérlegével. Életbe lép 1892 január 1.

A kerületi pénztárosok tiszteletdíja tagonként egy forintban állapítatik meg, még pedig a december havi tagálladék szerint; ez az év utolsó havában lép életbe.

Ezután a kongresszus a temesvári kerület indítványának tárgyalására tért át, mely így szólt: Az aradi kongresszuson megvitatott árszabályt az 1891. évi temesvári kongresszus véglegesen fogadja el és nyomassa ki, esetleg a temesvári kerület által kidolgozott árszabályt fogadja el. A szegedi kerület ezzel szemben azt indítványozta, hogy 1892 január 1-én ott, ahol arra szükség van, a 9 órai munkaidő és az éjjel előállított napilapoknál a szedők fizetésének 10 forint minimális összegben való megállapítása végett mozgalmat indítson és ennek előmunkálataival a budapesti önképző-osztályt bizza meg. Heves vita után a temesvári kerület által kidolgozott következő árszabálytervezet fogadtatott el:

1. A munkaidő 9 óra; vasárnap és ünnepen munkaszünet van és a szünetért a bizonyospénzben dolgozó szedőktől és gépmesterektől levonni nem szabad.

2. A bizonyospénz minimuma hetenként 10 forint; e szabály alól kivételnek az ujonnan felszabadultak, akiknek munkadíja felszabadulásuk után egy évig legalább 7 forint; ha azonban a felszabadult még az egy év letelte előtt más nyomdába megy, úgy már 10 forinttal díjazandó.

3. Ha az üzlet érdeke megkívánja, hogy a bizonyospénzben dolgozó szedők és gépmesterek a 9 órai munkaidőn túl is dolgozzanak, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek: hétköznapon éjfél 12 óráig végzett munkáért a szedő és gépmester heti fizetésének minden forintja után $2\frac{1}{2}$ krajcár kárpótlást kap; éjfél után, vagy vasárnap és ünnepen végzett munkáért az óránkénti kárpótlás 3 krajcár; ha a szedő vagy gépmester este a munkaidőn túl legalább 3 órát dolgozik, fél óra vacsoraidő illeti meg.

4. A számolásban dolgozó szedők munkadíjára nézve a budapesti árszabály mértékadó, azzal a különbséggel, hogy minden 1000 *n* után 2 krajcár levonandó.

5. Bizonyos pénzben előállított napilapnál a minimum 1 forinttal magasabb.

6. Az általános határozatokra nézve a budapesti árszabályban előírtak a mértékadók.

7. A különböző vidéki városokra bizatik a helyi viszonyokhoz mért pótlékot megállapítani és elfogadtatni.

8. Ha valamely segéd e szabályzat alól kivétellel akar munkát vállalni, úgy azt köteles azonnal a központi árszabálybizottságnak bejelenteni, mely neki utasítással szolgál.

Ez árszabálytervezet kinyomatásával és az akciónak még ez évben való megkezdésével a központ bizatott meg.

Kimondta még a kongresszus, hogy 1892 június hó 1-én ott, ahol arra szükség van, a 9 órai munkaidő és az éjjel előállított napilapoknál alkalmazott betűszedők fizetésének 10 forint minimális összegben való megállapítása érdekében mozgalmat indít és ennek előmunkálatait a budapesti önképző-osztály bizottságára bizza. A tanoncügy rendezésére vonatkozó indítvány Zaka felszólalása után, mint célra nem vezető, visszavonott. Végül a pozsonyi egylet csatlakozására vonatkozólag Dirmeyer pozsonyi küldött azon kijelentését, hogy ezen egyesület feloszlására vonatkozó lépések már megtétettek, a kongresszus tudomásul vette. Ez volt az utolsó önképző-osztályi kongresszus, mert a budapesti egyletet nemsokára ezután feloszlatták és ez tiz évig csak a felfüggesztés megszüntetésével és alapszabályainak jóváhagyásával volt elfoglalva. Azután pedig megtépett hatáskörrel tisztán segélyző-egyesületté alakult át.

A VI. magyar nyomdászkongresszus.

A VI. magyar nyomdászkongresszus 1895 április hó 14—16-án Budapesten tartatott meg. A kongresszus elnökévé Leitner Pál, alelnökké Rósa Viktor és Gábel József, jegyzökké Ruz Mátvás és Grünfeld Sándor választattak meg. A kongresszus, miután Parall Ferenc hatósági biztos kijelentette, hogy hatásköre a kongresszusra ki nem terjed, az egyesületi helyiségben rendőrségi asszisztencia mellett tartatott meg a következő napirenddel:

1. A küldöttek jelentései az egyleti viszonyokról.

2. Az alapszabályok módosítása. Előadók: Bauer, Novitzky és Rothenstein.

3. Vétessék be az alapszabályoknak a „kerületi ügykezelésről“ szóló fejezetébe a következő szakasz: „A kerületek a központi igazgatóság fenhatósága alatt állanak s a központ a legfelsőbb felebbezési fórum.“

4. Mondja ki az országos kongresszus, hogy az egyes kerületek évi közgyűlésüket a központi közgyűléssel egyidejűleg tartsák, amidőn az évi jelentés már a tagok kezében van. Az évi jelentésbe a vidéki önképző-osztályok zárszámadásai is beveendők.

5. Önképző-osztályok alakítása ne köttessék bizonyos számú tagokhoz és minden városban, hol a tagok az önképző-osztály megalakítását óhajtják s az alapításhoz szükséges anyagi eszközökkel rendelkeznek, engedessék meg önképző-osztály alakítása.

6. A heti illeték fizetésének háromheti egymásutáni megszakítása önkéntes kilépésnek tekintetik s a tag a pénztáros által történt *egyszeri* felszólítás után töröltetik.

7. Alakíttassék Nagykanizsa központtal egy új kerület, felölelve a dunántúli, Székesfehérváron alul fekvő városokat.

8. A nagyszombati és zágrábi nyomdászegyesületek csatlakozására, illetve a kölcsönösségi módozatok megállapítására vonatkozó határozatok megállapítása. Előadó: Stösser A.

9. Mondassék ki a Typographia az egyesület hivatalos közlönyévé s nagyobbitassék meg. Előadó: Csebrenyák J.

10. A bizottság indítványa: Mondassék ki a statisztikai bizottság állandósítása. Előadó: Leitner P.

11. Köteleztessék minden kerület annak kimutatására, hogy egyes tagjai mióta tagjai az egyesületnek s küldjék be a központnak 1892-ig szóló törzskönyveiket.

12. Az ügykezelési szabályzat esetleges módosítása.

13. Különfélék.

A kongresszuson a következő kerületek voltak képviselve: *Arad*: Budai Gyula. *Wien*: Dworacek József és Zech János. *Budapest*: Bauer Imre, Csebrenyák József, Dezsó Ferenc, Feldmann J. Pál, Grünfeld Lipót, Heinrich Károly, Jászai Samu, Krehmann Lajos, Leitner Pál, Lipp Károly, Neuhäusler Vilmos, Rothenstein Mór, Silberberg Ignác, Stösser Adolf, Wagner Károly. — Hivatalból: Novitzky László, Steiner Adolf, Zaka Lajos. *Brassó*: Femminger Károly, Merkel János. *Debrecen*: Vesszőssy József. *Kassa*: Rósa Viktor, Streck Béla. *Nagyvárad*: Grósz Mór, Novák Gusztáv. *Pozsony*: Hampel Mihály. *Pécs*: Majorovits János. *Székesfehérvár*: Neumayer Antal (mint vendég). *Temesvár*: Gábrriel József, Doraszil Ferenc. *Zágráb*: Michelcic Gjuro.

Ezenkívül képviselve volt Kolozsvár és Szeged.

A kongresszusi küldöttek előterjesztett jelentéseiből megtudjuk, hogy Aradon 9¹/₂, sőt néhol 10 órás munkaidő van; a minimumfizetést sem tartják be. A nyomdászok nagyrésze nem tagja az egyesületnek. Brassóban 9 órás munkaidő és 10 frt minimum van érvényben és a kerületnek 26 tagja van. Munkanélküliek nincsenek. Kassán 9 órás munkaidő és 10 frt minimum, ellenben a kerület többi városában, Eperjest kivéve, nem így áll a dolog, mert ahol 9 órás a munkaidő, ott nem fizetik a 10 frt minimumot és fordítva. Néhol egyiket sem tartják be. Kolozsváron sem a munkaidőt, sem a minimumot nem tartják be. Nagyváradon 9 órás a munkaidő, a minimumról azonban hallgat a krónika. Pozsonyban betartják a 9 órás munkaidőt és a 10 frtos minimumot. Pécsen és a kerületben nagyrészt 10 órás a munkaidő; a minimum is a 10 frton alul van. Szegeden a lapoknál 300 sor deputátért 10–12 frtot fizetnek, a fizetés bizonyospénzben 6–9 frt, a szedők munkaideje 9 óra, a gépmestereké 10 óra. Az 1892. évi árszabályt senki sem tartja be. Székesfehérváron 10–10¹/₂ órás munkaidő mellett 6–9 frtot fizetnek s 25–28 segédből csak 9 egyesületi tag. Temesváron 9 órás munkaidő és 10 frt minimum van érvényben. Ezek után még a zágrábi küldött bejelentette, hogy egyesületük 1892 óta hatósági biztos felügyelete alatt áll s a 9 órás munkaidő és 10 frt minimum van érvényben. A 140 segéd közül 130 tagja az egyesületnek.¹ Dworacek, a wieni küldött, az ausztriai nyomdászokra vonatkozó statisztikai adatokat sorolt fel, melyekből kitűnik, hogy Ausztriában 1894-ben a tagok 63·28⁰/₀-a volt munkanélkül és a segélyek 87.771 frt 88 krt emésztettek fel.

¹ A zágrábi nyomdászegyesület kiadásában 1898 január 15-én jelent meg a „Hrvatski Tipograf” című szaklap első száma.

A jelentések sok kívánni valót hagytak fenn és a küldöttek egyrésze egyáltalán nem is tett a munkaviszonyokról jelentést, mert ezek kritikán alól állottak.

A jelentések után a kongresszus a napirend tárgyalásához fogott. A napirend 3., 4. és 6. pontjait levette a napirendről és hozzáfogott az alapszabályok tárgyalásához. A legfontosab módosítást a kongresszus az alapszabályok 13. §-nál tette, midőn Jászai és Silberberg indítványára kimondta, hogy az özvegyi segélynél és a többi szakaszoknál a „törvényes“ szó kihagyassék. E módosítás folytán a tag törvénytelen neje és gyermekei is jogosultak lettek segélyre. Az özvegyi segély Rothenstein indítványára 5 év után 100, 10 év után 300 koronára emeltetett fel. A 49. § úgy módosított, hogy az egyesületet egy, az országos kongresszuson választandó központi bizottság, melynek székhelye Budapest, igazgatja. Országos kongresszus legalább minden két évben egy a kongresszus által megjelölt városban tartandó. A bizottságba a kongresszus beválasztotta: Leitner Pált, Grünfeld Lipótot, Heinrich Károlyt, Bauer Imrét, Stösser Adolfot, Osziadal Józsefet, Sailler Lajost, Spitzkopf Ferencet, Pollák Simont, Feldmann J. Pált és Weisz Zsigmondot.

A munkanélkülieknél az addigi 10 és 14 korona heti segély helyett az 1 korona 60 filléres napi segély mellett döntött a kongresszus és a segélyezés tartamát pedig 6 hétről 13 hétre emelte fel.¹

Kimondta a kongresszus, hogy minden kerület köteles 1896 január hó 1-ig kimutatni, hogy tagjai egyenként 1892 január hó 1-ig hány hetet fizettek be. A munkaközvetítés bevezetésére vonatkozó indítvány javaslattétel céljából a megválasztott bizottsághoz tétetett át.

Elfogadtatott Gábriel Józsefnek az az indítványa, hogy minden városban, tekintet nélkül a tagok számára, amennyiben az önképző-osztály alapításához szükséges anyagi kellékek megvannak, önképző-osztály alakíttassék. Elfogadta még a kongresszus a napirend 5., 8., 9. és 11. pontjait és az ügyviteli szabályzatot; a 7. pont elintézését pedig a választmányra bízta.

A nagyszebeni egyesület csatlakozására vonatkozólag kimondta a kongresszus, hogy — amennyiben a szebeni egyesület újból a csatlakozás ellen dönt — vagyonuk meghagyásával, melylyel szabadon rendelkezhetnek, egyenként lépjenek be az országos egyesületbe, miután Binder, a szebeni egyesület elnöke, amugy is kijelentette, hogy inkább jótékonycélra adja át a vagyont, mint az országos egyesületnek. Az ügykezelési szabályzat kidolgozásával a kongresszusi bizottság lett megbízva. Dworacek még arra figyelmeztette a kongresszust, hogy a vidék elhanyagolt állapota csak úgy lesz rendezhető, ha a szervezet a személyes érintkezés terére lép. Ez a közvetlenség bámulatos eredménnyel fog járni.

A kongresszus háromnapi munkája azonban részben meddő volt, mert — ahogy erről már a feloszlatastról szóló fejezetben megemlékeztem — a rendkívüli közgyűlés a kongresszus határozatait megsemmisítette. A határozatok azonban, egynek kivételével, később mégis életbe léptek.

¹ A kongresszusi *gyorsírói* jegyzőkönyvben ennek nyoma sincs.

A debreceni VII. magyar nyomdászkongresszus.

Az 1897. évi rendes évi közgyűlés határozata értelmében a VII. magyar nyomdászkongresszus augusztus 20., 21. és 22-én Debrecenben tartatott meg — mely egyuttal az utolsó is volt — a következő napirenddel: 1. Az ügykezelési és a viatikumszabályzat módosítása. 2. Mondja ki a kongresszus, hogy az egyesületi tagsági díj további 10 évig a vidéki tagokra vonatkozólag feljebb ne emeltessék.¹ 3. Az egyesületi tagdíj minden tagnak megfelelően nyugtázandó. 4. Hatalmaztassék fel az egyesület választmánya a szükséges lépések megtételére, hogy a pozsonyi egylet az országos egyletbe csatoltassék. 5. Utasitassék a pozsonyi egylet utassegély-szabályzatának az országos egylet utassegély-szabályai szerint való átdolgozására. A kongresszus előtt, július 23-án tartott rendkívüli választmányi üléshez 362 tag (az ellenpárt) egy rendkívüli gyűlés egybehívását kérte a kongresszus napirendjének megvitatása és a küldöttek megválasztása címen, a választmány azonban a beadványt az alapszabályokra való hivatkozással elutasította. Az ellenzék ennél fogva augusztus 1-én gyűlést tartott és ott azt határozta, hogy a debreceni kongresszus elé egy emlékiratot terjeszt, a választmány azonban a tiltakozó beadvány felett napirendre tért.

A kongresszuson a következő küldöttek vettek részt: Arad: Molnár László; Budapest: Bauer Ignác, Bauer Imre, Durmits Imre, Gyöngyösy Sándor, Jászai Samu, Novitzky N. László, Zaka Lajos; Debrecen: Török Ferenc; Kassa: Freund Géza, Streck A. Béla; Kanizsa: Stánicz József; Miskolc: Ludvig István; Pécs: Majorovits János; Nagyvárad: Friedmann Bernát, Mandel Ferenc; Kolozsvár: Kiss Mihály, Schaberl József; Sopron: Reich Farkas; Szeged: Popovits Bazil; Nagyszében: Maurhardt Henrik; Temesvár: Gábriel József; Pozsony: Dirmeyer Károly, Hampel Mihály; *Wien*: Schiegl Vilmos, Lennerth Ferenc és Spitzkopf Zsigmond. A kongresszus Török Ferencet elnökké, Majorovits J. és Gábriel Józsefet alelnökökké, Bauer Imrét és Bauer Ignácot jegyzökké választotta meg és ezután rátért a napirend tárgyalására. A napirend 2. pontja visszavonatván, a 3. pontra vonatkozólag kimondatott, hogy az illetékek nyugtázása az illető kerületek belátására bízatik. A napirend 1. pontjánál az ügyviteli szabályzat úgy módosított, hogy a hátralékosok a központ által is törölhetők s az önképző-osztály köteles működéséről havonként beszámolni. Elhatározta még a kongresszus, hogy egy szolgálati szabályzat készitendő. Kimondta még a kongresszus, hogy az alapszabályokba beveendő, miszerint a kongresszus a legfelsőbb fórum, tehát a közgyűlés felett áll és hogy az utasok igazolványon kívül nyugtakönyvet kapnak. Egyéb a kongresszuson nem történt és így mint kongresszusnak nem sok értelme volt. Ennél fontosabb volt azonban az, hogy a wieni küldöttek közbelépésére újabb kísérlet tételét a két párt kibékítésére, ami annál inkább is szükséges volt, mert az árszabálybizottság a legutóbbi árszabálymozgalom alkalmával 35.000 forint külföldi és egyéb kölcsönt vett fel és annak visszafizetésére intenzivebb gyűjtésre volt szükség, ami azonban csak a pártok kibékülésével volt elérhető. A kongresszus alkal-

¹ Az országosítás alkalmával a vidék kikötötte, hogy a tagdíj 10 évig nem emeltetik a vidéki tagoknál és ezt az egyesület be is tartotta.

mával tartott szakszervezeti értekezleten a vidéki küldöttek hozzájárultak ahhoz, hogy minden egyesületi tagtól az illetéken felül még 5 krajcárt a Typographiáért is kérnek és felszólítják a tagokat az önkéntes adakozásra. Hozzájárultak ahhoz, hogy minden kerületi központban egy bizottság alakuljon az agitáció vezetésére s ez a bizottság időközönként leszámoljon a központi bizottsággal. A legtöbb város azonban nem vette komolyan e határozatokat és csak a brassói, szebeni, pécsi, meg a temesvári kerület tett eleget ezen határozatnak. Volt oly kerület is, mely három hónap alatt 8 frt 50 krt küldött be a lapért, a legtöbb azonban még ennyit sem. Ez eléggé jellemzi az akkori vidéki kollégák gondolkodását. Az értekezleten a bizottság által előterjesztett szabályzat és vidéki árszabálytervezet elfogadtatván, augusztus 23-án Budapesten egy újabb értekezlet tartatott, melyen Zaka Lajos bejelentette a két párt közötti megállapodásokat, melyek a következők: 1. A Typographia szerkesztője legyen független és így azt ne a gyűlés, hanem az ország összes szaktársai válasszák külön szavazó lapokkal; 2. a pénztáros szervezőbizottsági tag legyen; 3. a kimutatások megjelenésük előtt az ellenőrök által megvizsgálandók és aláírandók; 4. az új bizottság egy ügyviteli és kezelési szabályzatot készít, amelyet elfogadás végett a nyomdai bizalmiférjak elé terjeszt. A wieni küldött indítványára kimondta az értekezlet, hogy a kibocsátandó szavazó-lapot a két párt együttesen állítsa össze s azon mindkét párt emberei szerepeljenek s hogy az új bizottság egy körlevelet bocsásson ki az ország összes szaktársaihoz, amelyben erélyesebb anyagi támogatásra szólítsa fel őket, amint Debrecenben erre vonatkozólag már megegyeztek, a szerkesztő pedig csak a szabályzat elkészülte után választassék meg, midőn körül lesznek írva jogai és kötelességei.

Elhatározott még az is, hogy a két párt nyomdai bizalmiférfi-értekezletet tart, ahol a tagokat meggyőzi a felállított pontok és a béke szükségéről. A szeptember hó 12-iki általános nyomdászgyűlésen, mely ez alkalommal igen látogatott volt, Zaka Lajos elnökölt. Krausz Soma ismertette a bizalmiférfi-értekezleten már létrejött négy pontból álló megállapodást, melyhez a gyűlés azzal a módosítással, hogy a pénztáros Wolf Antal legyen, hozzájárult. Ezzel, másfél évig tartott harc után végre ismét helyreállt a béke. Az ujonnan választott bizottság¹ a következőképp alakult meg: elnök és felelős szerkesztő-kiadó Lipp Károly, jegyző Zaka, magyar szerkesztő Zaka Lajos, német rész szerkesztője Lipp Károly.

¹ Zaka Lajos, Lipp Károly, Jászai Samu, Bauer Imre, Hipper Sándor, Kronits Ljubomir, Siegfried József, Krausz Soma, Csebrenyák József, Kiss Ede, Lubik Zoltán, Littauer R. Lipót, Gang Károly, Krehmann Lajos, Czinczér József.

Uj utakon előre!

Az egyesület autonómiájának felfüggesztése.

Az 1890. évi rendes közgyűlésen Darvas Adolf az V. nyomdászkongresszus által elfogadott alapszabálymódosítások egy részének elvetését indítványozta, mert azok szerinte az egyesület felforgatását célozták; a közgyűlés nagy többsége a kongresszusi határozat mellett döntött, mire Darvas bejelentette, hogy felterjesztést intéz a miniszterhez. A nyomdákban erre vonatkozólag köröztetett tiltakozás szövege a következő:

„Kegyelmes Urunk! Alulírottak, mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületének tagjai, tiszteletteljesen kérem bátorodunk nagyméltóságú Belügyminiszter Urat, miszerint nevezett egyesület 1890. évi március hó 23-án tartott rendes évi közgyűlésén szótöbbséggel elfogadott módosított alapszabályoknak 9. és 54. §-ától a szentesítést megtagadni kegyeskedjék. Alázatos kérelmünk indoklásául legyen szabad tiszteletteljesen felemlitenünk, miszerint ama 9. § szentesítése esetén az egyesület egy tagja sem lehet bizonyos abban, hogy mikor lesz egyesületi tagságától megfosztva, mert egyesületünk céljai nincsenek oly szabatosan körülírva, hogy az azok ellen elkönnyvelhető vétségek biztosan elkerülhetők lennének és így a módosított szöveg tág fogalmánál fogva tagságunk teljesen egy jogismerettel nem bíró választmány önkényének lesz kitéve. Az 54. § módosítását határozottan károsnak tekintjük, miután munkaadóink majdnem mindegyike minden náluk munkában álló egyesületi tag után egyesületi pénztárunkba hetenként 10 krajcárt fizetnek és így jogosnak tartjuk, hogy választmányunkban a munkaadóknak legalább az elnöki tisztség biztosíttassék, nehogy ennek eltörlése a munkaadók által érettünk fizetett illeték megtagadását vonja maga után.“

A 9. szakasz értelmében a sztrájktrókot az egyesület kizárhatta s ez ellen az intézkedés ellen irányult az elenyésző kisebbségnek az a csunya hadjárata, mely az egyesületnek nagyon sok kellemetlenséget és kárt okozott.¹

Az V. kerületi előljáráóság utján a belügyminiszter 1890-ben felszólította az egyesület elnökét, hogy az alapszabályokon tett változtatásokat, rövid indoklással terjessze újra elő; felszólította még a kisebbség tiltakozásának beadóját, Darvas Adolfot, hogy különösen az 54. §-ra (az elnök személye) vonatkozó aggályait tüzetesebben indokolja. A 9. §-ra a miniszter nem tett kifogást.

A főnökök vérszemet kapva, szintén közbenjártak a miniszternél, hogy az elnök személyét illetőleg tervezett változtatást ne engedélyezze. A miniszter felhívására Zaka Lajos I. alelnök 1890 szeptember 15-én a következő indokolást nyújtotta be:

Tekintetes Elöljáróság!

A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete által benyújtott alapszabálytervezetre vonatkozó s a tek. Elöljáróság által kért indokolást van szerencsénk a következőkben benyújtani:

¹ A feljelentők azzal indokolták semmiképp sem menthető eljárásukat, hogy azért ellenzik az alapszabálytervezet 9. §-át (sztrájktrókok törlése), mert nem engedhetik meg, hogy az egyesület első tűzvonalba állíttassék, ha a szaktársak anyagi érdekeikért kétes kimenetelű harcban állanak. „Mi az egyesület megmenteni akarjuk még arra az időre is, ha a szaktársak elvérzenek. Az 54. § pedig oly jogfosztó, hogy felháborodik rajta minden szabadelvű ember. A főnökök hetenként 10 krajcárt fizetnek minden segédjük után, kell-e még azt is indokolni, hogy e kötelezettségért helyet kell adnunk nekik a választmányban.“

A jelenlegi alapszabályokon tervezett módosítások három okból történtek: az ügykezelés könnyítése, a tagok anyagi érdekeinek megvédése és a segélyezés fokozása céljából. Az ügykezelésre vonatkozó változtatások mind lényegtelenek s elvi dolgot nem tartalmaznak; csak kettő érdemel említést és ezek a következők: a régi alapszabályok 54. §-a szerint az elnök mindig nyomdatulajdonosok közül volt választandó s ez intézkedés következtében korábban megtörtént, hogy oly elnökünk volt, aki nem is volt tagja egyesületünknek; a jelenlegi tervezet szerint minden tag is megválasztható elnöknek, mi egyrészt szabadelvű haladásnak tekinthető, másrészt nem zárja ki azt, hogy a tagok később is — már csak a tekintély végett is — ne nyomdatulajdonost válasszanak elnökké, minden bizonynyal azonban olyat, aki tagja az egyesületnek.

Másik változtatás e téren az, hogy az egyesületi hivatalos lap szerkesztőjét ezentul a közgyűlés választja, holott ezt eddig a választmány választotta és ez szabadelvű haladásnak tekintendő.

Ezzel áttérünk a változtatás második részére, azaz arra, mely a tagok anyagi érdekeinek megvédése érdekében történt. Eddig tagot csak a következő két ok miatt lehetett kizárni: ha az egyesületi vagyonon csalást követett el, vagy ha a törvényszék által polgári jogai elvesztésére ítéltetett; most a kettőhöz mint kizárási okot hozzávettük még a következő okot: „aki az egyesület céljai ellen ismételve vétett“. Az egyesület céljai az alapszabályok 2. §-ában vannak felsorolva s az ezek ellen vétők ellen azért szükséges a legszigorubb eljárás, mert e nélkül illuzoriussá válnak maguk a célok és minden tag kénye-kedve szerint véthet ellenük. Ilyen eset különben, tekintve tagjaink műveltségét, csak a legkritikábban fordulhat elő. A beadvány ezután rátérve a segélyek felemelésének szükségességére, így végzi: Tek. Előljárásság! Mindezekből látható, hogy a jelenleg érvényben levő alapszabályokon tett változtatások indokoltak; indokoltak az ügykezelés érdekében, mert ezáltal ez könnyebbé válik; indokoltak a tagok anyagi érdekeinek megvédése tekintetében, mert ezáltal védetnek az egyesület céljai is; de indokoltak különösen a segélyezés emelése tekintetében, mert ez emelést az egyesület a tagok újabb megterhelhetése nélkül megbirja. Bátran mondhatjuk, hogy jótékonyság tekintetében nincs több olyan egyesület Magyarországon, mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete; olyan egyesület, mely csendben, kerülve még a nyilvános elismerést is, közel félmillió forintot fizetett ki segélyezésekre és önképzésre s így közvetve ennyivel könnyített már az állam terhein, olyan polgárok, kik kézi munkájuk díjazása után ilyen áldozatot hoznak a jótékonyság oltárára, méltán megérdemlik az elismerést és azt, hogy törekvésüket felsőbb helyen is előmozdítsák.

E biztos reményben nyújtotta be annak idején egyesületünk elnöke, a tagok kívánságának megfelelően, az alapszabályokat megerősítés végett s eme reményben nyújtottuk be a jelen indokolást is. Budapest, 1890 szeptember 16. Zaka Lajos, alelnök.“

A feljelentők azt hangoztatták, hogy ha sikerül az alapszabályok jóváhagyását megakadályozniok, arra mindig büszkék lesznek. Az emberi gyarlóság és a fékevesztett indulatosság teljesen elvakította azt a pár embert, akik csak eszközei voltak a feljelentőknek, mert lehetetlen, hogy meggyőződésük igazolta volna inkollégiális eljárásukat. A Franklin-nyomda 33 alkalmazottja 1891-ben pert indított a Typographia szerkesztője ellen, mert az 1890. évi árszabálymozgalom alkalmával tanusított inkollégiális magatartásukért neveiket „Erkölcsi halottaink“ cím alatt a lapban leköszölte.¹ 1890-ben egy újabb feljelentést tettek az egyesületi

¹ Az 1891. évi árszabálymozgalomkor a budapesti nyomdászok közül egy kis töredék kivált az általános érdekekért harcoló kollégák sorából s ezek mint a radikális és szocialista irányzat ellenségei Zaka és az egyesületi vezetés radikális iránya, valamint az árszabálymozgalom ellen foglaltak állást. Nagyrésztük a Franklin-társulat nyomdájából került ki. Az ezek által indított sajtóper 1891 május 21-én

választmány ellen, melyben azt az egyesület vagyonának hűtlen kezelésével vádolták.

Az Egyetértés 1891 januári száma közölte, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete választmányát három tag feljelentette a rendőrségnél hűtlen kezelés miatt, mert az önképző-osztály vagyonát sztrájkcélokra fordították. Ez igaz volt, a feljelentés tényleg megtörtént s a feljelentők beadványukban azt állították, hogy 8000¹ forint költetett el sztrájkcélokra, holott az 1886 február 26-iki rendkívüli közgyűlés határozata értelmében csak 4100 forintot költött el s 2000 forintot meghagyott alapvagyonnak. A feljelentésben azt állították a feljelentők, hogy azt a 2000 koronát is sztrájkcélokra fordította és hogy az a jegyzőkönyv, mely a munkanélküliek segélyezéséről szól (1888 február 26), nincs hitelesítve. A választmány elhatározta, hogy a feljelentés ellen viszonyválasszal él s annak megírásával Zaka Lajost bizta meg. A feljelentők a rendőrségnél beadott feljelentést megelőzőleg, január 31-én egy gyűlést hívtak egybe, melyen az egybehívott rendes évi közgyűlés napirendje ellen akartak állást foglalni. Ezt a gyűlést azonban a rendőrség feloszlatta. A gyűlésen a feljelentők azzal érveltek, hogy azért nem léptek ki 1890-ben, mert ez az ipar-törvénnyel ellenkezik, ők pedig a törvény kereteit túl nem léphetik. Ezután megtették az előbbi újabb feljelentést.

A választmány a vizsgálattal megbízott Karácsony Sándor kerületi kapitányhoz a következő nyilatkozatot küldte be:

„A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete választmánya tiltakozik Darvas Adolf, Gyémánt Domonkos és Ormos Adolf tagoknak amaz eljárása ellen, hogy hűtlen pénzkezelés miatt vád alá helyeztessék. Tiltakozásunk alapja a következő: 1. Az említett három egyleti tag a választmány és alelnök vád alá helyezését azért kéri, mert — szerintük jogtalanul — az egyesület önképző-osztályának pénzvagyonát a sztrájk következtében munkanélkülivé lett egyesületi tagok segélyezésére fordították. Eltekintve attól, hogy erre a választmánynak az alapszabályok és az 1888 február 26-iki rendes évi közgyűlés jegyzőkönyve, amely gyűlésen lovag Falk Zsigmond elnökölt és amely gyűlés jegyzőkönyvét ő is aláírta, szintén jogot ad, tiltakozunk a nevezett tagok eljárása ellen, mert: a tagoknak a választmány eljárása ellen nem a rendőrséghez, hanem a közgyűléshez kell felelbeznii, amit 300 tag az alapszabályok 68. §-a értelmében mindenkor összehívhat. A tisztességes, egészséges egyesületi élet és fejlődés azt követeli, hogy a kisebbség a többség előtt meghajoljon; ha a most panasztemelőknek sikerül a választmányt leszavazni, úgy az leköszön; még ez esetben sem vonható azonban felelősségre a választmány, mert — mint említettük — eljárására egy közgyűlés hatalmazta fel.

De eltekintve a közgyűlési határozattól, joga volt a választmánynak az önképző-osztály pénzét a kifogásolt célra fordítani azért is, mert erre neki az alapszabályok is megadják a jogot.

Alapszabályaink szerint az egyesület négy szakosztályból áll, melyeknek

tartott tárgyalásán, melyen Györffy Gyula 48-as képviselő és ügyvéd, a panaszosok védője a vádlottat anarchistának és felforgatónak jellemezte, az esküdtszék Zaka Lajos szaktársat 33 rendbeli becsület-sértésért háromhavi fogházra és az eljárási költségek megfizetésére ítélte. Zaka 1891 november 16-án kezdte meg fogságát és 1892 február 21-én nyerte vissza szabadságát, mely alkalommal Magyarország nyomdászai impozáns módon rótták le iránta elismerésüket.

¹ Az 1890 december havi választmányi ülésen Müller Ernő azt indítványozta, hogy a rokkant-pénztár vagyonából 10.000 forint fordíttassék sztrájkcélokra. Ez az indítvány elfogadhatott ugyan, de a választmány később belátva ezen határozat kivihetlenségét, nem is tűzte azt a közgyűlés napirendjére.

vagyona külön kezelendő és mindegyik szakosztálynak célja külön is fel van tüntetve az alapszabályokban; az önképző-osztály célja a 2. § f) kikezdésében és 8. pontjában van körülírva és ezekből világosan kitűnik, hogy az osztály vagyona nemcsak kizárólag önképzésre, hanem a tagok anyagi érdekeinek megvédésére, illetőleg a jobb díjazás elérésére is felhasználható. Oly cél ez, amely ellen senkinek, tartozzék bár a társadalom bármely osztályához, nem lehet kifogása. Az államhatalomnak meg azért sem lehet ellene kifogása, mert az alapszabályokat megerősítette.

Mellőzve végre ismét a közgyűlési határozatot, a választmánynak alapszabályszerű eljárását bizonyítják a következő korábbi tények is:

Ugyancsak az említett osztály 1887-ben és 1889-ben is adott segílyt, az önképzés mellőzésével, még pedig ugyancsak abból a célból amelyből jelenleg, csak azért, hogy a munka nélkül levők ne legyenek kénytelenek a segítők testülete által megállapított munkadíjon alul dolgozni. Ha ez akkor nem volt szabályellenes, miért az most? Talán csak nem azért, mert a mostani feljelentők akkor szintén helyeselték ezt az eljárást?

A most említett rendkívüli segítők annak rendje és módja szerint ki voltak mutatva a rendes évi jelentésben, amint ki lesz mutatva az is, amelyért most a választmányt vád alá akarják helyezni; azóta azonban változtak az idők, a kisebbség mindent elkövet az egyesület békés fejlődése ellenében s olyanért is vád alá akarja helyeztetni a választmányt, amiért korábban ujjongott.

Különben a feljelentők vádja alaptalan, mert a választmány nem 8000 frtot költött el az önképző-osztály vagyonából, illetőleg nem ennyivel fedezte a majdnem 30.000 frtra rugó sztrájkkiadásokat, amely összeg tisztán önkéntes adakozásból jött össze, hanem csak 4100 frttal és az említett közgyűlési határozat értelmében az önképző-osztálynak 2000 frtot alapvagyonnak meghagyott.

Tekintve tehát az 1888. évi közgyűlési határozatot, az alapszabályok adta jogot, a régi gyakorlatot, de különösen azt, hogy 27 év óta fennálló s már félmillió forint segílyt kifizető és jelenleg is 100.000 frtnál több készpénztőkével bíró egyesületünk sohasem adott okot hatósági beavatkozásra s a mostani hatósági beavatkozás, ha nem is lehetetlenné tenné, de megbénítaná a betegek, rokkantak, özvegyek, árvák, munka nélkül levők és utasok segílyezését, tisztelettel kérjük tiltakozásunk figyelembevételét és a feljelentők panaszának elutasítását. Budapest, 1891 február hó. *A választmány.*“

Az 1891. évi február hó 8-iki választmányi ülés azt határozta, hogy a feljelentőket hamis vád alapján a bíróság elé állítja. A régi választmányi tagok július 5-én tartott értekezlete azonban azt határozta, hogy: „a volt választmány méltóságán alulinak tartja azt, hogy oly emberekkel és tetteikkel foglalkozzék, kik az egyesület ügyeit a hatóság elé hurcolják.“

A hatóság a feljelentőket május 25-én kelt végzésével különben amugy is elutasította, mert nem látott okot arra, hogy az egyesület belügyeibe kellő tárgyi okok hiányában beavatkozzék, „mivel a választmány február 8-án kelt határozatát amugy is méltó felháborodásában hozta“.

Az 1891 március 22-én tartandó közgyűlés iránt ily előzmények után ismét nagy érdeklődés nyilvánult a szaktársak között. A napirend, mely 14 pontból állott s amelyek közül négy indítványt a feljelentők pártja adott be, már előre sejtette, hogy a közgyűlés ezuttal ismét rendkívül viharos lefolyású lesz. A napirend a következő pontokból állott: A tagdíjnak 60 krajcárról 80 krajcárra, illetve 50 krajcárról 70 krajcárra való felemelése; a munkanélküliségi segílynek hat hétről nyolc hétre való felemelése (előbbi határozat 10 hétről szolt); e két hét helyébe ingyen gyógyszer kiszolgáltatása; a 250 forintos özvegyi segílynek

1891 április 1-én való életbeléptetése (az alapszabályok megerősítésének bevárása nélkül). A feljelentők indítványai: A közgyűlés a választmány működését rosszalja és a felmentvényt nem adja meg; az önképző-osztálynak azt a határozatát, hogy akik árszabályon alul dolgoznak, munkanélküliségi segélyt nem kapnak; a választmány azon határozatát, mely szerint mindazok, kik árszabálymozgalom alkalmával az egyesületi tagok érdekei ellen vétettek, az egyleti helyiségből egy évi időtartamra kitiltassanak; az önképző-osztály 1890 december hó 21-én hozott ama határozatát, mely szerint a nyomdai munkások egylete tagjainak megengedtetik az egyesületi könyvtár használata; a választmány 1891 február 8-iki határozatát, mely szerint a feljelentők az egyesületből törlendők, megfelelőbbek; végül azt indítványozzák, hogy alakítsák át az egyesület törvényes pénztárrá s tiltakoznak a tagdíj felemelése ellen. Napirendre volt kitűzve ezenkívül Darvas, Gyémánt és Ormosnak, mint feljelentőknek, az egyesületből való kizárása stb. s a pozsonyi kerület indítványa, hogy a viatikum napi 40 krajcárról 50 krajcára emeltessék fel.

A közgyűlésen a rendőrség részéről Diner Ákos fogalmazó jelent meg, aki a feljelentők kérelmére lett oda kiküldve. Zaka Lajos I. alelnök bejelentette, hogy a polgármestertől még külön végzést kapott, melyben figyelmeztetik, hogy az esetleges rendzavarásért őt teszik felelőssé.

A közgyűlés elfogadta az illetékemelését, úgy hogy egyelőre csak az önképző-osztály illetéke emeltessék fel heti 10 krajcárral, s az özvegyi segélynek 1891. évi április hó 1-től való életbeléptetését. A feljelentők felebbezéseit az új választmányhoz utasították, a kizárásra vonatkozó indítvány nem került tárgyalás alá. Végül kimondta a közgyűlés, hogy 1891-ben egy országos kongresszus tartassék, és a feljelentők ellen rosszalását fejezte ki. Más nem is tehetett velük. A választmánynak a közgyűlés bizalmat szavazott. A közgyűlés nevezetes határozata, hogy első ízben választott egy munkás-elnököt, Leitner Pál szaktárs személyében.

* * *

Az elnök személyéről lévén szó, egy kis kitérést kell tennem. Lovag Falk Zsigmond, aki tagadhatatlanul nagyon sokat tett mint elnök az egyesület érdekében, mert tekintélyét, ahol erre alkalma volt, mindig latba vetette, ha a tagok érdekéről volt szó és az alól az anyagi érdekek sem képeztek kivételt. Akár magasabb önzés szülte ezt a meleg rokonszenvet volt munkástársai iránt, akár a ki nem halt kollégiális vonzódás, mindenképp elismerésre méltó volt munkálkodása. Falk azonban nem tudott az új eszméssel megbarátkozni; a radikális egyesületi élet, mely karöltve járt a modern munkásmozgalom fejlődésével, homlokegyenest ellentétben állott az egykori patriarkális egyesületi étellel. Az előbbi nem a szolgáltság kétrégtöbörbülő alázatosságával könyörgött alamizsnáért, hanem követelte a maga jogait.

S ez a modern áramlat szülte azt a meghasonlást, mely 1900 november 4-én Falk Zsigmond lemondását vonta maga után. Szerepe volt ebben az egyesület ellen beadott feljelentéseknek, melyek őt, mint akkori elnököt, nagyon kellemetlenül érintették és dacára, hogy a jelölő bizottság újra jelölte, nem volt hajlandó e tisztséget újra elvállalni. Miután ezen tisztségre a felkért nyomdatulajdonosok közül senki sem akart vállalkozni és a később megválasztott

Bródy sem fogadta el a választást, a közgyűlésig ennél fogva Zaka Lajos I. alelnök vezette az egyesületet.

Az 1891. évi közgyűlés teljes joggal választotta meg elnökké Leitner Pál szaktársat, aki egyébként az alakulásban levő Gutenberg-nyomdávalalal igazgatójául volt kiszemelve és aki az április 25-iki ülésen erre az állásra meg is lön választva.

* * *

Ezek után visszatérek az elnökválasztás folytán támadt újabb feljelentésre. A feljelentők által a közgyűléshez felterjesztett és onnét a választmányhoz utalt ügyek felett a választmány 1891 április hó 12-iki ülésében azt a határozatot hozta, hogy megfelelőbbet határozatok megváltoztatására nem jogosult, a választmány 1890 december 14-iki azon határozatát pedig, hogy a legutóbbi árszabálymozgalom alkalmával az egyleti tagok érdekei ellen dolgozó tagok egy évig az egyesület látogatásától eltiltatnak, visszavonta.

Kimondta még többek között a választmány, hogy az egyesületi választmány ellen bizonyos egyének által tett feljelentés elintézése megsürgettesék és tekintettel arra, hogy az új gyári törvény életbeléptetése folytán új alapszabályokra lesz szükség, a miniszteriumhoz felterjesztett alapszabályok visszakéreszenek. Bejelentette végül az elnök, miszerint Kisfalusy Károly és társai a fővárosi tanácshoz újabb feljelentést nyújtottak be a segéd-elnök megválasztása ügyében. A választmány még kimondta, hogy Zaka Lajos szaktársat hivatalnokként alkalmazza az egyesületben.

A fővárosi tanács soron kívül határozott a benyújtott feljelentés tárgyában s április 14-én hozott végzésével Leitner Pál szaktárs megválasztását érvénytelennek nyilvánította. A határozat indokolása a következő:

„Budapest főváros tanácsa. 11.269/1891. I. sz. Tárgy: Kisfalusy Károly és társainak kérvénye Leitner Pál elnökké történt megválasztásának megsemmisítése iránt. Határozat. Miután a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egylete alapszabályainak 54. §-a értelmében az egylet elnöke az üzlettulajdonosok köréből választandó, a most hivatkozott alapszabály 58. §-a értelmében pedig az elnök a segédek sorából csak akkor választható, ha a nyomdatulajdonosok az elnöki tisztelet elvállalni nem akarnak; figyelembe véve továbbá azon körülményt, hogy fentnevezett egyletnek folyó évi március hó 22-én megtartott közgyűlésén az egyik elnökjelölt, Falk Zsigmond ur, az elnöki állásra, mint üzlettulajdonos, teljesen minősítve volt, míg a másik elnökjelölt, Leitner Pál, mint segéd, az elnöki tisztségre mindaddig megválasztható nem volna, míg a nyomdatulajdonosok közül az elnöki tisztelet bármelyik is elfogadja, figyelembe véve végül azon körülményt, hogy a megtartott vizsgálat alkalmával több nyomdatulajdonos írásbelileg oda nyilatkozott, hogy fentnevezett egyletnél az elnöki tisztelet megválasztásuk esetén nemcsak elfogadták volna, de azt bármikor elvállalni hajlandók, mindezeknél fogva a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének a folyó évi március 22-én hozott azon közgyűlési határozata, mely szerint az egylet elnökévé Leitner Pál segéd lett megválasztva, mint törvénytelen és alapszabályokba ütköző, ezennel megsemmisítetik s felhivatik nevezett egylet választmánya, miszerint aziránt, hogy egyleti elnök választása céljából mielőbb közgyűlés hívassék egybe, intézkedni annál is inkább sürgős kötelességének ismerje, mert ellenesetben az egylet felfüggesztése válnék szükségessé. Miről Leitner Pál, a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egylete, Zaka Lajos alelnök kezéhez, továbbá Kisfalusy Károly és társai s

végül a VIII. ker. Elöljáróság felzeten értesítettnek és pedig utóbbi oly felhívással, hogy ezen határozat végrehajtása felett örködjék s amennyiben nevezett egylet annak értelmében eljárni elmulasztaná, ezen körülményt a tanácshoz azonnal jelentse be. Budapest, 1891 április hó 14-én. A fővárosi tanács: Alkér tanácsnok, alpolgármester h.“

A tanácsi határozatot megelőző kihallgatás alkalmával Zaka előadta, hogy a nyomdatulajdonosok a nekik felajánlott elnöki tisztséget nem voltak hajlandók elfogadni és ennek dacára az 1890 november 22-iki gyűlés mégis egy nyomdatulajdonost választott meg elnökké és így teljesen jogosult volt a közgyűlés határozata.¹

A választmány a tanács határozata ellen a belügyminiszterhez felebbezett, ámbár előrelátható volt az eredmény. A belügyminiszter 1891 június 14-én kelt végzésében az egyesület felebvezését elutasította és elrendelte, hogy 30 napon belül egy új elnök választandó. A július 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésen ezekután Schlenker Samu nyomdatulajdonos választatott elnökké.

A nyomdatulajdonosok az előzmények után vérszemet kapva, úgy vélték, hogy most már a helyzet kiaknázásával szétrobbanthatják az egész egyesületet és így kiirtják az ebben összpontosult összes „veszélyes elemeket“. Ez a terv azonban minden erőlködésük dacára sem sikerült. 1891 április 26-án a tőzsde épületében tartott gyűlésükön a segédek veszélyessé váló radikalizmusával és a segélyző-egyesület ügyében történt dolgokkal foglalkoztak.

A gyűlésen 67-en vettek részt a budapesti nyomdatulajdonosok közül és azt hangoztatták, hogy az egyesületet ők alapították és ahhoz most is joguk van. Pedig hát ez az alapítás tulajdonképpen csak kárpótlás volt az 1861. évi árszabálymozgalom alkalmával agyonnyomott segédek részére. Miután pedig az egyesület vezetőségében szerintük nem lehetett megbízni, egy új egyesületet szándékoztak alakítani, melybe azután a segédek egyletének rokkant- és beteg-segélyző-osztályát beolvasztották volna. Erre vonatkozólag elhatározták, hogy egy kérvényt intéznek a belügyminiszterhez, melyben az alapszabályok 73. §-a értelmében az egyesület feloszlását és vagyonának az alakítandó új egyesület részére való átadását kérelmezendik. Ezt a kérvényt 1891 április 30-án 16.348 sz. alatt nyújtották be a fővárosi tanács útján a belügyminiszterhez. A munkanélküliek pénztárára nem reflektáltak. Elhatározták még, hogy május 1-ének megünneplését nem engedik meg és akik nem dolgoznak, azok kilépetteknek tekintendők. Az erre vonatkozó hirdetményt minden nyomdában kifüggesztették. Kimondták, hogy az egyesületi betegsegélyző-pénztárnak törvényes segélyző-pénztárra való átalakítását fogják kérni a belügyminisztertől.

A nyomdatulajdonosok és a feljelentők eredményes munkát végeztek, mert a belügyminiszter két év múlva, hosszú gondolkodás után kimondta az egyesület feloszlását.

Mielőtt azonban erre rátérnék, vissza kell mennem a feljelentés és a feloszlás közötti időben történt és ezzel összefüggő dolgokra.

¹ Az akkori alapszabályok 58. §-a szerint: Ha a nyomdatulajdonos *urak* közül az elnöki állást *senki* elvállalni nem akarná, az esetben az elnök a segédek sorából választható. Hát bizony ez ostoba egy szakasz volt, mely a „rég jó időkre“ emlékeztet. — Nevetséges, hogy oly intelligens testület, mint a nyomdászoké, ezt a furcsa pontot 29 évig benne hagyta az alapszabályokban — mondták az előjárásnál és ebben teljesen igazuk volt.

A főnökök által 1891 április hónapban a miniszterhez benyújtott feljelentés még ugyanezen év augusztus havában visszakerült a főváros tanácsához, mely azután felhívta az egyesületet, hogy a vádakra válaszoljon.¹

A válaszmány e felszólításnak meg is felelt és a felhozott vádakra a következőkben válaszolt:

Válasz a fővárosi nyomdatulajdonosok folyó évi április havában beadott ama kérvényére, melyben a „Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyleté”-nek felosztatását kéri.

Ismeretes dolog, hogy a fővárosi nyomdatulajdonosok és munkásaik a múlt évi október hó 25-én kitört nyomdai munkások sztrájkja következtében egymással meghasonlottak, amely meghasonlás később még élesebbé vált és a munkaadók részéről az említett kérvényben nyilvánult; de hogy ez a kérvény mennyire nem állja meg a helyét — különösen most, hónapok múltával —, annak bizonyításául álljanak itt az alulírott válaszmány által felhozott indokok:

1. Április hó óta a fővárosi nyomdatulajdonosok és munkásaik között a viszony annyira megjavult, hogy a kérvényt aláírt munkaadók közül ma már tekintélyes szám nem kívánja a kérvényben foglaltak teljesítését; ennek legfényesebb bizonyítéka a nyomdatulajdonosok részéről az, hogy ismét fizetik segédek után az egyesületbe hetenként a 10 krajcárakat és így hozzájárulnak most ezen egyesület fentartásához, amelynek felosztatását korábban kérték. De másrésről is nyilvánult a kérvény tarthatatlansága; a segédek ugyanis oly munkaadót választottak az egyesület elnökéül, aki szintén aláírta a felosztatást kérő kérvényt és a rá eső választást mégis elfogadta, bebizonyítván azt, hogy ma már ő sem kívánja — a legtöbbel együtt — a felosztatást.

2. De csodálatos is a fővárosi nyomdatulajdonosok kérvénye, mert hiszen az egyesület nemcsak budapesti, hanem magyarországi; mit szólnának hozzá, ha Magyarország többi 400—500 nyomdatulajdonosa ellenkező véleményt nyilvánítana, aminthogy azoknak ellenkező is a nézete, amiről alulírott válaszmány — tapasztalás után — határozottan meg is van győződve; de csodálatos azért is, mert a tagok magatartása miatt való első felhevülésükben oly egyesület felosztatását kéri, amelynek felvirágzását annak idején ők is elősegítették és viszont előnyeit is élvezték; ha kérélmük teljesülne, az ő üzleteikben dolgozó 1500 fővárosi és 750 vidéki nyomdász ki lenne téve annak, hogy 10—20—30 év alatt szerzett jogaitól elesnék és rokkantság vagy betegség esetén nyomornak esne áldozatul s az elhaltak özvegyei és árvái sem kapnák meg az alapszabály által nekik biztosított segélyt. Nem! Ezt nem akarják! Nem különösen most, midőn a viszony köztünk és közöttük meglehetősen jóra fordult. De ha akarnák is, nincs, nem lehet oly egyesület felosztatását elrendelni, mint a mi egyesületünk, mely jótékonyág gyakorlásában páratlanul áll Magyarországon. Alakulása óta (1862) betegsegélyre 196.509 frt 24 krt, temetési illetményekre 22.873 frt 38 krt, rokkantsági segélyekre 49.585 frtot, özvegyi segélyekre 6340 frtot, árvasegélyekre 15.124 frtot, munkanélküliek segélyezésére 39.306 frt 31 krt, utasoknak 16.602 frt 91 krt, önképzésre és a tagok anyagi érdekeinek megvédésére 187.544 frt 99 krt, összesen 533.866 frt 52 krt adott ki és jelenlegi vagyona mégis 118.391 frt 52 kr., az ország különböző városaiban több mint 10.000 kötetet számláló könyvtár és tagjainak száma közel 2500. Ily egyesület felosztatását egy esetleges tévedésért, vagy az alapszabályoktól való csekély eltérésért — ha a vád ennek minősíthető — meggondoltan kérni nem lehet, vagy ha már meggondolatlanul kéri is, a kérést senki sem teljesítheti.

3. A magyarországi nyomdászsegédek egész szervezkedése, egyesületi és társadalmi élete a legtisztább önszegélyen alapszik; nem szorultunk segély

¹ A vádra vonatkozólag 54 nyomdatulajdonost és 12 segédet hallgatott ki a hatóság, míg a vádlott egyesület képviselőjében jóformán senkit sem.

dolgaiban soha senkire és bőségesen nyújtott segély mellett még oly intézményeket is alapítottunk, amelyek bármely gazdag emberekből álló testületnek is büszkeségére válhatnak: van 40.000 frt tőkével bíró s az egyesülettől különállóan működő hitelszövetkezetünk, van külön szövetkezeti nyomdánk s más oly intézményünk, amelyek nemcsak a tagoknak, de magának az államnak is hasznára vannak. Ki akar ilyen tagokból álló testületet büntetni és ki az, aki hajlandó azt büntetni?

A nyomdatulajdonosok azért kérik az egyesület feloszlását, mert ez eltért szerintük az alapszabályoktól és az önképző-osztály vagyonát a sztrájk következtében kiléptettek segélyezésére fordította. Mi erre a következőket válaszoljuk:

1. Az alapszabályok 2. §-ának f) pontja értelmében az egyesület céljai közé tartozik a tagok anyagi érdekének óvása is; továbbá az 54. § azt is mondja, hogy az önképző-osztály kötelessége a megállapított munkadíjakat ellenőrizni és hogy az ebből származó költségeket az önképző-osztály viseli. Mi — és minden igazságosan gondolkodó ember — ezt úgy értelmezzük, hogy *jogunk* van ezen pénztárból a tagokat segélyezni; de nemcsak *jogunk*, sőt kötelességünk is volt ez, mert az egyesület nem nézhette behunytt szemmel nyomorban levő tagjainak helyzetét. Ezt különben volt elnökünk, lovag Falk Zsigmond is így értelmezte, mert az 1886 február 7-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve szerint, mely az akkori sztrájkoló munkanélküliek részére megszavazott 1000 forintról szól, ő is megszavazta és a jegyzőkönyvet ennek hiteléül aláírta. Az 1888 február 28-án tartott rendes évi közgyűlés pedig, lovag Falk Zsigmond ur elnöklésével, oly határozatot hozott, hogy az önképző-osztály vagyonából, 2000 forintnak érintetlenül hagyásával, segélyezheti a munkanélkül levő sztrájkolókat. Ezen gyűlés jegyzőkönyvét Falk Zsigmond ur szintén aláírta. Ezekben az esetekben egyszer sem tettek panaszt a fővárosi nyomdatulajdonosok az egyesület választmánya ellen, tehát elismerték ezen eljárás helyességét.

Hogy az alapszabályok ezen pontját még a hatóság is így értelmezi, bizonyítjuk azzal, hogy az 1891 február havában Darvas Adolf, Gyémánt Domonkos és Ormos Adolf a munkaadók vádjához teljesen hasonló vádat emelt a rendőrségnél. A rendőség által felterjesztett vádiratot az ügyészség egyszerűen elutasította. De mellőzendő a fővárosi nyomdatulajdonosok kérvénye még azért is, mert közülük soha senki sem járult az *önképző-osztály* vagyonának gyarapításához, mert az *teljesen* a segédek befizetéseiből tartja fenn magát és épp azért célja is a segédek érdekében való működésből áll. Egyébként a választmány nem a sztrájkolókat, hanem a munkanélkülieket segélyezte. Az önképző-osztály e segélyezések következtében egy fillér kárt sem szenvedett, mert a kiadások fedezésére az ez évi közgyűlés ezen osztály tagilletékét heti 10 krajcárról 20 krajcárra emelte fel, melyből a kiadás még ebben az évben megtérül. Alapszabályaink általános határozatainak V. pontja értelmében:

„Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott hatáskörét meg nem tartaná, illetve tullepné, a m. kir. kormány által, amennyiben az egyesület további működésével az állam érdeke, vagy a tagok vagyoni érdeke veszélyeztetnék, haladéktalanul felfüggeszthető és a felfüggesztés után elrendelt szabályos vizsgálat eredményéhez képest feloszlatható, esetleg, különbeni feloszlás terhe alatt, az alapszabályok betartására kötelezhető.“

E pont értelmében tehát egyesületünk még csak fel sem függeszthető, mert annak működése nemcsak hogy *nem káros* a tagokra és az államra, de sőt inkább nagyon is *hasznos*. A feloszlásra annál kevésbé szolgáltatott okot, mert az alapszabályoktól még sohasem tért el s a szabályos vizsgálat után legfeljebb csak az alapszabályok pontos megtartására utasítható.

Mindezek figyelembevételével tisztelettel kérjük az illetékes hatóságot, hogy a nyomdatulajdonosok által 1891 április hóban beadott ama kérvényt, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete feloszlattassék, sziveskedjék elutasítani s az egyesület működésének szabad tért engedni, hogy nemes

hivatásának élhessen és tagjai segélyezéséről, szellemi kiképzéséről és anyagi jólétéről gondoskodhassék.

Budapest, 1891 szeptember hó.

A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének választmánya.

A belügyminiszter 1892 február havában újra visszaküldte az összes iratokat a főváros tanácsához, azzal az utasítással, hogy indítson haladéktalanul vizsgálatot a lovag Falk Zsigmond és az összes fővárosi nyomdatulajdonosok által az egyesület ellen felhozott vádakát illetőleg.

A IV. kerületi előljáróság e határozat alapján február 24-én szóval közölte Zaka Lajos I. alelnökkel, hogy az egyesület rövid időn belül fel lesz oszlatva, mert az 1891. évi árszabálymozgalom alkalmával „alapszabályellenesen“ 4000 frtot utaltatott ki a munka nélkül levők részére.

A nyomdatulajdonosok eközben újabb gyűlést tartottak, melyen elhatározták, hogy a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egylete“ választmányát felszólítják, miszerint alakuljon át az 1891. évi XIV. t.-c. értelmében működő betegségélyző-pénztárrá.

Az 1891: XIV. t.-c. tudvalevőleg életbeléptette a kötelező biztosítást megbetegedés esetére. A nyomdatulajdonosok először a segélyző-egylet betegségélyző-pénztárának fenti törvénynek megfelelő átalakítását kívánták; mivel ez a törekvésük a segédek ellentállásán megtört, a nyomdászatnak képesítéshez való kötését kívánták. A miniszterium ezt sem volt hajlandó megadni. Ezek után azt határozták a budapesti nyomdatulajdonosok, hogy egy külön, az 1891: XIV. t.-c.-nek megfelelő, betegségélyző-pénztárt alakítanak. Ebből azonban szintén semmi sem lett. Az egyes cégek részint az általános munkásbetegségélyző-pénztárba, mások pedig az ujonnan alakult kerületi munkásbetegségélyző-pénztárba léptek be személyzetükkel, vagy pedig gyári pénztárt alakítottak. A segélyző-egylet betegségélyző-pénztárának a törvénynek megfelelő átalakítása, mely eszme szintén a főnökök által forszírozottatott, a segédek ellentállásán megtört,¹ ámbár kezdetben a segédek a pénztár átalakítása mellett nyilatkoztak, azonban átlátván a helyzetet, ennek megvalósításától később visszaléptek.

A segédek egy teljesen önálló betegségélyző-pénztár alakítását követelték, a főnökök ellenben a kerületi pénztárba való belépés mellett foglaltak állást. A főnökök 1892 junius közepén tartott gyűlésükön fenti értelemben határoztak, a segédek viszont junius 19-én tartott gyűlésükön kimondták, hogy: 1. A fővárosi könyvnyomdai és betüöntödei munkások nem lépnek be a kerületi betegségélyző-pénztárba. 2. Ehelyett a fővárosi könyvnyomda- és betüöntöde-tulajdonosokkal együttesen egy külön, de a törvény szakaszainak teljesen megfelelő betegségélyző-pénztárt alakítanak. 3. A munkaadókat felkérlik, hogy teljesítsék munkásaik kívánságát, továbbá egy kilenctagu bizottságot választanak, mely a

¹ A debreceni kerület ezen ügyben az összes kerületeket tiltakozó határozat kimondására és ennek a kormányhoz való beküldésére hívta fel. A debreceni kerület, valamint a többi vidéki városok nyomdászai is abban a téves hitben ringatták magukat, hogy a nyomdászok nem kötelesek valamely törvényes betegségélyző-pénztárba belépni, mert nekik van betegségélyző-pénztáruk. Erre a feltevésre különösen az Általános Munkásbetegségélyző Pénztárnak törvényes magánegyesületi pénztárrá való átalakulása adott okot, amit a vidéki kollégák félremagyaráztak. A budapesti nyomdatulajdonosok, mint nagyon okos üzletemberek, is azt óhajtották, hogy a segélyző-egyesület 30.000 frtnyi vagyonával alakuljon át törvényes betegségélyző-pénztárrá. A segédek azonban nem voltak hajlandóak e szivességre-

munkaadókkal együttesen fog megállapodni. 4. A határozatok végrehajtására a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete elnökét, Egyessy Géza urat kéri fel, aki a munkaadókat még egy értekezletre fogja egybehívni, mely értekezletre a segédek kilenctagu bizottsága is meghívandó.

Az egyesületet tehát nem sikerült törvényes betegsegélyző-pénztárrá átalakítani és a különálló nyomdász betegsegélyző-pénztárból sem lett semmi, mert ezt a nyomdatulajdonosok nem akarták megalakítani. Az 1892. évi egyesületi közgyűlés ennél fogva azt határozta, hogy az elnökség járjon közbe a belügyminiszternél, hogy az egyesület szervezetében a feljelentésekből kifolyólag változás ne történjék és megbizta az új választmányt az új alapszabályok kidolgozásával. Az április 28-iki választmányi ülés, melyen az újonnan választott elnök, Egyessy Géza elnökölt, úgy határozott, hogy az egyesületet meghagyja eddigi beosztásában és az alapszabályok módosítására egy kilenctagu bizottságot választott.

A IV. kerületi előljáráóság jegyzője, Prohászka, márciusban beidézte Zaka Lajos I. alelnököt és Schlenker Samu volt elnököt, hogy őket a feljelentők vádjaira vonatkozólag kihallgassa. A kihallgatásról nincsen adatom; Zaka előadása szerint azonban ez tisztán a mérleg összeállítására vonatkozott, melyről azonban sem ő, sem a volt elnök, mint nem szakértők, bővebb felvilágosítást adni nem tudtak és a hatóság mégis őket vont a felelősségre. Balázs Zsigmond könyvelőt ki sem hallgatták és Steiner pénztárost sem.

A vizsgálat tehát nagyon egyoldalú lehetett, de ennek dacára sem gondolt arra senki sem az egyes feljelentőkön kívül, hogy az egyesületet fel fogják oszlatni. A tanács azonban megmagyarázhatatlan okokból oly felterjesztést küldött a miniszternek, mely szerint az egyesület erősen tullepte alapszabályszerű hatáskörét, ennél fogva annak felosztatását javasolja. Ez a vélemény csak 1893 március hó 7-én küldetett fel a tanács részéről a belügyminiszterhez, aki ezuttal szokatlan gyorsasággal döntött s április 10-éről keltezett határozatával a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyletét, az alapszabályok általános határozatainak V. pontja ellenére — minden *előzetes* vizsgálat mellőzésével — felosztatottnak nyilvánította. Ez a határozat még a feljelentő nyomdatulajdonosokat is meglepte, mert bár igaz, hogy feljelentéseiket vissza nem vonták, de legnagyobb részük — élükön lovag Falk Zsigmonddal — már egyáltalán nem óhajtották az 1891-ben keletkezett ellentétek ily módon való elintézését. A magasabb emberi érzések közben rajtuk is győzedelmeskedtek s az elmúlt évek őket is kibékítették a helyzettel. De már késő volt. A miniszter határozata, mely április 18-án kézbesített az egyesületnek, a következőleg szól:

Magyar királyi belügyminiszter. 23812. IV/10. szám.

Budapest fő- és székváros közönségének.

Tekintettel arra, hogy a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egylete az alapszabályokban megállapított hatáskörét tullepte, amennyiben az ezen egylet ellen több oldalról felmerült panasz következtében az 1875. évi 1508. eln. sz. a. kelt körrendelet alapján elrendelt vizsgálat során kiderült, hogy a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egylete a munkásokat állandóan sztrájkra izgatja, a külföldi munkásmozgalmakat segélyezi, tagjai között állandóan munkásmozgalmat szít, erre pénzalapot gyűjt, a törvénytelen eljárásnak ellenszegülő józan munkásokat pellengérré állítja, a sztrájkolókat

alapszabályellenesen segélyezi, de sőt állandóan alapszabályellenesen működik, másrésztől pénztárkezelési kimutatása is olyan, hogy annak helyességéről sem Schlenker Samu elnök, sem Zaka Lajos alelnök szerint felvilágosítást adni nem tudott, mindezek alapján a szóban forgó egyesület módosított alapszabályait a bemutatási záradékkal el nem láthatom s egyuttal a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének feloszlását és ezenkívül a nyomdászsegédek közötti folytonos izgatás megszüntetése céljából a pénztárkezelés és számadások megvizsgálását ezennel elrendelem. Erről a fő- és székváros tanácsának folyó évi március hó 7-éről 17784/1892. szám alatt kelt jelentésére hivatkozva, a csatolmányok visszaküldése mellett, további szabályszerű eljárás végett értesitem.

Budapesten, 1893. évi április hó 10-én.

Hieronymi s. k.

H.

A nagym. magyar kir. belügyminiszter urnak folyó évi április hó 10-én 23812. sz. a. kelt ezen leirata tudomásul vétetvén, eredetben levéltárba tétetni, hivatalos másolatban pedig a IV. kerületi előljárósággal, panaszos budapesti könyvnyomdatulajdonosokkal és betüöntökkel, a panaszkérvényt első helyen aláírt lovag Falk Zsigmond ur, mint a Pesti könyvnyomda részvénytársaság igazgatója kezéhez, továbbá a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének elnökségével közölni rendeltetik.

Egy alkalommal utasítatik a IV. kerületi előljáróság, hogy az egyesület költségén alkalmazandó szakértők segélyével az egyesület pénztári kezelését és számadásait haladék nélkül a legnagyobb pontossággal vizsgálja meg, az egyesületi vagyon állagát állapítsa meg, azt vegye hatósági zár- és őrizet alá és mindezek megtörténte után a kerületi előljáróság egy tagjának, mint hatósági biztosnak elnöklete alatt az egyesület tagjait rendkívüli közgyűlésre hívja össze, azon a belügyminiszter ur feloszlási rendeletét hirdesse ki és a közgyűlést az egyesületi vagyon hováfordítása iránti határozathozatalra hívja fel.

Az egész eljárásról szóló részletes jelentését a rendkívüli közgyűlésről felvett jegyzőkönyv beterjesztésével a tanács legkésőbb 30 nap alatt elvárja.

Budapest, 1893. évi április hó 14-én. A fő- és székvárosi tanács:

Horváth, h. polgármester.

Budapest fő- és székváros IV. közigazgatási kerületének előljáróságától.

Ezen utasítás és magas miniszteri rendelet folytán a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének feloszlására hatósági biztosul Parall Ferenc IV. kerületi esküdt ur és hatósági szakértőül Obadich János nyugalmazott postahivatali főnök ur kiküldetik s ezen miniszteri rendelet és tanácsi utasítás másolatban kiadásával felhivatik nevezett biztos ur, hogy Obadich János hatóságilag kirendelt szakértő segélyével az egyesület pénztári kezelését és számadásait a legnagyobb pontossággal és részletességgel vizsgálja meg, azt vegye át és hatósági zár és őrizet végett az előljáróságnál mutassa be s ennek megtörténte után saját elnöklete alatt az egyesület tagjait rendkívüli közgyűlésre hívja össze, azon a belügyminiszter ur feloszlási rendeletét hirdesse ki és a közgyűlést az egyesületi vagyon hováfordítása iránti határozathozatalra hívja fel s az egész eljárásról szóló részletes jelentését a rendkívüli közgyűlésről felvett jegyzőkönyv beterjesztésével 26 nap alatt mutassa be.

Obadich János szakértő díjai a rendelet értelmében az előljáróság által az egyesület terhére fognak megállapítani.

Miről Parall Ferenc kerületi esküdt és Obadich János szakértő urak eljárás s a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének elnöksége szigorú alkalmazkodás végett értesítettek.

Budapest, 1893. évi április hó 18-án. A IV. kerületi előljáróság: *Prohászka, jegyző. Gebauer, előljáró.*

A választmány e válságos helyzetben sem vesztette el a fejét és arra törekedett, hogy a segélyre szorult tagok további intézkedésig valamely módon kárpótoltassanak. Az egyesület elnöke Egyessy Géza, Parall Ferenc hatósági biztos, Zaka Lajos alelnök és Feldmann Mór azzal a kéréssel járultak a belügy-miniszter elé, hogy a feloszlatai rendeletet vonja vissza, miután most már a nyomdatulajdonosok is más véleményen vannak; a miniszter azonban a kérelmet elutasította. Néhány nappal később azonban a miniszter utasította a tanácsot, hogy nyolc nap alatt újabb véleményt küldjön fel és kijelentette, hogy egy újabb határozatig az egyesületnek meg fogja engedni azt, hogy alapszabályai értelmében a segélyre jogosultakat kifizethesse. Biztonság okaért a jótékonyági kör április 20-ára rendkívüli közgyűlést hívott egybe, hogy az anyaegyesületi tagok segélyezésének mikéntjével foglalkozzék. A gyűlés Concha Károly elnök beszéde után, melyben az anyaegyesületi tagokat ért súlyos csapás alkalmából a jótékonyági kör misszióját vázolta, a gyűlés kimondta, hogy a tagdíjat heti 70 krajcár-ra emeli, hogy a segélyezéseket fokozottabb mérvben gyakorolhassa.

A segélyező-egyesület a jótékonyági kör közgyűlésének határozata után a következő körlevelet küldte szét:

Szaktársak! A „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök jótékonyági köre“ f. hó 20-án tartott rendkívüli közgyűlésén elhatározta, hogy egyletünk feloszlata következtében a volt egylet tagjait ő segélyezi tovább. E cél elérése érdekében azonban szükséges, hogy a kör részére eddig általatok nyujtott önkéntes adományokat a fővárosban 70, a vidéken pedig 60 krral megtoldjátok.

Szolgálók rövid magyarázattal, amit — remélem — minden szaktárs figyelembe vesz.

Hogy a segélyezés és befizetés fenn ne akadjon, ezt ugyancsak a jótékonyági kör teljesíti mindaddig, míg egyleti ügyeinket rendbe nem hozhatjuk. A szerzett jogokat illetőleg senki ne essék kétségbe, mert az az egylet újraalakulásakor ismét biztosítatik. Hogy azonban a biztosítást minden tag élvezhesse annak idején, szükséges a befizetés és segélyezés folytonossága.

Az újraalakulás, remélhetőleg, néhány hét alatt megtörténik; az addigi provizórium alatt teljesítsük kötelességünket a jótékonyági körnek fizetett önkéntes adóval.

Azok a szaktársak, akik e körnek nem tagjai, az első 70, illetve vidéken 60 kr. befizetéssel már tagok lesznek és az egyletnél szerzett jogaik értelmében kapják rögtön a segélyt.

A házi pénztárnokokat, úgy a fővárosban, mint a vidéken, figyelmeztetem, hogy f. hó 22-től fogva ne az egyletnek, hanem a jótékonyági körnek szedjék az illetékeket és minden tagnak egy, a formalitásnak megfelelő kérvényre adják ki azt a segélyt, ami a volt egyletnél járt volna neki.

Hivjanak a nagyobb városokban rögtön össze egy értekezletet, ahol az esetleges félénkebbeket felvilágosítsák a helyzet felől és iparkodjanak rájuk erkölcsi nyomást gyakorolni. — A jótékonyági kör majd annak idején, ha az új egylet megalakul, leszámol a bevételekről és kiadásokról s az esetleges többletet átadja az új egyletnek.

Néhány nap mulva még tüzetesebb utasítást küldök, addig csak fizessenek ki mindent az egylet számlájára. Ha esetleg deficit fedezésére pénz kell, forduljanak hozzám, majd intézkedem.

Hogy a begyűlt pénzt kinek és hova küldjék, arról is legközelebb értesitem a kerületi pénztárnokokat. Az egyes tagok azonban minden értesítés nélkül a pénztárnoknak fizessenek és hátralékban ne maradjanak, mert a hátralékosok az új egyletbe nem lesznek felvehetőek.

Szaktársak! Tegyétek meg a fenebbieket jó szervezkedésünk érdekében, mert ha nem teszitek meg, gyáváknak, a denunciánsok előtt meghunyászkodóknak tűntök fel, akik egy nyomorult ember előtt beadtátok derekatokat.

Szaktársi üdvözlettel *Zaka Lajos*, volt alelnök.

NB. A fenebbiek a pozsonyi kerület tagjaira nem vonatkoznak, mert ez az egyeslet hivatalosan nem tartozik hozzánk. E kerület tagjai tovább is rendes illetéket fizetnek.

A jótékonyági kör akciójára azonban nem volt szükség, mert a belügy-miniszter ígéretéhez képest utasította a tanácsot, hogy újabb véleményt terjesszen fel és addig, míg a miniszter ennek alapján újabb határozatot hoz, az egyesület a hatósági biztos felügyelete alatt tovább működjön. A választmány a tagok megnyugtató végett április 23-ára a fővárosi Vigadóba általános nyomdászgyűlést hívott egybe. A gyűlésen Zaka elnökölt, aki bejelentette, hogy Parall Ferenc ügyvéd, kiküldött hatósági biztos a miniszteriumban kijelentette, hogy a neki adott utasításokat nem képes végrehajtani, mert itt több száz munkáscsalád segélyezéséről van szó, akiket nem lehet jogaitól mások hibái miatt megfosztani. A miniszter tehát a feloszlási rendeletet máris felfüggesztéssé változtatta át s így az egyesület tovább működhetett.¹

Az bizonyos, hogy az anyaegyesület megrendszabályozásával az illetők éppen a kívánt helyzet ellenkezőjét érték el s az eddigi indifferens magatartásu nyomdászokat is a radikálisabban gondolkozók nagy csoportjába sodorták.

A gyűlés kimondta, hogy amennyiben a miniszter vagy a hatóság beszüntetné a munkanélküliségi és utassegélyek kifizetését, az április 20-án hozott jótékonyági kör határozat érvényben maradjon. Kimondta még a gyűlés, hogy ragaszkodik az önképző-osztályhoz s azt az egyesülettől elszakítani nem engedi.

A Typographianak az egyesülettől való elszakítására irányuló hatósági beavatkozás sem keltett valami nagy konsternációt; a szaktársak egy része már az előző tíz évben is foglalkozott ezzel az eszmével és az utóbbi események igazolták azt, hogy egy, elsősorban a segédek anyagi érdekeiért küzdő lap nem felelhet meg feladatának, ha az egyesület érdekében bizonyos tartózkodó álláspontot kell elfoglalnia. „Ha a lap utjában áll a hatóságnak — írja a Typographia —, akkor elejtjük és kitöröljük az alapszabályokból; nem ad ki az egyeslet lapot, csak hivatalos közleményeit közli a lapban. Mi engedékenyek vagyunk: lemondunk legerősebb fegyverünkről, melylyel eddig a munkaadók ellen küzdöttünk.“

¹ A németországi nyomdászegyletet, a *Deutscher Buchdruckerverband*-ot 1879-ben a főnökök denunciacióására (a segédek már 1878-ban elhatározták az egyeslet megszüntetését és más egyeslet alakítását) a hatóság feloszlatta. A segédek rögtön megalakították *Unterstützungsverein Deutscher Buchdrucker* címmel az új egyesletet Stuttgart székhelylyel. Az 1891/92-iki árszabálymozgalom alkalmával a hatóság az egyeslet hatáskörének megszorítására megtiltotta a gyűjtéseket és a sztrájkban résztvevők segélyeinek az egyeslet számlájára való kifizetését. 1893-ban a főnökök megalakították a *Gutenbergbund*-ot. Az 1892-ben június 28-tól július 2-ig tartott közgyűlés, tekintettel az 1891/92. évi hatósági beavatkozásokra, az *Unterstützungsverein Deutscher Buchdrucker*-t feloszlattattnak nyilvánította és ugyanekkor *Verband der Deutschen Buchdrucker* címmel egy új egyesletet alapított. Ezen határozat folytán az összes segélyezési szakosztályok megszűntek és az új egyesületbe olvadtak. Az egyeslet ezzel szakegyletté alakult át. A tagokra nézve ezen átalakulás csak „papíron“ van érvényben, mert dacára, hogy szakegyletnél a tag segélyre való joga az elnökség által határoztatik meg, segélyét mindenki ugyanazon mértékben kapja, mint azelőtt. A kormány kényszerítette a német kollégákat arra, hogy jogukat ily módon védjék meg vele szemben.

A képviselőház április 20-iki ülésén dr. Visontai Soma hosszabb interpellációt intézett a belügyminiszterhez, melynek végső szövege a következő:

„Tekintve, hogy a belügyminiszter ur a 31 év óta fennálló, több ezer taggal és a tagok nemes áldozatkészségéből létrejött, több mint 100.000 frt vagyonnal bíró Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők egyletét, mely tagjainak anyagi és erkölcsi érdekeit hathatósan előmozdítja, árvákat, özvegyeket, rokkantakat és betegeket segít és fennállása óta közel egy millió forintot adott humánus célokra — ez évi április hó 10-én kelt 23.812. számú rendeletével feloszlatta;

tekintve, hogy eme feloszlásban nyilvánuló rendkívüli és csak az államérdekek veszélyeztetése esetében fogatosítható kormányintézkedést alapos és beható vizsgálat nem előzte meg, ez a rendelet, valamint annak okadatolása oly benyomást keltenek az egylet viszonyait ismerő közvélemény előtt, hogy egy, a miniszteri felelősség és a mindenkor megkövetelhető politikai céltudatosság elveivel össze nem egyeztethető, a rendkívüli intézkedés horderejét fel nem ismerő törvénytelen intézkedéssel állunk szemben;

tekintve, hogy az egyesületi jog fontos közjogot képez és az ellene irányuló minden jogtalan és törvénytelen támadás alkotmányos szabadságunkat veszélyezteti — de törvényhozási intézkedések hiányában veszélyes precedensnek megteremtésére is alkalmas;

tekintve, hogy a kérdéses esetben az egyletnek rögtönös feloszlásával szemben szerzett jogokat és ezekkel kapcsolatos magánjogi érdekeket is súlyosan megsértett a belügyminiszter ur;

tekintve, hogy az állam kormányának kötelessége az állampolgárok érdekeit rang- és osztálykülönbség nélkül megvédeni és istápolni és így a munkásosztály sem lehet a fennálló törvények — a törvényes gyakorlat, illetve az alkotmány által szabatos határok közé vont kormányzati irányelveket esetleg helyettesíteni célzó egyéni hajlandóságoknak kiszolgáltatva;

azt kérdezem az igen tisztelt belügyminiszter urtól, szándékozik-e sürgősen intézkedni, hogy az idézett rendeletének hatályon kívül helyezésével a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők egylete működését folytathassa és amennyiben talán az egylet egyes tagjainak tényei ellen panaszt emeltek volna, ennek elbírálása a fennálló törvényeknek megfelelőleg az illetékes bíróság elé vitessék.“

Hieronymi Károly belügyminiszter a képviselőház május 16-iki ülésében válaszolt az interpellációra, melyben a következőleg indokolta az egylet feloszlását:

„1891 május 12-én Budapest fő- és székvárosának tanácsa jelentést tett a belügyminiszteriumnak, melyben tudomására hozza, hogy a nyomdatulajdonosok és betüöntők a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyletének feloszlását kérelmezték azon az alapon, mert az egylet az alapszabályokban kitűzött célt be nem tartja stb.

1893 január havában Prohászka József és társai a belügyminiszteriumhoz hasonló felterjesztést és kérést intéztek. Ennek folytán a belügyminiszterium még az 1891. évi panasz folytán megbizta Budapest fő- és székváros tanácsát, hogy vizsgálja meg az ügyet. Budapest fő- és székváros tanácsa 1893. évi március hó 7-én egy hosszabb jelentést tett a belügyminiszternek, melynek végkonkluziója a következő: Minthogy kiderült, hogy a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egylete a munkásokat állandóan sztrájkra izgatja, a külföldi munkásmozgalmakat segítyezi, tagjai között állandóan munkásmozgalmakat szít,¹ erre pénzalapot gyűjt, a törvénytelen eljárásnak ellenszegülő józan munkásokat pellengérré állítja, a sztrájkolókat alapszabályellenesen segít-

¹ A fegyvergyári sztrájk alkalmával a miniszter a képviselőházban úgy nyilatkozott, hogy a sztrájkba — mely két fél: munkás és munkaadó üzleti dolga — nem avatkozhat be.

lyezi, másrészt pénztárkezelési kimutatása is olyan, hogy annak helyességéről sem Schlenker Samu elnök, sem Zaka Lajos alelnök felvilágosítást adni nem tudott, ennek alapján tiszteletteljesen javasoljuk tehát, méltóztassék a bemutatott és módosított alapszabályok kormányhatósági jóváhagyását megtagadni, egyuttal pedig az alapszabályok általános határozatainak V. pontja értelmében a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyletének feloszlását és a pénztárkezelés és számadások megvizsgálását a nyomdászsegédek közötti folytonos izgatás megszüntetése céljából elrendelni.

Ezen vizsgálat eredménye a következő volt: Először is megjegyzem, hogy miután Budapest fővárosa a vizsgálat teljesítése közben összesen 185 egyleti tagot hallgatott ki és hogy kihallgatta a megnevezett elnököt és alelnököt, ki-tűnt, hogy annak dacára, hogy az alapszabályok 47. §-ának b) pontja szerint a tag csak akkor kaphat munkanélküliség esetében segélyt, ha bebizonyítja, hogy 14 nap óta munkanélkül van, hogy ugyanannyi idő óta az állásközvetítésnél be van jelentve és hogy nem önhibája folytán lépett ki a munkából: az egylet tetemesen segélyezte mindjárt az első naptól kezdve azokat, akik bármely oknál fogva, de különösen összebeszélés folytán a munkát abbahagyták. Azon segélyek, amelyeket az egylet így kiosztott, összesen 28.553 frt 83 kr-ra ruhtak és ezen segélyekre vonatkozólag az egyenként felvett jegyzőkönyvek alapján meg van állapítva, hogy azok szabályellenesen utaltattak ki. Ezenkívül megállapítottam, hogy az, dacára annak, hogy az egylet alapszabályai értelmében csak közgyűlési határozat alapján vehet fel kölcsönt, az egylet a bécsi árszabálybizottságtól — amely a budapesti nyomdászegylethez hasonló működési körrel bír — 7500 frtot, a gépmesterektől 500 frtot, a pozsonyi kerülettől 100 frtot, vagyis összesen 8100 frtot vett kölcsön minden közgyűlési határozat nélkül. Ezt is a sztrájkolók segélyezésére használták fel. Harmadszor kiderült a vizsgálatból, hogy a kolozsvári egylettől átvett 8389 frt 72 krajcárnyi törzsvagyont az egylet elköltötte, anélkül, hogy az egyletnek bármely funkcionáriusa arról számot tudott vagy akart volna adni, hogy ezt a pénzt mire költötte. Hozzá kell még tennem azt is, hogy ennek az egyletnek van egy *Typographia* című közlönye, melyben e cím alatt: „Prostituáltak” — fekete szegélylyel veszi körül mindazok neveit, akik a közös sztrájk alkalmával munkába állanak. Erre én nem helyezek súlyt, de mivelhogy ezt a tanács különösen hangsúlyozta, csak meg akartam említeni. A fődolog előttem a pénzkezelési rendellenység volt. Minthogy pedig ezen egyletnek elnöke és alelnöke ezen pénzkezelési rendtelenséget felvilágosítani nem volt képes, minthogy továbbá a főváros egy igen alapos vizsgálat után nekem az előbb részletesen felolvasott jelentést tette, amelyet az imént fővonásokban közölt adatok alapján igazoltnak kellettennem, én úgy, mint a *fővárosi tanács javasolta*, az egyletet csakugyan feloszlattam.

A feloszlás után az egyesület április 22-én hozzám folyamodást adott be, melyben azt kéri, hogy azon segélyezéseket, melyeket az egylet betegeknek, özvegyeknek stb. szokott adni, hatósági felügyelet mellett további intézkedésig elrendeljem. Ennek folytán április 23-án kelt rendelettemmel először is elrendeltem, hogy hatósági felügyelet alatt azon segélyeket, melyeket az egylet alapszabályszerűleg kiadni magát kötelezte, tovább is kiadhassa; másodsor meghagytam a főváros közönségének, hogy az egylet kérése értelmében a vizsgálatot kiegészítse. Erre jelentette a főváros közönsége, hogy a IV. kerületi előjáróság részéről kiküldött egy esküdtet, akinek felügyelete alatt e segélyezések további intézkedésig kifizettetnek és jelentette, hogy a IV. kerületi előjáróságot a pótvizsgálat megejtésével megbizta. Végül a miniszter a pótvizsgálat eredményétől kívánta a feloszlást függővé tenni.“

A fővárosi tanács a minisztert tévesen informálta, mert az említett 28.553 forint 83 krajcárt nem az egylet, hanem az árszabálybizottság adta ki. Annak pedig ehhez joga volt; ugyancsak az árszabálybizottság vett fel kölcsönöket is és ez

segélyezte a munkanélkülieket is az alapszabályszerű időn kívül. A kolozsvári egyesület vagyont pedig Falk vette át és a mérlegben is ki volt tüntetve. A Typographia pedig nem „Prostituáltak“ cím alatt közölte az 1891. évi árszabálymozgalom alkalmával inkollégiális magatartást tanúsítottak neveit, hanem „Erkölcsei halottaink“ cím alatt, melyért a szerkesztőt háromhavi fogságra és 600 forint pénzbüntetésre ítélték. A miniszter válasza egyébként elég tárgyilagos volt, de a felfüggesztés visszavonásáról szóló passzus még — hét évig váratott magára.

Az elrendelt vizsgálat eközben haladt a befejezés felé és már előrelátható volt, hogy az semmiféle rendkívül terhelő dolgot sem fog napvilágra hozni. Parall Ferenc hatósági biztos az 1893 június hó 3-án tartott választmányi ülésen terjesztette elő az Obadich és Rédl szakértők által kifogásolt tételket, arra kérvén a választmányt, hogy azokra észrevételét mielőbb tegye meg.

A felfüggesztési határozattal kapcsolatban a belügyminiszter június 12-én a csatlakozni óhajtó pozsonyi egyesületnek a következő végzést küldte:

Magy. kir. belügyminiszter. 7006/V. 10.

Pozsony szab. kir. város közönségének.

Tekintettel arra, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyesülete általában feloszlatott, mert az egyesület alapszabályaiban körülírt hatáskörét tullepve, céljaitól eltérve és az egyleti tagokra nézve sérelmes működést fejtett ki, a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyesületének azon közgyűlési határozata, mely szerint az egyesület azon célból, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyesületébe olvadhasson — feloszlik — ezen közbenjött körülménynél fogva tárgyalanná vált és végre nem hajtható. Erről a város közönségét f. é. január 20-ról kelt tanácsi jelentésre hivatkozva a csatolmányok visszaküldése mellett további megfelelő eljárás végett ezennel értesitem. Budapest, 1893 április hó 29-én. A miniszter megbízásából: Liphay, miniszteri tanácsos.

A választmány június 27-iki ülésén ezt az újabb miniszteri határozatot tudomásul vette, egyebet ugysem tehetett és tudomásul vette Zaka Lajos által a vizsgálat adataira vonatkozólag előterjesztett válaszpontokat is. A szakértők a következő dolgokat kifogásolták:¹

I. Általános észrevételek.

a) Költségelőirányzat egyáltalában nincs.

Költségelőirányzatot készíteni teljes lehetetlenség, mert a segélyezendők száma előre nem látható; egy esetleges járvány a betegpénztárt, a rokkantak nagyobb számu jelentkezése vagy a halálesetek szaporodása az özvegyi végkielégítés és az árvák következtében a rokkant-, özvegy- és árvapénztárt előre ki nem számítható módon terhelné; épp így a bekövetkező üzleti pangás sujtaná a munkanélküli és utaspénztárt. A költségelőirányzat felesleges is, mert a közgyűlésnek joga van a heti illetéket felemelni, vagy a segélyeket leszállítani.

b) A munkanélküliek segélyezésének határideje, illetve az, hogy hányadik heti segélyt élvezzi vagy nyugtázza a segélyezett, sem az ellenőrző-főkönyvben, sem pedig az elismervényeken feljegyezve nincs. Ennek következtében nem állapítható meg, hogy a segélyezés egyesek irányában és egyhuzamban nem terjedt-e hat héten túl?

A munkanélküliek segélyezésének határideje minden a segélyt felvevő által aláírt elismervényen római számmal fel van jegyezve; különben ez

¹ Ezeket az adatokat Zaka Lajos: „Együletünk feloszlata és a kibontakozás“ című füzetéből vettem át. — Budapest, Krausz és Tsa nyomdája, évszám nélkül, 32, 16°.

az ellenőrző-könyvben is látható, amennyiben utána lehet nézni, hogy egy munkanélküli sem kap egyhuzamban hatszornál több segélyt, illetve egy évben tizenkétszernél többször. Ez utóbbit az évi jelentés is bizonyítja, amennyiben egy nőtlen sem kapott egy év alatt 60 frtnál, vagy pedig nő 84 frtnál többet.

c) Az iparosok által teljesített munkákért, szállítmányokért vagy egyéb bevásárlásokért kiállított s bemutatott bármily összegről szóló számlákat mindig csak a számvivő ellenjegyzi, tehát az elnök aláírása nélkül utalványoztatnak és fizettetnek ki.

Az igaz, hogy a számlákat csak a számvivő ellenjegyzi, de tény az is, hogy a bejegyzett tételeket az ellenőrző bizottság rendszeren felülvizsgálja.

d) Számvevői szempontból nagyon feltűnő, hogy 1890. évi november 22-től kezdve 1890. évi december 27-ig bezárólag a munkanélküliek pénztárából kifizetett heti segélyek majdnem öt-, sőt hatszorta nagyobb összegekben jelentkeznek, mint az előző és utána következő időkben, ami — átlagosan véve — mintegy 3000 frt többkiadásnak felel meg.

A munkanélküliek nagymérvű szaporodása 1890. évi november 22-től december 27-ig azért történt, mert ekkor — a fővárosi sztrájkkor — sok vidéki munkás jött a fővárosba, aminek következtében a fővárosiak közül számosan kimaradtak a munkából.

e) Zaka Lajos fizetése 1890 május 1-től 25 forintról 41 forintra, majd 1891 január végével már 66 forint 66 krajcárra emelkedett. Van-e erre közgyűlési határozat?

Zaka Lajos segédhivatalnok fizetése sohasem volt 41 frt s 1890. évi május hó 1-től pár hónapon át azért fordul elő 41 frt tétel, mert segédhivatalnoki 25 frt díja és az egyleti közlöny szerkesztéséért járó 16 frt tiszteletdíja együtt van bevezetve az ellenőrző-főkönyvbe. 1891 január 1-től évi 800 frt fizetést kap a segédhivatalnok; e fizetésemelés oka a tagok s ezzel együtt a munkának is nagymérvű szaporodása. Erre közgyűlési határozat nincs és nem is lehet, mert az egyleti alkalmazottakat nem a közgyűlés, hanem — az alapszabályok értelmében — a választmány veszi fel. A segédhivatalnokot az 1891. évi január hó 6-án tartott választmányi ülés alkalmazta, a február hó 8-iki választmányi ülés fizetését pedig 800 frtban állapította meg s a választmány e tételt az ez évi március hó 22-én tartott közgyűlés is — az évi jelentés tudomásulvételével — helybenhagyta.

f) A Typographiának 2300, majd 2500, jelenben pedig 2700 példányban való nyomtatása, mely tetemes költséggel jár, arányban áll-e a tagok számával?

A Typographiának 2300, majd 2500, jelenben pedig 2700 példányban való nyomtatását a következőképp indokoljuk: tagjaink száma 2000-ről 2400-ra emelkedett s így a jelenlegi 2700 példányban való nyomtatás — minden tag ingyen kapván egy példányt — okvetlenül szükséges, mert a fenmaradó 300 példány kell a különelőfizetőknek, hirdetőknak, munkatársaknak, kölcsönösségben levő egyesületeknek, továbbá a cserepéldányokra és az esetleges postai reklamációkra.

g) Az ellenőrző-főkönyvben a betegpénztár külön rovata alatt minő bevételek szerepelnek? Mert erről az alapszabály nem gondoskodik.

Az ellenőrző-főkönyvben a betegpénztár külön rovata alatt az esetleges ajándékok, a fürdőjegyek után szedett mérsékelt díjak, az egyleti lap jövedelme stb. fordulnak elő, hogy ezek a tagdíjakkal ne együtt számoltassanak el.

* * *

Ez általános észrevételek után következnek azok, amelyeket a vizsgálat a kiadásokat illetően tett:

II. A kiadást illetőleg.

1. A hitelszövetkezetnek visszafizetett 1400 frtről csak Steiner Adolf által kiállított átvételi elismervény van, de a hitelszövetkezettől nincs szabályszerű felvételi nyugta.

A vizsgálók e tétele hibás, amennyiben a kérdéses 1400 frtot nem a hitelszövetkezettől, hanem az árszabálybizottságtól vette az egylet kölcsön szeptember hó 27-én és fizette vissza október hó 18-án; erről azért nincs nyugta, mert az egyletnek is, az árszabálybizottságnak is Steiner Adolf volt a pénztárosa; továbbá abban az időben az egyletnek is, az árszabálybizottságnak is Zaka Lajos volt az elnöke. Így tehát az ugyanegy személyeknek adott elismervények feleslegesek voltak; hogy azonban ez összeget az egylet tényleg visszafizette, azt bizonyítja az árszabálybizottság említett akkori elnökének utólagos nyugtája, melyet $\frac{1}{2}$ alatt csatolunk.

2. Az egyleti ház 143 frt 88 kr. kiadására nézve áll a fenti észrevétel.

Az egyleti ház 143 frt 88 kr. kiadására vonatkozó nyugtákat a felülvizsgálók nem kérték s így mi nem adhattuk oda; a kérdéses nyugtákat azonban most $\frac{1}{2}$ alatt csatoljuk.

3. Az aradi vértanuk szobrára kiadott 10 frt ajándéknál nincs kitüntetve sem az ellenőrző-főkönyvben, sem pedig az okmányon, hogy e kiadás választmányi határozattal engedélyeztetett.

Az aradi vértanuk szobrára a koszorút az önképző-osztály tette, amit a tagok később sem kifogásoltak soha; nem is kifogásolhatták, mert ezzel egyletünk csak a többi egyletek példáját követte, midőn leróta a kegyelet adóját az 1848—49-iki hősök iránt. Különben azt hisszük, hogy ily csekély kiadásra az elnökségnek, a tagok utólagos vagy hallgatólagos jóváhagyása reményében, minden testületnél van joga.

4. Kohlmayer, Duppay és Joachim 50—50 darab gyászjelentéseire — à 2 frt 50 kr. — összesen 7 frt 50 kr. adatott ki; ilyenmü kiadásokról az alapszabály nem intézkedik. Van-e erre nézve külön választmányi határozat?

Kohlmayer, Duppay, Joachim és az előbbi s az utóbbi években még többeknek nyomtatott 50—50 darab gyászjelentésre van választmányi határozat, ámbár ez felesleges, mert ez oly uzus, mely egyletünk 32 éves fennállása óta mindig megvan. A tény magyarázata különben a következő: minden elhunyt nyomdásznak ingyen nyomat munkaadója gyászjelentést, hogy szaktársai megadhassák neki a végtisztességet; az olyanoknak pedig, akik mint rokkantak vagy munkanélküliek halnak meg s így az utolsó időben tényleg senkinél sem dolgoztak, ugyancsak az említett célból az egylet nyomat.

5. A Hornyánszky Viktor sirjára kiadott babérkoszoru ára, 6 frt, szintén nincs választmányi határozattal igazolva.

Hornyánszky Viktor sirjára, ki — mint minden egyleti tag által tisztelt munkaadó — tiz évig volt elnökünk, minden évben szoktunk koszorút tenni. Sőt mi több, arcképét egyleti helyiségünk számára 260 frt költséggel le is festettük és egy közgyűlésen lelepleztük. Ezzel a szokásos 6 frtos koszorúval a tagok csak a kegyelet adóját róják le, ami nagyon furcsa színben tünnék fel, ha előbb a választmányi ülésen vita tárgyát képezné.

6. László Vince 18, Rothenstein Mór 12, Bastl Károly 18, Dankó Károly 18, Potokovics Ágoston 12, Kovács György 12, Vagács Mihály 12, Kohn Vilmos 12 és Bozsik István 12 frt utisegélye az alapszabályok 47. §-a értelmében nincs igazolva.

E kifogásokra nézve a következő megjegyzéseink vannak:

Az igaz, hogy az alapszabályok 47. §-a szerint kevesebb az utisegély mint 12, illetőleg 18 frt, de viszont az alapszabályok 66. §-ának c) pontja, a

közgyűlés hatáskörét írva körül, így szól: „Az egyleti tagok által hetenként fizetendő járulékok és különféle segélyezések nagyságának meghatározása.“ — E pont értelmében már az 1887. évi rendes közgyűlés a következő indítványt fogadta el: „Ha valamely tag, kinek jogos igényei vannak a munkanélküliek és átutazók pénztárának segélyére, munkanélküliségének első vagy második hetében elutazik, az eddigi 8 frt helyett, ha nőtlen, 12 frt, ha nős, 18 frt uti segélyt kap.“ — Ez indítvány elfogadása következtében nemcsak a kifogásolt 9 tag kapott 12, illetve 18 frt segélyt, hanem évek során át kívülük még számosan. — Különben nemcsak az uti segélyt emeltük az elmúlt években, hanem emeltük — szintén közgyűlési határozattal — a nőtlen munkanélküli tagok segélyét 4 frtről 5 frtra és 4 hétről 6 hétre, a nős munkanélküli tagok segélyét 5 frtről 7 frtra és ugyancsak 4 hétről 6 hétre; továbbá emeltük a rokkantsegélyt 5-ről 6-ra és az özvegyi végkielégítést 75 frtről 250 frtra. — Nagyon természetes, hogy mindez azért történt, mert egyletünk ez emeléseket megbírja a heti illetéknek 60 krról 70 krra emelése következtében; ez utóbbi tény azonban csak tagjaink humánus voltáról és páratlan áldozatkészségéről tanuskodik.

7. Zaka Lajosnak Évkönyv szerkesztéseért kiadott 50 frt engedélyezett-e a választmány vagy közgyűlés által?

E pontra felvilágosításul szolgál az 1890. évi február 2-án tartott választmányi ülés jegyzőkönyve, mely a következő határozatot hozta: „Zaka Lajos jelenti, hogy az önképző-osztály bizottsága az Évkönyv szerkesztőségének 50 frtot szavazott meg. A jelentés tudomásul vétetik.“

8. Stösser Adolfnak a Gutenberg szaklap szerkesztéseért fizetett 18 frt összegre van-e választmányi határozat, mert erről az alapszabály 51. §-a nem intézkedik.

A „Gutenberg“ szerkesztéseért mindig járt tiszteletdíj; 1890 július végéig minden számért 2 frt, amely összeget az ez évi augusztus 3-án tartott választmányi ülés 3 frtra emelte Bauer Imre indítványára, amely így hangzik: a „Typographia“ szerkesztési tiszteletdíja 6 frtban, a „Gutenberg“-é pedig 3 frtban állapíttassék meg. Egyhangulag elfogadtatik.“ — Stösser Adolf a vizsgálat által felhozott esetben azért kapott 18 frtot, mert egyszerre 6 szám (47—52.) tiszteletdíját vette fel, amit úgy az ellenőrző-főkönyv említett tétele, mint az általa kiállított nyugta is bizonyít.

9. A „Budapesti könyvnyomda- és kiadósövetkezet“ négy drb részvényének bevásárlására fordított 101 frt 60 krról hiányzik a bevásárlási számla; nincs kiüntetve, hol vannak a részvények, letétbe helyeztetek-e s ki által? Végül az alapszabály 63. §-a értelmében e bevásárlás alapszabályba ütközik.

A „Budapesti könyvnyomda- és kiadósövetkezet“ 4 drb részvényére nem lehet bevásárlási számla, mert a 101 frt 60 krt nem számlára fizettük ki, hanem a 4 drb részvényért, melyek Parall Ferenc hatósági biztos urnál vannak letétben, amit az általa kiállított nyugta is bizonyít.

A vizsgálat e pontnál azt mondja, hogy e részvényvásárlás az alapszabályok 63. §-a értelmében alapszabályellenes. Ezzel szemben közöljük az alapszabályok 63. §-ának az egyleti vagyon kezelésére vonatkozó részét: „Az értékpapírok s egyéb fontos okmányok biztos elhelyezésére az egyleti helyiségben egy tűzmentes pénztár létezik. Az egyleti pénzek csakis az „Első hazai takarékpénztár“-ban tételnek le gyümölcsozás végett.“

E tétel azt bizonyítja csak, hogy a pénzt az „Első hazai takarékpénztár“-ban kell elhelyeznünk, azaz más takarékpénztárba vagy bankba nem tehetjük le, de azt nem bizonyítja, hogy értékpapírokat nem vehetünk; mert ha ugyan nem vehetnénk, úgy mily értékpapírokat kellene a tűzmentes szekrényben elhelyezni?

A különböző értékpapírok vásárlása különben épp ez értelemben már régi gyakorlat, sőt 1872-ben vettünk egy házat is, amely még most is tulaj-

donunkat képezi; e házat egy segélyző-osztály — a rokkantpénztár — vagyonából vettük és nem kifogásoltatott soha, annál kevésbé kifogásolható tehát a részvények vétele, mert ez tisztán az önképző-osztály vagyonából eszközöltetett, a segélyező-osztályok legcsekélyebb megterhelhetése nélkül.

10. A Stibinger Henriknek fizetett 80 frt könyvtárnoki tiszteletdíjra van-e választmányi ülési vagy közgyűlési határozat?

A könyvtárnok 80 frt tiszteletdíjat már több év óta huz, amit rendszeren az első — alakuló — választmányi ülés szavaz meg; megszavazta először az 1890. évi március 28-án tartott választmányi ülés. E tiszteletdíjért naponta köteles a könyvtárt este a tagok rendelkezésére bocsátani.

11. A kolozsvári kerület által beküldött 7933 frt 66 krból kiadásba helyezett 5500 frt takarékbetétről a könyvecske hol van? Az előlegül odaküldött 2433 frt 66 kbnak a postakönyvben nincs nyoma.

A kolozsvári kerület által beküldött 5500 frtot, az ide $\%$ alatt mellékelt nyugta szerint, akkori elnökünk, lovag Falk Zsigmond vette át s Steiner Adolf számvivő tette a takarékpénztárba 47808, 47809 és 47810. számú könyvekkel, amelyeket átadott lovag Falk Zsigmondnak, aki ezt a szintén $\%$ alatti elismervénnyel nyugtázta. — Az egylet országos lévén, nagyon természetesen e pénz nem mint kolozsvári, hanem mint országos egyleti vagyon helyzetetett el. — A 47808. számú betéti könyv betegosztályi 2000 frtot képviselt, amelyet azonban ugyancsak lovag Falk Zsigmond 1890. évi október hó 31-én az ez évi nagy betegpénztári deficit fedezésére kiadott; a másik két könyv, a 47809. számú a 3000 frtot képviselő rokkantpénztári könyv, amelyhez időközben még 2922 frt 76 krt tettünk, továbbá a 47810. számú munkanélküli pénztári 500 frtos könyv megvolt ez évig, amidőn az ugyancsak ez évi február 5-én tartott választmányi ülés határozata értelmében az egylet vagyonát képviselő 16 drb takarékpénztári könyvet jelenlegi elnökünk, Egyessy Géza, három takarékpénztári könyvre helyezte el. Ez állításunk igazolásául ide mellékeljük $\%$ alatt az 1891. évi július 8-án lovag Falk Zsigmond által készített kimutatást, mely az egyleti vagyon takarékpénztári könyveinek számaát is tartalmazza.

A kolozsvári kerület 2433 frt 66 kbnak azért nincs a postakönyvben, mert ez tényleg nem küldetett el, hanem a kolozsvári kerület 7933 frt 66 kbn. vagyonából csak 5500 frtot küldött be, míg a 2433 frt 66 krt ott tartotta kiadásai fedezésére. Ez kitűnik az ellenőrző-könyvből és az évi mérlegből, ahol e 2433 frt 66 kbn. is szerepel. Különben teljes felvilágosítást ad az 1890. évi augusztus 31-én tartott választmányi ülés jegyzőkönyve, amely a fenti állításokat szintén bizonyítja.

12. A postakönyv szerint 1891 május 8-án Csermák részére Bécsbe küldött 2000 frt hol van kiadásba helyezve, mely pénztárból és mi célból küldetett ez az összeg?

A postakönyv nem hivatalos egyleti könyv, hanem Steiner Adolf egyleti számvivő kézikönyve, aki más köröknél is visel szivességből pénztárnoki tisztelet s így e könyvbe beír minden általa a postára adott pénzt. E 2000 frtot nem az egylet, hanem az akkori nyomdász-árszabály-bizottság küldötte Steiner Adolf által Bécsbe és így ehhez az egyletnek semmi köze.

13. A „Gutenberg“-nyomda részvényeire fordított 150 forintra nézve áll a 9. pont alatti észrevétel. Ugyanez szól a többi részvényre is.

Erre észrevételünk az, amit a 9. pontra tettünk

14. Az önképző-osztály 2000 frt kölcsöntartozására, mint I., II. és III. részlettörlesztés kiadatott 300 frt hol van bevételben s illetve honnan ered e kölcsöntartozása az önképző-osztálynak? Van-e erre választmányi határozat? Átvételi elismervényben elnöki aláírás hiányzik.

15. Az önképző-osztály 500 frtos kölcsöne törlesztésére fordított 200 frt mint I. részlet és a 2000 frtos kölcsön törlesztésére kiadott 200 frt mint VII. és VIII. részlet, továbbá szintén a 2000 frt kölcsön törlesztésére fordított 700 frt mint IV., V., VI., IX., X., XI. és XII. részletekre nézve áll a 14. pont alatti észrevétel.

16. Az önképző-osztály 2000 frtos kölcsön tartozására kiadott 400 frt mint XIII., XIV., XV., XVI. részlettörlesztésre áll a 14. pont alatti észrevétel.

17. Az önképző-osztály 2000 frt kölcsöntartozása törlesztéseül fizetett 400 frtra, mint XVII., XVIII., XIX. és XX. részletre, áll a 14. pont alatti észrevétel.

18. A gépmesterek és nyomók körének kölcsönvisszatérítés fejében fizetett 200 frt tartozás honnan ered és van-e erre nézve választmányi határozat?

19. A pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntők egyletétől az önképző-osztály által felvett s állítólag (1892 február 28-án) visszafizetett 100 frtról sem elismervény, sem választmányi határozat, sem pedig az oda lett elküldésnek a postakönyvben nyoma nincs.

A 14., 15., 16., 17., 18. és 19. pontokra nézve, a teljes igazságnak megfelelően, a következőket válaszoljuk: 1890. évi október 27-én a budapesti könyvnyomdászok — helyzetök javítása érdekében — beszüntették a munkát és a mozgalmat az egylet önképző-osztályának bizottsága vezette, amely az alapszabályok 52. §-ának értelmében alakul minden évben; ez a bizottság, támaszkodva az alapszabályok 2. §-ának *f*) pontjára (a tagok anyagi érdekeinek megóvása) és ugyancsak e szakasz 8. pontjára (a nyomdatulajdonosok és segédek közt megegyezés folytán megállapított fizetési díjak és munkaidő felett való örökös), amelyek az önképző-osztálynak kötelességévé teszik az itt zárlat közt említetteket, működését teljesen jogosnak és törvényesnek tartotta:

a) Mert a munkaadók nagy része a köztök és a segédek között 1885-ben létrejött díjazási és munkaidő-egyezséget már nem tartotta be. (Ez vonatkozik az említett 8. pontra.)

b) Mert minden egyesnek mint magánembernek, úgy a testületnek is joga van a testület összes tagjai részére a jobb anyagi helyzetre való törekvés (az *f*) pont).

A munkabeszüntetés a munkaadók ellentállása következtében megtörtént; a sztrájk-bizottság (az önképző-osztály bizottsága) segélyekre kiadott 36.000 frtot, amit a következőképpen fedezett: 29.400 frtot önkéntes gyűjtésekkel, 4100 frtot az önképző-osztály hozzájárulásával és 2500 frtot kölcsön útján. (E kölcsönből 2000 frtot a bécsi, 100 frtot a pozsonyi nyomdászok, 400 frtot pedig a budapesti nyomdai gépmesterek adtak.) Az összes pénzt külön, az egylettől teljesen függetlenül kezelte az árszabály-bizottság.

Ezzel áttérünk az érdemleges válaszra. A 4100 frtot az önképző-osztály az 1888 február 28-án tartott rendes évi közgyűlés határozata értelmében fordította a munkából kilépettek segélyezésére; e gyűlésen lovag Falk Zsigmond elnökölt és a jegyzőkönyvet aláírásával hitelesítette is és a határozat a következőképp szól: „Mondja ki a mai közgyűlés, hogy az önképző-osztály — 2000 frt alaptőke érintetlen hagyása mellett — összes vagyonával segélyezheti az esetleges árszabálysértés miatt kilépetteket. Elfogadatik.” — Ez időben (a sztrájkkor) az önképző-osztály vagyona 6100 frt volt, így tehát 2000 frt, a közgyűlési határozat értelmében, érintetlenül maradt.

Mint említők, az árszabály-bizottság 36.000 frtnyi kiadását a gyűjtésekből bejött 29.400 frton és az önképző-osztály által adott 4100 frton felül még 2500 frt kölcsönrel is fedezte; a bizottság működése azonban e kölcsönök törleszthetése előtt, már 1891 áprilisban megszűnt s így a kölcsönök törlesztése az önképző-osztály kötelességévé lön. — Az 1891. évi március 22-én tartott rendes évi közgyűlés, hogy az önképző-osztály által adott 4100 frt és a 2500 frt kölcsön megtérüljön, egy évi időtartamra felemelte az önképző-osztály heti illetékét 10 krral; 1400 tagot számítva Budapestre,

ez 7280 frt bevételi többlet, így tehát nemcsak a 4100 és 2500 = 6600 frt térült meg, de sőt még bevételi többletünk is volt.

A kérdésnek ilyenmő megoldása, azt hisszük, nemcsak méltányos, hanem alapszabályszerő is volt; méltányos azért, mert a tagok áldozatkészségökkel megtérítették az önképző-osztály kiadását, alapszabályszerő pedig azért, mert a heti illeték felemelését vagy leszállítását az alapszabályok megengedik, valamint megengedik a kölcsönök felvételét is.

A fennebbiekből kiviláglik, hogy e 2500 frt kölcsön azért nem szerepel az egyleti könyvekben mint bevétel, mert az egylet önképző-osztálya az árszabály-bizottság helyett fizette ki, az 1891. évi március 22-én tartott közgyűlés határozata értelmében, amely közgyűlési határozat szerint e kiadás meg is térült.

De nemcsak az alapszabályok, hanem a gyakorlat is feljogosít bennünket, hogy a munkabeszüntetés miatt kilépetteket segélyezzük; tettük ezt már máskor is, így 1886-ban, midőn a február 6-án tartott választmányi ülés, amelyen szintén lovag Falk Zsigmond elnökölt s amelynek jegyzőkönyvét szintén aláírta, 1000 frtot szavazott meg az akkori sztrájkolók segélyezésére, melynek kiosztását Darvas Adolf és Pető Lipót eszközölte más hárommal.

20. A Szentkirályi Márton jubileumára kiadott 11 frt 24 kr-ra nézve van-e választmányi határozat?

Mindig szokás volt az egyletünknel, hogy ha valamely tagja 50 évet töltött a nyomdászatnál, úgy munkástársai ünnepélyt rendeznek tiszteletére, amely ünnepélyhez az önképző-osztály kivétel nélkül valami csekélységgel járul. Nemcsak Szentkirályi, hanem több mások is részesültek e megtiszteltetésben, de mindig az önképző-osztály bizottsága határozata értelmében.

21. Balázs Zsigmondnak a mérleg-készítésért fizetett 50 frtra nézve van-e választmányi határozat?

Balázs Zsigmond is már évek óta kap az évi mérleg készítéseért 50 frtot; a mérlegnek idegen szakerő közbejöttével való készítését az 1890. évi február 2-án tartott választmányi ülés javasolta az ez év március 23-án tartott rendes évi közgyűlésnek, amely helyeslőleg vette tudomásul.

22. Neufeld Mór 33 frt 36 kr. fizetésére van-e választmányi határozat?

Neufeld Mór havonként 66 frt 66 kr. fizetést kapott 1891 november 16-tól 1892 február végéig, az 1891 november 8-án tartott választmányi ülés határozata értelmében. E határozat így szól: „Zaka Lajos jelenti, hogy az esküdtszék ítélete következtében reá mért 3 havi fogházbüntetés miatt 3 óra eltávozik; egyszersmind kéri a választmányt, hogy helyettesítéséről gondoskodják. Távolléte alatt Neufeld Mór bizatik meg a teendők végzésével.“ — Így tehát Neufeld 3 hónapon át Zaka fizetésével őt helyettesítette; hogy miért maradt fél hónappal tovább állásában, annak egyszerű oka az, mert valaki rögtösen nem távozhatik, amit megtesz minden jóra való munkaadó is munkásával.

23. A bevételi rovatban előfordul, hogy a betegpénztár kölcsönt kapott az árszabály-bizottságtól 700 frtot; miféle bizottság ez? Ki kezeli pénztét, honnét származik bevétele?

Az árszabály-bizottságot, mint már fennebb is említők, az egylet önképző-osztályának bizottsága képezte; ennek a bizottságnak gyűjtött pénzekből, amelyeket az egylettől teljesen függetlenül kezelt, tekintélyes vagyona volt s e vagyomból adta a kölcsönt, kamat nélkül, tisztán csak azért, hogy az egylet a betegpénztári deficit fedezésére ne legyen kénytelen a takarékpénztárból kivenni. Ez nem alapszabálysértés, hanem jótétemény, vagy mondjuk szivesség.

Az árszabály-bizottságnak, mint az önképző-osztály bizottságának külön alapszabálya nem volt, mert az egyleti alapszabályok már említett 2. § f) pontja és ugyane szakasz 8. pontjára támaszkodva járt el. E bizottság 1892. év április havában teljesen feloszlott.

Az igaz, hogy van a nyomdai munkásoknak most is egy árszabály-bizottsága, de ez az egylettől teljesen függetlenül működik s amely 1892 május havában egy általános nyomdászgyűlésen, ahol a hatóság képviselője is jelen volt, választatott. Ehhez a bizottsághoz azonban, valamint működéséhez, az egyletnek semmi köze s így erre a vizsgálat nem is terjed ki.

Ezzel befejeztük válaszunkat a hozzánk intézett kérdésekre, abban a reményben, hogy azok — mindenben ragaszkodva a hű igazsághoz — kielégítik a vizsgálatot és erőtlenné teszik az ellenünk, előttünk ismeretlen emberek által emelt vádakat.

Ha esetleg történtek is mulasztások, de az alapszabályoktól való oly eltérés nem történt, hogy egyletünket a legsúlyosabb büntetés, a felosztatás érhetné, mert még a felosztatási rendelet kelte előtt, ez évi március hó 26-án tartott rendes évi közgyűlésünkön elhatároztuk alapszabályaink oly értelemben való módosítását, hogy egyletünk jövőben — mellőzve minden mást — csak tisztán segélyező és önképző legyen.

Budapest, 1893 június hó 27.

A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének választmánya.

Az augusztus hó 29-én tartott választmányi ülésen Parall Ferenc hatósági biztos kijelentette, hogy a választmány válasza a kifogásolt kérdéseket illetőleg teljesen kielégítő és így ő minden lehető el fog követni, hogy a felfüggesztés legkésőbb még abban az évben visszavonassék.

A fennebbiekből latható, hogy a vizsgálat által kifogásolt pontokra teljesen meg tudunk felelni s Parall Ferenc hatósági biztosunk már az augusztus 29-én tartott választmányi ülésen azt helyezte kilátásba, hogy már szeptemberben rendben lesz az egész felfüggesztési ügy.

Ámde mindez nem történt meg, ami azonban sem Parall Ferenc jóakaratán, sem a választmány ügybuzgóságán mulott.

A választmány megtett mindent; készített egy új alapszabálytervezetet, amelyben, az igaz, benne volt még az önképző-osztály, mert hisz ezt Darvas, Prohászka és társaik is kívánták, csak ki volt hagyva a „Typographiá“-nak az egylet által való kiadási joga.

Június 12-iki keltezéssel az egyesület megkapta a vizsgálat költségeiről szóló hatósági végzést, melynek szövegét alább közlöm:

7381/1893. szám.

Tárgy.

Obadich János és Rédl György h. szakértők jelentése a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egyleténél elrendelt számadási és pénztárkezelési vizsgálat befejeztéről.

Végzés.

Miután Parall Ferenc kerületi esküdt, kiküldött hatósági biztos jelentése szerint az elrendelt szakértői vizsgálat Obadich János ur által 33 napon át és Rédl György ur által 32 napon át tényleg teljesített és befejeztetett és annak eredménye neki átadatott, ennél fogva Obadich János urnak szakértői díja 165 frt, azaz egyszázhatvanöt forintban, Rédl György urnak szakértői díja pedig 160 frt, azaz egyszázhatvan forintban ezennel megállapítatik és felhivatik a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének vezetősége, hogy e szakértői díjakat az egylet folyó bevételeiből a nevezett szakértőknek nyugta ellenében

fizesse ki, vagy amennyiben erre elegendő fedezettel nem rendelkeznek, erről tegyen jelentést, hogy e díjak az egyesület vagyonából fizetethessenek ki.

Miről Parall Ferenc kiküldött hatósági biztos, Obadich János és Rédl György urak tudomás, valamint a nevezett egyesület vezetősége miheztartás végett végzősen értesítetnek. Budapesten, 1893 június hó 12-én. A IV. kerületi előljáróság, mint I. foku iparhatóság: *Prohászka*, jegyző. *Pesti*, előljáró.

Ezenkívül még dr. Gold Simon ügyvéd 408 frt 87 kros és egyéb, a felosztásnál felmerült költségekről (gyűlési terembérek, nyomtatványok stb.) szóló 250 frtos számlákkal együtt 983 frt 87 krt tettek ki ezek a költségek.

A választmány, az 1893 március 26-án megtartott rendes évi közgyűlés határozatának megfelelően, Zaka Lajos elnöklete alatt egy tíz tagból álló alapszabálymódosító bizottságot választott¹ és ez a bizottság az alapszabálytervezetet kidolgozta, mely tervezetben az önképző-osztály ugyan még befoglaltatott, de az anyagi érdekek megvédéséről szóló pont kihagyásával. A tervezet a Typographia 1893 augusztus 18-iki számában lett közzétéve. Ezt az alapszabályt a választmány azonban egyelőre nem terjesztette fel a miniszterhez.

A nyomdatulajdonosok, miután az egyesület már minden, a tagok anyagi érdekeinek megvédésére vonatkozó pontot törölt az alapszabályokból és miután közben az alakulóban levő szakegyesület szeptemberben közzétett alapszabálytervezetéből látták, hogy ez fogja jövőben az anyaegyesület helyett az agitációt vezetni, 1893 november 29-én a IV. kerületi előljáróságnál lépéseket tettek arra vonatkozólag, hogy az egyesület továbbra is fennállhasson, de ezt, az alább közölt és a IV. kerületi előljáróságnál felvett jegyzőkönyv szerint, *kegyesen* a következő feltételekhez kívánták kötni:

„A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyesületének feloszlatása iránt alulírottak előadják, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete feloszlatása tárgyában a fő- és székvárosi Tanácshoz 1891 április 30-án 16348. szám alatt beadott, az egyesület feloszlatását célzó kérvénybeli kérelmet olyképpen kívánják módosítani, hogy amennyiben a nevezett egyesület tisztán a humanisztikus érdekeket folytatandja s az egyesületi vagyonból sztrájk- vagy egyéb magáncélokra semminemű összegeket nem fordít, az egyesület továbbra az ugynevezett árszabálybizottsággal semmiféle összefüggésbe nem hozatik, végre, ha szükségét látná az egyesület az egyesületi dolgok szempontjából valamely értesítőt tartani, tisztán ilyet, nem pedig más közlönyt tartson.

Kijelentik egyuttal, hogy az egyesület működése ellen, sem az 1890. év végén tartott sztrájk előtti, sem a sztrájk utáni időből kifogásuk nincs, ezek szerint előadott feltételek mellett az egyesület további működését nem ellenzik, hanem az alapszabályok illetően módosítása esetén és azon kikötéssel, hogy az egyesület felett állandóan egy hatósági biztos alkalmazása mellett és tekintettel arra, hogy a munkaadók adakozásából keletkezett az egyesületi vagyonnak egy része és tekintettel arra, hogy alulírott munkaadók bizonyos hányadban, bár önként az egyesület fenntartásához hetenként, illetve évenként bizonyos összegekkel hozzájárultak, kívánatos volna — épp úgy, mint az 1891. évi betegsegélyző törvény azt kontemplálja —, miként a munkaadók bizonyos hányadban a felügyelet tekintetében kiküldötteik által ezen jogukat gyakorolják, jelen egyesületnél is, a munkaadók bevonása mellett ezen felügyeleti jog gyakoroltassék, az egyesületnek további működését óhajtják. K. m. f. Felolvasatván, jóváhagyólag aláíratott.“

¹ Brikovics János, Feldmann Mór, Leitner Pál, Lipp Károly, Dobes Ignác, Neuwirth Lipót, Bauer Imre, Krehmann Lajos, Heinrich Károly, Gelberger Mihály.

Erre a jegyzőkönyvre, az 1893 december 31-én tartott választmányi ülés megbízásából az elnökség nevében Zaka Lajos a következő választ nyújtotta be:

Válasz a „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egylete“ feloszlása ügyében, a fővárosi panaszos munkaadókkal a IV. kerületi előljárásnál, 1893 november 29-én felvett jegyzőkönyvre.

Az említett egylet választmánya megbízásából van szerencsém a hivatkozott jegyzőkönyvre a következő észrevételeket tenni:

Mindenekelőtt köszönettel vesszük a munkaadók ama jóakarátát, amely abban nyilvánul, hogy bizonyos, általok jelzett feltételek teljesítése mellett nemcsak visszavonják az 1891. évi április 30-án 16.348. szám alatt a főváros tanácsához beadott feloszlási kérvényüket, de sőt — mint a jegyzőkönyv végén olvasható — még az egylet további működését is óhajtják.

Ezzel áttérünk azokra az óhajokra, amelyeket a munkaadók a jövőben teljesítendőnek vélnek, de amelyek már nagyrészt jelenleg is teljesültek.

Óhajtják, hogy az egylet tisztán a humánus céloknak éljen, ne vegyen részt és ne segíyezzen sztrájkokat és ha szüksége van közlönyre, tisztán egyleti közlönnyt tartson fenn.

Ezek az óhajok teljesültek; az egylet tisztán humánus céljainak él, sztrájkokban nem vesz részt és nem segíyez, amit legjobban bizonyít az, hogy az utóbbi időben néhány fővárosi és vidéki üzletben előfordult bérmozgalomba az egylet vezetősége nemcsak pénzzel, de még tanácscsal sem folyt be, hanem mindezt az egylettől teljesen függetlenül álló „Árszabálybizottság“ tette. — Ez utóbb említett bizottságot nem egyleti gyűlésen választották a nem egyleti tagok is, hanem egy a rendőrségnél bejelentett általános gyűlésen; így tehát e bizottsághoz — mint említők — az egyletnek és vezetőségének semmi köze.

Ha e bizottság tagjai, vagy maga az egész bizottság, oly dolgot követ el, ami törvénybe ütközik, ám tessék őket sujtani, de ne a vele semmiféle érintkezésben nem levő egyletet.

Ami az egyleti közlöny iránti munkaadó-kivánságot illeti, már ez is teljesült, amennyiben az egylet kiadásában 24 évig megjelent „Typographia“ lapot az egylet már ez évi január 14-ike óta nem adja ki. E lap tartalma és iránya ellen volt a munkaadóknak legtöbb kifogásuk, most azonban — nem lévén semmiféle lap — nem lehet semmiféle tartalmat vagy irányt akár helyeselni, akár kifogásolni. Egygyel több ok a békére és érintkezésre.

Ami a jegyzőkönyvben foglalt többi óhajt illeti, azok mind olyanok, hogy teljesítésük nem tőlünk, hanem törvényhozási intézkedéstől függ. Egyletünk magánegylet lévén, ott hatósági biztos nem szerepelhet; ha azonban a munkaadók részt akarnak venni az egyleti felügyeletben, úgy nekünk az ellen nemcsak kifogásunk nincs, de sőt szeretnők is: ezért azonban viszont mi meg azt kívánjuk, hogy járuljanak is bizonyos hányaddal a terhek viseléséhez, amit jelenleg egy pár (talán öt) kivétellel nem tesznek meg.

Ez válaszunk, aminek szives figyelembe vételét kérjük.

Budapest, 1894. A „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök egylet“-nek választmánya: *Zaka Lajos*, alelnök.

Parall Ferenc hatósági biztos a tanács utasítása folytán, már az egyesület választát megelőzőleg, 1894 január 14-én megtiltotta az egyesületnek azt, hogy a Typographiát tovább is kiadhassa. Az akkori parciális sztrájkok a nyomdatulajdonosokat rendkívül felizgatták és ezért közbenjárásukra a hatóság eltiltotta a lapnak az egyesület kiadásában való megjelenését. A nyomdatulajdonosok egyébként már az 1893 november 29-én felvett jegyzőkönyvben is tiltakoztak a lap kiadása ellen. A választmány az alapszabályra való hivatkozással, melynek értelmében a lapra minden tagnak joga van, hiába tiltakozott ezen

önkényes eljárás ellen, nem használt semmit sem. Ez a határozat 5 krajcár illetékemelését jelentett volna, mert külön kellett a lapot venni. Az 1894 január 25-én tartott rendkívüli közgyűlés erre való tekintetből a tagsági díjat 5 krajcárral leszállította, Zaka Lajos helyett pedig, ki, mint az egyesület tisztviselője nem jegyezhetette a lapot, Lipp Károly¹ választotta meg felelős szerkesztővé, Brikovics János pedig kiadóvá. Ezzel a Typographia legalább teljesen szabad orgánium lett és nem kellett miatta az egyesületnek újabb hatósági vexaturákat elszenvednie.

1894-ben, miután a választmány belátta, hogy a felfüggesztés még beláthatatlan időnkig sem lesz visszavonva, úgy határozott, hogy az alapszabályokat újabb átdolgozás után felterjeszti a belügyminiszterhez. Az 1894 április 8-án tartott közgyűlés az új tervezetet elfogadta és Egyessy Géza helyett Concha Károlyt választotta az egyesület elnökévé, aki azonban ezt a tisztséget nem fogadta el. A választmány ennél fogva Czettel Gyula nyomdatulajdonost kérte fel az elnöki állásra, aki a következőkben válaszolt a választmánynak, illetve az annak nevében eljáró bizottságnak:

„T. Neuwirth Lipót urnak. Helyben. Szives megkeresése folytán tisztelettel értesitem Önt, mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők együletének megbizottját, hogy a nekem felajánlott elnöki tisztséget csakis oly esetben foglalhatnám el, ha az egylet elvileg kimondja, hogy kizárólag jótékonyági, illetőleg segélyezési jellegű lévén, önképzőkori, lapbizottsági vagy árszabályügyi dolgokkal nem foglalkozik és az alapszabályok ily értelemben megváltoztatandók. Módosítandó volna az 50. §, hogy: Elnök csakis a főnökök vagy igazgatók sorából választható és pedig az általános betegsegélyző-törvény értelmében (?) mindig 3 (három) évre; az 55. §, hogy: Az alapszabályszerűen meghatározott segélyezések az elnök (vagy az elnöknek felelősséggel tartozó helyettes) utalványa alapján fizetessenek ki stb. Kellő helyen felveendő volna még, hogy az egylet működéséről havi Értesítőt bocsát ki és ezt minden tagnak és minden főnöknek díjtalanul megküldi. Továbbá: az egyesület tisztviselői egyuttal a választmány tagjai nem lehetnek. Ha a t. választmány ezen — csak tájékozással felsorolt — javaslataimat elfogadhatóknak és kivihetőknak tartja, szívesen kész vagyok ez ügyben tovább is tárgyalni. Maradtam kiváló tisztelettel Czettel Gyula.“

A közgyűlés tehát itt elszámította magát, mert az előbbi elnök nem kívánt semmi kikötést. Miután az elnöki állást sem Nagy Sándor nyomdatulajdonos, sem Fischer Ignác betüöntödétulajdonos nem volt hajlandó elfogadni, a július 22-én tartott rendkívüli közgyűlés mégis Czettel Gyulát választotta meg elnökévé, Zaka Lajos helyett pedig I. alelnökké Leitner Pál választotta meg.

A történelmi hűség okáért azt is fel kell említenem, hogy Czettel Gyula mint elnök mindent elkövetett, hogy az egyesület végre régi állapotába visszakerüljön s alapszabályokhoz jusson s a tanácsnál azonnal a vizsgálat befejezését és az eljárás beszüntetését kérte. Az augusztus hó 5-én tartott alakuló-ülésein Czettel Gyula elnök kijelentette, hogy miután óhaja, hogy egy új alapszabálytervezet készíttessék, kéri, hogy erre a célra egy bizottság választassék.²

¹ Lipp Károly 1908 február 21-én halt meg Budapesten. Minden tekintetben jó kolléga volt, 1885-től haláláig élénk részt vett a szervezeti mozgalomban, hosszú évekig szerkesztette a Gutenberget és felelős szerkesztője volt a Typographiának, s igen sokáig volt a lap kiadója is.

² Megválasztottak: Czettel Gyula, Lipp Károly, Neuwirth Lipót, Heinrich Károly, Szénássy József, Neuhausler Vilmos, Botsák Ferenc.

A bizottság 1894 október havában elkészült az új tervezettel. Az alapszabályból kimaradt az anyagi érdekek megvédésére vonatkozó rész, az egyesületi közlöny kiadásának joga és kötelezettsége. A segélyeknél osztályoztatott az özvegyi segély, megszorítottatott a tagdíjjal való hátralékbanmaradás. Az elnök személyére nézve kimondatott a tervezetben, hogy minden tag választható és az, hogy a mandátum három évre szól. A december 16-án és 30-án tartott gyűléseken ezt a tervezetet több lényeges módosítással elfogadták, azonban a végleges döntés az 1895-ben tartandó kongresszusra bízott.

Az 1895 március 17-iki választmányi ülés Czettel Gyula, Lipták Lajos, Wildner Alajos, Téri Sándor, Steiner Adolf, Neuhäusler Vilmos, Neuwirth Lipót és Balázs Károly tagokból álló bizottságot küldött ki, hogy a minisztertől az alapszabályok jóváhagyását és a felfüggesztés visszavonását kérje. A miniszter a küldöttségnek azt felelte, hogy az ügyet „tanulmányozni“ fogja s amennyiben magasabb állami érdekekbe nem ütközik, a kívánságnak mielőbb eleget fog tenni.

Ezt megelőzőleg különben a hatóság az egyesületi választmány sürgetésére végre maga is utasította a kiküldött hatósági biztost, hogy a vizsgálatot fejezze be és ennek anyagát saját észrevételeivel mielőbb terjessze be. A hatóság erre vonatkozó felszólítása a következő:

12.433/94. szám.

Tárgy :

Parall Ferenc ügyvéd, kerületi esküdt, mint a Magyarországi könyvnyomdások és betüöntők egyletének hatósági biztosa, a nevezett egylet tulajdonát képező, egy eladott ingatlanból befolyt vételár címén letétbe helyezi az I. Pesti Hazai Takarékpénztár terézvárosi fiókjának 86.084/g számú betéti könyvét 5141 ft 33 kr., azaz ötezerszáznegyvenegy forint harminchárom krajcár betéttel, 1893. évi november 29. napjáról kiállítva.

Határozat :

A letett összeg a 97. letét-naplószám alatt őrizetbe vétetik s felzetten felhivatik Parall Ferenc kerületi esküdt ur, mint a Magyarországi könyvnyomdások és betüöntők egyletének hatósági biztosa, hogy nevezett egyesület ellen elrendelt vizsgálatot mielőbb fejezze be és az 1893. évi 8698/IV. ker. számú határozattal közölt 39.664/4—10. számú belügyminiszteri rendelet értelmében véleményes jelentését mutassa be. Budapest, 1894 október 26. A IV. kerületi Elöljáróság: *Kühne Emil*, előljáró.“

A hatósági biztos azonban csak 1895 október havában terjesztette be a vizsgálat iratait a tanácshoz.

A VI. országos nyomdászkongresszus, mely az utolsóelőtti volt, 1895 április 14—16-án tartatott meg és majdnem kizárólag az alapszabály és az ügykezelési szabályok módosításával foglalkozott. A módosítások azonban nem mindenben feleltek meg az *akkori* egyesületi viszonyoknak. Humanitárius szempontból mindenesetre szép eszme volt az, hogy minden özvegy, tekintet nélkül arra, hogy törvényes vagy ezzel ellenkező házasságban élt-e az elhalt taggal, segélyben részesüljön, gyermekeivel együtt. Ez azonban nagyon messzemenő határozat volt az egyesület anyagi állapotához mérten. Miután azonban a kongresszus ezeket a segélyeket részben redukálta,¹ a hangulat annál élesebben fordult az előbbi

¹ 50 korona helyett 100 koronát (ötévi tagság után) és 500 korona helyett 300 koronát (tizévi tagság) állapított meg a kongresszus Rothenstein indítványára.

határozat ellen. Kár volt, hogy ezzel a kongresszusnak a munkanélküli segély egyenjogosítását kimondó határozata is veszélyben forgott. Ezen kívül azonban a kongresszus kompetenciáját illetőleg is megoszlottak a vélemények, amennyiben a tagok többsége nem akarta a kongresszus azon határozatát elismerni, hogy a közgyűlésnek a kongresszus a fóruma. Nemsokára a kongresszus után 800 tag egy rendkívüli közgyűlés egybehívását kérte a következő napirenddel: A központi rendkívüli közgyűlés által kiküldött kongresszusi tagok működésének elbírálása és az efelett való határozathozatal.

A gyűlés május 26-án tartatott meg s Janovits Ferenc határozati javaslatának elfogadásával a kongresszusi határozatokat elvetette. A határozati javaslat szerint „a kongresszuson felhatalmazás nélkül oly intézkedések vétettek fel az alapszabályokba, melyek az egyesületre nézve veszélyvel járnak, ennél fogva a közgyűlés kimondja, hogy a kongresszusi tagok eljárását helytelennek és érvénytelennek tekinti s a kongresszus határozatait csak annyiban fogadja el, amennyiben azok a mai közgyűlés által elfogadhatóknak találtnak. Együttal kimondja a közgyűlés, hogy az egyesület kongresszusokat nem kíván többé tartani. Az alapszabályokat pedig csak akkor fogadja el végleg, ha 1. csakis törvényes hátramaradottaknak adatik ki az özvegyi segély és pedig 5 évi befizetés után 50 forint, 10 évi után 250 forint; 2. ha az alapszabályokba felvétetik az a rendelkezés, hogy választmányi tagok csak oly tagok lehetnek, kiknek foglalkozásbeli tartozásuk nincsen; 3. a vidéki tagok a központi választmány választásánál együtt szavaznak a központi tagokkal és indítványokat küldhetnek be, melyeket a választmány napirendre tűz s amennyiben a választmány az indítványt nem támogatná, az egyesület költségén egy küldöttel képviseltethetik magukat. A vidéki kerületek önállóan működnek, esetleges felebbezés esetében másodfokon a központi választmány, harmadfokon pedig a központi közgyűlés dönt. E határozatoknak az alapszabályokba való beillesztésével a választmány bizatik meg, nemkülönbén megbizatik azzal, hogy a kisebb ügykezelési szabályokat megfelelően módosítsa és az alapszabályokat ezután terjessze fel a belügy-miniszterhez.“

A választmány újra átdolgozta az alapszabálytervezetet s első dolga volt abból egy példányt Parall Ferenc hatósági biztosnak beküldeni, ki úgy nyilatkozott, hogy amíg nem lesz jóváhagyott alapszabály, addig nem lehet az egyesületi állapotok rendbehozásáról beszélni. A választmány, miután 1895 július 6-án felterjesztette az alapszabályokat, arról értesült, hogy a hatósági biztosnak a felterjesztett alapszabályok ellen különféle kifogásai vannak; ilyen volt elsősorban az, hogy a betegsegélyző- és a rokkantsegélyző-pénztár, a munkanélküliek pénztára és az önképző-osztály egyesíttessék. Az önképző-osztály még benne volt az alapszabályokban, de miután a szakegyesület 1895 július 14-én megalakult, már mindenki tisztában volt azzal, hogy az önképző-osztálynak nincs célja.

A főváros tanácsa 1895 augusztus 1-én 31385/95. számú határozatával zár alá helyezte az anyaegyesület vagyont, ami arra vezethető vissza, hogy a budapesti nyomdászok megtették az árszabálymozgalom megindításához szükséges lépéseket. Ilyenformán nem sok kilátás volt arra, hogy a felterjesztett alapszabályok mihamar jóváhagyatnak.

Parall Ferenc hatósági biztos 1895 október havában 14263/95. szám alatt

beterjesztette véleményét a IV. kerületi előjárásnak, honnan az a tanácshoz került. A tanács 1895 december hónapban 49636/95. szám alatt a belügyminiszterhez terjesztette fel a két ládára való iratcsomót, honnét 1896 február 7-én 1256/96. szám alatt újra a tanácshoz kerültek vissza. A tanács 1896-ban 5512/96. szám alatt ismét a belügyminiszterhez küldte fel, hol az óriási módon felsaporodott, 15 kilogramm súlyu aktahalmaznak a sok vándorlás után — nyoma veszett. Egy okos ember valószínűen megkönnyörült rajta és így önkéntelenül beszüntette az egész, évekig huzódó vizsgálatot.

Az 1895 július 6-án felterjesztett alapszabályokat a választmány visszakérte és 1897 augusztus 15-én egy öttagu bizottságot választott egy új alapszabálytervezet kidolgozására.

A tervezetet a választmány 1897 november havában osztotta szét a tagoknak s miután Czettel Gyula elnök már a november hó 7-iki választmányi ülésen bejelentette, hogy a miniszteriumban az összes iratoknak nyoma veszett, határozatba ment, hogy az egyesület ellen folytatott vizsgálat és hatósági felügyelet megszüntetése tárgyában sürgős kérvény intéztessék a belügyminiszterhez. Az új alapszabálytervezetből, az 1895-ben benyújtott alapszabálylyal ellentétben, már kihagyatott az önképző-osztályra vonatkozó szöveg. Ezenkívül azonban más fontos ujitások is felvették az új alapszabályok szövegébe, melyek között fontos a rokkantsági segély osztályozása, a munkanélküliségi segélynél a napi segély bevezetése és a segélyezés időtartamának meghosszabbítása.

A tervezethez Zaka által készített kommentárban, melynek szövegét az új alapszabálytervezet helyett alább közlöm, különben már kidomborodik az új, tisztán segélyezéssel foglalkozó egyesület hatásköre.

Az alapszabálytervezet magyarázata.

Most, midőn az ország összes egyleti tagjai már megkapták az alapszabálytervezetet, kötelességünknek tartjuk azt röviden magyarázni, legalább a lényegesebb változtatásokat, már csak azért is, mert az idő rövidsége miatt német nyelvű szaktársaink is csak magyar példányokat kaphattak.

Mielőtt azonban a magyarázatokba bocsátkoznánk, felkérjük a kerületek vezetőségeit, hogy haladéktalanul tartsanak rendkívüli közgyűlést és a központban 1898 január 9-én tartandó közgyűlés előtt küldjék be az egyes pontokhoz nézetüket, hogy ne érhesse a központot az egyoldalú eljárás vádja.

Az alapszabályokban a legfontosabb változtatás az önképző-osztály elhagyása, aminek következtében az egylet teljesen segélyezővé válnék.

Ez az osztály az utóbbi években — amint tudjuk — éppenséggel nem felelt meg régi hivatásának, amennyiben nemcsak a hatósággal jött az egész egylet miatta összeütközésbe, de az oly tagokkal is, akik a többségnek a munkásszervezkedés tekintetében követett elveit nem helyeslik s ennek dacára mégis kötelesek voltak e pénztárba fizetni.

Ma már belátja minden osztálytudatos munkás, hogy a szervezkedést más téren kell fejleszteni: ez a tér a szakegylet és a lapbizottság; az igaz, hogy ez új terhet ró reánk, de a teherviselés következtében anyagi helyzetünk általánoságban javult, amit legjobban bizonyít az utolsó 10 év.

Mi nem valljuk azt az elvet, hogy minél kevesebb a segély, a nyomor következtében, annál jobb elvtársakká válnak a tagok, sőt inkább az az elvünk, hogy minél magasabb az illeték és így a segély is, annál kitartóbbakká a töke ellen való küzdelemben.

Ez az oka annak, hogy az önképző-osztály megszüntetése dacára sem

szállítottuk le az illetéket, mert ha ezt tesszük, úgy tönkre menne a rokkant-, özvegy- és árvapénztár s vele együtt a munkanélküli és viatikumpénztár is. Már pedig e két pénztár bukását, azt hisszük, egy tag sem kívánja.

Az önképző-osztályra eső 8 krt az alapszabálmódosító bizottság a segélyező osztályoknak szánta, aminek következtében a 70 kros illeték a következőképp oszlanék meg: betegpénztárra 30, rokkant-, özvegy- és árvapénztárra 15 és a munkanélküli pénztárra 25 kr. Megjegyezzük e helyen, hogy a vidéki tagok 60 kros illetékét nincs szándékunk emelni s az elosztás ebben az arányban történnék.

A betegpénztár eszerint körülbelül maradna a régi állapotban, mert ez megbirja a terhet. A rokkantpénztárra eső illeték is megmaradna és e pénztáron úgy vélünk segíteni, hogy a segélyt osztályozzuk, még pedig a következőképp:

I. osztály: Akik felszabadulásuk után az első négy hétben léptek az egyesületbe: 10 évi tagság, vagyis 520 teljesen befizetett hét után, hetenként 8 korona; 15 évi tagság, vagyis 780 teljesen befizetett hét után, hetenként 10 korona; 20 évi tagság, vagyis 1040 teljesen befizetett hét után, hetenként 12 korona; 25 évi tagság vagyis 1300 teljesen befizetett hét után, hetenként 14 korona segélyt kapnak.

II. osztály: Akik felszabadulásuk után később lépnek be, csak 15 évi tagság után kapnak segélyt, még pedig a következőképp: 15 évi (780 hét) tagság után 10 koronát, 20 évi (1040 hét) tagság után 12 koronát, 25 évi (1300 hét) tagság után 14 koronát.

A rokkantpénztár terhein könnyítendő, jónak tartjuk osztályozni az özvegyi végkielégítést is, még pedig a következőképp: Az özvegysegély 5 évi (260) heti tagság után 50 korona, 10 évi (520 heti) tagság után 300 korona, 15 évi (780 hét) tagság után 400 korona és 20 évi (1040 hét) tagság után 500 korona és egyszerismindenkorra szól.

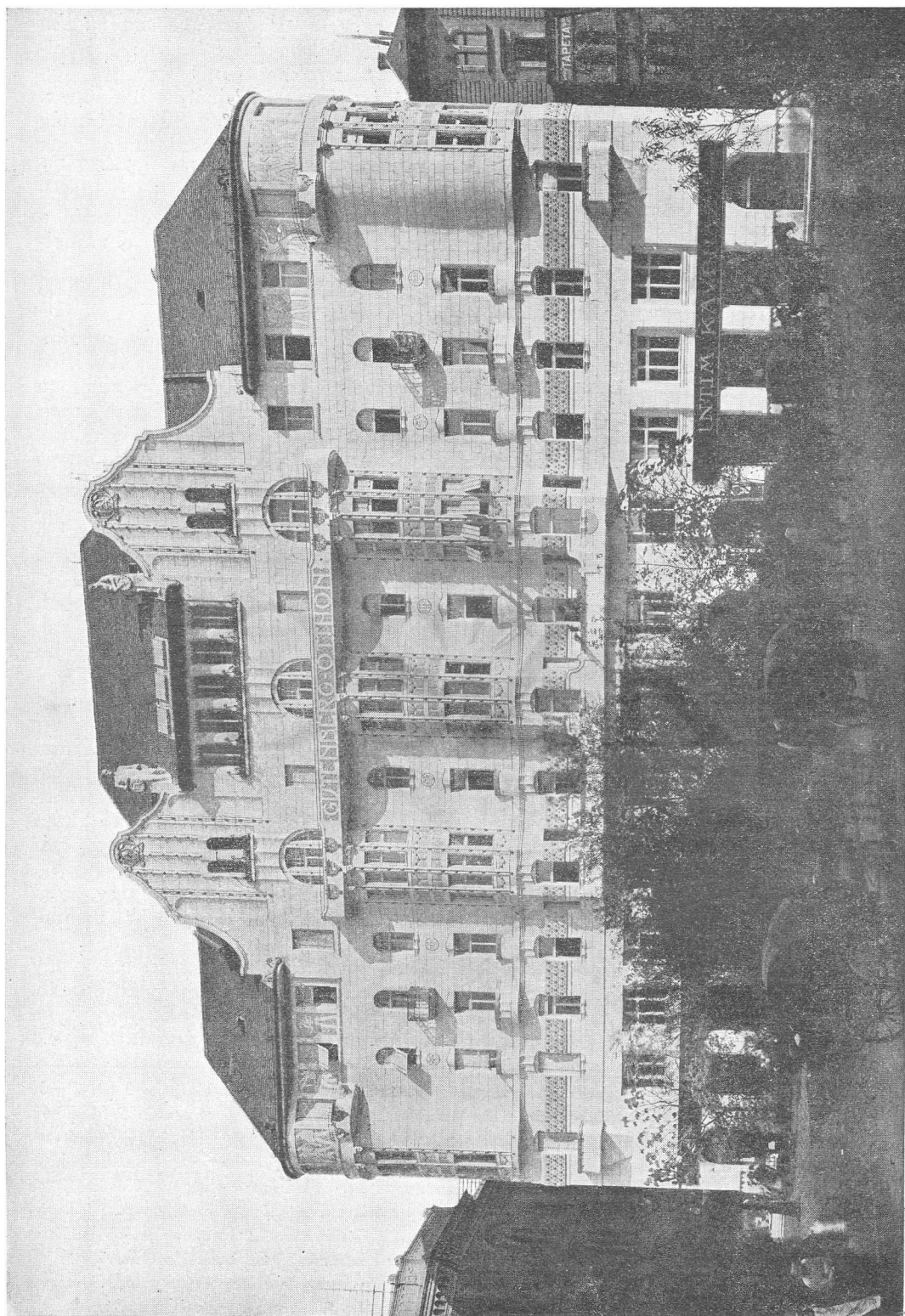
Az árvasegély megmaradna jelenlegi nagyságában és a jelenlegi várási idő mellett.

Tudjuk azt nagyon jól, hogy sok szaktársnak nem tetszik ez az osztályozás, mert ezáltal 1—2 évet veszít, tudjuk azt nagyon jól, hogy sok szaktárs csak a segély mellett beszél, de arról nem, hogy megbirja-e a pénztár ezt, vagy ha nem bírja meg, úgy emeljük az illetéket. Ám tessék az osztályozást elvetni, maradjunk meg a régi rendszer mellett, de akkor emeljük az illetéket 10 krral és a vidék is annyit fizessen, mint a főváros.

Különben az osztályozás mellett nemcsak mi, hanem az *igazság* és a *kormány* is szól, különösen az utóbbi, aki nem engedi a tagok megszerzett jogait kockára tenni a folytonos deficittel, ami pedig hogy fennáll, bizonyítja a következő tábla, amely szerint a rokkant-, özvegy- és árvapénztár vagyona a tagok számarányához képest, az utolsó öt év alatt, midőn már a kolozsvári egylet vagyona is nálunk volt, így alakult, illetőleg így fogyott:

	Vagyon	Tagok száma	Esik egy tagra forint
1892. évben --- --- --- ---	83.036·87	2375	34·97
1893. „ --- --- --- ---	84.508·10	2402	35·18
1894. „ --- --- --- ---	85.088·08	2640	32·23
1895. „ --- --- --- ---	90.070·74	3801	32·15
1896. „ --- --- --- ---	89.293·73	2820	31·31

Összehasonlítva tehát most azt, hogy 1892-ben egy tagra 34·97 frt törzsvagyon esett, míg 1896-ban csak 31·31 frt esik, úgy arra az eredményre jutunk, hogy egy tagnál 3·66 frt a deficit, ami 2820 tagnál 9969·20 frt deficitnek felel meg. Ez a tényleges számítás, nem pedig az, hogy a pénztár öt év alatt 5000 frttal szaporodott, mert ezzel szemben a tagok száma is szaporodott ötszázszal.

A budapesti egyesületi ház. Tervezte Vágó József.

Az osztályozás különben nem új: benne volt az a régi alapszabályokban is és csak egy bizonyos meg gondolatlan áramlat seperte el¹ és *benne van minden hasonló, velünk kölcsönösségben lévő egyesület alapszabályaiban is*. Például: Németországban 10—15 évi tagság után csak 4 frtot kap a rokkant, míg özvegyi végkielégítés és árvasegély egyáltalán nincs, dacára a 60 krajcáros illetéknek. Ausztriában 15 évi tagság után 4 50, 20 évi tagság után 5 frt, 30 évi tagság után 6 frt segélyt kap a rokkant, míg az özvegysegély maximuma csak 150—200 frt és az árvasegély 3 frt havonta, holott a heti illeték 65—72 kr. Svájcban 3 60 frank a rokkantsegély és árvasegély nincs a 105 centimes illeték mellett. Ezek velünk kölcsönösségben álló, sokkal gazdagabb egyesületek, mint a miénk; az osztrák egyesület 7000 taggal és 574.863 frt vagyonnal, a németországi 30.000 taggal 2.000.000 frt vagyonnal, a svájci pedig 1500 taggal és 159.427 frank vagyonnal bír, mi pedig csak 130.000 frt vagyonnal bírunk 3000 taggal szemben.

Szervezetünk különben is oly magas segélyt ad, aminőt más magánegyesület nem képes adni; a magántisztviselők egyesülete például 400 frtos rokkantsegélyt 30 frtos évi tagsági díj után ad 10 évi karencidőre. Ha azonban az illető belépő már 35 évnél idősebb, úgy a tagsági díj 45—64 frtig is emelkedik. Mi pedig rokkantsegélyt, özvegyi végkielégítést és árvasegélyt is adunk évi 7 80 kr. illetékért. No de mindezt nem azért hozzuk fel, mintha mi is biztosító intézetet akarnánk csinálni. De különben is mi van a *jelenlegi* alapszabályokban? Az, hogy a rokkantsegély 5 frt s az özvegysegély 75 frt s ezt csak egy közgyűlés emelte 6 frt és 250 frtra, ama reményben, hogy ezt a pénztár megbirja. Nem bírta meg. Nem akartunk visszamenni a régi 5 frtra, hanem e helyett visszamentünk a régi osztályozásra.

A régi tagok ez osztályozással semmit sem veszítenek, míg az újabbak vesztesége bőven kárpótolva van a munkanélküli segély és viatikum emelésével, mert hisz tagadhatatlan tény az, hogy e segélyeket a fiatalabbak nagyobb mérvben veszik igénybe, mint az idősek.

Most nézzük azt az óriási emelést, amely a munkanélküli segély és a viatikum tekintetében történnék.

A munkanélküli segély — mint tudjuk — eddig hat hétig tartott, ami harminc (30) vagy 42 forintnak felelt meg, e helyett most a segély 91 napig tartana napi 80 krral, ami 72 frt 80 krnak felelt meg. Az emelés tehát nőtlenül 42 80 kr., a nőnél pedig 30 80 kr. Ehhez járul még az is, hogy a viatikum — akár e segélyek felvétele után is — nem 120 napig, hanem 180 napig jár és naponként 60 krajcár.

E nagy előnyt, úgy hisszük, minden fiatal szaktárs belátja, épp úgy, mint a rokkant- és özvegysegély osztályozásának igazságos voltát belátják az idősebb tagok.

De hát az alapszabályokat módosító bizottságot nem is az idősek vagy fiatalok igényeinek kielégítése vezette munkájában, hanem az egyesület érdeke.

Elődeink alapították ezt az egyesületet; vagyonnal hagyták ránk s így a mi kötelességünk az, hogy ne csak fentartsuk, hanem a tagok arányához képest

¹ Az 1880 szeptember 2-án jóváhagyott alapszabályokban 10—20 évi befizetés után 3 frt, 21—30 évi befizetés után 4 frt, 31—40 évi befizetés után 4 frt 50 kr., 41—50 évi befizetés után 5 frt, 50 évi befizetésen túl 5 frt 50 kr. rokkantsági segély volt megállapítva. Az özvegyi végkielégítés fejében 50 frt, árvasegély fejében havi 4 frt segély fizettetett ki. Az 1887 március 20-án jóváhagyott alapszabályokban a rokkantsági segély 10 és ennél több évi befizetés után heti 5 frtban, az özvegyi segély 25 és 50 frtban volt megállapítva. Az 1901 február 16-án jóváhagyott alapszabályokban már két osztály van. Az I. osztályban a tagnak 10 évi befizetés után 10 korona, 15 évi befizetés után 12 korona, 25 évi befizetés után 14 korona, a II. osztályu tagnak 15 évi befizetés után 10 korona, 20 évi befizetés után 12 korona, 30 évi befizetés után 14 korona segélyre volt joga. Az özvegyi segély 5 évi befizetés után 50 koronában, 10 évi befizetés után 400 koronában, 20 évi befizetés után 500 koronában volt megállapítva.

szaporított vagyonnal hagyjuk utódainkra: a meglévő vagyon nem a mi szerzeményünk, hanem csak örökünk s így nem szabad azt elpocsékolnunk, hanem gyarapodva adni át örökösainknek, akik ezt épp oly joggal megkívánhatják, mint amily kényelmesen átvettük mi az örökséget elődeinktől.

Szaktársak! Fővárosiak és vidékiek! Jól megfontoljátok esetleges indítványaitokat, mert az alapszabálmódosító bizottság az önképző-osztály megszüntetését a szervezkedés érdekében tette, az illeték meghagyását és az osztályozást pedig azért ajánlja, mert csak így menthető meg az egyesület a deficittől, sőt csak így lehet a vagyont a tagok számaránya szerint gyarapítani.

Ezzel befejezzük magyarázatunkat, azzal a bocsánatkéréssel, hogy német nyelvű szaktársaink ne vegyék rossz néven, hogy csak magyar szöveget kaptak az idő rövidege miatt. Ez különben nem nagy baj, mert minden lényeges változtatást feltűntettünk. Budapest, 1897. évi december hóban. Az alapszabálmódosító bizottság megbízásából: *Zaka Lajos*.

Az alapszabályokat 1898 február 14-én nyújtotta be az egyesület a belügyminiszterhez, ahonnan azok 1898 május 11-iki keltezéssel 21871. V/b. szám alatt különböző észrevételekkel június hó végén újra visszaérkeztek. A miniszter a következő módosításokat kívánta:

Budapest székesfőváros tanácsa. 24631/1898. szám.

A magyar királyi belügyminiszter folyó évi május hó 11-én 21871. V/b. szám alatt kelt leirata a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének módosított alapszabálytervezete tárgyában.

H.

Ezen miniszteri leirat folytán értesíti a tanács a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Egyesületének vezetőségét, hogy módosított alapszabálytervezetere nézve a következő észrevételek merültek fel:

A módosított alapszabályok szerint a rokkantakat, özvegyeket és árvákat, valamint a munkanélkülieket és átutazókat segélyező osztálynál a segélyösszegek nagyrészt felemeltettek oly mérvben, hogy ebből kifolyólag az egyesület kiadásai jelentékenyen növekedni fognak.

Vajjon a nagyobb mérvű kiadások az alapszabályszerű jövedelmekből mindenkor fedezhetők lesznek-e? A szükséges tapasztalati adatok hiányában megállapítható nem volt.

Utasítatik ennél fogva nevezett egyesület, hogy e két osztálynak jelen szervezet melletti akadálytalan működését saját adatai alapján a legutolsó három évi zárszámadás felterjesztése mellett számszerűleg, kellően indokolva, pontosan mutassa ki.

Egyidejűleg pedig, miután ily természetű működési ágaknál a felmerülő kiadások a támadható különböző kedvezőtlen viszonyok következtében előre ugyszólván kiszámíthatatlanok, a tagok érdekeinek biztosítása szempontjából alapszabályaiba oly intézkedést is vegyen fel, mely az egyesület körébe tartozó két osztály akadálytalan működésének folytatását lehetővé teszi az esetre is, amidőn az alapszabályszerű jövedelem a felmerülő szükségletek fedezésére esetleg elégtelennek mutatkoznék.

Utasítatik továbbá az egyesület az iránt is, hogy alapszabályaiban mondja ki, hogy a sztrájkban résztvevő tagok segélyezésben nem részesülnek, végül pedig világosítsa fel, vajjon a 34. § utolsó sorában nem iratott-e tévedésből 520-szor helyett 260-szor.“ (Tényleg 520-nak kellett volna lenni.)

A miniszter tehát biztosítékot kívánt arra nézve, hogy az egyesület anyagi helyzete a felemelt segélyeket megbirja-e. A tagok igényeinek biztosítására egy tartalékalap létesítését követelte.

A július 10-én megtartott rendkívüli közgyűlés kimondta, hogy a miniszter kívánságának eleget tesz s az önképző-osztály vagyonaiból a rokkant-, özvegy- és árvasegélyző-pénztár, valamint a munkanélküliek pénztára javára tartalék-alapot létesít, mely alap e két pénztár évi többletének 10%-ával gyarapítandó. Az egyesület ezzel az új osztállyal a biztosítóintézetek sorába lépett. A miniszter által kért indokolás a július hó 10-én tartott rendkívüli közgyűlés határozatából július hó 15-én már be is nyújtatott s szövege a következő:

Nagyméltóságu Belügyminiszter Ur!

A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete ez évi július 10-én tartott rendkívüli közgyűlésének megbízásából, a belügyminiszteriumnak ugyan-csak ez évi május hó 11-én 21871/V. C. sz. a. kelt leiratára a következő magyarázó sorokkal válaszolunk:

Az igaz, hogy alapszabálytervezetünk szerint nagyobb lesz a rokkant-, özvegy- és árva-, valamint a munkanélküli és utassegély, de ezzel szemben igaz az is, hogy nagyobb lesz az illeték is. Eddig ugyanis a rokkant-, özvegy- és árvapénztár illetéke csak 12¹/₂ kr. volt, míg ezentul 15 kr. lenne; így van ez a munkanélküli és átutazópénztárnál is. Ez utóbbi pénztár illetéke 10 kr. volt, míg a tervezet szerint 25 kr. lesz.

Megemlítjük még, hogy a segély emelése csak látszólagos, amennyiben a segélyre való jogosultságot a mostani tervezet hosszabb időre szabja, mint az érvényben levő alapszabályokban van.

Jelenleg a munkanélküli segélyre joga van mindenkinek, aki 52 hetet befizetett, míg ez a jövőben — a később belépők részére — 104 hétben van megállapítva. Továbbá a mostani alapszabályok szerint a hat heti munkanélküli segély felvétele után csak 13 hétig kellett az illetőnek dolgoznia az újabb segélyre való jogosultságért, míg a tervezet szerint ehhez 26 hét kell. Ez osztállynál, a régi alapszabályoktól eltérőleg, kétféle osztályozást hoztunk be, ami a látszólagos több-kiadást, a nagyobb heti illetékekkel együtt, fedezi.

Igy áll a viszony a rokkant-, özvegy- és árvapénztárnál is; itt is két osztályt csináltunk, míg korábban csak egy volt: a 10 éves (520 hetes) tagság. Az új alapszabályok szerint a később belépők csak 15 évi (780 heti) befizetés után jogosultak a segélyre, ami nagy megszorítás, ha tekintetbe vesszük azt, hogy a jelenlegi 60 rokkant közül legalább is 20 van olyan, akinek ez új alapszabály-tervezet szerint nem járna segély. Hiányosak, az egyesületre anyagilag károsak voltak a most érvényben levő alapszabályok, amely hiányokon azonban a tervezet segítene.

Ami azt illeti, hogy gondoskodjunk az előre nem látható és így bekövetkezhető deficitről, erre vonatkozólag megjegyezzük, hogy a mostani alapszabályok értelmében fennálló önképző-osztály megszűnik az új tervezet szerint és az egylet kizárólag segélyző lesz, s az önképző-osztálynak a múlt évi mérleg szerint meglevő 12.356 frt 36 kr. készpénz- és értékpapír-vagyonából a két osztály javára — felerészben mindegyiknek — külön tartalék-alapot létesítünk, amely tartalék-alap a két pénztár esetleges feleslegének 10%-ával is növelendő évenként. Ezt a pontot a most felterjesztett módosított tervezetbe, az általános határozatok III. pontjául, bele is vettük.

Ami a három utolsó év mérlegét a munkanélküli és átutazópénztárra, valamint a rokkant-, özvegy- és árvapénztárra vonatkozólag illeti, ezt szintén felterjesztjük, ámbár ez is felesleges, mert az alapszabályok megerősítése esetén egészen más pénzügyi kulcs szerint járunk el: több lesz az illeték, részben hosszabb lesz a segélyre való jogosultsági idő és nagyobb lesz a segély is.

A gyakorlatban való kivihetőséget vagy kivihetetlenséget a jövő bizonyítja be, de az utóbbi esetben áldozatkészségünkkel majd segítünk a bajon.

Álljon itt e két pénztár három utolsó évének mérlege:

1. A munkanélküli és átutazópénztár bevétele, kiadása, többlete vagy hiánya, tisztán az illetékekből, az áthozat és kamatok nélkül:

			bevétel	kiadás	+ vagy -
1895-ben	---	---	15.944·65	14.225·16	+ 1719·49
1896-ban	---	---	17.143·40	15.723·98	+ 1419·42
1897-ben	---	---	17.027·95	21.046·02	- 4018·07

E kimutatás szerint a munkanélküli és átutazópénztár az utolsó három év alatt tőkéből 879 frt 16 krt vesztett, aminek oka az 1897. évi páratlan rossz munkaviszony, de amely veszteség az újabb beosztás és magasabb illeték mellett csakhamar fedezetre talál.

2. A rokkant-, özvegy- és árvapénztárra vonatkozólag álljon itt a következő három évi mérleg, amely szerint ennek a pénztárnak bevétele, kiadása, többlete vagy hiánya, tisztán az illetékekből, az áthozat és kamatok nélkül:

			bevétel	kiadás	+ vagy -
1895-ben	---	---	18.449·30	19.803·43	- 1354·13
1896-ban	---	---	19.635·25	20.415·52	- 780·27
1897-ben	---	---	19.700·28	21.958·22	- 2258·94

E kimutatás szerint a rokkant-, özvegy- és árvapénztár a három év alatt 4393 frt 34 kr. deficitet tüntet fel, de ez megtérül a kamatokkal, amelyeket nem számítottunk.

Tekintetbe véve a fennebbieket, mi a legnagyobb reménnyel nézünk a jövő elé, mert — szerintünk — a segélyek osztályozása következtében a segélyek nemcsak hogy nem emeltettek, de sőt inkább megszorítottak, dacára az illetékek emelésének.

Ami a miniszterium amaz észrevételét illeti, hogy a sztrájkban résztvevők ne részesüljenek munkanélküli segélyben, ha kell, ennek is eleget teszünk, habár ez felesleges, mert a tervezet szerint ugyanis csak azok kaphatják e segélyt, akik munkaadók részéről történt 14 napi felmondás következtében és e 14 nap kitöltése után lépnek ki, vagy akik az ipartörvény értelmében rögtön hagyják abban a munkát. E módosítást mint 42. §-t szurtuk a tervezetbe.

Végül megjegyezzük, hogy a 34. § utolsó sorában tévedésből van 260-szor, mert ehelyett 520-szor teendő. Továbbá, hogy a §§ a 42. §-tól egyet ugranak, mert a régi leírásban e tekintetben hiba volt.

Indokainkat tekintetbe véve, tisztelettel kérjük tehát a nagyméltóságú belügyminiszter urat, hogy alapszabályainkat megerősíteni sziveskedjék. Ezt annál inkább bátrak vagyunk tenni, mert egyesületünk Magyarországon a leggazdagabb és legnépesebb egyesület, amely 38 éves fennállása óta több mint egy millió forintot fizetett ki segélyekre és a jövőben fokozottabb mérvben teszi ezt.

Ama reményben tehát, hogy kérésünk meghallgatásra talál, maradtunk a nagyméltóságú belügyminiszter urnak köteles tisztelettel

az 1898. évi július hó 10-én tartott rendkívüli közgyűlés megbízásából,
Czettel Gyula elnök, Morócz Jenő jegyző.

A pozsonyi egyesület, miután az országos nyomdászegyesülethez való csatlakozását a belügyminiszter elutasította, az ausztriai nyomdászszövetséggel kölcsönöségi viszonyba óhajtott lépni. A választmány az ausztriai szövetség kérdésére azt válaszolta, hogy a kölcsönösség megkötésébe bele nem egyezik, mivel alapszabályai nemsokára jóváhagyatnak és így a pozsonyi egyesület is csatlakozhatik az országos egyesülethez.

A november hó 1-én tartott választmányi ülés kizárólag az egyesület betervezett alapszabályáival foglalkozott és elhatározta, hogy a belügyminiszterhez egy küldöttséget meneszt, melynek Czettel Gyula, Müller Ágoston, Concha

Károly, Krammer Lipót, Krausz Soma és Novitzky N. László voltak tagjai. Perczel Dezső, az akkori belügyminiszter azonban nagyon kimérten fogadta a küldöttséget s az a kihallgatásról a legpesszimisztikusabb érzéssel távozott.

A rendőrség zaklatásai következtében — melyekről máshol van szó — október 30-án általános nyomdászgyűlés tartatott, melyen többek között szóba került az egyesület felfüggesztésének kérdése is és erre vonatkozólag a következő határozati javaslatot fogadta el:

„Tekintettel arra, hogy egyesületünk távol áll minden politikai és társadalmi mozgalomtól, csupán csak mint segélyező-egylet működik, amelynek nemcsak nyomdai munkások, hanem közel 100 nyomdatulajdonos tagja is van;

tekintetbe véve azt, hogy 38 éves fennállása alatt több mint egy millió forintot fizetett ki tagjainak segélyül és jelenleg is 150.000 forint vagyona és 3000 tagja van;

tekintetbe véve, hogy az elmúlt időhöz arányitva, a jövőben még nagyobb mértékben segít tagjai segélyezésénél az állam és községek terhein;

elvárja a mai nyomdászgyűlés a miniszteriumtól, hogy egyesületünket nem felfüggeszti vagy pláne feloszlatja, hanem annak alapszabályait, amelyeket teljesen az általa kívánt módosítások szerint már másodsor nyujtottunk be — pártatlan információk után — megerősíti; hogy továbbra is élhessen nemes céljának: a betegek, rokkantak, özvegyek, árvák, munkanélküliek és utazók segélyezésének.“

Az alapszabályok jóváhagyását közben a választmány — miután 1898 július 15-én már benyújtotta volt az új tervezetet és azok teljesen a miniszter óhaja szerint készültek — novemberben megsürgette, azonban eredmény nélkül.

Ebben a helyzetben a választmány nem tehetett mást, minthogy különféle határozatokkal iparkodott az alapszabálynélküliség okozta hinárból kilábolni. Az 1899 január hó 8-iki választmányi ülés Jászai Samu indítványára kimondta, hogy a felterjesztett, de még mindig jóvá nem hagyott alapszabályok alapján kell eljárni. A választmány, illetve a közgyűlés, az 1887-ben megerősített alapszabályoktól már amugy is sok dologban eltért, mert a helyzet erre rákényszerítette. Felemelte az illetéket 50 krról 70 krra, felemelte a rokkantsegélyt 5 frtről 6 frtra, az özvegyi segélyt 50 frtről 250 frtra. Bevezette a viatikumnál a napi segélyt. A január 20-án tartott rendkívüli választmányi ülés megbizta Novitzky és Zaka tisztviselőket, hogy az érvényben levő alapszabályok 66. §-a e) pontja értelmében egy tervezetet dolgozzanak ki, melynek alapján az egyes segélyezési osztályok rossz pénzügyi helyzetén segíteni lehetne. Az április hó 16-iki közgyűlés elfogadta a következő határozatokat: A tagdíj felemeltetett 70 krra, a beiratási díj leszállított 3 és 1 frtra; bevezette az osztályozást a betegeknel, rokkantaknel, munkanélkülieknel és özvegyeknel és felemelte részben a segélyt, részben a segélyezési időt is.

Ez a határozat május 1-én lépett életbe és annak életbeléptetéséhez a hatóság is hozzájárult. Miután így az alapszabály fő pontjait a közgyűlés életbeléptette, ez magával vonta a mellékponatok életbeléptetését is és így a választmány ettől az időponttól kezdve teljesen a miniszternél levő alapszabályok értelmében járt el.

Az 1899 október 1-i választmányi ülés megbizásából Czettel Gyula és Novitzky N. László Halmos polgármestert keresték fel, hogy őt az alapszabályok jóváhagyásának megsürgetésére felkérjék. Azonban csak a Bánffy-kormány bukása után, midőn szabadabb szellem kezdett lengedezni, vették elő a belügy-

miniszteriumban az alapszabályok ügyét és 1900 augusztus havában végre a tanács utján megérkezett a miniszter alább közölt határozata:

Másolat. Magyar királyi belügyminiszter. 133.866. b. sz.

Budapest fő- és székváros közönségének.

Ámbár a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyesülete ellen még az 1894. évben elrendelt vizsgálat során súlyosabb beszámítás alá eső szabálytalanságok derültek ki és bár a nevezett egyesület azáltal, hogy az utóbbi időben oly módosított alapszabályok alapján működik, melyek a belügyi kormányhatóság által láttamozva nem voltak és így érvényeseknek nem tekintethők, miáltal újabb szabálytalanságot követett el, mindazonáltal, tekintettel arra, hogy most már tagjainak anyagi támogatása és segélyezése képezi az egyesület működésének kizárólagos célját és feladatát, ezuttal a nevezett egyesület irányában a további megtorló intézkedésektől eltekintek s az egyesület működésének még hivatali elődöm által történt felfüggesztését ezennel megszüntetem és az önhatalmulag módosított alapszabályoknak következő megváltoztatását rendelem el: 1. A 42. §-nak szövegezése helyett — tekintettel az 1884. évi XVII. t.-c. 144. §-ában foglalt határozmányra — a következő világosabb szöveg veendő fel: „Esetleges munkabeszüntetés (sztrájk) alkalmával az egyesület a sztrájkban résztvevőknek semmiféle segélyt nem adhat. 2. A 42. §-ra való tekintettel a 2. §-nak f) pontja olyképp módosítandó, hogy az egyesület a hasonló célu európai egyesületek közül csak azokkal szemben gyakorolhatja a kölcsönösséget, illetve csak azokkal léphet kölcsönösségi szerződésre, amelyeknek alapszabályai a sztrájkok esetére való segélyezést szintén kizárják. 3. A régi alapszabályok 54. §-ára való tekintettel az 50. §-ban kimondandó, hogy az elnöki tisztséget csakis munkaadó tag viselheti. 4. A választmánynak legalább egyharmadrésze munkaadó tagok sorából alakítandó. Erről a fő- és székváros közönségét utasítással mult évi május hó 31-én 16.612. szám alatt kelt jelentésére, a csatolmányok visszaküldése mellett ezennel értesitem. Budapest, 1900. évi július 5-én. A miniszter helyett Széll Ignác államtitkár.“

A miniszter követelései között mindenesetre sok abszurdum volt, mert például az, hogy senki se kapjon semmiféle néven nevezendő segélyt, ha árszabálymozgalom van, túl ment a határon. A legigazságtalanabb volt azonban az, hogy az elnök továbbra is a nyomdatulajdonosok sorából választandó. Ezek közül alig egy pár fizette az egykori ugynevezett főnökilletéket és ha ezért nekik az alapszabály egyenlő jogot biztosított az igazgatásban, ezzel már túl mentünk a köteles előzékenység határán. A legnagyobb abszurdum volt tehát még külön olyan kizárólagossági jogot követelni részükre, hogy a választmánynak legalább egyharmada munkaadókból álljon.¹ A választmány szeptember 30-án rendkívüli közgyűlést hívott egybe, mely elfogadta a belügyminiszterhez az alapszabályok ügyében felterjesztendő felirat szövegét. Elfogadta még a közgyűlés a választmány azon indítványát, hogy a tagdíj a rokkantsegélyző-pénztár javára heti 20 fillérrel emeltessék. A miniszterhez intézett felirat szövege a következő:

Nagyméltóságu Belügyminiszter Ur!

A „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egyesületé“-nek ez évi szeptember 30-án tartott rendkívüli közgyűlése, amely a szabályok értelmében hivatott egybe, az alapszabályaira a nagyméltóságu Belügyminiszter Ur által tett és ez évi július 5-én kelt megjegyzésekre — az idemellékelt közgyűlési

¹ A „Vorwärts“ ez alkalommal ismét heves támadást intézett az egyesületi vezetőség ellen a munkaadó elnök miatt; pedig a tagok akkor még igazán ártatlanok voltak ebben a dologban.

jegyzőkönyv szerint — a következő határozatokat hozta, ugyancsak a közgyűlés alábbi indokolása következtében:

1. A 42. §-t a leirattól még továbbmenőleg a következőképp fogalmaztuk: „Esetleges munkabeszüntetések (sztrájkok) alkalmával az egyesület nem nyújt senkinek sem munkanélküli segélyt vagy elutazási segélyt. (L. Ipartörvény 144. §.) Sztrájk esetén csak temetési és betegsegély, rokkant-, özvegy- és árvasegély nyújtatik, az e segélyek valamelyikére az alapszabályok szerint már korábban jogosultaknak.

E pont indokolása: Mi tovább megyünk a nagyméltóságú Belügyminiszter Ur leiratánál, amennyiben sztrájk esetén nemcsak a sztrájkban résztvevőknek, de azoknak sem adunk munkanélküli vagy elutazási segélyt, akik már előzőleg lettek munkanélkül. (Az utóbbi pont, mint jogi abszurdum, a gyakorlatban nem alkalmaztatott.)

2. A 2. § f) pontját, a miniszteri leiratnak megfelelően, a következőképp módosítottuk: „Minden európai hasonló célú nyomdászegyesület irányában, ha azok alapszabályaink 42. §-ának is megfelelnek, a szigorú kölcsönösség gyakorlása, a kölcsönösségi szerződés alapján.”

Indokolás: Készséggel teszünk eleget a miniszteri leirat e kívánásának, nemcsak azért, mert a külföldi egyesületek sem segélyezik, mint ilyenek, a sztrájkokat, hanem főleg azért, mert a kölcsönösség mindig csak azokra a pontokra vonatkozik, amelyek a mi alapszabályainkban benne vannak.

3. Az 50. §-t az 1887 március 20-án megerősített alapszabály 54. §-a értelmében módosítottuk, amint a miniszteri rendelet is kívánja; e szakasz tehát így módosulna: „az elnök, aki az üzlettulajdonosok sorából választandó”. Ehhez indokolás nem is szükséges, mert eddig is mindig munkaadó volt az elnökünk és jelenleg is az.

Az 54. § második bekezdéséről azonban be kellett vennünk ugyancsak az 1887 március 20-án megerősített alapszabály 58. §-ának második bekezdését, amely így szól: „Ha a nyomdatulajdonos urak közül az elnöki állást senki elvállalni nem akarná, ez esetben az elnök a segédek sorából választandó.”

4. Ennek a pontnak teljesítése, azaz, hogy a választmány egyharmadrésze munkaadó legyen, nemcsak felesleges, de teljesen lehetetlen is. Felesleges azért, mert hisz a tiszteletbeli tagok jogai biztosítva vannak az alapszabályok 3. §-ának utolsó és az 50. §-nak második bekezdésében, azaz résztvehetnek az egyesület igazgatásában és kezelésében, továbbá választók és választhatók. Lehetetlen pedig azért, mert tiz oly munkaadó tagunk, aki a tiszteletbeli tagságért járó 20 fillért a tag munkásaiért fizetné, nincs is.

Itt megjegyezzük, hogy az államnak a fővárosban négy, a fővárosnak pedig egy üzlete (nyomdája) van, de ezek közül egy sem tiszteletbeli tag, mert az alapszabályszerű 20 fillért egyleti tag munkásai után egyik sem fizeti. Ezek a nyomdák a következők: az Államnyomda, Egyetemi nyomda, Vasuti és Főpostanyomda, továbbá a székesfőváros házi nyomdája. Ily körülmények között, midőn sem az állam nyomdái, sem a székesfőváros nyomdája nem támogat bennünket humánus törekvéseinkben, szerintünk nagyon indokolatlan kívánság az, hogy ezek is résztvegyenek az egyesület ügyeinek vezetésében, karöltve talán azokkal a munkaadókkal, akik ellenséges érzületet táplálnak vagy teljesen közönyösek a segédek anyagi támogatása iránt.

Nagyméltóságú Belügyminiszter Ur! Midőn e 4. pontot felvette alapszabályaink módosításának követelményei közé, valószínűleg a munkaadók 1893 november hó 29-én kelt amaz előterjesztése vezérelte, amelyben ők — tévesen az 1891. évi betegsegélyző-törvényre hivatkozva — az egyesület vezetésében részt követeltek. Ebben az időben, de nem a betegsegélyző-törvényre hivatkozva, volt kérésüknek némi alapja, amennyiben tekintélyes részük még tiszteletbeli tag volt, ma azonban már nem azok. A betegsegélyző-törvényre való hivatkozás nem állja meg helyét azért sem, mert ez csak a törvényes pénztárakra

vonatkozik, amelyekbe a munkaadók az egyharmad képviseltetésért egyharmad illetéket is fizetnek, míg a mi egyesületünk nem törvényes pénztár, hanem magán egyesülesen alapuló egyesület, amelyben a főnökök tagsága nem kötelező, hanem csak tiszteletbeli és nem egy harmadrészt, hanem csak egy hetedrészét fizetnek, nem a törvényes, hanem csak a tiszteletbeli tagságért.

Ezek eredményeként és hogy a tiszteletbeli tagok jogai világosabban körül legyenek írva, az 50. § második bekezdését úgy módosítottuk, hogy: „minden rendes és tiszteletbeli tag“, a régi szövegezésű „rendes tag“ helyett.

Mindezeket tekintetbe véve, tisztelettel kérjük a Nagyméltóságú Belügyminiszter Urat, hogy alapszabályainkat megerősíteni sziveskedjék.

Ezzel kapcsolatban azonban, egyesületünknek egy másik, majdnem hasonló című egyesülettel való össze nem tévesztése és a jövő érdekében, még a következő változásokat kérjük alapszabályainkban:

A cím: Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesülete.

Indokolás: Szükséges ez azért, hogy könnyebb megkülönböztetés történhessék közöttünk és a hasonló című szakegyesület között.

A 4. § második bekezdése így szólna: „A járulék jelenleg 160 fillérben van megállapítva, amelyből a betegsegélyező-pénztárra 60 fillér, a rokkant-, özvegy- és árvapénztárra 50 fillér, a munkanélküliek és utazók pénztárára 50 fillér esik.“

Indokolás: A nagy munkapangás következtében a rokkantak száma annyira szaporodik, hogy a jelenlegi heti illeték mellett decifittel küzd az egyesület ez ága; 50 éven felül levő munkanélkülit sem a magán-, sem az állami intézetek nem alkalmaznak s így ezek, mint rokkantak, az egyesület terhére esnek. Indokolásunkat azonban legjobban védi az, hogy a tagok e teher viselésére hajlandók, mert a rendkívüli közgyűlés el is fogadta azt.

A 22. §-t a következőképp módosítottuk: „A rokkantság, vagyis a könyvnyomdászati, betűöntői vagy más, az illető tag által folytatott foglalkozásra való teljes munkaképtelenség az egyleti orvosok által kimutatandó, jogérvényesen azonban csak választmányi határozattal mondható ki.“

Indokolás: Ez a változtatás szükséges azért, mert a fővárosban három egyesületi orvosunk van s a szakorvos nagyon tág fogalom.

A 41. § negyedik bekezdésébe befűztük, hogy azok, „akik önhibájuk miatt bocsáttattak el vagy önként léptek ki, csak az esetben kapnak segélyt, ha a kilépés megtörténte után egy más üzletben legalább 14 napig dolgoztak és befizettek.“ Ennek indokolása felesleges, mert hisz enélkül könnyen szerezhetne mindenki jogot a segélyre.

Végül megjegyezzük, hogy a 8. és 39. §-nál némi stiláris módosítást tettünk, ami azonban a régi szöveg értelmének megfelel.

Abban a reményben, hogy — amugy is eleget téve a Nagyméltóságú Belügyminiszter Ur kívánalmainak — kérésünk meghallgatásra talál, tisztelettel kérjük alapszabályainknak a fennebbi módosítások szerint való megerősítését.

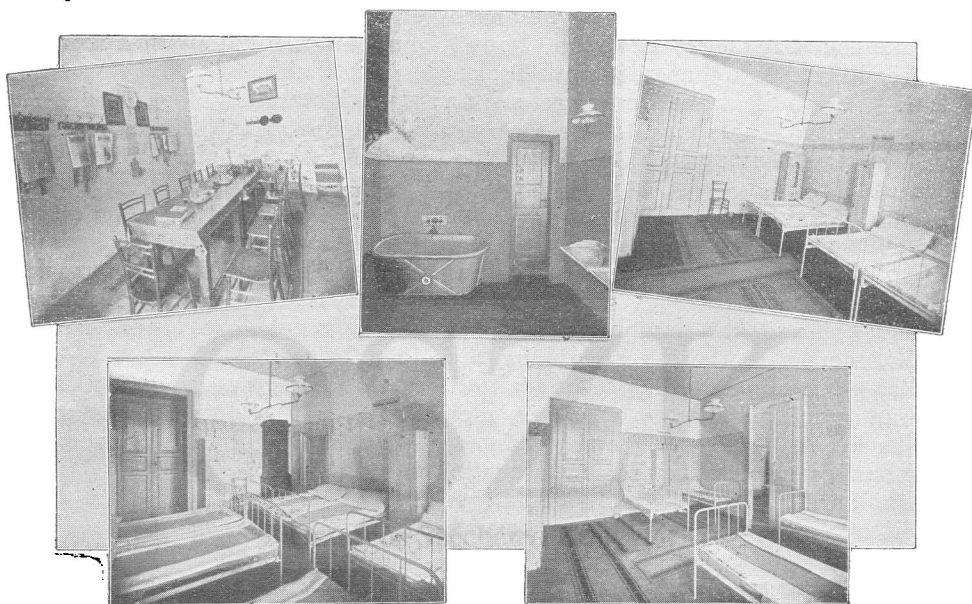
Az 1900. évi szeptember 30-án tartott rendkívüli közgyűlés megbízásából: Budapest, 1900. évi október hó 8-án. *Sándor József*, jegyző. *Czettel Gyula*, elnök.

Szeptemberben a IV. kerületi előljárástól az egyesület elnöksége idézést kapott, hogy az annak idején lefoglalt és letétbe helyezett egyesületi vagyon kiadására vonatkozólag benyújtott kérvényére a szükséges meghatalmazást bemutassa. A választmány azt határozta, hogy a székesfőváros tanácsánál letétben levő egyesületi vagyont — támaszkodva a belügyminiszter 1900 június 5-én kelt és az egyesület feloszlását is megszüntető határozatára — kiveszi és ennek végrehajtásával az elnök bizatik meg.

1901 február 16-iki keltezéssel 112805. szám alatti határozatával a belügyminiszter az alapszabályokat végre nyolc évi keserves vajudás után jóvá-

hagyta és azok április hóban kézbesítették az egyesület elnökének. Harmincnyolc évi fennállás után egyesületünk teljesen megcsonkított hatáskörrel tisztán segélyező-egyesületté kényszerítetett átalakulni, miután két legfontosabb szervét — az önképző-osztályt és a Typographiát — elszakították tőle. Hogy mennyiben vált ez az átalakulás önerőnkől ily hatalmasra fejlesztett intézményünk javára vagy a szervezet hátrányára, arról a mai történetíró még nem nyilatkozhat; a vállvetett szervezkedési munkálkodás azonban az utóbbi évtizedben oly óriási eredményeket mutathat fel, amilyenekre az azelőtti évtizedekben nem találunk példát.

A szervezet minden ágazata megtalálta a maga fejlődésének útját, amelyen haladva és megerősödve bátran fog majdan szembeszállni az eléje gördülő akadályokkal.

A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szállóegyesülete budapesti helyiségei.

A felfüggesztés utolsó akkordja volt a belügyminiszter 1901 április 3-áról keltezett 9674/V. számú leirata, melyben a főváros tanácsát az egyesület lefoglalt vagyonának kiadására utasította. A tanács azonban csak szeptember 20-án értesítette az egyesületet a vagyon átvételére vonatkozó határozatról, egyúttal 1463 korona 72 fillér kezelési díjat követelvén. Az egyesületnek ezen díj elengedése iránt a tanácshoz benyújtott kérelme elutasított, a közgyűlés azonban 1902-ben, Kurfürst Miksa városi képviselő és egyesületi alapítótag felszólalása után elengedte. A vagyont az egyesület 1903 márciusban vette át a tanácstól, miről a következő okmány tanuskodik :

„Jegyzőkönyv, felvétel 1903 február 18-án a székesfővárosi központi pénztára helyiségében az ott letétben levő egyesületi vagyon felvétele alkalmából. Jelen voltak: Parall Ferenc hatósági biztos, Czettel Gyula egyesületi elnök, Steiner Adolf egyesületi pénztáros, Novitzky N. László egyesületi számvevő és Gábor Döme egyesületi jegyző. A letétben elhelyezett egy darab 17350. számú betéti könyvecske 27 frtról, egy darab 79395/g. számú 59.256 frt 25 krról, egy darab 79397/g. számú 33.803 frt 10 krról szóló betéti könyvecskek, 1022 korona

73 fillér készpénz és négy darab 200—200 koronáról szóló 4⁰/₀-os járadék-kötvény. A felsorolt értéktárgyak átvételtek és kellő módon nyugtáztattak. Kelt mint fent. — Jegyzőkönyv, felvételtek 1903 március 4-én a Hazai Első Takarékpénztár terézvárosi fiókjánál. Jelen voltak: Czettel Gyula egyesületi elnök, Steiner Adolf egyesületi pénztáros, Novitzky N. László egyesületi ellenőr és Neuhausler Vilmos egyesületi tag. Tárgy: Az egyesületi vagyon átvétele és újbóli elhelyezése. A 17350., 79395/g. és 79397/g. számú betéti könyvecskékre elhelyezve volt pénzek felvételtek és $\frac{1}{2}$ alatt idecsatolt jegyzék szerint a betett tőke 186.258 kor. 08 fillér, tőkésített kamat 87.386 kor. 64 fillér, folyó kamat március hó 4-ig 1612 kor. 18 fillér, összesen 275.256 kor. 90 fillér egy új 39528. E/2. számú betétkönyvecskére elhelyeztetett; ehhez a készpénzben felvett 1022 kor. 73 fillér hozzácsatoltatott a 17350. számú 27 frtról szóló betéti könyvecske, ugyszintén a négy darab 200—200 koronáról szóló járadékkötvény az egyesületi pénztárosnak megőrzés végett átadatott. Kelt mint fent.“

A segélyző-egyesület 1890—1901-ig.

A segélyző-egyesületre vonatkozó fontosabb dolgok nagyrészt már felsoroltam az egyes fejezetekben és így itt már csak a még megemlítésre méltó eseményekről kívánok megelékezni.

Az egyesület országosítását nem minden vidéki nyomdászegyesület fogadta valami nagy örömmel, mert a nagyobb és így életképesebb egyesületek irtóztak a tagdíjak emelésének gondolatától, másrészt pedig féltették autonóm jogukat, mert tudták, hogy ezeket a központosítás elvének fentartása mellett idővel feltétlenül bizonyos korlátok közé kell majd szorítani. Azt persze nem vették tekintetbe, hogy az országosítás mily hatalmas szervezeti erőt rejt magában és az illetékemelés az egyes segélyezési ágazatoknál mutatkozó bajok orvoslására szükséges. Alig kezdte meg az országos egyesület működését, a munkanélküliségi segély 4 frtról 5, illetve 7 frtra, a segélyezési időtartam pedig 4 hétről 6 hétre emeltetett fel. (1887.)

Az egyesület a renitens vidéki egyesületeket, miután azok a csatlakozásra kitért határidő alatt az országos egyesületbe be nem léptek, a kölcsönösség megszűntetésével óhajtotta engedékenységre bírni, ami ebben az esetben teljesen indokolt álláspont volt.

A Klagenfurtban tartott 1890. évi ausztriai nyomdászkongresszus, melyen egyesületünket Steiner Adolf kolléga képviselte, kimondta, hogy amennyiben egyes magyarországi nyomdászegyesületek 1890 december 21-ig nem csatlakoznak az országos egyesülethez, azokkal a kölcsönösségi viszonyt 1891 január 1-én megszünteti. Ugyanekkor azt is kimondta ez a kongresszus, hogy a viatikum 25 kilométerrel számítva naponként 50 krajcár és hogy az utaskönyvek (nyugtá-könyvek) a hazai nyelven kívül még két más nyelvű szöveggel látandók el.

A viatikumra vonatkozó határozatnak az egyesület, melyet egyébként már a temesvári önképző-osztályi kongresszus is elfogadott volt, szintén eleget tett, de egyelőre 40 krajcárról 50 krajcárra, azután a téli hónapokban (októbertől márciusig) 60 krajcárra emelte fel a viatikumot.

A wieni könyvnyomdászok egyesülete, a Verein der Buchdrucker und Schriftgiesser Niederösterreichs 1892 június havában ünnepelte alapításának ötvenéves évfordulóját, melyen Bauer Imre képviselte a Magyarországi könyv-

nyomdászok segélyző-egyesületét. Az ezen alkalomból Höger Károly kolléga által mesteri tollal megírt és a wieni nyomdászegyesület által kiadott, az egyesület ötven évi történetét tárgyaló munkáról már megemlékeztem. Az ugyanekkor megtartott osztrák nyomdászkonferencián egyesületünk képviselője a választmány utasításához képest azt követelte, hogy a viaticum minden tagnak fizetessék ki, ha az a beiratási díjat már lefizette.

Az 1892. évi rendes közgyűlés elfogadta az önképző-osztályok Temesváron tartott konferenciájának határozatait és az özvegyi végkielégítést 250 frtra emelte fel s megbizta a választmányt az alapszabályok szükségszerű megváltoztatásával. Ugyanezen évben az országosítással járó munkák elvégzésére, ideiglenes minőségben, Novitzky N. László szaktársat alkalmazta a választmány, akinek alkalmaztatását azután a közgyűlés is tudomásul vette.

Az 1893. évi rendes közgyűlés egy statisztikai bizottságot választott, mely munkájával 1894-ben készült el. A statisztika egész Magyarországot felölelte és kiterjedt a munkaidőre, munkabérekre, lakás- és ételmi viszonyokra, valamint az összes nyomdai személyzet létszámának foglalkozási szak szerinti megállapítására. A munka az egyesület kiadásában jelent meg.¹ A január 22-én tartott rendkívüli közgyűlés elvetette a Klauzál-utcai ház felépítésére vonatkozó indítványt; ezen határozat után a ház a választmány a hatóság beleegyezésével 12.400 forintért eladta. A dolgot akkor elhamarkodták, mert ma az a ház, illetve telek még egyszer annyi értéket képvisel. 1894 január 1-től kezdve lépett életbe az utazási igazolvány, mely külföldön már több év óta használatban volt, de Magyarországon 1894-ig csak nyugtakönyvvel utaztak a tagok. Ez az újítás megkönnyítette az ellenőrzést és a vidékkel való elszámolást, mi azelőtt nem volt teljesen megfelelő. 1892-től kezdve bevezettetett a vidéki kerületeknél a rendes havi leszámolás, az azelőtti évenkénti leszámolás helyett, mely intézkedést szintén a kellő ellenőrzés tett szükségessé. Ugyanakkor lépett életbe a temesvári önképző-osztályi konferencia határozata értelmében a központosított törzskönyvvezetés is, melyre szintén égető szükség volt, mert az országosítás alkalmával ez elkerülte a szaktársak figyelmét. A hiányok pótlása ezután sok nehézségbe ütközött és csak többszöri erőfeszítésre lehetett a vidéki tagok befizetéseire vonatkozó adatokat az egyes kerületektől megszerezni.

1895-ben a választmányt és a közgyűlést is a betegsegélyző-pénztári deficit miként való megszüntetésének kérdése foglalkoztatta és ez a kérdés azóta állandóan aktuális. Az 1891. évi XIV. t.-c. életbeléptetésével párhuzamosan emelkedett a betegsegélyző-pénztár kiadása és ez a szimptoma azóta ugyiszólván állandó jelleget öltött. A fent említett közgyűlés elé egész indítványozón érkezett a betegsegélyző-pénztár bajának orvoslására. Az indítványozók egy része

¹ A bizottság tagjai voltak: Wildner Alajos, Wagner, Sailler-Szende Lajos, Heinrich Károly, Leitner Pál, Bauer Imre és Novitzky László. A munka címe: Magyarországi könyvnyomdászstatisztika 1894-ről. Budapest, 1895. 4°, 36 oldal. A Magyarországi könyvnyomdászok egylete kiadása. Az egész Magyarországot magában foglaló statisztika adatai szerint 1895-ben az adatokat beküldött 554 nyomdában 250 művezető, 128 korrektor, 2652 szedő, 396 gépmester, 113 nyomó és 47 szedő-nyomó, 509 gépmester- és 366 nyomótanonc, 1573 szedőtanonc, 734 segédmunkás és 1108 segédmunkásnő volt az országban. A körforgógépek száma 31, a gyorsajtóké 767, a taposóajtóké 522, a kézisajtóké 232. A 9 órai munkaidő 175 nyomdában 2105 lanult munkásnál volt érvényben. A betüöntők száma 8 öntődében 71 segéd és 28 tanonc.

a táppénzt az első husz héten napi 50 krajcárban, husz héten tul pedig napi 1 forint 50 krajcárban kívánta megállapíttatni. Mások viszont a betegek által fizetendő tagdíjból óhajtották a deficitet fedezni. A közgyűlés azonban heves vita után a tagdíjnak heti 5 krral való felemelését fogadta el, a választmányinak a táppénznek 52 héten át napi 75 krra való leszállítására vonatkozó indítványával szemben.

Az 1896 október hó 18-iki rendkívüli közgyűlés kimondta, hogy a budaiak olvasóköreit feloszlattja. Az Ébredés-dalkör ugyanekkor beolvadt az önképző-osztályba. A Brünnben tartott osztrák nyomdászkongresszuson az egyesületet Lipp Károly szaktárs képviselte. Az 1896. évi közgyűlés megvonta a Typographia-dalkör és a budai könyvtár szubvencióját.

1897 december 19-én ülte meg Steiner Adolf, ki a legelső állandó hivatalnok volt az egyesületnek, 25 éves szolgálati jubileumát, mely alkalomból a diszgyűlésen és az esti mulatságon meleg ovációkban volt része. A szaktársak értékes ezüst Gutenberg-szoborral ajándékozták meg, az egyesület pedig évi 200 frttal emelte amugy is csekély fizetését. A viatikum összegét általában 180 napig járó napi 60 krajcárra emelte fel a gyűlés.

Az 1898-ban Grazban tartott osztrák nyomdászkongresszuson az egyesületet Novitzky N. László képviselte. A kongresszuson szóba került a pozsonyi egylet több mint egy évtized óta huzódó csatlakozásának kérdése; a kongresszus, tekintettel a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egylete akkori helyzetére, midőn az egy hatósági biztos uralkodása alatt állott, elhatározta, hogy a pozsonyi egyesülettel egy ideiglenes szerződést köt, azzal a feltétellel, hogy ez azonnal megszűnik, ha a budapesti egylet intézkedési szabadságát visszanyeri. A fiumei egylet csatlakozására vonatkozólag a nemzetközi titkárság felkérte, hogy ebben az ügyben a két egyesületnél interveniáljon. Wodianer Fülöp elhunyt nyomdatulajdonos 1000 koronát, a Szent István-társulat (Stephanum-nyomda) pedig szintén 1000 koronát adományozott az egyesületnek.¹

Az 1899 május 6-iki közgyűlés életbeléptette a jóváhagyásra váró alapszabályokat és ezzel egyidejűleg az önképző-osztály is megszűnt, mert hatáskörének megnyirbálása után már amugy sem volt képes céljának megfelelni. Csak a régi önképző-egylet nevéhez fűződő események szép emlékei maradtak belőle az utókorra. Az önkényesen életbeléptetett alapszabályokban — mint erről már más fejezetben szó volt — egészen új alapokra lett fektetve a segélyezés. Az új alapszabály értelmében a heti illeték jelenleg 1'60 korona. Ez illetékért a következő segélyeket nyújtja az egyesület:

1. Betegsegélyt, ha a tag felszabadulása után 4 héten belül lép be, 26 heti befizetés után, ha pedig később lép be, 52 heti befizetés után, egy teljes éven át naponként 2 koronát, az év letelte után fél segélyt, ezután végkielégítést, vagy 520, illetve akik felszabadulásuk után nem 4 hét alatt, hanem később léptek be, 780 heti befizetés után rokkantsegélyt. Temetési költségül minden tag után 100 korona jár.

¹ Az egyesület ötven év alatt összesen 3000 korona adományban, illetve hagyományban részesült: Ács Károly 200 koronát, Rácz Ádám 800 koronát, Wodianer Fülöp 1000 koronát és a Stephanum-nyomda igazgatósága 1000 koronát adott az egyesületnek. Az egyesületnek adományozta 369 frt vagyonát az 1901 ben feloszlott Budapesti Hírlap nyomdájának dalárdája is.

2. A rokkantsegély a 4 héten belül belépőknek 520, a később belépőknek 780 heti befizetés után hetenként 10 korona; 780, illetve 1040 hét után hetenként 12 korona; 1300, illetve 1560 hét után hetenként 14 korona.

3. Az özvegyi végkielégítés, tekintet nélkül a belépés idejére, 260 hét után 50 korona, 520 hét után 400 korona, 1040 hét után 500 korona.

4. Az árvasegély, szintén tekintet nélkül a belépés idejére, havonként minden árvának 8 korona, ami az apa 520 heti befizetése után jár.

5. Munkanélküli segélyt a 4 héten belül belépők 52, a később belépők 104 heti befizetés után kapnak; a segély 91 napig tart *helyben* és naponként 1'60 korona. Az újabb segélyre való jogosultsághoz újabb 26 heti befizetés szükséges. A 91 napi *helyi* munkanélküli segély után a tagnak még joga van 180 napi utazási segélyre, amely naponként 1'20 korona.

6. A naponkénti 1'20 korona utazási segélyre joga van minden más tagnak is, ha az illető felszabadulása után 4 héten belül lép be, úgy rögtön, ha később lép be, úgy 13 heti befizetés után.

7. A munkanélküliek és betegek nem fizetnek illetéket.

Mivel az 1899—1900 közötti idő egyéb eseményeit már a többi fejezetekben felsoroltam, itt még csak a két következő év egyes érdekesebb epizódjait kívánom felemlíteni.

1900-ban a könyvnyomtatás feltalálásának 500. évfordulója alkalmából a világ összes nyomdászai ünnepelték Gutenberg nagymesterünket s Németországban, Mainzban, ahol Gutenberg találmányának első termékeit közrebocsátotta, június 23—26-ig nagy országos ünnepélyek keretében ülték meg e napot; ugyanekkor avatták fel a Mainzban létesített Gutenberg-muzeumot és ugyanezen alkalommal tartotta alakuló ülését a mainzi Gutenberg-Gesellschaft című tudományos társulat, mely a könyvnyomtatás történetére vonatkozó adatok felkutatását és tudományos alapon való feldolgozását és egyes, Gutenbergtől eredő ösnyomtatványok reprodukálását tűzte ki feladatául. A mainzi ünnepélyre a segélyező-egyesület képviselőjében Wagner Károly küldetett ki.

A budapesti nyomdászok június 24-én szintén nagyobb szabású ünnepély keretében ülték meg e napot. A vigadó nagytermében matinéval egybekötve, amelyen dr. Dézsi Lajos, magy. tud. egyetemi könyvtárőr méltatta a könyvnyomtatás fejlődését, Bokányi Dezső pedig munkásszempontból ismertette a könyvnyomtatás jelentőségét. A fővárosi nyomdászok a segélyező- és a szakegyesülettel együttesen egy Gutenberg-Album¹ című, illusztrált, tartalmas alkalmi füzetet bocsátottak ki, mely méltóan illeszkedett be a szép ünnepély keretébe. A Typographia ezen alkalomból szintén diszkiadásban jelent meg. Ugyanekkor Temesvár, Sopron, Kassa városok nyomdászai is nagyobb ünnepséggel és alkalmi lapok kiadásával ünnepelték meg e nap jelentőségét.

A segélyező-egyesületben az 1900—1902. években, sőt az egész szervezetben lábrakapott az elmaradhatatlannak látszó személyeskedés. A divatba jött körlevél-harc révén keletkezett „hecc“-ek bizonyos mértékben gátolták ugyan a higgadt tanácskozást, de ennek a mozgalomnak nem volt komolyabb háttér és így mihamar véget ért, ámbár 1901-ben a személyeskedések következtében

¹ Gutenberg-Album. Kiadják a budapesti nyomdászok és betűöntők. Szerkesztette Novitzky N. László. Budapest, 1900. 4° 48 oldal, 21 illusztrációval.

a választmány is leköszönt. 1901-ben a választmány — mivel a rendőrség egyes utazó szaktársakat jogtalanul letartóztatott — egy beadvánnyal fordult az akkori belügyminiszterhez, melyben e visszás állapot megszüntetését kérte. Az akkori belügyminiszter azonban még válasza sem tartotta érdemesnek azt a dolgot. Csak három év múlva, a Fehérváry-kormány alatt, sikerült ezt a kérdést egy miniszteri rendelet útján szabályoztatni.¹

Mozgalmat indított 1901-ben a választmány a taggyűjtés érdekében és ily célból magyar-, német- és szerb-nyelvű felhívásokat bocsátott ki. Ez az akció azonban nem nagy eredménnyel járt.

Az 1901 szeptember 2-án Wienben tartott osztrák nyomdászkongresszuson a segélyző-egyesületet Grünfeld Sándor képviselte. A kongresszus kimondta, hogy az osztrák nyomdászszövetség vezetősége utasíttassék, miszerint a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesületével újabb kötetű kölcsönösségi szerződésbe azt a kongresszusi határozatot is foglalja be, hogy a kölcsönösség csak oly Magyarországból jövő tagokra terjed ki, akik elutazásuk előtt úgy a segélyző-, mint a szakegyesületnek is tagjai voltak. A kongresszus a pozsonyi egylet kölcsönösségi szerződését 1902. évi december hó 31-ig meghosszabbította. A pozsonyiak a kongresszuson ismét a munkaadó-elnök ellen tettek kifogást.

A szakegyesület.

Az előbbi fejezetben említést tettem az alakítandó szakegyesületről. A szak-egyesületet főként a segélyző-egyesület ellen az 1890. évi árszabálymozgalom után tett feljelentések, másrészt pedig a szervezkedés visszafejlődése tették szükségessé. A feljelentő segédeknek és a nyomdatulajdonosoknak legfőként az önképző-osztály, illetve annak a tagok anyagi érdekei megvédésére irányuló működése ellen volt kifogásuk. A vezetőség nemsokára ezután egy különálló árszabálybizottságot alakított, hogy az egyesület ellen áskálódókat lecsendesítse. Ezáltal azonban az önképző-osztály elvesztette jelentőségét és közönséges olvasó-körre degradálódott. A Typographia már ekkor szóba hozta, hogy a szervezeti

¹ A rendeletet Kristóffy belügyminiszter 1905 november 26-án bocsátotta ki az egyesületnek ugyanezen év október 23-án küldöttéleg átadott kérelmére. A rendelet hiteles szövege a következő:

138. 113931/1905. III—a. B. M. számú körrendelet. A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesülete utazó tagjainak szabadon utaztatása. (Valamennyi törvényhatóságnak.) A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesülete hozzám benyújtott kérvényében azt panasolja, hogy az egyesület utazó tagjai a hatóságok s azok közegei részéről folytonos zaklatásoknak és toloncozásnak vannak kitéve, jöllehet azok az egyesület alapszabályai értelmében 180 napig 1 korona 20 fillér napi segélyben részesülnek s így csavargóknak, munkakerülőknek nem tekinthetők.

Mínthogy a toloncolás csak a 9389/1885. szám alatt kelt belügyminiszteri körrendelettel kiadott toloncozábilzat 2. §-ában felsorolt osztályokba tartozó személyekre alkalmazható, ennélfogva felhivom címet, miszerint intézkedjék az iránt, hogy a Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-Egyesületének munkakeresés céljából utazó tagjai, akik az egyesület által kiállított igazolvánnyal el vannak látva és így napi 1 korona 20 fillér utazási segélyben részesülnek — ha csak törvénybe, miniszteri rendeletbe, vagy más fennálló jogszabályba ütköző cselekményt el nem követtek, vagy közbiztonsági szempontból kifogás, illetőleg gyanu alá nem esnek —, az alantas hatóságok s azok közegei részéről utazásukban ne akadályoztassanak, illetőleg azok csavargókkal és munkakerülőkkel ne egyforma bánásmódban részesíttessenek. Ez a körrendelet Fiuméra is kiterjed. Budapest, 1905. évi november hó 26-án. Kristóffy s. k.

ügyeket egy különálló egyesületben kellene intézni, és egy szakegylet alakítását javasolta. A feljelentések következtében előállott helyzet csak siettetten ennek az eszmének a megvalósítását és az 1893 június hó 4-én tartott általános nyomdászgyűlésen Zaka Lajos indítványára kimondatott, hogy: „Miután a jelenlegi árszabálybizottság nem felel meg a céljának, amennyiben még anyagi áldozatot sem igen hoz fennállása érdekében a szaktársak legnagyobb része, a bizottság meglevő tőkéjével alapíttassék egy szakegylet.“

Az árszabálybizottság erélyes agitációt indított a szakegyesület megalakítása érdekében. A Typographia hétről-hétre foglalkozott e kérdéssel és szeptember 29-iki számában már az alapszabálytervezetet is leköszölte.

Az alapszabálytervezetet a következő sorok kíséretében ajánlja a Typographia a szaktársak figyelmébe :

„Ismeretes a szaktársak előtt az árszabálybizottságnak az a szándéka, hogy a jelenlegi gyűjtési rendszer helyett egy rendes befizetéssel járó szakegyletet alapítson. Az alább következő alapszabálytervezet eltér a Magyarországon jelenleg fennálló szakegyletek alapszabályaitól, amennyiben nekünk az önképzésre és a munkanélküliek segélyezésére itt van országos egyesületünk, hanem azok helyett inkább ellentállási pénztár akar lenni az angol egyesületek példájára.“

A szakegyesület feltétlenül meg tudott volna felelni az önképző-osztály által reája átruházandó hatáskörnek, ámbár kezdetben, nem lévén a tagság, mint az önképző-osztálynál kötelező, sokkal kedvezőtlenebb anyagi viszonyok és keretek között folytatta volna működését. Előnye volt az önképző-osztályal szemben, hogy a segéd munkásokat és munkásnőket is magához vonzotta. Az ellentállási pénztár ideáját azonban a szakegyesület keretében nálunk nem lehetett megvalósítani. Ekkor azonban még senki sem gondolt az önképző-osztály megszüntetésére, hanem inkább a segéd munkások és munkásnők szervezésére.

Az 1893. évi október 29-iki nyomdászgyűlés, amelyen a szakegyesület alapszabályait vitatták meg, a következő magyar- és német-nyelvű körlevéllel hivatott egybe :

Meghívó. Alulírott bizottság tisztelettel meghívja a szaktársakat a folyó hó 29-én, délelőtt 10 órakor, a Schmitzberger-féle vendéglőben (Baross-utca 47) tartandó *általános nyomdászgyűlésre*, melynek tárgyai a következők: 1. Elnöki és pénztári jelentés. 2. Szavazatszedő-bizottság választása. 3. Négy bizottsági tag és ellenőr választása. 4. A szakegyleti alapszabály előterjesztése, megvitatása, esetleg elfogadása. 5. A netáni indítványok és kérdések. A bizottság tisztelettel kéri a szaktársakat, hogy minél számosabban jelenjenek meg.

Budapest, 1893 október hó 20.

Az árszabálybizottság.

A nyomdászgyűlés elnöke Zaka Lajos, jegyzője Salzman Lajos volt. A napirend többi pontjainak letárgyalása után Zaka Lajos hosszabb beszédben fejtegette a szakegyesület előnyeit és szükségességét és végül felhívta a jelenvoltaikat, hogy mondják ki a szakegylet megalakítását. Bauer Imre a megalakítandó szakegyesületnek az egész országra való kiterjesztését és a tagok közé a nyomdai segéd munkások és munkásnők felvételét ajánlotta; ez az elv azonban csak később érvényesült a maga teljességében. Az alapszabálytervezet szerint, melyet az 1893. évi gyűlés egyhangulag elfogadott, a választmánynak joga van a könyvnyomdákban és betüöntödékben alkalmazott segéd munkásokat és munkásnőket is rendes tagokul

felvenni, akik azonban csak fél illetéket fizetnek és fél segélyt kapnak. Az egyesület egyelőre csak a fővárosra terjesztette ki hatáskörét.

Az ugyanekkor megválasztott árszabálybizottság: Zaka, Szénássy, Bauer, Leitner a következő héten felterjesztette az alapszabályokat a belügyminiszterhez. A benyújtott alapszabály szövege a következő pontokat tartalmazta:

A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesülete alapszabályai.

Az egyesület neve, székhelye, célja és eszközei.

1. §. Az egyesület neve: „A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesülete“.

Az egyesület székhelye: Budapest.

2. §. Az egyesület célja és eszközei: 1. Tagjainak szakbeli és szellemi kiképzése. 2. Tagjai kölcsönös érintkezésének előmozdítása és a szaktársi szeretet és összetartozandóság érzetének fejlesztése, társas összejövetelek és multságok által. A tagok szellemi és anyagi érdekeinek megóvása.

E célok elérésére szolgálnak: a) a beiratási díjak, heti járulékok és minden más, az egyesület javára befolyó bevételek, mint multságok jövedelmei, egyesek vagy testületek adományai stb., b) szakoktatás, előadások és felolvasások tudományos, műszaki és közgazdasági kérdésekről, c) pályázatok hirdetése szak- és tudományos munkákra, d) egyesületi könyvtár és olvasószoza fentartása, e) ének-kar alakítása, f) munkanélküli tagok segélyezése, g) jogvédelem a tagok részére, h) díjtalan munkaközvetítés a tagok részére, i) statisztika vezetése.

A tagok kötelességei és jogai.

3. §. Az egyesület rendes és pártoló tagokból áll.

4. §. Rendes tag lehet minden könyvnyomdász és betüöntő, aki 30 kr. beiratási díjat és 10 kr. heti járulékot fizet. E járulékot azonban a közgyűlés a körülményekhez képest felemelheti vagy leszállíthatja. (37. § c.)

A választmánynak jogában áll a könyvnyomdákban és betüöntődékben segéd munkásokul vagy munkásnőkül alkalmazottakat is rendes tagokul felvenni, akik azonban csak fél illetéket fizetnek és fél segélyt kapnak.

5. §. Beiratási díjat nem fizetnek azon segédek, akik tanulóidejük letelte után négy héten belül felvételre jelentkeznek.

6. §. Pártoló tag mindenki lehet, ki az egyesület gyarapodásához egyszer és mindenkorra nagyobb összeggel hozzájárul vagy legalább oly nagy évi járulékot fizet, mint egy rendes tag. A pártoló tagok azonban tisztséget nem viselhetnek és választói jogot nem gyakorolhatnak, más tekintetben azonban a rendes tagokkal egyenjogúak.

7. §. Oly tagok, kik vagy elutaznak, vagy katonai kötelezettségük teljesítése végett bevonulnak és kilépésük napjáig járulékaikat rendszeren befizették, visszatérésük esetében — ha 14 napon belül jelentkeznek — felmentvék a beiratási díj alól és tagokul tekintetnek.

8. §. Ha valamely tag heti járulékaival hat hétig hátralékban van és a választmány felszólítására sem egyenlíti ki tartozását, kilépettnek tekintetik.

9. §. A munkanélküli tagok heti illetéket nem fizetnek.

10. §. Ha valamely tag az egyesület érdekei ellen vét, az egyesületből kizáratik, a kizártnak jogában áll ügyét a közgyűlés elé terjesztetni, ha felebezését a választmánynál 14 nap alatt írásban benyújtja.

11. §. Választó és választható minden rendes tag, a szavazói és választói jog személyesen gyakorolhatik.

12. §. Minden tagnak jogában áll a könyvtárt használni, minden önképzésre szolgáló cselekményeiben részt venni és azokat minden elfogadható módon támogatni.

13. §. Minden tag, aki 10 hét óta az egyesülethez tartozik, a munkaadója és közte előfordulható vitás esetekben jogvédelemre tarthat igényt.

14. §. Ha azonban a választmány az illető ügyet — az egyesületi ügyész meghallgatása után — bírói ítéletre alkalmatlannak vagy bizonytalan kimenetelűnek találja, úgy jogában áll a jogvédelmet kérelmezőt elutasítani.

15. §. Minden tag, ki 52-szer befizetett, munkanélküliség esetében segélyre tarthat igényt.

A segély kezdetét és nagyságát, valamint tartamát a pénztár állapotához képest a közgyűlés határozza meg. Ha a pénztár állapota megengedi, a közgyűlésnek joga van bármely szükségben levő tagnak — a tag szükségéhez mérten — rendkívüli segélyt is adni.

16. §. A segélyezés elmarad, ha az illető tagtól azt a választmány — kellő indokolással — megvonja, valamint akkor is, ha a tag a neki ajánlott munkát semmis okokból visszautasította. Ez ellen azonban a közgyűléshez lehet felebezni. (10. §.)

17. §. Ha valamely munkanélküli tag el akar utazni, úgy ez utiköltségül két heti segélyt kap.

18. §. Ha az elutazott tag hat héten belül visszatér, a visszatérés napjától számított hat hétig munkanélküli segélyre nem tarthat igényt.

19. §. Akik hadgyakorlatra bevonulnak, nem kapnak utisegélyt, ha azonban visszatértükkor munkanélküliekké lesznek, részesülnek a munkanélküli segélyben.

20. §. A tényleges szolgálatra bevonulók szintén nem kapnak utiköltséget és visszajövetelük után még legalább tizenháromszor kell befizetniök, hogy joguk legyen a segélyre.

21. §. Ha valamely tagról bebizonyul, hogy a segélypénzt jogtalanul vette fel, köteles azt záros határidő alatt az egyesületnek visszafizetni, ellenkező esetben az alapszabályok 10. §-a lép érvénybe. A teljes visszafizetésig a tag minden segélyezéséből ki van zárva.

22. §. Az egyesület, beszerzett adatok alapján, munkát közvetít, amire minden tagnak joga van, de az azt igénybe vevők kötelesek a bejelentési sorrendet betartani.

Az egyesületi vagyon kezelése.

23. §. Az egyesület vagyona csakis az alapszabályokban meghatározott célokra fordítható.

24. §. A rendelkezésre álló készpénz gyümölcsöző elhelyezéséről a választmány gondoskodik a közgyűlés jóváhagyásával. (37. § f.)

25. §. Az ekkép elhelyezett vagyon egy részének, vagy az egésznek felvétele csakis egy az elnök, pénztáros és jegyző által aláírt és az egyesület pecsétjével ellátott utalvány alapján eszközölhető. E célból fennevezett tisztviselőknek közvetlen megválasztásuk után sajátkezü aláírásaikat kell az illető pénztintézet igazgatóságánál letéteményezni.

Az egyesület vezetése.

26. §. Az egyesületi ügyek vezetése történik: a) a választmány, b) a közgyűlés által.

27. §. Az évenként az év első két havában megtartandó közgyűlés egy év tartamára választja — egyszerű szótöbbséggel — a választmányt és öt számvizsgálót, a választmány áll egy elnök, elnökhelyettes, pénztáros, ellenőr, jegyző és 25 választmányi tagból.

28. §. Pótválasztások minden köz- vagy havi gyűlésen történhetnek.

29. §. A választmány köteles havonként legalább egyszer ülést tartani. Határozatait szótöbbséggel hozza és határozatképes, ha 12 tag jelen van. A választmány határozatai ellen felelbezhetni a békéltető bírósághoz, illetve a közgyűléshez.

30. §. A választmány hatáskörébe tartoznak: a tagok felvétele és törlése, a vagyon kezelése és biztosítása közös felelősség mellett, kétes segélyezési esetek felett való döntés és a rendes és rendkívüli gyűlések egybehívása, továbbá a 2. § mindama pontjainak keresztülvitele, melyek nem a közgyűlés hatáskörébe tartoznak.

31. §. Az elnök, vagy ennek helyettese, képviseli az egyesületet harmadik személyekkel szemben, végrehajtja a gyűlések és a választmány határozatait, elnököl azokban, aláír elküldendő egyesületi iratokat és okmányokat, de azok érvényességéhez szükséges a jegyző vagy pénztáros ellenjegyzése, azonkívül egybehívja a rendkívüli választmányi üléseket.

32. §. A pénztáros átveszi a befolyó pénzeket, ő eszközli a segélyre jogosultak kifizetését az ellenőr utalványa alapján. Havonként kimutatást szerkeszt működéséről, évenként pedig zárszámadást terjeszt a közgyűlés elé. A pénztáros elsősorban felelős a pénztár tartalmáért.

33. §. A jegyző átveszi és végzi a levelezést, szerkeszti a jelentéseket, vezeti a könyvet a választmányi üléseken, mely jegyzőkönyv a következő ülésen az elnök által hitelesítettik.

34. §. A számvizsgálóknak jogukban áll a választmány ülésein résztvenni és bármikor a könyveket és pénztárt rovincsolni. Kötelesek az évi zárszámadásokat alaposan átvizsgálni s ennek alapján a választmánynak adandó felmentvényt javaslatba hozni.

35. §. Az ellenőr kötelessége a pénztáros által havonként készített kimutatást felülvizsgálni és azt aláírásával hitelesíteni. Kötelessége továbbá a számlákat és segélyeket a pénztárosnak utalványozni.

Békeltető bíróság.

36. §. Perlekedések felett, melyek a tagok között egyesületi ügyekben felmerülnek, az 1881. évi LIX. t.-cikk által módosított 1868. évi LIV. t.-cikk 9. rész, 3. fejezete értelmében alakult és eljáró választott bíróság dönt.

Közgyűlés.

37. §. A közgyűlés hatáskörébe, melyre az összes tagok a megállapított napirenddel 14 nappal előbb meghívandók, tartoznak: *a)* a választmány jelentése és a zárszámadás tudomásulvétele, *b)* az elnök, elnökhelyettes, pénztáros, ellenőr, számvizsgálók és a választmány megválasztása, *c)* a tagsági járulékok megváltoztatása, *d)* a segélyezések magasságának, kezdetének és tartamának megállapítása, *e)* a rendkívüli segélyek megszavazása, *f)* az egyesület vagyonának gyümölcsötzetése, *g)* a választmány és békeltető bíróság határozatai ellen benyújtott felebbezések felett való döntés, *h)* indítványok feletti határozat, *i)* az alapszabályok megváltoztatása, *j)* az egyesület feloszlása.

A 37. § *i)* és *j)* pontjai foganatosítás előtt a m. kir. belügyminiszterium elé terjesztendők.

38. §. Száz tag írásbeli kívánságára, a tárgyalandó dolgok bejelentése mellett a választmány kötelezve van egy rendkívüli közgyűlést négy hét alatt egybehívni.

39. §. A jegyzőkönyvek a következő havi gyűlésen hitelesítettnek és az elnök, jegyző és a közgyűlés által kiküldött két hitelesítő által aláíratnak.

40. §. A választások és határozatok a 41. § kivételével, egyszerű szótöbbséggel történnek, a gyűlés nincs a tagok számához kötve. Az alapszabályok változtatásánál a tagok kétharmadrészének jelenléte szükséges. Ha egy gyűlés, mely bizonyos számú tag megjelenéséhez van kötve, nem volna határozatképes, új gyűlés hívandó egybe, mely tekintet nélkül a megjelentek számára, határozatképes.

41. §. Az egyesület feloszlása csakis egy rendkívüli közgyűlésen határozható el, melyre az összes tagok meghívandók. A feloszlási határozat érvényes,

ha legalább is a tagok háromnegyed része jelen van és a jelenlevőknek háromnegyed része mellette szavaz.

42. §. Ha az egyesület feloszlik, vagyona mindaddig marad biztos helyen gyümölcsözőleg elhelyezve, míg ismét hasoncélu egyesület alakul, melyre a feloszlott egyesület vagyona száll, ha ezen §§-at alapszabályaiba változatlanul felveszi. Ha 10 év leteltével ily egyesület nem alakulna, akkor a vagyon alapítványként oly munkanélküliek segélyezésére fordítatik, kik az egyesület feloszlásakor tagok voltak. Ha a feloszlás hatóságilag történék, akkor a visszalépő választmány köteleztetik a hatóságnál egy bizottság alakítását kérni, mely mindaddig, míg ily egyesület alakulna, a segélyre jogosult tagok segélyezéséről gondoskodik. A feloszlási határozat és a fenmaradó vagyon hova való fordítása foganatosítás előtt a magyar királyi belügyminiszterium elé terjesztendő.

43. §. Ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott célját, illetve hatáskörét tullepne, a magyar kormány által amennyiben az egyesület további fennállása által az állam vagy a tagok érdekei veszélyeztetnének, azonnal felüggeszthető és a felüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg feloszlatható, illetve a feloszlás terhe alatt az alapszabályok pontos megtartására szorítható.

1894 február 5-iki keltezéssel visszaérkeztek a benyújtott alapszabályok és azok ellen a belügyminiszternek egyelőre a következő kifogása volt:

Kimondandó az alapszabályokban, hogy általános sztrájk esetén az abban összebeszélés folytán résztvevők segélyben nem részesíthetők; továbbá, hogy a tagok a nekik felajánlott munkát elfogadni és a sorrendet betartani nem kötelesek. A heti járulékok felemelése alapszabálymódosításhoz kötendő és végül meghatározandó az alapszabályokban a közgyűlésnek s a választmányi üléseknek összehívási módja.

1894 január 15-én a hatósági biztos megtiltotta a segélyző-egyesület önképző-osztályának a Typographia kiadását; ennek következtében a lap az egyesülettől teljesen független lapbizottság kezébe ment át és ez a bizottság vezette a mozgalmakat is. Miután ez a bizottság belátta, hogy a miniszter által követelt módosítások keresztülvitele után a megalakulandó szakegyesület nem felelhet meg teljesen a hozzá fűzött várákozásnak, egyelőre lemondott arról a szándékáról, hogy az egyesületet életbe léptesse és így azt határozta, hogy az eszme megvalósítását jobb időkre halasztja s a szakszervezeti mozgalmat a Typographiával egybekapcsolt szabad szervezetből irányítja. A szaktársak magatartása azonban a következő évben mégis a szakegyesület megalakítására ösztönözte a lapbizottságot; az egy éven át szerzett tapasztalat azt bizonyította, hogy egy nagyobb összekötő kapocs nélkül lehetetlen a nyomdászok szervezetét fokozatosan kiépíteni és öntudatos, az osztályharc alapján álló nemzedéket nevelni. A közeledő bérmozgalom, a gyűjtések eredménytelensége és a szakmai összetartozandóság érzetének csökkenése mind oly szimptomák voltak, amelyeknek orvoslását csak egy szakegyesület keretében lehetett sikeresen és tartósan keresztülvinni. A szakegyesület — melynek erkölcsi nyomása alatt a szaktársak is odaadóbb buzgósággal teljesítették kollégialis kötelességeiket — hivatva volt a széthuzódó elemek egyesítésére s lassanként magához vonzotta az összes öntudatos nyomdai munkásokat; a lapbizottság intézménye nem birt ily vonzóerővel s így ezt a bizottság idővel belátván, újlag a szakegyesület megalakítása mellett indított akciót. Ennek volt tulajdonítható, hogy a Typo-

graphia újra az egyesület megalakításának szükségességével foglalkozott és az 1895 június 23-án a Vas-utcai Mikádó-kertben¹ megtartott értekezleten kimondott a szakegyesület megalakítása, mely alkalommal egy öt tagból álló bizottság választotta az előmunkálatok keresztülvitelére. Tudomásul vette az értekezlet azt a múlt évi miniszteri határozatot is, melynek értelmében sztrájk esetén segély nem adható s az alapszabályokat is ennek megfelelően kellett módosítani.

Mivel az ellentállási alap akkor már amugy is külön kezeltetett, a kiküldött bizottság ajánlatára — a miniszter által kívánt módosítás keresztülvitele után — az 1895 július 14-én tartott általános nyomdászgyűlés elfogadta az előterjesztett alapszabálytervezetet és rögtön megalakítván az egyesületet, megválasztotta az egyesület tisztikarát is.²

A megválasztott ideiglenes választmány július 21-én tartotta meg alakuló ülését és július 27-én kezdődtek meg a befizetések.

A választmány taggyűjtés céljából a következő körlevelet bocsátotta ki:

T. Szaktárs! Az e hó 14-én a Mikádó-kertben tartott általános nyomdászgyűlésen megalakult szakegylet ideiglenes választmánya tisztelettel kéri önt, hogy a szaktársak és segéd munkások, valamint a 14. évet meghaladott segéd munkásnök és tanoncok között az egylet részére tagokat gyűjteni sziveskedjék. Az aláírók neveit — az e hét szombatján már fizetendő heti illetékkel együtt — sziveskedjék a jövő hét folyamán Wolf Antal által Novitzky N. László pénztárosunkhoz juttatni. A 30 krajcár beiratási díj egyelőre nem fizetendő.

A szakegylet célját ön előtt és elvtársaink előtt fejtegetni — azt hisszük — felesleges; ismerik ezt önök jól s így csak a következőket közöljük kivonatkepp az alapszabályokból, addig is, míg azok megerősítettén, kinyomatnak és minden tagnak kézbesítetnek.

1. Az illeték hetenként 10 kr. a tanult nyomdászok és betüöntök, 5 kr. a segéd munkások, munkásnök és tanoncok részére.

2. Az egylet a munkásszervezkedésen kívül segélyezi munkanélkül levő tagjait is a pénztár állapotához képest.

3. Tart társas összejöveteleket, felolvasásokat, vitaestélyeket és könyvtárt az elv fejlesztése és terjesztése érdekében, közvetíti a munkát, különösen a segéd munkásnök között, szóval mindenben megfelel az igazi munkásegylet céljának.

4. A belépő tagok maguk köréből válaszsának egy házi pénztárost, aki a pénzt kezeli; a taglistákat rendesen állítsa ki a pénztáros, feltüntetve, hogy fizet-e az illető, vagy hátralékban marad, vagy mennyit törleszt.

T. Szaktárs! Mindezeket tekintetbe véve, ismételten kérjük önt, hogy minél több tagot sziveskedjék gyűjteni. Budapest, 1895 július hó 22-én. *Az ideiglenes választmány.*

Részben e körlevél, de még inkább a közeledő árszabálymozgalom rövidesen a szakegyesület mellé sorakoztatta a szaktársakat.

Az első héten 23 nyomda személyzete csatlakozott a szakegyesülethez, a tagok száma 629 volt és 54 frt folyt be illetékekből; a második héten 72,

¹ Jelenleg a Felső kereskedelmi iskola áll a helyén.

² Elnök: Leitner Pál; alelnök: Bauer Imre; pénztáros: Novitzky N. László; ellenőr: Sailer Lajos; jegyző: Zaka Lajos. Választmány: Csebrenyák József, Künstler Jenő, Enyedy János, Gatschke Miksa, Mertl Ferenc, Groszmann Lipót, Appelt József, Grünwald Ödön, Heinrich Károly, Salzmann Lajos, Herz Gyula, Hipper Sándor, Grünberger Vilmos, Salzer Győző, Kónya Imre, Tabacsák Győző, Lipp Károly, Krausz Pál, Krausz Soma I., Michel József, Peidl Gyula, Petryszin János, Hrubik Géza, Zeke József, Pollák Béla. Számvizsgálók: Krehmann Lajos, Metzger Nándor, Stösser Adolf, id. Aigner József és Radnai Mihály.

a harmadik héten 81 forintra emelkedett a bevétel, a tagok száma pedig elérte a 900-at. A vidéki szaktársak közül legelsőbbben a gyomaiak csatlakoztak.

Ilyen arányban emelkedett a tagok száma mind örvendetesebben egészen az 1895. évi árszabálymozgalom bekövetkeztéig, mikorra már Budapest minden jóra való nyomdása, minden könyvnyomdai segéd munkás és segéd munkásnő, sőt a tanoncok nagyrésze is a szakegyesületben csoportosult, hogy ott együttesen, vállvetve vivják meg a munkaadókkal szemben indított harcot, hogy maguknak, a kizsákmányolt nyomdai munkásoknak tisztességesebb munkafeltételeket, jobb megélhetést biztosítsanak.

Az 1895. évi árszabálymozgalom azonban nem járt a kívánatos eredménnyel és a háromheti sztrájk alatt sok törekvő, öntudatos szaktársnak elfoglalta helyét a betódult tudatlanok serege. Ennek tulajdonítható azután, hogy mind kisebb és kisebb lett a fizető tagok száma, ugyannyira, hogy 1500-ról 350-re szállt le és azok is teljesen el voltak kedvetlenedve s a szakegyesülettel még azok sem törődtek, akik fizettek, sőt a vezetőség sem tett semmit a szakegyesület és a szervezet megmentése érdekében, hanem hagytak szépen veszni mindent.

A rosszul sikerült mozgalom és az ezután bekövetkezett testvérharcnak első áldozata a szakegyesület volt.

A befizetések lassanként egészen megszűntek, míg végre az 1896. évi augusztus hó 23-án tartott szakegyesületi értekezlet kimondotta az egyesület működésének felfüggesztését. A felfüggesztést az akkori viszonyokat jellemző következő határozati javaslattal mondta ki az értekezlet:

„Tekintve, hogy a szakegyesület ma — alapszabályok nélkül — céljának nem felel meg, amennyiben tagokat sem bír szerezni a szaktársak bizalmatlansága miatt; tekintve, hogy a szervezkedés sem kívánja jelenleg a szakegyesület működését, kimondja a mai értekezlet, hogy a szakegyesület működését addig felfüggeszti, míg alapszabályai megerősíttetnek. A meglévő vagyon egy hetes bizottság kezelése alatt takarékpénztárba helyeztetik és a segélyre jogosultak kapnak esetleges munkanélküliség esetén segélyt. A vagyon mindaddig külön kezeltetik, míg vagy az alapszabályok megerősíttetnek, vagy hasonló célú egyesület alakul.“

A szakegyesületnek akkor 799 frt 64 kr. készpénzvagyona volt és a lapbizottság 500 frt tartozásával együtt 1299 frt 64 kr. felett rendelkezett, melynek kezelését az értekezlet id. Aigner József, Bauer Imre, Jászai Samu, Krausz Soma I., Novitzky N. László, Rothenstein Mór és Siegfried József tagokból álló bizottságra bízta.

Miután a belügyminiszter 1896 november 14-én 91408. szám alatt az alapszabályokat jóváhagyta, ugyanazon év december hó 20-án tartott általános nyomdászgyűlés kimondta a szakegyesület újból való megalakítását.¹ Az alakuló gyűlés a következő határozatokat hozta: I. a beiratási díj olyképp fedezendő, hogy a tagdíj csak a negyedik héttől számittatik; kivételt képeznek már az

¹ Az első választmány a következőkből állott: Elnök: Jászai Samu; alelnök: Kiss Ede; pénztáros: Novitzky N. László; ellenőr: Varga Károly; jegyző: Zaka Lajos. Választmány: ifj. Aigner József, Benkő László, Birócz Döme, Bujnovszky Rezső, Bauer Imre, Bressán Sándor, Csebrenyák József, Erhardt József, Grünwald Odón, Klein Ignác I., Klein H. Lipót, Kalmár Henrik, Kiss Nándor, Lipp Károly, Lőrincz Kázmér, Morócz Jenő, Péntes Sándor, Sándor János, Spitzkopf Sándor, Salzmann Lajos, Schelken József, Szász József, Schwarz Jakab István, Uhl Árpád, Vörös Vilmos.

előbb beléptek; 2. az utóbbiaknak már az előbb fizetett hetek beszámítatnak; 3. a segélyezés csak egy teljes félévi befizetés után eszközölhető; 4. tanoncok nem vétetnek fel s a munkások közül is csak a kitanultak; 5. a befizetések 1897 január hó 2-án kezdődnek, kivételt képeznek a régi befizetők. A segély hetenként 2 frt, hat héten át a tanult és három héten át a segédmunkásnőkre és munkásokra.

A szakegyesületre nagy feladatok vártak. A vidék részben szervezetlen volt, melyhez eddig hiányzott az anyagi kellék, mert cikkekkel nem lehetett a vidéket szervezni. Ami kevés eredmény addig volt, az a segélyző-egyesület felfüggesztésének ideje alatt visszafejlődött régi állapotába. „Bátran mondhatjuk — írja a Typographia —, hogy a magyarországi nyomdászszervezet eddig csak Budapesten létezett. És ha megkérdezzük önmagunkat, vajjon tettünk-e a vidékért valamit 1888 óta, midőn a segélyző-egyletet országosítottuk, akkor azt kell rá válaszolnunk, hogy nagyon keveset, ugyyszólván semmit sem.”

Az első alapszabályok csak hosszas utánjárás és sürgetés után és erősen megcsonkítva érkeztek vissza. A Bánffy-kormány alatti munkásüldözések alatt a szakegyesület is igen sokat szenvedett. 1898 február hó 21-én a VIII. kerületi rendőrség lefoglalta az egyesület 4000 kóronányi készpénzvagyonát, könyveit, irományait és a munkásmozgalomban szerepet játszó nyomdászok közül Csebrenyák József, Kalmár Henrik és Pollák Béla kiutasítottak. Négy hét után a lefoglalt vagyont a rendőrség — mivel semmi néven nevezendő szabályellenes dolgot nem konstatálhatott — visszaadta. A belügyminiszter 1898-ban rendeletet bocsátott ki a könyöradományok gyűjtéséről, melynek alapján a rendőrség újra hajszát indított a szakegyesületek ellen. A VIII. kerületi kapitányság részéről Krecsányi kapitány vizsgálatot indított a szakegyesület választmánya ellen tiltott gyűjtés címén, mert a Typographia hétről-hétre közölte az önkéntes adományok összegét. A választmány egyes tagjait tiltakozásuk dacára 10—100 korona pénzbüntetésre ítélték.

Az egyesület 1897 január 1-én már 100 taggal meg is kezdte működését. Kezdetben a szaktársak csak nagyon félve csoportosultak a szakegyesületbe, részint, mert a multak hibáinak ismétlődésétől félték, részint azonban a még mindig duló testvérharc tartotta őket vissza a belépéstől. A pártok kibékülése után azonban a szakegyesület is fejlődni kezdett.

Az 1899. évi segélyző-egyesületi közgyűlés kimondta az önképző-osztály megszüntetését és ettől kezdve egyre nagyobb számmal léptek be tagok az együletbe. Később a vidékről is jelentkeztek tagok. Legelőször a gyomai szaktársak léptek be a szakegyesületbe, azonban a vidékiek első jelentősebb csatlakozása a debreceni szaktársak testületileg való belépésével történt. Ez volt a szakegyesületnek első vidéki helyi csoportja, melyet csak nagyon lassan követtek a többi vidéki városok szaktársai.

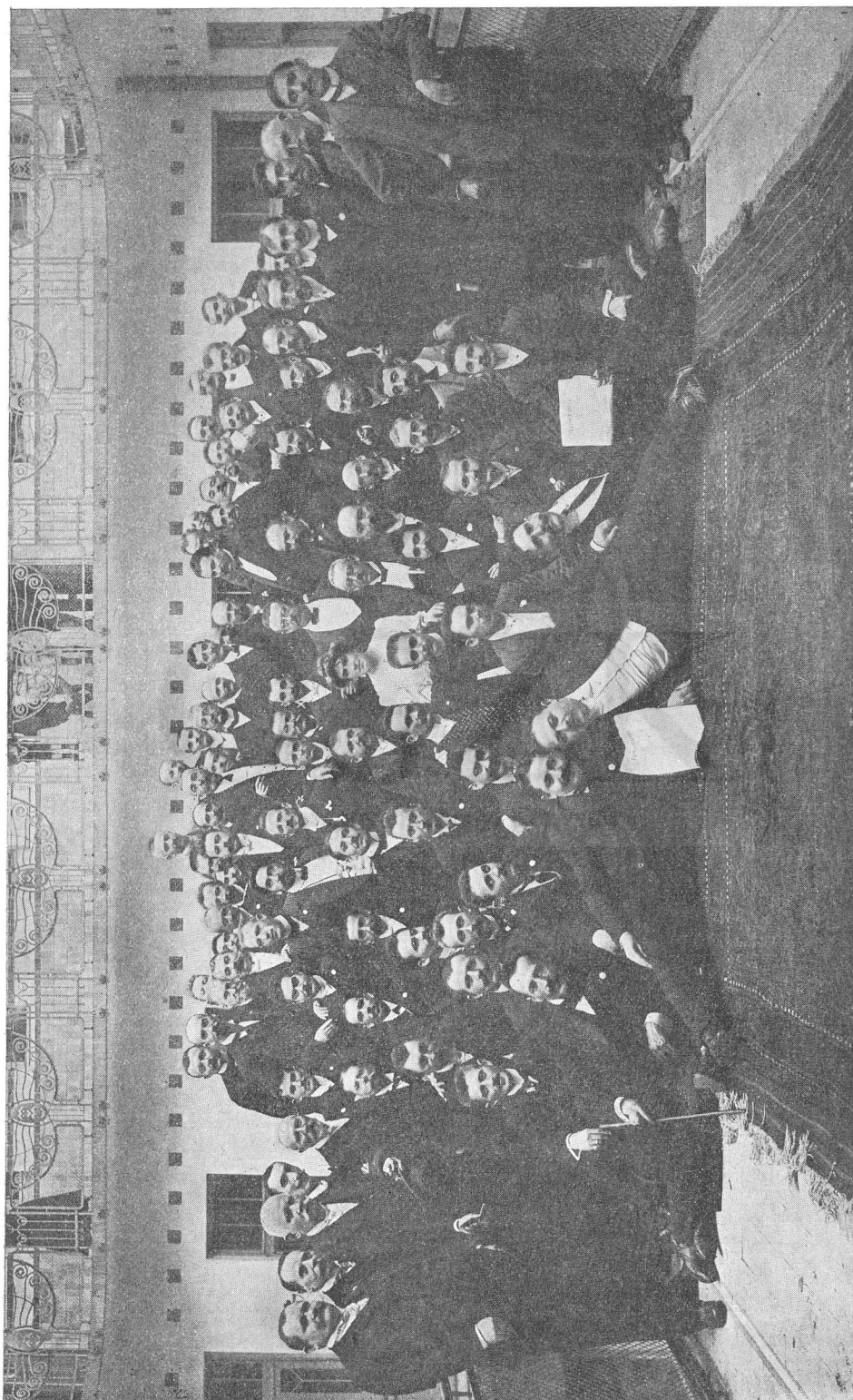
A szakegyesületnek kezdetben nem volt külön helyisége, hanem csak az anyaegylet helyiségéből birt albérltetbe egy kis szobácskát, mely az egyesület gyarapodásával, a tagok rohamos növekedésével szemben, mindinkább szűknek bizonyult. 1899 május havában külön magánhelyiséget bérelt a szakegyesület a Stáhly-utca 7. szám alatt. Az 1899 november 27-iki választmányi ülés elhatározta a munkaközvetítés bevezetését.

A szakegyesületnek kezdetben ifj. Aigner J. volt a titkára, aki azonban nem állandó tisztviselője volt a szakegyesületnek. Ennek eltávózása után Peidl Gyula végezte a titkári teendőket; a tagok számának emelkedésével azonban a választmány egy állandó titkári állást kreált és 1900 április hó 1-én erre az állásra pályázatot irt ki. A május 25-én tartott rendkívüli közgyűlés Lerner Dezsőt választotta meg erre az állásra. A szakegyesület választmánya 1898-ban elhatározta, hogy egy utasok részére alkalmas évkönyvet ad ki, mely az utazáshoz szükséges tudnivalókon kívül kisebb szakközleményeket is tartalmazzon. Ezen munkának I—IV. évfolyama Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz címmel 1899—1902-ben jelent meg Novitzky N. László szerkesztésében; 1903-tól kezdődőleg Lerner Dezső titkár szerkeszti. Ebből a vállalatból kezdetben 1500—2000 példány kelt el, ma pedig már 5000 példány forog közkézen. Ez a munka a szakegyesület szakirodalmi ténykedésének dokumentuma s a szakdolgozatokra és technikai munkákra kiirt dijnnyertes pályaműveket is ez az Évkönyv közli, illetve mutatja be.

1898-ban egy dal- és zenekar alakult az egyesület kebelében. A zenekar nagyon rövidéletű volt és 1900 július havában feloszlott; 1904-ben újraalakult, de ezuttal sem tudott megerősödni és hosszas vajudás után 1907 november havában végleg feloszlott. A dalárda kezdetben eredményes munkálkodást fejtett ki és a legjobb uton volt hogy megerősödjék, de később különféle viszályok következtében tagjai mindinkább meghasonlottak egymással, úgy hogy 1904 április 15-én beszüntette működését.

Az 1899. évi anyaegyesületi közgyűlés kimondotta az önképző-osztály megszüntetését és nyomban azután 1899. évi április hó 17-én a szakegyesület választmánya 2000 koronát ajánlott fel az anyaegyesületnek a volt önképző-osztály könyvtáráért.¹ Az anyaegyesület választmánya szives készséggel engedett a

¹ Az 1899 április hó 14-én tartott segélyező-egyesületi választmányi ülésen Czettel Gyula elnök bejelentette, hogy a IV. kerületi előljáró kijelentése szerint az egyesület 1899 május hó 1-től kezdve az új alapszabályok értelmében járhat el, ha e tárgyban hozott közgyűlési jegyzőkönyvi kivonatot az előjárósághoz beterjeszti. A választmány e bejelentésre kimondta, hogy a folytatólagos közgyűlés elé a következő indítványt terjeszti elő: „Mondja ki a közgyűlés, hogy a már március hó 26-án elfogadott főbb segélyezési pontok mellett érvényre emeli ama mellékes pontokat is, amelyek a segélyezésre vonatkoznak, illetőleg teljesen érvénybe lépteti a megerősítés végelt felterjesztett alapszabályokat.“ Továbbá Gyöngyösy Sándor indítványozza: a) Jegyző írjon át a választmány nevében a szakegyesület választmányához, melyben ajánlja fel neki a könyvtárt megvételre bizonyos évi törlesztéssel, mely összeg felerészben a rokkant-, másik felerészben a munkanélküli pénztár tartaléktőkéjéhez lenne csatolandó. b) Irjon át a választmány a Typographia-dalegyletnek, mely szerint az önképző-osztály tulajdonát képező olvasószobát (könyvtárát és butorzatát) hajlandó-e saját költségén továbbra is fentartani? Ha igen, úgy annak átengedését a központtól kérelmezzék. c) Az önképző-osztály tulajdonát képező dalárdarequizitumok, ugymint: egy harmónium pódiummal, két hangjegyszekrény, két ivókürt és a leltár, mely körülbelül 300 vezérkönyvvel és 14.000 szólammal bir, adassék át és pedig az Ébredésnek egy hangjegyszekrény, egy ivókürt és a leltár egy része; a szakegyesületnek a harmónium, egy hangjegyszekrény, egy ivókürt és a leltár másik része. d) Az önképző-osztály tulajdonát képező egyesületi butorzatból, ugymint: asztalok, székek, szekrények, ujságtartók stb., az összegyesületnek hagyassék annyi, amennyire az új helyiségben szüksége lesz, a felesleges maradék a szakegyesületnek adandó át.“ A közgyűlés az indítványokat elfogadta. A könyvtárt 2000 koronáért vette meg a szakegyesület. A Typographia-dalkör 100 koronáért vette meg a budai olvasószoba könyvtárát. A segélyező-egyesület a könyvtárt csak azzal a kikötéssel engedte át a körnek, hogy alapszabályaiba kötelezőleg beveszi azt a pontot, hogy feloszlása esetén vagyona a segélyező-egyesület tulajdonába megy át.

A magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesülete budapesti székházának felavatásáról.

szakegyesület kérelmének és a nagyértékű könyvtárát a felajánlott összegért át is engedte. A szakegyesület néhány részletet évi 200 koronás összegben fizetett, míg azután 1907-ben egy összegben fizette ki a még hátralékos összeget. 1907-ben végleg a szakegyesület tulajdonába ment át az önképző-osztály könyvtára, mely a szakegyesület volt könyvtárával és az újabb beszerzéssel együtt ma már Magyarország leghatalmasabb szakegyesületi könyvtára. Közel 7000 kötet könyv van benne.

A fővárosi szaktársak ez időben már jórészt meg is voltak a szakegyesülettel elégedve, de a vidék még mindig idegenkedett és ez idegenkedésnek oka főként az alapszabályok hiányosságának volt tulajdonítható, mely címében ugyan a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntőkről szólt, de lényegileg nem tartalmazott semmit, mely biztosította volna a szakegyesületi helyi csoportok zavar-talan, hatósági beavatkozástól ment működését.

A központi választmány tehát részben azért, részben pedig, hogy a szak-egyesület igazi hivatásának egészében jobban megfelelhessen, új alapszabályok kidolgozásához fogott, melyben apróra körülírta a szakegyesületnek a vidéki helyi csoportok alakítására való jogát és ezek működését. A tagok anyagi érdekeinek megóvása érdekében beiktatta a 7. §-t, mely arról intézkedik, hogy azon tag, ki a szakegyesület vagy a tagok erkölcsi és anyagi érdekei ellen vét, az egyesületből kizárható.

A módosított alapszabályokat az 1901 december 15-én tartott rendkívüli köz-gyűlés magáévá tette és azok nyomban felterjesztettek a kormányhatósághoz, mely — bár igen sűrűn zaklattuk érte — mégis csak hathavi huzavona után küldte vissza, még pedig jóváhagyási záradék nélkül. Ez alkalommal csupa olyan lényegtelen kifogásokat tett a belügyminiszter, melyeket minden további nélkül teljesíthetett a választmány és a módosításokat az 1902. évi július hó 13-án tartott rendkívüli közgyűlés is elfogadta.

A miniszter ez alkalommal már nem találván kifogásolni valót, erélyes sürgetésre végre 1902 október 19-én ellátta az alapszabályokat a jóváhagyási záradékkal. Éppen jókor, a budapesti árszabálymozgalom kezdetén érkeztek le jóváhagyott alapszabályok és ezeknek hatása azonnal érezhető volt.

Az árszabálymozgalom lezajlása után a választmány alapszabályadta jogaival élve, kiközösítette a szakegyesületből mindazokat, kik az általánosság érdekeit megsértették. A történelmi hűség kedvéért megjegyezzük, hogy az így kizártak száma 167 volt, ezek nagyobb része azóta már jóvá tette hibáját és ma már jó részben ezek is hasznos tagjai a szervezetnek.

A nyomdai munkásnök 1902 március 23-án megtartott értekezletén kimondatott, hogy kötelessége az összes budapesti nyomdai munkásnöknek a Szakegyesület tagjává lenni és a Typographiát venni, továbbá az értekezlet által megválasztott hetes bizottságot minden erejükkel támogatni, hogy ezáltal lehetővé tegyék sorsuk és gazdasági helyzetük javítását, valamint egy a viszonyoknak megfelelő munkásnöi árszabály keresztülvitelét.

Ez időtől kezdve a központi választmányban már helyet foglal a segéd-munkásnök, majd később a segédmunkások 2—2 képviselője is. Már az 1895 július 14-én tartott alakuló ülésen is szóba került az, hogy a segédmunkásnök képviselői helyet kapjanak a választmányban, de akkor a gyűlés úgy határozott,

hogy ezt csak az alapszabályok jóváhagyása után fogják bevezetni. Ez idő után azonban e kérdéssel sem a választmány, sem pedig maguk a segéd munkások vagy segéd munkásnők nem foglalkoztak, mindaddig, míg ezt az 1903. évi rendes közgyűlés Groszmann Miksa, akkori elnök ajánlatára el nem határozta.

Az új alapszabályok értelmében az 1903. évi rendes közgyűlés elhatározta az első szakegyesületi kongresszus megtartását, a választmány pedig minden lehető megtett, hogy a vidék nyomdászainak minél nagyobb tömegét vonja be a szakegyesületbe. Több mint száz vidéki városban tartott az egyesület részben önálló, részben pedig több városra szóló kerületi értekezleteket, melyeken mindenütt a szakegyesület választmányának tagjai hirdették a szakegyesületi helyi csoportok megalakításának és így a szaktársi összetartozandóság megteremtésének szükségességét és ennek az egész nagy nyomdászcsaládra kiható rendkívüli fontosságát.

És ennek a nagyarányu, odaadó, buzgó agitációnak meg is lett a kívánt eredménye. Az oly városokban, melyekben több mint tíz nyomdász dolgozik, majdnem kivétel nélkül megalakította a választmány a helyi csoportot, sőt olyan helyi csoportok is vannak, melyeknek tagjai két-három egymáshoz közel fekvő kisebb város szaktársaiból kerülnek ki. Harminc városban emelt a szakegyesület új erős várat a nyomdászszervezetnek és melyekben ma már mindenütt rendezett viszonyok vannak.

A helyi csoportok megalakítása után, 1903. évi augusztus 15-én és 16-án tartatott meg Budapesten az első szakegyesületi kongresszus, mely a résztvevők számát, de különösen a *szakszervezeti* dolgokra vonatkozó határozatokat illetőleg, erősen tulszárnyalja az eddigi magyarországi nyomdász kongresszusokat. Legfontosabb eseménye e kongresszusnak kétségkívül az első országos egységes árszabály megteremtése volt, mely örökké emlékezetes marad a magyarországi nyomdászág történetében. A kongresszuson Budapestről 19 küldött, a vidéki városokból pedig 57 helyi csoportból 61 küldött vett részt.

A tagok száma 1903-ban soha nem remélt magas számra 3118-ról 4768-ra emelkedett. Több mint 50% volt az emelkedés, amely szám egy pár év előtt még teljesen elérhetetlennek látszott. Az emelkedés nemcsak vidéken volt nagyarányu, hanem Budapesten is és Budapest állandóan megtartotta nagy majoritását, ugyannyira, hogy a tagok $\frac{2}{3}$ -a ma is Budapesten van.

A tagok számának ily nagy emelkedése a vidéken főleg a személyes érintkezésnek, Budapesten pedig a folytonos agitációnak tulajdonítható, de kétségkívül hozzájárult ehhez egy más jelentős körülmény is. És ez az, hogy a külföldi nyomdász egyesületek csak azokat az odautazókat ismerik el tagoknak, kik közvetlenül elutazásuk előtt a szakegyesületnek is tagjai voltak.

A szaktársaknak a szakegyesületbe való nagyarányu belépésével lépést tartott a segéd munkások és segéd munkásnők belépése is, úgy hogy nemsokára Magyarország minden osztálytudatos könyvnyomdai munkása tagja lesz a szakegyesületnek.

Az 1903. évi novemberi választmányi ülés az irodai munkák felhalmozódása következtében ideiglenesen egy kisegítő hivatalnokot alkalmazott, majd pedig az 1904. évi rendes közgyűlés elhatározta egy ellenőr-hivatalnoki állás szervezését is, mely állást az 1904. június havi választás alkalmával Gyürey Rudolf nyerte el.

A szakegyesület 1905-ben ünnepelte fennállásának tizéves jubileumát. E tiz év alatt ez az egyesület hatalmas országos szervezetté nőtte ki magát, melynek erejével számolnia kellett a gazdasági ellenfélnek is, s a vidéki árszabálymozgalom alkalmával a szakegyesület kiküldöttjei kötötték meg a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségével az első vidéki kollektív szerződést és így a vidéken egységes árszabályt teremtettek.

Midőn 1905-ben a vidéki árszabály a munkaadókkal egyetemben békésen megalkottatott, ugyanakkor a budapesti árszabály is tető alá került és csupán a segéd munkások voltak azok, akikre az árszabály gondoskodása ki nem terjedhetett. Az egyetlen eredmény, amit e téren a munkások képviselői elérni tudtak, az volt, hogy a tárgyalások alkalmával jegyzőkönyvi ígéretet kaptak arra nézve, hogy ezentul első sorban a szakegyesülethez fordulnak segéd munkásokért. Ez volt az első lépés a szakegyesületi munkaközvetítőnek munkaadó részről való hivatalos elismeréséhez.

1906-ban tartotta a szakegyesület második országos kongresszusát s ezt megelőzőleg újra nagy agitáció indult meg. Az ország tiz legnagyobb nyomdászvárosában kerületi értekezletek tartottak, mely értekezleteken százhusz nyomdászváros küldöttjei vettek részt és bizonyos, hogy ez értekezletek nagyban hozzájárultak a szakegyesület fejlődéséhez és eleve is garantálták a kongresszus által hozandó határozatok akadálytalan végrehajtását.

A második szakegyesületi kongresszuson a horvát és osztrák nyomdász-szervezetek képviselőin kívül részt vett a nemzetközi nyomdásztitkár, Stautner Péter kolléga is.

Az 1906. évi szakegyesületi kongresszus még a következő határozatokat hozta: A szakegyesület elvárja, hogy minden tag a szakegyesületi munkaközvetítést vegye igénybe. Munkaközvetítéssel csak a szakegyesület foglalkozhat. A megrendszabályozottak közvetítését a Typographia intézi. A munkaközvetítés minden helyi csoportnál bevezetendő. Az országos szakszervezeti kongresszus felhívandó, hogy szólítsa fel a szervező bizottságot, miszerint készítse elő Magyarország nyomdászait az általános és titkos választói jogért indítandó politikai tömegsztrájkra. Minden öntudatos nyomdásztól elvárja a kongresszus, hogy pártadót fizessen és tisztséget csak az viselhet, aki a Népszavának vagy az anyanyelvén megjelenő pártlapnak előfizetője.

E kongresszuson a választmány kezdeményezésére hosszú vita folyt a hat heti 4 koronás munkanélküli segélynek 91 napig tartó 40 filléres napi segélylyé való átváltoztatása tárgyában.

A választmány azonban az indítványt visszavonta és maradt a munkanélküli segély egyelőre továbbra is a régi formájában.

A második szakegyesületi kongresszust megelőzőleg és későbbben ismételtelen felmerült az eszme, hogy a három részre tagolt nyomdász-szervezetet egy hatalmas egészszé kellene tömöríteni, de ha ez a politikai viszonyok miatt nem volna lehetséges, legalább a szakegyesület legyen egygyé az anyaegyesülettel. Előbb az anyaegyesületből, majd pedig a szakegyesületből indult meg az egyesülés iránti akció, de a mi különleges politikai viszonyainknál fogva nem lett a dologból semmi. Mikor az egybeolvadás részleteinek megállapítására került a sor, jelent meg az ipartörvény módosításának tervezete, mely az egybeolvadást

illetőleg óvatosságra intett. Az ipartörvénynek tervbe vett módosításában a szakegyesületek megrendszabályozásáról, sztrájk esetében okozott üzemi károk megtérítéséről stb., stb. volt szó. Ha az ipartörvény a tervezett formában módosított volna, akkor a munkásszakegyesületek minden autonómiájukat elvesztve, teljesen ki lettek volna szolgáltatva a különböző hatóságok önkényének. Az ipartörvény tervezett revíziójából egyelőre nem lett semmi, a novellát módosítani szándékozó kormány is régen eltűnt a helyéről, de azért addig, amíg nem ismerjük a majdan életbelépő új ipartörvényt, amíg nincs egyesületi törvényünk, szó sem lehet a szakegyesületnek a segélyező-egyesületbe való beolvadásáról.

A szakegyesület taglétszámának nagy emelkedése folytán 1906-ban szükségessé vált egy harmadik hivatalnok alkalmazása, mely állás azonban csak 1908-ban tölthetett be véglegesen, midőn Bauer Imre kolléga választatott meg e tisztségre.

Mint már fentebb említettem, a szakegyesület dalárdája 1904-ben megszűnt. Ezidőtől kezdve többször felmerült a budapesti nyomdászadalárdák a szakegyesületben való egybeolvadásának eszméje. Ez az akció azonban mindig eredménytelen maradt. Mig végre az Ébredés-dalkör 1907-ben a szakegyesülethez csatlakozott, a többi dalárdák pedig időközben részben megszűntek és csupán az Athenaeum-dalegylet és a Typographia-dalkör működik még a szakegyesületen kívül, de ezek végleges csatlakozása is csak idő kérdése, mert hiszen elvi akadálya a csatlakozásnak nincs. Egyesült erővel a dalárdák is szebbet és nemesebbet tudnak produkálni. Egyelőre csak az együttes közreműködésnél tartanak.¹

Az 1907. évi rendes közgyűlés a választmány indítványára a hat heti munkanélküli segélyt 42 napig tartó napi segélylyé változtatta át. És bár a segély végösszege mindössze 1 korona 20 fillérrel tesz ki többet a réginél, mégis jelentősen jobb a tagokra nézve a heti segélynél.

A segéd munkások vezetőségének kezdeményezésére 1907-ben a szakegyesület választmánya országos szavazást rendelt a segéd munkások között, vajjon hajlandók volnának-e a szak munkásokkal egyenlő magasságu illetéket fizetni, ha ezzel szemben a szak munkásokkal egyenlő összegű munkanélküli segélyben részesülnének. A segéd munkások többsége a magasabb illeték fizetése mellett nyilatkozott, de a választmány még sem hajtotta azt végre, mert a szavazatok tulnyomó részben a kis nyomdáknak dolgozóktól kerültek ki. Több budapesti nagyobb nyomda segéd munkásai majdnem egyhangulag az illeték felemelése ellen szavaztak.

1909. évi augusztus havában tartotta a szakegyesület harmadik országos kongresszusát, melynek tanácskozásában a horvát, osztrák és németországi nyomdász-szervezetek képviselői is résztvettek. Ez a kongresszus jelentősebb

¹ A dalkörökre vonatkozólag ebből az alkalomból még a következőket kell felemlítenem: Az Athenaeum 1886-ban megszűnt és 1889-ben újra megalakult. Az Összhang pedig 1880-ban és nem 1886-ban alakult. Az Ébredés pedig 1907-ben lett a szakegyesület hivatalos dalkörévé. Volt még egy pár házi dalárda (Budapesti Hirlap dalárdája, Hornyánszky-nyomda dalköre stb.), melyek csak egy-két évig működtek. Ezidő szerint a legrégebb budapesti nyomdászadalárda az 1871-ben alakult Typographia-dalkör.

és fontosabb volt az előbbieknél is, mert az egyesület igazgatására nézve, a megnövekedett taglétszámmal való tekintettel teljesen új irányt szabott. Megállapította a kongresszus, hogy az egyesület igazgatásában a legfelsőbb fórum maga a kongresszus és ennek megfelelőleg módosította az alapszabályokat is. A módosított alapszabályok értelmében a budapesti, valamint a vidéki helyi csoportok ügyeit a helyi választmányok, az országos ügyek intézését pedig a központi vezetőség látja el.

A kongresszus a munkások és a segéd munkások összességének megnyilvánult kívánságára, az illetékeket az egész vonalon egyenlő magasságban állapította meg és ennek megfelelőleg a munkanélküli segélyek végösszegét is egyenlő magasságra emelte fel.

A módosított alapszabályok a kongresszus után nyomban felterjesztettek a választmány — az érdekeltek kívánságára — a munkások és segéd munkásokra vonatkozó részt az alapszabályok jóváhagyására való tekintet nélkül már 1909 november 1-től életbeléptette.

A kongresszust megelőzőleg az 1908. évi rendes közgyűlés egy értekezlet összehívását határozta el, mely az összes köröknek a szakegyesületbe való beolvasztását lett volna hivatva megállapítani. A szakegyesület egybe is hívta ez anketát, ámde az anketát — bár azon a körök képviselői, egynek kivételével mind megjelentek — mégis úgy találta, hogy az egyesülés ma még keresztülvihetetlen, mivel ez a szervezetben fennálló belső jóviszonyt megbontaná. Ennek következtében a körök beolvasztásának kérdése a kongresszuson fel sem merült, és maradt minden a régiben.

Mint már fentebb említettem, a szakegyesület 1900-ban vezette be a munkaközvetítést. Kezdetben jórészt csak a munkások és segéd munkások közvetítésére szorítkozott. Az anyaegylet, az önképző-osztály által gyakorolt munkaközvetítést, ennek megszüntével is folytatta, bárha nem rendszeresen. A gépmesterek és nyomók közvetítését a Gépmesterek és nyomók köre, az öntők és tömöntők közvetítését az Öntők köre bonyolította le. Maradt volna tehát a segéd személyzetén kívül a szakegyesület feladatául a szedők közvetítése, ez azonban inkább csak kiegészítő közvetítésére szorítkozott. A munkaadók akkor azonban még nem igen keresték fel a szakegyesületi munkaközvetítőt, mert hiszen szak társaink legnagyobb része szívesen vállalt munkát ennek megkerülésével is.

Ezen anomáliát megszüntetendő, már az 1906-ban tartott II. szakegyesületi kongresszus kimondotta, hogy munkaközvetítéssel csupán a szakegyesület foglalkozhat. Mégis csak igen lassan, évek múltán lehetett komolyan e téren számbavehető eredményt elérni. Mikor azután mind sűrűbben keresték fel nemcsak a vidéki, de a budapesti munkaadók is a szakegyesületi munkaközvetítőt, akkorra már az 1900-ban megalkotott szabályzat hasznavehetetlenné vált. 1911-ben ez a szabályzat teljesen átalakítva, egészen új alapokra fektette a közvetítést és ma már a legközelebbi feladatok közé tartozik a kötelező szakegyesületi munkaközvetítés bevezetése, mely bizonyára nagy hasznára lesz a nyomdász szervezetnek.

A szakegyesület 1911 végén közel tízezer tagot számlál és felöleli Magyarország könyvnyomdai munkásságának több mint 90%-át, sőt Budapesten alig 1%-ot tesz ki azoknak a száma, akiket eddigelé a szakegyesületnek megnyerni

nem sikerült. A szakmunkások közül mindazok, kik az anyaegyletnek tagjai a szakegyesületnek is tagjai és ezenkívül a munkásnők és segéd munkások közül az árszabályhű nyomdáknál dolgozók valamennyien.

A szakegyesület taglétszámának, bevételeinek, kiadásainak és vagyoni állapotának fejlődéséről élelnek tanúságot nyújt az alábbi statisztikai kimutatás:

Év	Tagok száma	Összes				Felesleg		Hiány		Vagyon készpénzben		Összes vagyon	
		bevétel		kiadás		K	f	K	f	K	f	K	f
		K	f	K	f								
1896	100	1400	18	—	—	1400	18	—	—	1400	18	1400	18
1897	568	4077	32	1471	90	2605	42	—	—	4005	60	4886	66
1898	640	5907	08	2974	64	2932	44	—	—	6938	04	7555	10
1899	1687	8172	88	8375	66	—	—	202	78	6735	26	8765	84
1900	2279	13019	79	11148	53	1871	26	—	—	8606	52	10434	06
1901	2589	14719	24	12875	31	1843	93	—	—	10450	45	12337	84
1902	3118	23199	20	23966	91	—	—	767	71	9682	74	12644	73
1903	4768	28935	35	30707	16	—	—	1771	81	7910	93	12059	66
1904	5392	39291	26	37736	69	1554	57	—	—	9465	50	15165	66
1905	6577	46136	84	41582	75	4554	09	—	—	14019	59	19950	27
1906	7939	54802	21	52747	77	2054	44	—	—	16074	03	21796	90
1907	8750	64281	03	67435	61	—	—	3154	58	12919	45	28533	06
1908	8918	68592	29	67285	93	1306	36	—	—	14225	81	29539	63
1909	9154	73273	—	75104	09	—	—	1831	09	12394	72	26605	65
1910	9419	82648	61	73933	26	8715	35	—	—	21110	07	35166	47
1911	9588	87125	86	77480	24	9645	62	—	—	30755	69	43903	60
Összesen	9588	615582	14	584826	45	38483	66	7727	97	30755	69	43903	60

A szakegyesület bevételeinek túlnyomó része, közel 94% tagsági díjakból és ezeknek kamataiból folyt be. Ami ezenkívül van, az kezdetben multságok jövedelméből folyt be. A szakegyesület később azonban szakított a multságok rendezése útján szerzett jövedelmekkel és kizárólag a tagsági járulékokból fedezte összes kiadásait. Ma már nemcsak, hogy nem kíván ilyen úton jövedelemhez jutni, sőt teljesen díjtalanul tart tagjainak szórakoztatására magas nivóju matinékat. A bevételeknek egy más része a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauzból folyt be, de ez csak átmeneti bevétel, mert hiszen ez nincs nyereségre alapítva, amennyiben még a készkiadások sem térülnek meg, bizonyos azonban, hogy e vállalattal fontos missziót teljesít a szakegyesület tagjai továbbképzése szempontjából.

A kiadásoknak közel 27%-át a munkanélkülek segélyezésére, 23%-át a helyi csoportok alapszabályszerű céljainak fedezésére, 12%-át hivatalnokok fizetésére, 11%-át házbérre, berendezésre, fűtésre és világításra, 9%-át a Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz kiadására, 10%-át könyvtárra, önképzésre, felolvasásokra és nyomtatványokra, 32%-át jogvédelemre és szaktanácsai illetékekre és 8%-át a gondnok fizetésére, takarításra és különféle kisebb kiadásokra fordította.

A bevételek 95%-a a kiadások fedezésére fordított és a fennmaradó 5% képezi a szakegyesület készpénzvagyont, míg az összvagyon több mint 7%-át teszi ki a bevételeknek.

A szakegyesület fennállása alatt nemcsak maga köré gyűjtötte a magyarországi könyvnyomdai munkásság túlnyomó részét, de jelentősen előmozdította a szaktársak erkölcsi érdekeit is és bizonyára kiváló része van a szaktársak gondolkodásmódjában beállott kedvező átalakulásnak is.

A szakegyesület birtokában, az egész országban levő csoportokat és a központot beleértve, együttesen 27.000 kötet könyv van, melyek között megtaláljuk az összes tudománysszakok és a szépirodalom számottevőbb termékeit. Ezekon kívül feltalálhatók e könyvtárakban a népszerű és tudományos szocializmus nagy irodalmának összes ismertebb és kiválóbb munkái is. Olyan könyvtárral, mint a szakegyesület budapesti központjának van (körülbelül 7000 kötet), egy egyesület sem bir Magyarországon.

A szakegyesület már fennállása óta rendez különböző tanfolyamokat és a téli hónapokban rendszeres felolvasó estéyleket tart, melyeken modern gondolkozású tudományos férfiak népszerű módon adják elő a tagoknak a tudomány minden ágát.

A szakegyesület, mint a modern osztályharc alapján álló szervezet, kötelességéhez hiven minden lehetőt megtett, hogy tagjainak tudását gyarapítsa, művelődését és anyagi boldogulását előmozdítsa.

Ez volt talán az oka annak, hogy a szakegyesület mindenkor szálka volt a hatóságok szemében.

De azóta sem szünetelt a hatóság üldözése egy percre sem. Még 1904-ben eljárást indított a budapesti rendőrség a szakegyesület ellen, egy nyomdajelentésére, mert annak személyzete fizetését nem kapván meg, a munkát abbahagyta.

A szakegyesület képviselői a rendőrség előtt tiltakoztak a zaklatás ellen és beigazolták, hogy a szakegyesület ily ügyekkel nem foglalkozik, mire az eljárást beszüntették.

De nemcsak az alantas és így értelmetlen hatóságok akadályozták a szakegyesület működését, de maga a belügyminiszterium is. Mikor a szakegyesület második alapszabályát 1903-ban jóváhagyva visszakapta, a jóváhagyott alapszabályok értelmében joga volt a szakegyesületnek helyi csoportok alakítására. 1906-ban mégis felszólított a szakegyesület, hogy alapszabályait negyven nap alatt az újabban kibocsátott miniszteri rendeletnek megfelelően módosítsa. A dologból azonban semmi sem lett. Az alapszabályok most is érvényben vannak.

A békéscsabai és a lugosi csoportot a hatóság a miniszteri rendeletre való hivatkozással feloszlatta; azonban felelősség alapján a belügyminiszter a békéscsabai csoportra vonatkozó határozatot megsemmisítette, a lugosi csoport feloszlását azonban helybenhagyta és 140 koronát kitevő vagyonát és könyvtárát elkoboztatta. Az ezen ügyben beadott felelősség és a kincstár ellen indított per ma sincs befejezve, illetve elintézve. Felfüggesztette, részben feloszlatta a hatóság a kaposvári, nagyszabai, kolozsvári, szombathelyi csoportokat is s ezek ügye, Kolozsvár kivételével, maig sincs elintézve. Az 1909. évben benyújtott alapszabályokat a belügyminiszter két és fél év múlva végre jóváhagyta. Az alapszabályok jóváhagyása folytán a szakegyesület formális átalakuláson ment át. Budapesten is helyi csoport alakult, mely a fővárosi ügyeket intézi, azonkívül megalakult a központ is, melynek vezetőségét a kongresszus jelölése alapján nyomdánként és titkosan választják.¹

¹ A szakegyesületre vonatkozó részt Lerner Dezső szakegyesületi titkár állította össze. Az adatok egy része a szakegyesület tíz éves történetéről szóló füzetben jelent meg. Budapest 1905, 8°, 24 oldal.

A IV. és V. nemzetközi nyomdászkongresszus.

A IV. nemzetközi nyomdászkongresszus 1901 augusztus 8—10-én tartott meg Luzernben. A kongresszus napirendje a következő pontokból állott: 1. Egy állandó titkár alkalmazása és munkakörének megállapítása. 2. Egy nemzetközi ellentállási pénztár alapítása, illetve az árszabálymozgalmak alkalmával történő segélyezés megállapítása. 3. Az utassegély szabályozása. 4. Különfélék. A kongresszuson 17 egyesület volt képviselve.¹ A tanácskozások folyamán a következő indítványok fogadtattak el: Módosított a titkárság szabályzata, a magyarországi szervezet azon módosításával, hogy a tervezett mozgalom három hónappal előbb bejelentendő. A kongresszus idejének nagyrésze a szabályzat módosításával telt el; a nemzetközi ellentállási pénztár alapítására vonatkozó indítvány elvetetett. A viatikumot illetően a magyarországi egyesület által benyújtott indítvány, hogy kisebb egyesületek, amennyiben nem volnának képesek az egész országra kiterjedő utirányhálózatot létesíteni, legalább egy, az országon átvonuló tura létesítésére utasítsanak, a felügyelő-bizottsághoz utasított. Németország indítványára ezután a kongresszus kimondta, hogy a fiumei és pozsonyi egyletek a magyarországi nyomdász-egylethez való csatlakozásra szólítandók fel és amennyiben ennek meg nem felelnének, a nemzetközi titkárság részére csak a magyarországi nyomdász-szervezet útján fizethetik be illetékeiket. A kongresszus sajnálkozását fejezte ki a bolgár nyomdász-egyesület feloszlása felett, mert ez az egyesület vagyonát kikölcsönözte. Az ott befizetett hetek ennélfogva teljesen elvesztek, sőt még azok a hetek is, melyeket az illető tagok egyéb külföldi egyesületeknél fizettek be. A kongresszus határozata következtében Pozsony és Fiume 1905-ben csatlakozott az országos nyomdász-egyesülethez. A kongresszus utáni választáson a szövetség titkárává az elhalt Siebenmann helyébe Pierre Stautner kolléga választott meg.

1903-ban Strassburgban nemzetközi konferencia tartott, melyen Dworacek és Reifmüller (Wien), Rothenstein (Budapest), Arnold és Schlumpf (Svájc), Friedrich és Brincour (Elszász), Hampel (Pozsony) és Stautner P., a nemzetközi nyomdász-szövetség titkára vettek részt. A konferenciát legfőként az osztrák és a német nyomdász-szövetség között a munkaközvetítés ügyében támadt konfliktus tette szükségessé, miután a németországi nyomdász-egyesület — mert tagjait, kik Wienben egy lapnál, árszabályszerű feltételek mellett, de a munkaközvetítő megkerülésével vállaltak kondíciót, az ausztriai nyomdász-szövetség kilépésre kényszerítette — Ausztriával megszüntette a kölcsönösséget. Az ellentéteket az értekezleten kiegyenlítették. Általánosság szempontjából fontosabb volt ezen értekezletnek a viatikumra vonatkozó határozata, melynek értelmében az egységes segély legalább napi 1 márka, illetve 1'25 frank, ahol pedig helyi viatikumot fizetnek, ott annak ugyanily összegűnek kell lennie. A kölcsönösségi szerződések szövegét szintén ez a konferencia állapította meg.

¹ Németország (Emil Döblin), Elzász-Lotharingia (A. Schmoll), Ausztria (F. Reifmüller és J. Dworacek), Magyarország (Novitzky N. László és Siegfried József), Horvátország (L. Wieser), Fiume (A. Quaranti), Olaszország (G. B. Cerutti és M. Cirio), Belgium (E. Godts), Hollandia (J. W. Sleef), Dánia (W. Petersen), Norvégia (J. Gopledal), Svédország (G. Dikrikson), Luxemburg (W. Bastendorf), Svájc (J. Schlumpf, L. Hermann, F. Paronelli, három egylet képviselőjében), Franciaország (A. Keufer mint vendég).

Az V. nemzetközi nyomdászkonferencián, mely 1907 július 9—13-ig Párisban tartott meg, 18 nyomdászegyesület, illetve szövetség 24 küldött által volt képviselve.¹ A konferencia napirendje a következő pontokból állott: 1. Az alapszabályok módosítására és a kölcsönös szerződésre vonatkozó indítványok tárgyalása. 2. A belga egyesület és nemzetközi titkárság közötti konfliktus tárgyalása. 3. Európán kívüli nyomdászegyesületeknek a nyomdászövetségbe való bevonása feletti diskusszió. 4. Különlélek. 5. A nemzetközi titkárság székhelyének meghatározása. A konferencia egyéb mozzanatainak figyelmen kívül

A magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyező-egyesületének pozsonyi háza.

hagyásával — mert erre terem amúgy sincsen, de meg nem is lehet célnak ezek felsorolása — csupán a fontosabb határozatok felsorolására terjeszkezhetek ki. Kimondatott, hogy a statisztikai adatokat a szövetséghez tartozó egyesületek a megállapított időre kötelesek beküldeni. Amennyiben valamely mozgalomról a titkárság nem nyerne eléggé kimerítő tájékozást, köteles a felügyelő-bizottság hozzájárulásával a helyszínére utazni. Amennyiben valamely, a szövetséghez tartozó szervezet a területén folyó bérharcok következtében nem támogathatna

¹ Svájc (Schlumpf és Susen), Németország (Döblin és Eifler), Ausztria (Reifmüller és Dworacek), Magyarország (Peidl és Rothenstein), Horvátország (Wieser), Szerbia (Popovitsch), Bulgária (Avramoff), Olaszország (Gondolo), Franciaország (Keufer, Burgard és Hamelin), Luxemburg (Bastendorff), Belgium (Durieux és Van der Hasenbock), Dánia (Jensen), Norvégia (Ole O. Lian), Svédország (Wiberg), Portugál (Cesar dos Santos), Angolország (C. W. Bowerman), Skócia (W. A. Buekner) és Stautner, a nemzetközi szövetség titkára.

egy másik bérharcban álló szövetséget, úgy még a szavazás tartama alatt köteles ez alól felmentést kérni. Sztrájksegély a szövetségtől csak egy évi tagság után kérhető s csak abban az esetben, ha az illető szervezet erre rendes illetéket szed. Az ausztriai szövetségnek az egyöntetű nyugtakönyvek behozatalára vonatkozó indítványa javaslattétel végett a nemzetközi titkárságnak adatott ki. Elfogadtatott az olasz egyesület azon indítványa, hogy a nyugtakönyvekbe minden szövetséges szervezet egyenlő kölcsönösségi bélyeget ragasszon, melyet a titkárság bocsát az illető szervezetek rendelkezésére. A magyarországi egyesület indítványára kimondta a kongresszus, hogy szedőgépeknél csak tanult nyomdászok alkalmazhatók. A svájci egyesület végre a titkárságnak Svájc területéről való elhelyezésére vonatkozólag adott be indítványt. A kongresszus Németország, Franciaország és Ausztria képviselőit bizta meg, hogy kiválaszzák azt az államot, melynek területén a titkárság új székhelyet találjon. A választás Németországra esett és a titkárság székhelye 1908 óta Stuttgartban van. A francia nyomdászszövetség a kongresszus alkalmával ünnepelte fennállásának huszonötéves jubileumát. Az ünnep a Sorbonne (egyetem) disztermében folyt le, mely után Páris város tanácsa a Hotel de Ville (városháza) disztermében vendégül látta Európa nyomdászainak képviselőit.¹

A Gutenberg-Otthon.

Valamikor volt az egyesületnek egy kis háza a Klauzál-utcában; folyton javíttatta, tataroztatta és végre tuladott rajta. Az egyesületi ház eszméje, mint ezt már felemlítettem, több izben foglalkoztatta a kollégákat, de a régi Klauzál-utcai ház — mely rossz spekuláció volt és még rosszabb eszme volt annak eladása abban az időben, midőn a házak értéke csökkenőben volt — állandóan visszariasztotta az egyesület intézőit attól, hogy ezt a kérdést komolyan fontolóra vegyék. A Klauzál-utcai házat annak idején oly célzattal vették meg, hogy annak értéke — tekintettel arra, hogy az 1871-ben tervbevett nagykerut a Klauzál-utcat is át fogja szelni — emelkedni fog. A számítás azonban balul ütött ki, mert a tervet hat év múlva megváltoztatták és a nagykerutat később a jelenlegi irányba vezették és így a ház értéke nagyon alászállott. 1900-ban, s ezt megelőzőleg is nagyon kis kamatlábat fizettek a pénzintézetek az elhelyezett tőkék után s egyrészt ez adta az eszmét az egyesületi bérház felépítéséhez, mert a ház jövedelmezőbb objektumnak látszott és az örökös költözködés is arra ösztönözte az egyesület választmányát, hogy végre egy állandó otthon után nézzen. Az életrevaló eszme mihamar a megvalósulás stádiumába lépett.

Az 1905. évi április hóban tartott rendes évi közgyűlésen a választmány indítványt nyújtott be egy egyesületi bérház építésére vonatkozólag, melyet a közgyűlés elfogadott s az építés és a telekvétel előmunkálatait egy bizottságra ruházta. Ez a bizottság hosszas keresgélés után két telket szemelt ki. A Damjanich-utcai árvaház 650 □-öles telkét, melynek 220.000 korona volt az ára és a Gyöngytyuk-utcai 14. számú 620 □-öles telket, mely utóbbihoz sok érdekes

¹ A VI. nemzetközi nyomdászkongresszus 1912 augusztus 12—15-én tartott meg Stuttgartban. Magyarországot Peidl Gyula és Preusz Mór képviselték.

nyomdász-reminiszcencia fűződik.¹ Szavazásra kerülven a dolog, a bizottság többsége a Gyöngytyuk-utcai telek mellett döntött, mely a város középpontjában van. Ez a telek 208.000 korona árban kialakítván, az 1905 szeptember 27-én egybehívott rendkívüli közgyűlés a telek megvételére vonatkozó indítványt elfogadta és az építkezés és telekvásárlás lebonyolítására egy öttagu bizottságot választott, névszerint Pollák Simont, Sági Adolfot, Lerner Dezsőt, Rothenstein Mórt, Marczievicz Lajost és hivatalból Wolf Antal, Zaka Lajos, Novitzky N. László és Siegfried József és utólag még Schwarz Ambrus hivatalnokokat.

A jövedelmezőség kiszámítására és a tervvázlatok elkészítésére a bizottság ezután négy műépítést kért fel. A jövedelmezőségi számítások 6—7%-os jövedelmezőséget helyeztek kilátásba. Hátránya volt e teleknek, hogy csak háromemeletesre lett volna felépíthető, egy szűk utcában feküdt és az udvar nem volt egy nagyterem céljára előnyösen felhasználható. A jövedelmezőség maga sem felelt meg teljesen a várakozásnak, mert a telek nem volt szabályos s így lakások céljára sem lehetett kellőképp kihasználni. Főelőnye abban volt, hogy a város középpontján feküdt. A négy beérkezett tervrajz közül a bizottság Vágó László és József műépítészek tervét találta legmegfelelőbbnek és a közgyűléstől nyert felhatalmazás alapján megbízást adott nekik a végleges tervek elkészítésére. Vágó műépítészek, különösen Vágó József kijelentette, hogy a telket drágának tartja, mert alakja és fekvése nem olyan, hogy azon nagyobb jövedelmezőségű, monumentális bérházat lehetne építeni és oly utcában fekszik, melyben három emeletnél magasabb házat építeni nem szabad. Ajánlatára a bizottság a tulajdonossal újabb hosszas tárgyalásokba bocsátkozván, az a telket 188.000 koronaért volt hajlandó átengedni. Vágó József ennek dacára csak abban az esetben ajánlotta a telek megvételét, ha ennél kedvezőbbet nem találunk. A bizottság hosszas keresés után a közvetlen közelben fekvő Sándor-tér 4. számú egyemeletes házat szemelte ki és miután annak tulajdonosát kikutatta, azzal ügynökök közbenjárásával érintkezésbe lépett. Az 527 □-öles telek ára 350.000 korona volt, melyből hosszas tárgyalások után 4000 koronát lealkudván, a tényleges vételár 346.000 koronában állapított meg. A Vágó József által készített tervvázlat szerinti költségszámítás 7—8% bérjөvedelmezőséget hozott kilátásba és maga az épület hasonlíthatatlanul szebb, minden ízében jobb beosztású és monumentálisabb alkotás volt az előbbinél, mert négyemeletesnek (mezzaninnal és nagy műteremmel) volt tervezve. A terveket közszemlére tettük ki s azok mindenki tetszését megnyerték. Most azonban újabb rendkívüli közgyűlést kellett egybehívni, melynek a közbejött eseményeket bejelentvén a Sándor-téri telek megvételére és az azon megkezdendő építkezésre újabb felhatalmazást kellett kérni. A közgyűlés ehhez hozzájárult és a telek megvételével

¹ Ebben a házban, melynek helyén pár év előtt még egy elhanyagolt, földszintes vityilló állott, volt a Schmidt-féle vendéglő, melyhez igen érdekes nyomdász-reminiszcenciák fűződnek. Több mint két évtizeden át itt jöttek össze a fővárosi nyomdászok „bohém” elemei és a felránduló vidékiek is itt adtak egymásnak rendez-vous-t. Sok életrevaló eszme kelt életre a kis korcsma szurtos falai között és sztrájkok alkalmával itt volt a főhadiszállás. Alkalmadtán a „házi zenekar” és a „műkedvelő társaság” szórakoztatta a közönséget. A házat azonban kikezdték a csákányok és hajléktalanná tették a vigfiukat, kik között az öregek is számtalan kellemes és fesztelen órát töltöttek s csak az emlékei maradtak fenn az ott eltöltött szép napoknak. Az idő haladó kereke nemcsak azt a bohémantanyát semmisítette meg, hanem a vele összenőtt régi rendet is.

és a különféle szerződések megkötésével Krausz Soma, Schönleitner Károly, Peidl Gyula, Siegfried József és Novitzky N. László tagokat bizta meg. Így most már a bizottság munkához láthatott. Nagy és erőfeszítő munkát kellett végezni, melyre senkisé is volt elkészülve. Mindenek előtt megbíztuk Vágó műépítészeket, hogy a Sándor-téri telken építendő ház végleges terveit készítsék el, kimondván egyszersem azt is, hogy a terveket három elsőrangú műépítész-szakértővel fogjuk felülbíráltatni.

Erre Korb Flóris, Lechner Ödön és Pecz Samu építőművészeket kértük fel, kik azt elfogadván, a terveket némi módosítással teljesen megfelelőeknek találták és a homlokzat szép koncepcióját külön is kiemelték. Ezek után a kölcsönök megszerzéséhez kellett látnunk. A szükséges amortizációs kölcsönt $46\frac{1}{2}$ évre vettük fel, elég kedvező feltételek mellett. Az építkezést, miután az adás-vételi szerződést megkötöttük, 1906 május 3-án a régi épület lebontásával és június elején az alapfalak lerakásával megkezdjük. A kőművesmunkát a Schomann cégnek adtuk ki, mely a legelőnyösebb feltételek mellett vállalkozott az építés keresztülvételére. Alig hogy belekezdünk az építésbe, máris különféle akadályok tornyosultak elé. Az építés kezdetén, június 1-én volt az első sztrájk, a földmunkások sztrájkja, a napibér 20 fillérrel való emeléseért, mely azonban csak fél napig tartott. A vállalkozóval kötött szerződésnek a vis majorra vonatkozó pontja újabb akadályt gördített az építés elé, melyet csak nagy nehezen sikerült semlegesen megoldani. Juliusban a kőművesek egy napig sztrájkoltak három munkás elbocsátása miatt. Ugyancsak júliusban kizárattak az ács munkások és az ács munkák ezáltal halasztást szenvedtek.

Julius végén a kőművesekkel újabb konfliktusunk volt, melyet a napibér emelésével intéztünk el. Augusztusban egy újabb munkabeszüntetés volt, mely azonban csak néhány órára terjedt. 1906 augusztus 25-én volt a főfalegyen, minden szokásos sallang nélkül, a munkások megajándékozásával. Szeptemberben az összes kőműveseket kizárták, ennek folytán az építés teljes 5 hónapot késéssel nekünk tetemes kárt okozott. A munkát ennek következtében házilag folytattuk, hogy az építkezéssel előbbre juthassunk. Közben még egy pár kisebb munkabeszüntetés volt (állványozók, napszámosok), melyeket azonban szintén békés uton intéztünk el. Februárban, miután a segédek és munkaadók megegyezni nem tudtak, az építést Vágó József vette át. Közben kizárattak a bádgos-, vízvezeték- és fűtésszerelő munkások és ezeket a munkákat csak a legnagyobb erőfeszítés árán lehetett házilag elvégeztetni. Hogy mily nagy és felelősségteljes munkát végzett a bizottság, azt felesleges felsorolni. Közel 60 rendes ülés tartatott és ezenkívül egyes bizottsági tagok folyton permanenciában voltak. Az építkezés anyagi oldalának lebonyolítása is tömördek utánjárást, tárgyalást tett szükségessé. De végre elkészült a ház s a felavatás 1907 október 13-án nagyobb ünnepély keretében ment végbe. A házfelavatás az egyesületi ház földszinti disztermében ünnepi diszgyűléssel kezdődött, melyen képviselve volt a szakszervezeti tanács, a pártvezetőség, a nyomdafőnökök egyesülete, az osztrák nyomdászszövetség Reifmüller Ferenc elnök által, a helyi szakszervezetek és az egyesületi fiókok, a Társadalomtudományi Társaság, a Szabad Iskola, a Magyar Ujságkiadók Szövetsége, az Országos Iparegyesület, a Kereskedelmi és Ipar-kamara, a legtöbb budapesti napilap szerkesztősége stb. Az ünnepi beszédet

Krausz Soma elnök tartotta, ki hálásan emlékezett meg az egyesület alapító tagjairól. Aztán Balázs Olga k. a. elszavalta Morócz Jenő kolléga hatásos ünnepi prólogját; mely után Peidl Gyula I. alelnök mondott tartalmas házavató beszédet, melyben a nyomdai munkásokat a szervezet iránt való odaadásra buzdította. Ezután a zárköbe elhelyeztettek az építésre vonatkozó okmányok, az építőbizottság és a választmány névsora, az évi jelentés, a Typographia ünnepi száma stb. A szakegyesület zenekara és az egyesült nyomdászdalárdák akkordjainak elhangzása után a szép ünnepély véget ért. Délben az egyesület által adott közös ebédre jöttek össze a meghívottak.

A ház építési költsége 939.000 koronát emésztett fel; mai valóságos értéke pedig körülbelül 1,400.000 korona. Ez a hatalmas épület, melyet az egyesülés erejével teljesen önerőnkől létesítettünk, méltóan fejezi ki a szervezkedésben rejlő óriási erőt és az összetartás hatalmát.¹

Az abbaziai üdülöház.

A nyomdászok részére létesítendő *üdülöház* eszméje 1898-ban Kassán propagáltatott. A kassai kerület 1898 október 11-én tartott választmányi ülésén Lukács Gusztáv szaktárs a következő indítványt terjesztette elő: „Miután a kassai egyesület 1899-ben megalakulásának 25-ik évfordulóját üli meg és egy korábbi határozat értelmében azt több ünnepséggel szándékoznak a kassai nyomdászok megünnepelni és mert mindaz, ami eddig tervbe van véve, oly muló jelentőségű, amely, ha egy érdemlegesebb határozattal nem lesz kibővitve, semmikép sem válhat a kassai nyomdászok ezen ünnepélyének dicséretére: a 25 év elteltével eddigi létünk emlékére legalább nemesebbet alkossunk, amely szintén nem kevésbé fontos és amelynek hiánya már most is érezhető s a jövőben üdvös intézménye lehet a nyomdászságnak, ezt pedig a magyarországi nyomdászok üdülőhelyének létesítésével lehet a legcélszerűbben elérni, melynek felépítése a Kassát környékező fenyesekben ezidő szerint könnyen megvalósítható már azért is, mert egy kis utánjárással a hozzávaló telket a várostól ajándékképpen meg lehetne szerezni és az építéshez szükséges összeget pedig egy nagyobb szabású népünnepély révén lehetne összehozni. Ez legyen a kassai nyomdászok műve az egyesület 25 éves fennállásának emlékére, melyhez a központi választmány támogatását is ki lehetne kérni.“ Indítványozza, hogy ezt az eszmét a választmány elvileg fogadja el és az elnök ebben az ügyben az illetékes fórumoknál a szükséges lépéseket tegye meg. 1900-ban Lukács újra szóvá tette a dolgot a Typographiában és sürgette az üdülöház (nem szanatórium) felépítését. Nemsokára ezután szegény szintén tüdőbajban halt meg. A Typographia 1900 augusztus 31-iki számában Frank Lajos közölt egy hosszabb cikket az üdülöház ügyében, melyben azt ajánlta, hogy a központi választmány vegye a dolgot kezébe és gyűjtés útján hozza össze a szükséges tőkét. Ez volt tehát a dolog praktikus megvalósítására vonatkozó első indítvány, mely nemsokára keresztül-

¹ A könyvnyomdászok szakköre ebből az alkalomból azzal a kéréssel fordult a fővárosi köz-munkatanácsához, hogy a Bérkocsis-utcát Gutenberg-utcának nevezze el. Ez azzal a szellemes indoklással utasította el a kérést, hogy a Gutenberg névnek rossz hangzása van.

vitetett. 1901-ben Lukács még egy buzdító cikket irt a Typographiába abból az alkalomból, hogy a kassai szaktársak 250 forintot deponáltak az üdülőház céljára, mint az általuk rendezett multság jövedelmét. Az 1901 július havi választmányi ülésen Czettel Gyula elnök lelkes szavakkal ajánlotta az eszmét a választmány figyelmébe, egyidejűleg egy nagyobb bizottság kiküldését ajánlotta, mely a választmánytól teljesen függetlenül intézze az üdülőház ügyét. A bizottság 1901 szeptember 29-én tartotta alakuló ülését, mely alkalommal elnökké Czettel Gyulát, alelnökké Gyöngyösy Sándort és Pollák Simont, jegyzővé Morócz Jenőt, titkárrá Stalla Mártont, pénztárossá Steiner Adolfot,¹ ellenőrré Novitzky N. Lászlót választotta meg. Ugyanekkor elhatározott, hogy egy felhívás bocsáttassék ki, melyben a kollégák adakozásra szólítandók fel. A felhívás, melynek szövegét alább közlöm, eredménynyel járt és október hónapban már egyes nyomdák rendszeresen fizették a heti 6 filléret az üdülőház céljára.

Magyarország összes könyvnyomdászaikhoz és betüöntőihez.

Ha végigtekintünk azokon az intézményeken, amelyeket a nagy nyomdászcsalád évek hosszú során át úgy a humanizmus, mint a szervezkedés terén önerejéből megteremtett, bizonyos büszkeséggel kell emlékeznünk azokra az uttörőkre, akik az első magvakat elvetették s az utódoknak nemes alkotásaikban oly szép örökséget hagytak. Nekünk, az új nemzedéknek, szent kötelességünk ezeket az intézményeket nemcsak fentartani és továbbfejleszteni, hanem gondoskodni egyttal újabb alkotásokról is, melyeket egyrészt mindnyájunknak jóvalta, másrészt a haladás eszméje, a jobb jövő iránti törekvés szükségessé tesznek.

A kassai szaktársak pendítették meg az eszmét, amelynek a kivitele végett most hozzátok fordulunk. Ők röpitették világgá a lelkes szózatot: *épitünk üdülőhelyet* sinlődő betegek számára, ahol megadatnék nekik a mód a gyógyulásra és így a legdrágább kincs, az egészség visszaszerzésére. Az eszme szép, de kivitele nehéz. És mégis meg akarjuk valósítani és meg is valósítjuk, ha ti, t. Szaktársak, felkaroljátok az ügyet. A kezdeményezés dicsősége legyen a kassai szaktársaké, ám a megvalósulás, a létesítés nagy művéből vegyük ki részünket mindannyian.

Az emberi nyavalyák, halált hozó betegségek folyton körülöttünk ólalkodnak. Foglalkozásunk a legegészségtelenebbek közé tartozik. A halál bőven arat közöttünk, elragadja legjobbjainkat. Hány fiatal élet szakad meg, mielőtt az életből nélkülözésnél és munkánál egyebet élvezett volna, s ha akad is közöttünk, aki megizleli az emberi hivatás nemesebb örömeit, a kéréllhetetlen Kaszás utjába áll, hogy szorgalmának gyümölcsét, törekvéseinek sikerét ne élvezhesse. Szaktársak, ez ellen védekeznünk kell! Minden intézmény, amely az egészségügyet előmozditja, hathatós fegyver a kezünkben az ellenség ellen. A humanizmus minden alkotása egy lépés a javulás, a tökéletesedés felé, amelynek áldásait mindnyájan, nőnk, gyermekeink fogják élvezni. Ilyen fegyver a tervbe vett üdülőhely is, amelynek létesítésére szövetkeztünk.

Engedjétek meg tehát t. Szaktársak, hogy hozzátok forduljunk. Szó sincs róla, a ti áldozatkészségtek sokféle oldalról van igénybe véve, de azért mégis az a meggyőződésünk, hogy ezttal sem fordulunk hozzátok hiába. Tibennetek még sohasem csalatkozott az, aki jó szivetekhez fordult, hogyan csalatkozhatnánk most, amikor ily nagy és nemes emberbaráti mű létrehozásáról van szó. Az üdülőhely létesítésére bizottság alakult, s az legelső sorban hozzátok fordul. Csekélységet kér tőletek, csak annyit, hogy *legalább heti 6 fillér* fizetésére kötelezzétek magatokat mindaddig, mig a szükséges alap össze nem jön. Igaz, soká

¹ Steiner helyett, ki 1904-ben nyugalomba vonult, Siegfried József választott pénztárossá.

fog ez tartani, de ha nem lankadunk s buzgalmatok a nemes cél iránt nem fog csökkenni, az idő meghozza a kívánt eredményt. Természetesen más oldalról is jöhetnek hozzánk adományok, de első sorban arra kérünk, hogy legalább ezt a 6 fillért ne tagadjátok meg tőlünk.

Bizunk benne, hogy szavunk nem hangzik el hozzátok hiába. Alulírott bizottság mindent megtesz a nagy mű érdekében; támogassátok, hogy fáradozása hiábavaló ne legyen. S ha majd állni fog összetartásunknak, buzgalmunknak eredménye, az emberszeretetnek temploma: a nyomdászüdülőhely, az lesz legszebb és legmaradandóbb emléke a magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök áldozatkészségének.

Budapest, 1901. évi szeptember hó 29-én. *Czettel Gyula* elnök, *Pollák Simon* alelnök, *Gyöngyösy Sándor* alelnök, *Stalla Márton* titkár, *Morócz Jenő* jegyző, *Novitzky N. László* ellenőr, *Steiner Adolf* pénztáros.

A 45 tagból álló bizottság megalakulása után egy végrehajtó bizottság választatott, melynek a tisztikaron kívül *Peidl Gyula*, *Siegfried József*, *Bozsik István*, *Janovits Ferenc*, *Schuster Ágoston*, *Weinberger Dezső*, *Wellisch Géza*, *Terelmes László* és *Radnai Vilmos* voltak tagjai. A kollégákhoz intézett felhíváson kívül a bizottság a nagyobb nyomdavállalatokhoz is felhívást intézett az üdülőház céljára való adakozás érdekében és *Czettel Gyula* elnök indítványára kimondatott, hogy a miniszterhez megkeresés intézendő, miszerint az évenként rendeztetni szokott állami jótékonycélu sorsjáték jövedelméből az üdülőház is részesüljön egy bizonyos hányadban. A belügyminiszter azonban csak a gyűjtésre adott engedélyt és a kereskedelmi miniszter a portomentesség ügyében benyújtott kérelmet szintén elutasította. A bizottság 1200 gyűjtőívet bocsátott ki, melyek nagyrésze vissza sem érkezett. 1904-ben már 16.000 koronán felüli összeg gyűjtetett a kitűzött célra, de mi volt ez a szükséges összeghez képest? A bizottság belátta, hogy a gyűjtést más alapokra kell fektetni, mert különben a kitűzött cél csak évtizedek múlva lett volna elérhető. A segélyző-egyesületi közgyűlés 1904-ben erre való tekintetből kimondta, hogy a heti 6 fillér adomány erkölcsileg minden tagra kötelező.

A 45-ös bizottság nem sokat lendített a dolgon s csak a *Typographia* és egy pár ügybuzgó kolléga lelkes agitációja tartotta állandóan felszinen az üdülőház eszméjét. 1910-ben már oly összeg állt a bizottság rendelkezésére, hogy elérkezettnek látta az időt arra, miszerint az eszme megvalósításához lásson. *Czettel Gyula*, a bizottság elnöke, a fővárostól óhajtott egy a kitűzött célra alkalmas telket ajándékképen szerezni, csak hogy a tanács, mint utólag kiderült, irtózott attól a gondolattól, hogy a budai hegyvidéken állíttassék fel ez az intézmény. Közben a bizottságban az a nézet alakult ki, hogy az üdülőházat oly helyen kell felépíteni, ahol fürdésre alkalmas folyó víz és egyuttal hegyes, portmentes vidék is van. Az ország minden részéből érkeztek be ajánlatok, melyek részben egész fürdők, részben megfelelő területek megvételéről szóltak, ezeket azonban egyrészt a klimatikus viszonyok, másrészt egyéb okoknál fogva nem lehetett figyelembe venni. Kezdetben a bizottság a Balaton mellékét szemelte ki mint az üdülőház céljára legalkalmasabb vidéket, de a helyszini szemle alkalmával arra a tapasztalatra jutott, hogy a Balaton mellett csak rövid két- legfeljebb három hónapra terjed az az idő, midőn az otttartózkodás a beteg közérzetét kedvezően befolyásolhatná. E mellett a temperatura is ingadozó. Ajánlat utján szóba került még a *Visegrád* melletti *Gizella-fürdő* is, mely azonban remek

szép fekvése dacára sem felelt meg céljainknak, mert mi állandó jellegű, téli-nyári tartózkodásra egyaránt alkalmas, klimatikus gyógytényezők céljára megfelelő helyen óhajtottuk az üdülőházat felépíteni, melyben első sorban nagyszámu ideg-, másodsorban pedig hurutos és szivbántalmakban szenvedő betegeinket kívántuk elhelyezni. Erre a célra a legalkalmasabbnak kínálkozott a Quarnero. 1911-ben 115.000 koronán felüli összeg állott rendelkezésre az üdülőház céljára s az előző év augusztus havi ülésén megválasztott szűkebb körű bizottság¹ 1911 április 25-én beszámolván munkájáról, Abbaziát tartotta e célra legalkalmasabbnak. A nagybizottság ehhez hozzájárult és felhatalmazta a szűkebb körű bizottságot, hogy a helyszínen egy alkalmas terület iránt érdeklődjék. A dr. Mándoki Mór egyesületi orvos ur bevonásával kiszemelt terület megfelelőnek találtván, a bizottság arra elővételi jogot szerzett és egyidejűleg megbizta Neuhausler és Pelda műépítészeket, hogy a teleknek megfelelő tervvázlatot és költségvetést készítsenek. Miután azonban, mint az előrelátható volt, az üdülőház céljára begyűlt összeg nem volt elegendő egy a célnak teljesen megfelelő épület és berendezés megvalósítására, az üdülőtelep bizottságának 1911 június 16-án a segélyező-egyesület választmányával tartott közös ülésén az utóbbi az üdülőház vagyónának átvétele mellett átvállalta az intézet felépítésének és berendezésének költségét és természetesen átvállalta ezzel egyidejűleg az intézmény fentartási költségeinek viselését is. Az üdülőház így az egyesület tulajdona.

Az üdülőház felállításával a segélyező-egyesület — és mellette mindazok, kik e nemes cél elérésében közremunkálkodtak — maradandó emléket állított ötvenéves fennállásának emlékére. A 300.000 koronába került villában 15 szoba, nagy, terraszos ebédlő, társalgó és könyvtár és a szükséges irodai és egyéb helyiség van s ezeken kívül egy teljesen modern berendezésű vizgyógyintézettel, meleg és hideg tengeri és édes víz, valamint napfürdővel és központi fűtéssel van berendezve. A villa mögött szép, erdős park terül el. A kék Adria partján büszkén hirdeti a Villa Gutenberg a magyar nyomdászok áldozatkészségét és az egyesülésben s az összetartásban rejlő hatalmas erőt.

A tanoncgyazdálkodás elleni akció.

A segédek által 1900-ban a tanoncgyazdálkodás ellen indított harc eredményteljesen járt, mert a szervező bizottság alább közölt falragaszai és az ugyan ezen szövegű röpivek nem tévesztették el hatásukat. Azok a vidéki nyomdatulajdonosok, kik a tanoncgyazdálkodás révén iparkodtak „versenyképes“-ekké lenni, a falragaszok láttára kétségbe voltak esve és a hatósághoz fordultak oltalomért s mivel itt megint a „magyar ipar megmentéséről“ volt szó, a hatóság a falragaszokat és röpiveket a sajtótörvény negligálásával bírói végzés nélkül elkoboztatta, sőt azok terjesztőit is üldöztette. A szervező bizottságot azonban ez az eljárás — melyre egyébként is előre el volt készülve — nem hozta zavarba és a szülőkhöz intézett felhívás közel egy millió példányban forgott közkézen. A felhívást, mint a magyar nyomdászat egyik állandó bajának dokumentumát alább közlöm.

¹ Krausz Soma, Gyöngyösy, Pollák, Peidl, Lerner, Siegfried és Novitzky.

A szülőkhöz! Az évfáradó vizsgák befejeződtek, az iskolák kapui bezárultak, sok tanuló előtt örökre . . .

Eljött az ideje annak, midőn a szülőknak gondoskodniuk kell gyermekeik továbbneveléséről; sok esetben harcra kél a szülők melegen érző szíve társadalmi helyzetükkel, mert szívesen iskoláztatná tanulni szerető gyermekeiket tovább, ha ezt anyagi viszonyaik megengednék.

De az anyagi gondokkal küzdő szülőknak, sajnos, le kell mondaniuk arról, hogy gyermekeiket tovább iskoláztassák, így nincs hátra más választás, minthogy gyermekeiket, kevesebb anyagi áldozattal, valamely mesterségre adják.

S ez fordulópontot képez gyermekeik életében. Éppen ezért a szülőknak szent kötelességük, gyermekeik számára oly mesterséget választani, mely ember-séges megélhetést, tisztességes jövőt biztosít nekik.

Ez indított bennünket, munkanélküli könyvnyomdászok százas bizottságát arra, miszerint figyelmeztessük a gyermekeiket szerető és jövőjükért aggódó szülőket arra, hogy óvakodjanak gyermekeiket könyvnyomdába tanoncokul adni, mert ezzel kiszolgáltatják őket egész életükre a nyomornak, a bizonytalanságnak!

E jóakaratu figyelmeztetésünk indoklásául szolgáljanak a következő tények:

Magyarországon több mint ötezer tanult könyvnyomdász van és ezek közül alig négyezer dolgozik, míg a többi, azaz a tanult segédeknek jó ötödrésze részint a szülők vagy rokonaik jóvoltából tengeti életét, részint pedig elárasztja az országutakat és napról-napra súlyed a nyomor lépcsőjén a biztos elzúllás felé, honnan nincs többé visszatérés.

E nyomorusághoz csatlakozott az utóbbi időben a szedőgép, mely amellet, hogy a rajta dolgozót — az idegek tulságos megfeszítése mellett — testileg-lelkileg beteggé és idő előtt tönkretesz, minden egyes gép két betűszedőt feleslegessé tesz, úgy hogy néhány év múlva teljessé lesz a könyvnyomdászok nyomorusága, mert az ugyis elrettentő nagyszámu munkanélküliek száma megkétszereződik.

Ez a sorsa azoknak, kik a könyvnyomdászok túlnagy száma következtében munkanélkül vannak.

De azoknak, kik oly szerencsések, hogy dolgozhatnak, sincsen irigylendő helyzetük.

Eltekintve attól, hogy a munkájukért fizetett csekély bér alig nyújt megélhetést, a legtöbb könyvnyomdában oly helyeken dolgoznak, melyek magukban hordják a testet ölö betegség csiráit és innen van, hogy a tüdővésztes betegek legnagyobb tömegét a könyvnyomdászok szolgáltatják.¹

Mig például a hivatalos statisztika szerint Magyarország lakosságának átlagos életkora 31 esztendő, addig a könyvnyomdászok életének átlagos ideje alig tehető 27—28 esztendőre.

Ilyen szomorúak a magyarországi könyvnyomdászok viszonyai. Nemcsak, hogy sokan vannak és így nagy részük munkanélkül tengődik, nemcsak, hogy — éppen mert sok a munkanélküli — kevés keresetükből megélni alig tudnak, hanem még a foglalkozásukkal járó tüdővész is fenyegeti, megrövidíti életüket.

Gyermekeiket szerető szülő tehát nem adhatja fiát könyvnyomdába, nem dobhatja oda a korai halálnak.

Szomorú dolog az is, hogy a könyvnyomdász-segédeknek még csak gondolniuk sem lehet arra, hogy valaha önállókká lehessenek és így felszabadítsák magukat nyomoruságos, alárendelt helyzetükből; mert egy könyvnyomda berendezése oly óriási összegbe kerül, melyet a megélhetést is alig nyújtó fizetésből egy egész életen keresztül szorgalmasan dolgozó nyomdász sem kuporgathat össze.

E szomorú, de igaz tények felsorolása után nemcsak jogunk, de kötelességünk is figyelmeztetni a szülőket arra, hogy ne hagyják magukat félrevezetni

¹ 1911-ben a miniszter rendeletet adott ki a sokszorosító ipari üzemek berendezéséről, a sokszorosító iparban foglalkozó munkások testi épségének megóvása érdekében.

azoktól a lelketlen kufároktól, akik uton-utfélen hirdetik, hogy: „Nyomdász-tanoncok fizetéssel felvétetnek“, mert ez a fizetés csak addig tart, míg zsenge gyermekeik négy-öt esztendőn keresztül, sokszor éjjel-nappal, mint tanoncok dolgoznak s midőn eljönne az ideje annak, hogy gyermekeik élvezzék tanulásuk gyümölcsét, amiért esztendőkön keresztül dolgoztak, türtek és nélkülöztek, akkor az a lelketlen kufár kiteszi őket az utcára, hogy velük is szaporítsa az éhezők, a nyomorgók, a munkanélküliek ugy is tulong-tul nagy seregét.

A szülőknek jövő reménységük gyermekeikben rejlik s midőn anyagi gondjaiktól üzve, lemondanak arról, hogy gyermekeiket tovább iskoláztassák, jól válaszszák meg azt a mesterséget, melyre szemük fényét, gyermekeiket adják, mert ha a választás oly mesterségre esett, mint a könyvnyomdászat, nemcsak jövő reménységük száll füstbe, de tönkreteszik gyermekeik egész jövőjét is, mert örökös nyomor, bizonytalanság leszen osztályrészük.

Fontolják tehát meg a gyermekeiket szerető és jövőjükért aggódó szülők e gyermekeik életében fordulópontot képező lépést jól s adják őket oly mesterségre, mely gyermekeiknek tisztességes megélhetést, biztos jövőt nyújt. S ha választásuk az elmondottak dacára is a könyvnyomdászati pályára vezetné gyermekeiket, akkor gondoskodjanak arról, hogy azok valamely középiskolának (polgári, reál vagy gimnázium) legalább két osztályát sikerrel elvégezzék, mielőtt nyomdásztanoncnak mennek. Csak így lehet egyáltalán kilátásuk arra, hogy a nyomdászpályán boldogulnak.

Ezzel eleget tesznek szülői kötelességüknek és használnak vele a társadalomnak is.

A munkanélküli könyvnyomdászok százask bizottsága.

A vidéki városokban 1903-ban több városban kiléptek a kollégák, hogy az árszabálynak érvényt szerezzenek (Arad, Gyöngyös, Sátoraljauhely, Szeged, Temesvár, Máramarossziget stb), a legtöbb városban a tanoncok is kiléptek. Szeptemberben a budapesti Révai és Salamon cég személyzete lépett sztrájkba, mert a cég nem tartotta be a tanoncskálát. Egy napi sztrájk után a létszámon felüli tanoncot a cég kénytelen volt elbocsátani s erre a személyzet újra felvette a munkát. Ezt megelőzőleg az Európa-nyomda személyzete is kilépett. Juliusban pedig a Márkus-nyomda 12 tanonca hagyta ott a nyomdát, 9 órai munkaidőt, tisztességes bánásmódot, 8 koronáig terjedő heti fizetést, az ünnep- és vasárnapi munka beszüntetését, ezenkívül pedig rendes szakmai kiképzést (két évig simaszedésnél, két évig műszedésnél való foglalkoztatást) követeltek azzal a kikötéssel, hogy a felszabadulásuk után még legalább hat hónapig köteles a cég nekik munkát adni.¹

¹ A segédek által a tanoncok kizsákmányolása ügyében indított széleskörű agitációról a kereskedelemügyi miniszter is tudomást szerzett és felszólította a budapesti könyv- és nyomdafőnökök egyesületét, hogy közölje vele, mennyiben jogosult a segédek által indított országos akció. A főnök-egyesület a baj orvoslását a nyomdászatnak képzéséhez kötésével vélte orvosolhatónak és igazolta a segédek által a tanoncmizéria ügyében indított akció jogosultságát, hivatkozván a segédek által közösen megállapított árszabályban foglalt tanoncszabályzatra. — Európa 1902. évi nyomdásztanoncstatisztikája szerint Olaszországban 1'3, Svédországban 1'6, Norvégiában 1'7, Spanyolországban 1'8, Svájcban 1'9, Franciaországban 2'0, Dániában 2'4, Németországban 2'4, Ausztriában 2'7, Belgiumban 2'8, Magyarországon pedig 4'5 tanonc jutott minden 10 segédre.

A budapesti békéltető bizottság 1909 május hó 10-én léptette érvénybe a már előbb hozott ama határozatot, hogy a nyomdai tanoncok alkalmaztatásuk előtt orvosi vizsgálat alá kerüljenek. Ennek az a célja, hogy beteges, vézna, gyenge szervezetű ifjak az egészséges szervezet feltételező, nyomdai foglalkozástól távollattassanak, mert a nyomdászat egészségtelen, idegölő foglalkozás s azzal szemben csak az egészséges szervezetű embernek van ellentálló képessége. Manapság az ólommérgezés a nyomdászok között már csak elvétve fordul elő, annál nagyobb azonban az ideg- és légzőszervi bántalmakban szenvedők száma.

A Pesti Hirlap ügye. — A vidéki árszabályközösség.

1903 októberben nagy dolog történt; a Légrády cég összes alkalmazottai, még a könyvnyomók is kiléptek. Ezt a nagy eseményt falragaszok és röpcédulák hirdették az utcákon. A Pesti Hirlap mégis megjelent, mert a lapot a cég egy vállalkozó albérlővel állította elő, ki technikai személyzetét serdületlen fiukból toborozta össze. A sztrájk hatodik napján — miután a fővárosi napilapok agyonhallgatással keltek védelmére kollégájuknak — nagy tüntetés volt a Pesti Hirlap Váci-köruti palotája előtt. A tüntetés két nappal később október 8-án megismétlődött, amikor a rendőrség nagy apparátussal vonult ki, mely alkalommal sokan megsebesültek és a tüntetők közül hatvanat letartóztattak. E tüntetések hatása alatt a nagy tömeg — vagy ötezren — a hasonló hirben állott Wodianer cég palotája elé vonult és ott az összes ablakokat beverte. Wodianerék rövid tárgyalás után aláírták az árszabályt. Az esetekkel most már a napilapoknak is foglalkozniuk kellett, melyek több-kevesebb tárgyilagossággal tárgyalták a munkások tüntetését és annak okát, míg végre a Pesti Hirlap is megszólalt, hogy a lap késedelmes megjelenését mentegesse és ez alkalommal nem volt válogató a kilépett munkások rágalmasában. A sztrájkolók erre falragaszok útján válaszoltak. A Légrády cég rendőri fedezet mellett és csak nagy erőfeszítéssel tudta a Pesti Hirlapot megjelentetni. A vidékről toborzott sztrájktróékkal a cég nem birt boldogulni, mert ezek a szerencsétlenek amugy sem voltak már nyomdászok és a sztrájk hire ugy csábitotta őket Budapestre, mint nyáron az esti villanyfény a pillangókat. Ezeket, amint kiléptek a rendőrség által jól őrzött nyomdából az utcára, a kollégák rögtön elfogták. A nyomást nap-nap után más végezte és a nappali üzem ugyszólván teljesen szünetelt. Miután a szervező bizottság két izben sikertelenül tárgyalt a céggel, végre dr. Vázsonyi Vilmos felajánlotta közbenjárását és így hosszas tárgyalások után létrejött a cég által is óhajtott egyezés. A cég aláírta az árszabályt. A vállalkozó: Varga-Lilienberg pedig 1904 augusztus 14-én kénytelen volt állását elhagyni.¹

Ezzel az utolsó akkorddal véget ért a Légrády cég évek óta folytatott gazdálkodása és ez az üzlet azóta árszabályhü, minthogy jelenleg már nem is lehetne más.

A vidéken a főváros agitációja dacára rendkívül rossz volt a segédek munkabére. 741 nyomda közül csak 102 nyomdában voltak a munkások ugy díjazva, hogy abból a legminimálisabb igényekkel kijöhettek. A vidéki kollégák azonban teljesen indolens módon viselkedtek ezen tarthatatlan állapotokkal szemben és a Typographia — mint évtizedek óta rendszeren — hiába ostorozta ezt az állapotot. A vidék nem akart saját érdekében ugyszólván semmi anyagi áldozatot sem hozni; mert mig Budapesten 7 korona 13 fillért áldozott egy-egy kolléga az anyagi érdekek megvédésére szükséges tőke gyarapítására, addig a vidék nagylelkűsége csak 66 fillér erejéig terjedt és ebben a tekintetben a legnagyobb vidéki városok sem képeztek kivételt.

¹ A Pesti Hirlapnál mintegy 30 fiu dolgozott, akik napi 13 órai munkaidő mellett (éjjel is 1) 3—6 frt heti bért és teljes ellátást kaptak. A lapkiadó-cég a vállalkozónak a lap előállításáért 450 frtot fizetett hetenként, vagyis 200 frttal kevesebbet, mint amibe az az árszabály betartása mellett került volna. A vállalkozó e mellett szintén keresett évenként vagy 8000 frtot. A vállalkozó „kiemelése” nagy áldozatba került, mert az illető csak nagyobb összeg ellenében hagyta oda a jól jövedelmező vállalkozást.

Voltak vidéki nagy városok 30—35 nyomdászsegéddel, kik egymást jóformán nem is ismerték, és a nyomdák tulajdonosai és a segédek is ellenségei voltak egymásnak. Ezekből a városokból már a mozgalom hallatára siettek tudatni a szervező bizottságot, hogy oda ne jöjjön senki sem, mert ők helyzetükkel meg vannak elégedve.

Ez a kérdés a szakegyesület 1903 augusztus hó 15—16-án tartott I. kongresszusán szőnyegre került, melyen az előterjesztett vidéki árszabály azzal a megjegyzéssel fogadtatott el, hogy az osztályozás tekintetében esetleg kívánatos változtatásokat illetőleg a szervező bizottság és az illető városok megbizottai együttesen intézkedjenek. A kongresszuson elfogadott árszabály érvényre emelése érdekében indított mozgalom egyes helyeken már augusztusban megkezdődött, a budapesti szervező bizottság öt tagja azonban a mozgalom előtt hirtelen lemondott,¹ minek oka egyrészt személyes ügyekben, másrészt taktikai nézeteltérésben keresendő. A bizottság egyes tagjai az árszabályközösség ellen foglaltak állást és radikális szakszervezeti politikát követeltek; ámbár ilyenről az akkor még ugyszólván teljesen rendezetlen vidéki állapotok mellett egyelőre szó sem lehetett és mindenek előtt egy konszolidáltabb helyzet elérésére kellett törekedni, hogy a szervezet minden oldalról megerősödhessen, mert a folytonos árszabálymozgalmak után már végtére erre is gondolni kellett. A szeptember 6-iki általános nyomdászgyűlés heves vita után egy határozati javaslatot fogadott el, melyben az öt bizottsági tag leköszönését rosszalja. A gyűlés ezután egy új bizottságot választott, melybe a leköszönt bizottsági tagokat újból beválasztotta.²

A vidéki mozgalom az előcsatározások után végre szintén szélesebb mederben kezdett kibontakozni. A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége „bizalmas“ levélben szólította fel tagjait, hogy személyzetük nélkülözhető részét bocsássák mielőbb szélnek, hogy így a mozgalom alkalmával kevesebb kárt szenvedjenek. Október 26-án reggel 14 város nyomdászai léptek sztrájkba. A szövetség lapja³ erre a segélyző- és a szakegyesület működése ellen hívta fel a hatóság figyelmét, hogy vizsgálja meg, hogy a sztrájkpénz honnét ered. A segédek nem törődtek ezekkel a bosszut lihegő közleményekkel és erős elhatározással folytatták a megkezdett harcot, mely majdnem mindenütt győzelemmel végződött. A mozgalom alkalmával érdekes epizódokban sem volt hiány; a kolozsvári négynapos sztrájk alatt az ottani nyomdatulajdonosok azt híresztelték, hogy a budapesti vezetőség elsikkasztotta a kilépettek segélyezésére gyűjtött pénzt. A budapesti vezetőség ezt azzal cáfolta meg, hogy megvette az egyik kolozsvári nyomdát és egy — napilapot indított. Ezzel azután megtörte az ottani nyomdatulajdonosok ellentállását. Kikindán az — adóvégrehajtó állt a szedőszekrényhez és Nagyváradon két hétig nem látott a közönség rendes lapot.

Egyes városok nyomdatulajdonosai észhez kaptak és közös megállapodással 25⁰/₀-kal emelték a nyomtatványok árát, „hogy a nyomdai munkások által

¹ Peidl, Lerner, Rothenstein, Siegfried, Wagner. — Schwarz Ambrus, Israel J., Müller Samu.

² Megválasztáltak: Bogár Ignác, Herz Gyula, Lerner Dezső, Rothenstein Mór, Sági Adolf, Ligeti enő, Peidl Gyula, Stösser Adolf, Venkovits Károly, Wagner Károly, Winkler S. és Winkler József, Gábor Dóme és Grünfeld Sándor.

³ A szövetség hivatalos lapja a Molnár Mór szekszárdi nyomdatulajdonos kiadásában és szerkesztésében megjelenő Nyomdaipar Magyarországon című szaklap, melynek első száma 1901-ben jelent meg.

követelt béremelést megadhassák“. Így tettek Győrben is. A rendőrség mindenütt az erősebb fél érdekeinek szolgálatába szegődött és Temesváron 27 tanoncot egyenként 10 koronára, a vezetőség három tagját pedig összesen 1850 korona bírságra vagy nemfizetés esetén összesen 108 napi fogságra ítélte.¹ Az év végéig a vidéki nyomdászoknak körülbelül 50%-a vivta ki az új árszabályt, miben igen nagy része volt a Typographiának, melynek 1903. évfolyama 65 cikkben és 98 rövid közleményben foglalkozott a vidéki árszabályllyal.

Ámbár a vidéki mozgalom még nem volt teljesen befejezve, Szegeden, hol az árszabályt elfogadták, újra kitört a harc és a Traub-nyomda személyzete kilépett. Az 1904 március 10-iki közösen megállapított egyezményben, mely a hatóság előtt kötött meg, kimondatott, hogy a szegedi főnökök oly nyomda munkáit, melynek személyzete kilépett, nem készíthetik el és ennek dacára elkészítették a Traub cég nyomtatványait. Szegedet ennek következtében zárolni kellett s ez a zárlat még ma sem szűnt meg. A vidéki mozgalom azonban ettől eltekintve fokozatosan haladt a győzelem felé és 1904 augusztus hó végéig 90 városban körülbelül 1700 kolléga vívott ki magának kedvezőbb munkabért és rövidebb munkaidőt.

Steiner Adolf pénztáros 1904-ben történt lemondásával ezen állás betöltésének mikéntje felett a két szerkesztő összekülönbözött és a lapban egymást megtámadták. Miután közben a Typographia szerkesztője ellen pénzkezelésből kifolyólag vádat is emeltek, az tisztségéről lemondott. A július hó 17-én tartott országos bizalmiférfi-értekezlet, melyen a vidék 24, a főváros 115 küldöttel volt képviselve, a vádra vonatkozólag kimondta, hogy az nem diffamáló a Typographia szerkesztőjére és így a szerkesztői és a szervező bizottsági állásokra továbbra is alkalmasnak találta, a pénzkezelésre azonban nem. A lap szerkesztését az augusztus 12-iki számtól kezdve ideiglenesen egy bizottság vette át.²

A szerkesztői tisztségre első ízben kiírt pályázat nem járt megfelelő eredménnyel s ennél fogva meddőnek nyilvánított. A második pályázat alkalmával az összes szavazatoknak majdnem fele a pályázatban egyáltalán részt sem vett Peidl Gyula kollégára esett. A szervező-bizottság és a Gutenberg szerkesztője ebben bizalmatlanságot láttak és leköszöntek. Erre új pályázatot irtak ki, mely azonban később visszavonott. A bizalmiférfiak a lemondásokat nem vették tudomásul és a Gutenberg szerkesztőjének és a bizottságnak bizalmat szavaztak. Az ezt követő pótválasztáson Peidl, aki nem pályázott, abszolút többséget kapott és így most már a kollégák impozáns módon megnyilvánult bizalma folytán erkölcsileg kényszerítettett a szerkesztői állásra való pályázat benyújtására. A bizottság leköszönt, de a bizalmiférfiak többsége újra jelölte; a kisebbség pedig megejtette az új bizottság jelölését, kiket a nagy többség meg is választott. Peidl erre, tekintettel a személye iránti bizalom megnyilvánulására és egyuttal a nem kicsinylendő ellentáborra, a szervezet érdekében

¹ Ilyen ítéleteket más városokban is hozott a rendőrség, melyek azonban a kereskedelmi miniszter 1903 július és október havi 48.421. és 40.415. számú rendeleteinek értelmében, melyek szerint sztrájk esetében csak panasz és megelőző vizsgálat alapján lehet ítéletet hozni s ebben az esetben a bírság maximuma 40 korona (a kilépés után 14 nappal panasznak nincs helye a munkaadó részéről s tanoncok egyáltalán nem büntethetők), megsemmisítették.

² Grünfeld Sándor, Lerner Dezső és Siegfried József. Mint felelős szerkesztő Rothenstein Mór jegyezte a lapot.

a kompromisszumot ajánlotta a kérdés megoldásául és ezzel egyidejűleg felajánlotta a béke érdekében saját személyének elejtését. Az ellenpárt elfogadta Peidl propozícióját és Peidl visszavonta a szerkesztői tisztségre beadott pályázatát s így végre a több hónapig tartott kínos állapot véget ért. A március 7-én véget ért pótválasztáson Schwarcz Ambrussal szemben Domanek István választott meg a Typographia szerkesztőjévé és így az 1905 március 24-iki 12. számtól kezdve már ő jegyezte a lapot.¹

Az 1902. évben megkötött budapesti árszabály értelmében a gépszedőkre vonatkozó árszabály csak akkor volt megalkotandó, ha Budapesten legalább 50 szedőgép van működésben. Az 1904. év közepén 57 szedőgép működött a fővárosban s így a szervező-bizottság elérkezettnek látta az időt arra, hogy a létesítendő gépszedő-árszabályra vonatkozó tárgyalások megkezdődjenek. A szervező bizottság tervezete a gépszedőkkel tartott értekezleteken behatóan megvitattatván, végleg elfogadtatott. A nyomdatulajdonosok, illetve a nyomdafőnökök egyesülete azonban csak december hónapban hívta meg a segédek képviselőit az árszabály ügyében tartandó közös értekezletre. A tárgyaláson megjelent, szedőgéppel bíró nyomdatulajdonosokon azonban annyira erőt vett az árleszorítás akarata, hogy a segédek képviselőinek minden argumentumai dacára sem volt lehetséges megfelelő megállapodásra jutni s három napi tárgyalás után a két fél képviselői eredmény nélkül oszlottak szét. A főnökök képviselői 8, illetve 9 órai munkaidő mellett 42, illetve 36 korona hetifizetést ajánlottak, amit természetesen nem lehetett elfogadni. Néhány heti szünet után a közös bizottság az érdekelt szedőgéppel dolgozó nyomtatulajdonosok kizárásával újra tárgyalás alá vette az árszabálytervezetet s végre sikerült a két fél között megállapodást létesíteni, melynek lényegesebb pontjai a következők: Szedőgépnél csak tanult betűszedők alkalmazhatók, tanoncok egyáltalán nem és ujonnan felszabadultak is csak a második évben. Munkaidő nappal 9 óra, éjjel 8 óra, melyből azonban 1—1 óra a gépek jókarbantartására esik. Fizetés nappali gépszedőknél 36 korona, éjjeli munkánál napilapoknál 50 korona, a kétszer megjelenő lapoknál, hol a munkaidő szintén nem lehet hosszabb 8 óránál, 56 korona. Oly lapoknál, melyek géppel szedetnek, az ott alkalmazott kéziszedők ugyanolyan fizetésben részesülnek, mint a gépszedők.

A fővárosi árszabály.

A béke helyreálltával új szervező bizottság választott,² melynek legfőbb teendője volt a lejáró árszabályközösséggel kapcsolatos árszabályjavítás előkészítése. Az 1905 április hónap 16-ára a fővárosi Vigadóba egybehívott általános nyomdászgyűlés határozatilag kimondta, hogy tekintettel arra, miszerint az érvényben levő árszabály október hónapban lejár és tekintettel arra, hogy az érvényben levő árszabály nem felel meg a nyomdai munkások viszonyainak

¹ Az 1904 augusztus 12-iki számtól kezdve az 1905 január 6-iki számig Rothenstein Mór, azután pedig egész 1905 március 17-ig Lerner Dezső jegyezte a lapot. Rothenstein alatt Grünfeld és Siegfried, Lerner alatt Wancsora és Lerner szerkesztették a lapot.

² Tagjai voltak: Bauer, Grünfeld, Gábor, Fischer Ignác, Gyürey, Kirsteier, Israel, Keébe, Lerner, Wellisch, Wancsora, Peidl, Siegfried, Marczievicz.

és érdekeinek, utasítja az árszabálybizottságot, hogy az érvényben levő árszabályt mondja fel és mielőbb egy új árszabálytervezetet készítsen. A kollégák is eszmélni kezdtek; végre rájöttek, hogy kellő munició nélkül nem lehet harcba indulni. Az 1904. évben az árszabályalap 38.000 koronán felüli összeggel gyarapodott, ami minden esetre nagy eredmény volt az előző évekkal szemben, mert a budapesti nyomdászok 78%-a járult hozzá ezen összeg gyűjtéséhez. A vidéki nyomdászok ebben a tekintetben még mindig a régiiek voltak; még mindig sajnálták a saját érdekük javáért gyűjtött tőkéhez való hozzájárulást. Az árszabálybizottság azonban ennek dacára szívós kitartással és az ügyszökök méltó komolysággal látott hozzá munkájához. Végre a munkaadók is megmozdultak. A budapesti főnökök egyesülete végre október hónapban érintkezésbe lépett az árszabálybizottsággal és a vegyes bizottság tárgyalás alá vette az árszabálytervezetet. Mivel az érvényben levő árszabály október végén lejárt s az új árszabályt addig nem lehetett végleg megállapítani, az árszabály érvényességének határidejét a vegyes bizottság november hó 11-éig meghosszabbította. A három hétig tartott tárgyalási idő alatt a vegyes bizottság tizenhét ülést tartott s a tárgyalást a két fél összecsapása miatt két ízben kellett megszakítani. Az árszabálybizottság november 15-ére általános nyomdászgyűlést hívott egybe, hogy ott munkájáról számot adjon. A bizottság a tervbe vett 8 órai munkaidőt nem tudta keresztülvinni, ellenben más téren megfelelő előnyöket vivott ki.

Ilyenek a rendszeres különórászás beszüntetése, mely által megszűnt az ugynevezett „tizedik óra“, melynek örve alatt egyes nyomdák napi 10 órát dolgoztattak. Kimondatott a délelőtti és délutáni oszonnaidőre való jog, melyet eddig a legtöbb nyomda munkarendje határozottan megtiltott. A fizetésre vonatkozólag a minimum kézi szedőknél és egy gépnél dolgozó gépmestereknél 30 koronában, nyomóknál két gépig szintén 30 koronában állapított meg. Kimondatott, hogy gépmestereknek csak két gyorsajtót, nyomóknak pedig csak három tégelynyomósajtót szabad kezelniök. A gépmesternek a második gépért 4 korona, a nyomónak a harmadik tégelysajtóért 2 korona kárpótlás állapított meg. A nyomónak ezenkívül a negyedik tégelynyomó esetleges felügyeletéért további 2 korona kárpótlásra volt joga. Az árszabálytervezet a korrektorokra vonatkozólag kimondotta, hogy ilyenek csak tanult nyomdász alkalmazható s minimális fizetése 32 korona; a revizornak magasabb fizetés jár. A számolási alap 4 fillérrel emeltetett, azzal a módosítással, hogy a frakturszedés *abc* szerint számítandó. Fontosabb határozatok még a nappali szedőkre vonatkozólag a következők: amennyiben a bizonyos (fix) fizetésben részesülő szedő számolásba állítatik oly hétköznapon, amikor ünnep van, az ünnep megfizetendő; ha a számoló szedő anyag- vagy kézírathiany miatt bizonyospénzbe állítatik és mint ilyen három napnál hosszabb ideig alkalmaztatik, megfelelően díjazandó; az üzlet által elrendelt szünnapokért megfelelő kárpótlás jár. A gépszedők részére az új árszabálytervezet a következő lényegesebb előnyöket biztosította: a munkaidő nappal dolgozó gépszedőknél — a tisztítást is beleértve — 9 óra; nappal dolgozó ujság-gépszedőknél $8\frac{1}{2}$ óra, éjjel dolgozó ujság-gépszedőknél $7\frac{1}{2}$ óra. A nappal dolgozó gépszedők heti fizetésének minimuma 38 korona, az éjjel dolgozó gépszedők minimuma 44 korona; nappal dolgozó ujság-gépszedők

minimuma 44 korona, éjjel dolgozó (reggeli lapoknál) ujság-gépszedőknél heti 52 korona, esti és reggeli lapot szedő gépszedőknél 58 korona; idegen nyelvű (német) gépszedőknél fenti tételek 3 koronával magasabbak. A lapszedőknél (kézi szedők) az alapár 4 fillérrel emelkedett. Nagyjelentőségű volt az a határozat, hogy egyik lapból a másik lapba szedést átvenni nem szabad és az, amely kimondta, hogy a szedés éjjeli 2 óránál tovább nem tarthat s minden várással eltöltött óra 2 koronával kárpótlandó. Intézkedés volt ezenkívül az új árszabályban a körforgógépeknél dolgozó gépmesterek fizetéséről (38, 48 és 60 korona), a tanoncok létszámának megállapításáról (egy-két segédnél egy, tizen felüli segédnél csak minden négy segéd után egy tanonc), a vasárnapi munkaszünetről, a segédmunkásnőkről stb. Az árszabály végül megtiltotta a szerződések kötését és biztosítékok követelését. Az árszabály négy és félévi határidőre köttetett meg, azzal a feltétellel, hogy a nyomdai alkalmazottak a megkötött egyezményhez hozzájárulnak.

Az árszabály ügyében történt megállapodások bejelentése és tudomásul vétele végett egybehívott általános nyomdászgyűlés a városligeti iparcsernyokban tartatott meg, ahol Budapest összes nyomdai alkalmazottai megjelentek, körülbelül 5000-ren. A kedélyek azonban annyira izgatottak voltak, hogy az óriási helyiségben a kérdés előadójának, Peidl Gyula szaktársnak, majdnem teljesen lehetetlen volt az árszabályra vonatkozó előterjesztést megtennie. A folytonos zaj, a több oldalról ismétlődő közbekialítások és egyesek turbulens magaviselete oly kaoszt idézett elő, hogy a gyűlést eredmény nélkül kellett feloszlatni. A szervező bizottság ezek után az árszabály ügyében nyomdánkenti szavazást rendelt el. Az ez alkalommal leadott 2680 szavazat közül 1729 az árszabály elfogadása mellett, 845 pedig annak elvetése mellett adatott le. Az árszabály tehát 884 szótöbbséggel elfogadtatott.¹

Országos Széchényi Könyvtár

A politikai sztrájk. — Újabb vidéki árszabálymozgalom.

Nemsokára az árszabálymozgalom után, december hó 4-én váratlan esemény történt. A koalíciós napilapok állandóan brutális módon aposztrofálták a munkásoknak az általános, titkos választójog érdekében indított nagyarányú mozgalomát. A budapesti nyomdászok nem nézhették tovább a népjogok letiprására szövetkezett sajtó kirohanásait s elhatározták, hogy ezt a politikai szélhámoskodást nem fogják az illető koalíciós sajtóorgánumok által a munkásokra szórt rágalmak és valótlanságok kiszédésével és sokszorosításával elősegíteni és december 4-én az összes napilapoktól kilépett a személyzet. Legelsőnek a Globus-nyomda lapszemélyzete, melyben 10 napilap készült, utána a többiek. Csak két lap jelent meg kis terjedelemben: a Budapesti Hírlap és a Pesti

¹ Az ausztriai szaktársak is ugyanekkor léptek árszabálymozgalomba, a tárgyalás azonban november 14-én megszakítottatott. A vidéki nyomdák személyzete ezután passzív rezisztenciába lépett és a vidéki nyomdatulajdonosok kétségbeesetten sürgették a főnökök országos egyesületénél a tárgyalások folytatását. A miniszter közbenjárására november 23-án a tárgyalások újra megkezdődtek és november 25-én végre sikerült az árszabályt létrehozni. Az új árszabály nyolc évre köttetett meg és a minimum azonnal 2 koronával, négy év után ismét 2 koronával, további két év múlva 1 koronával emelkedett. A számolás ugyanily módon 3, azután 2 és végre 1 fillérrel emelkedett.

Hírlap. A sztrájk nagy konsternációt keltett és forradalmi hangulat vett erőt az összes munkásokon. Este hatalmas tüntető tömegek vonultak az utcára, mely alkalommal a tömeg behatolt a Budapesti Hírlap nyomdájába és ott nagyobb károkat okozott. A többiekkel sem tettek kivételt. Szerdán este a koalíciós lapok — három kivételével — beadták derekukat és egy nyilatkozatban kijelentették, hogy az elvart folytatott küzdelemben a munkásokat többé gyalázni nem fogják. A nyilatkozatot a Magyar Estilap, Budapesti Tagblatt, Pesti Napló, Magyar Szó, A Nap, A Polgár, Magyarország és a Független Magyarország irták alá. Ezzel a sztrájk megszűnt. A mozgalom hullámai a vidékre is elhatottak és néhol, például Nagyváradon egy koalíciós hírlap nyomdájába behatoltak a munkások és megakadályozták a lap megjelenését. A budapesti koalíciós lapoknál történt kilépések több nyomda általános sztrájkját vonták maga után; a Légrády-, Budapesti Hírlap-, Wodianer- és több kisebb nyomda személyzete szintén kilépett.

A vidéki árszabály 1906 végén járt le, a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége ennél fogva már 1905-ben megkereste a szakegyesületet, hogy az új árszabály megállapítására egy bizottságot küldjön ki. A szakegyesület 10 vidéki és 5 budapesti kollégát küldött ki a vegyes bizottságba, a nyomdatulajdonosok azonban csak hosszas tépelődés után szánták rá magukat a tárgyalások megindítására. A tanácskozások eredménynyel végződtek és a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségének 1906 október hó 7-én tartott gyűlése elfogadta az árszabályt azzal a kikötéssel, hogy december hó 1-ig az mindenütt érvényre emelendő.

A vidéki árszabály tárgyalására kiküldött közös bizottság 1906 augusztus hó 19-én kezdte meg munkáját az Otthon írók és hírlapírók köre helyiségében. A tárgyalások elnökül közös megállapodással Lode Rezső kir. iparfelügyelő választotta meg. A két napig tartott tárgyalás azonban nem járt eredménynyel. A nyomdatulajdonosok egyesülete által szétküldött alapszabálytervezet oly abszurd kikötéseket tartalmazott, hogy a tárgyalások kezdetén ezt a tervezetet ők maguk visszavonták és a segédek árszabálytervezetét fogadták el a tárgyalás alapjául. Szeptember 2-án újra megkezdődtek a félbeszakított tárgyalások és a közös bizottság végre megállapodásra jutott. Az árszabály új rendelkezése, hogy vidéken számolásban dolgoztatni nem szabad, továbbá a nyomdahelyiségek tisztántartására és szellőztetésére vonatkozó pont. A minimumon felül díjazott munkások is javítást kapnak és a május elsejének megünneplésére minden nyomdai munkásnak minden levonás nélkül joga van. Ezzel a magyar nyomdászok olyasmit vívtak ki, ami még sehol sem létezett, mert a május elsejét mindenütt levonták. Az árszabályban a legalacsonyabb minimum 20 korona (az előbbi 18 korona helyett). Az árszabály, miután azt a szeptember 10-iki szakszervezeti kongresszus is elfogadta, 1906 október 15-én lépett életbe.¹

Az 1906. évi árszabálymozgalom, mely a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségével kötött árszabályegyezmény értelmében az árszabály elismerése érdekében 1906 október 15-én indított, kellő eredménynyel járt. Az árszabály érvényre emelése egynéhány városban (Szeged, Szabadka, Brassó, Dés, Pécs, stb.)

¹ Az árszabálybizottság 1906-ban egy hosszabb árszabálykommentárt dolgozott ki az érvényben levő fővárosi árszabály könnyebb megértésére.

nem sikerült teljesen és így egyes nyomdákat zárolni kellett. A vidéki munkaadók felszólítására a segédek érvényt szereztek a közösen megállapított árszabálynak s 310 nyomdászváros 706 nyomdájában 2361 segéd közül 129 város, 406 nyomda és 1924 segéd, vagyis a segédek 81%-a vitta ki az új árszabályt. A szövetség maga azonban jóformán semmivel sem támogatta a segédek akcióját, sőt a szövetség vezetősége, amely a segédekkel az árszabályközösségre vonatkozó megállapodásokat a szövetség nevében megkötötte, maga sem respektálta az árszabályt. A vidéki nyomdatulajdonosok tehát taktikáztak és mindenk előtt a segédek erejéről óhajtottak meggyőződést szerezni. Erről mint a fennebb látható számok bizonyítják, meggyőződhetek. A szegedi nyomdatulajdonosok azonban — egy kivételével — ennek dacára sem irták alá az árszabályt s mikor a személyzet két nyomdából kilépett, az összes munkásokat kizárták.

A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége és az országos szervező bizottság március hóban megállapították az árszabálybizottság és a békéltető bizottságok ügyrendjét és ezek központjait. Körülbelül ugyanekkor a budapesti békéltető bizottság ügyrendje is elkészült s a bizottság megkezdte a működését.¹

A kerületi értekezletek nem nagy eredménnyel és sok költséggel jártak. A szervező bizottság arra való tekintetből ezen értekezleteket beszüntette. A Nagybecskerekén tartott III. kerületi értekezlet volt az utolsó.

A szebeni nyomdászok 1907 elején, mivel az ottani nyomdatulajdonosok nem akarták aláírni a közösen megállapított árszabályt, kiléptek. A sztrájk három hétig tartott és a segédek győzelmével végződött. A vidéken több helyen előfordult bejelentés nélküli kilépésekre való tekintetből a szervező bizottság kimondta, hogy: minden szaktársat, aki a központi szervező bizottság előzetes tudta és beleegyezése nélkül indított sztrájkban részt vesz, fegyelemsértőnek deklarál, akitől nemcsak az anyagi és erkölcsi támogatást vonja meg, de súlyosabb esetekben az illetőket a szervezetből is kizárja.

A hétfő reggeli lapok beszüntetése. — 1907 október 10. Nyomtatvány-árszabályzat.

A budapesti hirlapszedők már évtizedek óta küzdöttek a hétfő reggeli lapok ellen; az akkori küzdelmek azonban — mint erről már említést tettem — nem jártak eredménnyel. Az akkori viszonyok következtében az ujságszedők nem nyulhattak radikálisabb eszközökhöz, azonban ez a kérdés azért ugyszólván állandóan napirenden maradt. 1891-ben, a vasárnapi munkaszünetről szóló törvény csak látszólagosan javította az ujságszedők panaszát, mert ez a törvény a kivételek egész légióját eredményezte és a hirlapszedőknek ez a törvény azt az örömet hozta, hogy már reggel 3 órakor kellett a munkát megkezdeniök, mert

¹ A németországi nyomdászok 1906 szeptember 24-én tíz évre szóló árszabályközösségbe léptek. Az alapárak általában 10%-kal emeltettek. A minimum ujonnan felszabadultaknál az első évben 18 márka, 21 éves életkorig 23 márka, 24 éves életkorig 24 márka, 24 éven túl 25 márka. Ezenkívül az összes osztályoknál a helyi pótlék. A gépszedőknél az 1901-ben beszüntetett számolás ismét bevezetett. Az egyezmény szerint a nyomdatulajdonosok szövetségének tagjai csak oly szakmunkást vehetnek fel, aki a németországi nyomdászegyesületnek tagja. Öt év után az árszabály anyagi rendelkezései újabb revízió alá kerülnek.

a lapkiadók nem igen törődtek a törvény rendelkezésével, midőn anyagi előnyökről volt szó. 1906-ban a Hirlapszedők Köre sutba vágta a rárakott súlyos ballasztot és kizárólag a szakszervezeti tevékenységre irányította működését.¹

Elsősorban újra a hétfő reggeli lapok megjelenése ellen indított akciót, melybe a hirlapírókat is bevonta. A mozgalom a hirlapszedők határozott fellépése következtében eredménynyel járt és a lapkiadók végre valamennyien hozzájárultak a hétfő reggeli lapok beszüntetéséhez. 1907 január hó 7-től kezdve ennél fogva már nem jelentek meg a hétfő reggeli lapok. Most sem sikerült volna ez a mozgalom, ha a szervezet hatalma nem riasztotta volna el az egyes lapkiadókat az üzleti érdek által sugalmazott ellentállástól. Az 1906 december hó 30-án tartott hirlapszedő-gyűlés, melyen az öntők és gépmesterek is megjelentek, kimondta, hogy az újságkiadókkal létrejött egyezség szigorú végrehajtását becsületbeli kötelességének tartja. A kapzsi és a munkások vasárnapi munkaszünetét semmibe sem vevő kiadókkal pedig minden rendelkezésre álló eszközzel: a szervezet hatalmával fog számolni. Ennél fogva a gyűlés kimondja, hogy 1907 január hó 7-től kezdve a fővárosban a hétfő reggeli lapok egyáltalán nem, az esti lapok pedig délután 2 óra előtt megjelenni nem fognak. A háromévtizedes harc végre tehát szintén győzelemmel végződött.

1907 október 10-én a fővárosi munkások az ország összes munkásaival egyetemben letették a szerszámot, hogy a népjogok és elsősorban az általános, titkos választójog mellett tüntessenek. Az 1907 szeptember hó 29-én a fővárosi Vigadóban tartott általános nyomdászgyűlés az október 10-iki munkaszünettel foglalkozván, a következő, Kirsteier János által előterjesztett határozati javaslatot fogadta el:

„A székesfővárosi Vigadóban 1907 szeptember 29-én tartott általános nyomdászgyűlés megállapítja, hogy az uralmon levő nemzeti kormány és annak koalizált többsége másfélesztendő működése alatt következetesen népellens politikát folytatott; a munkánség egyesülési, gyűlekezési szabadságát lábbal tiporta, a sztrájkjogot vérbe fojtotta, az ezerholdasoknak kedvező vámpolitikájával a megélhetést lehetetlenné tette és ezzel százezreket az imádott haza elhagyására kényszerített, az ország gazdasági önállóságát hosszú időre feladta és ezzel szemben az uralomrajutáskor vállalt egyetlen programmpontja: az általános, titkos választójog megvalósítása érdekében homályos, köntörfalazó nyilatkozatokon kívül mit sem tett; sőt bujkálásával alapot szolgáltatott a gyanura, hogy ezen egyetlen feladatát meghamisítani készül: ezeknek megállapítása után a nyomdászgyűlés kimondja, hogy a hamisítatlan általános, titkos választójog megvalósításához ragaszkodik és kivívása érdekében csatlakozik az október 10-iki általános sztrájkhoz, egyben felhívja az egész ország nyomdai munkásságát, hogy október 10-én minden nyomdai munkát szüntessenek be.“

A nyomdászok, mint mindenkor, úgy ez alkalommal is sorompóba léptek, hogy a munkásság ezen hatalmas megnyilatkozása alkalmából hozzájuk méltóan kivegyék a maguk részét és a fővárosban körülbelül 5000 nyomdai munkás tüntetett a népjogok mellett. A lapok ez alkalomból nem jelentek meg.

¹ A Budapesti Hirlapszedők Köre annak idején rokkantségélyző-alapot is létesített, mely azonban a tagok csekély számánál fogva nem volt életképes. 1901-ben a 6 koronás segélyt 4 koronára, a várasi időt 10 évről 15 évre emelték fel, ez azonban nem segített a meglévő bajon és 1905-ben az egyesület rokkantpénztára a Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíjgyesületébe olvadt be. Az egyesület újra alakult és 1906 január 5-én, mint új egyesület, heti 10 filléres befizetéssel kezdte meg működését.

A fővárosban uralkodó abnormális drágaság 1907-ben arra indította a kollégákat, hogy egy drágasági pótlék kivívása érdekében akciót indítsanak. Miután a nyomdatulajdonosok a követelés elől elzárkóztak, a segédek a passzív rezisztencia terére léptek. A nyomdatulajdonosok a megkötött árszabályra hivatkoztak, mely csak 1910 április hónapban jár le, és a passzív rezisztencia, miután az árszabály betartása természetesen mindkét félre kötelező, a szervező bizottságot is a helyzet által okozott dilemma elé állította.

Miután a passzív rezisztencia később nagy arányokat öltött, a nyomdatulajdonosok belátták, miszerint a követelésnek valamely formában eleget kell tenniük.

A budapesti kő- és könyvnyomdafőnökök egyesülete 1907. évi szeptember hónapban a segédek árszabálybizottságát közös tanácskozásra hívta meg. A közös bizottság hét ülésben tárgyalta ezt a kérdést és végre a szervező bizottság és a nyomdafőnökök egyesülete között a tárgyalások eredményeként oly megállapodás jött létre, miszerint a munkabér- és munkaidő-árszabály mellett egy közösen (munkások és munkaadók által) megállapítandó nyomtatvány-árszabályzat is közös védelem alá helyeztetik; ami azt jelentette, hogy az egyezmény életbelépése után nemcsak azok a nyomdák helyeztetek blokádnak alá, melyek a munkaidő- és munkadíj-árszabályt be nem tartják, hanem azok is, melyek a közösen megállapított nyomtatvány-árszabályon alul vállalnak munkát. Ezzel a nyomdászok szervezete ismét egy nagy lépést tett előre, mely anyagi és erkölcsi tekintetben óriási fontosságú volt és épp ezért, mint minden merész ujtás, nagy ellenszenvvel találkozott.

A magyar nyomdaiparnál, melynél a szennyverseny már évtizedek óta feltartóztatlanul burjánzott, szükség volt erre az egyezményre, mert a nyomdai munkásoknak minden esetre honorálniuk kellett a szolid üzleti alapon álló nyomdatulajdonosok azon törekvését, hogy azoknak az ezen iparág felvirágzásának útjában álló akadályok elgördítésében, kölcsönös előnyök ellenében, segítséget nyújtsanak.

A szeptember 30-án tartott bizalmiférfi-értekezlet csaknem egyhangulag hozzájárult a szervező bizottságnak a fenti egyezmény megkötésére vonatkozó előterjesztéséhez, melynek szövege a következő:¹

1. A jelenleg érvényben levő árszabályban *a)* a szakmunkások részére meghatározott bérminimumok két-két (2—2) koronával felemeltetnek; *b)* azon szakmunkások, kiknek hetibére a minimumnál magasabb, de a negyven (40) koronát meg nem haladja, szintén két (2) korona béremelésben részesülnek; míg *c)* azon szakmunkások, kiknek hetibére a minimumnál magasabb és a 40 koronát meghaladja, érdemük szerint és egyéb méltánylást érdemlő körülményeik figyelembe vétele mellett, a munkaadó belátása szerint béremelésben fognak részesíttetni; *d)* az *a)–c)* alatti pontok szedőkre, gépszedőkre, szedő-korrektorokra, gépmesterekre, nyomókra és rotációs gépmesterekre vonatkoznak; *e)* az árszabály 27. és 62. §-aiban a számoló szedők részére megállapított alapszámítás 1000 *n*-enként három (3) fillérrel felemeltetik; *f)* a segédmunkások, munkásnők és tanulóleányok hetibére kivétel nélkül egy-egy (1—1) koronával felemeltetik.

2. Az első pontban említett összes bérjavítások az 1907. évi szeptember 30-án kezdődő héttel lépnek életbe. Az ez évi augusztus elseje óta történt

¹ Az ausztriai nyomdászok 1910-ben szinten mozgalmat indítottak a drágasági pótlék ügyében. Az elért eredmény személyenként átlag heti 1 korona 50 fillér.

bérfelemelések az ezen megállapodás folytán életbeléptetendő béremelésekbe betudandók.

3. A budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete által a könyvnyomdai munkások szakszervezetének hozzájárulásával megállapítandó és ez év folyamán életbeléptetendő „Nyomtatvány-árszabályzat” éppen úgy közös védelem alá vétetik, mint a munkabérszabályzat.

Ezen nyomtatvány-árszabályzat megállapítása tekintetében azon elvek lesznek mérvadók, melyek a német „Deutscher Buchdruck-Preistarif” és az osztrák „Minimaltarif”-ban jutnak kifejezésre saját különleges viszonyaink figyelembe vételével.

Ebből kifolyólag a könyvnyomdai munkások szakszervezete kötelezővé teszi tagjaira nézve, hogy csak oly nyomdában vállalnak alkalmazást, illetőleg maradnak, amely az említett nyomtatvány-árszabályzat életbeléptetése és érvényben tartása tekintetében közösen hozott határozatoknak magát aláveti. Ezen határozatok megsértéséből kifolyólag felmerülendő vitás kérdések egy e célra alakítandó tanács által intézendők el, mely tanácsba a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete és könyvnyomdai munkások szakszervezete egyenlő számban (5—5) küldik ki tagjaikat és amelynek elnökét a főnökegyesület választmánya jelöli ki.

4. A tanács védelmére csak azon nyomdák tarthatnak igényt, melyek legkésőbb 1908 január 1-ig írásban kötelezőleg kijelentik, hogy könyvnyomdájukban csak a könyvnyomdai munkások szakszervezetéhez tartozó munkásokat foglalkoztatnak és csak olyan munkásokat fogadnak fel, kiknek előző kondíciójuk árszabályhű volt.

9. Jelen egyezmény érvénye mindaddig tart, míg az árszabályközösség fennáll.

Mint a fenti megállapodásból látható, nem drágasági pótlékot, hanem az árszabályszerinti minimum és a számolás emelkedését érték el a segédek.¹

A Népszava azt írta ebből az alkalomból, hogy a „nyomdászok lecsusztak az osztályharc álláspontjáról és a nyomdászszervezet ezzel a lépésével elvesztette szocialista harci jellegét, mert bérjavítást kiküzdeni kell, még pedig a munkaadók rovására, de nem a fogyasztók ellen irányuló szövetkezéssel megszolgálni”.

¹ A Népszava az egyezmény miatt megtámadta a nyomdászokat, „mert lecsusztak az osztályharc álláspontjáról”. Egy pár kolléga szintén elégedetlen volt az egyezménnyel és Budapesten ezek Ellenzék címmel lapot indítottak. Miskolcon ellenzéki céllal Vidéki nyomdászati lap jelent meg. E lapok azonban nagyon rövid életűek voltak.

A Népszaváról lévén szó, érdekesnek tartom annak keletkezéséről megemlékezni. Az Arbeiter-Wochen-Chronik és a Munkás Heti Krónika ellenében, melynek Madarász János, jelenleg rokkant nyomdász, volt a felelős szerkesztője, 1877 május 1-én Külföldi Viktor megindította a Népszavát és a Volksstimmét. 1880-ban a két lap (Munkás Heti Krónika és a Népszava) fuzionált és azóta a magyar pártlap címe Népszava. Az 1869-ben alakult Általános munkás beteg- és rokkantpénztár köré csoportosultak külön pártot képeztek, kik ellen viszont egyes szakmák, szabók, cipészek stb. küzdöttek. A radikális „anarchisták”, kik között több nyomdász is volt (Schäffler Albin, Ruzs Mátyás), szintén erős ellenzéket képeztek az Általános munkás beteg- és rokkantpénztárban csoportosult párt ellen. 1889-ben egy új párt alakult, mely 1892-ben egy Munkás című lapot indított. 1894-ben az ellenzéki pártok kibékültek és Silberberg Ignác nyomdász, kit külföldről hívtak haza (jelenleg hirlapíró), 1895-ben megindította a Népszava napilapot, mely egyrészt kellő anyagi erő, másrészt pedig a kezdetleges nivója folytán mihamar megszűnt. A lap részvénytársasági alapon létesült és a bukás hosszú időre megbénította a Népszava napilappá való átalakulására irányuló törekvéseket. Tíz évig kellett még ezután ezzel az eszmével várni, míg 1905-ben végre április 1-én ismét megjelent a Népszava mint napilap. A szociáldemokrata párt kezdeményezésére 1905-ben alapított Világosság könyvnyomdai részvénytársaság szintén hatalmas arányú vállalattá fejlődött, mely ma már 160 munkást foglalkoztat és 1908-ban bevezette a 8 órás munkaidőt.

A kollektív szerződésről széles mértékben folyt a vita pro és kontra a szervezett munkások lapjaiban, melyről azonban itt nem lehet szó. A nyomdatulajdonosok a nyomdaiparnál nagy arányokban elterjedt szennyverseny ellen kerestek orvoslást, mely megbénította azt az iparágat.

Az első kollektív szerződés 1896-ban kötött meg, azonban ez jóformán csak a papíron érvényesült, a gyakorlatban nem, mert a munkaadók úgy fizették alkalmazottaikat, ahogy azokkal „megegyeztek”. A nyomdai munkásokat először *szervezni* kellett, másrészt a nyomdatulajdonosoknak is meg kellett győződnie arról, hogy a szennyverseny csak akkor szüntethető meg, ha minden munkaadó lehetőleg egyenlő, illetve árszabályszerű munkabérek fizetésére van kötelezve.¹

A nyomdászok az egyesületi jog elkobzása ellen.

1908 december 31-én a budapesti munkások letették a munkaszerszámot, hogy a kormány munkásellenes politikája ellen, mely az egyesülési jogot a munkásegyletek alapszabályainak sárbatiprásával megsértette, tiltakozzanak.² A nyomdászok ez alkalommal miután a szakszervezetek megrendszabályozásáról és az egyesülési jog megsemmisítéséről volt szó, erkölcsi kötelességüknek tartották a munkásbecsület követelte szolidaritásnak eleget tenni. A munka teljes 24 óráig szünetelt. A lapok újévkor ennek következtében nem jelentek meg. A vidéken ez a tüntetés egy hosszantartó és sok anyagi áldozatba került kizárásra adott okot.

¹ Az 1908. évi IV. magyarországi szakszervezeti kongresszus a kollektív szerződésekkel is foglalkozván, azokra vonatkozólag a következő határozatot hozta. 1. Csak minél rövidebb lejáratú szerződések köthessenek, mert a hosszú szerződések lehetetlenné teszik a kedvezőbb konjunkturák kihasználását s mert a hosszabb béke-időközök a biztonság érzetét keltik fel és a szervezet tagjaiban csökkentik a harcképességet. 2. Szezonmunkások szerződése ne járjon le olyan időben, mikor a szakmában egyáltalán nincs vagy kevés a munka. 3. A szervezetek nem köthetnek olyan szerződéseket, amelyek a tagokat sztrájkmunka végzésére kényszerítik. Ezeken kívül még kimondta a kongresszus, hogy semmi körülmények között sem köthetők olyan szerződések, amelyek a szervezetek szavatosságával vagy beleegyezésével drágítják az illető iparág termékeit, vagy amelyek ilyen módon okozati kapcsolatot teremtenek egyrészt a munkások kereseti és munkaviszonyai, másrészt a munkáltatók anyagi helyzete és vállalkozói nyeresége között. Végül kimondta még a kongresszus, hogy a fővárosi szakmák a megkötendő kollektív szerződéseket *aláírás előtt* a Szakszervezeti tanácsnak kötelesek bemutatni annak elbírálása végett, hogy a szerződés alapelvei a kongresszus határozatainak intencióival nem ellenkeznek-e?

² Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter 1908-ban erőszakos indokolással felfüggesztette a Vas- és fémmunkások országos szövetségét és a Famunkásszövetség budapesti szakosztályát s a többi szakszervezetek felfüggesztése is tervbe volt véve.

A kormány különben 1908-ban egy sztrájk törvény tervezetével is foglalkozott. A tervezet szerint tiltva lett volna a sztrájk oly üzemekben, melyekben az üzem megszakítása a közérdeket sérti. Elismerte a tervezet a gazdasági tényezők kölcsönös szervezkedésének jogosultságát és a munkások sztrájkjogát, ha azok a fennálló jogrendbe nem ütköznek, és elismerte a munkabeszüntetések létesítésére, terjesztésére és foganatosítására vonatkozó egyezményre irányuló megállapodásokat, ha ezek a törvénybe és az erkölcsökbe nem ütköznek de megtiltotta a munka beszüntetését és forma kedvéért a kizárást. A leendő törvény áthágása kéthónapi fogház és 600 koronáig terjedhető pénzbírsággal sújtatik. A közérdekeket szolgáló üzemekben a munkabeszüntetés hathónapi fogsággal lett volna büntetendő. Aki a munkabeszüntetés és kizárás tilalma ellen vét, az előírt büntetésen kívül *az előidézett károk viselésére is kötelezve van (II)*. Intézkedés volt a tervezetben a béke- és választott bíróságról is. A tervezet azonban, mely Sztéryny József „alkotása” volt, halva született s csak mint magyar szociálpolitikai unikumot említettem fel.

Kolozsvárott a kollégák 1908 december 31-én a budapesti általános sztrájk alkalmával szintén tüntetni akartak a proletárság érdekei mellett és a központi szervező bizottság nélkül beszüntették a munkát. Ez még nem lett volna baj, mert hiszen joguk, sőt kötelességük is volt a munkásság eszméjéért tüntetni. A kolozsváriak annak idején az ottani nyomdatulajdonosokkal, azoknak forszírozására a budapesti mintára pótszerződést kötöttek, illetve erőszakoltak ki, dacára hogy a vidéki viszonyok ily szerződések kötésére még nem voltak alkalmasak. A szerződés értermében minden segéd heti 3 korona drágasági pótléket kapott, amit az ottani munkaadók később megbántak és december 31-én munkásaikat kizárták. Az Andrassy-féle szakegyleteket rendszabályozó rendelet elleni tüntetés a kolozsvári munkaadóknak éppen kapóra jött, mert így megszabadultak a 3 koronás drágasági pótléktől. Az ottani kollégák négy hétig egytől-egyig kitarítottak és a munkaadók végre belátták, hogy hatalmi kérdések miatt kár lenne tönkremenni és engedniök kell, mert Magyarország tökeszegény ország s így a tőke képtelen a hosszabb ideig huzódó üzleti stagnáció elviselésére. A négyhetes sztrájk a kollégák nagy anyagi áldozatába került, azonban érdekes epizódokat és tapasztalatokat vetett felszínre: az utazó, üzletileg szervezett árulást. Ezen „uj iparág” emberei ott külön lapot is indítottak, annyira el voltak bizakodva.

A betüöntők mozgalma. — A szabad szervezet. — Az uj vidéki árszabály.

A budapesti betüöntőknek 1909 június 30-án lejárt az árszabálya és ugyanazon év július 1-én, kilépés nélkül vívták ki a körülményeknek megfelelő új árszabályt. A segédek már május hónapban előterjesztették a betüöntödék tulajdonosainak az új árszabályt, a főnökök azonban csak június 15-én hívták egybe a közös bizottságot. Az ülésen az öntödék tulajdonosainak képviselői azt proponálták, hogy a betüöntők árszabálya a könyvnyomdai alkalmazottak árszabályának lejártáig, azaz 1910 április 30-ig meghosszabbíttassék. Ehhez a segédek képviselői a főnökök által nyújtandó megfelelő anyagi pótlékek ellenében hajlandók voltak hozzájárulni. A főnökök csak a minimumnak heti 2 koronával való felemelésére voltak hajlandók és csak azzal feltétellel, hogy amennyiben a segédek 1910-ben kedvezőbb árszabályszerű feltételeket vivnak ki, azok visszamenőleg 1909 július 1-ig maradjanak érvényben, ezen proposíció el nem fogadása esetén pedig 5000 koronát ajánlottak fel kárpótlás címén a budapesti betü- és tömöntők körének. A június 20-iki általános gyűlés ezeket a proposíciókat az árszabály meghosszabítására vonatkozó indítványtval együtt elvetette, mit a főnökök június 22-iki közös ülésen tudomásul vettek. A közös bizottság heteken át tárgyalt s a főnökök képviselői hallani sem akartak a munkaidő megrövidítéséről, végre az augusztus 15-én tartott általános gyűlés elfogadta az új árszabályt, melynek eredménye heti 2 korona (34 kor.), segédmunkásnök 1 kor. béremelés, $8\frac{1}{2}$, éjjel $7\frac{1}{2}$ órai munkaidő, a különórák megfelelő emelkedése, az 1909 július 1-e előtt képesített segédmunkásoknak szakmunkásokként való elismerése. A tanonclétszám megállapításánál tekintetbe jön, hogy amennyiben a szakmunkások 10%-a munkanélkül van, tanoncot fel venni egyáltalán nem szabad. Az árszabály visszamenőleg 1909

julius 1-én lépett életbe és így minden betüöntödei alkalmazott, kinek heti fizetése a 40 koronát meg nem haladta, visszamenőleg megkapta a heti 2, illetve 1 korona javítást. Az árszabály lejáratának határideje 1915 szeptember 1.

A budapesti árszabályok kérdéséhez tartozik annak felemlítése is, hogy a betü- és tömöntödei munkások az 1910-ben életbelépett nyomdász-árszabályhoz kívánván alkalmazni a maguk árszabályát, képviselőik útján a főnökegyesülettel a következő megállapodásra jutottak:

Kiegészítő határozatok a budapesti betü- és tömöntödekben alkalmazott szakmunkások, segédmunkások és segédmunkásnök bérszabályzatához. Megállapította a közös tárgyalásra kiküldött bizottság 1911. évi május hó 2-án tartott ülésében.

1. Ha betü- vagy tömöntömunkás egy héten három napon vagy ennél hosszabb időn át dolgozott, úgy neki az ünnepnapra járó bér akkor is jár, ha az ünnepnap nem a munkanapok közé esik, hanem azokat közvetlenül megelőzi vagy közvetlenül követi.

2. Ha egy munkás 5 évig egyfolytában dolgozik ugyanabban az üzemben, évenként 3 napi szabadságidőre van jogosítva rendes fizetésének élvezete mellett. A szabadság időpontját a munkaadó határozza meg.

3. A betü- és tömöntödében alkalmazott tanonc lehetőleg az üzem különböző ágában képzendő ki. Tanulási idő 4 év.

4. Az ujonnan felszabadult, ha rendszeresen napilapmunkát végez, a felszabadulás utáni első évben heti 36 korona, a felszabadulás utáni második évben 38 korona díjazásban részesítendő.

Az 1909 augusztus hó 22—23-án tartott szakszervezeti kongresszus többek között a vidéki árszabályllyal, illetve annak újból való megkötésével és a Vidéki nyomdatulajdonosok országos szövetségének az árszabályllyal szemben tanusított magatartásával foglalkozott. A vidéki nyomdatulajdonosoknak a kollektív szerződéssel szemben való kétszínű magatartásáról már szó volt. A segédek a vidéki nyomdatulajdonosok ezen félremagyarázhatatlan praktikáival szemben erélyesen állást foglaltak, mire annál nagyobb szükség volt, mert a vidéki nyomdatulajdonosok szövetségének egyes vezéremberei a kollektív szerződés megkötése után azt hangoztatták, hogy az sohasem fog a gyakorlatban megvalósulni. A főnököket a szerződés megkötésénél az a célzat vezette, hogy a segédek szervezetének erejét kipróbálják. Ezt igazolta az, hogy nyomban a szerződés megkötése után és szegedi ügyvezetőjük útján azonnal egy sztrájktróhad szervezéséhez láttak. Ezen machinációknak Szeged volt a központja és később e város nyomdái egynek kivételével blokáltattak. A szövetség embere már a vidék ellentáborának szervezéséhez látott, midőn a miskolci kollégák ezen dicstelen útjában megállásra kényszerítették.

Az 1906. évi vidéki kollektív szerződés létrejöttekor a nyomdatulajdonosoknál minden esetre hiányoztak az ezen szerződés épségben tartásához szükséges előfeltételek. A vidéki nyomdák egy része még ma is a szakmán kívül álló, a nyomdászat fejlesztésével nem törődő, oly emberek kezén van, akik a versenyképességet, az általuk produkált munka kvalitásához mérten csak a munkák és a munkabérek lenyomásával tudják elérni. Ezeket a nyomdatulajdonosokat tehát először fogékonyvá kellett tenni a kollektív szerződéssel járó óriási előnyökre s rá kellett volna szorítani annak szigorú betartására, ami viszont a vidéki nyomdatulajdonosok szervezetlenségénél fogva nagy akadályokba ütközött. Az egység ezen hiánya hozta magával a vidéken az árszabály-

közösség első éveiben a folytonosan ismétlődő árszabálysértéseket, melyek az árszabályközösség ellen való izgatás révén ugyszólván napról-napra megismétlődtek. A tarifaegyezség legfőbb előnye a létező kedvezmények stabilizálásában van, illet pedig csak két egyenlő garanciákra képes fél köthet.

A kongresszus is számolt ezzel a körülménnyel, midőn a vidéki árszabálynak 1910 junius 10-ére való felmondására és az esetleg ujabban megkötendő kollektiv szerződés megkötésére adott felhatalmazást.

* * *

A kongresszuson 175 küldött vett részt. Képviseelve volt ezenkívül Németország (Emil Döblin), Ausztria (Franz Reifmüller), Horvátország (Ludwig Wieser). A kongresszus elfogadta az új szolgálati szabályzatot és a szervezeti szabályzatot.¹

Az új szervezeti szabályzat értelmében 1909 szeptember hó 27-én alakult meg az első budapesti helyi szervező bizottság. Azelőtt csak egy szervező bizottság létezett, mely helyi ügyeken kívül az országos árszabályügyeket is intézte. A szakszervezeti kongresszus a szabad szervezetnél megalkotta az özszes helyi szervezeteken felül álló országos szervező bizottságot. A helyi bizottság feladata a nyomdai segédszemélyzet szervezése, az árszabály betartásának ellenőrzése és a bizalmiférfiak, az általános nyomdászgyűlés, az országos szervező bizottság s az országos szakszervezeti kongresszus határozatainak végrehajtása. Hatáskörébe vág még a nyomdák személyzetével tartandó értekezletek tartása is.

A szervezeti szabályzatot, mely a szabad szervezet egyes szerveinek működési körét szabályozza, alább közlöm:

A Magyarországi könyvnyomdai, betű- és tömöntődei munkások és munkásnők szabad szervezetének szabályzata.

Általános határozatok.

A könyvnyomdai, betű- és tömöntődei munkások és munkásnők anyagi és erkölcsi érdekeik megvédése céljából szabad szervezetet alkotnak.

A szabad szervezetnek teljes jogu tagja minden könyvnyomdai, betű- és tömöntődei munkás és munkásnő (tanulók és tanulóányok kivételével), aki a fennálló munkaidő- és munkabér-szabályzatot betartja, a szabad szervezettel és az egyletekkel szemben anyagilag (anya- és szakegyleti tagság, Typographia járatása, százalékfizetés stb.) és erkölcsileg (a szervezeti szabályok szigorú betartása) kötelezéseit minden irányban teljesíti, továbbá az illetékes fórumok által hozott határozatokat magára nézve kötelezőnek elismeri és végrehajtja.

Aki a szervezet, vagy a tagok erkölcsi vagy anyagi érdekei ellen vét, kizáratik.

Aki az általánosság érdekeit képviselő egyént szervezeti ténykedéséből kifolyólag becsületében megsérti, afelett a bizalmiférfiak általuk esetről-esetre választott bíróság javaslata alapján ítélnék, akiknek jogukban van az illetőt a tisztségek viselésétől bizonyos időre felfüggeszteni avagy bojkottálni, ugyszintén a tisztséget viselők részéről történt esetleges becsületsértések felett is a bizalmiférfiak döntenek.

¹ Ugyanakkor, augusztus 20-án tartottak kongresszust Budapesten a vidéki nyomdatulajdonosok és szintén a kollektiv szerződés ügyével foglalkoztak s azt határozták, hogy a kollektiv szerződés, a viszonyoknak megfelelően átdolgozva, ismét megkötessék, de a — „hatalmi kérdések” (bizalmiférfi-rendszer) kikapcsolásával.

A szabad szervezet teljes jogu tagjainak a munkaadókkal szemben előforduló ügyes-bajos dolgaikban utbaigazítást, valamint erkölcsi és anyagi támogatást nyújt. Mindennemű utbaigazítást — úgy szervezeti, mint árszabály-ügyekben — Budapesten a bizalmiférfiak útján az országos bizottság megbízottja, vidéken a levelezők útján a mindenkori levelező hivatalnok nyújt. Indokolt és nem vitás esetekben, vagy elvi jelentőségű kérdésekben felvilágosítás minden tagnak nyújtandó. A szervezet erkölcsi támogatására minden tag igényt tarthat, ha igazolja, hogy a szervezettel szemben tartozó kötelességeinek eleget tett.

A fővárosi nyomdák a pénzbeszedők útján hetenként, a vidéki városok posta útján havonta tartoznak a százalékkal elszámolni. Amely város 2 havi és fővárosi nyomda 2 heti százalékkal hátralékban van és azt felszólításra azonnal nem szolgáltatja be, a szervezet részéről semmiféle támogatásban nem részesül.

Anyagi támogatásban oly tagok részesülnek, akik bebizonyíthatólag az árszabály betartása vagy a szervezet érdekében kifejtett működésük következtében veszítették el állásukat. A megrendszabályozás a helyi bizottság által megvizsgálandó és igazolandó. Kétes esetekben joga van az országos bizottságnak a megrendszabályozás tényét felülvizsgálni.

A megrendszabályozási segély teljes jogu tagok részére a helyi minimum kétötöd része. Oly esetekben, midőn a megrendszabályozott önhibáján kívül egyleti segélyben nem részesül, joga van az országos bizottságnak az itt megállapított segélyt a helyi minimum négyötödéig felemelni.

A segélyezés egyfolytában 13 hétig tart. Köteles azonban a segélyezett a neki felajánlott kondíciót elfogadni, ellenkező esetben a további segélyre való joga megszűnik. Négy hétig vagy ennél rövidebb ideig tartó kondíció esetén, ha azt az illető nem maga hagyja el, folytatólagos segély jár.

A sztrájksegély magasságát és tartamát, a körülményekhez képest, az országos bizottság állapítja meg.

A szervezet egyetlen tagjának sem szabad az országos bizottság előzetes hozzájárulása nélkül semmiféle sztrájkban résztvennie. Az ez ellen vétők mindennemű segélytől elesnek. Súlyosabb esetben egyéb megtorlásban is részesíthetők, sőt ha tettükkel a szervezet érdekeit vagy a fennálló árszabályt veszélyeztetnék, a szervezetből kizárhatók.

Kondícióváltoztatás esetén a belépési igazolvány a Typographia kiadó-hivatalából mindenkor kikérendő és a belépés alkalmával a bizalmiférfinak átadandó. Ennek elmulasztása esetén az esetleges kárt az illető szaktárs önmagának tulajdonítsa. Vidéken, ahol helyi bizottság van, az igazolvány megérkeztéig ennek engedelmével, ahol pedig helyi bizottság nincsen, a levelező bizalmiférfi hozzájárulásával léphetnek be. Az igazolványt kérő levelezőlapot a helyi bizottság egy tagja, ahol ilyen nincs, a levelező bizalmiférfi írja alá, jeléül annak, hogy azok engedelmét az illető kikérte.

A bizottságokban különvéleménynek helye nincs.

A szabad szervezet ügyeit intézi: *a)* a bizalmiférfi, *b)* a helyi bizottság, *c)* a bizalmiférfiértekezlet, *d)* a nyomdászgyűlés, *e)* az országos bizottság, *f)* az országos kongresszus.

A bizalmiférfi.

A munkaadó és személyzete között felmerülhető ellentétek kiegyenlítése, valamint a szervezet vezetősége és a személyzetek közötti kapcsolat fentartása érdekében minden könyvnyomda, betű- és tömöntöde személyzete, számarányához képest, bizalmiférfiakat választ.

A bizalmiférfiak választásában résztvehet minden szervezeti tag. I—10 tag egy, II—25 tag két, minden további megkezdett 25 tag még egy bizalmiférfit választhat.

Bizalmiférfinak az választandó, aki kollégiális kötelességeit minden irányban pontosan és lelkiismeretesen teljesíti.

Oly üzemekben, ahol több bizalmiférfi választandó, a választásnál figyelembe veendő, hogy minden osztálynak legyen bizalmiférfia, akik osztályonként választandók, azonban kötelesek egyöntetű működést kifejezni.

A bizalmiférfi választása titkos szavazás útján történik. A választás eredményéről a megválasztottak kötelesek a helyi bizottságnak a nyomdában alkalmazott egy vagy több szaktárs által hitelesített írásban jelentést tenni és a főnöknek vagy helyettesének a legrövidebb idő alatt bemutatkozni.

Ha a bizalmiférfi tisztsége kilépés következtében megszűnik, tartozik kellő időben arról gondoskodni, hogy helyébe más választassék. Más esetekben a bizalmiférfi tartozik tisztét mindaddig lelkiismeretesen betölteni, míg helyébe más választatik.

Ha egyszeri felszólításra valamely nyomdában a bizalmiférfi választása meg nem történék, a helyi bizottság maga jelöl ki az illető nyomda személyzetéből bizalmiférfit. Amely nyomdában ez nem volna célravezető, azzal a helyi bizottság minden összeköttetést megszakít és a személyzet, valamint annak egyes tagjai meghatározandó időig elesnek mindennemű támogatástól.

A bizalmiférfi feladata a kollégialis érzés fejlesztésén közreműkölni, a személyzethez tartozókat minden irányú kötelességüknek teljesítésére állandóan buzdítani és jó példával előljárni. Feladata továbbá a bizalmiférfinak az árszabály szigorú betartása felett örködni és ha akár a munkáltató, akár a munkás részéről szabálytalanságot észlel, annak megszüntetése érdekében haladéktalanul eljárni. A bizalmiférfi a felmerült ügyekben nem bír önrendelkezési joggal. Ha szabálytalanságot észlel, köteles az illető munkást vagy a munkáltatót eljárásának helytelenségére figyelmeztetni, amennyiben pedig ez eredménytelen maradna, a helyi bizottságnak a legrövidebb idő alatt jelentést tenni és ennek utasítása szerint a további lépéseket megtenni.

Feladatához tartozik még a bizalmiférfinak, hogy a helyi bizottság intézkedéseit figyelembe vegye és határozatait legjobb tudása szerint végrehajtsa.

A bizalmiférfi köteles a bizalmiférfi-értekezleteken megjelenni és azokon legjobb tudása szerint a személyzetet képviselni.

Fontos ügyekben a bizalmiférfiak a helyi bizottság által előzőleg értesítendő, akik ily esetekben személyzeteik véleményét tartoznak kikérni és csak azután hozhatnak határozatot. A bizalmiférfi-értekezleten hozott határozatokról a személyzet a bizalmiférfi által értesítendő.

Az értekezletekről igazolatlanul távolmaradó bizalmiférfi a Typographiában figyelmeztetendő és ha azután sem jelenik meg, úgy a személyzet, a helyi bizottság felszólítására, más bizalmiférfit tartozik választani.

Ha a bizalmiférfi egyáltalában nem, vagy csak hanyagul teljesíti feladatát, köteles a személyzetnek bármely tagja erről a helyi bizottságnak jelentést tenni, amely a panaszt megvizsgálja és a vizsgálat eredményéhez képest a bizalmiférfit megint, esetleg intézkedik más bizalmiférfi megválasztása iránt. Az ily vizsgálatot szükség esetén a helyi bizottság hivatalból is megindíthatja.

Minden újonnan megválasztott bizalmiférfi tartozik a megválasztása után azonnal teljes lakcímét a Typographia kiadóhivatalánál bejelenteni. Ugyanez áll lakásváltozás esetén is.

A hírlapszemélyzetek bizalmiférfiai az értekezleteken való megjelenésből származó esetleges időmulasztásért napi keresetüket kárpótolva kapják.

A helyi bizottság.

A helyi bizottság 5—11 tagból áll és megválasztása minden olyan városban kötelező, ahol a szervezetnek legalább 10 tagja van. Kevesebb taggal bíró városok is választhatnak helyi bizottságot.

A helyi bizottság minden év első három hónapjában, a bizalmiférfi-értekezlet jelölése alapján, nyomdánkénti titkos szavazás útján újra választandó.

A helyi bizottságba minden teljes jogú szervezeti tag megválasztható.

A Typographia és Gutenberg szerkesztői a budapesti helyi bizottságba meg nem választhatók, de annak — indítványozási és tanácskozási joggal — hivatalból tagjai. Szavazati joguk nincsen. Ugyanigy hivatalból tagja a budapesti helyi bizottságnak a Typographia pénztárosa és levelezője. A budapesti helyi bizottság ülésein képviselhetik magukat egy-egy küldöttel a helyi jellegű szaktárskörök, valamint a segéd munkások és segéd munkásnők is, akiknek azonban szavazati joguk szintén nincsen.

A helyi bizottságok feladata folytonos agitációval serkentőleg munkálkodni azon, hogy a városuk területén dolgozó nyomdai munkások és munkásnők minél nagyobb számban csoportosuljanak a szabad szervezetbe.

A helyi bizottság első ülésében megalakul. Tárgyalásainak parlamentáris menete érdekében a saját kebeléből elnököt és jegyzőt választ. Ez utóbbi tölti be egyuttal a levelezői tiszteket, aki az elnök ellenjegyzése mellett egyedül illetékes az országos bizottsággal való érintkezésre. Választ ezenkívül egy pénztárost (Budapestet kivéve) és ahol szociáldemokrata pártszervezet van, ott ennek bizalmiférfi-üléseire a fennálló pártszervezeti szabályzat értelmében küldöttet küld.

A helyi bizottság üléseit annak minden tagja pontosan tartozik látogatni. Ha valamely bizottsági tag háromszor egymásután elfogadható igazolás nélkül elmarad, a vezetőségéből kilépettnek tekintetik és helye mással tölendő be.

Tiznél kevesebb nyomdai munkással és munkásnővel bíró városban — ha helyi bizottság nincsen — egy levelező választandó, az országos bizottsággal való összeköttetés fentartása céljából. Szükség esetén ilyen városokban az országos bizottság nevez ki levelezőt.

A levelezők tartoznak megválasztatásuk után, valamint esetleges lakás-változtatás esetén teljes lakcímüket a Typographia kiadóhivatalánál bejelenteni.

A helyi bizottság hatáskörébe tartozik: a) az illető város területén dolgozó nyomdai munkások és munkásnők szervezése; b) az árszabály szigorú betartása feletti felügyelet; c) a bizalmiférfi-értekezlet, a nyomdászgyűlés, az országos bizottság és az országos kongresszus határozatainak végrehajtása.

E célok elérhetése érdekében a szükséghez képest hív össze személyzeti vagy bizalmiférfi-értekezleteket, továbbá nyomdászgyűléseket.

A helyi bizottság az agitáció érdekében a működési helyéhez közel fekvő kisebb városokat is felkeresheti, ha ehhez előzőleg az országos bizottság hozzájárulását megnyerte, vagy ha erre az országos bizottságtól utasítást kap.

Kiküldetéseknél ugyanolyan napidijban részesül, mint az országos bizottság tagjai.

A helyi bizottság mindenben a bizalmiférfi-értekezlettel egyöntetűen jár el. Ténykedéséért ennek felelősséggel tartozik. A két szerv között felmerülő ellentétek esetén a nyomdászgyűlés dönt, mely a legrövidebb idő alatt összehívandó. Kivételes esetekben választott bíróság dönt, melybe ugy a helyi bizottság, mint a bizalmiférfi-értekezlet saját kebelén kívül álló szaktársakból öt-öt tagot választ. A választott bíróság elnököt az országos bizottság tagjai közül választ.

A helyi bizottság a bizalmiférfi-értekezlettel egyetemben minden helyi ügyben függetlenül intézkedik. Kiadással járó vagy sztrájkügyekben azonban az országos bizottság előzetes hozzájárulása kikérendő. Az országos bizottság előzetes hozzájárulása nélkül a helyi bizottság semmiféle sztrájkot nem kezdeményezhet.

A helyi bizottság és bizalmiférfi-értekezlet határozatai ellen felebbezésnek az országos bizottsághoz, illetőleg a kongresszushoz van helye.

A helyi bizottság működése nem terjedhet ki oly irányban, amely az országos bizottság avagy a szervezet céljaival ellenkezik, vagy annak egységét károsítja.

Leköszönés esetén a helyi bizottság tartozik addig helyén megmaradni, amíg az új bizottság az ügyek vezetését átveszi.

A bizalmiférfi-értekezlet.

A bizalmiférfi-értekezlet a nyomdai, betü- és tömöntődei bizalmiférfiakból alakul és azon más, mint bizalmiférfi, valamint a békéltető bizottsági tagok, a helyi vagy országos bizottság tagjai részt nem vehetnek. Ennek ellenőrzésére minden bizalmiférfi igazolójeggyel láttatik el, melylyel magát az értekezleteken igazolni tartozik.

Helyettesítésnek helye nincs, vagy csak úgy, ha a bizalmiférfi elfoglaltságát személyzetének bejelentve, a személyzet a helyettesítőnek ideiglenes megbízást ad.

A segéd munkások és segéd munkásnők szervező bizottságaik után választanak négy-négy bizalmiférfit, illetve nőt.

A bizalmiférfi-értekezleteken való képviseltetés céljából esetről-esetre a munkanélküliek is választanak megbízottakat. A választás gyűlésen történik, a gyűlésen résztvevők számának arányában.

A bizalmiférfi-értekezletek tehát zárt jellegűek.

A bizalmiférfi-értekezlet gondoskodik minden év első három hónapjában arról, hogy a helyi bizottság megválasszassék, valamint, ha a helyi bizottság vagy annak valamely tagja leköszön, évközben is haladéktalanul intézkedik az új vagy kiegészítő választás megejtéséről. Továbbá választja a békéltető bizottság segédtagjait.

A helyi bizottság választása nyomdánkenti titkos szavazás után történik. A hivatalos jelölnévsort a bizalmiférfi-értekezlet állapítja meg.

A helyi bizottság jelölése úgy történik, hogy a bizalmiférfi-értekezlet saját kebeléből 5—9 tagu bizottságot küld ki, amely visszavonulva megejti a jelölést és a bizalmiférfi-értekezletnek előterjeszti. A bizalmiférfi-értekezlet az előterjesztett névsoron változást eszközölhet.

A jelölésnek ugyanazon bizalmiférfi-értekezleten kell történnie, mely a jelölő bizottságot kiküldi.

A jelölésnél figyelembe veendő, hogy a helyi bizottságban a szervezethez tartozó minden rendbeli tagok képviselve legyenek.

A bizalmiférfi-értekezlet a helyi bizottsággal együtt intézi az összes helyi ügyeket, kiadást azonban nem eszközölhet és sztrájkokat nem rendezhet az országos bizottság előzetes hozzájárulása nélkül. Esetleges felebbezések az országos bizottsághoz, harmadfokulag a kongresszushoz intézendők.

A rendes bizalmiférfi-értekezleteket — szükséghez képest — a helyi bizottság hívja össze és azok napirendjét ő állapítja meg. Napirend előtti felszólalás (kérdések, interpellációk stb.) határozat tárgyát nem képezheti.

A bizalmiférfi-értekezleten tárgyalandó indítványok oly időben nyujtandók be a helyi bizottság elnökéhez, hogy azokat a helyi bizottság még az értekezlet előtt tárgyalhassa és azokhoz állást foglalhasson. Az értekezleten felmerülő fontosabb indítványok csak a legközelebbi értekezleten tárgyalhatók. Épp így csak a legközelebbi értekezleten válaszol a helyi bizottság a hozzáintézett olyan fontosabb kérdésekre vagy interpellációkra, amelyek alapos megfontolást igényelnek.

Budapesten 15 nyomda, vidéken a nyomdák egyötödének kívánságára és a napirend pontos megjelölése mellett köteles a helyi bizottság a legrövidebb idő alatt a bizalmiférfi-értekezletet összehívni.

A bizalmiférfi-értekezlet határozatképes, ha azon a nyomdának legalább egyharmada képviselve van.

A bizalmiférfi-értekezletnek jogában van valamely nyomda bizalmiférfiát, ha az az általánosság erkölcsi vagy anyagi érdekei ellen bünt követett el, a maga kebeléből kizárni. Ily esetben az illető személyzet értesítendő és más bizalmiférfi választására utasítandó.

A nyomdászgyűlés.

A nyomdászgyűlés hatáskörébe tartozik minden eléje terjesztett helyi ügy. A nyomdászgyűlés dönt a helyi bizottság és a bizalmiférfi-értekezlet között

netán felmerülő ellentétek eseteiben és határozatai ellen csak az országos bizottsághoz, illetőleg a kongresszushoz lehet felelkezni.

Az országos bizottság.

Az országos bizottság áll a kilenctagu központi vezetőségből és az öttagu ellenőrző bizottságból. Hivatalból tagjai a központi vezetőségnek a Typographia és Gutenberg szerkesztői, ha a központi vezetőség tagjaiul nem volnának megválasztva; épp így hivatalból tagjai a központi vezetőségnek a Typographia pénztárosa és levelezője, de szavazati joguk nincsen. A központi vezetőség ülésein egy-egy taggal képviselhetik magukat az országos jellegű szaktárskörök, akiknek azonban szavazati joguk nincsen.

Az országos bizottságba 9 központi vezetőségi rendes és 3 póttagot, és az 5 ellenőrző bizottsági rendes és 2 póttagot a háromévenként tartandó kongresszus jelöli és a szervezet tagjait háromévenként országos, nyomdánkenti titkos szavazás útján választják.

Valamely helyi bizottság tagja az országos bizottságba nem jelölhető és nem választható és viszont.

Vidéki kiküldetésnél a bizottsági tagnak 8 korona napidíj és másodosztályú vasuti utazás jár. Ha a kiküldetés éjjelt is igénybe vesz, akkor külön 4 korona jár. Ha azonban a kiküldetés ugyanabban a városban egy hétnél tovább tart, úgy a szállásdíj napi 2 koronában állapittatik meg. Kivételes esetekben, vagy külföldre történő kiküldetések esetén a napidíjak tekintetében az országos bizottság határoz. Egész napot igénylő helyi kiküldetéseknel 4 korona, személyzeti értekezletnek 2 korona jár személyes kiadások fedezésére. Szabály azonban, hogy 20 tagnál kisebb személyzet értekezletére rendszerint csak egy tag küldendő.

Ezenkívül a tényleges munkabérvesztés kárpóttatik.

Az országos bizottság feladata és hatásköre.

a) *A központi vezetőség.* A központi vezetőség első ülésében megalakul. Tárgyalásainak parlamentáris menete érdekében a saját kebeléből elnököt és jegyzőt választ. Megválaszt a maga köréből egy külföldi levelezőt, valamint a szociáldemokrata párt bizalmiférfi-üléseire egy küldöttet. Kijelöli továbbá tagjai közül a Typographia kiadóját s a lapnak a célt szolgáló tartalmáért demokratikus felügyeletet gyakorol a szerkesztők felett.

A szervezet vagyonának gyümölcsöztetéséről gondoskodik. A vagyon az országos bizottság három tagjának ellenőrzése mellett helyezendő el, úgy hogy pénzfelvételt csak a bizottság két tagja együttesen eszközölhessen. E szűkebb bizottság egyik tagja a mindenkori pénztáros, másika a központi vezetőség egy tagja, a kiadó kizárásával, harmadika ellenőrző bizottsági tag, akit ez utóbbi jelöl ki a maga köréből.

A központi vezetőség állandóan fentartja a helyi bizottságokkal való érintkezést. Azok meghívására vagy a saját kezdeményezésére is a szükséghez képest személyesen meggyőződést szerezve a helyi viszonyokról, elősegíti az országos szervezkedés haladását.

A központi vezetőség üléseit a szükséghez képest tartja. Azokon megjelenni minden vezetőségi tagnak kötelessége.

Ha valamely vezetőségi tag háromszor egymástán elfogadható igazolás nélkül elmarad, leköszöntnek tekintik és helyette a budapesti bizalmiférfi-értekezlet jelölése alapján más választandó.

A központi vezetőség feladata gondoskodni arról, hogy az összes helyi bizottságok egyöntetűen és az osztályharc alapján működjenek.

Intézi a szervezet összes országos ügyeit. A beérkezett jelentések alapján statisztikát vezet az országban felmerült bérmozgalmakról. Megvizsgálja a helyi bizottságok által bejelentett árszabálysérelmeket és ezek megszüntetésének módjára

nézve intézkedik, esetleg személyesen eljár. Minden árszabálymozgalomban döntő szava van. A megrendszabályozási segélyeket indokolt esetekben kiutalja és az érdekelteket lehetőleg álláshoz juttatja. Intézi az országos szervezet összes pénzügyeit. Gondoskodik a Typographia szerkesztői állásainak, valamint a hivatalnoki állásoknak nyilvános pályázat és országos, nyomdánkenti titkos szavazás útján való betöltéséről, a szerkesztők vagy hivatalnokok helyettesítéséről. Kíségitő hivatalnokokat felvesz és elbocsát. Új hivatalnoki állást azonban csak a kongresszus beleegyezésével kreálhat.

Az országos bizottság megbizottja a szabad szervezet első vezetője. Indokolt esetekben fel van jogosítva 8 koronát meg nem haladó összeget a szervezet pénztárából utalványozni, amit utólagosan a központi vezetőségnek jóváhagyás céljából bejelent. Érintkezik harmadik személyekkel a szervezet és központi vezetőség nevében. Képviseli a szervezetet a hatóságokkal szemben. Árszabálykérdésekben véleményt mond és tanácsot ad. A központi vezetőség ülésein az előadói tiszteket viseli. Cselekedeteiért az országos bizottságnak és a kongresszusnak felelős.

A pénztáros-hivatalnok felelősség mellett kezeli a szervezet vagyont. Végzi a lap kiadóhivatali teendőit. Minden bevételi és kiadási összeget elkönyvel, azokról nyugtát ad és vesz. Hetenként lezárja a szervezet bevételi és kiadási könyveit és azokat az ellenőrző bizottságnak átvizsgálás céljából bemutatja.

A központi vezetőség határozata nélkül a pénztárosnak semmiféle kiadást eszközölnie nem szabad. Ettől eltérés csak az országos bizottság megbizottja utalványára van megengedve, mely összeg azonban 8 koronánál nagyobb nem lehet és utólagosan a központi vezetőségnek bejelentendő.

Minden hónapban mérleget készít és azt a központi vezetőségnek bemutatja. A levelező-hivatalnok végzi az összes levelezési munkákat és vezeti a statisztikát. Leköszönés esetén az országos bizottság tartozik addig helyén megmaradni, amíg az új bizottság az ügyek vezetését átveszi.

b) *Az ellenőrző bizottság.* Az ellenőrző bizottság első ülésén megalakul. A maga kebeléből elnököt, jegyzőt és a szervezet vagyonának elhelyezéséhez szükséges bizottsági tagot megválasztja. A megválasztott elnök neve, lakcímével együtt, a Typographiában közzéteendő.

Az ellenőrző bizottság tagjai a szervező bizottság ülésein tanácskozási és indítványozási joggal bírnak, azonban szavazati joguk nincs; az ellenőrző-bizottság független testületet képez.

Az ellenőrző bizottság tagjai bármikor betekinhetnek a szervezet összes könyveibe és szigorúan ellenőrzik a pénzügyi kezelést. Kötelesek hetenként legalább egyszer a pénztárt megvizsgálni, a lezárást aláírásukkal ellátni, mert annak helyességeért a pénztárossal egyetemben felelősek.

Vizsgálataikról havonként egyszer jelentést tesznek az országos szervező bizottságnak.

Az ellenőrző bizottsággal egyetemben évenként kétszer — A—B—C sorrendben — két vidéki város, ahol legalább 20 tag van, kiküldöttje is tartozik a szervezet pénztárát felülvizsgálni és e vizsgálatuk eredményéről nyilatkozatot tesznek közzé a Typographiában.

c) *Az országos kongresszus.* Országos kongresszus minden három évben az országos bizottság által hívandó egybe.

A kongresszus a szervezethez tartozó szaktársak kiküldötteiből és az országos bizottság tagjaiból áll.

Képviseletet magát a kongresszuson minden város nyomdászága, ahol állandóan legalább 10 szervezeti tag dolgozik és kötelességeit a szervezet irányában teljesíti. 50 tagig egy, minden további megkezdett 50 tag még egy küldött választására jogosít.

A kongresszus — mint a szabad szervezet legfelsőbb fóruma — végérvényesen dönt minden hozzáutalt kérdésben. Határozatai minden szervezeti tagra feltétlenül kötelezők és csak egy újabb kongresszus által változtathatók meg.

A kongresszus kizárólagos hatáskörébe tartozik a szervezeti szabályok megváltoztatása és új hivatalnoki állások kreálása.

A rendes kongresszus meghívója legalább nyolc héttel, végleges napirendje pedig három héttel előbb a tagokkal közlendő.

A kongresszus napirendjére csak oly indítványok tűzhetők, melyeket valamely helyi nyomdászgyűlés magáévá tett. A kongresszusi kiküldötöket a fentebb megállapított számarányban a nyomdászgyűlés választja.

Rendkívüli kongresszust az országos vezetőség, ennek utján az ellenőrző-bizottság vagy a helyi bizottságok egynegyede bármikor egybehívhat. Ha rendkívüli kongresszus tartását az ellenőrző bizottság vagy a helyi bizottságok egynegyede kívánja, kötelesek ezt kellően indokolni és a napirendet bejelenteni. A központi bizottság viszont köteles ily esetben a rendkívüli kongresszust legfeljebb 8 hét alatt egybehívni.

A Typographia és Gutenberg szerkesztőit a kongresszus megerősíti.

Jelen szabályzat a budapesti bizalmiférfi-értekezlet által elfogadott és 1909. évi március 1-én lép életbe.

Záradék.

A szervezetet képező szaktársak és szaktársnök önkormányzatának tényezője a bizalmiférfi, a helyi bizottság, a bizalmiférfi-értekezlet, a nyomdászgyűlés, az országos bizottság és ellenőrző bizottság, valamint az országos kongresszus. E szabályzat tehát az egyéni jogot nem korlátozza és az ebben foglaltak elismerése a demokratikus többség előtt való meghajlás.

A munkásszervezetek akkor állanak hivatásuk magaslatán, ha az önmaguk által alkotott szervezeti fórumaikat megbecsülik, azok határozatait tiszteletben tartva, a hozzájuk utalt kérdések elintézésében azt teljes képességükkel támogatják.

E szabályzat életbe lép a budapesti bizalmiférfi-értekezlet határozata alapján 1909 március 1-én, de megerősítés végett a legközelebbi országos kongresszus napirendjére tűzendő és csak az országos kongresszus által változtatható meg.

A szabad szervezetnek ezidő szerint négy állandó alkalmazottja van: Peidl Gyula, Preusz Mór, Wiesenberger Vilmos és Bogár Ignác. Utóbbi a lemondott Kirsteier János helyébe választott meg.

Miután a budapesti békéltető-bizottság működése az utóbbi években nem felelt meg feladatának és ez abból következett, hogy a főnökök egy része intrikált az intézmény ellen, ami viszont elkedvetlenítette a bizottság főnöktagjait, kik nem vettek részt az üléseken s így egyes panaszok még hónapok mulva sem nyertek elintézését, a segédek szervező bizottsága 1907 január 16-án tartott ülésén — miután a helyzet megváltoztatására irányuló törekvése eredménytelen volt — elhatározta, hogy: „Miután a munkások szervezete a békéltető bizottság pontos és rendszeres működését a béke érdekében szükségesnek tartja; miután azonban ez a működés rajta kívül álló okokból megakadt, sőt a bizottság főnöktagjainak következetes távolmaradása által lehetetlenné vált, kimondja a szervező bizottság, hogy addig is, míg a Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesületének választmánya intézkedésével lehetővé teszi a békéltető bizottság működésének folytatását, a közösen megállapított árszabály szigorú betartásáról, valamint a munkaadó és munkás között felmerülhető ellentétek kiegyenlítéséről a saját hatáskörében, a rendelkezésére álló összes eszközök felhasználásával, maga kíván gondoskodni.“

Minthogy az egyes nyomdák alkalmazottainak panaszai hónapok óta elintézetlenül heverték a békéltető bizottságnál, az illető személyzetek intézték el

ügyeiket. Az Európa-nyomda személyzete egy órai munkaszünetelés után az összes árszabályellenességeket orvosolta. A Schmidl-nyomdában fél napi munkaszünetelés, a Nagy Sándor-nyomdában egy órai munkaszünetelés, a „Molnárok Lapja” nyomdájában pedig egy napig tartó munkaszünetelés után orvosolták az összes rendezésre váró árszabályellenességeket.

A békéltető-bizottság szabályait alább közlöm:

I. A békéltető bizottság címe. 1. §. A békéltető bizottság címe: „A budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete kebelében a könyvnyomdai munkások részére alakított békéltető bizottság”.

II. A békéltető bizottság célja. 2. §. A békéltető bizottság célja: a) a könyvnyomdai szakmunkások, nemkülönben a munkásnők és segédmunkások részére megállapított munkaidő- és munkabér-szabályzatok (árszabályok) megfelelő határozmányai alapján a budapesti grafikai- és rokoniparosok főnökegyesülete kebelében a tagok, valamint azok könyvnyomdai szakmunkásai (korrektor, szedő, metteur, gépmester, nyomó, stb.), illetőleg munkásnői (berakónő, kirakónő, stb.), valamint segédmunkásai között az érvényben lévő árszabályból felmerülő surlódásokat és vitás kérdéseket elintézni; b) felügyelni az érvényben lévő árszabálynak úgy a munkaadók, mint a munkások részéről leendő pontos betartása felett; c) az említett árszabályok határozmányainak helyes értelmét megállapítani; d) nyilvántartani és felülbírálni azokat az adatokat, amelyek az említett árszabályoknak érvényben maradásához kikötvék.

III. A békéltető bizottság hatásköre. 3. §. A békéltető bizottság hatásköre kiterjed elsősorban a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesületének tagjai és az ezeknél alkalmazott munkások, illetőleg munkásnők, valamint segédmunkások között felmerülő mindama surlódásokra és vitás kérdésekre, melyek az árszabályok fennállásának idejére eső kölcsönös kötelezettségekből folynak.

4. §. Hatáskörébe tartozik minden oly ügy, amely az érvényben lévő árszabályok minden irányban való pontos betartására vonatkozik.

5. §. Azonkívül hatáskörébe tartozik az árszabályok határozmányainak helyes értelmezése és egyöntetű alkalmazása tekintetében elvi döntéseket hozni.

IV. A békéltető bizottság pecsétje. 6. §. A pecsét szövege a következő: „A budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete kebelében a könyvnyomdászok és munkásnők részére alakított békéltető bizottság”.

7. §. A pecsét minden hivatalos kiadmányra alkalmazandó.

V. A békéltető bizottság szervezete. 8. §. A békéltető bizottság elnöke a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesületének mindenkor elnöke, vagy alelnöke, vagy az imént említett egyesület elnöke által megnevezett választmányi tag.

9. §. Tagjai a békéltető bizottságnak az elnökön kívül a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesületének választmánya részéről választott hat (6) főnökegyesületi tag, valamint a könyvnyomdai szakmunkások, segédmunkások és munkásnők összessége részéről választott hat (6) szakmunkás.

10. §. A békéltető bizottsági tagok megválasztása hiteles kiadmány útján (jegyzőkönyvi kivonattal) igazolandó. A békéltető bizottság működési tartama alatt netán előforduló személyi változások az egyesület választmánya, illetőleg a szakmunkások részéről szintén hivatalos uton jelentendők be.

11. §. A békéltető bizottság bíróság módjára működvén, annak tagjai nem tölthetnek be sem vádlói, sem védői tisztet.

12. §. A békéltető bizottság munkástagja nem lehet valamely nyomdának (nyomdai osztálynak) bizalmiférfia.

13. §. A békéltető bizottság tagjai a bizottság kebeléből két alelnököt választanak. Az egyik alelnök főnök, kit a bizottság főnöktagjai, a másik munkás, kit a bizottság munkástagjai választanak. Az elnök akadályoztatása

esetén a bizottság sorsolás útján dönti el, vajjon az elnöki teendőket a főnök, avagy a munkás-alelnök lássa-e el.

14. §. A békéltető bizottság alelnökei, ha nem elnökölnek, természetesen mindenkor azokat a jogokat is élvezik, amelyek őket, mint békéltető bizottság tagjait, egyébiránt is megilletik.

15. §. Az elnök a bizottság megbízottjaként meghatározott időtartamra egy főnöktagot rendel ki, aki mellé a bizottság munkástagjai kebelükből szintén egy tagot választanak. Ezek az elnök által hozzájuk utalt ügyekben rövid úton eljárnak mindazon esetekben, melyekben a panasz elvi döntést nem igényel. Eljárásuk eredményéről az elnöknek, illetve a bizottságnak jelentést tenni kötelesek.

VI. Az elnök (alelnökök) jogai és kötelességei. 16. §. A békéltető bizottság elnöke képviseli a bizottságot a budapesti grafikai és rokoniparosok főnök-egyesületének választmányával, a könyvnyomdai munkások összességével, valamint hatóságokkal és személyekkel szemben és ezért minden hivatalos kiadmányt aláír.

17. §. A békéltető bizottság kiadmányait a munkások részéről választott alelnök ellenjegyzzi.

18. §. A békéltető bizottság elnöke az általa meghatározandó módon a napirend közlése mellett összehívja szükség szerint az üléseket, ezeken elnököl és a tanácskozásokat, illetőleg a tárgyalásokat vezeti.

19. §. Szavazategyenlőség esetén döntő szavazattal bír.

20. §. A békéltető bizottság elnöke gondoskodik az érdekeltek meghívásáról és az előterjeszteni kívánt okmányok bemutatásáról. Meghívja a panaszokban említett tanukat. A békéltető bizottság által hozott határozatokat közli az érdekeltekkel.

21. §. A békéltető bizottság elnöke állapítja meg az ülések napirendjét (a tárgyalandó ügyek sorrendjét).

22. §. A békéltető bizottság rendes tagjait megillető jogokon kívül kizárólagos elnöki hatáskörében áll: a) az akadályozás iránti értesítést elfogadni és ezzel az illetőt kimentettnek tekinteni, valamint a távozásra az engedélyt megadni; b) megállapítani a békéltető bizottsági tagok sorrendjét, amelyben a panaszoshoz, a bepanaszolthoz és a tanukhoz kérdések intézhetők; c) a tanácskozásokon és a tárgyalásokon a szót megadni; d) kivételesen többszöri felszólásra engedélyt adni; e) szükség esetén a szót megvonni; f) olyan kérdésekre vonatkozó feleletek adását megakadályozni, melyek véleménye szerint meg nem engedhetők; g) a folytatott tárgyalás eredményéhez képest esetleg halasztó végzést hozni.

VII. A békéltető bizottság tagjainak jogai. 23. §. Minden békéltető bizottsági tagnak jogában áll: a tárgyalási iratokba betekinteni; a tárgyalásra beidézettek mindegyikéhez kérdéseket intézni; a napirendre tűzött ügyekhez felszólalni; indítványokat előterjeszteni, mely esetben az illető zárszóval is élhet; bármilyen ügyben előterjesztéssel élni.

VIII. A békéltető bizottság tagjainak kötelességei. 24. §. Minden bizottsági tag köteles: a) az elnök vagy megbízottja által kiadott meghívónak eleget tenni és az ülésen pontosan megjelenni, valamint az ülés egész folyamata alatt jelen lenni; b) a megjelenésben akadályoztatását az ülés kezdete előtt az elnöknek bejelenteni; c) ha az ülés berekesztése előtt távozni kíván, erre az elnöktől engedélyt kérni; d) az ülés folyama, de különösen a panasz tárgyalása alatt minden személyes vonatkozású kijelentéstől tartózkodni; e) saját lelkiismerete szerint a tárgyalandó ügyekben szavazatával dönteni, megilletvén minden egyes bizottsági tagot egy-egy szavazat.

25. §. Egyik bizottsági tagnak sem szabad: a) saját ügyében, valamint gyermekei, vérrokonai és sógorai ügyének tárgyalásaiban résztvenni, vagy ezekben szavazni; b) más bizottsági tagot, panaszost, bepanaszoltat, tanukat bármely

irányban befolyásolni; c) a tárgyalást zavarni vagy azt megakasztani; d) más bizottsági tagot felszólalásában vagy a részéről intézendő kérdések feltevésében megakadályozni.

26. §. Külön véleménynek helye nincs.

IX. Általános határozmányok. 27. §. A békéltető bizottság minden ügyben felelősség kizárásával dönt.

28. §. Ha a panaszosról, akár panaszának tárgyalása folyamán, akár azt megelőzőleg hitelt érdemlő módon bebizonyult, hogy panaszának alapját képező ügyében, még mielőtt a békéltető bizottság határozatát meghozta volna, a közigazgatási hatóságnál vagy a bíróságnál keresett jogorvoslást, ebbeli panasz érdemleges tárgyalás alá nem vehető és ez alapon panaszával hivatalból elutasítandó. Ebben az esetben az elutasító végzés ezzel megindokolandó.

29. §. A békéltető bizottság határozatképes, ha az ülésre az elnökön (elnöklőn) kívül legalább megjelenik: a) négy (4) főnökegyesületi és négy (4) munkás bizottsági tag, ha elvi döntést kell hozni; b) két (2) főnökegyesületi és két (2) munkás bizottsági tag, ha egyéb ügyekben kell dönten.

30. §. Azon esetben, ha valamely ügy szavazással döntendő el és az elnököt (elnöklőt) nem számítva, az ülésre a békéltető bizottság főnöktagjai és munkástagjai nem egy és ugyanazon számban jelennének meg, a többségben megjelent rendbeli bizottsági tagok száma sorshuzás útján a kisebbségben lévő rendbeli bizottsági tagok számára apasztandó.

31. §. A kisorsolt bizottsági tag, nemkülönben a békéltető bizottság ülésének az elnök (elnöklő) részéről történt megnyitása után érkező tag az ülés napirendjén lévő, megkezdett ügy tárgyalásában résztvehet ugyan, de nem szavazhat.

32. §. A határozat szótöbbséggel és egy tag kívánságára titkos szavavással hozatik.

33. §. A határozat rendes körülmények között nem indokolandó.

34. §. A határozatban nem lehet a békéltető bizottságnak valamely óhaját kifejezni.

35. §. A határozat (halasztó végzés) lehetőleg azonnal nyilvánosan az elnök (meghatalmazottja) által kihirdetendő.

36. §. A határozatban szabatosan megjelölendő, hogy az illető fél mit és mily idő alatt köteles teljesíteni, nem szabad azonban olyasmit megítélni, amit egyik fél sem kért.

37. §. A bepanaszolt részéről adott megbízás csak elkerülhetetlen esetekben engedtetik meg.

38. §. Halasztó végzéseknél, melyeknél az indok röviden közlendő, mindenkor meghatározandó az időtartam, amelyre a halasztás adatik.

39. §. Kiskorúak vagy nem önjogúak, gyámjuk vagy törvényes képviselőjük kíséretében jelenhetnek meg.

40. §. A beidézettek minőségüknek megfelelőleg (pld. panaszos, panaszlott, tanu, stb) címzendők más megszólítás kerülésével.

41. §. A békéltető bizottság által hozott határozatok alapján befolyó rendbirságok a könyvnyomdászok részére alapítandó szakiskola javára gyümölcsözőleg helyezendők el és a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete által e célra külön kezelendők.

X. A békéltető bizottság működése. 42. §. A békéltető bizottság a jelen ügyrendben említett ügyekre nézve, amennyiben illetékességét le nem szállította, bíróság módjára működik.

43. §. A békéltető bizottság lehetőségig helyet ad a védekezésnek, illetőleg a meghallgattatásnak.

44. §. Az általa tárgyalt ügyekben önrendelkező testület.

XI. A panaszok tárgyalása. 45. §. A panaszokat az a fél emeli, akivel szemben a másik fél az árszabályt megszegte. A bizalmiférfit a tudomására jutott árszabálysértést szintén jogosítva van bejelenteni.

46. §. Ezeket a panaszokat a békéltető bizottsághoz címezve, a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete titkáránál kell benyújtani.

47. §. A panaszok tárgyalása nyilvános. A hallgatóság az elnök (elnöklő) utasításainak eleget tenni tartozik.

48. §. A benyújtott panaszoknak tartalmaznia kell: *a)* a panaszos fél nevét, minőségét és pontos lakcímét; *b)* a panaszosnak a panasz megtétele idejében való alkalmazását; *c)* a bepanaszolt fél nevét és pontos lakcímét; *d)* a vélt árszabálysérelemet, hivatkozással az árszabály megfelelő szakaszára; *e)* a vélt árszabálysérelem rövid, de kimerítő leírását; *f)* a panaszosnak netáni tanuit, ezek minőségét, lakcimeit; *g)* a panaszos netáni írásbeli okmányait eredetben, esetleg hitelesített másolatban; *h)* a panaszos igényeit; *i)* a netáni sürgős elintézésre vonatkozó indokolást.

49. §. A megbizottak a felmerült eset természetéhez és a szükséghez képest a körülményeknek megfelelően eljárva, mindenképp előtt a részükről a panasz teljes megismerésére szükségesnek vélt adatok alapján a panasz mibenlétét állapítják meg.

50. §. Ha a panasz komoly természete megkívánja, a megbizottak jogosultak a szükséghez és az adott körülményekhez képest három napig terjedő hatálylyal kizárólag a békés megegyezés elősegítése céljából oly irányban rendelkezni, amennyire az részükről helyesnek találhatik.

51. §. Ha a megbizottak tényleg ily irányban rendelkeztek, ezt a felveendő jegyzőkönyvben megemlíteni kötelesek, amikor is a békéltető bizottságnak ez ügyben a megbizottak intézkedésére vonatkozó három napon belül végleg döntenie kell.

52. §. Abban az esetben, mikor a jegyzőkönyv szerint a panasz békés elintézése nem sikerült, a békéltető bizottság elnöke a panaszt napirendre tűzi, amiről a panaszost, a bepanaszoltat és a kihallgatni kért tanukat értesíti.

53. §. A napirenden levő panasz tárgyalását az eredeti panasznak és ha beérkezett, a bepanaszolt írásbeli védekezése, illetőleg a megbizottak által felvett jegyzőkönyv felolvasása, esetleg a megbizottak szóbeli előterjesztése előzi meg. A panasz tárgyalása a panaszos kihallgatásával nyitattik meg, mire a bepanaszolt kihallgatása következik.

54. §. Ugy a panaszoshoz, mint a bepanaszolthoz a békéltető bizottság bármely tagja bármikor intézhet a tárgyhoz tartozó kérdést az elnök által megállapított sorrendben.

55. §. Amennyiben a panasz tényállása a tárgyalási iratok bemutatása és a panaszoshoz, valamint a bepanaszolthoz intézett kérdésekre adott feleletek után sem derülne ki, a bejelentett tanuk kihallgatandók abban a sorrendben, ahogy ezt a békéltető bizottság elnöke meghatározza.

56. §. Ha a tárgyalás során oly tanu kihallgatása válik szükségessé, aki bármely okból a tárgyaláson jelen nincs, a panaszban érdemileg határozni nem szabad. Ilyen esetekben halasztó végzés hozandó.

57. §. Ha a kihallgatandó tanu újabb megtartott tárgyaláson nem jelennék meg, a panaszban érdemi határozat hozandó.

58. §. A tanuk akként hallgatandók ki, hogy azok egymás vallomásait ne hallhassák.

59. §. A békéltető bizottság tagjai a tanuk bármelyikéhez intézhetnek a tárgyhoz tartozó kérdéseket az elnök által megállapítandó sorrendben.

60. §. Ha a panaszosnak, vagy a bepanaszoltnak, esetleg a tanuknak a tárgyhoz tartozó előadni valójuk van, ugy ez irányu kéréseikkel közvetlenül a békéltető bizottság elnökéhez tartoznak fordulni, aki efelett azonnal dönt.

61. §. A tárgyalás folyamán ugy a panaszosnak, mint a bepanaszoltnak, sőt a tanuknak is alkalom adandó az írásbeli bizonyítékok bemutatására. Szükség esetén ezek bemutatásáig a panaszban halasztó végzés hozandó.

62. §. A békéltető bizottság a panaszost, a bepanaszoltat és a tanukat nem hiteltetheti meg.

63. §. Szükség esetén a békéltető bizottság helyszíni szemlék megtartását, vagy okmányok bemutatását rendelheti el.

64. §. A panaszos, a bepanaszolt és a tanúk kihallgatása csak akkor tekinthető befejezettnek, ha azokhoz a békéltető bizottság egy tagja sem kíván több kérdést intézni. Ezen körülmény beállta minden esetben elnöki határozattal kihirdetendő; minek megtörténte után a békéltető bizottság tanácskozásra, illetőleg határozathozatalra visszavonul.

65. §. Amikor a békéltető bizottság visszavonult, a tárgyalás nyilvánossága megszűnt.

66. §. A panaszok tárgyalásáról jegyzőkönyv vezetendő, mely a békéltető bizottság elnöke és jelenlévő két tagja által aláíratatik és az irattárban megőrzendő.

67. §. Ezen jegyzőkönyvbe felveendő a békéltető bizottság határozata (esetleg halasztó végzése) is.

68. §. A felek kívánatra a jegyzőkönyvekről másolatot kaphatnak, melyet a budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesületének titkára hitelesít.

XII. Blokád elrendelése. 69. §. A békéltető bizottság határozatai és elvi döntései megfeleltethetők nem lévén, az ezek végrehajtását, illetve életbe léptetését megtagadó feleket a békéltető bizottság blokája.

XIII. A többi ügyek tárgyalása. 70. §. Amennyiben annak szüksége mutatkoznék, hogy a békéltető bizottságnak általános érvényű döntést kell hoznia, úgy ezen ügyek előzetes megvitatására a békéltető bizottság először egy-egy főnök és munkás bizottsági tagból álló külön bizottságot delegál, amelynek mindenk előtt kötelessége megkísérlni a felvetett kérdésben közös megállapodást létesíteni és azt kellő szövegezésben a békéltető bizottságnak előterjeszteni.

71. §. Amennyiben e külön bizottság megállapodik és ezt a békéltető bizottság elfogadja, ez a megszüvegezett megállapodás elvi döntésnek tekintendő és kellő formában az érdekeltekkel közlendő.

72. §. Ha a külön bizottság megállapodik, de a békéltető bizottság ezen megállapodást helyesnek nem tartja, vagy az esetben, ha a külön bizottság megállapodásra nem jut, a békéltető bizottság a szóban forgó kérdést érdemlegesen tárgyalja.

XIV. Zárhatározat. 73. §. Jelen ügyrend a békéltető bizottság által módosítható, esetleg kiegészíthető.¹

Elfogadtattott a békéltető bizottságnak 1907. évi május hó 7-én tartott ülésében. *Hirsch Lipót* s. k., b. bizottsági elnök.²

Az országos szervező bizottságnak arra való tekintettel, hogy a fővárosi és a vidéki árszabályok lejártá között csak hat heti időköz volt, a két árszabályrevizióra vonatkozó előmunkálatokat párhuzamosan kellett megkezdenie. A fővárost illetőleg kilátás volt arra, hogy az árszabályrevízió békés uton fog megvalósíttatni, a vidéken azonban, mint ezt nagyjában már előbb is körvonaloztam, igen kedvezőtlenek voltak a kilátások. A vidéki nyomdatulajdonosok szövetségének ügyvezetője köruttra kelt az országban, hogy a nagyobb városok nyomdatulajdonosait egy oly árszabálytervezet elfogadására bírja, melyből a május elsejének megünneplésére, a békéltető bizottságra, a bizalmiférfi-intézményre, az általános bérjavításra és a korrektorokra vonatkozó pontok törlendők lettek

¹ A vidéki békéltető bizottságoknak külön ügyrendjük van. Összesen 30 ilyen bizottság van az ország területén, a budapesti országos árszabálybizottságon kívül.

² A Budapesti Könyv- és Könyomdafőnökök Egyesülete 1895-ben alakult meg. 1907-ben alapszabályait úgy módosította, hogy az egyesület a grafikai és a rokonszakmákhoz tartozó budapesti főnököket egyesíti magában. Ujabb címe: Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete. Első alapszabályai szerinti célja: a nyomdatulajdonosok anyagi érdekeinek megóvása, szakkör és szakiskola létesítése, szaklap kiadása, felolvasások és versenyek rendezése és — „kiálóbb” munkások kitüntetése.

volna; ezenkívül a lapszedők minden egyéb munkára is köteleztettek és fizetésük a többi szedőével egyenlőnek deklaráltatott volna; ezenkívül a munkaidő 9, sőt lehetőleg 10 órai, ünnepnapokon a különórák a rendes napibérért végzendők, minden két segéd után egy tanonc alkalmazható stb.

A nyomdatulajdonosok 1909 augusztus hó 20-án tartott kongresszusa oly határozatot hozott, melyből már kiérzett a kollektiv szerződés megkötése körül meginduló harc élessége. A kongresszus ugyanis kimondotta, hogy:

„A kongresszus nem osztja azok felfogását, akik a kollektiv szerződést már elvből elutasítják, hanem készségét fejezi ki arra, hogy a kollektiv szerződés újabb tanácskozás és a multban szerzett tapasztalatok, valamint a mai viszonyoknak megfelelően átdolgozva, lehetőleg ismét megkötessék a munkásokkal; azonban már most figyelmezteti az e tárgyban kiküldött bizottságot arra, hogy az ugynevezett hatalmi kérdések az új megállapodásból hagyassanak ki, mivel ezek képezték eddig a legtöbb félreértés hatalmi alapját.“

Azt nem mondták meg a munkaadók, hogy mit tartanak hatalmi kérdésnek, de a vidékről beérkező információk eléggé igazolták azt, hogy ez alá a hatásosnak látszó gyűjtőcím alá foglalták mindazt, amit a munkásság a maga szociális és kulturális előhaladása érdekében szükségesnek és nélkülözhetetlennek tart.

A vidéki nyomdatulajdonosok közül még azok is a megállapított minimum magassága ellen foglaltak állást, akik különben az árszabályt be szokták volt tartani és egy körlevélben a minimumnak heti 4 koronával való redukálását ajánlották azzal, hogy a főnök vagy a faktor és egy a nyomda szedőiből választott hármass bizottság állapítsa meg, hogy ki érdemel a minimumon felül 22, 24 vagy 26 koronát. A munkaidő pedig tiszta 9 óra.

A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége pedig ily tartalmu körlevelet küldött szét:

„A fennálló munkásárszabály már néhány hónap mulván lejár, erősen talpra kell hogy álljunk, hogy a vidéki kartársak érdekeiért hathatósan sikra szállhassunk. Hatványozott munkát ró vállainkra a közel jövő, aminek mi lelkiismeretesen megfelelni törekszünk.

Hisszük, hogy a vidéki nyomdatulajdonosok, munkásaikkal szemben ismert jóindulatuk mellett, az ujonnan kidolgozandó árszabály miatt nem lesznek kénytelenek harcba szállni munkásaikkal. Biztosíték azonban a munkaadók eme jóindulatáért nem áll rendelkezésünkre és így igen természetes, hogy el kell készülnünk azon eshetőségekre is, melyek arra kényszerítik a vidéki főnököket, hogy felvegyék a harcot esetleges képtelen követelésekkel szemben.

Ez esetben rá vagyunk utalva minden egyes kartársnak erkölcsi és anyagi támogatására. Erkölcsileg annyiban, hogy a tanult nyomdászok felajánlják munkaerejüket az összesség érdekében, készségesen állván rendelkezésre az árszabálybizottság felhívására és a hozzájuk utalt és haladékat nem tűrő sürgős munkákat legjobb tudásukkal (nem a helyzet kihasználásával, hanem a vezetőség által előirt méltányos díjazás ellenében) lehető leggyorsabban elvégzik.

Ott, hol egy-két szervezeten kívül álló munkásra szükség lesz, oda a rendelkezésünkre álló munkaerőkből, esetleg az e célra felajánlkozó kartársak sorából, szívesen küldünk segítséget és sohasem fogunk olyasmit követelni a t. kartársaktól, aminek kivitele nehézségekbe ütközik.

Ezen erkölcsi támogatásra számítnak, ami nélkül a küzdelem felvétele és a biztossra vett siker kétségessé válhatnék.

Kérjük tehát velünk tudatni, hogy igen t. Kartárs ur iparunk melyik technikai ágát tanulta és minő munkára vállalkoznék szükség esetében. Igen természetes,

hogy ezen munkateljesítményért szövetségünk hálásan díjazza a megszorultak kíségetésére ajánlkozó tisztelt kartársainkat és szeretve hisszük, hogy amennyiben erre netán szükség kerekednék, miszerint szakmájukat tanult kollégáinkban erős támogatókat fogunk találni.

Ugy amint ezen erkölcsi támogatásra rá vagyunk utalva, épp úgy nem nélkülözhetjük nemcsak a harcra készült, hanem az előkészületi munkálatok költségeinek fedezése szempontjából az anyagiakat sem.

Amennyiben igen t. Kartárs ur becsületes törekvéseinket, melyeket iparunk érdekében kifejtetni igyekszünk, méltányolni tudja, úgy kicsinyes okokból nem zárkózik el csekély pénzbeli támogatás elől se. Mert pénz nélkül nem oldhatjuk meg a munkásárszabály súlyos feladatát.

Azok szoktak a munkásárszabály súlyos volta miatt legjobban panaszkodni, akik a szövetséget egyáltalán nem támogatják, sem anyagilag sem erkölcsileg.

T. Kolléga! Pénz nélkül nem lehet háborút viselni. De még a harcra készség is pénzbe kerül.

Végül „bizalmasan“ azt kérdezte a szövetség vezetősége, hogy vállalkozik-e az illető nyomdatulajdonos a hozzá átutalt munkák elvégzésére? Van-e megbízható olyan személyzete, amelytől biztosan elvárható, hogy jó fizetés ellenében a megszorult kartársaknál munkába áll? Átengedheti-e ily célra az utolsó tanoncévben álló tanoncokat?¹

A szervező bizottság december hó 12—19-én kerületi értekezletet tartott, melyek általános nyomdászgyűlésekkel voltak egybekapcsolva, melyek azt bizonyították, hogy az ország nyomdai munkásai el vannak készülve a legrosszabbra. Közben az országos *árszabálybizottság* 1909 november 14-ről keltezett átiratában felhívta a segédek szakszervezetét az árszabály megújítására vonatkozó tárgyalások megkezdésére. Az átirat szövege a következő:

Tekintetes Könyvnyomdászok Szakszervezete, Budapest.

A V. Ny. O. Sz. és a Könyvnyomdászok Szakszervezete között kötött kollektív szerződés a jövő év közepén lejárván, tudomásunk szerint mindkét fél kifejezte hajlandóságát ezen szerződés esetleges meghosszabbítására. Az Országos Árszabálybizottság kötelessége lévén az ezen árszabályból kifolyó minden fontosabb mozzanat figyelemmel kísérése, van szerencsénk t. Cimedet arra kérni, szíveskedjék a V. Ny. O. Sz. elnökségével közölni az időpontot és módokat, amelyekkel az árszabály megújítására vonatkozó munkálatokat megindítani célszerűnek véli.

Amidőn még megjegyezzük, hogy hasonló kérelmet intéztünk a V. Ny. O. Sz.-hez, vagyunk kiváló tisztelettel *Kirsteier János*, II. elnök, *Mayer Rezső*, árszabálybizottsági elnök.

A szakszervezet ugyanezen az uton értesítette a másik szerződő felet az árszabály felmondásáról:

Budapest, 1909 november 26. Tekintetes Mayer Rezső urnak, mint az országos árszabálybizottság elnökének, Nagybecskerek.

Folyó hó 14-én kelt b. átirata kapcsán tisztelettel értesítjük, hogy a f. évi augusztus 20—23. napjain tartott szakszervezeti kongresszusunk az árszabály

¹ Az illető ügyvezető és társai kölcsönvett Typograph-szedőgépeken Szegeden gépszedő- és töm-öntő-zakiskolát akartak berendezni, hogy azután a szakmának ebből az ágazatából is szállíthassanak megrendelt emberi portékát. A budapesti szervező bizottság erről tudomást szerzván, a szegedi „gépszedő-iskolába“ kellő ajánlással egy megbízható kollégát helyezett el, aki azután gazdag tapasztalatokkal tért onnan Budapestre. A bizottság a nyert információk alapján érintkezésbe lépett a szedőgépgyár budapesti képviselőjével és a Szegedre kikölcsönzött szedőgépeket azzal visszahozatta. A „szép terv“ lyenformán meghiusult.

felmondását elhatározta, valamint kimondotta arra való készségét is, hogy a jelenleg érvényben levő kollektív szerződés a kívánatos módosítás után lehetőleg a jövőben is megújíttassék.

Az árszabály ily értelmű megújítása érdekében szükségessé váló előkészítő munkálatok megindítására és módozataira vonatkozó előterjesztéseinket kellő időben meg fogjuk tenni. Midőn még kérjük, hogy jelen sorainkat a V. Ny. O. Sz. elnökségével közölni sziveskedjék, vagyunk kiváló tisztelettel *Peidl Gyula*.

Az 1910 február 5—7-ike közötti időközben a segédek országos szervező bizottsága az 1909. évi szakszervezeti kongresszuson e célra választott küldöttekkel¹ véglegesen megállapította az árszabálytervezetet és azt, mivel a nyomdatulajdonosok szövetségének elnökével, kinek nyomdája az árszabály megsértése miatt blokálatott, nem érintkezhetett, Mayer Rezső nyomdatulajdonosnak küldte meg továbbítás céljából. A segédek bizottsága különben az előbb felemlített tény miatt a tárgyalások során állandóan Mayer Rezső útján érintkezett a nyomdatulajdonosok szövetségének vezetőségével.

A közös tárgyalások május 5-én kezdődtek meg a Budapesti kő- és könyvnyomdafőnökök egyesületének helyiségében; a négy napig, vagyis május 8-ig tartott tárgyalás azonban nem vezetett eredményre. A tárgyalás az árszabály legkardinálisabb pontjainál, a munkaidő és a munkabér kérdésénél akadt meg. A nyomdatulajdonosok képviselői ugyanis ezeknél a pontoknál szolgáltak magyarázattal arra nézve, hogy mit értenek a „hatalmi kérdések“ alatt. A megszakított tárgyalások május 20-án újra folytatódtak, de ismét eredmény nélkül. A két fél kölcsönösen megállapította, hogy a tárgyalások holt pontra jutottak és a békés megegyezés lehetetlen.

A segédek bizottsága május 21-én egyoldaluan megállapította az árszabály végleges szövegét és május 22-én az országos szervező bizottság elhatározta, hogy nem várja be június 10-ét, az árszabály lejáratának határidejét, hanem a kedvező helyzetre való tekintetből a legrövidebb idő alatt harcba szólítja az ország összes nyomdai munkásait.

A Typographia 1910 május 24-iki rendkívüli kiadása tudatta a tárgyalások meghiusulását, melynek oka az, hogy a nyomdatulajdonosok a 8¹/₂ órai munkaidő helyett 9 órai munkaidőt, a bizalmiférfi-rendszer eltörlését és a számolás újból való bevezetését kívánták. Az országos szervező bizottság ezért országos akciót indít egy új árszabály kivívása érdekében és harcba szólítja a magyar nyomdai alkalmazottakat.

Közben, május 21-én a következő átirat érkezett a szervező bizottsághoz:

Tekintetes Könyvnyomdászok Szakszervezete, Budapesten.

Mayer Rezső, az árszabálytárgyaló bizottság elnöke útján értesültünk arról, hogy az új kollektív szerződést tárgyaló bizottság működése holt pontra jutván, az együttes tanácskozásait eredmény nélkül volt kénytelen beszüntetni.

Amidőn ezen körülményt a mai igazgatósági ülésünk sajnálattal tudomásul vette, egyuttal tisztelettel arról értesítjük, hogy amennyiben t. Cimed ezen

¹ Tagjai voltak e bizottságnak: Eisler Samu, Grünbaum Miksa, Guttmann Jakab, Lerner Dezső, Maus Rezső, Peidl Gyula, Preusz Mór, Rothenstein Mór, Szeniczai Mihály, Domschitz Ferenc, Einhorn Mór, Gál Benő, Kondor Bernát, Veselényi Vilmos, Holló János, Terhes Gyula, Simon János, Ehrlich Jakab, Schlinger Márton, Fridrich Ede, Kowarik Károly Fülöp, Moderer Ferenc, Dürbeck György, Wiesenberger Vilmos. Moderer csak egy tárgyaláson vett részt, mert időközben sajtókezüleg vetett véget életének.

ügyben bármily tekintetben a további érintkezést kívánná, sziveskedjék Mayer Rezső urhoz Nagybecskerek fordulni.

Budapest, 1910. évi május 21-én. Tisztelettel *Endrényi Lajos*, elnök.

Erre a levélre másnap a következő válasz küldetett:

Tekintetes Mayer Rezső urnak Helyben, Royal-szálloda.

Folyó hó 21-én kelt és Endrényi Lajos ur által aláírt b. átiratuk birtokában, van szerencsénk tisztelettel értesíteni, hogy mi az árszabálytárgyalások újra való felvételére ma is a legnagyobb készséggel hajlandók vagyunk, annál is inkább, mert hiszen — amint ezt a tárgyalások megszakitásakor már volt szerencsénk nyomatékosan hangsúlyozni — a tárgyalások holt pontra jutását mi is őszintén sajnáljuk.

Ki kell azonban jelentenünk, hogy ez csak úgy történhetnék, ha munkadói részről a munkaidő tekintetében általunk tett végső propozíció elfogadtatnék. Ez esetben pedig a tárgyalásokat — tekintettel június 10-ének közelségére — haladéktalanul, de legkésőbb 3 napon belül újra felvenni, határozott kívánságunk.

Budapesten, 1910. évi május 22-én. A szakszervezet részéről: *Lerner Dezső*, elnök. *Mausz Rezső*, jegyző.

Ez tehát már ultimátum volt, amelyre azonban a munkaadók a kitűzött három nap alatt nem válaszoltak.

Az országos szervező bizottság erre a helyzetre való tekintettel egyöntetű magatartásra hívta fel a vidéki bizottságokat. A körlevél szövege a következő:

T. Szaktársak! Amint a Typographia rendkívüli kiadása már hírül vitte, a vidéki árszabály feletti tárgyalások hat napi tanácskozás után eredménytelenül végződtek. Nem is történhetett ez másként, mert a szegedi uszítók aknamunkája az évek folyamán annyira megmetyelvezte a vidéki munkaadók egy részének gondolkodásmódját, hogy ezek elvesztették józan ítélőképességüket és az általunk kívánt rend és békesség helyett az anarchiát és a harcot akarják.

Kilenc legnagyobb vidéki város nyomdai munkásságának küldöttei, valamint az országos bizottság mindent elkövettek, hogy a harc elkerülhető legyen. Elmentünk a tárgyalásban az engedékenységgel legmesszebb menő határáig csak azért, hogy a nyomdaiiparban rend és békesség legyen. Hiába! A munkaadók küldöttei nem rendet és békességet akartak, hanem anarchiát és harcot. Nem elégedtek meg a munkások engedékenységgel, ők szegényt és gyalázatot akartak juttatni a nyomdai munkásoknak és azok szervezetének osztályrészül.

Minden árszabályrevízió csak a haladás és fejlődés jegyében történhet. Így van ez mindenütt, ahol az ipar békés fejlődése érdekében munkaadók és munkások árszabályközösségben élnek. A vidéki nyomdatulajdonosok küldöttei nemcsak a munkásság haladását, nemcsak a viszonyok fokozatos javulását akarták megakadályozni, de egy sereg intézkedéssel (számolás és pausálmunka visszaállítása, a munkaidőnek sok helyen meghosszabbítása, a bizalmiférfi-rendszer megszüntetése stb. stb.) az eddigi állapotoknak határozott rosszabbítását célozták.

A mai viszonyok nyomasztó hatása, a haladás iránti vágy, a létfenntartási ösztön és a saját önbecsülésünk arra kényszerítettek bennünket, hogy a munkaadóknak ezt a merénylettervét visszautasítsuk és a tárgyalások ezért megszakadtak.

Igy most már elérkezett a cselekvés ideje. Nekünk eddig sem a munkaadók jóvoltából volt árszabályunk, hanem a szervezetségünknek köszönhetjük, a mink van. Hiszen tudjuk nagyon jól, hogy ha a munkaadók azt vették észre valahol, hogy fegyelmezetségünk csak egy parányival is meglazul, azonnal kísérletet tettek az árszabályszerű állapotok felborítására.

Most is néhányan a zavarosban kívánnak halászni. Arra számítanak, hogy a június 10-ig rendelkezésünkre álló kevés idő alatt nem leszünk képesek

országszerte egyöntetűen és fegyelmezetten fellépni. Arra számítanak, hogy miután a fővárosi árszabály még nincsen tető alatt, ez a körülmény habozóvá, félénkké, határozatlanná tesz bennünket. Ámde mi reméljük, hogy csalódni fognak. A fővárosi árszabály úgy jó áll. S így ha az általunk nem keresett harcot ránk erőszakolják, úgy nem térünk ki előle; nincs semmi okunk a harctól megijedni, sőt minden ok mellett szól, hogy haladéktalanul és a legerélyesebben munkához lássunk és azt, amit közös tárgyalás útján, a munkaadók között folyó áldatlan uszítás következtében nem lehetett elérnünk, keresztülvigyük a saját erőnkől, a saját javunkra.

Tudatában vagyunk annak, hogy a V. Ny. O. Sz. szervezete laza és hiányos. A vele való megegyezés semmiképpen sem jelentette volna azt, hogy az árszabálynak az egész vonalon békés uton érvényt tudtunk volna szerezni. A vidéki nyomdatulajdonosok nagyrésze különböző okokból nem tagja a szövetségnek. Tagjai, sőt vezetőségi tagjai között olyanok is vannak, akik a szövetség által kötött árszabályt nem tartották be. Az ilyen szövetség semmiféle garanciát nem nyújthat arra, hogy a vele kötött szerződést mindenki respektálja. A tárgyalások megszakításával tehát semmit sem veszítettünk, mert az árszabálynak érvényt szerezni megegyezés esetén is a munkásság feladata maradt volna.

Sőt, ha már eredménytelenül kellett végződnie a tárgyalásoknak, úgy egyenesen nyereség reánk nézve, hogy a szakadás most következett be és nem később. Küszöbön vannak a képviselőválasztások és munkában az értesítők. Egyébként is mindenütt kedvező a konjunktúra, mert sok a munka. Jól tudják ezt a munkaadók is, éppen ezért álltak elő olyan neveltséges javaslattal, hogy hosszabbítsuk meg az árszabály tartamát három vagy legalább egy hónappal. Mi ebbe az ostobán felállított kelepcebe nem mentünk bele, mert egyrészt a munkások anyagi megkárosításával járt volna, másrészt pedig a mainál sokkal kedvezőtlenebb időben kellett volna az árszabály életbeléptetését keresztül-vinnünk. Mi pedig azt mondjuk ezzel szemben, hogy ha már harc lesz, legyen az olyan munkaidényben, amikor a mi győzelmünk biztos.

A tárgyalások megszakítása után a bizottság az ennek következtében beállott új helyzettel foglalkozott és a jelenlevő vidéki küldöttekkel együtt — a munkaadókkal folytatott közös tárgyalások alkalmával megállapított irányelvek meghagyásával és a tárgyalások folyamán kikapcsolt pontok benagyásával — kidolgozta a végleges árszabályt és megállapította az árszabály érvényesítése ügyében követendő eljárást, mely a következő:

Az új árszabály elfogadtatására most lévén a legkedvezőbb idő, mert mindenfelé sok a munka, de másrésztől öngyilkossághoz volna hasonló, ha az uszítóknak időt engednénk az ellentállás szervezésére, az országos bizottság a rögtöni akcióba lépést tartja szükségesnek.

Ehhez képest elhatározta az országos bizottság, hogy az új árszabályt azonnal kinyomtatja és az ország nyomdai munkásságának megküldi. Felhívjuk a szaktársakat országszerte, hogy az árszabály ismertetése céljából május hó 26-án, csütörtökön délelőtt vagy délután mindenütt gyűlést tartanak s ott az új árszabályt fogadják el és határozzák el, hogy azt pénteken, május 27-én, reggel mindenütt a munkaadók elé terjesztik elfogadás végett. A munkaadók választ szombaton, május 28-án, estére kérjük s amennyiben a válasz kedvező, úgy az aláírt árszabályokat azonnal küldjék be a központnak. Ha a válasz elutasító, ahol tehát az új árszabályt a munkaadó nem fogadja el, ott a munka hétfőn, május 30-án beszüntetendő, amennyiben pedig az ilyen nyomdában éjjel készülő napilap volna, úgy a napilapszedők már szombaton este nem dolgozhatnak s így a vasárnapi szám már nem jelenhet meg.

Ha munkabeszüntetésre kerül a sor, akkor állapítsák meg a sztrájkját és jelentsék be az illetékes rendőrhatalóságnak.

Az országos bizottságnak (Typographia kiadóhivatala címén) azonnal értesítés küldendő a csütörtöki gyűlés lefolyásáról és a hozott határozatról; továbbá a nyomdatulajdonos azon válaszárol, melyet az árszabály benyújtásakor vagy a válaszadásra nyújtott idő lejártával: szombaton este ad.

Munkabeszűntetés esetén azonnal összeállítandó a sztrájkolók névsora nyomdánként, a foglalkozási ág megjelölésével és az eddig élvezett fizetés feltüntetésével s ez a kimutatás az elnök, jegyző-levelező és két tanu aláírásával hitelesítve s a levelező lakáscímével ellátva a központnak beküldendő, hogy a segélyek idejekorán folyósíthatók legyenek.

Azontul is minden nap a sztrájk állásáról vagy az előforduló eseményekről jelentés teendő.

Sztrájkba lépni kötelessége mindenkinek, aki a nyomdában bárminő technikai munkát végez. Ha akadna valahol testvéráruló sztrájktrő, azzal a sztrájk után nem dolgozunk.

Sztrájkba lépni csak olyan nyomdában szabad, ahol az árszabályt nem fogadják el. Ahol ellenben elfogadják az árszabályt, ott a munkát folytatni kell.

Ahol munkásnök dolgoznak, ott a munkásnö-árszabály is benyújtandó.

Segédmunkás-árszabályt ezuttal még nem terjeszthetünk be, de ott, ahol ilyenek vannak és a szervezetnek tagjai az illetők, fejenként heti 1 korona javítást kössenek ki a szaktársak.

Ha valahol az árszabály benyújtása, illetve az összes szaktársak egyöntetű kilépése elé leküzdhetetlen akadályok látszanak gördülni, onnan azonnal expressz-vagy telefonjelentést kérünk, hogy esetleg küldöttet küldhessünk az illető városba. Küldöttet azonban — miután az egész országban egyszerre lépünk akcióba — csak kivételes esetben küldhetünk.

Nagyon fontos, hogy az esetleges sztrájkban mindenki részt vegyen, azok is, akik netán a szervezettől még távol állanak. Ha a városban volna blokált nyomda s annak személyzete, úgy a legnyomatékosabban megkísérlendő, hogy az illetők szintén megnyeressenek az ügynek, az árszabályt ők is betérjesszék és a szükséghez képest ők is beszüntessék a munkát. Az ezekben való részvétel mindenki részére biztosítsa a megbocsátást az esetleg elkövetett hibákért s a szervezetbe való felvételt. Az új árszabály elfogadása pedig a nyomdára esetleg előbb kimondott blokádt megszüntetését jelenti.

Sztrájksegélyben mindenki részesül, aki a sztrájkban részt vesz, tehát a szervezeten kívül állók is.

Szaktársak! Ha valaha, úgy most van szükség a teljes egyöntetűsége és az öntudatos, fegyelmezett fellépésre. Most olyan idők előtt állunk, amikor ugyszólván néhány nap alatt kell lebonyolítanunk az egész árszabályügyet. Ilyen időkben minden különleges helyi érdeknek el kell tűnni, mert csak úgy lehetséges egyszerre, egyöntetű fellépés az egész országban, ha a szaktársak mindenütt minden ellenvetés nélkül követik az országos bizottság határozatait,

Sehol se kíséreljük meg az árszabályban megállapítottnál többet követelni. mert ahol lehetséges többet elérni, ott egy év mulva, az új osztályozás életbe-léptekor ez amugy is megtörténik. Főleg pedig az új árszabály csak két évig marad érvényben és ennek letelte után minden városban fokozott mértékben láthatunk hozzá a jogos igények kielégítéséhez.

Szaktársak! Most nincs idő a habozásra vagy a szónokolásra. Most a tettek idejét éljük. Egyöntetű, gyors és váratlan fellépésünkkel meg kell lepnünk és meg kell ijesztenünk a ma még készületlen ellenfelet. Nem szabad haboznunk, de nem szabad elbizakodnunk sem a helyi szaktársak szervezettségében. Habozással időt engednénk az ellenfélnek, hogy összeszedje magát; az elbizakodottság pedig teljesíthetetlen követelések felállítására és könnyen bukásra vezet.

Az országos bizottság a vidéki küldöttekkel együtt jól megfontolt mindent s ha a szaktársak pontosan, lelkiismeretesen és ellenvetés nélkül követik az utasításokat, úgy biztos a győzelem és két év mulva minden esetleges hiányos-

ságot pótolhatunk. Ha ellenben akadnak szaktársak, akik haboznak, félénkek avagy tulmerészek és tovább mennek a kijelölt határoknál, úgy ezek is, azok is megbontják az egységet, szakadozottá teszik a harcot, helyrehozhatatlan kárukra önmaguknak és kárára az összességnek.

Villámcsapásként, váratlanul, de annál nagyobb erélyességgel, határozottsággal és egyöntetűséggel kell fellépnünk országszerte. Ez biztos záloga a győzelemnek. Cselekedjeteik tehát az utasítások szerint.

Testvéri szeretettel az országos szervező bizottság.

A vidéki szaktársak páratlan lelkesedéssel tettek eleget a körlevélben foglalt utasításoknak. Minden valamirevaló városban, mindenütt, ahol szervezett munkások dolgoztak, harci kedvvel, elszántan fogtak a munkához és ahol az árszabályt el nem fogadták, ott egyértelműleg beszüntették az üzemet.

Sok helyen május 27-ike helyett már 24–26-ika között benyújtották a személyzetek az árszabályt és így a Vidéki nyomdatulajdonosok országos szövetsége (Vnyosz) már 27-én délelőtt a következő táviratot küldte a szervező bizottság címére:

Tek. Könyvnyomdászok Szakszervezete, Budapest, Bérkocsis-utca 1.

Értesültem arról, hogy a vidéki nyomdai munkások utasítás folytán a törvény és a kollektív szerződés nyílt megszegésével az általuk egyoldalúan megállapított árszabályt el nem fogadása esetén a munkát hétfőn beszüntetik. Mint a június 10-éig érvényben lévő kollektív szerződés alapján működő árszabálybizottság I. elnöke, úgy ezen tisztemből folyólag, mint a Vnyosz megbízásából ezen eljárás ellen nem mulaszthatom el a leghatározottabban tiltakozni és a következményekért címedet felelőssé tenni. Mayer Rezső, árszabálybizottsági I. elnök.

A vidéki kollégák elhamarkodottságának az volt a következménye, hogy a nyomdatulajdonosok már május 26-ára táviratilag értekezletet hívtak össze a nagyobb nyomdai gócpontokba s ott az árszabály visszautasítására kapacitáltak az illetőket.

Ennek azonban a segédek páratlan összetartásával szemben nem volt kézzelfogható eredménye, mert az első napon délelőtt 10 óráig 88 cég fogadta el és küldte be az árszabályt s ugyanannyit jeleztek még táviratilag vagy telefon útján és így az első rohamra a vidéki nyomdák $\frac{1}{5}$ -öd része kapitulált. Természetesen a harc nagyobb anyagi áldozatot is kívánt, mert egyes nagyobb városok nyomdásztsága az árszabálynál magasabb követelésekkel lépett fel, amely lépés azután hosszabb ideig tartó kilépést vont maga után. Az oktrojált árszabályt már a vidéki nyomdák körülbelül 40%-a fogadta el, midőn Klein Samu miskolci nyomdatulajdonos közvetítésére június hó 7-én újra megkezdődött a tárgyalás s arról a következő jegyzőkönyv vététt fel:

Jegyzőkönyv, felvétel 1910. évi június hó 5-ikén Nagybecskereken, délelőtt 10 órákor. Jelen voltak Mayer Rezső, Láng József, Klein Samu, mint a Vidéki Nyomdatulajdosok Országos Szövetség árszabálybizottságának tagjai, továbbá Peidl Gyula és Rothenstein Mór, mint a munkások szakszervezetének képviselői. Tárgy: A nyomdai bérharc ügye. Mayer Rezső, mint elnök üdvözölve a megjelent tagokat, előadja a mai tárgyalás előzményeit, amelyek szerint tudomására jutott, hogy a nyomdai szakszervezet egyik kiküldöttje Miskolcon járván, Klein Samu bizottsági taggal a helyi egyezmény érdekében folytatott tárgyalásoknál Klein bizottsági tag azon javaslatát, hogy a helyi tárgyalások mellőzésévé a szakszervezet vegye fel a kollektív szerződésre vonatkozó előzetes tárgyalásokat a főnöktestülettel, a szakszervezet részéről elfogadhatónak jelezte.

Nr. 12. Pest, 1889 május 1. XLIII. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A nyomdászati és rokon szakmák közlönye

Kiadja a pest-budai könyvnyomdászok egyesületének

Zsoltár: Dr. Békessy István és Fehérvári István

Hemmelhoffer és Fehérvári Nyomdászati és Képesítő Intézet

Nr. 16. sz. Pest, 1889. október 1. Jahrgang 1. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A nyomdászati és rokon szakmák közlönye

Kiadja a pest-budai könyvnyomdászok egyesületének

Zsoltár: Dr. Békessy István és Fehérvári István

Hemmelhoffer és Fehérvári Nyomdászati és Képesítő Intézet

A nyomdászati és rokon szakmák közlönye...
 A szerkesztésért felelős: Dr. Békessy István és Fehérvári István
 A kiadásért felelős: Hemmelhoffer és Fehérvári Nyomdászati és Képesítő Intézet

A nyomdászati és rokon szakmák közlönye...
 A szerkesztésért felelős: Dr. Békessy István és Fehérvári István
 A kiadásért felelős: Hemmelhoffer és Fehérvári Nyomdászati és Képesítő Intézet

Nr. 1. sz. Pest, 1877. január 1. IV. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A NYOMDÁSZATI ÉS ROKON SZAKMÁK KÖZLÖNYE

KIADJA A PEST-BUDAI KÖNYVNYOMDÁSZOK EGYESÜLETÉNEK

Zsoltár: Dr. Békessy István és Fehérvári István

Hemmelhoffer és Fehérvári Nyomdászati és Képesítő Intézet

Nr. 1 Budapest, 1874. január 2. VI. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Nr. 1. Budapest, 1875. január 1. VII. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Nr. 1 Budapest, 1876. január 7. VIII. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Nr. 12. Budapest, 1877. január 8. IX. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

FIRTINGER KÁROLY. Lektor: Dr. Békessy István és Fehérvári István. BAISZ JÁNOS M.

Nr. 12. Budapest, 1888. január 8-án. XIV. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Nr. 1. Budapest, 1889. január 8-án. XV. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Nr. 1. Budapest, 1890. január 10-án. XVI. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Budapest, 1912. január 8. I. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS KÖZLÖNYE

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: BUDAPEST, VIII. BÉKÁCSIS-UTCA 1. SZÁM, FELEMELET, 4. AJTÓ, GUTENBERG-ÖTTRON

Nr. 1. Budapest, 1891. január 10-án. XVII. évfolyam

TYPOGRAPHIA.

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS BETŰTÖMŐK KÖZLÖNYE

ORGAN DER BUCHDRUCKER UND SCHRIFTGESSER UNGARNS

Ugy erre, mint a magyar királyi ipari főfelügyelőség Budapesten 3339/1910. számú felhívására, amelyben június 7-ikén békéltető tárgyalásokat kíván tartani,¹ elnök a következő javaslatot teszi:

A jelen voltak, eltekintve minden egyéb előzményektől és tisztán a magyar királyi ipari főfelügyelőség fent hivatkozott átirata alapján, úgy a nyomdatulajdonosok, mint a szakszervezet hajlandónak mutatkoztak a kollektív szerződés megszakadt tárgyalási fonalát újból felvenni. Elnök hangsúlyozza, hogy ez a nyomdatulajdonosok részéről minden feltétel nélkül történik.

Kmf. *Mayer Rezső, Láng József, Klein Samu, Peidl Gyula, Rothenstein Mór.*

A két fél képviselői június 7-én pontosan megjelentek a magyar királyi ipari főfelügyelőnél, aki azonban tárgyalás helyett — ebédelni ment és a 800 munkaadó és 3000 munkás megbizottait délutánra hívta meg, amiből azok a tapasztaltak után persze már nem kértek, hanem maguk és sokkal jobban intézték el a dolgukat. A közös bizottság június 7-én délelőtt 11 órakor újra felvette a tárgyalások fonalát és ötnapi tanácskozás után végre sikerült egyezséget kötni, mely természetesen a segédek javára dőlt el.

A szervező bizottság a tárgyalások befejezése után a következő körlevelet bocsátotta ki:

Ötnapi újabb közös tanácskozás után sikerült végre a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetségével az árszabályt megállapítanunk.

A munkásnőknek ezuttal még nem dolgozhattunk ki árszabályt, de — mint a szakmunkások árszabályának végén levő „Függelék“ bizonyítja — nem feledeztünk meg róluk, hanem úgy intézkedtünk, hogy most — az egy évnél rövidebb idő óta dolgozó tanulólányok kivételével — mindenki egy (1) korona bérjavításban részesül, valamint intézményesen biztosítottuk azt is, hogy a munkásnők országos árszabálya három hónapon belül feltétlenül megalkottassék.

A segéd munkásokra nézve nem állapodtunk meg, hanem fentartottuk magunknak az akciószabadságot és így e tekintetben továbbra is fennáll az a multkori utasításunk, amely szerint az állandóan alkalmazott segéd munkások részére kérjenek 1—1 korona bérjavítást.

Arra kérjük a szaktársakat, hogy minden nyomdában, ott is, ahol az előbbi (egyoldalulag készített) árszabályt már elfogadták, a jelen árszabályt terjesszék be a munkaadóknak elfogadás végett és jelentsék ki, hogy ennek elfogadásával az egyoldalulag megállapított árszabály hatályát veszti.

Ahol az új, közösen megállapított árszabályt a munkaadó elfogadja, ott a munka haladéktalanul megkezdendő.

Megjegyezzük, hogy minden sztrájkolót — természetesen — régi helyére vissza kell venni és a sztrájkból kifolyólag senkinek bántódása nem lehet, senkit a sztrájk miatt elbocsátani nem szabad s a sztrájkolókkal szemben a munkaadók semmiféle megtorlást sem most, sem később nem alkalmazhatnak.

A netán megindított perek, bármily természetűek legyenek is, azok kölcsönösen visszavonandók.

Mondanunk sem kell, hogy ahol esetleg az új árszabályt a munkaadó el nem fogadná, ott a sztrájk tovább tart.

A legkomolyabban felhívjuk a szaktársakat, hogy ott, ahol esetleges sztrájk-törököt sikerül kiemelni, azokat ne bántsák, hanem utasítsák őket a központhoz,

¹ A kérdéses felhívás így hangzik: A vidéki nyomdatulajdonosok és munkásalkalmazottaik között mult hó 28-ika óta dúló munkásviszály körülményeire nézve felsőbbiséget tájékoztatni és békéltetést megkísérelni szándékozván, felkérem tek. Címet, mint a munkások képviselőjét, sziveskedjék lehetőleg sürgősen nyilatkozni aziránt, vajjon a jelzett tárgyalás folyó hó 7-én, délelőtt hivatali helyiségemben (II. kerület, Szilágyi Dező-tér 1. szám) megtartható volna-e? Budapest, 1910 június hó 4-én. Királyi műszaki főtanácsos helyettese: Szabó.

ahol, ha a megtérésre hajlamot mutatnak, segítségükre leszünk, hogy munkához jussanak.

Szükséges ez az eljárás azért, mert az egyik városban kiemelték, ha megvadítják őket, valamely más városban kiszámíthatatlan károkat okozhatnak a szaktársaknak és a szervezetnek.

Nem mulaszthatjuk el végül a szaktársakat arra kérni, hogy feltétlenül jelen utasítás szerint cselekedjenek, mert példás összetartással végigküzdött harcunkat csak úgy fejezhetjük be méltóképpen, ha továbbra is egyöntetű fegyelmezettséggel járunk el.

Szaktársak! A magyarországi vidéki nyomdai munkásság a lefolyt két hét alatt fényes példát mutatott a többi munkásságnak az igazi szolidaritásból és munkástársi szeretetből s ez a mintaszerű fegyelmezettség birta rá a nyomdatulajdonosokat annak elismerésére, hogy a munkaviszonyok megállapítása tekintetében a munkásság egyenrangú félnek érzi magát s nem tűri, hogy róla nélküle határozzanak.

Tartsanak továbbra is össze a szaktársak, ne engedjék magukat félrevezettetni, hanem egyöntetű eljárással védjék meg egymást és azt, amit összetartásukkal elérni sikerült. Éljen az összetartás! Éljen a nyomdászszervezet!

Testvéri üdvözlettel az országos szervező bizottság.

A kollégák betartották az utasítást, azonban egész sereg nyomdatulajdonos nem fogadta el az árszabályt és csak a személyzet kilépése után írta azt alá. A kollégák ugyan nem voltak az elért eredménnyel megelégedve, de végre mégis beláthatták, hogy az adott körülmények között többet nem lehetett elérni. A vidéken ezek után már végre szintén rendezettebb viszonyok és konszolidáltabb helyzet állott elő, mint annakelőtte, ami sok anyagi áldozatba került.¹ December 11-én a közös bizottság két nap és egy éjjel tartott tárgyalás után megállapodott a segéd munkásnök árszabályára vonatkozólag is s az új árszabály 1911 február 6-án lépett életbe. 1910 augusztusban az általános határozatok 12. pontja értelmében megalakult az országos árszabály bizottság 8—8 taggal. A vidéki árszabályt alább közlöm:

A) Általános határozmányok az összes nyomdai szakmunkások részére.

Ilyeneknek tekintetnek: kézi és gépszedők, korrektorok, szedő-korrektorok, gépmesterek és nyomók.

1. A munkahét mindig hétfővel kezdődik és szombattal végződik.
2. A kifizetés minden szombaton este közvetlenül a nappali munkaidő befejezte előtt történik, ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a kifizetés előtte való nap történik.
3. A felmondási idő kölcsönösen 14 nap. A felmondás mindig a bérfizetés napján írásban vagy szóval történik. Különleges munkát végző munkásokkal a felmondási időre nézve más megállapodás is köthető az országos árszabálybizottság hozzájárulásával.
4. Rögtöni elbocsátásnak vagy kilépésnek csak az ipartörvény és az üzletben kifüggesztett munkarend értelmében van helye.
5. Kisegítő kondíció az, amely a felvételkor ilyennek nyilvánítatik. Ez felmondási időhöz kötve nincsen. A kisegítő munkájának díjazása szintén ez árszabály szerint történik. Hat napnál rövidebb ideig tartó kisegítő kondíciónál minden napra 1 korona pótlék fizetendő; kivételt képez ez alól, aki egy hétnél rövidebb ideig tartó kondícióját önként hagyja el. A kisegítő kondíció legfeljebb 4 hétig tarthat, azontul 14 napi felmondás jár. Ha azonban a kisegítő kondíció

¹ Nyolc év alatt körülbelül 500.000 koronába került a vidék rendezése.

hat munkanapnál tovább tart, de az elbocsátás a következő hét vége előtt történik, úgy a megkezdett hét munkanapjai után a kisegítőnek 1 korona külön bér jár. Kisegítő kondíció esetén a munkabér és a pótlék mindenkor egész napra és a kondíció befejeztekor fizetendő. Ha a munkaadó más városból szerez munkást, ez esetben a munkásnak joga van az odautazási költségre, sőt, ha a munka négy hétnél tovább nem tart s a munkás nem önként lép ki, úgy a visszautazási költségre is. Ha a munka négy hétnél tovább tart, úgy csak az odautazási költségre van igénye. Ha a munkás 4 héten belül állását önként hagyja el, akkor a kapott utiköltség béréből levonható.

6. Amennyiben a munkás szabadságot kér és kap, főnöke jogositva van bérének az elmulasztott időre eső részét abból levonni. A mulasztott időt behozni nem szabad. A munkás béréből csak a mulasztott időre eső rész vonható le. Nem katolikus hitfelekezetűek ünnepnapjainál engedélyezett munkaszünetek kölcsönös megállapodások esetén a rendes munkaidő aránylagos meghosszabbításával behozhatók.

7. Árszabályhű nyomda nem dolgozhat az illetékes békéltető bizottság, illetőleg a felebbezés esetén az országos árszabálybizottság által blokálnak nyilvánított nyomda részére és nem dolgoztathat ugyanilyen blokált nyomdában.

8. Gyakornok csak tandíj fizetése mellett a tanonclétszám keretében alkalmazható. Kivételt képez a munkaadó valamely férfi családtagja. Egnél több férfi családtag csak a tanonclétszám keretében alkalmazható.

9. Ha valamely munkás 5 évig egyfolytában dolgozik ugyanabban a nyomdában, évenként 3 napi szabadságidőre tarthat igényt, rendes fizetésének élvezete mellett. A szabadság időpontját a munkaadó állapítja meg.

10. A vasárnapi törvényes munkaszünet a munkaadó és munkás részéről szigorúan betartandó és ennek folytán csak azon munkák végezhetők, melyek az illető törvény által végezhetőeknek rendeltetnek, vagy ha a vasárnapi munkaszünet felfüggesztetett, illetőleg ha a hatósági engedély kiadatott.

11. Miután jelen árszabály úgy a munkaadóra, mint annak munkásaira egyaránt kötelező, elfogadása napján minden egyéb, munkaadó és munkás között netán fennálló egyezség oly intézkedései, melyeket ezen árszabály határozmányai tiltanak, hatályukat veszítik és az árszabály érvényességi idejének tartama alatt semmiféle, az árszabályba ütköző egyezség kötése nincs megengedve.

12. A munkaadó és munkások között felmerülhető ellentétek könnyebb kiegyenlítése céljából jelen árszabály érvényességi időtartamára egy országos árszabálybizottság és kerületenként békéltető bizottságok alakíttatnak olyformán, hogy ezek tagjai felerészben a főnökök, felerészben pedig a munkások részéről választatnak. E bizottságok elnököket maguk választják meg olyformán, hogy felváltva egy főnök és egy segéd elnököl. Elvi jelentőségű határozatok hozatalára a békéltető bizottságok hatásköre nem terjed ki. A békéltető bizottságnak a blokádot kimondó határozatai birtokon belül, minden egyéb határozatok azonban csak birtokon kívül felebbezhetők meg.

13. A bizalmiférfi a munkaviszonyból folyó ügyekben a munkaadó és a személyzet közös bizalmi közege és mint ilyen a főnök és személyzete között felmerülhető ellentétek kiegyenlítésének megkísérlésére, valamint a megkívántató kapcsolat fentartására van hivatva. A személyzet a nyomdában legalább egy év óta foglalkoztatott szakmunkások közül osztályonként egy bizalmiférfit választ. Oly nyomdákban, amelyekben az összlétszám — beleértve a munkásnőket és a segédmunkásokat is — 11—20 munkásból áll, összesen csak két bizalmiférfi, ahol az összlétszám a 10-et meg nem haladja, ott csak egy bizalmiférfi választható. Amennyiben a bizalmiférfit választó nyomdában olyan munkás nincs, aki legalább egy év óta van alkalmazásban, rövidebb idő óta ott dolgozó munkás választható. A bizalmiférfi kötelessége — munkájának egyébként pontos elvégzése mellett — a munkaadó vagy a munkás részéről tapasztalt rendellenességet megvizsgálni és annak megszüntetését pártatlanul előmozdítani; kiváló köteles-

sege, hogy a felvetődött bérszabálykérdésekben tárgyilagos és igazságos legyen. Amennyiben a munkaadó, illetőleg művezetője, vagy valamely munkás a jelen bérszabályzatot megsértene, a bizalmiférfi első kötelessége: a) a vezetőséget illetelmes módon figyelmeztetni és a hiba helyreállítására felkérni, illetőleg b) a munkást kötelességének teljesítésére figyelmeztetni és c) ha ily esetben orvoslás nem történik, vagy ha a bizalmiférfi a panasz aaptalanságáról meg nem győződik, illetőleg, ha a figyelmeztetés eredménytelen maradna, tartozik panaszával a békéltető bizottsághoz fordulni. A munkaadót illető panaszok, illetőleg figyelmeztetések előterjesztése csak a nyomdavezetőség irodájában történhetnek. Ha valamely meglévő helyzet képezne vita tárgyát, úgy a régi helyzet mindaddig fenttartható, míg a békéltető bizottság a szóban forgó ügyben nem dönt. Panaszokból folyó kártalanítások csak azon hétre nyulhatnak vissza, amelyek a panasz keltének hetét legfeljebb két héttel előzték meg. A bizalmiférfi tartozik arról gondoskodni, hogy minden előfordulható esetben a békéltető bizottság döntéséig az üzem zavartalanul és fennakadás nélkül folytatódjék. A bizalmiférfinak rendelkezési joga nincs. Ha a bizalmiférfi a jelen bérszabályzatban reá ruházott hatáskörben bármely fél rovására visszaélést, vagy figyelmeztetés ellenére súlyos mulasztást követ el, bizalmi állásától a békéltető bizottság által meghatározott időre megfosztható. Ugyancsak a békéltető bizottság hatáskörébe tartozik az is, ha a bizalmiférfi megrendszabályozási esete látszik fenforogni. A személyzetnek a munkaidőn belül szervezési ügyekkel foglalkoznia nem szabad.

14. Ezen munkaidő- és munkabérszabályzat 1910. évi június hó 11-én lép életbe és érvénye 1918. évi június hó 10-ig tart. Ezen árszabály úgy a főnökegyesület, mint a szakszervezet részéről lejárat előtt egy fél évvel felmondható vagy meghosszabbítható. Ha a két szerződő fél a kollektív szerződést megújítani kívánja, ez esetben a felmondó fél tartozik a felmondással egyidőben új tervezetét bemutatni. Ezen árszabály felmondására egyrésztől a főnökegyesület, másrésztől az országos szervező bizottság illetékes.

15. Ezen munkaidő- és munkabérszabályzat elfogadására a főnökegyesület részéről a választmány, a munkások részéről a nyomdai alkalmazottak választóképes összessége határozatából folyólag a közös tárgyalásra kiküldött bizottság segédtagjai illetékesek. Ezen árszabály a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége és a magyarországi nyomdai munkások és munkásnők szakszervezete között kötött szerződés jellegével bír, amelynek saját tagjai részéről szigorú betartását mindkét szerződő fél erkölcsileg garantálja s az árszabály megsértőjével szemben mindkét fél a rendelkezésére álló megtorlást alkalmazza. Ugyancsak kötelezi magát egyrésztől a V. Ny. O. Sz. választmánya, másrésztől a munkások országos szervező bizottsága arra, hogy jelen árszabálynak minél szélesebb körben való érvényrejuttatását a rendelkezésére álló eszközökkel előmozdítja.

16. A személyzet zavartalan munkájának biztosítása és egészségének megóvása érdekében különös gond fordítandó a nyomdahelyiség tisztántartására és szellőztetésére. Az ezekre vonatkozó szabályok az országos árszabálybizottság által elkészítendő egységes munkarendszabályzatba veendő fel.

17. Minden szakmunkás, azok is, akiknek fizetése eléri vagy meghaladja az ezen árszabályban megállapított minimális béreket, 1910 június 13-án kezdődő héttől, továbbá 1912 június első hétfőjével, valamint 1916 június első hétfőjével kezdődő héttől heti 2—2 korona béremelésben részesülnek.

18. Az ipartörvény rendelkezéseinek figyelembevételével az egész országra (vidéki nyomdákra) egyöntetű munkarend állapítandó meg, jelen árszabály életbeléptétől kezdődőleg három hó alatt a Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége és az országos szervező bizottság részéről együttesen. Ezen munkarend a helyi viszonyokhoz képest esetleg függeléssel egészíthető ki, amihez azonban ugyancsak a fenti fórumok hozzájárulása szükséges.

19. Azon városokra nézve, melyekben csak ezután keletkezik nyomda, az illetékes békéltető bizottság állapítja meg az osztályozást, ami ellen esetleg az országos árszabálybizottsághoz van felebbezésnek helye.

20. Minden könyvnyomdai munka csak heti bizonyos pénzben végezhető. Számolás vagy darabszámos munka, valamint átlagár (pauschal) nincsen megengedve.

21. A pótlékok mindig a minimumhoz értetődnek.

22. Ezen árszabálynak a munkakört és munkateljesítményt szabályozó intézkedései a munkaadóra és fiaira nem vonatkoznak.

23. Az országos árszabálybizottságnak az árszabályt magyarázó határozatai ugyanolyan érvényűek, mint az árszabály rendelkezései.

24. Ahol a munkaidő az ezen árszabályban megállapítottnál már rövidebb volt, ott az meg nem hosszabbítható.

B) Különleges határozatok.

1. A nappal dolgozó szedők és szedő-korrektorok részére.

A munkaidő. 25. A munkaidő naponként $8\frac{3}{4}$ óra, délelőtt $\frac{1}{4}$ órai oszsonna-idővel, a délutáni oszsonna-idő eltöltésével. 1915 január elsejétől $8\frac{1}{3}$ óra, az oszsonna-idő teljes eltöltésével. A munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik azzal a korlátozással, hogy az minden nap egyenlő és a rendes munkaidő reggeli 7 óra előtt nem kezdődhet és este $6\frac{3}{4}$ órán, illetőleg 1915 június 1-től $6\frac{1}{2}$ órán túl nem terjedhet. Az ebédidő legalább $1\frac{1}{2}$ óráig tart.

26. Vasárnapon, május elsején és naptári ünnepen munkaszünet van és ezen, valamint az üzlet által elrendelt szünetekért a nyomdai alkalmazottak béréből levonásnak nincs helye. Minden munkás köteles a munkaadó kívánására, május elsejét kivéve, naptári ünnepnapon is dolgozni az árszabályban megállapított különóradijazás mellett. A munkást hátráltató különös akadály azonban mindenkor tekintetbe veendő.

27. Ha az alkalmazott egy héten három napnál rövidebb ideig dolgozott, csak azon ünnepnapra eső munkabére tarthat igényt, mely előtt és után munkálkodott. Ha az alkalmazott egy héten három napot vagy ennél hosszab időn át dolgozott, úgy az ünnep akkor is jár, ha az közvetlenül a foglalkozás előtt vagy után volt.

A munkabér. a) Szedők részére. 28. A szakszemélyzet munkabére heti fizetésben van megállapítva, tehát havi vagy más időközökben történő kifizetés nincs megengedve. A bizonyos pénz minimuma hetenként a négy osztályban a következő:

1910 június első hétfőjétől 1912 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
28.—	26.—	24.—	22.— korona.

1912 június első hétfőjétől 1916 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
30.—	28.—	26.—	24.— korona.

1916 június első hétfőjétől 1918 június 10-ig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
32.—	30.—	28.—	26.— korona.

Az újonnan felszabadultak, kik felszabadulásuk után lehetőleg egy évig nem bocsáthatók el, heti fizetése felszabadulásuk után egy évig:

1910 június első hétfőjétől 1912 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
24.—	22.—	20.—	18.— korona.

1912 június első hétfőjétől 1916 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
26.—	24.—	22.—	20.— korona.

1916 június első hétfőjétől 1918 június 10-ig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
28.—	26.—	24.—	22.— korona.

Ujjonnan felszabadultak heti fizetése a felszabadulásuk utáni második évében:
1910 június első hétfőjétől 1912 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
26.—	24.—	22.—	20.— korona.

1912 június első hétfőjétől 1916 június első hétfőjéig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
28.—	26.—	24.—	22.— korona.

1916 június első hétfőjétől 1918 június 10-ig:

I.	II.	III.	IV. osztályban
30.—	28.—	26.—	24.— korona.

Ha a szedő a felszabadulása után két év letelte előtt eltávozik, új alkalmaztatásában csak az első, illetve második évre járó minimumra tarthat igényt.

29. Matematikai szedésért 4 koronával, hangjegyszedésért 8 koronával magasabb díjazás jár.

30. Tördelőknek 2 koronával magasabb díjazás jár.

b) Korrektorok részére. 31. A szedő-korrektorok minimális hetibére osztályonként 30, 28, 26, illetve 24 korona. Ezen bértételek 1912 június első hétfőjétől osztályonként 32, 30, 28, 26, illetőleg 1916 június első hétfőjétől kezdődőleg 34, 32, 30, 28 koronában állapítatnak meg. Kisegítő korrektorok csak a kisegítés idejére tarthatnak igényt a korrektori illetményre. Revizorok magasabb díjazandók.

32. Korrektor és revizor csak tanult szedő lehet és a nyomdán kívül rendszeresen korrekturát nem olvashat. Idegen nyelvű munkát a nyomdán kívül is bárki olvashat.

Különórák. 33. Ha az alkalmazottaknak a megállapított munkaidőn túl is dolgozniuk kell, ami az illetőknek lehetőleg délelőtt tudtul adandó, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendők: a) éjfél előtt, valamint vasárnapon és ünnepen délelőtt végzett munkáért a hetibér minden 1 koronája után óránként 3 fillér; b) éjfél után vagy reggel a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepen délután végzett munkáért az óránkénti kárpótlás 4 fillér; c) ünnepen vagy vasárnap este 6 órán túl végzett munkáért óránként és koronánként 6 fillér. d) A különóra megtérítésének maximuma az a) alatt felsorolt esetekben 1'20 korona, a b) alatt felsorolt esetekben 1'40, illetőleg 1912 június első hétfőjétől az a) alatt felsorolt esetekben 1'30, a b) alatt felsorolt esetekben 1'50, 1916 június első hétfőjétől az a) alatti esetekben 1'40, a b) alatti esetekben 1'60 korona.

34. Ha a munka a rendes munkaidőn túl legalább 2 $\frac{1}{2}$ óráig tart, külön félóra vacsoraidő adandó; 3 órán túl tartó munka esetén a vacsoraidő 1 óra, mely szintén mint különóra díjazandó és munkával ki nem tölthető. Ha a teljes déli szünet alatt különórázni kell, úgy ennek befejeztével a munkásnak 1 órai ebédidő adandó, melyért levonásnak nincs helye. A nappal foglalkoztatott alkalmazottnak, a kit éjjel sürgős munkára berendelnek, a nappali munkaidő befejeztétől számítandó idő is különórában díjazandó. Ha azonban az ilyen éjjeli munka szükségessége a munkásnak már előző napon tudtára adatott s a

munka nem kezdődött hajnali 4 óra előtt, úgy a különóradijazás csak a munka megkezdésétől a rendes nappali munka megkezdéséig jár. Félórán aluli idő félórának, félórán tuli idő egész órának számítandó. Ha egy héten több félóra van, úgy összeadandók és az esetleg fenmaradó félóra egész órát számít.

35. Ha a különórázás éjfél után tart, úgy az alkalmazott másnap annyival későbbben köteles bemenni, amennyivel éjfélen túl dolgozott. Az alkalmazott béréből ily esetben levonásnak nincs helye.

36. Különórázni rendszeresen nem szabad.

II. Kizárólagosan kéziszedéssel előállított napilapok szedőinek és korrektorainak munkaideje és munkabére.

A munkaidő. 37. A rendes munkaidő $8\frac{3}{4}$ óra, délelőtti $\frac{1}{4}$ órai ozsonna-idővel, illetőleg 1915 január elsejétől $8\frac{1}{2}$ óra, az ozsonnaidő teljes eltiltásával, úgy az egy, valamint a két kiadásban megjelenő lapoknál és az a szedőknél éjjeli $\frac{3}{4}$ órán, illetőleg 1915 január elsejétől $\frac{1}{2}$ órán, a korrektoroknál 3 órán, illetőleg 1915 január elsejétől $\frac{3}{4}$ órán és a mettőrnél $\frac{1}{4}$ órán, illetőleg 1915 január elsejétől 3 órán tul nem terjedhet.

38. A munkaidő kezdete és vége a munkarendbe foglalva, hozzáférhető helyen kifüggesztendő. Ugyancsak a munkarend határozza meg az ünnepnapon való kezdés idejét is.

39. A záróra után csak a várók és a reviziós maradhatnak a nyomdában.

40. Hétfő reggeli lapért, ha a szedés $\frac{1}{8}$ óra előtt kezdődik, óránként 1 korona fizetendő; ha $\frac{1}{8}$ órakeresés később kezdődik a szedés ideje, úgy különórában díjazandó. Hétfőn reggel 6 óra előtt kezdeni semmi körülmények között nem szabad, kivéven, ha a vasárnapi munkaszünet felfüggesztetett és ez esetben a 6 óra előtti kezdésért a vasárnapi kárpótlás jár.

41. Napilap-korrektor csak tanult betűszedő lehet. Kivételt képez ez alól, ha a korrektori teendőket a szerkesztőség tagjai végzik. Ott, ahol már szedő-korrektor van alkalmazva, a jövőben is tanult szedő alkalmazandó.

A munkabér. 42. A nappal szedett napilapnál a helyi minimum 2 koronával, éjjel szedett lapnál 4 koronával, ha a személyzetnek ugyanazon lap két kiadását kell szednie, 8 koronával emelkedik.

43. Napilapnál alkalmazott ujonnan felszabadultnak a teljes helyi minimum jár, valamint a megállapított 2, 4, illetve 8 korona pótlék is.

44. Napilaptördelők 4 koronával, korrektorok 2 koronával magasabb díjazásban részesülnek, mint az ujságszedők.

45. A tördelő és korrektor munkaideje megfelelő mennyiségű szedéssel kitölthető.

46. Az állandó hirdetésszedők munkabére, ha a rendes nappali munkaidő keretében végzik munkájukat, 2 koronával; ha munkaidejük a nappali személyzetétől eltérően van megállapítva, de este 10 órán tul nem terjedhet, 4 koronával magasabb, mint a helyi minimum. Amennyiben hirdetésszedéssel elfoglalva nincs, tartozik más munkát végezni.

47. Várók. Ha az ujságszedőnek a rendes szedésidő letelte után kéziratra várni, korigálni vagy revíziót csinálnia kell, úgy minden megkezdett óráért 1 korona 10 fillér, illetőleg 1912 június első hétfőjétől 1 korona 20 fillér, illetőleg 1916 június első hétfőjétől 1 korona 30 fillér külön kárpótlás jár és a várót a szedőszemélyzet tagjai felváltva tartják.

48. Az ünnepnapi munkáért a rendes hetibéren kívül az egy napra járó fizetés, vasárnapi munkáért ennek kétszerese fizetendő.

49. Ujságszedők az ujságon kívül más munkát csak rendkívüli esetben, különóra-díjazás mellett és csak két napon belül végezhetnek. Ugyancsak különóra-díjazásban részesülnek akkor is, ha a lap nagyobb terjedelemben jelenik meg s azt az ujságszedőknek kell elkészíteniök. A különórákhoz hozzá-számítandó az osztási idő is, ha azt az ujságszedők végzik.

50. Ha a nappali szedő a lap rendes terjedelméhez kisegit, a kisegítés idejére a lapszedő-fizetéskülönbözet is jár neki. Egy óránál rövidebb ideig tartó kisegítés nem vehető számításba.

51. Az újságszemélyzet tartozik a vállalt lapot előállítani, ha az a rendes firtalommal és terjedelemben jelenik meg és ha üzemi akadályok vagy kézirat-hiány ezt nem gátolják. Kivételt képez ez alól, ha valamely munkás elhárít-hatatlan okok által akadályozva van a munkában, amely esetben a munkaadó tartozik pótlásáról gondoskodni.

52. Egy napilapból a másikba szövegrészt átvenni nem szabad.

53. Napilapnál tanoncok nem dolgozhatnak.

III. A gépszedők munkaideje és munkabére.

A gépszedők kiképzése. 54. A gépszedéshez csak tanult betűszedők alkalmazhatók. Kivételt ez alól csak a gépgyár által kiküldött instruktor képez addig, míg az illető mint a szedők tanítója működik. A gépszedés megtanulására a szedők első sorban a nyomda személyzetéből alkalmazandók.

55. A tanulási idő a szedőgépnél 12 (tizenkettő) hét. Ez idő alatt a tanuló a szedőgép mechanizmusával, tisztogatásával és rendbentartásával megismer-tendő. Jogában áll azonban mindkét félnek a tanviszonyt bármikor meg-szűntetni.

56. Ujjonnan felszabadultak csak a felszabadulás utáni második évben állit-hatók a szedőgéphez.

57. Tanoncok a szedőgépnél nem alkalmazhatók.

A szállítandó szedés mennyisége. 58. A tanulási idő befejezte után köteles a gépszedő legalább a Linotypeon 4000, a Monolineon 3500, a Monotypeon 4000, a Typographon 3000 *n* betüből álló óránkénti átlagos korrigált sima kompressz (36 *n*-nél nem keskenyebb) szedést szállítani. A szedőgépnél való félévi alkalmaztatás után pedig köteles legalább a Linotypeon 4500, a Monolineon 4000, a Monotypeon 4500, a Typographon 3400 *n* betüből álló óránkénti átlagos korrigált sima kompressz (36 *n*-nél nem keskenyebb) szedést szállítani.

59. Speciális szedésekből (nevek, számok, rövidítések, ritkítások, kompakt, kurziv, keskeny alak) a szedő megfelelően kevesebbet szedhet.

60. Üzemzavarok a szállítási mennyiségből leszámítandók.

A munkaidő. 61. A munkaidő a szedőgépnél nappal $8\frac{1}{2}$ óra, délelőtt egy-negyedóra ozsonnaidővel, nappal készülő lapoknál $8\frac{1}{4}$ óra, délelőtt $\frac{1}{4}$ óra ozsonnaidővel; éjjel $7\frac{3}{4}$ óra (lapszedők részére is). 1915 január elsejétől ez a munkaidő mindenütt $\frac{1}{4}$ órával rövidül az ozsonnaidő eltiltásával. A szedési munka egyfolytában 5 óránál tovább nem tarthat. Az esetben, ha a gép tisztít-ását és rendbentartását a szedőnek kell végeznie, ugy ez a munkaidőn belül történik. Ugy a nappali, mint az éjjeli munkaidőt a viszonyokhoz képest a munkaadó állapítja meg a munkarendben azzal a korlátozással, hogy a nappali munka reggel 7 óra előtt nem kezdődhet és esti $6\frac{3}{4}$, illetőleg 1915 január else-jétől kezdve $6\frac{1}{2}$ órán tul nem terjedhet.

62. Az éjjeli rendes munkaidő legfeljebb éjfél után $\frac{3}{4}$ 3, illetőleg 1915 január elsejétől kezdve $\frac{1}{2}$ 3 óráig terjedhet.

63. A munkaadónak jogában áll a szedőgépen két munkaidő-csoportban (Schicht) dolgoztatni.

64. Ha a gépszedő vegyesen, nappal és éjjel (Schicht) dolgozik, munka-ideje $7\frac{3}{4}$, illetőleg 1915 január elsejétől kezdve $7\frac{1}{2}$ óra. Az éjjeli munka befeje-zésétől a nappali munka megkezdéséig legalább 9 órai időköznek kell lenni.

65. Ha az estilapnál az ebédidő $1\frac{1}{2}$ óránál rövidebb, ugy az a munkaidőbe beszámítandó. Egy óránál kevesebb azonban az ebédidő nem lehet.

66. Az éjjeli munkaidőben, tekintet nélkül annak tartamára, abba beszámít-andó félóra vacsoraidő adandó.

A munkabér. a) Napilapoknál. 67. Nappal szedett lapoknál alkalmazott gép-

szedők bére heti 8 koronával, éjjel szedett lapoknál 14 koronával, ha a személyzetnek részben nappal, részben éjjel kell szednie, a minimum 18 koronával magasabb, mint a helyi minimum.

68. Rendkívüli kiadásért, amennyiben az a rendes munkaidőn kívül készül, a különóradijazáson kívül 3 korona kárpótlás jár.

69. Az ünnepnapon foglalkoztatott lapszemélyzet — úgy éjjel, mint nappal — 3%-os különórában részesül, azonban ennek legalább is annyira kell rugnia, mint egy rendes munkanap után járó díjazásnak. A vasárnapra, munkaszünet felfüggesztése esetében, a heti kereset egy napjának kétszerese jár.

70. Ha a napilapnál alkalmazott gépszedőnek vagy kéziszedőnek — úgy éjjel, mint nappal — lapzárta után ott kell maradnia, akkor 3%-os; a rendes munkaidő előtti kezdésért 4%-os különóradij jár.

71. Nappal szedett 4—8 oldalas napilap tördelőjének 6 koronával, éjjel ugyanilyen lapnál 8 koronával magasabb díjazás jár mint a helyi minimum. Nagyobb lapoknál a tördelő díjazása legalább annyi, mint az ujságszedőké. (A mettőr és korrektor munkaideje a megfelelő mennyiségű szedéssel kitölthető.)

b) Egyéb munkáknál. 72. A gépszedő bére a tanulási idő első négy hetében az addig élvezett fizetése, azután nappal 2 koronával, éjjel 6 koronával magasabb, mint a helyi minimum. A tanulási idő befejezte után fizetése nappal 6, éjjel 10, éjjeli és nappali foglalkoztatásnál 14 koronával magasabb, mint a helyi minimum. Ha az egyik munkaszakasz éjfélén túl tart, fizetése 4 koronával több mint az éjjeli gépszedőé.

73. A szedőgépen előforduló üzemzavaroknál, kézírathányónál a gépszedő kéziszedésre is alkalmazható, a gépszedőkre vonatkozó árszabály mellett. Ha az üzemzavar három napnál tovább nem tart, akkor a gépszedők egész hétre a gépszedők árszabálya szerint díjaztatnak. Ha három napnál tovább tart, akkor az üzemzavar miatt kéziszedésnél töltött idő a kéziszedők árszabálya szerint díjazható.

74. Ha üzemi érdekek megkövetelik, hogy a gépszedő nappal rendszeren csak négy órán át foglalkoztatható a szedőgép mellett, úgy fél napra a gépszedő, fél napra a kéziszedő fizetését élvezi. A nappali munkaidő ez esetben $8\frac{1}{2}$ óra, melyből délelőtt $\frac{1}{4}$ óra ozsonnaidő. 1915 január elsejétől a munkaidő $8\frac{1}{4}$ óra ozsonnaidő nélkül. Napilapok szedőire ez nem vonatkozik. Ha a gép mellett naponként eltöltött munkaidő több mint négy óra, akkor úgy a munkaidőre, mint a munkabérré vonatkozó határozmányok érvényesek.

Különórák. 75. A szedőgépen különórázni csak a legkivételesebb esetben szabad.

76. Különórák a hetibér minden koronája után úgy fizetendők mint a kéziszedőknél.

77. A különórák megtérítésének maximuma lapszedők részére a zárórát követő első órára 1:50 korona, egyébként maximum nincsen.

78. Ha a nappal dolgozó, nem lapnál alkalmazott szedő — rendkívüli esetekben — éjjel laphoz állítatik, úgy 4%-os különórában részesül, másnap délelőtt azonban szünetet tart, amit levonásba hozni nem lehet. A nyomda személyzetén kívül álló kisegítő ily esetben a lapszedő fizetésének egy napra eső részén kívül 2 korona pótlékban részesül.

Különös határozmányok. 79. A gépszedő csak bizonyos pénzben foglalkoztatható.

80. A munkaadónak szükség esetén jogában áll a gépszedőt a kéziszedésre is alkalmazni, de bére ugyanaz marad, kivéve a 73. pontban felsorolt eseteket.

81. Az eddig a szedőgépeknél alkalmazott szedők bérét, ha az az itt megszabottnál magasabb volna, redukálni nem szabad.

82. Ha a kéziszedő kisegítésképpen a szedőgépnél alkalmaztatik, erre az időre gépszedőbérré tarthat igényt.

83. Egy napilapból a másikba szövegrészt átvenni nem szabad,

IV. Gépmesterek és nyomók munkaideje és munkabére.

Munkaidő. 84. A munkaidő ugyanolyan, mint a nappali szedőké.

Munkabér. 85. A gépmester minimuma egy gépnél ugyanannyi, mint a szedőké. Az ujonnan felszabadultak egy gépnél ugyanugy díjazandók, mint az ujonnan felszabadult szedők.

86. A gépmesternek többet mint két egyszerű gyorsajtót kezelnie nem szabad. Szükség esetén, ha az árszabály szerinti létszám megvan, más gépen is köteles dolgozni, de ebből rendszert csinálni nem szabad. Oly nyomdáknak, ahol csak két gép van üzemben, egy harmadik ilyen gyorsajtón legfeljebb heti 15 órán át foglalkoztatható, mely esetben heti 4 korona pótlékban részesül.

87. Speciális vagy 95—126 cm. nyomófelületűnél nagyobb vagy önberakó-készülékkel ellátott gyorsajtóból csak egy kezelhető. Egy második gyorsajtó kezelése az országos árszabálybizottság hozzájárulásával megengedhető.

88. Olyan nyomdáknak, ahol a gyorsajtók száma páros és csak egy tégelynyomó van, ott az utóbbi kezelése két egyszerű gyorsajtó mellett megengedhető, heti 2 korona kárpótlás mellett. A második egyszerű gyorsajtó kezelése 4 koronával, ha a második gép tégelysajtó, 2 koronával kárpótlendő. A gépmester berakni nem köteles.

89. A munkaadónak jogában áll a gépmestert vegyesen, nappal és éjjel foglalkoztatni. Ez esetben a munkaidő együtt $7\frac{3}{4}$ óra, illetőleg 1915 január elsejétől $7\frac{1}{2}$ óra, melyben $\frac{1}{2}$ óra vacsoraidő befoglaltatik. Az éjjeli munka befejezésétől a nappali munka megkezdéséig legalább 7 órai időköznek kell lenni. A munkabér ez esetben 6 koronával emelkedik. Csak éjjel dolgozó gépmesternek 4 koronával magasabb díjazás jár.

90. Tégelynyomó vagy kéziasajton dolgozó (lehuzó) minimuma ugyanannyi, mint a gépmesteré. E díjazásért két tégelysajtót kezelhet. A harmadik tégelysajtó kezeléseért vagy felügyeletéért 2 koronával kárpótolandó. Többet, mint három tégelysajtót a nyomónak kezelni nem szabad s több gépre felügyeletet nem gyakorolhat. Galy-rendszerű gépekből csak kettő kezelhető, de az ilyen gépeknél a berakás megengedhető.

91. A tégelynyomó köteles berakni; a lábbal hajtás heti 2 koronával kárpótolandó.

92. A gáz- vagy olajmotor kezeléseért és tisztogatásáért vagy rendszeres tömöntésért heti 4 korona jár.

93. Nyomdai gépet csak tanult gépmester vagy nyomó kezelhet.

94. A szedőnyomó csak egy amerikai vagy kéziasajton dolgozhat és fizetése 4 koronával magasabb; a szedőgépmester csak egy egyszerű gyorsajtón dolgozhat és fizetése 6 koronával magasabb, mint a helyi minimum.

95. Oly nyomdáknak, ahol két nyomógép (két tégely, egy tégely és egy kéziasajtó, egy tégely és egy egyszerű gyorsajtó) van, csak az esetben alkalmazható szedőgépmester, ha a gépek nincsenek teljes üzemben s ha ehhez az országos árszabálybizottság hozzájárul. Ily esetben a szedőgépmester fizetése 8 koronával magasabb, mint a helyi minimum.

96. Két szedőgépmester vagy szedőnyomó egy nyomdáknak nem alkalmazható.

97. A különórak díjazása ugyanolyan, mint a nappali szedőké. (Lásd árszabály 33. pontját.)

V. A körforgógépeknél dolgozó gépmesterek munkaideje és munkabére.

98. Körforgógépek kezeléséhez első sorban csakis oly tanult gépmesterek alkalmazhatók, kik felszabadulásuk után legalább 2 évig a gépmesterszakmában működtek.

99. Körforgó- és váltakozó- (variabel-) gépekből a gépmester csak egyet kezelhet. Ha ily körforgógépeken a gépmester csak nappal dolgozik, úgy a nappali munkaidőből fenmaradó időben csak egy egyszerű gyorsajtót vagy tégelyt kezelhet. Ugyanez áll az éjjel dolgozóra is. Ha a rotációs gépmester

éjjel dolgozik s munkája éjjel a 4 órát meg nem haladja, ez esetben nappal $3\frac{1}{2}$ órán át egy egyszerű gyorssajtót vagy egy tégelet kezelhet.

100. A körforgó- és váltakozó- (variabel-) gépeknél alkalmazott gépmesterek munkabérének minimuma nappal 8 koronával, éjjel 12, éjjel és nappal 16 koronával magasabb, mint a helyi minimum.

101. A nyomda személyzetéhez tartozó, kisegítésképpen a körforgó- vagy váltakozó-gépeknél alkalmazott gépmester csak a kisegítés hetében tarthat igényt a fenti pótléokra.

102. A körforgó- és váltakozó- (variabel-) gépeknél tanoncok vagy gyakornokok nem alkalmazhatók.

103. A körforgó- és váltakozó- és menetjegygépeknél alkalmazott gépmesterek munkaideje nappal $8\frac{3}{4}$ óra, éjjel $7\frac{3}{4}$ óra, előbbinél délelőtt $\frac{1}{4}$ órai oszonnaidővel, utóbbiban $\frac{1}{2}$ óra vacsoraidő befoglaltatik. 1915 január elsejétől ugy a nappal, mint az éjjel alkalmazott gépmester munkaideje $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{4}$ órával rövidebb, nappal az oszonnaidő eltiltásával.

104. Technikai munkát a gépnél csakis a gépmester végezhet.

105. Gáz- vagy olajmotor tisztántartásáért és kezeléseért heti 4 korona díjazás jár.

106. A különórákra, ünnepi és vasárnapi munkára, rendkívüli kiadásokra nézve (amennyiben ez a rendes munkaidőn kívül készül) a szedőgépen előállított napilapokra vonatkozó rendelkezések mérvadók.

107. A körforgógépnél alkalmazott gépmester nem tömönthet. Ez alól az országos árszabálybizottság tehet kivételt.

108. Menetjegygépeknél alkalmazott gépmesterek fizetése 8 koronával magasabb a minimumnál és ily gépeknél tanoncok vagy gyakornokok nem alkalmazhatók.

VI. Tanonc-szabályzat.

109. Nyomdásztanonc csak oly fiú lehet, aki 14. életévét betöltötte és lehetőleg valamely középiskola két osztályát sikerrel végezte.

110. A tanonc tanulási ideje 4 év. Ennél rövidebb időre szóló tanoncszerződések kötéséhez indokolt esetben az országos árszabálybizottság hozzájárulása szükséges.

111. A tanoncok számának megállapításánál csak az állandó alkalmazottak vehetők figyelembe. Kisegítők és átmenetileg alkalmazott munkások tanoncfelvételre nem jogosítanak. Vitás esetben az előző évi átlagos munkáslétszám a mérvadó.

112. A tanoncok száma a könyvnyomdában alkalmazott segédek számával aránylagosan a következőképp állapítatik meg: a) Ha a nyomda tulajdonosa tanult nyomdász és segédet egyáltalán nem tart, 1 szedőtanonc tartható. b) 1—3 segédig 1 tanonc, 4—6 segédig 2 tanonc, 7—9 segédig 3 tanonc, 10—14 segédig 4 tanonc, 15—19 segédig 5 tanonc, 20—24 segédig 6 tanonc és minden további teljes 5 segéd után még egy tanonc tartható. A tanoncok számának megállapításánál a segédek (szedők, nyomók) külön-külön számítandók. Az első skálába (1—3 segéd) tartozó nyomdában csupán 1 szedő- vagy nyomótanonc tartható.

113. Oly nyomdában, ahol szedőnyomó vagy szedőgépmester van alkalmazva, nyomó- vagy gépmestertanonc nem tartható.

114. Napilapnál alkalmazott segédek a tanoncok számának megállapításánál nem vehetők számításba.

115. Mindazon nyomdában, ahol e szabályzat életbeléptekor több tanuló van az itt feltüntetetteknel, addig nem vehetők fel tanoncok, míg azok száma az e szabályzatban körülírt arányokat el nem éri.

116. A nyomdatulajdonos köteles gondoskodni arról, hogy a tanonc szakszerű kiképzést nyerjen s ebben a személyzet támogatni köteles. Oly nyomdában, ahol gyorssajtó is van, a nyomótanoncok a gyorssajtón is kiképzendők. A nyomótanonc tanulási idejének második felében a gyorssajtón is kiképzendő. A nyomó-

tanonc felügyelet nélkül tanulási idejének csak utolsó évében kezelhet önállóan egy gépet. A szedőtanonc kizárólag kompressz szedéshez tanulási idejének csak első két évében alkalmazható, azontul a szedés többi ágazatában is kiképezendő.

117. Tanonc csakis a segédekkel együtt különörázhat.

Jelen munkaidő- és munkabérszabályzatot megállapította és elfogadta Budapesten, 1910. évi június 10-én a közös tárgyalásokra kiküldött bizottság: *A Vidéki Nyomdatulajdonosok Országos Szövetsége nevében*: ifj. Angermayer Károly, Pozsony; Boros János, Arad; Gerő Zsigmond, Kaposvár; Gombos Ferenc, Kolozsvár; Hoffman Sándor, Debrecen; Klein Samu, Miskolc; König Salamon, Szeged; Krafft Vilmos, Nagyszeben; Láng József, Nagyvárad; Mayer Rezső, Nagybecskerek; Molnár Mór, Szekszárd; Moskóczy József, Turócszentmárton; Somló Manó, Dunaföldvár; Várnay Dezső, Szeged; Werner Károly, Kalocsa.

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betüöntők Szakszervezete részéről: Dürbeck György, Újvidék; Ehrlich Jakab, Kassa; Friedrich Ede, Pécs; Holló János, Arad; Kirsteier János, Budapest; Kowarik K. Fülöp, Pozsony; Peidl Gyula, Budapest; Preusz Mór, Budapest; Rothenstein Mór, Budapest; Schlinger Márton, Nagyvárad; Simon János, Debrecen; Szeniczai Mihály, Budapest; Terhes Gyula, Kolozsvár; Wiesenberger Vilmos, Budapest.

A munkaadók nevében: Mayer Rezső s. k., orsz. árszabálybizottsági elnök; Láng József s. k., a V. ny. o. sz. társelnöke; Klein Samu s. k.

A munkások szakszervezete nevében: Peidl Gyula s. k., Rothenstein Mór s. k., Preusz Mór s. k.

* * *

A fiumei kollégák árszabálya 1911 január 14-én volt lejárában, de a lejárat ideje 1911 október hónapra hosszabított meg, és ugyanekkorra fel is mondatott az árszabály. Az új árszabálytervezet, melynek tárgyalása, melyen a központ kiküldöttei is jelen voltak, a nyelvi különbségek miatt majdnem két hétig húzódott, sőt egy ízben a tárgyalás félbe is maradt, de végre a szervezet ereje előtt mégis meg kellett hajolniok a nyomdatulajdonosoknak és hozzájárultak a $8\frac{1}{2}$ órai munkaidőhöz (előzőleg 9 óra volt) s a 32 koronás minimumhoz (előbb 28 korona). Az új árszabály érvényességi tartama nem egészen $6\frac{1}{2}$ évben állapított meg, úgy hogy lejáratát összeesik a vidéki árszabály lejártának időpontjával. A lapoknál fennállott számolási rendszer megszűnt és a minimum nappali lapszedők részére 37 koronában állapított meg. A gépszedők minimuma 43, nappali lapnál 50, éjjel 54 korona. A gépmesterek részére megállapított a kétgéprendszer az eddigi anarchiával szemben. Május elseje fizetett munkaszünet. Az összes minimumok 1915 január elsején 2 koronával emelkednek. A minimumon felül díjazottak az árszabály életbeléptekor, valamint 1915 január elsején 2 korona bérjavítást kapnak. Megfelelő árszabályt kaptak a munkásnők is.

Az 1910. évi budapesti árszabályközösség.

Az 1905. év szeptember 12-én életbelépett budapesti árszabály úgy rendelkezett, hogy érvényessége 1910. évi április hónap 30-áig tart, ha azonban az előirt időpontig újabb megállapodás nem jönne létre, úgy az árszabály ugyanazon évi október 30-ig meghosszabbítottnak tekintetik. Intézkedés volt az árszabály keretében arról is, hogy az a lejárat előtt félévvel felmondható vagy meghosszabbítható. Az árszabály ezen rendelkezésének megfelelően a budapesti bizalmiférfiak 1909 október hónap elején felhívtak, hogy személyzeteikkel az árszabály felmon-

dását illetőleg megállapodásra jussanak és az október 15-én tartott bizalmiférfi-értekezlet egyhangulag az árszabály felmondása mellett döntött. Az országos szervező bizottság ennél fogva a következő átiratot intézte a budapesti nyomdatulajdonosok egyesületéhez:

A Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete tek. Választmányának Budapest. A budapesti nyomdai bizalmiférfiak által 1909 október hó 15-én tartott értekezlet határozata értelmében, az 1905. évi november hó 12-én életbe lépett „A budapesti könyvnyomdászok munkaidő- és munkabérszabályzatát”-t ugyane szabályzat 14. szakaszának első és hatodik, továbbá a 15. szakasz második bekezdése alapján 1910. évi április hó 30-ára tisztelettel felmondjuk. Ugyancsak 1910. évi április hó 30-án lejár a budapesti könyvnyomdai segéd munkásnők és a budapesti könyvnyomdai segéd munkások munkaidő- és munkabérszabályzata is.

Egyben bejelentjük abbeli készségünket, hogy a lejáró munkaidő- és munkabérszabályzatok helyett újaknak közös tárgyalások útján való megállapítására nézve a tek. Választmányunk erre vonatkozó értesítésétől számított legrövidebb idő alatt javaslatainkat megtegyük.

Budapest, 1909. évi október hó 27-én. Kiváló tisztelettel a békéltető bizottság segédtagjai megbízásából *Peidl Gyula.*

A bizalmiférfiak ugyanakkor a személyzetekkel tartott értekezleteken megvitatták az árszabály egyes pontjait, egyben utasítottak, hogy a személyzet által elfogadott módosító indítványokat sürgősen nyujtsák be a szervező bizottsághoz. Az indítványok benyújtására, azok áttanulmányozására és az árszabálytervezet elkészítésére nem sok idő állott rendelkezésre s így csak 25-ig kaptak határidőt az indítványok benyújtására és a szervező bizottság az óriási anyaggal, lázas munkával már november 19-én teljesen készen volt és ugyanekkorra tüzte ki a tervezet tárgyalását. A három napig tartott tárgyaláson, melyen az országos és helyi bizottságon kívül a különböző körök és a segéd munkásnők és segéd munkások képviselői is részt vettek, a tervezetet letárgyalta.

A budapesti nyomdatulajdonosok egyesülete a bizottság október hó 27-iki átiratára október hó 30-án következőleg válaszolt:

A könyvnyomdai munkások t. szakszervezetének Budapesten.

Értesítjük a szakszervezetet, hogy egyesületünk választmánya a könyvnyomdai munkások számára alakított békéltető bizottság segédtagjainak folyó évi október hó 27-én 1338. szám alatt egyesületünkhöz intézett átiratát, amelyben a budapesti könyvnyomdászoknak 1905. évi november hó 12-én életbeléptetett munkaidő- és munkabérszabályzatát 1910. évi április 30-ára felmondják és amelyben azt is közlik, hogy ugyancsak ez említett időpontban a budapesti könyvnyomdai segéd munkásnők, valamint a segéd munkások bérszabályzata is lejár, a tegnapi napon tartott ülésében tudomásul vette.

Tudomására hozzuk ez alkalomból, hogy a választmány ezzel egyidejűleg egy bizottság kiküldését is elhatározta, amelynek feladata lesz, a t. szakszervezet részéről kiküldendő bizottsággal a szerződés megújítása iránt tárgyalni.

Miután a jelzett átirat értésünkre adja, hogy a t. szakszervezet a megindítandó tárgyalások céljaira javaslatot kíván elénk terjeszteni, kérjük, hogy ezen javaslatot nekünk mielőbb rendelkezésre bocsátani sziveskedjék.

Egyben arra is kérjük a t. szakszervezetet, hogy a közös tárgyalások megajtására a maga részéről delegálandó kiküldöttek neveit pontos lakcímeikkel együtt nekünk bejelenteni sziveskedjék.

Budapesten, 1909. évi október hó 30-án.

Kiváló tisztelettel Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete:
Schwarz Félix főtítká. *Emich Gusztáv* udvari tanácsos, elnök.

November hó 29-én küldték át a segédek az árszabálytervezetet a nyomdatulajdonosok egyesületének, megnevezném egyuttal a tárgyaló bizottság tagjait és a szakértőket, azon óhaj kifejezésével, hogy a közös tárgyalások mielőbb, de lehetőleg még január hó folyamán befejeztessenek. A nyomdatulajdonosok azonban nem nagyon siettek a tárgyalások megkezdésével és az általuk választott 25-ös bizottság annyira belemerült az árszabálytervezet „tanulmányozás“-ába, hogy még 1910 január hónapban sem jutottak megállapodásra. S miután a nyomdatulajdonosok még a február 18-án a Typographiában megjelent felszólításra sem reagáltak, a bizottság szükségesnek látta, miután az árszabály lejártának határnapja, április 30-ika rohamosan közeledett, a nyomdatulajdonosok egyesületét egy újabb átiratban a „tanulmányozás“ alapján kialakult véleményének nyilvánítására felszólítani. Az átirat szövege a következő:

A Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete tek. Választmányának Helyben. Mult évi október hó 30-án kelt átiratában a tek. Választmány azt az óhaját nyilvánította, hogy az árszabályrevízióra vonatkozó javaslatunkat, mielőbb bocsássuk rendelkezésére.

Ennek a kívánságnak mi készséggel megfeleltünk, amennyiben már a mult év november 29-én volt szerencsénk tervezeteinket a tek. Választmányhoz juttatni.

Azóta — sajnos — közel három hónap telt el és a közös tárgyalások még a mai napig sem kezdődtek meg, ami a munkásságban azt a jogos aggodalmat kelti, hogy ez évi április 30-ára, az árszabály lejártának időpontjára az új egyezés nem jöhet létre.

A munkaadók és munkások között eddig fennállott jó viszony jövőbeni biztosíthatása érdekében tartozunk a tek. Választmány figyelmét felhívni arra a körülményre, hogy a közös tárgyalások megkezdésének további halasztása fokozná a nyomdában máris jelentkező nyugtalanságot s annak nyomában támadható zavarokért annál kevésbé vállalhatnánk a felelősséget, mert a magunk részéről minden lehető elkövettünk oly irányban, hogy javaslataink kellő időben a tek. Választmány elé jussanak.

Tiszteletteljes véleményünk az, hogy az izgalom következményeinek elhárítása szempontjából és a békés munka biztonságának veszélyeztetése nélkül a tárgyalások megkezdése tovább nem halasztható; éppen ezért kérjük a tek. Választmány oly irányu intézkedését, hogy a delegált bizottságok minél előbb összeüljenek a tárgyalások megkezdése céljából.

Az Országos Bizottság 1910. évi február 24-én tartott üléséből. Teljes tisztelettel *Peidl Gyula*.

Az átiratra a nyomdatulajdonosok egyesülete március 1-én az alábbi választ küldte a szervező bizottságnak:

A budapesti könyvnyomdai munkások t. szakszervezetének Budapest.

Hivatkozással a mult évi november hó 29-én hozzánk intézett becses átiratukra, van szerencsénk értesíteni, hogy a könyvnyomdai szakmunkások, segédmunkásnök és segédmunkások számára létesítendő munkabérszabályzatoknak Hirsch Lipót alelnökünk elnöklete alatt vezetendő közös tárgyalására választmányunk a maga részéről 10 rendes és 4 póttagot küldött ki.

Nyomdászati szakosztályunk mult évi november hó 30-án egy 25 tagból álló bizottságot alakított, mely az Önök által egy nappal előbb hozzánk bejelentett tervezeteknek tárgyalását nyomban megkezdte és a tegnapi napon befejezte. Az ezen 25-ös bizottság kebeléből a tegnapi napon megejtett választás alapján delegált és a fentebb említett tíz kiküldött még tegnap Hirsch Lipót elnöklete alatt megkezdte azon még egy vagy két ülést igénylő előkészületeket, melyeknek befejezése után haladéktalanul intézkedés fog történni az Önök

kiküldötteivel való közös tárgyalások megkezdése iránt. Ez utóbbi helyeül már most hozzuk javaslatba egyleti helyiségünket, az időpontra nézve pedig fenn tartjuk magunknak szives értesítésüket a legközelebbi napok valamelyikére.

Amint ezen előadásunkból kiviláglik, akörül, hogy az Önök részéről mult évi november hó 29-én hozzánk beterjesztett tervezeteknek végleges letárgyalására csak most kerül a sor, bennünket mulasztás nem terhel és amennyiben Peidl Gyula urnak az országos bizottságnak folyó évi február 24-én tartott üléséből kifolyólag hozzánk intézett átirata ezirányban szemrehányást tartalmaz, azt indokoltnak el nem fogadhatjuk. De nem is látunk okot arra az állítólagos nyugtalanságra, amelyre ezen átirat utal és amelyet az a körülmény okozna, hogy a munkásság joggal táplálhat aggodalmakat az uj bérszabályzatnak ez évi április hó 30-áig való létrejötte tekintetében. Ezen nyugtalanságot, ha tényleg fennáll, nemcsak azért nem tartjuk okadatoltnak, mert a fennálló tarifa 14. §-ában helyes előrelátással gondoskodott szerződészerűen biztosított békés állapotról a bérszabályzat első lejárátát követő további hat hónapon át, hanem azért sem, mert meg vagyunk győződve arról, hogy a legközelebb megindítandó közös tárgyalások a bérszabályzatban megállapított második lejárati időpontot jóval megelőzőleg fognak befejezést nyerhetni. Ennek bekövetkezte természetesen azon feltételhez fűződik, hogy a munkásság kiküldöttei részén a tárgyalások eredményes befejezése ugyanoly őszinte igyekezettel szorgalmaztassék, amennyi komoly törekvésre a munkaadók részéről mindenkor számíthatnak.

Budapesten, 1910. évi március hó 1-én. Teljes tisztelettel Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete: *Emich Gusztáv* udvari tanácsos, elnök. *Schwarz Félix* főtitkár.

Miután a nyomdatulajdonosok egyesülete válaszában különösen kiemelte az árszabály *első* és *második* lejárati idejét, a szervező bizottság elővigyázatból, miután ennek elhallgatásából esetleg arra lehetett volna következtetni, hogy az április hó 30-án lejáró árszabály hatályának további hat hónapra szóló automatikus meghosszabbításával megbarátkozott, az átiratra nyomban a következő választ küldte:

A Budapesti Grafikai és Rokoniparosok Főnökegyesülete tek. Választmányának Helyben. Folyó hó 1-én kelt becses átiratuk vételét elismerve, van szerencsénk értesíteni, hogy a közös tárgyalások helyeül javaslatba hozott főnökegyesületi helyiséget erre a célra a magunk részéről elfogadjuk és a tárgyalások megkezdésének időpontjára vonatkozó szives értesítést várjuk.

Nem mulaszthatjuk el ezuttal a tek. Választmány átiratának az árszabály 14. §-ára vonatkozó utalására azon tiszteletteljes észrevételünket megtenni, hogy a békés munkálkodás biztosítása szempontjából felvett ezen rendelkezést mi sohasem tekintettük olyannak, amelyet fel kell használni a lejárt árszabály tartamának meghosszabbítására. Éppen ebből a felfogásunkból folyik, hogy minden lehető el kell követni a tárgyalások kellő időben való befejezése érdekében, mert ellenkező esetben a munkásság ily rendelkezésben nem azt látná, amit látnia kívánatos: a gondos előrelátást esetleg el nem hárítható akadályokkal szemben, hanem az árszabály tényleges érvényességi tartamának tudatos és indokolatlan meghosszabbítását. Ennek a felfogásnak az elterjedését mi a jövő szempontjából nem tartjuk kívánatosnak s erős a hitünk, hogy kölcsönös jóakarattal ez el is hárítható, amennyiben a tárgyalások sürgős megkezdése és folytatása esetén a munkálatok mindkét fél érdekében kellő időre befejezhetőek lesznek.

Az Országos Bizottság március 3-án tartott üléséből. Tisztelettel *Peidl Gyula*.

Az átiratnak volt hatása és március hó 14-én a Budapesti könyv- és nyomdatulajdonosok egyesületének Mária Valéria-utca 12. szám alatti helyiségében végre összeült a két bizottság és megkezdte az árszabálytervezet tár-

IL TIPOGRAFO

BULLETTINO MENSILE DELL'ORGANIZZAZIONE TIPOGRAFICA UNGHERESE
PER I TIPOGRAFI DI FIUME.

IL BULLETTINO VIENE DISTRIBUITO GRATUITAMENTE AD OGNI
MEMBRO DELL'ORGANIZZAZIONE TIPOGRAFICA.

LETTERE E MANOSCRITTI SONO DA INDIRIZZARSI ALLA REDAZIONE
DEL „TIPOGRAFO“. SEDI RIUNITE. PIAZZA ENEO N.º 9.

Il „Tipografo“

col numero d'oggi inizia le sue pubblicazioni.

Il comitato dell'organizzazione ungherese ha voluto con questo dare ai colleghi fiumani che comprendono solo l'italiano un periodico ove possano venir svolte con maggior ampiezza tutte le molteplici questioni inerenti alla nostra vita professionale, onde essi, conoscendola meglio, sempre viepiù apprendano ad amare ed aver fiducia in quell'organizzazione a cui possono andar orgogliosi d'appartenere, e che è l'unico mezzo per tener insieme stretta in un fascio la grande famiglia dei lavoratori del libro e cementare sempre più quella unione che ci è necessaria per poter far fronte a tutte le possibili e probabili battaglie che l'avvenire ci serba.

L'organizzazione ha voluto che il primo numero del nostro periodico vedesse la luce il primo maggio, onde a lui sorrisesse il saluto augurale della festa proletaria.

Il „Tipografo“ conterrà, oltre alle pubblicazioni ufficiali, anche articoli d'interesse professionale, ed apre le sue colonne a quei colleghi che volessero collaborarvi, con articoli che riguardino l'interesse collettivo, esclusa però qualunque punta di personalità, chè il nostro bullettino è stato fondato per servire agli interessi comuni e non per dar sfogo a bizzie personali.

Coll'uscita del „Tipografo“ cessano le nostre pubblicazioni nel „Risveglio“ di Trieste, che finora veniva distribuito ai tipografi fiumani, e noi siamo certi d'interpretare i sentimenti di tutti i colleghi nostri, esprimendo, tanto a nome loro come a nostro alla redazione del valoroso periodico triestino, l'espressione della nostra più viva riconoscenza per la cortese e larga ospitalità concedutaci disinteressatamente per sì lungo periodo di tempo.

La Redazione.

Calendimaggio.

Accolta al suo inizio dal sogghigno dei ben pasciuti e degl'incoscienti, onorata dai pavidi reggitori con lo sfoggio di legioni di baionette, la festa che i lavoratori avevano creata tutta per sé, andò d'anno in anno sempre più sviluppandosi, nè valsero a fermare il suo cammino tutte le coercizioni e tutte le rappresaglie intente a voler diminuire la sua importanza.

Perchè il proletariato volle, e fortemente volle, avere la sua giornata per dimostrare la sua compattezza e la sua forza,

per reclamare i diritti negatigli, per affermarsi al cospetto di coloro, che si credono fatti d'una pasta del tutto differente dalla sua, e che, illusi da privilegi ed abusi secolari s'arrogano il diritto di volerlo schiavo cieco e sottomesso.

Volle ed ebbe ciò che voleva: la sua Pasqua.

Non è Pasqua, però la nostra di gozzoviglia nè di tripudio, è invece un giorno di raccoglimento.

Noi dobbiamo in questo giorno dimostrare le forze del tutto bloccato granitico di fronte a quella reazione che par talvolta sonnecchiante, ma che pari al serpe che striscia fra l'erba, attende soltanto il momento propizio per avvilupparci nelle sue spire.

Noi dobbiamo oggi altamente affermare il nostro diritto alla vita, completo, senza restrizioni, ed esigere che non sieno nostro retaggio soltanto i doveri.

Noi oggi affermiamo ancora che per noi non vi hanno confini e che chiunque viva, lavori e soffra è nostro fratello, senza curarci della favella che egli parla e del luogo ove nacque.

E tanto più dobbiamo farlo oggi che migliaia di proletari son spinti a massacrarsi vicendevolmente ed arrossano col loro sangue le glebe europee, africane ed asiatiche.

Oggi dobbiamo ancora una volta di più reclamare il nostro diritto più naturale: il suffragio universale, eguale, diretto e segreto, che ci viene contrastato da una prepotente oligarchia, pavida, che il popolo imparando a governarsi da sé stesso, tolga ad essa il potere di mantenere in pieno secolo ventesimo il servaggio economico, di goder le laute prebende e le medievati manomorte, di asservir le coscienze ai propri subdoli fini e di mantener in continua lizza i popoli l'un contro l'altro, onde così atteggiarsi a salvatori d'una patria, che non è la nostra, perchè la nostra non è ristretta da confini angusti, piantonati da armati, ma è grande, ma è vasta quanto il mondo.

Noi oggi dobbiamo dimostrare al triste eroe della Banca romana, che Marx non è ancora stato relegato in soffitta.

Ed è perciò che a questa manifestazione proletaria non deve mancar il lavoratore cosciente che sa come l'emancipazione operaia sarà frutto dei conati concordi di tutta la grande massa lavoratrice e che nessuno ha il diritto di appartarvisi.

E col rifiorir della natura, col sole radiante del calendimaggio, noi stretti in un fascio fraterno fuggiamo sicuro lo sguardo in quella mèta il cui raggiungimento ferro di despoti, dubbi d'ignavi e trame d'ipocriti potranno momentaneamente ostacolarci, ma impedirci giammai.

I nostri fiduciari.

Nella stipulazione del nostro contratto di lavoro vi fu introdotto il postulato più ardentemente desiderato da anni ed anni: il riconoscimento del fiduciario nelle tipografie.

Ed infatti, avere in ogni officina un collega che stia sempre in guardia onde non venga minimamente menomato e deluso quanto con immense fatiche abbiamo potuto ottenere, che possa richiamare il suo datore di lavoro all'obbligo di far onore alla sua firma, che illumini i colleghi non troppo sicuri delle disposizioni tariffarie, che impedisca che venga agito a danno loro, era una necessità impellente, e irrisoria ed effimera sarebbe stata l'introduzione della tariffa, senza che questo si fosse ottenuto.

Hanno compreso tutti i fiduciari l'importanza della mansione ad essi affidata, e gli altri colleghi l'obbligo di accordar ad essi tutto il loro appoggio in qualunque evenienza?

Rispondiamo subito: Nol e diremo anche il perchè di questa risposta così recisa.

Vediamo prima di tutto i precisi obblighi del fiduciario.

Questi: deve vigilare, a sensi della tariffa, sulla puntuale osservanza della stessa e deve naturalmente esserne a piena conoscenza. Deve esser imparziale e quindi agire tanto contro il datore di lavoro, come anche contro i colleghi che non rispettassero i patti stabiliti. Deve invigilare a che i colleghi siano puntuali al lavoro, onde non dare adito al proprietario di tipografia di poter accusare gli operai di esser i primi ad infranger i patti tariffari, e col proprio esempio incitare i colleghi a quel comportamento che devono avere operai coscienti che pretendono di esser rispettati.

Col proprietario, poi, senza spavalderie inutili e senza remissioni paurose, egli deve agire scrupolosamente secondo quanto gli vien chiaramente indicato dalla tariffa e dall'istruzioni che riceve dall'organizzazione.

Qualunque, la più minima infrazione alla tariffa, deve da lui esser subito protestata presso il suo datore di lavoro, perchè egli deve sapere che l'appetito vien mangiando, e che se comincia a tacere per anche piccole infrazioni al contratto di lavoro, queste andranno sempre più diventando d'uso, fino a tanto che un giorno prenderanno tali proporzioni, che lo stesso intervento del Giudizio arbitrale sarà inutile, e bisognerà ricorrere ai mezzi estremi.

I colleghi poi debbono appoggiarlo in tutti i suoi passi, anche se col suo agire venisse lesa l'interesse personale di qualcuno, interesse illusorio perchè fondato su una forse errata interpretazione della tariffa. Il proprietario deve capacitarci che il fiduciario agisce di conserva cogli altri colleghi e che sarebbe quindi inutile qualsiasi atto di vendetta contro di lui, perchè se anch'egli mancasse, verrebbe un altro al suo posto, come lui altrettanto scrupoloso ed intrasigente nei propri diritti.

Per ottenere però un risultato concreto il fiduciario non deve appartarsi dagli altri fiduciari. La tariffa deve essere applicata egualmente in tutte le officine, senza alcuna divergenza d'idee, onde non dar adito a qualche proprietario di lamentarsi di parzialità a suo danno.

Olasz nyelvű szaklapunk első száma.

gyalását, amelyben a főnökegyesület elnöke szerint annyi kemény dió volt, hogy egy, azok feltöréséhez alkalmas szerszámot a tárgyalás napjáig sem tudtak találni. A tárgyalások sok időt vettek igénybe és ha elgondoljuk, hogy míg elődeink 2—2 órás ülésekkel legfeljebb három nap alatt döntöttek el az árszabály sorsát, addig az 1910. évi árszabály tárgyalása negyvenhárom 5—6 órás ülést vett igénybe, melynek nyomtatásban megjelent gyorsirói jegyzőkönyve egy 852 oldalas vaskos kötetet képez.¹ A bizottság tehát mindkét részről óriási munkát végzett.

Junius 18-án már a bizalmiférfiak és junius 20-án az összes érdekeltek kézhez kapták az árszabályt és junius 20-án a bizalmiférfiak értekezletre hivattak egybe. A bizottság az árszabályval egyidejűleg a következő körlevelet adta ki:

A budapesti könyvnyomdai munkásokhoz és munkásnőkhöz!

Szaktársak! Szaktársnők! Jelen körlevéllel egyidejűleg mindenki megkapta a saját árszabályát tanulmányozás céljából. A tanulmányozásra nem sok idő jut, mert kedden már meg kell történnie a szavazásnak, ha azt akarjuk, hogy junius 27-én az árszabály életbeléptethető legyen. Ez csak az esetben történhetik meg, ha az összes érdekeltek: munkások és munkaadók összességei elfogadják az árszabályt. Ha valamely fél nem fogadná el, akkor ez új megbizottak választását és új tárgyalások megindítását jelentené; az esetleges új tárgyalások eredménye bizonytalan, ellenben az árszabály életbelépésének elodázása ez esetben bizonyos volna.

Látnivaló ebből, hogy a fővárosi könyvnyomdai munkások és munkásnők nagyon komoly elhatározás előtt állanak. A szavazatok milyenségétől függ, hogy mi fog történni. Béke lesz-e, amely biztosítja a további fejlődést, avagy harc, amelynek kimenetele bizonytalan. Ezt senki más el nem döntheti, mint egyedül és kizárólag az első sorban érdekeltek: a könyvnyomdai munkások és munkásnők összessége.

Mi alulírottak, akiknek ezen összesség megtisztelő bizalmából az árszabálytervezet megállapításában és a közös tanácskozásokban, tehát az új árszabály végleges megalkotásában több-kevesebb szerep jutott, érett megfontolás és a tényleges viszonyok lelkiismeretes mérlegelése alapján egyhangulag azt javasoljuk, hogy szavazzanak az árszabály elfogadása mellett.

Kétségtelen, hogy fel fog hangzani a kritika szava. Ez joga mindenkinek és indokolt is, amikor arról van szó, hogy a munkások nyolc esztendőre lekössék magukat. Az ellenőrizhetetlen forrásból és intencióból eredő kritikákkal szemben mi a legkomolyabb tárgyilagosságot és a valóságos helyzet szigorú mérlegelését ajánljuk mindenkinek. Ha mindenki a helyzet komolyságához mért megfontoltsággal vesz részt a szavazásban, akkor a szavazás eredménye eldönti a kérdést: harc legyen-e vagy béke és ebbe a döntésbe mindenkinek bele kell nyugodnia.

Sem időnk, sem terünk nincsen arra, hogy az egész árszabályt részleteiben ismertessük. Ez csak későbbi feladat lehet. Mégis rá kell mutatnunk a fontosabb rendelkezésekre.

Az első ilyen fontos rendelkezés: az árszabály érvényességének időtartama. Munkáskörökben ma még meglehetősen elterjedt az a felfogás, hogy a kollektív szerződések lehetőleg rövid lejáratuk legyenek. Ámde ha tullekintünk az ország határain és különösen, ha a külföldön is mindenütt legkifejlettebb és legmegállapodottabb nyomdász-szervezetek ilyen szerződéseit tekintjük, akkor azt látjuk, hogy nagyon sokan vannak már azok a munkás-szervezetek, amelyek bizonyos előfeltételek mellett nem zárkoznak el a hosszabb lejáratu szerződések kötésétől. Így például a hatalmas németországi nyomdász-szervezet 1907 január 1-étől számított öt évre állapította meg a munkabért és ugyanezen időponttól tíz évre a heti 53 $\frac{1}{2}$ órai munkaidőt. A mintaszerű ausztriai nyomdász-szervezet

¹ A tárgyalási jegyzőkönyvet Krausz Soma, Kertész Árpád, Peidl Gyula és Preusz Mór állították össze.

1906 január 1-én 2, 1910 január 1-én (tehát négy év múlva) újabb 2 és 1912 január 1-én (tehát két év múlva) 1 korona heti bérjavítással. Pontosan kiszámítva az ausztriai nyomdászok e szerint 8 év alatt összesen 1452 korona bérjavítást kaptak.

De ha másrészt itthon körülnézünk, azt tapasztaljuk, hogy a rövid, 2—3 éves bérszerződések állandósítják ugyan az osztályharc kitérésait, amit némely teoretikusok kívánatosnak tartanak, de egyben lehetetlenné teszik a szervezet megerősödését. Gyenge szervezet pedig nem érhet el eredményeket, sőt a harcban meggyengült szervezet a már elért eredményeket sem képes tagjai javára megtartani. Ennek a gyakorlati igazságát szomorúan bizonyítja — minden teoriával szemben — a magyarországi szakszervezetek általános helyzete, valamint általában a más iparágbeli munkások munkaidő- és munkabérvizsgálatai.

A mi szűkebb társadalmunk múltja is bizonyosság erre. 1895—1902-ig nem volt béremelés. 1902-ben 2, 1905-ben 2, 1907-ben 2 korona béremelésben részesült a budapesti nyomdászok. 1895—1910, tehát 15 év alatt háromszor emelkedett a munkabér, összesen 6 koronával. Vagyis csak az 1907. évi rendkívüli körülmények között létrejött béremeléssel értük el az ötévenkénti 2 koronás átlagos javítást.

Ezek a tapasztalati tények birtak rá bennünket arra, hogy a nyolcéves szerződés elől el ne zárkózzunk.

A munkabér tekintetében formailag olyan szerződést kötöttünk, mint az osztrák szaktársak. Lényegileg azonban valamivel többet értünk el. Ott is, itt is nyolc év alatt 5 korona az emelkedés, de pontos számítások szerint Ausztriában ez összesen 1452 koronát tesz, míg nálunk a kedvezőbb beosztás következtében ugyanennyi idő alatt 1558 koronát, vagyis 106 koronával többet tesz.

Ezenkívül munkabér tekintetében sikerült az ujságszedők, a korrektorok és az éjjeli segédmunkások részére magasabb bérjavítást elérnünk.

Ha mindehhez hozzávesszük azt, hogy úgy most, mint az időközben beálló béremelésben mindenki, a minimumon felüliek is, minden korlátozás nélkül részesülnek, ami egyszerűen példátlan a kollektív szerződések történetében, akkor tiszta lelkiismerettel megállapíthatjuk, hogy kötelességünket teljesítettük és mindent elkövettünk, hogy az új árszabály a lehetőségig minél többet juttasson a szervezet tagjainak.

Munkaidő kérdésében élére kerültünk a kontinens jelentősebb nyomdászszervezeteinek. Ausztriában $8\frac{3}{4}$ óra a munkaidő. Németországban, Svájcban, Olaszországban 9 óra, Franciaországban jórészt még ennél is hosszabb, a magyarországi munkásságról nem is szólva, amely csak most viv több-kevesebb sikerrel küzdelmeket a 9 órai, $9\frac{1}{2}$ órai, sőt részben még a napi 10 órai munkaidőért.

Az árszabály egyéb rendelkezései is javulást, a munkásság érdekében haladást jelentenek. Rosszabbítás egyetlen pontnál sem történt, bár a kísérletek ily irányban nem hiányoztak. Ha az árszabály egyes pontjait gondosan átolvassák, megtalálják ezeket a javításokat, amelyek külön-külön csekélységeknek látszanak bár, de a gyakorlatban és összességükben jelentősek lesznek a munkásságra.

A munkásnők és a segédmunkások munkaideje rövidül; mindkét kategóriába tartozó munkások munkabére pedig az eddiginél nagyobb arányban emelkedik.

Mindezt összevetve, nem mondhatjuk bár, hogy az új árszabály minden kívánságot kielégít; nem állítjuk, hogy annak életbeléptével a nyomdai munkásságnak minden baja és gondja megszűnik. Szó sincs róla. Az élelmiszerek, ruha és lakás drágasága, a fokozottabb kulturigények kielégítetlensége, a családfenntartás gondjai nagyrészt továbbra is megmaradnak. Ámde összehasonlítva az új árszabály szerint kialakuló helyzetünket az eddigivel, valamint a más iparágbeli munkásokéval és a külföldi nyomdászokéval — minden tárgyilagosan gondolkodó embernek el kell ismernie, hogy szervezettségünk erejével sikerült helyzetünket jobbá, munkaviszonyunkat kedvezőbbé formálnunk. Távol áll tőlünk az új árszabály dicsőítése; tudjuk, hogy sok bajra nem hoz az orvoslást,

sok sajtó sebet hagy orvosolatlanul — mégis az a tiszta meggyőződésünk, hogy többet a mi helyünkben mások sem érthettek volna el, jobbat a fenforgó viszonyok között mások sem hoztak volna. És így a jól teljesített kötelesség tudatával bocsátjuk az árszabályt a szervezet tagjainak tárgyilagos bírálata alá, kérve, hogy a bírálatban ne csak az ő érdeküket képviselő megbizottaik erejét és képességét vegyék zsinórmértékül, hanem az akadályokat is, amelyek a nagyobb eredmények elérésének útjában állottak és amely akadályok leküzdéséhez az egy-egy szakszervezetben összegyűjthető erők elégtelenek.

A fentiek alapján tiszta meggyőződéssel azt ajánljuk a szaktársaknak és szaktársnőknek, hogy az árszabály elfogadása mellett szavazzanak.

Mert: a kevés gyakran több a soknál!

Szaktársi üdvözlettel a *budapesti helyi bizottság*: Czrenner Róza, Dombai Kálmán, Fischer Ignác, Fischer Manó, Hartmann József, Kollin Zsigmond, Mészáros Miklós, Richter Márton, Schatz Farkas, Schinkovits Artur, Siegfried József.

A *tárgyaló bizottság*: Grünbaum Miksa, Guttmann Jakab, Kirsteier János, Kollin Zsigmond, Lerner Dezső, Peidl Gyula, Preusz Mór, Richter Márton, Rothenstein Mór, Wiesenberger Vilmos.

Hirlapszedő-szakértők: Erdős Jakab, Schwarz József III.

Gépmester-szakértők: Doller Hugó, Schinkovits Artur, Szeniczai Mihály.

Korrektor-szakértők: Kondor Bernát, Radnai Vilmos.

Munkásnők: Bayer Teréz, Czrenner Róza, Sallay Mariska, Schmidtmayer Vilma, Szeberényi Teréz.

Segéd munkások: Dombai Kálmán, Hrazdira Richárd, Manger Pál.

Az *országos szervező bizottság*: Eisler Samu, Grünbaum Miksa, Guttmann Jakab, Lerner Dezső, Mausz Rezső, Peidl Gyula, Preusz Mór, Rothenstein Mór, Szeniczai Mihály.

Az *ellenőrző bizottság*: Domschitz Ferenc, Einhorn Mór, Gál Benő, Kondor Bernát, Veselényi Vilmos.

Az árszabály kézbesítése után megindult a körlevelek áradata, melyek mind az árszabályllyal szemben foglaltak állást. Az eredmény ezekben már előrevetette árnyékát. A június hó 21-én lefolyt nyomdánkenti szavazásnak az volt az eredménye, hogy az összes érdekeltségek: szakmunkások, munkásnők és segéd munkások külön-külön elvetették az árszabályt. Ez kritikus helyzet volt. A szervező bizottság az összes bizottságokkal együttes gyűlést tartott, melyen kimondták azt, hogy, nehogy az egész árszabály felboruljon, sürgősen bizalmiférfi-értekezlet tartassék, ott a tárgyaló bizottság köszönjön le tisztségéről és adjon helyet olyanoknak, akik esetleg újabb tárgyalások útján előnyösebb árszabályt tudnak létrehozni.

A nyomdafőnökök egyesülete a leszavaztatást követő napon körlevelet küldött szét, melyben tagjait türelemre és higgadtságra inti. A körlevél szövege a következő:

„T. Tagtárs! A holnapra, csütörtökre, délután 4 órára egybehívott szakosztályi ülés egyelőre elmarad.

A helyzet ismeretes alakulása egy pillanatra sem ingatja meg egyesületünk vezetőségét abban a meggyőződésében, hogy a nagy gonddal és kellő jóakarattal megállapított bérszabályzat a nyomdai munkásság összessége részéről mihamarabb el fog fogadtatni.

Szükséges azonban, hogy a legközelebbi napokban, amidőn a magunk részéről a békés kibontakozást várjuk, munkaadói részről a felmerülhető eseményekkel szemben a teljes higgadtság megóvassék és különösen a türelmetlenkedő, némely helyen izgató munkások viselkedése a munkaadót megtorló felmondásokra ne ragadjja.

A munkaadóké ama előnyös helyzet, hogy a fejleményeket teljes nyugodtsággal szemlélhetik, mert a kész bérszabályzat elfogadása ellen nem várhatunk olyan érveket, amelyek a tárgyaló bizottság munkástagjai részéről harcba vitt érveket tulszárnyalhatnák.“

A bizalmiférfi-gyűlés június 27-én tartatott meg, de azon a tárgyaló bizottság leköszönése nem fogadtatott el, ellenben 225 szavazattal 7 ellen elfogadta a következő indítványt:

„Kimondja a június hó 27-én tartott bizalmiférfi-értekezlet, hogy a tárgyaló bizottság és a szervezet tagjai között az árszabály ügyében felmerült vitában döntő bíról felszólítja a nemzetközi nyomdásztitkárságot.

A tárgyaló bizottság a maga részéről ehhez hozzájárul és az esetleges döntésnek magát aláveti, azt kívánja azonban, hogy a nemzetközi nyomdásztitkárság megkérdezése előtt a budapesti nyomdai munkásság szavazás útján nyilvánítsa véleményét, hogy a döntést magára nézve kötelezőnek ismeri el.“

A szervező bizottság erre táviratilag a nemzetközi nyomdásztitkárság öt tagjának Budapestre való delegálását kérte, hogy itt a helyszínen tanulmányozzák a vitás kérdést és hallgassák meg az érdekelt feleket. A titkárság elnöke, Karl Knie kolléga azonban táviratilag egy budapesti bizottságnak Stuttgartba való kiküldetését kérte. Az országos bizottság részéről erre Peidl Gyula és Rothenstein Mór, az ellenzék képviselőiben pedig Király Albert és Perl Ernő kollégák Stuttgartba utaztak, ahol másfélnapi beható, az árszabály minden fontosabb kifogásolt részletére kiterjedő tanácskozás után a nemzetközi titkárság az alább közölt döntést hozta:

A budapesti szaktársakhoz!

Stuttgart, 1910 július 2.

A magyarországi nyomdai munkások 1910. évi árszabálymozgalmának nem volt a remélt békés lefolyása, amint az általában várható volt, amennyiben már a vidéki árszabály tárgyalásai is megszakadtak azért, mert a főnökök a munkaidő megrövidítése tekintetében semminemű közeledést nem mutattak. A segédek árszabályának oktrojálása — a bekövetkezett munkabeszüntetés folytán — a főnökökkel való újabb tárgyalást eredményezett, amely a segédeknek a munkaidő tekintetében 8 évi időtartam mellett napi félórai rövidülést és háromszori időközben 6 korona béremelést hozott, miáltal a vidéken dolgozó segédek tulnyomó részénél a béke létrejött.

A vidéken elért, részben valamivel nagyobb eredmény bizonyára magasan értékelendő és azáltal magyarázható, hogy ott az árszabályszerű viszonyok kevésbé fejlettek és a budapesti szaktársaknak azáltal is javára válik, hogy tőle a fővárosi munkapiacnak tehermentesítése várható. A budapesti segédek és főnökök tárgyalásai időközben továbbfolytak és június 17-én befejeztettek azzal az eredménnyel, hogy a szerződés tartama 8 év, mely idő alatt a bérek háromszori időközben összesen 5, illetőleg 6 koronával emelkednek és a szedők effektív munkaideje bár nem rövidül, mégis a délutáni ozsonnázás megszüntetésével a munka befejezése egynegyed órával hamarabb történik, míg a gépmesterek a munkaidőnek egynegyed órával való megrövidítését azonnal élvezik. A munkaidő 1915 január 1-től kezdve a segédek részére $8\frac{1}{2}$ órában állapítatik meg. A tárgyalásoknak ez az eredménye a budapesti szaktársaknak nyomdánkénti szavazás céljából beterveztetett, mely szavazás az árszabály elvetését eredményezte 1613 szóval 1131 szó ellenében. Az okok, melyek az árszabály elvetéséhez vezettek, különbözők és

„a munkabérek és munkaidőrovidítés elégtelenségében, valamint nevezetesen a hosszú időtartamban és a gépmesterek összedolgozásában“

nyerne kifejezést. A szavazás eredménye után a tárgyaló bizottság által június 27-ére a budapesti nyomdák összes bizalmiférfiai értekezletre hívtak

egybe, ahol csaknem egyhangulag elfogadtatott, hogy a nemzetközi titkárság kéressék fel a következő kérdés eldöntésére:

„Az árszabálytárgyalásoknál elért eredmények mint olyanok értékelhetők-e, amelyek a segédeket kielégíthetik, illetőleg az adott viszonyok között ajánlható-e a revidált árszabály elfogadása vagy sem?”

Ezen nagyfontosságú kérdés eldöntésére felhívott nemzetközi titkárság — a mindkét érdekeltséget képviselt budapesti küldöttség meghallgatása után — folyó évi július 1. és 2. napjain tartott üléseiben az elért eredményeknek érett megfontolása és alapos megvitatása után, valamint minden figyelembe veendő körülmény mérlegelésével a következő egyhangú döntést hozta:

„A budapesti segédeknek sürgősen ajánljatik, hogy a hosszú tanácskozások után 8 évre megkötött árszabályt fogadják el, kiváltképpen, mert említett idő alatt az összes segédék részére 5, illetve 6 korona béremelés és a munkaidőnek megrövidítése biztosított.”

A négy főkérdést, amelyek az árszabály elvetésének okául szolgáltak, még a következőkben kívánjuk röviden kommentálni:

1. Bérkérdés. A bizottság a tárgyalások anyagi eredményét illetőleg azon a nézeten van, hogy az ezidő szerinti haladás elfogadhatónak mutatkozik, tekintettel nevezetesen arra, hogy eddig egyetlen árszabályperiódus sem mutat fel jobb eredményeket. Jóllehet az engedmények a drága élelmiszerek és lakbérek által részben elenyésznek; ez azonban, sajnos, szomorú jelensége mai gazdasági fejlődésünknek minden államban. A szakszervezeti mozgalom, legyen az még oly erős, sohasem lesz képes egyedül és egyszerre mindazt keresztülvinni, amit a ferde gazdasági politika miatt elmulasztanak. Itt csakis a bérek fokozatos emelése által érhető el a feltétlenül szükséges kiegyenlítés.

2. Munkaidő. Az árszabálybizottság a segédek egyértelmű kívánsága révén megbízást kapott, hogy a 8 órás munkaidőt — mint főalapot — követelje. Ha már most ez a kívánsága a segédeknek nem is nyert teljes egészében kielégítést, egy része azoknak mégis említésre méltó eredményt ért el. Ezzel a le nem kicsinyelhető haladással a budapesti szaktársak a munkaidő tekintetében az európai szakszervezetek első helyére küzdötték fel magukat és különösen a géptermekekben olyan javulást értek el, amely csak az idők folyamán lesz teljes egészében méltányolható.

A 8 órás munkaidőnek keresztülvitele ma már olyan cél, melynek megvalósulását magunk is nagyon szívesen látnók; de nem utolsó sorban a hatalmasan megerősödött munkaadószerkezetek azok, melyek különösen ebben a kérdésben erélyes ellenállást fejtenek ki mindaddig, míg a határos országokban és más szakmákban is a munkásság e téren haladást ér el. Lehet, hogy pillanatnyi eredmény a szaktársakat átmenetileg talán célhoz vezette volna, hogy azonban az ezt követő időszakban a szervezet a várható támadások következtében nem károsodott volna-e, olyan kérdés, amely előttünk messzemenő fontosságú. A taglétszám csökkenése, folytonos bonyodalmak és árszabályszerű állapotok hiánya ily esetekben a haladást legalább is nagyon kérdésessé tennék.

3. Gépmesterek összedolgozása. A gépmesterek által az új árszabályban annyira kifogásolt azon megállapítás, hogy szaktársak, kik két teljes üzemben lévő gépet kezelnek, ezek mellett kötelezve vannak — azonban csak egészen kivételes körülmények között — egy harmadik gépen az egyengetésnél segédkezni, a gyakorlatban nem igen jöhet számításba, mert a tapasztalat szerint a ritkaságok közé tartozik, hogy ilyen eset egyáltalán előfordul vagy mesterségesen előidézhető legyen. Egyebekben két teljes üzemben levő gép a munkák tulyomó részénél a gépmester korlátlan figyelmét annyira igénybe veszi, hogy már tisztán technikai okokból is majdnem lehetetlenség egy harmadik gépen való összedolgozás.

4. Időtartam. Ha ezelőtt az volt a törekvés, hogy a szervezeteknek és ezek tagjai részére lehetőleg rövid tartamu szerződések által vivassanak ki előnyök,

ugy a gyakorlat megtanított arra, hogy nem mindig ez az álláspont az, amely eredménnyel kecsegtet. Eppen ezért csaknem általánosságban az a felfogás kerekedett felül a szakszervezetekben, hogy a szerződés időtartamára a béke a szervezetek kiépíthetése céljából is biztosítható. A budapesti szaktársak az előbbi rövidebb időre szóló szerződésekkel a bérek emelkedése tekintetében jobb eredményeket nem értek el és az árszabálytartam ideje alatt a béreknek automatikus, általános emelkedése is ezt a vitás kérdést csak enyhítheti és nem szolgálhat alapul az árszabály elvetésére.

A nemzetközi titkárság intéző bizottságának tagjai hosszú évek során át szüntelenül azon fáradoztak, hogy a különböző országok munkásainak bérmozgalmait figyelemmel kísérik és a mindenkori vívmányokat mérlegelik. Ha tehát a bizottság a létrejött új árszabályt sürgősen ajánlja elfogadásra, teszi azon meggyőződésből, mert biztos kilátás arra nézve nincs, hogy újabb tárgyalások a segédek részére további előnyöket hozhatnának és a gazdasági viszonyokra való tekintettel sem volna ajánlatos a szakszervezet egészséges fejlődését és annak minden erejét és hatalmát az árszabály elvetése által veszélyeztetni.

Kollégialis üdvözlettel a nemzetközi titkárság intéző bizottsága.

Ez után a döntés után július 5-én a bizalmiférfiak gyűlése a bizottság jelentését tudomásul vette és az árszabályt ennél fogva elfogadottnak jelentetett ki. A nyomdatulajdonosok július 5-én tartott gyűlése szintén elfogadta az árszabályt, ámbar ott is volt egy, a kis- és középnymdatulajdonosokból alakult ellenpárt.¹ Az árszabályt, melynek szövegét alább közlöm, az eddigi szokásoktól eltérően nem az egyes nyomdatulajdonosok, hanem a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete, mint erkölcsi testület, írta alá.

Általános határozmányok az összes szakmunkások részére.

1. A munkahét mindig hétfővel kezdődik és szombattal végződik.
2. A kifizetés hetenként szombat este közvetlenül a munkaidő befejezte után történik; ha azonban szombatra ünnep esik, úgy a kifizetés előtte való nap történik.
3. A felmondási idő kölcsönösen tizennégy (14) nap. A felmondás mindig a bérkifizetés napján, legkésőbb a kifizetéskor történik. Más időben történt, továbbá tizennégy napnál hosszabb vagy rövidebb időre szóló felmondás érvénytelen.
4. Rögtöni elbocsátásnak csak az ipartörvény és az üzletben kifüggesztett, az iparhatóság által láttamozott munkarend értelmében van helye.
5. Kisegítő alkalmaztatás (kondíció) az, amely a felvételkor ilyennek nyilvánítatik. Ez felmondási időhöz kötve nincs. A kisegítő munkájának díjazása szintén ezen bérszabályzat határozmányai szerint történik. Hat napnál rövidebb ideig tartó kisegítő alkalmaztatásnál (kondicionál) naponként (1) korona bérpótlék fizetendő; kivéve, ha a munkás alkalmaztatását (kondícióját) önként hagyja el. A kisegítőnek a munkából való elbocsátás napján a rendes munkaidő befejeztéig eső bér még akkor is jár, ha a munkás a munkanap befejezte előtt becsátatott volna el. A munka megkezdése napján a kisegítőnek csak arra az időre jár díjazás, amennyi időn át munkát végzett, ha a kisegítés egy napnál tovább tart; ha azonban a kisegítés egy napig vagy ennél rövidebb ideig tart, ez esetben a kisegítőnek az egész napra járó munkabér fizetendő; a kisegítő kárpótlása minden esetben egész napra jár. A kisegítő alkalmaztatás

¹ A budapesti kis- és középnymdák tulajdonosai 1910 november 13-án „Fővárosi nyomdatulajdonosok egyesülete” cím alatt egyesületet alakítottak, melynek bevallott célja a szabad verseny kimondása és a vevőkör-védelem (Kundenschutz).

legfeljebb három (3) hétig tarthat, azontul tizennégy (14) napi felmondás jár. Ha azonban a kisegítő alkalmaztatás (kondíció) hat munkanapnál tovább tart, de az elbocsátás a következő hét vége előtt történik, úgy a megkezdett munkahét munkanapjai után a kisegítőnek 1 korona különbér jár, kivéve, ha a kisegítő önként lép ki.

6. Amennyiben a munkás szabadságot kér és kap, főnöke jogosítva van bérének az elmulasztott időre eső részét levonni. Ez esetben a mulasztott időt behozni nem szabad és a munkás béréből csak a mulasztott időre eső rész vonható le.

7. Ha egy munkás öt évig egyfolytában dolgozik ugyanabban a nyomdában, évenként három napi szabadságidőre van jogosítva rendes fizetésének élvezete mellett; a számoló szedők ily esetben erre az időre az utolsó hat heti keresetük átlagának megfelelő részét kapják, melyben a különórakereset figyelembe nem vehető. A szabadság időpontját a munkaadó határozza meg.

8. A vasárnapi törvényes munkaszünet a munkaadó részéről szigorúan betartandó. Ennek folytán csak az olyan munkák végezhetők, amelyek az illető törvény által végezhetőnek rendeltetnek, vagy amelyekre a vasárnapi munkaszünet felfüggesztetett, illetőleg a hatósági engedély kiadatott.

9. Minthogy a jelen bérszabályzat úgy a munkaadóra, mint annak munkásaira nézve egyaránt kötelező, elfogadása napján minden egyéb, munkaadó és munkás között netán fennálló egyezség oly intézkedései, amelyek ezen bérszabályzat határozmányaitól eltérnek, hatályukat veszítik és ily egyezség kötése a bérszabályzat érvényességi idejének tartama alatt nincs megengedve.

10. A munkaadó és munkásai között felmerülhető ellentétek könnyebb kiegyenlítése céljából jelen bérszabályzat érvényességi időtartamára békéltető bizottság alakíttatik olyformán, hogy ennek tagjai fele részben a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete, fele részben pedig a munkások által választatnak. Ezen bizottság elnöke az említett főnökegyesület elnöke vagy alelnöke, vagy általa megjelölt főnökegyesületi választmányi tag. Az alelnököt a munkások kiküldöttjei saját körükből választják, aki az elnök távolléte esetén elnököl. A munkások részéről kiküldendő tagokat a főnökegyesület köteleléhez tartozó nyomdácégek személyzeteinek összessége választja. A békéltető bizottság hatásköre kiterjed a fentebb említetten kívül a jelen bérszabályzat határozmányainak helyes értelmezése körüli, illetőleg elvi jelentőségű határozatok kimondására oly ügyekben, amelyek az egyik szerződő fél kívánságára a másik szerződő fél hozzájárulásával a békéltető bizottság elé utaltatnak. A békéltető bizottság, mint autonóm testület, ügyrendjét maga állapítja meg.

11. A bizalmiférfi a munkaviszonyból folyó ügyekben a munkaadó és a személyzet közös bizalmi közege és mint ilyen a főnök és személyzete között felmerülhető ellentétek kiegyenlítésére, valamint a megkivántató kapcsolat fentartására van hivatva. A személyzet a nyomdában legalább egy év óta foglalkoztatott munkások közül osztályonként egy bizalmiférfit választ. Oly nyomdáknak, amelyekben az összlétszám — beleértve a munkásnőket és a segédmunkásokat is — 11—20 munkásból áll, összesen csak két bizalmiférfi, ahol az összlétszám a tizet meg nem haladja, ott csak egy bizalmiférfit választható. Amennyiben a bizalmiférfit választó nyomdáknak olyan munkás nincs, aki egy év óta van alkalmazásban, rövidebb idő óta ott dolgozó munkás választható. A bizalmiférfi kötelessége — munkájának egyébként pontos elvégzése mellett — a munkaadó vagy munkás részéről tapasztalt rendellenességet megvizsgálni és annak megszüntetését pártatlanul előmozdítani; kiváló kötelessége, hogy a felvetődött bérszabálykérdésekben tárgyilagos és igazságos legyen. Amennyiben a munkaadó, illetőleg művezetője, vagy valamely munkás a jelen bérszabályzatot megsérténi, a bizalmiférfi első kötelessége: a) a vezetőséget illetelmes módon figyelmeztetni és a hiba helyreállítására felkérni, illetőleg b) a munkást kötelességeinek teljesítésére figyelmeztetni és c) ha ily esetben

orvoslás nem történik, vagy ha a bizalmiférfi a panasz alyptalanságáról meg nem győződik, illetőleg, ha a figyelmeztetés eredménytelen maradna, tartozik panaszával a békéltető bizottsághoz fordulni. A munkaadótl illető panaszok, illetőleg figyelmeztetések előterjesztése csak a nyomdavezetőség irodájában történhetik. Ha valamely meglévő helyzet esnék a bizalmiférfi kifogása alá, ugy a régi helyzet mindaddig fenttartható, míg a békéltető bizottság a szóban forgó ügyben nem dönt. Panaszokból folyó kártalanítások csak azon hétre nyulhatnak vissza, amely a panasz keltének hetét legfeljebb két héttel előzte meg. Ha bebizonyul, hogy a munkaadó a bizalmiférfit a bérszabályzat védelme körül kifejtett szabályszerű ténykedése miatt bocsátotta el, ugy az illető munkaadó a békéltető bizottság által pénzbürsággal sújtható. A bizalmiférfi tartozik arról gondoskodni, hogy minden előfordulható esetben a békéltető bizottság döntéséig az üzem zavartalanul és fennakadás nélkül folytatódjék. Ha a bizalmiférfi a jelen bérszabályzatban reá ruházott hatáskörben bármely fél rovására visszaélést vagy figyelmeztetés ellenére súlyos mulasztást követ el, bizalmi állásától a békéltető bizottság által meghatározott időre megfosztható. A személyzetnek a munkaidőn belül szervezeti ügyekkel foglalkoznia nem szabad.

12. A lapgépszedők, továbbá a korrektorok és a hirlapoknál alkalmazott szedő-korrektorok kivételével, mindazon szakmunkások, akiknek hetibére a jelen bérszabályzat életbe lépte napján eléri vagy meghaladja az ezen időpontra nézve az illető szakmunkáscsoportra vonatkozólag megállapított bérminimumot, a bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve két (2) korona béremelésben részesítendőek. Azok a lapgépszedők, korrektorok és a hirlapoknál alkalmazott szedő-korrektorok, akiknek hetibére a jelen bérszabályzat életbe lépte napján eléri vagy meghaladja az ezen időpontra nézve rájuk vonatkozólag megállapított bérminimumot, a bérszabályzat életbe lépte napját követő szombattól kezdve három (3) korona béremelésben részesítendőek. Az összes szakmunkások, akiknek a hetibére az 1912. év első szombatján eléri vagy meghaladja az ezen időpontra nézve az illető szakmunkáscsoportra vonatkozólag megállapított bérminimumot, az említett szombattól kezdve egy (1) korona béremelésben részesítendőek. Az összes szakmunkások, akiknek hetibére az 1914. év május hó első szombatján eléri vagy meghaladja az ezen időpontra nézve az illető szakmunkáscsoportra vonatkozólag megállapított bérminimumot, az említett szombattól kezdve egy (1) korona béremelésben részesítendőek. Az összes szakmunkások, akiknek hetibére az 1916. évi május első szombatján eléri vagy meghaladja az ezen időpontra nézve az illető szakmunkáscsoportra vonatkozólag megállapított bérminimumot, az említett szombattól kezdve egy (1) korona béremelésben részesítendőek.

13. A munkarend az ipartörvény 113. §-a értelmében az illetékes kerületi előljárósággal, mint elsőfoku iparhatósággal láttamozandó, amelyhez egyszersmind a jelen munkabérszabályzat csatolandó. A munkarend nem tartalmazhat oly intézkedést, amely a jelen bérszabályzat határozományaiival ellenkezik.

14. Bérszabályzathú nyomda nem dolgozhatik a békéltető bizottság által blokálnak nyilvánított nyomda részére és nem dolgoztathat ugyanilyen blokátl nyomdánál.

15. Gyakornok csak tandij fizetés mellett és csupán a tanonclétszám keretében alkalmazható.

16. A napilapok hétfőn reggel nem jelennek meg, hétfőn reggel lapot tehát szedni nem szabad. Kivétetelt képez ez alól az az eset, ha a vasárnapi munkaszünet fel van függesztve. Ez esetben a hétfő reggeli lap vasárnap éjjel készitendő a bérszabályzat idevonatkozó rendelkezései szerint. A délben vagy este megjelenő napilapok hétfőn is csak abban az időben jelenhetnek meg, mint más napokon.

17. A főnök, illetőleg helyettese jogositva van a munkást munkájában ellenőrizni.

18. A jelen munkabérszabályzat a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete választmányának, illetőleg a budapesti könyvnyomdai szakmunkások összességének jóváhagyása napját követő hétfőtől kezdve lép életbe és érvénye 1918. évi április hó végéig tart. A szerződés megújítása iránti tárgyalások legkésőbb 1917. évi október hó végéig indítandók meg.

19. A jelen bérszabályzat Budapest székesfőváros területére és környékére, a vámtól számított 10 kilométer távolságban érvényes és kötelező.

20. A jelen bérszabályzat magyarázatára kizárólag a két szerződő fél, jelesül a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete, valamint a budapesti könyvnyomdai munkások szakszervezete illetékes. E szerint magyarázat csak a két szerződő fél által közösen állapítható meg és adható ki. Minden egyéb bérszabályzatmagyarázat és rendelkezés érvénytelen és semmis. Ha a szerződő felek valamelyike a bérszabályzat egyes pontjának értelmezése körül elvi határozat hozatalát tartja szükségesnek, ebbeli indokolt kívánságát tartozik a másik szerződő féllel közölni. Ha a megkeresett fél hozzájárul ahhoz, hogy a felvetett kérdés a békéltető bizottság által elvileg eldöntessék, a békéltető bizottságnak ez ügyben hozandó határozata bérszabályzatszerű érvényességgel bír.

Különleges határozmányok.

I. A nappal dolgozó szedők és szedő-korrektorok részére.

A munkaidő. 21. A munkaidő naponként: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve az 1914. év végéig $8\frac{3}{4}$ óra; b) 1915. évi január hó 1-től kezdve a bérszabályzat lejártáig $8\frac{1}{2}$ óra. A munkaidő részletes meghatározása (kezdet és befejezése) a munkarendben foglaltatik azzal a korlátozással, hogy a rendes munkaidő reggeli 7 óra előtt nem kezdődhetik és este $\frac{3}{4}7$, illetőleg 1915. évi január hó 1-től kezdve $\frac{1}{2}7$ órán túl nem terjedhet. A déli szünet megállapítása kizárólag a munkaadó joga, azonban egy és fél óránál rövidebb és két óránál hosszabb nem lehet.

22. Az 1914. év végéig a délelőtti uzsonnaidő, a kézmosást is beleértve, 15 percig tart. A géprevízió és a rendkívüli, halasztást nem tűrő munkák az uzsonnázás által el nem odázhatók, illetve meg nem szakíthatók; az e körül alkalmazottak később uzsonnáznak. A délutáni uzsonnázás egyáltalán tiltva van; ugyanígy meg van tiltva a 1915. évi január hó 1-től kezdve a délelőtti uzsonnázás is.

23. Husvét, pünkösd és karácsony előtti napon a munkaidő egy órával rövidebb a rendesnél.

24. Éjjeli foglalkoztatásnál (Schicht-rendszer) a munkaidő $8\frac{1}{2}$ óra, közben $\frac{1}{2}$ órai szünettel.

25. Vasárnapon és ünnepen munkaszünet van és e szünetekért a bizonyospénzben dolgozó nyomdai alkalmazottak béréből levonni nem szabad. Ugyancsak nem szabad a bizonyospénzben dolgozó nyomdai alkalmazottak béréből levonni az üzlet által elrendelt szünetekért; a számológépek és -mértők ily esetben óránként: a) a jelen szabályzat életbelépte napját követő első szombatból kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag hatvanhét (67) fillérrel; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag hatvankilenc (69) fillérrel; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag hetvenegy (71) fillérrel; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig hetvenhárom (73) fillérrel kárpótlandók. Ha a bizonyospénzben dolgozó munkás egy héten három napnál rövidebb ideig dolgozott, csak azon ünnepra eső munkabérre tarthat igényt, mely előtt és után egész napon át munkálkodott. Ha a bizonyospénzben dolgozó munkás egy héten három napon vagy ennél hosszabb időn át dolgozott, úgy neki az ünnepra járó bér akkor is jár, ha az ünnepnap nem a munkanapok közé esik, hanem azokat közvetlenül megelőzi, vagy közvetlenül követi.

A munkabér. a) A bizonyospénzbeli szedők részére. 26. A bizonyospénz minimuma hetenként: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag harmincnégy (34) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harmincöt (35) korona; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harminchat (36) korona; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig harminchét (37) korona.

27. Az ujonnan felszabadultak bérminimuma hetenként: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig huszonnyolc (28) korona; bb) a második évben harminc (30) korona; cc) a betöltött két év után harmincnégy (34) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig huszonkilenc (29) korona; bb) a második évben harmincegy (31) korona; cc) a betöltött két év után harmincöt (35) korona; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. év április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig harminc (30) korona; bb) a második évben harminckettő (32) korona; cc) a betöltött két év után harminchat (36) korona; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig: aa) a felszabadulás után egy évig harmincegy (31) korona; bb) a második évben harminchárom (33) korona; cc) a betöltött két év után harminchét (37) korona. Ha az ujonnan felszabadult szedő a szabadulása utáni két év eltelte előtt távozik, új alkalmaztatásában csak az első, illetőleg a második évre járó bérminimumra tarthat igényt.

28. Az ujonnan felszabadult lehetőleg egy évig el nem bocsátandó.

29. Állandó éjjeli foglalkoztatásnál (Schicht-rendszer) a minimum, illetőleg az addig élvezett bizonyospénz hat (6) koronával magasabb. Ha az éjjeli munka nyolc hétnél rövidebb ideig tart, az éjjeli heti kárpótlás nyolc (8) korona. Ha az állandónak jelzett éjjeli munka nyolc hétnél korábban szünik meg, a 2 korona heti különbözet utólag megtérítendő.

30. Ha a szedő idegen (nem magyar) nyelvű munkához vétetik fel, hetenként a bérminimumon felül három (3) koronával magasabb bérben részesítendő. Ha a szedő a hének legalább négy napján át, vagy rendszeresen minden héten, bár csak rövid időn át (de legalább egy és fél napig) idegen nyelvű munkát szed és szedésének korrekturája a rendesnél nem nagyobb, a bérminimumnál három (3) koronával magasabb bérre tarthat igényt.

31. Hangjegyszedés bizonyospénzben végzendő és ezért az illető héten a minimumom felül hat (6) korona pótlék jár.

b) A korrektorok és revizorok részére. 32. A szedő-korrektorok minimális heti munkadíja: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag harminchét (37) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harmincnyolc (38) korona; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harminckilenc (39) korona; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig negyven (40) korona.

33. A kezdő korrektor heti minimális munkaideje egy évig: a) jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag harminchat (36) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harminchét (37) korona; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harmincnyolc (38) korona; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig harminckilenc (39) korona.

34. A revizorok megfelelően magasabban díjazandók.
35. Korrektoroknak, akik a magyar nyelven kívül idegen nyelvet is olvasnak, a minimális heti munkadíjon kívül három (3) korona kárpótlás jár.
36. A rendes munkaidőn túl a korrektor és revizor munkáját a nyomda tulajdonosán (főnökön), a szerzőn vagy a művezetőn (faktoron) kívül más egyén nem végezheti.
37. Nappali korrektor, ha napilapok korrekuráját végzi, a lapkorrektorok számára megállapított bérminimumban részesül. Ha a nappali korrektor éjjel készülő lapnál kisegít és ezen kisegítés éjjelen tult tart, úgy a kisegítő másnap csak délután kezdi meg a rendes munkáját és tőle a délelőttre járó bér le nem vonható.
38. Magyar korrektor és revizor csak tanult nyomdász lehet. Idegen nyelvű korrekurák olvasására is csak az esetben alkalmazható nem tanult nyomdász korrektorul, ha megfelelő korrektor a nyomdában a tanult nyomdászok között nem volna. A korrektornak nyomdán kívül magyar házi korrekurát olvasni nem szabad.
- c) A számolásban dolgozó pakétszedők részére. 39. A számolás azon betümem közönséges n betüje szerint történik, melyből a pakétszedő a neki átadott kéziratot szedi. Ha az n vastagabb egy félnégyzetnél, úgy a számolás ez utóbbi szerint történik. Ha a felszedett n -nek vagy félnégyzetek nem töltik ki teljesen a sort, úgy egy n -nel több számítandó. Ha azonban egy betűfaj nagyobb betűtestre öntetett, akkor a kisebb betűfaj n betüje szerint számolandó.
40. A pakétszedőtől a kéziratban előforduló előnyösebb részeket elvonni nem szabad. A pakétszedők között a kézirat a mű vagy a lap sorrendjében osztandó szét.
41. A negyedpetit vagy negyedciceró térső 8 ciceróig $1 n$, 20 ciceróig $2 n$, azontul minden megkezdett 10 ciceró után $1 n$; ha a térső vékonyabbra vagy vastagabbra öntetett, úgy minden darab térső $2 n$.
42. A magyar szövegü szedésnél 1000 n -ként a számítás alapja a következő: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag: aa) garmond, bourgeois és petit 65 fillér, bb) kolonel és ciceró 67 fillér, cc) nonpareille és mitteltől felfelé 74 fillér, dd) perl 80 fillér; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) garmond, bourgeois és petit 67 fillér, bb) kolonel és ciceró 69 fillér, cc) nonpareille és mitteltől felfelé 77 fillér, dd) perl 84 fillér; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) garmond, bourgeois és petit 69 fillér, bb) kolonel és ciceró 71 fillér, cc) nonpareille és mitteltől felfelé 80 fillér, dd) perl 88 fillér; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig: aa) garmond, bourgeois és petit 71 fillér, bb) kolonel és ciceró 73 fillér, cc) nonpareille és mitteltől felfelé 83 fillér, dd) perl 92 fillér.
43. A szokásosnál keskenyebb öntött írásfajok (keskeny kodex stb.) számolása a megfelelő számu n alapján történik és esetről-esetre a békéltető bizottság állapítja meg annak mennyiségét.
44. A német szövegü szedés, ha antiqua, 2 fillérrel, ha fraktur, *abc* alapján számolandó és 4 fillérrel drágább.
45. A tót, latin, ó-magyar, román, olasz, francia, angol és horvát nyelvü szedés 6 fillérrel magasabban fizetendő; egyházi cirill, szerb, orosz és görög 14 fillérrel, héber sima szedés 8 fillérrel, pontozott 16 fillérrel és troppszedés 24 fillérrel drágább. A héber szedés számítása a „Daled“, pontozásoknál pedig „Passach“ szerint történik.
46. Félnégyzetnél keskenyebb kizárással szedett munka 2 fillérrel drágább.
47. Az idegen betűfajból vagy ritkítottan szedett szavak, továbbá „Kapitalchen“, valamint a szedésben szétszórtan, de gyakrabban előforduló számok vagy rövidítések sorokká adandók össze és kétszeresen számítandók. Idegen

betűfajból szedett szedés, ha folytatólag fordul elő, az első 5 sorig minden sor kétszeresen, a további sorok 6—11 sorig másfélszeresen számítandók, azontul minden megkezdett öt sorhoz 30 sorig egy sor adandó.

48. Cimek középre vagy oldalt zárva kétszeresen számítandók akkor is, ha állottak, valamint akkor is, ha a kenyérírás verzálisából szedetnek és egy vagy több sorból állanak. Záróvonal vagy spitz egy sort számít, tekintet nélkül arra, vajjon cím előtt, után vagy a szedés között fordul elő. Cimek alatt vagy felett lévő, ismétlődő, a címhez nem tartozó, változatlanul álló közlemények nem illetik meg a szedőt.

49. Tiszta számos vagy ritkított (spacionált) szedés, valamint számos szedés rövidítésekkel, tisztán számokkal kevert tiszta névszedés kétszeresen, számokkal kevert névszedés, továbbá folytatólagosan (az egész sorszélességben) szedett nevekből vagy helynevekből álló szedés másfélszeresen számítatik. Negyedpetit spáciumnál vékonyabban ritkított sor, ha ezt a nyomda rendeli el, három sort számít. Kétszeresen számítatnak az oly sorok is, amelyekben az évszámokhoz rag vagy évi szótag járul, ha azonban a hónapok nevei is kiszedetnek, ez esetben a számolás csak másfélszeresen történik. Folytatólag szedett tárgynevek számokkal másfélszeresen számítandók.

50. Kimenetes név- vagy helynévszedés a mű, illetve hasáb egész szélességére szedendő és a sima szedésnél 4 fillérrel magasabban díjazandó. Ha a kimenetes név- vagy helynévszedés mellé számok is szedendők, úgy 6 fillérrel drágább.

51. A sor kihajtásáért vagy behozásáért egy sorral több számítatik.

52. A kipontozott szedés, ha egy számrovat van benne, 4 fillérrel drágább, ha két számrovat van benne, másfélszeresen, három vagy több számrovattal kétszeresen számítatik.

53. Táblázatos szedés, tekintet nélkül arra, hogy fejjel vagy anélkül készítetik, tekintet nélkül továbbá arra, hogy a rovatokban számok vannak-e vagy betűkkel való szedés, ha a táblázat a három hasábot meghaladja, egész szélességben kétszeresen számítatik. Háromhasábos táblázat másfélszeresen számítandó; kéthasábos szedés, ha léniával van is elválasztva, nem tekinthető táblázatos szedésnek s csak mint rendes szedés számítandó a bérszabályzatnak rávonatkozó pontjai szerint, egész szélességben és magasságban. Oly esetekben, amidőn a táblázat feje kisebb betűfajból szedetik, mint az egész tábla, a fej ezen kisebb betűfaj szerint számítandó kétszeresen. Ha a táblázat rovatok szerint pakétiroztatik, úgy az erre vonatkozó szabályok mérvadók.

54. Keskeny alak, mely egy sorban 35—31 n -et tartalmaz, 3 fillérrel, 30—25 n -es 5 fillérrel, 24—20 n -es 8 fillérrel, 20 n -en aluli alak 10 fillérrel drágábban számítatik. A tézőkért járó n -nek azonban nem számítatnak a sorszélességhez.

55. Versek, akár egy-, akár többhasábosak, a mű egyszeri szélességében számítandók és a versszakok után előforduló üres hézag egy sort számít és a szedőt illeti meg.

56. Ha a szedés kisebb betűfajjal (ahol t. i. alárakás szükséges) van keverve, az illető sorok kétszeresen számítandók. Alul- és felülrakott sorok három sort számítanak. Ha egy sorban több alárakás van, úgy az első alárakás két sort, minden további alárakás még egy sort számít. Iniciálé mellé szedett szedés minden sora egész szélességben kétszeresen számítatik. A szedés szélességéhez számítódik azon ür is, amennyivel az iniciálé a rendes szedés szélességén kívül áll.

57. Matematikai szedésnél egyszerű példák másfélszeresen, nehezebbek kétszeresen számítandók; minden sor lénia egy sor. Különösen nehéz példánál megfelelő kárpótlás fizetendő.

58. A bérszabályzatban külön kijelölt eseteket kivéve, háromszorosnál magasabban csak oly sorok számolhatók, melyeknek szedése háromszoros számítás mellett a szedőt rendes keresetében károsítaná.

59. Pakétszedők csak egy házi javítást tartoznak végezni; további vagy

a szerző által olvasott korrektúra végzéséért *a*) a jelen bérszabályzat életbe lépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillér; *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillér; *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillér; *d*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillér kárpótlásban részesítendő; ugyanez áll a fordított (blokált) betűkre is. A házi korrekturában eszközölt stilisztikai változtatások megjelölendők s azokért a szedő szintén kárpótolandó. A pakétszedő kilépése előtt tartozik megkorrigálni azt a szedését, mely kilépéséig házilag megolvastatott.

60. Rendben nem lévő kézirat, melynek folytonossága bejegyzésekkel sűrűn van megszakítva, vagy pedig mondatszerkezetileg végig hiányos és melyet a szedőnek kell szedés közben pótolnia és a szedőt munkájában nagy mérvben hátráltatja, kárpótlásul az ezen kéziratból szedett szedés 1000 *n* után 4 fillérrel magasabban számíttatik.

61. Ha a szedő más nyelvű osztani valót kap, melyet szedéséhez nem teljesen használhat, hanem részben összeállítani vagy a szekrényből egyes betűt kirakni kell, úgy ezért a feltisztogatással eltöltött idő fele *a*) a jelen bérszabályzat életbe lépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillérrel, *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillérrel, *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillérrel, *d*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillérrel kárpótlandó.

62. A számoló szedőtől nem vonható le a főnök által végeztetett betüberakásért (beráfolásért); ha ellenben a betüberakást (beráfolást) a számoló szedő végzi vagy teljesen üres szekrényt kell osztás vagy betüberakás (beráfolás) útján berendeznie, úgy az ezzel eltöltött idő fele *a*) a jelen bérszabályzat életbe lépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillérrel; *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillérrel; *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillérrel; *d*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillérrel kárpótlandó.

63. Ha a szedő egy szekrényből 3000 *n* betűt nem szedhet, 50 fillér kárpótlás jár neki.

64. Nem foglalkoztatás esetén, t. i. kézirat- vagy anyagihiány miatt, a szedő bármilyen szedői munkához alkalmazható és ezen időn át neki: *a*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillér; *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillér; *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillér; *d*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillér fizetendő. Azonban az óraszerinti díjazás három napnál tovább nem tarthat. Ezen túl az illető szedő megfelelő bizonyospénzben díjazandó, mely azonban *a*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag heti negyven (40) koronánál; *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag heti negyvenegy (41) koronánál; *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag heti negyvenkettő (42) koronánál; *d*) 1916. évi május hó

első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig heti negyvenhárom (43) koronánál több nem lehet.

d) Tördelők részére. 65. A tördelők bizonyospénzben vagy számolásban alkalmazandók. Átlagárban semmiféle munkát végezni nem szabad.

66. A számolásban való tördelésért minden munkánál (mű vagy lap) 1000 n -ként négy fillér tördelési pótlék jár. Ha a számoló szedő a művet egyedül szedi oldalokban (kolumnákban), tördelési járulékot nem igényelhet és egy sajtórevíziót köteles lelkiismeretesen végezni.

67. A számolásban dolgozó tördelő bizonyospénzben szedőt csak a korrek-turák és tördelés végzéséhez alkalmazhat.

68. Egyszeres kevert szedésnek tekintendő az, ha egy másik betűnem fordul elő; kétszeres kevertnek, ha egy harmadik; háromszorosnak, ha egy negyedik betűnem szétszórva az iv harmincketted részét foglalja el. Ilyenkor a rendes ár 1000 n után egyszeres kevert szedésnél (2) két fillérrel, kétszeres kevertnél négy (4) fillérrel, háromszoros kevertnél hat (6) fillérrel emelkedik. Új betűnemnek tekintetik a ritkított szedés, valamint a számok, rövidítések és a Kapitälchen is. Ha az elősorolt betűnemek szétszórva az iv 16-od részét foglalják el, a fentebb megszabott kárpótlás ára kétszerezetik. Minden más nyelvnek szétszórót előfordulása az iv 32-ed vagy 16 részének betöltésénél külön betűnem-keverésnek tekintetik és a fentebbi arányban magasabban számítatik. Ha valamely műben idegen nyelv folytatólag fordul elő, ennek a résznek a számítása ezen bérszabály határozmányainak 42., 44. és 45. pontjai szerint történik.

69. A munkában előforduló kisebb betűnem annak árszabása szerint külön számítatik; a választóvonal a jegyzethez tartozik.

70. Szélzet-jegyzetek (Marginalien) a szedés szélességéhez csatolandók, de csak az illető oldalon, ahol előfordulnak.

71. A tördelő köteles egy sajtórevíziót lelkiismeretesen végezni. Változtatások, szerzőrevíziók végzéseért, melyekért a szedő nem okozható: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillérrel; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillérrel; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillérrel; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillérrel kárpótlendő. Ugyanez áll a fordított (blokált) betűkre nézve is.

72. A munka befejezte után a tördelő nem tartozik azt feltisztogatni. Valamely munka berendezése alkalmával a tördelőnek szükséges anyag, ugymint: stégek, négyzetek, térszók, deszkák stb. kiszolgáltatandó, ellenkező esetben a tisztogatás ideje neki a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillérrel; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillérrel; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillérrel; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillérrel kárpótlendő.

73. A művek címe, valamint a szövegben előforduló mindennemű előny: véd-cim (Schmutztitel), metszvények, vakát stb. a tördelőt illetik és tőle még az esetben sem vonhatók el, ha az üzlet ezeket bizonyospénzben állíttatja is össze. Az élő oldalcímek a zársorral együtt három, a holtak két sornak számítatnak.

Különörök. 74. Ha a bizonyospénzben dolgozó munkásoknak a megállapított munkaidőn túl is dolgozniuk kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendő: a) Éjféltől, valamint vasárnapon és ünnepnap délelőtt végzett

munkáért a heti bér minden egy koronája után óránként három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 30 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 35 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 40 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 45 fillér. *b*) Éjfél után vagy reggel a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepnap délután végzett munkáért az óránkénti kárpótlás négy (4) fillér; a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 60 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig egy (1) korona 65 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 70 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 75 fillér.

75. A számolószedők (pakétszedők vagy tördelők), ha a munkaidőn túl dolgoznak, a következő kárpótlásban részesítendőek: *a*) éjfél előtt, valamint vasárnapon és ünnepnapon délelőtt: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként harminchét (37) fillér; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként harminckilenc (39) fillér; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként negyvenegy (41) fillér; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként negyvenhárom (43) fillér; *b*) éjfél után vagy reggel a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepnap délután: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag ötvenöt (55) fillér; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként ötvenhét (57) fillér; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag ötvenkilenc (59) fillér; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hatvanegy (61) fillér.

76. Ha a különórázás a rendes munkaidőn túl legalább három óráig tart, abból fél óra, ha három órán túl tart, egy óra vacsoraidő jár, mely munkával ki nem tölthető. A nappal foglalkoztatott munkásnak, akit éjjel sürgős munkára rendelnek be, a nappali munkaidő befejeztétől számítandó idő is különórában díjazandó. Fél órán aluli idő fél órának, fél órán túli idő egész órának számítandó. Ha egy héten több, nem teljes különóra van, úgy azok összeadandók és az esetleg fenmaradó fél óra egész órát számít.

77. Különórázni rendszeresen nem szabad.

II. Kizárólagosan kéziszedéssel előállított napilapok szedőinek munkaideje és munkabére.

A munkaidő. 78. A munkaidő: *a*) a kizárólagos nappali munkára vonatkozólag 1914. évi december hó végéig $8\frac{3}{4}$ óra, 1915. évi január hó 1-től kezdve $8\frac{1}{2}$ óra; *b*) a vegyes nappali és éjjeli munkára vonatkozólag a bérszabályzat egész tartama alatt $8\frac{1}{2}$ óra; *c*) a kizárólagos éjjeli munkára vonatkozólag a bérszabályzat egész tartama alatt $8\frac{1}{2}$ óra.

79. A délelőtti ozsonnázás 1915. évi január hó 1-ig meg van engedve; az ozsonnázás kézmosással együtt 15 percnél tovább nem tarthat és a halaszthatatlan munkák késleltetése nélkül végzendő. 1915. évi január hó 1-én túl a délelőtti ozsonnázás egyáltalán meg van tiltva. Ugyanigy meg van tiltva a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve a délutáni ozsonnázás.

80. Vegyes nappali és éjjeli munka esetében a nappali munka nem kezdhető meg korábban, mint kilenc órával az éjjeli munka befejezése után. A nappali munka befejezése és az éjjeli munka megkezdése között legalább egy órai szünetnek kell lenni.

81. A kizárólagos éjjeli munka legfeljebb háromnegyed órai szünettel szakítható meg, azonban a lap idejében való elkészültének késleltetése nélkül.

82. A munkaidő kezdete és vége a munkaadó által megállapítandó munkarendben szabályozandó, szintugy az ünnepnapon való kezdés is. A kizárólagos nappali munka mellett legalább egy órai ebédszünet adandó. Az éjjeli munka rendes befejezése 1911. évi június hó 1-ig nem terjedhet éjfél után $\frac{3}{4}$ órán tul, 1911. évi június hó 1-je után pedig $\frac{1}{2}$ órán tul. A valóságos szedés ideje ugy a nappali munka, mint a vegyes nappali és éjjeli munka, valamint a kizárólagos éjjeli munka mellett hat óránál több nem lehet.

83. Olyan lapnál, melynél a szedési és osztási idő együttvéve napi hat és fél órán tul nem terjed, a munkaidőnek még hátralevő része egyéb munkával töltendő ki, amely munka, amennyiben ezt a munkaadó számolásban végezteti, zintén a számolásban dolgozó lapszedők részére megállapított határozmányok díjazandó; ha pedig a munkaadó ezt az egyéb munkát bizonyos pénzben kívánja végeztetni, ugy ez a lapoknál alkalmazott gépszedő bérének megfelelő óradíjjal díjazandó.

Munkabér. 84. Rendes szedés (nevek, számok, rövidítések, ritkítás stb. nélkül) számolási alapja magyar lapoknál ezer (1000) *n* után a következő: *a)* A jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatól kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag: *aa)* garmond, bourgeois és petit 67 fillér, *bb)* kolonel és cicero 69 fillér, *cc)* nonpareille 76 fillér; *b)* 1912. évi első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: *aa)* garmond, bourgeois és petit 69 fillér, *bb)* kolonel és cicero 71 fillér, *cc)* nonpareille 79 fillér; *c)* 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: *aa)* garmond, bourgeois és petit 71 fillér, *bb)* kolonel és cicero 73 fillér, *cc)* nonpareille 82 fillér; *d)* 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig: *aa)* garmond, bourgeois és petit 73 fillér, *bb)* kolonel és cicero 75 fillér, *cc)* nonpareille 85 fillér.

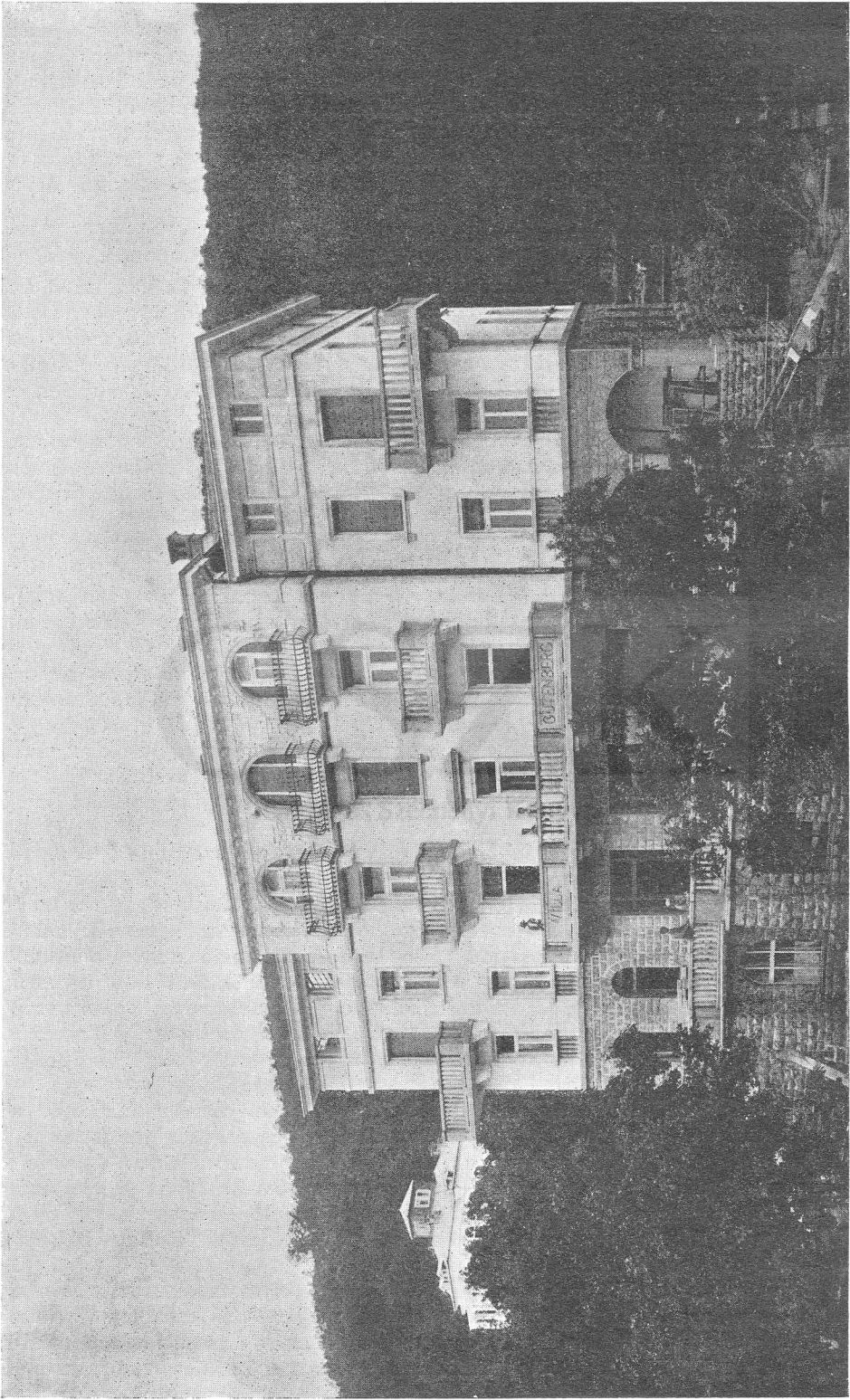
85. Németnyelvű lapoknál a szedés ára 2 fillérrel magasabb.

86. Ha egy kisebb betűfaj nagyobb testre öntetett, akkor a kisebb betűfaj *n* betűje mérvadó.

87. Frakturszedésnél a számítás *abc* alapján történik.

88. Keskeny alakra, tézőkre és a németen kívül más nyelvű szedésekre a nappal dolgozó számoló szedők bérszabályzata mérvadó.

89. Különleges szedések díjazása: *a)* tőzsdei és kereskedelmi táviratok másfélszeresen számíttatnak; *b)* vasuti és bankkimutatás mutálásánál egyszeresen, új szedésnél kétszeresen, tabelláris szedés szintén kétszeresen számítandó; *c)* leszámítolási árfolyamok és összehasonlító árfolyam táblázatok épp ugy, mint a tőzsdei táblázatok, másfélszeresen számíttatnak; *d)* a gabonatőzsde bevezetése egyszerően, kötések duplán, az érték- és külföldi tőzsdék másfélszeresen számíttatnak; *e)* időjárás táblázatok és vizállás duplán számíttatnak; *f)* változások a hadseregben vagy kivonatos közlések a hivatalos lapból másfélszeresen számíttatnak, bármily cím alatt közöltetnek is; *g)* tiszta számszedés, szám- és nyerőszámmal vagy anélkül, valamint folytatólagos ritkított vagy névszedések kétszeresen számíttatnak. Ama sorok, melyek több mint felényire vannak ritkítva, szintén kétszeresen számíttatnak, szétszórtan előforduló ritkított szavak sorokká adandók össze; *h)* színházi műsorok, számadási kimutatások, hitelegyletek fizetés-keptelenségi kimutatásai, templomi zene, rövidített szavakkal szedett sport, nap-tár (napirend) másfélszeresen, idegen nyelvű sorok kétszeresen számíttatnak. Ha azonban a versenyeredmények nevekből, számokból és rövidítésekből állanak, kétszeresen számíttatnak; *i)* olyan sorok, amelyekben kurzivból vagy másfajta

Az abbaziai üdülőház.

írásból fordulnak elő szavak, kétszeresen számíttatnak, épp úgy a táviratok kezdősorai is; *k*) címsor, ha áll is, kétszeresen, záróvonal egy sornak számítatik; *l*) ha az idegenek névsorát, a színlapot és a hozzátartozó műsort, a színházi táblázatos műsort, a nyiltteret és hirdetésekét ujságszedő szedi, akkor kétszeresen számítandó; *m*) ha a rendes formátumnál keskenyebb alakra szed a szedő, a szedés a rendes formátumra számíttatik; *n*) a lapban előforduló előny (speck), a változatlanul álló szedés kivételével, a szedőktől el nem vonható és közöttük egyformán szétosztandó; *o*) egy lapból a másikba szedést átvenni nem szabad.

90. A sorkihajtásért egy sorral több, nyolc szedett sornál kisebb „kutyanyelv“-nél (flecknél) két sorral több számíttatik.

91. Minden oly korrekturaváltoztatásért, melynél tördelni kell, minden szükségképpen megfordult sor egy sort számít.

92. A rendes várók, épp úgy azok, akik utasításra a rendes szedés befejezése után várni vagy szedni tartoznak, a várással eltöltött első óráért egy (1) korona 20 fillért kapnak; ugyanannyi jár a második óráért is. Váróban csak az aznapra való szedést szabad szedni.

93. Nyolc szedőig egy, tizenöt szedőig kettő, ezenfelül minden megkezdett tíz szedő után a váró alkalmazása kötelező. Ha azonban a munka elvégzésére ez a létszám nem elegendő, úgy a sorrend szerint következő többi ott tartott szedőnek is jár a váró számára megállapított díjazás.

94. A rendes munkaidő előtt való kezdésért óránként egy (1) korona 20 fillér kárpótlás jár.

95. A revíziós külön két (2) korona 40 fillérrel díjazatik és csak a lapnál alkalmazott szedő lehet. Szövegváltoztatásért, valamint hasábrevízióért a megfelelő sorok irandók fel.

96. Rendkívüli kiadásért minden közreműködő ujságszedőnek a szedésen kívül négy (4) korona jár, amennyiben a szedés előállítása a rendes munkaidőn kívül esik.

97. A lap szövegrészének területén előforduló képek (ábrák) csak az esetben illetik meg a szedőt, ha azokat kizárnia vagy azok alá vagy mellé szednie kell.

98. Az ünnepnap munkáért hat (6) korona, a vasárnapi munkáért tizenkét (12) korona kárpótlás jár a szedésen kívül.

99. A napilapok szövegrésze sem bizonyospénzbeli szedőkkel, sem átlagárban („pausz“-ban), sem tanoncokkal nem állítható elő.

100. A szedőszemélyzet a szedésre szánt idő alatt lehetőleg megszakítás nélkül foglalkoztatandó. Oly esetekben, amikor a szedőszemélyzetnek már egy hatodrésze szünetel, a várakozási idő ezen hatodrészt utolsó szünetelőjének feliratkozásától kezdve tíz percenként és szünetelő szedőnként 300 n-nel kárpótlandó. Tíz percnél rövidebb tartamu állás egyáltalában nem számít. Ha az első feliratkozástól az egy hatodrészt kitevő utolsó feliratkozó jelentkezéséig több mint tíz perc mult el, a szünetelés az egyes feliratkozások időpontjától számít.

101. A főlappal azonos alakban és folytatólagos oldalszámozással akár naponta, akár nagyobb időközökben megjelenő melléklet, még ha nincs is felírással ilyennek jelezve és külön előfizetés tárgyát nem képezi, a főlap oly kiegészítő részének tekintendő, mely az ujságszedőbérszabályzat szerint számolandó. Kivételnek ez alól a reklámok, könyv- és egyéb hirdetések.

102. Vegyes (nappali és éjjeli) üzemből foglalkoztatott számoló lapszedőknek heti négy (4) korona külön kárpótlás jár.

103. Kisegítők a lap szövegrészehez lehetőleg a nyomda személyzetén kívül állókból veendő, kiknek egy (1) korona kárpótlás jár. Más esetben, ha nappali szedő alkalmaztatik éjjeli laphoz kisegítésre és ennek alkalmaztatása éjjel utánig tart, úgy a kisegítő másnapon csak délután kezdi meg rendes munkáját és tőle a délelőttre járó bért levonni nem szabad. Ha a kisegítő számolószedő, úgy a

délelőtt mulasztott időért neki: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvanhét (67) fillér; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hatvankilenc (69) fillér; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag óránként hetvenegy (71) fillér; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig óránként hetvenhárom (73) fillér kárpótlás fizetendő.

III. A gépszedők munkaideje és munkabére.

Munkaidő. 104. A nappali munkaidő 1915. évi január hó 1-éig $8\frac{1}{2}$ óra, azon-
tul pedig $8\frac{1}{4}$ óra. A nappali lapszedők részére a munkaidő 1915. évi január hó
1-éig $8\frac{1}{4}$ óra, azon-
tul pedig 8 óra. A délelőtti uzsonnázás 1915. évi január 1-éig
meg van engedve, mely, a kézmosást is beleértve, 15 percig tart. A délutáni
uzsonnázás egyáltalában tiltva van; ugyanigy meg van tiltva 1915. évi január
1-étől kezdve a délelőtti uzsonnázás is. Az éjjeli munkaidő lapszedők részére
8 óra; 1915. évi január 1-étől kezdve $7\frac{3}{4}$ óra; nem lapnál alkalmazott gép-
szedők részére a jelen bérszabályzatnak egész tartama alatt 8 óra. Az olyan
nyomdákban azonban, ahol éjjel lapszedők és egyéb munkával foglalkoztatott
gépszedők együtt dolgoznak, az éjjeli munkaidő 1915. évi január 1-étől mindkét
kategóriára nézve $7\frac{3}{4}$ óra.

105. A szedési munka egyfolytában öt óránál tovább nem tarthat. Az eset-
ben, ha a gép tisztítását és rendbentartását a szedőnek kell végezni, úgy az a
munkaidőn belül történik.

106. Ugy a nappali, mint az éjjeli munkaidőt a viszonyokhoz képest a munka-
adó állapítja meg a munkarendben azzal a korlátozással, hogy a nappali munka
nem kezdődhetik reggel 7 óra előtt és este $\frac{3}{4}$ 7, illetőleg 1915 január 1-je után
 $\frac{1}{3}$ 7 órán tul nem terjedhet. Az éjjeli rendes munkaidő 1911. évi június hó 1-éig
éjfél után $\frac{3}{4}$ 2 órán tul, 1911. évi június hó 1-én tul éjfél után $\frac{1}{2}$ 2 órán tul nem
terjedhet.

107. A munkaadónak jogában áll a gépszedőt vegyesen nappal és éjjel
foglalkoztatni. Ez esetben a munkaidő lapszedők részére együttvéve 1914. évi
december hó végéig 8 óra, 1915. évi január 1-étől kezdve $7\frac{3}{4}$ óra; nem lapnál
alkalmazott gépszedők részére a jelen bérszabályzatnak egész tartama alatt
8 óra. Az olyan nyomdákban azonban, ahol éjjel lapszedők és egyéb munkával
foglalkoztatott gépszedők együtt dolgoznak, az éjjeli munkaidő 1915. évi január
hó 1-jétől mindkét kategóriára nézve $7\frac{3}{4}$ óra. Az éjjeli munka befejezésétől
a nappali munka megkezdéséig legalább kilenc órai időköznek kell lenni.
A munkabér ez esetben, amennyiben nem napilapról van szó, az éjjeli mun-
kára nézve megállapítottnak felel meg; ha azonban az egyik munkaszakasz
éjfél után végződik, a munkabér heti négy (4) koronával magasabb.

108. A déli szünet megállapítása kizárólag a munkaadó joga, azonban az,
kivéve lapszedőknél, $1\frac{1}{2}$ óránál rövidebb és 2 óránál hosszabb nem lehet. Lap-
szedőknek a lehetőség szerint $1\frac{1}{2}$ órai, de legalább 1 órai déli szünet adandó.

109. Az éjjeli munkaidőben, tekintet nélkül annak tartamára, abba beszámít-
tandó $\frac{1}{2}$ órai vacsoraidő adandó.

Tanulási idő. 110. A gépszedéshez csak tanult betűszedők alkalmazhatók.
Kivételt ez alól csak a gépgyár által kiküldött instruktor képez addig, míg az
illető mint a szedők tanítója működik. A gépszedés megtanulására a szedők
elsősorban a nyomda személyzetéből alkalmazandók.

111. A tanulási idő a szedőgépnél 12 hét. Ez idő alatt a tanuló a szedőgép
mechanizmusával, tisztogatásával és rendbentartásával is megismertetendő.
Jogában áll azonban mindkét félnek a tanviszonyt bármikor megszüntetni.

A szállítandó szedés mennyisége. 112. A tanulási idő befejezte után köteles
a gépszedő legalább: a Linotypeon 4000, a Monotypeon 4000, a Monolineon

3500, a Typographon 3000 n betüből álló óránkénti átlagos korrigált, sima kompresz (35 n -nél nem keskenyebb) szedést szállítani.

113. A szedőgépnél való félévi alkalmaztatás után köteles a gépszedő legalább: a Linotypeon 4500, a Monotypeon 4500, a Monolineon 4000, a Typographon 3400 n betüből álló óránkénti átlagos korrigált, sima kompresz (35 n -nél nem keskenyebb) szedést szállítani.

114. A szállított betűmennyiség sima szedésre vonatkozik. Minden, ettől eltérő szedésnél annyi számítható le, amennyivel a szedésminőség vagy a gép, illetve a kopogtató ezen eltérő szedés előállítását megnehezíti.

115. Munkaközben előálló üzemzavarok természetesen a szállítási mennyiség megállapításánál figyelembe veendőek.

Munkabér. a) A tanulási idő alatt. 116. A gépszedő minimális heti bére a tanulási idő első négy hetében az addig élvezett heti bér; ha számolószedő taníttatik ki a gépen, akkor a nappali bizonyospénz minimumát, ha lapszedő, akkor a bizonyospénzbeli lapszedők minimumát kapja. Négy hét után a heti bér, feltéve, hogy az első négy hét alatt élvezett heti bér ezen tételeket meg nem haladta: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatból kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag nappal harminchat (36) korona, éjjel negyvenkettő (42) korona; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag nappal harminchét (37) korona, éjjel negyvenhárom (43) korona; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag nappal harmincnyolc (38) korona, éjjel negyvennégy (44) korona; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig nappal harminckilenc (39) korona, éjjel negyvenöt (45) korona.

b) A napilapoknál. 117. a) A jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatból kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag a nappal szedett magyar lapoknál alkalmazott gépszedők hetibére negyvenkilenc (49) korona, éjjel szedett magyar lapoknál ötvenhét (57) korona; ha a személyzet két munkaszakaszban szed lapot, hatvanhárom (63) korona; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag a nappal szedett magyar lapoknál alkalmazott gépszedők heti bére ötven (50) korona, éjjel szedett magyar lapoknál ötvennyolc (58) korona, ha a személyzet két munkaszakaszban szed lapot, hatvannégy (64) korona; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag a nappal szedett magyar lapoknál alkalmazott gépszedők heti bére ötvenegy (51) korona, éjjel szedett magyar lapoknál ötvenkilenc (59) korona, ha a személyzet két munkaszakaszban szed lapot, hatvanöt (65) korona; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig a nappal szedett magyar lapoknál alkalmazott gépszedők heti bére ötvenkettő (52) korona, éjjel szedett magyar lapoknál hatvan (60) korona, ha a személyzet két munkaszakaszban szed lapot, hatvanhat (66) korona.

118. Idegen nyelvű napilapoknál a fenti tételek három (3) koronával magasabbak.

119. Éjjeli lap szövegrésze, ha azt nappal állítják elő, az éjjeli lapszedő bére szerint díjazandó.

120. Rendkívüli kiadásért, amennyiben ez a rendes munkaidőn kívül készül, a különóradíjazáson kívül három (3) korona kárpótlás jár.

121. Az ünnepnapon foglalkoztatott lapszemélyzet kárpótlásának legalább annyira kell rugnia, mint egy rendes munkanap után járó díjazásnak. Ünnepnapon a lapszemélyzettel csak laphoz valót lehet szedetni.

122. A vasárnapra, munkaszünet felfüggesztése esetében, legalább a heti kereset egy napjának kétszerese jár.

123. Az oly lapoknál, melyek géppel állíttatnak elő, a kézi szedők a gépszedők részére itt megállapított díjazásban részesülnek, munkaidejük azonban

nappal 1915. évi január hó 1-ig $8\frac{3}{4}$ óra, 1915. évi január 1-je után $8\frac{1}{2}$ óra. A délelőtti uzsonnázás 1915. évi január hó 1-ig meg van engedve, mely, a kézmosást is beleértve, 15 percig tart; a délutáni uzsonnázás egyáltalában tiltva van, ugyanigy meg van tiltva 1915. évi január hó 1-től kezdve a délelőtti uzsonnázás is.

124. Vegyes nappali és éjjeli, valamint tiszta éjjeli üzem mellett a kézi szedők munkaideje a jelen bérszabályzat egész tartama alatt $8\frac{3}{4}$ óra, $\frac{1}{2}$ órai vacsoraidővel.

c) Egyéb munkáknál. 125. A tanulási idő befejezése után a gépszedő minimális heti bére: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag nappal negyvenkettő (42) korona, éjjel negyvennyolc (48) korona; b) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április utolsó szombatjáig bezárólag nappal negyvenhárom (43) korona, éjjel negyvenkilenc (49) korona; c) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag nappal negyvennégy (44) korona, éjjel ötven (50) korona; d) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig nappal negyvenöt (45) korona, éjjel ötvenegy (51) korona.

126. Idegen nyelvű szedésnél a befejezett tanulási idő után a fenti tételek három (3) koronával magasabbak.

127. A szedőgépnél előforduló üzemzavaroknál, kézírathiánynál a gépszedő kézi szedésre is alkalmazható a gépszedőkre vonatkozó bérszabályzat szerint. Ha az üzemzavar vagy kézírathiány a hét végén tul tart, ugy a gépszedők azontul a kézi szedők bérszabályzata szerint díjazandók.

Különórák. 128. A szedőgépen különórázni csak a legkivételesebb esetben szabad.

129. A nappali üzem mellett alkalmazott lapszedők részére a különóra díjazása: a) éjfél előtt, valamint vasárnapon és ünnepen délelőtt végzett munkáért a heti bér minden koronája után óránként három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: aa) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 60 fillér; bb) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 65 fillér; cc) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 70 fillér; dd) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 75 fillér; b) éjfél után, vagy reggel a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepen délután végzett munkáért az óránkénti kárpótlás négy (4) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: aa) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona; bb) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona 5 fillér; cc) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona 10 fillér; dd) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig két (2) korona 15 fillér.

130. A vegyes nappali és éjjeli üzem mellett alkalmazott lapszedők részére a különóra díjazása: a) a nappali rendes munka befejezése és az éjjeli rendes munka megkezdése közötti időben, valamint az éjjeli záró óra utáni első órában a heti bér minden koronája után óránként három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: aa) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 90 fillér; bb) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 95 fillér; cc) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő

(2) korona; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig kettő (2) korona 5 fillér; *b*) az éjjeli záró óra utáni második órától kezdve a nappali rendes munka megkezdéséig a heti bér minden koronája után óránként négy (4) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 60 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 65 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 70 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig kettő (2) korona 75 fillér.

131. A tisztán éjjeli üzem mellett alkalmazott lapszedők részére a különóra díjazása: *a*) a rendes munkaidő kezdete előtti időben, valamint az éjjeli záró óra utáni első órában a heti bér minden koronája után három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 90 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 95 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig kettő (2) korona 5 fillér; *b*) az éjjeli záró óra utáni második órától kezdve a heti bér minden koronája után négy (4) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 30 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 35 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag kettő (2) korona 40 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig kettő (2) korona 45 fillér.

132. A 130. és 131. pontban említett üzemekben ünnepnapokon foglalkoztatott napilapszemélyzetek különóradíjazása ugy nappal, mint éjjel, a heti bér minden koronája után óránként négy (4) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *a*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona; *b*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. év április hó utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona 5 fillér; *c*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag két (2) korona 10 fillér; *d*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig két (2) korona 15 fillér.

133. Az ünnepnap munkáinak összadíjazása nem lehet kevesebb, mint a heti bér egyharmad része; vasárnapokon, ha a munkaszünet fel van függesztve, a rendes munkaidő keretében végzett különórák összadíjazása nem lehet kevesebb, mint a heti bér egyharmad része.

134. A záró óra utáni különórás vasárnapokon is négyfilléres alapon számítandó az illető gépszedőcsoportra nézve a bérszabályzatban megállapított maximumok figyelembe vételével.

135. Egyéb (nem napilap) munkák mellett alkalmazott gépszedők különóra díjazása: *a*) éjféltől előtti, valamint vasárnap és ünnepen délelőtt végzett munkáért a heti bér minden koronája után óránként három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 60 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. év április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 65 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első

szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (l) korona 70 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végig egy (l) korona 75 fillér; *b*) éjfél után vagy reggel, a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepen délután végzett munkáért az óránkénti kárpótlás négy (4) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (l) korona 80 fillér; *bb*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (l) korona 85 fillér; *cc*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (l) korona 90 fillér; *dd*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (l) korona 95 fillér.

A napilapoknál alkalmazott szedő-korrektorok munkaideje és munkabére.

136. A szedő-korrektorok munkaideje ugyanannyi, mint a napilapok gép-szedőinek munkaideje.

137. A munkaidő megkezdését és befejezését a munkaadó állapítja meg.

138. Vegyes nappali és éjjeli munka esetében az éjjeli munka befejezése és a nappali munka megkezdése között legalább kilenc órai időköznek kell lenni.

139. Ha a munkaidő után a szedő-korrektornak még ott kell maradni, ezért különóradijazás jár.

A szedő-korrektorok bérminimuma. 140. *a*) A jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag a nappal előállított napilapoknál heti negyvennyolc (48) korona, az éjjel előállított napilapoknál heti ötvenöt (55) korona, a vegyes nappali és éjjeli üzemben előállított napilapoknál heti hatvanegy (61) korona; *b*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. év április hó utolsó szombatjáig bezárólag a nappal előállított napilapoknál heti negyvenkilenc (49) korona, az éjjel előállított napilapoknál heti ötvenhat (56) korona, a vegyes nappali és éjjeli üzemben előállított napilapoknál heti hatvankettő (62) korona; *c*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag a nappal előállított napilapoknál heti ötven (50) korona, az éjjel előállított napilapoknál heti ötvenhét (57) korona, a vegyes nappali és éjjeli üzemekben előállított napilapoknál heti hatvanhárom (63) korona; *d*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdve a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig a nappal előállított napilapoknál heti ötvenegy (51) korona, az éjjel előállított napilapoknál heti ötvennyolc (58) korona, a vegyes nappali és éjjeli üzemben előállított napilapoknál heti hatvannégy (64) korona.

141. Ezen bérminimumok az idegen nyelvű (német, román stb.) napilapoknál heti három (3) koronával magasabbak.

142. Különórák, valamint az ünnepnap és vasárnapi munka díjazása tekintetében a lapgép-szedők számára erre vonatkozólag megállapított határozmányok érvényesek.

143. Ha a nappali korrektor éjjel készülő lapnál kisegít és ezen kisegítés éjfélen túl tart, úgy a kisegítő másnap csak délután kezdi meg rendes munkáját s tőle a délelőttre járó bér le nem vonható.

144. A napilapoknál lehetőleg szedő-korrektorok alkalmazandók. Ott, ahol már szedő-korrektorok vannak, a jövőben is csak szedő-korrektorok alkalmazhatók.

145. A lapkorrektor csak a laphoz tartozó szedést olvashatja.

146. A nyomdatulajdonos és a lapkiadó között a bérszabályzat életbelépte idején fennálló szerződések tartamán belül a nyomdára nézve a fentebbi 144. és 145. pontok csak annyiban kötelezők, amennyiben ezek érvényesítésére a nyomda a lapkiadót meg tudja nyerni.

A napilapok hirdetésszedőinek munkaideje és munkabére.

147. A munkaidő ugyanaz, mint a bizonyospénzbeli nappali szedőé.

148. A munkaidő kezdetét és befejezését a munkaadó állapítja meg, azzal a korlátozással, hogy az nem terjedhet esti 9 órán túl.

149. Az ebédszünetet a munkaadó állapítja meg, melyre lehetőleg két óra adandó és nem lehet kevesebb egy óránál.

150. A napilapoknál dolgozó hirdetésszedők heti bérminimuma: *a)* jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag harmincnyolc (38) korona; *b)* az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harminckilenc (39) korona; *c)* az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyven (40) korona; *d)* az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig negyvenegy (41) korona.

151. Ha a napilapoknál alkalmazott hirdetésszedőknek a rendes munkaidejükön túl is dolgozniuk kell, ez esetben a következő külön kárpótlásban részesítendőek: *a)* éjfél előtt, valamint vasárnapon és ünnepen délelőtt végzett munkáért a heti bér minden 1 koronája után óránként három (3) fillér, a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa)* a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatjától kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 40 fillér; *bb)* az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 45 fillér; *cc)* az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 50 fillér; *dd)* az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 55 fillér; *b)* éjfél után vagy reggel a rendes munkaidő kezdete előtt és dél alatt, valamint vasárnapon és ünnepen délután végzett munkáért az óránkénti kárpótlás négy (4) fillér; a különóra megtérítésének maximuma pedig: *aa)* a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 70 fillér; *bb)* az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. év április hó utolsó szombatjáig egy (1) korona 75 fillér; *cc)* az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 80 fillér; *dd)* az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 85 fillér.

152. Ha a napilap-hirdetésszedő a rendes munkaidőn túl különórázik, úgy neki egy órán belül egynegyed óra szünet adandó. A munkaidőn túl két óra hosszát tartó különórázáshoz fél óra, azontul egy óra vacsoraidő jár.

153. Az ujonnan felszabadult szedő, ha napilap hirdetésszedéséhez alkalmaztatik, az ujonnan felszabadult szedőkre vonatkozólag megállapított bérminimumon kívül heti négy (4) korona pótlékot kap. Ha ujjonnan felszabadult szedő állittatik napilap hirdetéséhez kisegítőül, úgy a kisegítés idejére az ujonnan felszabadult szedőkre vonatkozólag megállapított bérminimumon kívül heti négy (4) korona pótléknak megfelelő órabérpótlékot kap.

154. A napilap-hirdetésszedők, amennyiben ünneppnapon, esetleg felfüggesztett munkaszünet mellett vasárnapon foglalkoztatnak, legalább is három órára járó különóradijazásban részesítendőek. A vasárnapi különóradijazás ez esetben kétszeresen számítandó.

155. Az első hirdetésszedőnek, aki tördel is, különóradijazás nem jár, ha bére legalább tizenhat (16) koronával nagyobb a hirdetésszedő heti minimumánál.

Különleges határozmányok. 156. A gépszedő csak bizonyos pénzben foglalkoztatható.

157. A munkaadónak szükség esetén jogában áll a gépszedőt kézi szedésre is alkalmazni, de bére ugyanaz marad.

158. Ha a nappal dolgozó, nem a napilapnál alkalmazott kézi vagy gépszedő napilapnál kisegít, úgy nappalra a kisegítés idejére lapszedőbérben részesül. Ha rendszeresen dolgozik napilapnál is, akkor az egész időre lapszedőbér jár, ez esetben csak az általa végzendő lapmunka megkezdése előtti és annak befejezése utáni időben tartozik egyéb szedési munkát végezni, míg lapszedési munkálkodásának ideje alatt egyéb szedési munkával nem foglalkoztatható. Az éjjeli kisegítésért pedig óránként: *a)* a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 90 fillér; *b)* az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 93 fillér; *c)* az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 96 fillér; *d)* az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 99 fillér különóradijazás jár.

159. Ha a nappali szedő a napi laphirdetéseknél kisegít, úgy nappalra a kisegítés idejére hirdetésszedői bérben, éjjelre pedig a hirdetésszedőkre vonatkozólag megállapított különóradijazásban részesül.

160. Ha a 158. és 159. pontban említett különórázás éjfélén túl tart, úgy a kisegítő más napon csak délután kezdi meg a rendes munkáját és tőle a délelőttre járó bér le nem vonható. Ha a kisegítő számloló szedő, úgy a délelőtt mulasztott időért neki: *a)* a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig 67 fillér; *b)* az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag 69 fillér; *c)* az 1914 május hó első szombatjától kezdődőleg 1916 április hó utolsó szombatjáig bezárólag 71 fillér; *d)* az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig 73 fillér kárpótlás jár.

161. Tanoncokat kisegítésképpen különórában a napilap hirdetéseinek szedésére alkalmazni nem szabad.

162. A napilaptördelők keresete kell, hogy a szedők átlagos keresetének maximumát meghaladja.

163. A tördelő és segédtördelő szedni nem köteles.

164. A napilaptördelők, valamint a lehuzók ünnepnapon legalább egy napi keresetüknek megfelelő kárpótlást kapnak. Vasárnapi munka esetén két munkanapra eső díjazás jár.

165. Ha bizonyos pénzben szedőgéppel előállított napilaphoz a nyomdán kívül álló szedő állíttatik be kisegítésre, akkor a kisegítés idejére lapszedőfizetésben részesül és ezenkívül napi egy (1) korona kárpótlást kap. Hat napnál hosszabb ideig tartó kisegítői alkalmaztatásnál a koronás kárpótlás nem jár.

166. Ha a kézi szedő kisegítésképpen a szedőgépnél alkalmaztatik, erre az időre gépszedőbérre tarthat igényt.

167. Ha az éjjel dolgozó gépszedő, bár csak kivételesen is, a lapnál alkalmaztatik, úgy az egész éjjelre a lapnál dolgozó gépszedők bérszabálya szerint díjazandó.

168. Ujjonnan felszabadultak csak a felszabadulás utáni második évben állíthatók a szedőgéphez.

169. Tanoncok a szedőgépnél nem alkalmazhatók.

170. Egyik napilapból másikba gépszedést átvenni nem szabad.

171. A fentebbi pontok minden napilapra, akár éjjel, akár nappal szedetnek, mérvadók.

IV. A gépmesterek és nyomók munkaideje és munkabére.

A munkaidő. 172. A munkaidő naponként: *a)* a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve 1914. év végéig $8\frac{3}{4}$ óra; *b)* 1915. évi január hó 1-től kezdve a bérszabályzat lejártáig $8\frac{1}{2}$ óra. A munkaidő részletes meghatározása (kezdeté és befejezése) a munkarendben foglaltatik azzal a korlátozással, hogy

a rendes munkaidő reggeli 7 óra előtt nem kezdődhetik és este $\frac{3}{4}$ 7, illetőleg 1915. évi január hó 1-ől kezdve $\frac{1}{2}$ 7 órán túl nem terjedhet. A déli szünet megállapítása kizárólag a munkaadó joga, azonban az $1\frac{1}{2}$ óránál rövidebb és 2 óránál hosszabb nem lehet.

173. 1914. év végéig a délelőtti uzsonnaidő, a kézmosást is beleszámítva, 15 percig tart és ez oly módon fogatosítandó, hogy ez az üzem szünetelését maga után ne vonhassa. A berakásra nem kötelezett gépmesterek és nyomók csak oly időben uzsonnázhatnak, amikor az általuk kezelt gépek járnak; míg az olyan nyomók, akik berakni is kötelesek, az uzsonnázásra megszabott időben gépük szünetelése mellett uzsonnázhatnak. A délutáni uzsonnázás egyáltalában tiltva van; ugyanígy meg van tiltva 1915. évi január hó 1-től kezdve a délelőtti uzsonnázás is.

174. Éjjeli foglalkoztatásnál (Schichtrendszer) a munkaidő $8\frac{1}{2}$ óra, közben félórás szünettel.

Munkabér. 175. A gépmester heti bérminimuma: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatjától kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag harmincnégy (34) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harmincöt (35) korona; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag harminchat (36) korona; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig harminchét (37) korona.

176. Az ujonnan felszabadult gépmester bérminimuma hetenként: a) a jelen bérszabályzat életbe lépte napját követő első szombatjától kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig huszonnyolc (28) korona; bb) a második évben harminc (30) korona; cc) a betöltött két év után harmincnégy (34) korona; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig huszonkilenc (29) korona; bb) a második évben harmincegy (31) korona; cc) a betöltött két év után harmincöt (35) korona; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag: aa) a felszabadulás után egy évig harminc (30) korona; bb) a második évben harminckettő (32) korona; cc) a betöltött két év után harminchat (36) korona; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig: aa) a felszabadulás után egy évig harmincegy (31) korona; bb) a második évben harminchárom (33) korona; cc) a betöltött két év után harminchét (37) korona. Ha az ujonnan felszabadult gépmester a felszabadulás utáni két év elteltéig távozik, új alkalmaztatásában csak az első, illetőleg a második évre járó bérminimumra tarthat igényt.

177. Állandó éjjeli foglalkoztatásnál (Schicht-rendszer) a bérminimum, illetőleg az addig élvezett bizonyos pénz hat (6) koronával magasabb. Ha az éjjeli munka nyolc hétnél rövidebb ideig tart, az éjjeli heti kárpótlás nyolc (8) korona. Ha az állandónak jelzett éjjeli munka nyolc hétnél korábban szünik meg, a két (2) korona heti különbözet utólag megtérítendő.

178. Minden gépmester köteles egy második gépet is kezelni, amiért neki, ha az gyorsajtó, négy (4) korona, ha az tégelysajtó, két (2) korona kárpótlás jár.

179. A nyomók vagy a lehúzóknak heti bérminimumai ugyanolyanok, mint a gépmesterekre nézve a 175. pontban megállapított bérminimumok. Az ujonnan felszabadult nyomók vagy lehúzóknak heti bérminimumai ugyanolyanok, mint az ujonnan felszabadult gépmesterekre nézve a 176. pontban megállapított bérminimumok.

180. A nyomó három amerikai tégelysajtót köteles kezelni, a harmadikért azonban a bérminimumon felül heti két (2) korona kárpótlásban részesítendő. Ugyanezen elbírálás alá esik és ugyancsak kezelni köteles a nyomó egy Gally-rendszerű és két amerikai tégelysajtót a bérminimumon felül a harmadik gépert

járó heti két (2) korona kárpótlásért. Gally-rendszerű gépekből a nyomó kettőt köteles kezelni, emellett azonban egy amerikai tégelysajtóra felügyelni is tartozik, amiért neki a bérminimumon felül heti két (2) korona kárpótlás jár.

181. A nyomó berakni köteles. A lábbal való hajtás: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdődőleg 1912. évi december hó utolsó szombatjaig bezárólag két (2) koronával; b) 1913. évi január hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig három (3) koronával kárpótlendő.

182. A gáz- vagy olajmotor kezeléseért és tisztogatásáért heti négy (4) korona jár.

Különórák. 183. A különórák díjazása ugyanolyan, mint a nappali szedőké. Ha a különórás a rendes munkaidőn túl legalább három óráig tart, abból egy fél óra, ha három órán túl tart, egy egész óra vacsoraidő jár, amely vacsoraidő csak akkor tölthető ki munkával, ha a munka halaszthatatlansága ezt megköveteli. A munkával kitöltött vacsoraidő kétszeresen számíttatik.

Különleges határozmányok. 184. A gépmester a speciális gépek közül csak egyet köteles kezelni. Speciális gépek alatt a következő gépeket értjük: egyszerű gyorssajtók 95/126 cm. nyomófelülettől kezdve, ha önberakóval vannak felszerelve; két turás gyorssajtók legalább 95/126 cm. nyomófelülettel; két- vagy többszínű gyorssajtók; szép- és hátsó nyomást végző gyorssajtók; lendülő hengerű gyorsajtók. Afelett, hogy egy ma még ismeretlen rendszerű gép milyennek tekintendő, esetről-esetre a jelen bérszabályzat alapján létesített békéltető bizottság határoz.

185. Nyomdai gépet csak tanult gépmester vagy nyomó kezelhet. Ez nem vonatkozik korrekúra-levonatok készítésére, melyet más nyomdai szakmunkás is végezhet.

186. A gépmesterek kötelesek összedolgozni, ha a gépek számára megállapított létszám megvan, de csak olyan gépen, amelyen egyidejűleg már oda beosztott gépmester is dolgozik.

187. A gépmester a hozzá beosztott gépeket és szereket szakszerűen köteles kezelni, ugyszintén a neki kiadott munkákat a kapott utasítás értelmében elvégezni. Ugyancsak felelősségre vonható a hozzá beosztott személyzet munkája tekintetében.

V. A körforgógépeknél dolgozó gépmesterek munkaideje és munkabére.

Munkaidő. 188. Körforgógépekhez alkalmazott gépmester munkaideje: a) tisztán nappali üzem mellett a jelen bérszabályzat életbeléptetése napjától kezdve 1914. év végéig $8\frac{3}{4}$ óra, 1915. évi január hó 1-től kezdve a jelen bérszabályzat érvényességének időtartama végéig $8\frac{1}{2}$ óra; b) vegyes nappali és éjjeli üzem mellett a bérszabályzat egész tartama alatt 8 óra, minden szünet nélkül; c) kizárólagos éjjeli üzem mellett a bérszabályzat egész tartama alatt $8\frac{1}{2}$ óra, melyből $\frac{1}{2}$ óra vacsoraidő, illetőleg szünet.

189. Váltakozó (variabilis) vagy oly fix alaku körforgógépek mellett, melyeken nem napilapok állíttatnak elő, továbbá menetjegy-körforgógépek mellett a munkaidő a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve 1914. év végéig szintén $8\frac{3}{4}$ óra, $\frac{1}{4}$ órai délelőtti uzsonnázással; 1915. évi január hó 1-től kezdve a munkaidő $8\frac{1}{2}$ óra az uzsonnázás kizárásával; éjjel a munkaidő $8\frac{1}{2}$ óra, $\frac{1}{2}$ órai vacsoraidővel, illetőleg szünettel.

190. A munkaidő kezdete és vége a munkaadó által állapítandó meg, azonban a tisztán nappali üzem nem kezdhető meg reggel 6 óra előtt és nem végződhet este 9 óra után. Amennyiben a nappali üzem a rendes gépszolgálati idő (reggel 7 óra) előtt kezdődik vagy a rendes gépszolgálati idő (1914. év végéig este $\frac{3}{4}$ 7, 1915. évtől kezdve este $\frac{1}{2}$ 7 óra) után végződik, ezen munkaszakaszban csak egy lap állítható elő és a gépmester más munkával nem foglalkoztatható.

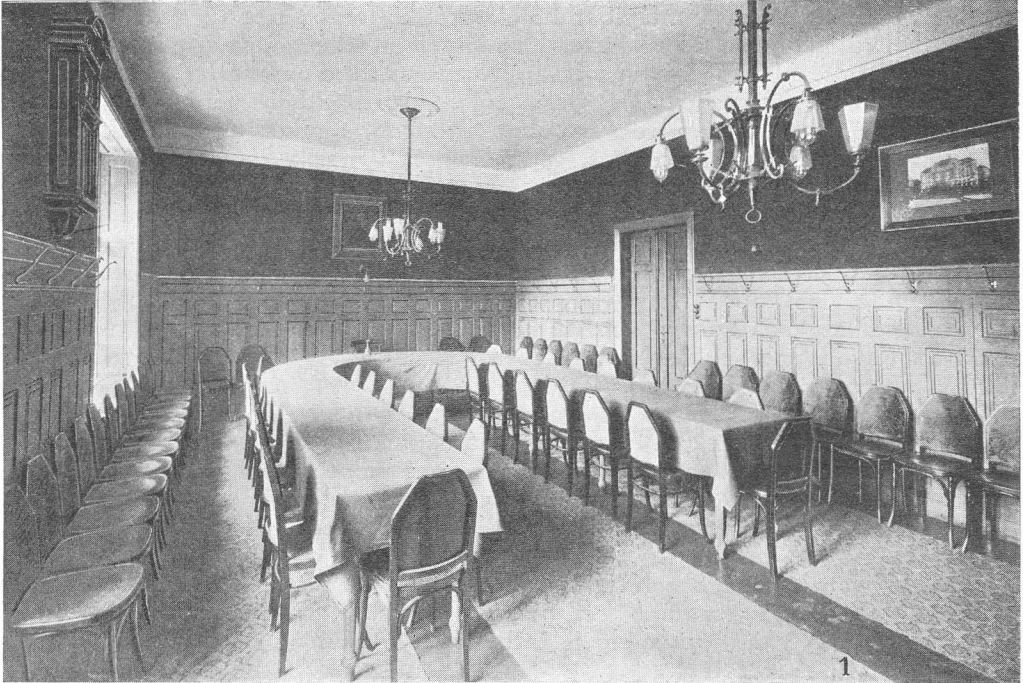
191. A délelőtti uzsonnázás 1915. évi január hó elsejéig meg van engedve;

az uzsonnázás kézmosással együtt 15 percnél tovább nem tarthat és a halasztást nem tűrő munkák késleltetése nélkül végzendő. 1915. évi január hó elsején tul a délelőtti uzsonnázás egyáltalán meg van tiltva. Ugyanigy meg van tiltva a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve a délutáni uzsonnázás.

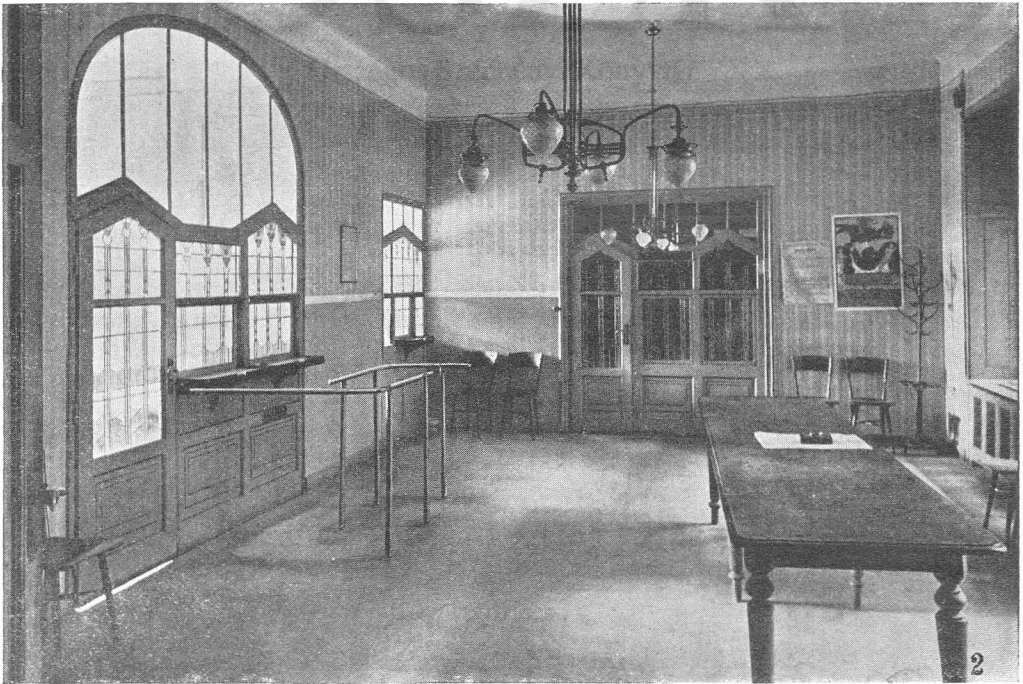
192. Vegyes nappali és éjjeli üzem mellett a nappali munka befejezése és az éjjeli munka megkezdése között legalább egy órai szünetnek és az éjjeli munka befejezésétől a nappali munka megkezdéséig legalább nyolc órai időköznek kell lenni.

Munkabér. 193. A heti bérminimum: *a*) a 4—8 oldalra terjedő és kisebb példányszámban nappal megjelenő napilapot előállító gépmesterek részére, akik egy lapos gépnél is foglalkoztathatók, *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag negyvenkettő (42) korona; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvenhárom (43) korona; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvennégy (44) korona; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig negyvenöt (45) korona; *b*) nappal megjelenő, 8 oldalnál nagyobb napilapot előállító gépmesterek részére: *aa*) a jelen bérszabályzat életbe lépte napjától kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag negyvennégy (44) korona; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvenöt (45) korona; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvenhat (46) korona; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig negyvenhét (47) korona; *c*) éjjel készülő napilapot előállító gépmesterek részére: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag ötvenkettő (52) korona; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag ötvenhárom (53) korona; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag ötvennégy (54) korona; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig ötvenöt (55) korona; *d*) a vegyes üzemben, tehát nappal és éjjel foglalkoztatott gépmesterek részére: *aa*) a jelen bérszabályzat életbelépte napjától kezdve 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag hatvanégy (64) korona; *bb*) 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag hatvanöt (65) korona; *cc*) 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag hatvanhat (66) korona; *dd*) 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig hatvanhét (67) korona.

194. A váltakozó (variábilis) vagy oly fix alaku körforgógépek mellett dolgozó gépmesterek minimuma, melyeken nem napilapok állítatnak elő, nappal: *a*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombattól kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag negyvenkettő (42) korona; *b*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvenhárom (43) korona; *c*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvennégy (44) korona; *d*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig negyvenöt (45) korona; éjjel: *a*) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatjától kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag negyvennyolc (48) korona; *b*) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag negyvenkilenc (49) korona; *c*) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag ötven (50) korona; *d*) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig ötvenegy (51) korona.

Segélyző-egyesületi ülésterem.

Segélyző-egyesületi váróterem.

195. A gépmester csak annyiban köteles két körforgógépet ugyanazon munkaszakaszban külön díjazás nélkül kezelni, amennyiben a két gépen egy és ugyanazon lap állíttatik elő. Ha két gépen két lap készül, akkor a gépmesternek a második lap előállításáért tizenkettő (12) korona pótlék jár. 48 oldalas gépből a gépmester egyet köteles kezelni. Az olyan napokon azonban, amikor a kezelésére bízott 48 oldalas gép nem jár, köteles a gépmester egy másik kisebb gépet kezelni. Egy napon két gépet a gépmester nem kezelhet. 64 oldalas gépből a gépmester csak egyet kezelhet. A két szint egymás mellé nyomó körforgógép, ha 32 oldalasnál nem nagyobb, olyannak tekintendő, mint egy közönséges ikerkép, amelyen kívül kezelhet a gépmester még egy, legfeljebb 32 oldalas gépet. A több szint egymásra nyomó körforgógépből a gépmester csak egyet kezelhet. Ha 48 vagy 64 oldalas körforgógép rendszeresen csak mint 32 oldalas gép működik, akkor 32 oldalas gépnek tekintendő és a gépmester egy második, legfeljebb 32 oldalas körforgógépet is köteles kezelni.

196. Rendkívüli kiadások és ünnepnapon éjjel készülő lapok nyomásáért 8 korona, ünnepnapon nappal 7 korona, vasárnapon nappal 14 korona, vasárnapon éjjel vagy hétfőn hajnalban készülőkért 16 korona, ünnepnapon délután és hajnalban készülő lapokért 10 korona, vasárnapon ugyanezekért 20 korona díjazás jár.

197. Gáz- vagy olajmotor tisztántartásáért és kezeléséért heti négy (4) korona díjazás jár.

198. Körforgógépek kezeléséhez oly tanult gépmesterek alkalmazandók, akik felszabadulásuk után legalább két évig a szakmukánál dolgoztak. Ott, ahol több körforgógép van, gépszerelő is tartható, aki azonban önállóan gépet csak rendkívüli esetben kezelhet.

199. Váltakozó vagy oly fix alaku körforgógépekből, melyen nem napilap állíttatik elő, egy gépmester csak egy gépet kezelhet.

200. A körforgógépeknél tanoncok vagy gyakornokok nem alkalmazhatók.

201. A nyomdában alkalmazott nappali gépmester, ha a körforgógép mellett kisegítésre vétetik igénybe, csak a kisegítés idejére kapja a körforgógépmester számára megállapított minimumot. Ha a kisegítés éjfélén túl tart, másnap annyival későbbben kezdheti meg nappali munkáját, amennyivel éjfélén túl dolgozott.

202. A nyomda személyzetéhez tartozó, kisegítésképen a váltakozó körforgó, illetőleg fix alaku, vagy menetjegygepeknél alkalmazott gépmester csak a kisegítés hetére tarthat igényt a fenti minimumra.

203. A napilapokon kívül a rendes munkaidőben elvégzendő egyéb körforgógépmunkáért külön díjazás jár, mely szabad megegyezés tárgyát képezi. Ily munkák végzése a rendes munkaidőn kívül lehetőleg kerülendő, ha azonban szükségképpen mégis felmerül, úgy az egy hónapban tizenkét órát meg ne haladjon.

Különórák. 204. A különóra díjazása ugyanolyan, mint a nappali gépmestereké, a különóra megtérítésének maximuma pedig: a) a jelen bérszabályzat életbelépte napját követő első szombatnál kezdve az 1911. év utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 80 fillér; b) az 1912. év első szombatjától kezdődőleg 1914. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 85 fillér; c) az 1914. évi május hó első szombatjától kezdődőleg 1916. évi április hó utolsó szombatjáig bezárólag egy (1) korona 90 fillér; d) az 1916. évi május hó első szombatjától kezdődőleg a jelen bérszabályzat érvényességének tartama végéig egy (1) korona 95 fillér. Félórán aluli idő félórának, félórán tuli idő egész órának számítandó. Ha egy héten több nem teljes különóra van, úgy azok összeadandók és az esetleg fenmaradó félóra egész órát számít.

V. Tanoncszabályzat.

205. Nyomdásztanonc csak oly fiu lehet, aki 14. életévét betöltötte, valamely közép- vagy polgári iskola két osztályát vagy az elemi iskola hat osztályát elvégezte, továbbá orvosi bizonyítvánnyal igazolja, hogy fizikailag a nyom-

dászatra alkalmas. Kivételes esetekben a békéltető bizottság e szabály alól felmentést adhat.

206. A tanonc négy heti próbaidőre veendő fel. A próbaidő letelte után, amennyiben a szakmára alkalmasnak bizonyul, a próbaidő beszámításával négy (4) évre szerződés kötendő.

207. A tanoncok száma a könyvnyomdában alkalmazott szakmunkások számával aránylagosan a következőképpen állapíttatik meg: a) Ha a nyomda tulajdonosa tanult nyomdász és szakmunkást egyáltalán nem tart, 1 szedőtanonc tartható; b) 1—3 segéd mellett vagy 1 szedő-, vagy 1 gépmester-, illetve nyomótanonc tartható; oly helyeken, ahol csak 1 szedő és 1 nyomó áll alkalmazásban, csak 1 tanonc tartható; c) oly nyomdában, ahol 4—6 szakmunkás dolgozik, 2 tanonc, ahol 7—9 szakmunkás dolgozik, 3 tanonc tartható; d) oly nyomdában, ahol 10—40 szakmunkás dolgozik, minden 4—4 munkás után 1—1 tanonc tartható; e) minden további 6—6 szakmunkás után 1—1 tanonc tartható.

208. Gépszedők és napilapnál alkalmazott szakmunkások a tanoncok számának megállapításánál számításba nem vehetők.

209. Három munkáson felül a tanoncok számának megállapításánál a szakmunkások szedők és nyomók szerint külön-külön számítandók.

210. Mindazon nyomdáknak, ahol a jelen bérszabályzat életbeléptekor több tanonc van alkalmazásban az itt feltüntetettéknél, mindaddig nem vehetők fel tanoncok, míg azok száma a jelen bérszabályzatban körülírt arányokat el nem éri.

211. A nyomdatulajdonos köteles gondoskodni arról, hogy a tanonc szakszerű kiképzést nyerjen. Oly nyomdában, ahol gyorssajtó is van üzemben, a nyomótanoncok a gyorssajtó is kiképzendők. A szedőtanonc a szedés valamennyi ágazatában kiképzendő.

212. A nyomótanonc tanulási idejének csak utolsó évében kezelhet önállóan egy gépet.

213. Tanonc csak a szakmunkásokkal együtt különórázhat.

Jelen határozmányokat megállapította és elfogadta Budapesten, 1910. évi június hó 17-én a közös tárgyalásokra kiküldött bizottság: Hirsch Lipót s. k., bizottsági elnök.

A főnökegyesület részéről: Bródy Géza s. k., Herrmann Ignác s. k., Herrmann Sámuel s. k., Kertész Árpád s. k., Krausz Soma s. k., Löwenstein Arnold s. k., Radó Lzór s. k., Salamon József s. k., Schwarz Félix s. k., Székely Artur s. k.

A szakmunkások részéről: Grünbaum Miksa s. k., Guttmann Jakab s. k., Kirsteier János s. k., Kollin Zsigmond s. k., Lerner Dezső s. k., Peidl Gyula s. k., Preusz Mór s. k., Richter Márton s. k., Rothenstein Mór s. k., Wiesenberger Vilmos s. k.

A szöveg hitelül: Budapesten, 1910. évi június hó 19-én dr. Gelléri Gyula s. k., titkár.

Elfogadták a budapesti könyvnyomdai szakmunkások nyomdánkénti titkos szavazás útján 1910. évi június hó 30-án.

Jelen bérszabályzatot jóváhagyjuk: a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete választmányának 1910. évi július hó 5-én tartott ülésén hozott határozata folytán emőkei Emich Gusztáv s. k., udvari tanácsos elnök, Schwarz Félix s. k., titkár.

Július hó 6-án a szerződő felek aláírták és július 11-én életbeléptették a nyolc évi időtartamra megkötött árszabályt. A béremelés azonban — közös megállapodás szerint — már július hó 9-én volt fizetendő; ugyanekkor megállapodás történt aziránt is, hogy a veszendőbe ment egy heti bérkülömbözet fejében a legközelebbi béremelés 1912 január hó elseje helyett két héttel korábban lép életbe. Az 1910. évi mozgalom országos jellegű volt, e tekintetben tehát még ezideig egyedül áll a magyar nyomdászok szakszervezkedésének történe-

tében. A vidéki kollegák összetartása oly impozáns volt, amilyenre ezideig még nem volt példa. Mindkét eset a szakszervezet óriási fejlődését és a szervezet nagy hatalmát dokumentálja.¹

A vidéki árszabály 18. pontja értelmében a nyomdatulajdonosok és a segítők megbizottai 1910 november hó 20-án megállapították a minden vidéki nyomdákra érvényes munkarendet.

Miután a nők éjjel való foglalkoztatásának tilalmáról a kereskedelemügyi miniszter 1911 január havában törvénytervezetet nyújtott be — a törvénytervezet benyújtására az 1905. évi nemzetközi egyezmény kötelezte a kormányt —, a budapesti nyomdafőnökök egyesülete azt óhajtotta elérni, hogy a nyomdai munkásnők a törvény rendelkezése alól kivétsenek, ami azonban nem sikerült. A nyomdatulajdonosok egyesülete ennél fogva február hónapban oly értelmű átiratot intézett a szervező bizottsághoz, hogy:

„Miután törvény készül az ipari üzemekben alkalmazott nők éjjeli munkájának eltiltásáról, szükségessé vált, hogy megfelelő intézkedések tétessenek az irányban, hogy a bérszabályzatban előre látott éjjeli munka (különórászás, Schicht-rendszer) a törvényes tilalom alól kivétsenek, s ha ez nem sikerülne, a berakást férfi-munkások végezhessek; egyben gondoskodni kell ezek díjazásának megállapításáról.“

Az 1911 november hó 2-án tartott országos ülés ennek tekintetbe vételével kimondotta, hogy egyelőre hatvan férfi-berakómunkás képezhető ki, mely számból negyven éjjel, husz pedig nappal foglalkoztatható. Mindazon nyomdák, amelyekben a nappali üzem mellett rendszeres éjjeli üzem (Schicht-rendszer) van bevezetve, jogosítva vannak megfelelő számú férfi-berakómunkás kiképzésére. Egyéb nyomdák azonban csak a békéltető bizottság engedélyével képezhetnek ki ily munkásokat. December hónapban elkészült ezen munkások bérszabályzata is és azonnal életbe lépett.

* * *

Peidl Gyula személyes élő támadások miatt 1908 szeptember hónapban leköszönt a Typographia szerkesztői tisztségéről és azt a bizalmiférfiak bizalmi nyilatkozata dacára sem volt hajlandó visszavonni. A szervező bizottság ennél fogva a szerkesztői tisztségre pályázatot irt ki, melynek eredményeként 1909 február 20-án négy pályázó közül Preusz Mór választott meg a Typographia szerkesztőjévé és 1909 február 28-án vette át a lap szerkesztését. Peidl ezután más pályára lépett, ahol szintén a munkásérdekek szolgálatában érvényesítette tehetségét.² Peidl kolléga az országos szakszervezeti kongresszus határozata

¹ A németországi nyomdászok 1911 október 7-én fejezték be az árszabályra vonatkozó tárgyalásokat. A 13 napi tárgyalás eredménye a fizetési fokozatoknak 2—2·50 márkával való emelése (23-ról 25-re, 24-ről 26-ra, 25-ről 27·50-re). Ujjonnan felszabadultaknál a minimum 18-ról 19·50 márkára, a számolási alap pedig 11%-kal emeltetett. Emeltetett ezenkívül a helyi pótlék is 2½%-kal. A 3 márkával a minimumon felül díjazott munkások megfelelő javítást kaptak. A munkaidő heti 53 órában állapított meg. A tanoncskálára vonatkozólag az új árszabály a következő rendelkezést tartalmazza: 30 szedőn felül minden további 9 szedő után egy, a nyomóknál pedig minden 20 munkáson felüli további 7 munkás után szintén egy tanonc vehető fel. Az árszabály általában 1913 október elsején, a változások azonban 1912 január 1-én léptek életbe.

² Peidl több mint nyolc évig volt a Typographia szerkesztője. Távozása alkalmából november 8-án a kollégák impozáns bucsuestélyt rendeztek tiszteletére.

alapján 1909 szeptember 30-án azonban a szervezetnél újra elfoglalta régi állását, mint a szabad szervezet vezetője.

1909 szeptemberében Rothenstein Mór kolléga a kongresszus azon határozata miatt, hogy a Gutenberg szerkesztője a Typographia és a Gutenberg technikai előállítására köteleztetett, állásáról lemondott. Az 1909 október 15-én tartott bizalmi-férfi-értekezlet a lemondást nem fogadta el és felkérte Rothensteint, hogy az eddig megelégedéssel betöltött állást újból foglalja el; az országos bizottság ezt a határozatot szintén magáévá tette, minek folytán Rothenstein lemondását visszavonta. 1911-ben azonban a Gutenberg 52. számával mégis megvált a laptól, melyet 1901 augusztus óta szerkesztett és amely idő alatt a Gutenberget irány és tartalom dolgában tagadhatatlanul magas színvonalra emelte. A Gutenberg szerkesztéséről 1912 januártól kezdve Preusz Mór, a Typographia szerkesztője gondoskodik. Jelenleg azonban újra Rothenstein kolléga reaktiválásáról van szó.

A Typographia 1912 január hó 1-től teljesen új, tetemesen megnagyobbított alakban jelen meg. A Typographia megnagyobbításán kívül 1912 május 1-étől egy új szakszervezeti lappal is gazdagodott a szervezet. A fiumei szaktársak részére az II Typografo című, havonként egyszer, a Typographia formátumában megjelenő olasz lap indított meg. A fiumei olasz szaktársak eddig a Triesztben megjelenő II Risveglio című lapot kapták, amelyben a legszükségesebb egyleti hireiket is közreadhatták. A lapot Barbis Giovanni szaktárs szerkeszti.

Szakirodalom és szakoktatás.

A magyar nyomdászati szakirodalom első zsengéiről már az előbbi fejezetekben tettem említést. Aranyossy Lajos szárnypróbálgatásain kívül Szabó József A hazai könyvnyomdászat története című munkája az egyedüli, melyről 1866-ig tudomással birunk. Az 1866-ban megjelent Gutenbergben már számos magvas szakközleményt találunk, ennek megszűntével azonban Záhonyi Alajos Zsebeltár című évkönyvén kívül semmit sem produkáltak az akkori kollégák a szakirodalom terén. Az önképző-egylet más dolgokkal foglalkozott, az általános ismereteket iparkodott a tagok között terjeszteni. A Typographia megindulása után nem foglalkozhatott szorosán vett szakdolgozattal, mert erre nem volt tere; Firtinger pedig később ugyiszólván teljesen a bibliográfiának szánta a rendelkezésre álló kis teret. Az önképző-egylet iparkodott ugyan a szaktudást fejleszteni, de ez nem sikerült. Nem sikerült a tanoncképzés, a nyelvtanítás és az önképző-osztály pedig csak szakkiállításokkal tudott valami erkölcsi eredményt felmutatni. Nem volt elég tollforgató ember és láttuk, hogy a kiírt pályázatok rendszeresen meddők maradtak. A tulajdonképeni magyar szakirodalom magva a nemzetiségi célok érdekében alakított Budapesti könyvnyomdászok társasköréből nőtt ki; ez a kör a magyar szakirodalom fejlesztését tűzvévén célul maga elé, ezen a téren, mely odáig teljesen elhanyagolt volt, új erőket buzdított munkálkodásra és így idővel egy új generáció képződött, mely lelkes ambícióval és hozzáértéssel iparkodott a szakirodalmi ismeretek előmozdításán közreműködni. S midőn 1883-ban a Sebestyén-téri „Csigá“-ban megalakították a „Nyomdászok Közlönye“ lapkiadótársaságot, az Ács Mihály köré csoportosult kollégák serényen irták a

szakdolgozatokat a lap számára. A Nyomdászok Közlönye a Typographiát is felbuzdította és ez is intenzívebb módon kezdett szakkérdésekkel foglalkozni, ámbar nem sok tere volt rá. A Társaskör egyrészt pályadíjakat tűzött ki tagjai részére egyes technikai és szakirodalmi kérdésekre, másrészt felolvasások keretében népszerűsítette a szakirodalom iránti érdeklődést. Persze olyan merész feladatok megoldására, amilyen például a magyar nyomdászati stíl kézi könyvére kitűzött 25 aranyból álló pályadíj volt, midőn még senki sem tudta, hogy hol van az a magyar nyomdászati stíl, még akkor nem akadhatott pályázó, sőt még ma sem igen akadna. A sovén törekvéseken kívül tehát a Társaskör indította meg a szakirodalom iránt való érdeklődést, melylyel azelőtt ugyszólván senki sem törődött. Az 1890-ben alakult Könyvnyomdászok Szakköre 129 taggal kezdte meg működését és kezdetben szakfelolvasásokat tartott, később, 1891-ben Tanay József szerkesztésével megindította a Grafikai Szemle című havi közlőnyt, mely tisztán szakközleményekkel foglalkozott. Ezt megelőzőleg a Szakkör tagjai a Pusztai Ferenc által kiadott és általa szerkesztett Magyar Nyomdászat című szaklapot kapták. Mivel az 1890. évi árszabálymozgalommal szemben Pusztai ellentétes magatartást tanusított, a Szakkör elhatározta a Grafikai Szemle megindítását, mely az első évben 800 példányban jelent meg. 1887-ben még a Társaskör indította meg az Évkönyv kiadását, melynek 25 évfolyamában tömérdek szakkikk látott napvilágot. A magyar szakirodalom színe-java a Magyar Nyomdászatban, a Grafikai Szemlében és a Magyar Nyomdászok Évkönyvében jelent meg és a magyar nyomdászati szakképzés története a Könyvnyomdászok Szakkörén kívül e három szakirodalmi vállalathoz fűződik. A Szakkör azonban egészen az újabb időkig bizonyos exkluzív társaság jellegével bírt, mert tagjait csak előzetes ajánlás útján vette fel. Ez minden esetre hátrányosan befolyásolta az előírt célok megvalósítását és a szakirodalom és a szakképzés megfelelő módon való érvényrejtését.

A praktikus műhelyi szakoktatás érdekében már a 70-es években foglalkoztak a budapesti nyomdászok és az anyaegyesület önképző-osztálya által életbeléptetett esti tanfolyamok — melyeken csak elméleti tantárgyak adtak elő — az első szárnypróbálgatás jellegével bírtak. Elődeinknek mihamar be kellett látniok, hogy a szakoktatást nem a francia nyelv tanításával kell megkezdeni és kellő anyagi eszközök hiányában nemsokára lemondtak a tanoncok ily módszerű oktatásáról. Egy pár évvel később újra tért hódított a szakoktatás eszméje; a kollégák ezuttal már nagyobbarányu, rendszeres szakiskola létesítéséről álmodoztak, de midőn számot vetettek a tanterv és a berendezés költségeivel, kiderült, hogy annak megvalósítására képtelenek. A miniszter szívesen fogadta ugyan a szép eszmét és utasította a tanfelügyelőt a tanterv közös megállapítására, de az évi 2000 forint költséget nem volt hajlandó viselni. Az önképző-osztály kísérletezése után a Szakkör próbált szerencsét és az 1897-ben elkészített szakiskolai tanítási tervet és költségvetést az Országos iparegyesület ajánlásával a kereskedelmi miniszterhez terjesztette fel, ahol a szakiskola ügyét megint eltemették.

A Gépmezterek és nyomók köre már keletkezésének idejében kivette részét a szakoktatásból és havonként felolvasásokat rendezett tagjai részére a gyorsajtlók kezeléséről és tisztántartásáról, az illusztrációk nyomásáról, a festékek keveréséről és a színnyomásról, a papirnak nyomásközbeni gyűrődéséről, a klisék kezeléséről

ről, az ultramarin-nyomásról, a festékező hengerek kezeléséről és öntéséről stb. 1885-ben két arany pályadíjat tűzött ki „a bronzkék festék utánzása” című szakdolgozatra, melynek eredménye ismeretlen. Ugyanezen évben egy szakkiállítást is rendezett, de azon csak három körtag vett részt. 1901-ben egy szakbizottságot alakított¹ a szakoktatás előmozdítása céljából és 1903-ban „Szakbizottsági Értesítő” című havi folyóiratot adott ki, mely a felolvasások szövegén kívül egyéb szakdolgozatokat is közölt. A lap nagy anyagi áldozatot igényelt s 1907-ben megszűnt.

A Szakkör külföldi példákon indulva, 1901 november hó 18-án nyitotta meg az első szaktanfolyamot a Knezics-utcai iskolában, melyet Pavlovsky Alajos vezetett, Mitterszky József és Novák László közreműködésével. A tanfolyamnak kezdetben 112 hallgatója volt, mely szám a berekesztésig 37-re apadt le. A második évfolyam 1902-ben a Horánszky-utcai főreáliskolában tartatott meg 40 tanulóval; a tanításra Pavlovsky, Novák László és Fuchs Zsigmond kollégák vállalkoztak, a kurzust azonban 1903 február havában részvétlenség miatt be kellett szüntetni. A vidéken Kolozsvárt próbálkoztak egy szakiskola felállításával, mely 1881-ben megnyílt, de a következő évben megszűnt. 1896-ban ugyanott Ruzicska Gyula kezdeményezésére újból felkarolták ezt az eszmét, de annyi akadályba ütközött a tanfolyam fentartása, hogy be kellett szüntetni. Később, 1909-ben újra megnyílt és 12 hallgatója volt. Temesvárott szintén létesült egy szaktanfolyam. 1903–1904-ben az Iparművészeti muzeumban rajztanfolyamot – melynek 35 hallgatója volt –, 1904-ben pedig az állami mechanikai szakiskola helyiségében vasárnapi szak- és rajztanítási tanfolyamot nyitott a Szakkör. Közben sikerült a kísérleti nyomdát is berendezni, mely hathatósan előmozdította az oktatás praktikus eredményét. Az 1904–1905. tanévben a következő dolgokról tartattak szakelőadások: A grafikai iparágakról. A könyvnyomtatás általános áttekintéséről. A könyvnyomtató nyelvtanáról. A könyvnyomtatás mint iparművészetről. A mesterszedő hivatásáról. A könyvszedés szabályairól. A modern könyvszedésről. A táblázatszedésről. A könyvnyomtató betűiről. A kész diszitményekről. A mesterszedés irányzatairól. A könyvnyomtatás feltalálásáról. A névjegyről. A cégkártyákról. A levélfejről. A gyorsajtó történetéről és fejlődéséről. Meghívók és hasonló nyomtatványokról. Kereskedelmi nyomtatványokról. A betüöntésről. A papirról. A könyvcimről. A könyvnyomtatás történetéről.

Az 1905–1906. évi ciklusban, miután Szakkör 1905. évi közgyűlése rendes szabályzatot alkotott a tanfolyamok részére, s az intézmény „A könyvnyomdászok szakköre továbbképző tanfolyamai” cím alatt működött. Egy tanfolyam hathetes ciklusra terjedt ki s ezek némelyikére bizonyos feltételek mellett utolsó tanoncútként levő tanoncok is felvétettek.

Előadásra került tantárgyak voltak: a tipográfiai vázlatkészítés, alapnyomati lemezek vésése, mértani, szabadkézi és ékitményes rajz, festékkeverés, könyvszedés, mesterszedés, magyar nyelv és helyesírás, táblázatszedés, tömöntés, könyvnyomtató sajtók szerkezete, könyvnyomdai munkák árszámítása, grafikai sokszorosító művészetek, papírismeret, színes nyomtatás, a betű, az idegen nyelvek szedése. Az 1905–1906. évi előadási ciklusban összesen 241 előadási

¹ Tagjai voltak: Aigner Antal, Angyal Zsigmond, Böhm Sándor, Hrasche Ferenc, Mihalkovics Ferenc, Nemes Ferenc, Schimek Ferenc, Wojnár János, Wandra Lajos, Weiner Mór.

óra tartatott. A szép reményekkel kecsegtető tanműhely, melyet a kormány évi 1500, később 2000 korona szubvencióban részesített, 1908-ban megszűnt.

1909-ben dr. Czákó Elemér, a Magyar királyi iparművészeti iskola igazgatója egy kétévre kiterjedő sokszorosító ipari szaktanfolyam létesítésére kapott felsőbb megbízást, „hogy bizonyos művészeti tudásnak a nyomdászokba való átplántálása és arra magukban kedvet érő iparművészeknek a nyomdászati technikával való megismertetése lehetővé tétessék“. A Szakkör erre feladta az általa oly nagy eredménnyel folytatott szaktanfolyamok megtartását s nyomdáját és a 2000 koronás államsegélyt az iparművészeti iskola keretében létesített felsőbb szaktanfolyam részére engedte át. A felsőbb tanfolyam, mely az iparművészeti iskolában nyílt meg s melynek 10 grafikus- és 20 nyomdászhallgatója volt, kétévi fennállás után megszűnt. A felsőbb tanfolyam egyes hallgatói 1910-ben a budapesti szakirányu tanonciskolában érvényesítették szaktudásukat. Ez még nem lett volna baj, de ennél nagyobb baj volt az, hogy az experimentálás helyrehozhatatlanul tönkretette a szakköri tanműhelyt, melynek felszerelése azóta lomtárba került. Az elméleti szakoktatást ugyan ismét intenzív módon felkarolta a Szakkör és működését 1909-ben életbelépett új alapszabályai¹ révén az egész országra kiterjesztette, anyagi kellékek hiányában azonban a gyakorlati műhelyszerű szakoktatásról egyelőre le kellett mondania.

1910-ben a Grafikus művezetők egyesülete² kezdeményezésére a Budapesti grafikai és rokoniparosok főnökegyesülete, valamint az összes nyomdászkörök bevonásával tartott értekezleten egy szakirányu tanonciskola létesítése határozott el. A szűkebb körű bizottságban a kereskedelmi miniszterium is képviselve volt. A létesítendő tanonciskola tantervezetét az Országos ipari és kereskedelmi oktatási tanács is elfogadta s úgy volt tervezve, hogy az intézmény 1910 őszén megkezdje működését. A terv azonban különféle okok miatt dugába dőlt.

1910 őszén a fővárosi tanács által létesített szakirányu tanonciskolában mint előadók Bauer Henrik, Fekete Béla, Kún Kornél, Novák Alajos, Pollák Aurél, Pavlovsky J. Alajos és Stalla Márton oktatták a nyomdásztanoncokat a szakismeretekre.

A Szakkör elméleti szaktanfolyamainak a budapesti nyomdafőnökök egyesülete az 1911–1912. évi ciklusra 400 korona segélyt szavazott meg. A kereskedelemügyi miniszter 1911-ben 1500, 1912-ben 1000 korona rendkívüli segélyt utalványozott ki a szaktanfolyamok támogatására.

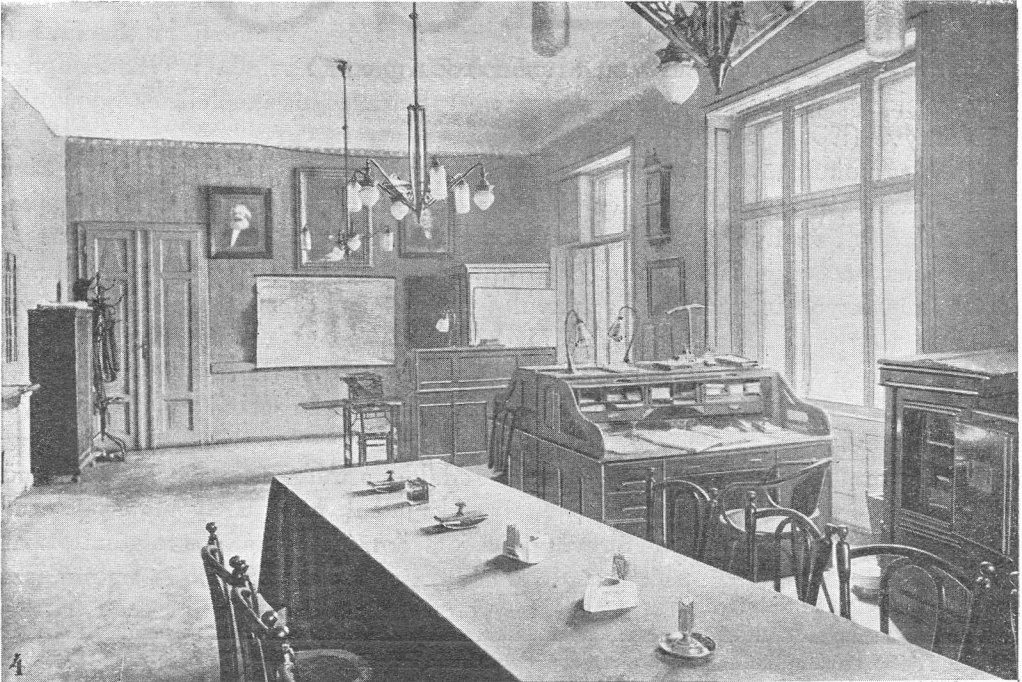
A magyar szakirodalom a szakoktatással ellentétben óriási arányokban fejlődött; az eddig megjelent szakkikkek száma rengeteg, melyek címét és szerzőjük nevét ennél fogva nem közölhetem s csak az önálló munkák felemlítésére szorítkozhatom. Az egyes szaklapokat már e munkában felemlítettem: a Gutenberg, Typographia, Nyomdászok Közlönye (1883), melynek Pusztai, majd Ács Mihály volt a szerkesztője. Ezután keletkezett a Magyar Nyomdászat (1888)

¹ Újabb címe új alapszabályai értelmében: Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakmaiak szakköre. A kör lapját, a Grafikai Szemlét 1911 óta Tanay József és Novák László lemondása folytán Wanko Vilmos szerkeszti.

² A Grafikus művezetők egyesülete 1908-ban alakult. 1908 január 1-én a Magyar Nyomdászat Kiadótársaság átvette Pusztai Ferentől a Magyar Nyomdászat című szaklapot, melyet Löwy Salamon és Janovits Ferenc szerkesztett; 1909 május 1-től a Grafikus Művezetők kiadásában jelenik meg és 1910 január 1 óta Janovits Ferenc egyedül szerkeszti.

Szakegyesületi ülésterem.

A Typographia irodája.

Pusztai Ferenc, a Grafikai Szemle (1891) Tanay József szerkesztésében, a Grafikai Közlöny (1883), a Graphica (1883, újból 1893). A szakmunkákból itt első sorban az évkönyveket és a nyomdászat technikájára vonatkozó önálló munkákat kell felemlítenem: a Magyar nyomdászok évkönyve (1883, 1887—1910), a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők évkönyve (1890—1891), a Nyomdász-Évkönyv és Utikalauz (1899—1912), melyekben tömérdek és nagyrészt igen magvas szakközlemény látott napvilágot, azután az önálló munkák közül Imreh Sándor: Gyakorlati utasítások (1879), Szükséges-e a kötjel használata (1886); Barkó-Kovács A.: A hangjegyszedés (1889); Bóna J. Károly és Nánay János: Közhasznú nyomdai kalauz (1884); Ruzicska Gyula: A nyomdászat (1897), Hasznos tudnivalók (1895), A cinkmaratás (1899); Grócz Ernő: A betüszedés kátéja (1897 és 1899); Frecskay János: A könyvnyomtatás (1898); Novitzky N. László: Der Satz des Ungarischen (Leipzig 1894); Tschutschegg Vince: Die Zeitungsarbeit (Leipzig 1893); Mederschitzky József: A papirtömöntés (1890), A galvanoplasztika (1890); Frecskay: A fametszés, formametszés, rézmetszés (1898); Rejtő Sándor: Papírvizsgálatok (1894); Frecskay János: Mester-szótár; Pusztai Ferenc: Nyomdászati enciklopédia (1902); Czákó Elemér: A könyvnyomtatás és könyvdiszítés iparművészete (1901); Augenfeld M. Miksa: A könyvnyomda (1902), A mesterszedés; Fuchs Zsigmond és Novák László: Színes festékek a nyomdászatban (1903); Frank Lajos: Az idegen szavak elválasztásáról (1904); Tanay József és Novák László: Könyvnyomdászok szakköre szaktanfolyamának értesítője 1904/1905; Butkovszky Bertalan, Mitterszky József és Löwy Salamon: Mit kell a könyvnyomtatónak rajzolni tudni (A mértani rajz. A szabadkézi rajz. A nyomdai vázlatkészítés); Frank Lajos: A szedőgépek (1905); A budapesti gépmesterek és nyomók köre „Szakbizottsági Értesítő”-je (az első szám 1903-ban jelent meg; 1904-ig Clement János, 1905-től Janovszky János, 1906-tól 1907-ig a szakbizottság szerkesztette); Wózner Ignác, Pavlovszky J. Alajos és Durmits Imre: A betüszedés elméleti és gyakorlati kézikönyve (1905).

A legmonumentálisabb magyar szakkönyv azonban ezideig kétségen kívül a Magyarországi gépmesterek és nyomók köre által, 25 évi fennállása alkalmából kiadott és Fuchs Zsigmond által irt „A gépterem” című munka, mely a nyomtatási technika és nyomdai gépszerkezettan összes fázisaival megismerteti a tanulni vágyó kollégákat. Ezenkívül igen magvas, tömör szakközlemények jelentek meg a szaktanfolyamokról kiadott Értesítőkben, melyekben az előadott tananyag reprodukáltatott.¹ 1909-ben jelent meg Kner Imre kis munkája a Szinharmoniaról és 1911-ben Gondos Ignác: A Kereskedelmi Nyomtatványok című könyve.

A nyomdászat történelmét tárgyaló irodalom szintén igen nagy terjedelmű; 1866-tól 1911-ig több száz szaktörténelmi cikk jelent meg a nyomdászati szaklapokban, Évkönyvekben és könyvészettel foglalkozó tudományos folyóiratokban. Ennek az irodalmi szaknak már 1866 előtt is voltak művelői. A nyomdászat történelmével különösen Firtinger Károly foglalkozott nagy ambícióval és szép

¹ A Könyvnyomdászok szakköre szaktanfolyamainak Értesítője 1904—1905 és 1905—1906. Szerkesztik Tanay József és Novák László és a Könyvnyomdászok szakköre továbbképző tanfolyamai 1907—1908. évi Értesítője. Szerkesztette Augenfeld Miksa és Barta Ernő.

eredményével s önálló műve: Ötven év a magyar könyvnyomtatás közelmúltjából 1900-ban jelent meg. Kivüle még Tanay József, Novák László és Novitzky N. László foglalkoztak a könyvnyomtatás és a vele rokonszakmák történetével.¹ A szaktanítással kapcsolatban meg kell említenem az önképző-osztály és később a szakegyesület által évenként rendezett francia, angol, német és ujabban az esperanto, valamint a gyorsírási és könyvviteli kurzusokat, melyek érdekében egykor az önképző-osztály s jelenleg a szakegyesület igen sok anyagi áldozatot hozott és hoz.

Elősegítették a műizlés fejlesztését a szaklapok és évkönyvek műmellékletei, valamint a nyomtatványkiállítások, melyeket a Gépmesterek köre, de legfőként a Szakkör és egyesek időközönként rendeztek.

A magyar könyvnyomtatás technikai irodalma, melynek javarésze az utóbbi két évtizedre esik, oly nagy, hogy ehhez megközelítőt egyik iparágnál sem találunk. Mielőtt a magyar könyvnyomtatás szakoktatásáról és szakirodalmáról szóló fejezetet lezárom, elismeréssel kell adóznom azoknak a kollégáknak, akik másfél évtized alatt a magyarországi könyvnyomtatói gárda szakképzését, mint szaktanítók előmozdították.²

Testvéregyesületek.

A segélyző-egyesületen és a szakegyesületen, mint a két legnagyobb intézményünkön kívül még sok különféle egyesületünk van, melyek kiegészítő részeit képezik a nagy nyomdászszervezetnek. Ezekről már röviden több ízben is megemlékeztem. Most még csak az országos szervezettel birókról kívánok röviden pótlólag megemlékezni. (A Szakkörrel már több helyen volt szó.)

A *Budapesti gépmesterek és nyomók köre* megalakítása ügyében 1882 november 26-án tartott meg az első értekezlet, melyen Fuchs Zsigmond meghívására Krause J., Hoffmann K., Mussil A., Bauer F., Lang J. és Aigner József jelentek meg; a kis és lelkes társaság kimondta a Budapesti gépmesterek és nyomók körének megalakítását és december 17-én megválasztották az előkészítő bizottságot, melynek Urschitz Jakab elnökle alatt Fuchs Zsigmond jegyző és Lang J., Kalhanek R., Mussil A., Aigner J. és Krause J. lettek tagjai. December 24-én általános gépmester-gyűlés hivatott egybe, melyen elfogadtattak az alapszabályok.

¹ A könyvnyomdászati technikai irodalmának 1904-ig terjedő bibliográfiáját Tanay József közölte a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1905. évfolyamában, hol az egyes szaklapokban és évkönyvekben megjelent szócikkek szerzők és címek szerint vannak felsorolva. Ugyanezen irodalom bibliográfiáját kiegészítő dolgozat Novák Lászlótól a Magyar Nyomdászok Évkönyve 1906. évfolyamában jelent meg.

² Mint előadók szerepeltek hosszabb-rövidebb ideig 1904–1911-ig: Novák László, Nádor Lajos, Butkovszky Bertalan, Grócz Ernő, Augenföld Miksa, ifj. Aigner Antal, Löwy Salamon, Fuchs Zsigmond, Tanay József, Kún Kornél, Brinner József, Müller Ignác, Novák Alajos, Prüner Arnold, Horváth Alajos, Stefáni József, Faltusz Ede, Radnai Mihály, Spitz Adolf, Stalla Márton, Szauer Adolf, Mitterszky József, Bauer Henrik, Hoffmann Antal, Janovszky János, Novák József, Szabó Róbert, Wanko Vilmos, Bauer Ferenc, Morócz Jenő, Salamon József, Littauer Lipót, Rasofszky Andor, Steinerherz Miklós, Gondos Ignác, Szilágyi József, Schwartz Ármin, Werth László, Greff Antal, Arányi Vilmos, Walter Ernő, Klein Artur, Rosenberg Aladár, Pollák Simon, Hock Károly, Balázs Károly, Schornstein Jakab, Alpár Sándor, Herzog Salamon, Herbst Samu (cinkografia), Paray Illés (galvanizálás), Herzog Mór (betüöntés), Leitner Rudolf, Jánosi Péter, Spiegel Lipót, Burgheim Károly.

Az alakuló gyűlés 1883 január 28-án tartatott meg, melyen kimondatott a kör megalakulása s megválasztatott a tisztikar.¹

Az egyesület bevezette a munkaközvetítést, könyvtárt létesített, vitaestélyeket rendezett az egyes szakkérdésekről. 1883-ban a közgyűlés kimondta, hogy egy munkanélkülieket segélyező pénztár alapítandó, melyből a segélyezés 1884 január 1-én veszi kezdetét. A segély összege nős tagok részére heti 1 forint 50 krajcárban, nőtlenek részére 1 forintban állapított meg. Segélyben csak azok a tagok részesültek, kik a segélyező-egyesületnek is tagjai voltak. A kör alapszabályai 1884 április 20-án jóváhagyási záradékkal ellátva visszaérkeztek, az augusztus 24-iki rendkívüli közgyűlés azonban az alapszabályokat módosította s a munkanélküliségi segélyre vonatkozó pont beszúráásával újra felterjesztette a miniszterhez. Az egyesület rokkantsegélyező szakosztálylyal is birt, melynél 10 évi tagság után havi 3 forintban volt a segély megállapítva; ezt az 1888. évi közgyűlés minden számítás nélkül 5 forintra emelte fel, a tagdíj ezzel szemben pedig csak heti 3 krajcárral emeltetett. Az 1889. évi április hó 13-iki választmányi ülés kimondta, hogy heti 8 forintnál alacsonyabb munkabér mellett dolgozó nyomók nem lehetnek a kör tagjai, pedig hát inkább arra kellett volna törekedni, hogy magasabb fizetést kaphassanak. De akkor még egész más világnézet uralta a helyzetet s a Gépmezterek köre ugy határozott, hogy „gépmezterek és nyomók részére nem létezik árszabály, mert munkaerejét mindenki képességeinek megfelelően bocsáthatja áruba“. A kör akkori vezetősége nagyrészt jól dotált főgépmezterekből állott, akik nem igen törődtek a többiek anyagi helyzetével. A civakodások persze itt is fel-felbukkantak épp ugy, mint az anyaegyesületnél s derével boru váltakozott.

Az 1889. rendkívüli közgyűlés végre, miután a főnökök a benyújtott árszabályt — mint erről már más fejezetben megemlékeztem — visszautasították, kimondta, hogy gépmezter heti 12 forint fizetést köteles magának biztosítani; ujonnan felszabadultaknak pedig egy éven belül heti 10 forint fizetés jár. 1891-ben egy külön segélyező alapot létesített a kör, melyhez egyenként és hetenként 1 krajcárral járultak a tagok. 1895-ben a kör a segédmunkások és munkásnök közvetítését a szakegyesületre ruházta át. Az 1895 október 13-iki általános gyűlés kimondta, hogy ezután a gépmezterek nem külön, hanem a szedőkkel együttesen szállanak sikra anyagi érdekeik megvédéséért. 1898-ban a közgyűlés „próba-képpen“ havi 7 forintra emelte fel a rokkantsági segélyt, a munkanélküliségi segélyt pedig heti 2 forint 50 krajcárról 4 forintra, nyolc hétig tartó segélyezéssel. Ez a „próba“ persze csütörtököt mondott. 1889-ben bevezette a kör az átutazási segélyt, mely kölcsönösségben álló egyletek tagjai részére 2 forintban volt megállapítva. Az 1900 februárban tartott gyűlés a bajok orvoslására kimondta, hogy a tagdíj heti 40 fillér, a munkanélküliségi segély 91 napig napi 90 fillér; a rokkantsági segélynél pedig behozták az osztályozást (6 héten belül belépők részére 10 év, később belépettek részére 15 év), a munkanélküli segélynél szintén bevezettetett az osztályozás (52 hét és 104 heti befizetéssel). 1901-ben Clement János kolléga a kör országosítása mellett szállt sikra a Typographiában, de ez

¹ Elnök Protschko Mihály, alelnök Hoffmann Kelemen, jegyzők Fuchs Zsigmond és Korcsmáros Ferenc, pénztáros Mihalkovics Ferenc, könyvtáros Bauer Ferenc; választmányi tagok Stagl Rezső, Krause József, Hell Ferenc, Brichta Kálmán, Kalhanek Rezső, Aigner József.

az eszme csak egypár év előtt válhatott valóra. 1905-ben a kör felhívást intézett a vidéki gépmesterekhez, a körbe való belépésre buzdítván az illetőket. Az országosítás eszméjét az 1905. évi közgyűlés elvben elfogadta és 1903-ban a rokkantsági segélyt hetisegélylyé változtatta át, az érvényben volt havi 14 korona helyett heti 4 korona segélyt állapítván meg. A tagdíj ezzel szemben heti 50 fillérre emeltetett fel. A Münchenben 1904-ben tartott nemzetközi gépmester-kongresszus kimondta, hogy a gépmesterkörök mindenütt harci szervezetekké alakítandók át. A körnek ilyenformán a rokkantsági segélyt ki kellett volna kapcsolnia hatásköréből; miután azonban a Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egyletével erre vonatkozólag folytatott tárgyalások nem vezettek eredményre, elhatározta a kör választmánya, hogy ezt a segélyezési ágat továbbra is fentartja. 1906 december 30-án a kör a szakmunkások közvetítését is a szakegyesületnek engedte át. Az országosított egylet alapszabályait az 1907 októberi rendkívüli közgyűlés elfogadta s miután az új alapszabályok 1910-ben jóváhagyattak, az egyesület azóta, mint a *Magyarországi gépmesterek és nyomók köre*, még hathatósabban küzd tagjai anyagi és szellemi érdekeinek előbbreviteléért. Fennállása óta összes bevétele 136.311³⁷, összes kiadása 105.076³³, vagyona pedig 31.235⁰⁴ korona.

* * *

A szállóegyesület. A magyarországi és budapesti utasszállók ügyének megoldása évek óta sok gondot okozott az egyesület vezetőségének; Magyarország első sorban mezőgazdasági és nem ipari állam, ennek következtében a szállóügy rendezése a helyi viszonyoknál fogva a legtöbb esetben elháríthatatlan akadályokba ütközött, mert egy kifogástalan szállót csak egyesületi költségen lehetett volna berendezni s ez nagy összegeket emésztett volna fel. Más ipari államokban, pl. Németországban, hol az utasok nagy számára való tekintetből minden városban van rendes szálló, ez a kérdés már régen teljesen kielégítő módon rendeztetett. Akit a mai társadalmi berendezés arra kényszerít, hogy munkaalkalom hiányában városról-városra vándoroljon, az ebben a szomorú kényszerhelyzetben jogot formálhat kollégái istápolására. E feladat vezette annak idején azokat, kik az utasszállók ügyének rendezését sürgették a Typographia hasábjain (Bogár Ignác, Werner Jenő stb.) 1907-ben egy-egy cikk heti 4, illetve 2 filléres kötelező befizetéssel egy külön alap létesítését ajánlotta. Nemsokára ezután, 1908 január hó 26-án már megalakult a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szállóegyesülete és alapszabályai háromszori visszautasítás után 1909 októberben hagyták jóvá. Az egyesület célja a Magyarországon munkaszerezés végett utazó nyomdai és betüöntődei munkások részére minden egészségügyi követelménynek megfelelő díjtalan szállást nyújtó helyiségek berendezése és azok fentartása. E célját az egyesület erejéhez képest egyelőre Budapesten és később fokozatosan az ország nagyobb városaiban és utazási gócpontjaiban teljesíti. Célját képezi még az egyesületnek az utazók ellátása és felruházása. A tagdíjak nagyságát időről-időre a közgyűlés állapítja meg.

Az alakuló gyűlés 1908 január 26-án és folytatólagosan február 9-én tartott meg, melyen megválasztották az egyesület első rendes tisztikarát.¹ A segélyző-

¹ Az egyesület első tisztikara a következőkből állott: Elnök: Pollák Simon. Alelnök: Lukács Ármin. Pénztáros: Neumann Ede. Ellenőrök: Blumenthal Oszkár és Goldberger Ármin. Jegyző: Grünhut Jakab.

egyesület választmánya 1908 március havi ülésében évi 2000 korona szubvenciót szavazott meg a szálló-egyesület részére. A szálló az Üllői-út 52/A. szám alatti házban 1908 május 29-én nyitvatott meg. Az utasok befogadására 4 szoba, fürdő, társalgó és megfelelő mellékhelyiségekből álló lakás szolgál, összesen 20 ágygyal. Ezenkívül egy izzó-légdezinfecttorral is fel van szerelve. A társalgóban több lap és egy kisebb könyvtár áll a szállót igénybevevő kollégák rendelkezésére. Az utasok szükség esetén ruhát, fehérneműt, cipőt ezenkívül vacsorát és ebédet kapnak. Céljához mérten az egyesület az utóbbi években hozzáfogott a vidéki szállók ügyének rendezéséhez, s Győrben 10 ágygyal és fertőtlenítővel, később még Nagykanizsán két ágygyal és legutóbb Pozsonyban az egyesület házában 10 ágygyal rendezett be minden tekintetben megfelelő szállókat. A kassai kollégák 1910-ben szintén egy a budapestihez hasonló szállót rendeztek be. Hogy a szállót mily erősen veszik igénybe az utasok, ez az ezen egyesület által kibocsátott kimutatásból látható. Az 1908—1911-ig terjedő időben összesen 1866 utas, 9235 esetben (napig) vette igénybe a szállót és ezeknek 4669 ebéd, 5750 vacsora és 1070 darab ruhanemű szolgáltatott ki s az egyesület kiadása 1908 január hó 18-tól, az első befizetés keltétől, 1911 december hó 31-ig 35.718 korona 26 fillért tett ki. E számok minden más évrnél hathatóssabban igazolják ezen kollégiális intézmény működését és szükségességét.

A *Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök jótékonyági köre* alakítását, melyről már egyszer említést tettem, Balázs Károly szaktárs penditette meg 1882 június 11-én tartott formális értekezleten, amikor megalakult az ideiglenes vezetőség és elhatározták, hogy az alakuló-közgyűlést június 25-én tartják meg. Azelőtt a budai Typographia-Dalkör tartott karácsonyfa-ünnepélyeket, melyeken a nyomdászárvékat megvendégelték és megajándékozták. Ez adta a Jótékonyági kör megalakításához az eszmét. A körnek első elnöke Bródy Sándor lett; az első gyűjtés 102 forint 1 krajcárt eredményezett s az első segélyben Tács szaktárs részesült 1882 október 8-án. Említésre méltó körülmény még az is, hogy kezdetben a kör hivatalos nyelve német volt és csak az 1883. évi február hó 25-én tartott rendes évi közgyűlésen lett az első magyar jegyző megválasztva. Főcélja volt az özvegyek istápolása és az árvák felruházása. Az ehhez szükséges összeget a gyűjtőiveken befolyt adományokból fedezték, de miután az árvák szaporodásával ez mindinkább elégtelennek bizonyult, a hiányzó összeget multságok jövedelmeiből kellett pótolni. Sok éven át a hires paraszt-bál volt a körnek legfőbb jövedelmi forrása; később a János-ünnepélyek pótolták a gyűjtésekhez hiányzó összegeket. Az 1895 január 14-iki választmányi ülésen Concha Károly elnök bejelentette, hogy gyűjtőivén a „Demokrácia” szabadkőművespáholy és Menyhért Vilmos 100—100 forintos adománya szerepel, kik ezt oly megjegyzéssel adták, hogy az mint alapítvány kezeltessek. Az 1896 április 26-iki választmányi ülés elhatározta, hogy ez az adomány ezentul „Ösztöndíj” címen kezeltessek s minden évben 100 forinttal gyarapittassék mindaddig, mig csak az 1000 forintot meg nem haladja; ennek elérése esetén annak kamataiból egy-egy törekvő nyomdászárva támogatandó. Özv. Stéger Karolina temesvári nyomdatulajdonosnő 1901-ben 600 koronát hagyományozott a körnek. A kilencvenes években a Jótékonyági kör évenként 20—25 árvát küldött a szünidei gyermektelepekre, később azonban ezzel, különféle akadályok miatt, fel kellett hagynia.

•
Ez az intézmény igen sok özvegyet s még több árvát gyámolított, igen sok betegségben synylódó és munka nélkül levő kollégát segélyezett, egyszóval a rendelkezéséhez álló eszközökhöz képest becsülettel meg is felelt hivatásának. A kör évenként körülbelül 13.000 koronát fordít a szükségbe jutott kollégák s az özvegyek és árvák segélyezésére s fennállása óta 114.102 koronát fizetett ki tisztán segélyekre és összesen 3171 árvát részesített pénzbeli segélyben és látott el részben téli ruhával. 1911 december 31-én 8480 korona 53 fillér vagyona volt.¹

A segélyző-egyesület 1902-től 1911-ig.

A Typographiának, mint egyesületi közlönynek a hatóság által történt be-
szüntetése folytán az a helyzet állott elő, hogy a lapot sokan egyáltalán nem
vették, ami a szervezetre erkölcsileg rendkívül káros hatással volt, attól eltekintve,
hogy egyeseknek ez a magatartása a szervezetnek nagyobb anyagi károsodását
vonta maga után.

A segélyző-egyesület 1902 április havi rendes évi közgyűlésén elfogadtatott
Peidl Gyula azon indítványa, hogy a Typographia minden egyesületi tagra
kötelező s az ugyanezen év augusztus 24-iki rendkívüli közgyűlés azt a hatá-
rozatot hozta, hogy a választmány szerződésileg köteles arról gondoskodni,
hogy a lapot mindenki díjtalanul kapja. Egyidejűleg a tagdíj 1 korona 60 fillérről
1 korona 80 fillérré emeltetett fel.

Ez a közgyűlés foglalkozott ismét a hivatalnokok szolgálati szabályzatával,
de azt levette a napirendről és elfogadta a tagok befizetett heteinek kimutá-
tására vonatkozó indítványt. Ebből, de különösen a kötelező Typographiára
vonatkozó határozatból kifolyólag ismét két pártra szakadtak a kollégák. A
kisebbség május hóban egy lapot indított, mely a kibékülés után megszűnt.²
Az augusztus havi rendkívüli közgyűlés után, midőn a Typographiára vonat-

¹ A korrektorok köre ügyében 1908 október 11-én volt az első értekezet, melyet az Athenaeum-,
Franklin- és Rézvény-nyomda korrektorai hívtak egybe. Az ezen alkalommal megválasztott kilenc
tagból álló bizottság az előmunkálatok elvégzése után november 29-én egy újabb értekezetet hívott
egybe, mely jóváhagyta az előterjesztett alapszabálytervezetet. A tagdíj heti 10 fillérben, a beiratási
díj pedig 50 fillérben állapított meg. Az alakuló-gyűlés december 20-án tartott meg. A kör alap-
szabályait másodszori felterjesztés után a belügyminiszter 1909 szeptember hónapban hagyta jóvá.
Első tisztikara a következőkből alakult meg: Elnök Schwind Béla, alelnök Radnai Vilmos, pénztáros
Bozsik István, ellenőr Román Antal, magyar jegyző Grócz Ernő, német jegyző Szende Lajos. Választ-
mányi tagok: Arányi Vilmos, Bujnovszky Rezső, Hartmann József, Hitesi Lajos, Hülle Oszvald, Kis
Dezso, Leitner Pál, Matkó Géza, Némethy Lajos, Schippert János. Számvizsgálók: Fally Henrik,
Neumann Ede és Major István. A kör vagyona 1911 december 31-én 120573 korona.

Az 1912. év elején a Pallas-Tornaklub általános jellegű sportegyesületté alakult át és a Nyom-
dászok Testező Egyesülete címet vette fel, ezáltal alkalmat adott az összes sportot űző szaktársak
tömörülésére. A klub első tisztikara a következő kollégákból alakult: Elnök Morócz Jenő, titkár Silmann
Áron, pénztáros Gavrancsits Ljubomir. Van még ezeken kívül egy nyomdász-turistaegylet is, mely
1910-ben alakult.

² A lapnak Szabad Szervezkedés volt a címe; a másik párt ekkor ugyanily című lapot jelentett
be a tanácsnál. Az előbbi címet a lap nem használhatta s így azt Szabad Typographiára változtatta.
Összesen 17 szám jelent meg 1902 augusztus végéig és Stalla Márton szerkesztette. Ez volt utolsó össze-
csapása a régi és az új hivatalos pártnak, mely után az előbbi végleg visszavonult, a fiatalabb, agilisabb
erőknek engedvén át a teret. Alkalmi lapokról lévén szó, ez alkalommal megemlítem még az él-

közölg végleges határozat hozatott, végleg megszűnt az ellenzékeskedés a budapesti nyomdászok között. Az ezután néha felbukkant ellenzék csak egypár emberből állott.

A módosított alapszabályokat a választmány még 1902 szeptemberben felterjesztette a belügyminiszterhez, honnét azok nagy meglepetésre a következő leirat kíséretében érkeztek vissza:

„102274/V. sz. Magyar kir. belügyminiszter. Budapest fő- és székvaros közönségének. Folyó évi szeptember hó 12-én 166232. szám alatt hozzám felterjesztett iratok visszaküldése mellett értesitem a székesfőváros közönségét, hogy a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesületének módosított alapszabályaira a következő észrevételek merültek fel: Az 1875. évi 1508. eln. sz. belügyminiszteri körrendelet mellékletének III. pontja értelmében munkásegyletek tagja csakis magyar honos lehet és idegen állam polgárai tiszteletbeli tagok csakis tudományos célú, közművelődési és irodalmi egyletek-nél lehetnek, miért is az ezen rendelkezésekkel ellenkező intézkedések törlendők az alapszabályokból, valamint törlendők a 2. § f) pontjában foglaltak és az ezen ponttal összefüggésben levő összes intézkedések is, mert nemzetközi szervezkedésre vezethetnének, ami pedig meg nem engedhető. Végül a köz- és választmányi gyűlések jegyzőkönyvének hitelesítési módja is megállapítandó. Budapest, 1902. évi december hó 20-án. A miniszter helyett Széll s. k. államtitkár.“

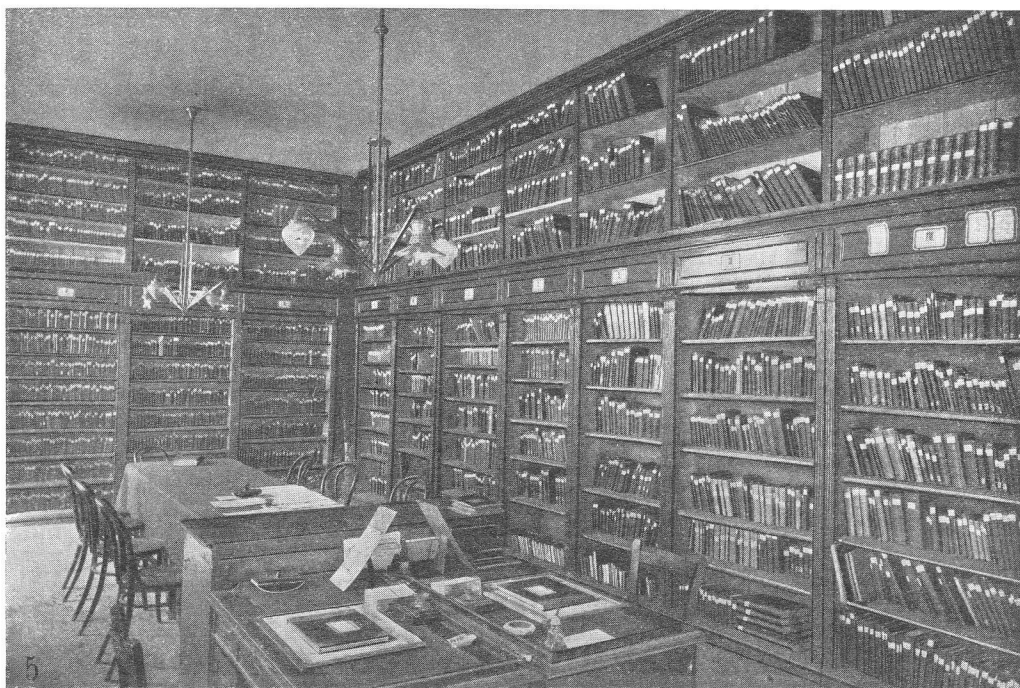
A választmány 1902 december 28-án egy bizottságot választott, hogy az egy, a miniszternek személyesen átnyújtandó memorandumban fejtsse ki a miniszter által kívánt módosítás tarthatatlanságát. A miniszter 1903. évi augusztus hó 8-án 4351/1903. szám alatti határozatával az alapszabályokat jóváhagyta és a választmány azokat szeptember 1-én léptette életbe.

Az ausztriai nyomdász-szövetség 1903 augusztus hóban a Gutenberg egy támadása miatt felmondta a kölcsönösséget; a választmány Peidl Gyula, Rothenstein Mór és Novitzky N. László kollégákat küldte Wienbe, hogy ezt az ügyet ott békés uton elintézzék. Utóbbi helyett, annak megbetegedése következtében Siegfried József kolléga utazott el. A kiküldött bizottságnak sikerült a felmerült incidenst kölcsönös szóbeli rektifikációval elintézni.

A módosított alapszabályok életbeléptetésével a választmánynak gondoskodnia kellett arról, hogy a Typographia, mint az egyesület hivatalos lapja¹ minden egyesületi tagnak díjtalanul kézbesíttessék. A lap kiadóhivatalával kötött szerződés

lapokat is, melyek az utóbbi években keletkeztek. Utólag még a 70-es évek élclapjára, a „Mitrailleuse“-re akarok visszatérni: A „Mitrailleuse“-t Antensteiner és Anft kollégák szerkesztették és az előbbi volt a lap kiadója. Anft János ebben az élclapban kíméletlen szatírával támadt a renegátoknak. Anft 1873-ban Budapestről Wienbe utazott és ott is élénk tevékenységet fejtett ki. 1910 december 13-án halt meg 67 éves korában Innsbruckban. Az utóbbi évtizedben hosszabb szünet után — 1879 óta, mikor a Puccetti Károly által szerkesztett „Tenakulum“ első száma megjelent, nem volt élclap — ismét egypár élclap jelent meg, melyek azonban csak addig voltak életképesek, amíg a szaktársak közti veszekedések napirenden voltak. 1900 szeptemberben megjelent a Butkovszky Bertalan által szerkesztett „Kulacs“, ez a lap 1902-ben megszűnt. 1902 április hónapban megjelent a „Nyomdászok élclapja“, melynek László Vince volt a kiadója, s mely 1905 végén megszűnt. 1904 januárban megjelent a „Tenakulum“, Wancsora István szerkesztésében, mely még ugyanazon év május végén megszűnt. 1902-ben megjelent a „Darázs“, melynek Venkovits Károly és Clement János voltak szerkesztői. Ez a lap szintén rövid életű volt.

¹ Ez a határozat az 1895. évi kongresszuson mondatott ki.

Szakegyesületi könyvtár.

Szakegyesületi iroda.

szövege — mely azóta minden alkalommal, midőn a lapot más kiadó veszi át, megújítatik —, a következő: „Szerződés, mely egyrészt a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesülete, másrészt a Typographia, mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületeinek hivatalos közlönye kiadója között kötött. 1. A fentemlített egyesület megrendeli az ugyancsak fentemlített lap kiadójánál a kiadásában megjelenő „Typographia“ című hetilapot a munkában levő vagy más foglalkozású egyesületi tagoknak, akik teljes heti illetéket (1 korona 80 fillér) fizetnek. 2. Minden egyes példányért és így tagonként az egyesület 20 fillért fizet. 3. A leszámolás három hónaponként történik olyképen, hogy az egyesület három havi bevételéből egy kilencedrészt fizet a lap kiadójának. 4. Az egyesületnek ezzel a kötelezettségével szemben a kiadót a következők terhelik: a) köteles a nem teljes heti illetéket fizető tagoknak (betegek, munkanélküliek, rokkantak) a lapot díjtalanul adni, a fizető tagoknak azonban a fővárosban nyomdánként, a vidéken pedig városonként egy csomagban expedálni; b) a szerkesztési, kiadási és expedálási költségeket fedezni (írói tiszteletdíj, postai portó stb.); c) ha az egyesület érdeke megkívánja, köteles a kiadó minden kárpótlás nélkül mellékletet adni. 5. Ez a szerződés mindannyiszor megújítandó, valahányszor az egyesület elnökségében változás történik, vagy a lap kiadási joga másra száll át.“¹ A választmány szeptember havi ülésében kimondta, hogy a tagok befizetett hetei az Évi jelentésben feltüntetendők.

Az 1903. évi közgyűlés végre elfogadta az évek óta húzódó szolgálati szabályzatot. Az ausztriai nyomdász-szövetség javaslatára a nemzetközi nyomdász-szövetséghez tartozó egyesületek kimondták, hogy csak azokat a kölcsönösség alapján belépni óhajtó tagokat ismerik el, akik elutazásuk előtt tagjai voltak a Könyvnyomdászok szakegyesületének.

Az 1904. évi közgyűlés Kószol J. Antalt választotta meg az egyesület elnökévé, miután Czettel Gyula nem volt hajlandó az elnöki tisztséget újra elvállalni. A közgyűlés napirendjén volt az illetékek nyugtázása, az üdülőhely alapja javára fizetendő heti 6 fillérnek kötelezővé tétele; a 40, illetve 50 évig munkában állott tagoknak a befizetésre való tekintet nélkül és orvosi vizsgálat mellőzésével, a rokkantak állományába való felvétele; a munkanélküli segélynek bármely más városban való felvételéhez való jogosultság kimondása és Steiner Adolf nyugdíjának megállapítása. A gyűlés azonban az indítványok felett napirendre tért és Steiner részére heti 16 korona nyugdíjat, illetve rokkantsegély-pótlékot állapított meg. Az Innsbruckban tartott osztrák nyomdász-kongresszusra az egyesület képviselőjében Rothenstein Mór küldetett ki. Az 1905 december 3-iki választmányi ülésen 21 pályázó közül Schwarz Ambrus választott meg az újonnan kreált hivatalnoki állásra.

¹ A Typographia szerkesztőjévé a szeptember havi választás alkalmával Peidl Gyula, a Gutenberg szerkesztőjévé Rothenstein Mór választott meg. A Gutenberg szerkesztőjét ez alkalommal választották meg *először* mint önálló szerkesztőt, országos szavazás útján.

A rendőrség egyébként még 1904-ben sem hagyta békében a Typographiát és július 18-án Wolf Antal kollégánál házkutatást tartott, ami természetesen nem járt a kívánt eredménnyel, mert sztrájkpénzeket ott nem talált. A dolog egyébként egy vidéki (szegedi) feljelentés alapján történt. A rendőrség ugyanekkor tiltott gyűjtés címén 30—100 koronáig terjedő pénzbírsággal sújtotta a szakegyesület választmányát; hiába igazolta a választmány, hogy a Typographia gyűjtéséhez semmi köze sincsen.

Steiner Adolf egyesületi pénztáros 1904 július hónapban nyugdíjba ment. Helyébe a választmány már június 5-én Siegfried Józsefet választotta meg pénztárossá.

Az 1905. évi segélyző-egyesületi közgyűlés megint igen népesnek ígérkezett, mert az indítványokkal kapcsolatban ismét a szokásos „hecc“-re volt kilátás és sajnos, a budapesti nyomdászokat egy idő óta csak ily dolgok tudták a közgyűlés felé vonzani. A szolgálati szabályzat, melynek elkészítése már az 1897. évi debreceni kongresszuson kimondatott, sok viszontagság után módosítás céljából ismét a közgyűlés elé került. A másik fontos indítvány az ügyviteli szabályzat módosítását célozta. Napirendre voltak még tűzve egy egyesületi ház építésére és az egyesületi illetékek nyugtázására vonatkozó választmányi indítványok.

A gyűlésen Pollák Simon elnökölt és a vidékről Arad, Brassó, Debrecen és Temesvár városok képviseltették magukat. A választmány a vita folyamán az ügyviteli szabályzatot levette a napirendről, a szolgálati szabályzatot ellenben módosította. Lévai Soma a hivatalnoki állásoknak országos választás útján való betöltését indítványozta, ezt azonban a gyűlés nem fogadta el. A május hónapi választmányi ülésen felolvastattott a pozsonyi egylet levele, melyben bejelenti, hogy július hó 1-én csatlakozni fog az országos egyletnek. Már az 1902. évi április 6-iki közgyűlés 132 szavazattal 101 szavazat ellen kimondta a csatlakozást, de a dolog azóta huzódott. Az 1904. évi március hó 4-iki rendkívüli közgyűlés 229 szóval kimondta a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének feloszlását. Ugyanekkor felszólíttatott a fiumei egylet is, hogy mielőbb csatlakozzék, mert ellenkező esetben vele a kölcsönösségi viszony megszűntnek fog nyilváníttatni. A csatlakozás ügyében a Sopronban tartott nyugatmagyarországi nyomdászértekezletre a választmány Rothensteint és Novitzkyt küldte ki, hogy ott a csatlakozásra vonatkozólag a pozsonyi egyletnek tartozó fiókok képviselőivel megállapodást létesítsenek. A szakegyesületet Peidl Gyula képviselte. Augusztus 1-én végre valóra vált a pozsonyi egylet csatlakozásának 17 év óta huzódó kérdése, miután a belügyminiszter 1905 május hó 20-áról keltezett 47.746/III. számú határozatával megengedte, hogy a pozsonyi egylet vagyona átadásával a miniszter által jóváhagyott feltételek mellett a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök segélyző-egyesületéhez csatlakozzék. E feltételek a következők:

Budapest, 1904 augusztus 24.

A Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének, Pozsony.

Folyó hó 23-án tartott rendkívüli választmányi gyűlésünk értelmében értesítjük Önöket, miszerint a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntök egyletének egyesületünkbe való beolvadását elfogadjuk s a csatlakozás feltételeit a következőkben állapítjuk meg: A Pozsonyi könyvnyomdászok egyletének csatlakozása, illetve beolvadása esetén ezen egylet összes tagjainak a beteg-, munkanélküli-, özvegy- és árvasegélyek tekintetében ugyanazon jogokat nyújtjuk, melyeket alapszabályaink 13., 32., 33., 34., 38., 41. és 46. szakaszai a segélyekre nézve saját tagjainknak is biztosítanak. A rokkantségélyt illetőleg alapszabályaink 26., 27. és 29. szakaszai mérvadóak azzal a kikötéssel, hogy a 31. § értelmében az 1899 május 1-je után belépett tagok, ha azok nem közvetlen a felszabadulásuk utáni négy héten belül léptek a Pozsonyi könyvnyomdászok és betüöntök egyletbe, a II. osztályú tagok közé fognak soroztatni.

A választmány megbízásából, tisztelettel: *Pollák Simon*, I. alelnök, *Novitzky N. László*.

A pozsonyi egylet felosztatását kimondandó rendkívüli közgyűlés 1905 július hó 30-ára hivatott egybe és ezen az országos egyesület képviselőjében Peidl Gyula, Novitzky László és Siegfried József jelentek meg. Hampel Mihály, a pozsonyi egylet elnökének a csatlakozásra vonatkozó jelentése után bejelentette a választmány lemondását, mely történelmi aktus után az országos egyesület részéről kiküldött bizottság hivatalosan is átvette a volt pozsonyi nyomdászegylet vagyont. Erről a következő okmány tanuskodik:

Jegyzőkönyv, felvétel 1905. évi augusztus hó 1-én a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egyletének a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesületébe történt beolvadása alkalmából.

Jelen vannak: Peidl Gyula, Novitzky N. László és Siegfried József, a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesülete képviselőjében és Hampel Mihály, Korunka István és Löwy Samu, a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete képviselőjében.

Tárgy: A volt Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete vagyónak átvétele. A pozsonyi nyomdászegylet jelenlevő képviselői átadják a volt pozsonyi nyomdászegylet aktív és passzív vagyont feltüntetve, 1905 január 1-től 1905 június 30-ig szóló félévi mérleget, mely szerint az egylet vagyona:

Aktiva: A Duna-utca 55. sz. ház 82.000 korona becsértékben, 2 darab 4⁰/₀-os magyar koronajáradékkötvény összesen 300 korona névértékben, készpénzben 42 korona 18 fillér.

Passziva: Betáblázott amortizációs kölcsön: 26.772,73 korona, kölcsön a Schreiber-Wigand-alaptól 3000 korona és 691,27 korona deficit.

Ezen mérlegszerű vagyont átvételét a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesülete jelenlevő képviselői elismerik, minek megtörténtét jelen jegyzőkönyvben saját aláírásukkal igazolják.

Kelt Pozsonyban, 1905. évi augusztus hó 1-én.

Peidl Gyula I. alelnök, *Siegfried József* pénztáros, *Novitzky N. László* ellenőr, mint a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyező-egyesülete képviselői, *Hampel Mihály* elnök, *Kowarik K. Fülöp* alelnök, *Korunka István* pénztáros, *Löwy Samu* gondnok, mint a Pozsonyi könyvnyomdászok és betűöntők egylete képviselői.

A pozsonyi egyletnek az átadás napján 312 tagja volt, ezek között 7 rokant és 25 év alatt 182.801 koronát fizetett ki segélyekre és önképzésre.

A fiumei nyomdászegyesület 1896-ban a dalmáciai nyomdászegylet buzdózkodása folytán alakult meg. Mazzanti szaktárs, a dalmáciai egyesület elnöke, 1896-ban Fiuméba rándult és az ottani kollégákat egy értekezletre hívta össze, mely alkalommal azokat egy egyesület alakítására buzdította. Az értekezleten az összes fiumei kollégák megjelentek és az ülés egy előkészítő bizottságot választott, melynek Barbis János,¹ Quaranti és Greiner kollégák voltak tagjai. Szeptemberben a bizottság gyűlésre hívta meg a fiumei nyomdászokat, melyen elfogadták az alapszabályokat és egyúttal kimondták, hogy minden tag köteles heti 10 krt az előleges költségekre és az alapra befizetni. Ebből fedezték az utasoknak fizetett 1 frt helyi viatikumot is. Az 1896 októberben jóváhagyás végett beküldött alapszabályok háromszori visszautasítás után végre 1899 szeptemberben jóváhagyattak. Az egyesület szeptember hónapban tartott alakuló gyűlése, melyen negyven tag vett részt, kimondta, hogy a befizetés október 1-én veszi kezdetét. 1900-ban a tagdíjat heti 60 fillérre, a munkanélküli segélyt

¹ Az adatokat Barbis Giovanni kollégától, az alapítók egyikétől kaptam.

pedig napi 2 koronára emelték fel. 1901-ben történt az első kísérlet arra, hogy a fiumei egyesület a Magyarországi könyvnyomdászok segélyező-egyesületéhez csatlakozzék, de akkor ez nem sikerült.¹ A fiumeiek ekkor bővítették a segélyezési osztályokat és 1902-ben megalakították a betegsegélyezési osztályt és ebből a célból a tagsági díjat heti 1 koronára és a munkanélküliségi segélyre való jogosultság időtartamát 91 napra emelték fel; a táppénznél a segélyezés idejét szintén 91 napban s napi 1 korona 60 fillérben állapították meg. Elutazási segély címén a munkanélkülieknek egy összegben azokat a napokat fizették ki, melyekre az illetőnek a 91 napon belül még joga volt.² Az elhalt tag családjának 80 korona temetkezési összegre volt joga. Az 1902-ben jóváhagyás végett felterjesztett módosított alapszabályokat a miniszter csak 1905-ben hagyta jóvá. 1904-ben újra kísérlet történt a csatlakozásra, de ez a törekvés akkor sem sikerült.

A fiumei egyesülettel különben már néhány év óta tárgyalt az országos segélyező-egyesület a csatlakozást illetőleg és dacára annak, hogy ezen egyesületnek nem volt tagjai arányához oly nagy vagyona, mint a pozsonyi egyesületnek, ez a kérdés egyrészt nyelvi nehézségek, másrészt pedig a fiumei tagokra a csatlakozás által háramló magasabb tagsági díj miatt csak a nemzetközi nyomdásztitkárság pressziója folytán vált lehetségessé. Mivel az országos segélyező-egyesületet a vidéki egyesületek csatlakozásánál tisztán csak a szervezet egyöntetű kiépítése vezelte, a csatlakozásnál nagyobb anyagi áldozatoktól sem riadt vissza, hogy a vidéki nyomdászokat egy hatalmas táborban egyesíthesse. A csatlakozás előkészítésére, miután ez a dolog már úgy az ausztriai, valamint az 1901. évi luzerni nemzetközi nyomdászkongresszuson is szóba került, az országos segélyező-egyesület választmánya 1901-ben egy három tagból álló bizottságot küldött ki oly célból, hogy az a fiumei egylet átirata értelmében egy indítványt terjesszen elő. A megkezdett tárgyalások azonban akkor ismét félbeszakadtak.

Az 1902 október havi választmányi gyűlés kimondta, hogy 1903-tól kezdődőleg a Fiuméba utazó egyleti tagok kötelesek a fiumei egyesületbe belépni. 1904-ben megbizta a választmány Novitzkyt, hogy a fiumei egyesülettel a választmány nevében újabb tárgyalásba bocsátkozzék. A fiumei egyesület augusztus 12-én válaszolt az átiratra és válaszában bizonyos feltételek kikötését és bővebb információkat kért. A választmány augusztus hó 23-iki rendkívüli ülésében tárgyalta a fiumeiek átiratát és arra vonatkozólag a következő határozatot hozta: Az országos segélyező-egyesület ugyanolyan jogokkal veszi át a fiumei egyesület tagjait, mint amilyen jogokkal az átlépés alkalmával saját egyesületükben bírtak. A csatlakozás első évében a fiumeiek annyi ideig részesülnek segélyben, mint ameddig érvényben levő alapszabályuk ezt előírja és pedig táppénzt 26, munkanélküli segélyt 91 napig kapnak. A rokkantsegélyre vonatkozólag pedig, miután a fiumei egyesületnek nem volt ilyen segélyezési osztálya, úgy határozott a választmány, hogy a 3397 korona vagyont átvétele

¹ A fiumei nyomdászegyesületet a nemzetközi nyomdásztitkárság 1901-ben teljesen különálló egyesületnek ismerte el s ennél fogva vele a többi nyomdászegyesület is kölcsönösségi viszonyba léptek. Ez a körülmény azután ismét megnehezítette a csatlakozást ez időtől kezdve, mert Fiuméba utazó tagjaink is kötelesek voltak az ezen egyesületbe való belépésre. Azelőtt ugyanis direkt Budapestre fizették ott dolgozó tagjaink illetékeiket.

² Ha például 30 napi segélyt vett fel, akkor elutazásakor még 122 koronát.

ellenében az egyesület tagjainak a rokkantpénztárba is beszámítja a fizetett heteket. Az országos egyesület tehát a lehető legkedvezőbb feltételeket szabta a fiumei kollégáknak, ezek azonban szeptember havi gyűlésükön a csatlakozásra vonatkozó indítványt elvetették. A segélyző-egyesület erre, miután az 1901. évi luzerni kongresszus már kimondta a csatlakozás kötelezettségét, átírt a nemzetközi nyomdásztitkárságnak, hogy az saját hatáskörében intézkedjen a kölcsönösség megszüntetése ügyében. A nemzetközi nyomdásztitkárság ujabbi intervenciója folytán a Societa Tipografica Fiumana hajlandónak nyilatkozott a csatlakozásra és a választmány, a nemzetközi nyomdásztitkárság augusztus 14-iki átírata következtében, 1905 szeptemberben Rothenstein Mór választmányi tagot küldte ki Fiuméba az ujabbi tárgyalások megkezdésére, mely alkalommal az egybehívott rendkívüli gyűlés végre elvben kimondta a csatlakozást. A választmány képviselőjében novemberben Peidl, Novitzky és Siegfried küldetett Fiuméba, hol a rendkívüli közgyűlés heves vita után kimondta a fiumei nyomdászegyesület feloszlását és összesen 74 tagjával a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesületébe való beolvadását. December 1-től a fiumei kollégák már az országos egyesületbe fizették illetékeiket. A november 27-én átadott vagyon összege 4748 korona 32 fillért tett ki.

Az ügyviteli szabályzatot a választmány 1905-ben a követelményeknek megfelelően módosította; az október 8-iki rendkívüli közgyűlés azonban a módosításokat elvetette. Ugyanilyen sorsra jutott az illetékek egyéni nyugtázása érdekében indított mozgalom is; a rendes évi közgyűlés kimondta, hogy a választmány a határozatnak három hónap alatt tegyen eleget. Miután azonban a határozat kivihetetlennek bizonyult, a választmány szeptemberben rendkívüli közgyűlést hívott egybe, melyen bejelentette, hogy egyrészt technikai, másrészt pénzügyi szempontból kivihetetlennek tartja a közgyűlés határozatát. A gyűlés nagyobb vita után a határozatot ennél fogva semmisnek nyilvánította.

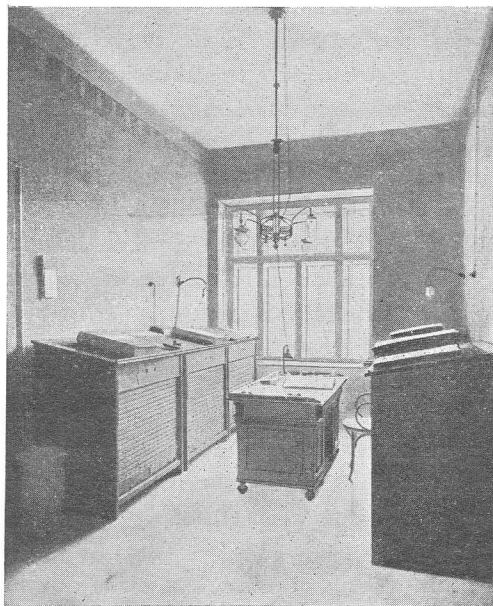
A szebeni nyomdászegyesület csatlakozása érdekében már régebben történtek kísérletek, melyek azonban mindannyiszor eredménytelenül végződtek. Csak 1905-ben sikerült a réges-régen abban maradt tárgyalásokat újra megindítani, melyek eredményeként az országos egylet 1906 december 2-án tartott választmányi ülése a következő határozatot hozta:

1. A Hermannstädter Buchdruckerverein összes ezidő szerinti tagjai az átlépés napjáig ezen egyesületnél befizetett hetek beszámításával vétessenek át a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesületébe.

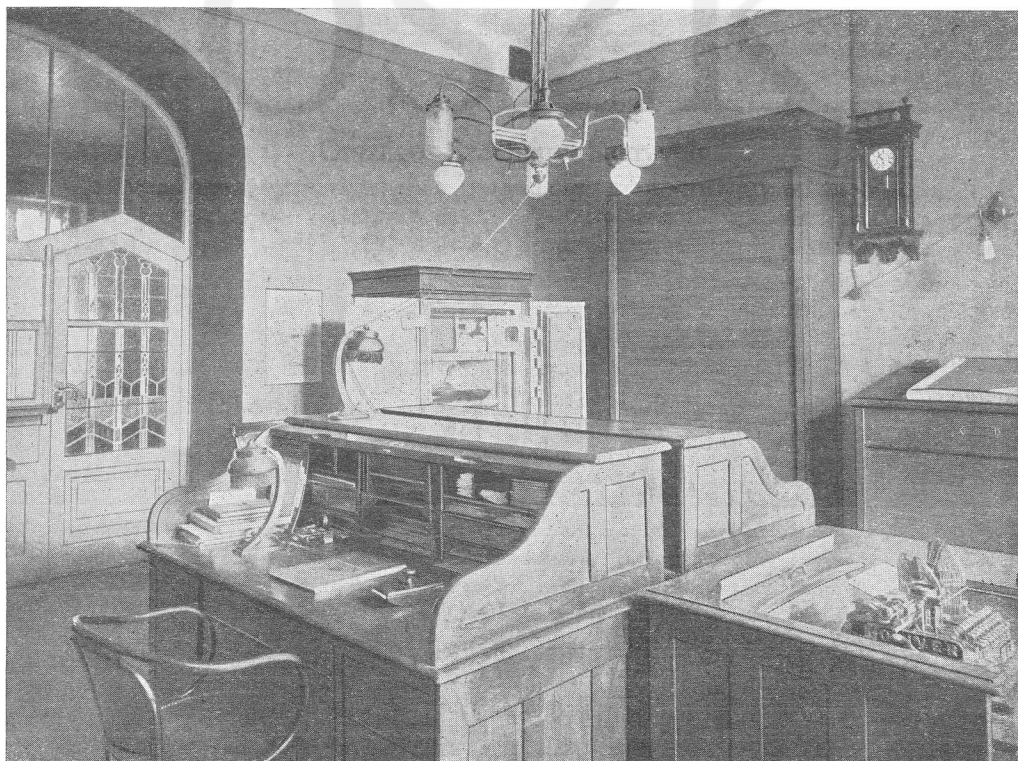
2. A Hermannstädter Buchdruckerverein ezidő szerinti rokkantjai és árvái a csatlakozás után ugyanoly összegű segélyeket kapnak, mint amelyeneket jelenleg a szebeni egylettől kapnak.

3. A csatlakozás napjától számított két éven belül rokkanttá nyilvánított szebeni tagok két évig csak oly magas rokkantsegélyt kapnak, amennyi nekik a szebeni egylet alapszabályai értelmében járna. Két év eltelté után a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesülete alapszabályaiban előírt segélyt kapják. A csatlakozás napjától számított két év letelte után rokkantakká nyilvánított tagok azonnal a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesülete alapszabályai szerint fognak segélyeztetni.

4. Egyéb alapszabályszerű segélyekre az átlépő tagok a csatlakozás napjától kezdve azonnal jogot szereznek. A szebeni egylet azon óhaja, hogy az összes átlépő tagok befizetései 1885 január 1-től számíttassanak, nem teljesíthető.

Segélyző-egyesületi irodák.

Segélyző-egyesületi iroda.

A nagyszebeni egylet 1907 februárban irt visszonzválszában azt kérte, hogy a kétévi várási idő a rokkantaknál elengedtéssék, a rokkantállományban levő egy rokkant, átlépéskor 14 korona segélyben részesüljön és valamennyi tag I. osztályu tagnak tekintéssék. A válszdtmány azt határozta, hogy valamennyi átlépő tag I. osztályba sorozandó, egyébként, amennyiben az alapszabályban előirt heteiket befizették, valamennyien jogot szereznek az előirt segélyekre. 1907 november hónapban leérkezett a miniszter határozata, mely szerint a válszdtmánynak a csatlakozás ügyében tett javaslatát közgyűlés elé kell terjeszteni. A december 23-iki rendkívüli közgyűlés ezekhez a feltételekhez hozzájárult és így a csatlakozásnak semmi sem állott utjában.

1907 május 22-én a Nagyszebeni nyomdászegyesület feloszlott¹ és vagyonzának átadásával beolvadt a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesületébe. A nagyszebeni egyesülettel, az országosítás életbe lépése után 21 évre, végre valamennyi magyarországi nyomdászegyesület beolvadt az anyagegyesületbe: a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesületébe. A csatlakozás okmányának szövegét alább reprodukálom:

Jegyzőkönyv, felvétetett 1907 május hó 22-én Nagyszebenben a „Hermannstädter Buchdruckerverein“-nek a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesületébe való beolvadása és vagyonzának átadása alkalmával. Jelen vannak a Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesülete részéről Lerner Dezső, Novitzky N. László és Siegfried József; a Hermannstädter Buchdruckerverein részéről Paschek József, Prasser Ferdinand és Schöbesch Frigyes. Tárgy: a Hermannstädter Buchdruckerverein vagyonzának átvétele, illetve átadása. A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők segélyző-egyesülete képviselői átveszik a csatlakozó Hermannstädter Buchdruckerverein 1906 december 31-iki mérlege szerinti vagyonzát, mely következőleg oszlik meg: betegek pénztára 3692 korona 91 fillér, rokkantak pénztára 15.660 korona 29 fillér, munkanélküliek pénztára 2871 korona 20 fillér, összesen 22.224 korona 40 fillér, azaz huszonkettőezerkettőszázhuszonnégy korona 40 fillér, mely összegből 261 korona 18 fillért mint kézipénztárt leszámítva, betéti könyvekben 21.963 korona 22 fillér, azaz huszonegyezerkilencszázhatvanhárom korona 22 fillért mai napon az egyesület nevében átvettünk, s ezt jelen jegyzőkönyvben is elismerjük. Az 1907 január—juniusi maradvány külön fog a zebeni egylet által elszámoltatni.

Kelt mint f. A Hermannstädter Buchdruckerverein nevében: Paschek József, Fr. Schöbesch, Kassier. F. Prasser, Schriftführer.

A Magyarországi Könyvnyomdászok és Betűöntők Segélyző-egyesülete nevében: Siegfried József, pénztáros. Lerner Dezső, I. alelnök. Novitzky N. László.

A segélyző-egyesület válszdtmánya 1906-ban egy újabb alapszabálytervezetet dolgozott ki, mely az eddigtől teljesen eltérő alapokra fektette az egyesület szervezetét. A január hónapban szétküldött alapszabálytervezet a segélyző-egye-

¹ A Nagyszebeni nyomdászegyesület (Hermannstädter Buchdruckerverein) 1851-ben alakult. Alakulásakor 18 tagja volt. Ez az egyesület később Binder elnöklete alatt (1877—1900) teljesen elzárkózott a többi nyomdászegyesületektől, a kölcsönösséget vele az összes egyletek megszüntették. Csak Binder Lajos elhalálózása után vált valóra a csatlakozás, melynek ő életében a legnagyobb szívóssággal állott utjába. A nagyszebeni egylet az összes segélyezési ágazatokat kultiválta és 1885-ben módosított alapszabályaiban a heti tagdíj 25 krtban volt megállapítva. A főnökök a náluk kondícióban levő minden egyes tag után heti 5 krt fizettek az egyletbe. A beiratási díj 5 és 10 frtban, a táppénz heti 6, illetve 4 frtban (a 27. héttől kezdve a 52. hétig) volt megállapítva. A rokkantak heti 3 frt, a munkanélküliek heti 3 frt (10 hétig), az özvegyek 10 és ezen felüli tagság után 50 frt, az árvák havonként 3 frt segélyben részesültek. A temetkezési illetmény fejében 50 frt járt az elhalt tag hátramarodtjainak.

sületet szakegyletté formálta volna át, ha az alapszabályok életbelépése nem ütközött volna akadályokba. Az egyesület célja a tervezet szerint a tagok szellemi és szaktudásának előmozdítása, valamint a munkaszerződések és a munkások érdekében hozott rendeletek végrehajtásának figyelemmel kísérése, a díjtalan munkaközvetítés és jogvédelem; ezekkel az intézkedésekkel együtt bevétetett a tervezetbe az a rendelkezés is, hogy az általánosság érdekei ellen vétő tag törölhető. Eltöröltetett az orvosi vizsgálat, részben leszállított a karencidő a betegségnél és a rokkantsági segélynél (260 hét). A segélyezéseknél előforduló vitás ügyek elbírálása pedig választott bíróság hatáskörébe utaltatott. A február 4-iki rendkívüli közgyűlés nagy szótöbbséggel elfogadta az alapszabálytervezetet. Az új alapszabály a vidéki nyomdatulajdonosokat is konsternálta és hivatalos lapjuk egyenesen felhívta az egyesületre a hatóság figyelmét. Az alapszabályokat a választmány február hóban terjesztette fel a miniszterhez.

Az új alapszabály, melynek révén az eddig három részre tagolt szervezet — szakegyesület, szabad szervezet és segélyező-egyesület — ismét egygyé forrott volna, nagyon kellemetlenül izgatta a nyomdatulajdonosok kedélyét, amely tény viszont az eszme életrevalóságát bizonyította. A vidéki nyomdatulajdonosok egyesületének igazgatósága július 8-án tartott gyűlésén kimondta, hogy egy — ellenegyesületet alakít. A segédek szervező bizottsága erre kijelentette, hogy addig, ameddig a nyomdatulajdonosok ezt az indítványt vissza nem vonják, nem hajlandó a vidéki nyomdatulajdonosokkal az árszabályközösség ügyében tárgyalásokba bocsátkozni. A vidéki nyomdatulajdonosok ezután kénytelenek voltak az indítványt a közgyűlés napirendjéről levenni.

Az alapszabályok jóváhagyása ellen a budapesti könyvnyomdafőnökök egyesülete és Darvas A. és társai tiltakozó iratot nyújtottak be a fővárosi tanács útján a belügyminiszterhez, melyben „jogaikra“ hivatkozva, a kontemplált segédelnök ellen óvást emeltek és az alapszabályok egyéb „veszélyes“ intézkedéseire hívták fel a kormány figyelmét. Mondanom sem kell, hogy a fővárosi nyomdatulajdonosoknak a feljelentésre semmi néven nevezendő joguk sem volt, kivéve, hogy azt a „jogszokást“ vették alapul, hogy egy idő óta állandóan illetéktelen feljelentéssel éltek a segédek egyesülete ellen. A belügyminiszter a feljelentést a tanácshoz küldte le. A főváros tanácsa viszont a VI. kerületi előljárásság útján felhívta az egyesület vezetőségét, hogy a főnökegyesület és Darvas Adolf és társai által beadott feljelentésre esetleges észrevételeit adja elő. Az elnökség ennek a felszólításnak eleget tett s minden egyes vádpontra nézve megadta a kellő választ. A történelmi jelentőségű okmány szövegét alább közlöm.

Tekintetes kerületi Előljárásság!

A Budapesti könyv- és könyvnyomdafőnökök egyesülete által, továbbá Darvas Adolf és társai által egyesületünk alapszabályainak közgyűlésen történt módosításának jóváhagyása iránt beterjesztett kérelmünk ellen a tekintetes tanácshoz beadott panasz és kérelem ellen, melylyel fentnevezettek a jóváhagyás megtagadását kérelmezik, a tekintetes kerületi előljárásság által nyilatkozattételre hivatván fel, mindkét féllel szemben együttes előterjesztésünket a következőkben van szerencsénk megtenni.

Legelőbb is tiltakozni óhajtunk az ellen, hogy a Budapesti könyv- és könyvnyomdafőnökök egyesülete az alapszabályok módosításának, illetve jóváhagyásá-

nak kérdésébe beleavatkozzék, vagyis hogy beadványuk még csak figyelembe is vétessék. Egyesületünk jóváhagyott alapszabályok alapján élvezi autonómiáját, az autonómia által megjelölt módon változtathatja alapszabályait, ehhez hozzájárulása van a tagoknak és ezt ellenőrizheti a hatóság, de a fenti egyesület mint e két tényezőkön kívül álló és teljesen idegen, hatósági joggal nem bíró közeg ehhez a kérdéshez hozzá nem szólhat. A jóváhagyás iránti kérelmet nem pártolhatja és nem ellenezheti, miért is beadványuk az egyesületi jog által biztosított autonómiánk sérelme nélkül figyelembe sem vehető.

Mint hogy azonban súlyt helyezünk arra is, hogy még ezen illetéktelenül előterjesztett panasz alaptalansága is megállapíttassék, azért ezen beadványra is kiterjeszkedünk és az ellenünk együtt és külön előhozott panaszpontokra a következőket terjesztjük elő annak hangsúlyozása mellett, hogy a beadványok sértő, sőt több helyütt rágalmozó kifejezéseire és gyanúsításaira nem reflektálunk és szigorúan objektíve csak a felhozott tényekkel foglalkozunk:

I. A módosítani kívánt, tehát érvényben levő alapszabályok egy példányát 2% alatt csatoljuk, ezen alapszabályok 62. §-a megállapítja, hogy a közgyűlésre a tagok meghívandók és hogy a közgyűlés jogkörének van fentartva az alapszabályok módosítása: az Általános határozatok II. pontja (23. oldal) szerint a Typographiában kell a meghívást közzétenni; a 3% alatt itt mellékelt lappéldányból kitűnik, hogy a Typographia 1906 január 19-iki számában feltűnő helyen közzé lett téve az 1906 február 4-iki rendkívüli közgyűlésről szóló meghívó.

Az alapszabályok 66. §-a szerint a választmány tehet a közgyűlésen indítványokat és csak egyes tagok indítványára kötelező, hogy 14 nappal előre írásban kell beadni. Az itt 4% alatt csatolt közgyűlési jegyzőkönyv igazolja, hogy a panaszban sokat említett II. § g) pontra vonatkozó módosítást a választmány terjesztette elő. Erre különben még visszatérünk és igazolást fog nyerni az is, hogy ez előre tárgyalva, megvitatta és napirendre tűzve lett.

Ami pedig a közgyűlés lefolyását illeti, magából a 4% alattiból kitűnik, hogy éppen Darvas Adolf minden akadály nélkül terjeszthette elő az alapszabálymódosítás elleni indítványát, a szavazáshoz a Darvas Adolf és társai által kijelölt Braun Salamon és Tépely Pál szavazatszedő küldöttségi tagoknak megválasztattak és ugyanezek a szavazatszedő küldöttség által kiállított és itt 5% alatt becsatolt jegyzőkönyvet is aláírták és ezen jegyzőkönyv szerint a választmányi előadó által javasolt alapszabálymódosítást 1067 szavazat 619 szavazat ellen, vagyis 448 többség elfogadta, ha pedig a jelenlévő fővárosi szavazatokat tekintjük, akkor is 710 szavazott 418 ellen az alapszabályok módosítása érdekében.

A 2% alatti alapszabály a közgyűlés határozatképessége tárgyában intézkedést nem foglal magában, ami természetes oly egyesületeknél, melynek egész országban és több ezerre menő tagjai vannak és melynek közgyűlésén a vidéki tagok levélileg is szavazhatnak.

Becsatoljuk egyesületünk múlt évi működéséről szóló jelentést 6% alatt, a 4. oldalon ki van tüntetve, hogy a tagok száma 4987; a 4% és 5% alattiak szerint a 8 megsemmisített szavazattal együtt összesen 1686 tag szavazott le, vagyis minimálisan ennyi tag volt a közgyűlésen jelenlevőknek veendő, tehát jóval több, mint az összes tagok egyharmad része. Nem ismerünk olyan alapszabályt — különösen ily irányu nagyobb egyesületnél —, ahol a határozatképességhez a tagok egyharmadánál nagyobb szám kellene.

A jóváhagyásra felterjesztett alapszabályok 39. §-a szerint is a határozatképességhez a küldöttek egyharmadának jelenléte szükséges, holott itt nem az összes tagok, hanem már csak az általuk választott kiküldöttek a közgyűlési tagok; Darvas és társai az alapszabályok ezen új intézkedése ellen panaszt sem tesznek.

A közgyűlés helyeül a fővárosi vigadó 3 egymásba nyíló nagy étterme szolgált, annál nagyobb helyiség Budapesten nem található. Mindenki kényel-

mesen befért, leszavazhatott és le is szavazott, panaszos és társai is leszavazták, a módosítást kívánók és ellenzők közül egyforma számmal jelöltettek ki a szavazatszedő küldöttség tagjai, panasz fel nem merült és a beadványokban vagy másutt soha meg nem jelöltek és meg sem jelölhetnek csak egyetlen oly egyesületi tagot sem, aki a közgyűlési terembe be nem fért, vagy le nem szavazhatott.

Ezekből tehát kiderül, hogy a közgyűlés egybehívása és ennek lefolyása, valamint határozatképessége és a formák betartása ellen komoly kifogás nem emelhető.

II. Ami már most a módosításokat és az azok ellen felhozott kifogásokat illeti — nevezetesen elsősorban a cimben beállott változást —, erre nézve a következőket terjesztjük elő:

A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyező-egyesületének alapszabályai belügyminiszteri láttamozást 1903 augusztus 8-án 4351. szám alatt nyertek; bemutatjuk 7 $\frac{1}{2}$ alatti egyesületünknek 1903 augusztus előtt érvényben volt alapszabályait, az 1. § szerint címe volt: Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők egylete — hiányzott tehát a segélyező szó —, ez megváltozott 1903. évben és ezuttali módosítással a címre nézve nem történik egyéb, mint visszatérés a 7 $\frac{1}{2}$ alatti 1887. év óta viselt névhez (egylet = egyesület). Ilyen változtatás ellen csak akadékoskodó ember szólhat és pedig annál is inkább, mert a jóváhagyás végett beterjesztett 8 $\frac{1}{2}$ alatti alapszabályok 2. §-ában az egyesület céljába mindazon segélyezéseket belefoglalja, amely célokat az eddigi alapszabályok 2. §-a kijelölt és hogy semmiben a tagok meg nem rövidülnek, hogy a segélyezésnek sem mértéke, sem nemei nem csökkentek és nem változtak, az a két alapszabály (2 $\frac{1}{2}$ és 8 $\frac{1}{2}$ alatti) intézkedéseinek egybevetéséből tűnik ki.

Igy tehát a segélyezés különböző nemei maradnak az egyesület főcéljai és a 2 $\frac{1}{2}$ alatti általános határozatainak 1. pontja (23. oldal) e cél állandó fentartását köti ki és a módosítást nem zárja ki, csak annyiban kívánja korlátozni, hogy ez a cél soha el ne ejtessék.

III. Nem sért sem törvényt, sem szerzett jogokat, ha a célok közé a 8 $\frac{1}{2}$ alatti új alapszabályok 2. §-ának *g*) és *h*) pontjait bevesszük; — *g*) a tagok szellemi és szaktudásának előmozdítása, valamint a munkaszerződések és a munkások érdekében hozott rendeletek végrehajtásának figyelemmel kísérése; *h*) díjtalán munkaközvetítés és jogvédelem; — a *h*) alatti díjtalán munkaközvetítés és jogvédelem tulajdonképpen szintén szorosabb értelemben vett segély jellegével bír, a *g*) alatti pedig olyan intézkedés, mely ma már minden létező munkásegyleti alapszabályban befoglaltatik.

Ezen új pontok a régebbi, 7 $\frac{1}{2}$ alatti alapszabály 1. §-ának 4. pontjában is, bár nem ily pontos megjelöléssel, találhatóak voltak és ugyancsak még pontosabban és egészen hasonlóan megvoltak ugyanezen alapszabályok 2. §-ának *f*) pontja és 8. pontja alatt, vagyis az egylet céljai között voltak eredetileg is a most *g*) és *h*) pont alatt felsorolt célok is, tehát a módosítás nem jelent egyebet, mint az 1887. évben jóváhagyott és 1903. évben megváltoztatott alapszabályokhoz való visszatérést. Felesleges arra sok szót vesztegetni, hogy az 1887. év óta nálunk és másutt is mily óriási lépésekkel haladtak előre a munkásszervezetek, az egyesületi jog és a szociális intézmények és így lehetetlen még csak elképzelni is, hogy ami megengedve volt e téren az 1887. évben, az eltiltható legyen az 1906. évben, eltekintve attól, hogy ez nem is a politikai vagy szociális kérdés, hanem egy egyesület autonóm jogának szempontjából bírálandó el és így a panasz nemcsak jogtalan, hanem a tolokodás határait érintő illetéktelen beavatkozás.

De tovább is megyünk annak igazolására, hogy mennyire a mi elemi jogainkat akarják elkobozni a kérvényezők és panaszt emelők.

Bemutatjuk 9 $\frac{1}{2}$ alatti egy rokonszakmának, a könyvnyomdászoknak, a Magyarországi Senefelder-egyletnek 1904 február 5-én 7484. sz. alatt láttamozott alapszabályait; ezek a 2. § bevezető részében, továbbá a *h*) és *i*) pont alatt szóról-

szóra ugyanazon intézkedéseket és célokat jelölik meg, melyek a módosításra benyújtott 8% alatti alapszabályaink 2. §-ának *g)* és *h)* pontjában mint ujak felvéve vannak. Bemutatjuk 10% alatt a Magyarországi molnárók és malom-munkások szakegyesületének alapszabályait, melyek 1905 december 1-én 108.256. szám alatt lettek miniszteri láttaomozással ellátva; ezen alapszabályok 2. §-ában még messzebbmenő módon vannak felsorolva azon célok, amelyek ellen a mi alapszabályainknálkifogás emeltetik, ugyanigy van ez a magyarországifamunkások szövetségének 1904 május 13-án 128.095. szám alatt jóváhagyott és itt 11% alatt bemutatott alapszabályainak 2. §-ában. Ami pedig talán legérdekesebb, kérvényezők maguk, vagyis a budapesti könyv- és könyvnyomdászok egyesületének itt 12% alatt bemutatott alapszabályai a 2. §-ban és a 3. § *b)* pontjában, továbbá a 22. §-ban ugyanoly, természetesen a saját érdekeikre vonatkozó intézkedéseket tartalmaznak, mint amilyeneket ők alapszabályaink módosított tartalmában nehezményeznek. Ez egyuttal jellemző adat arra nézve, hogy milyen kicsinyes szempontok, hatalmaskodás és elnyomási vágy a rugója annak, hogy gáncsolat kívánunk vetni alapszabályaink láttaomozásának és jóváhagyásának.

Azonban súlyt helyezünk annak beigazolására, hogy a 2. § *g)* pontja nemcsak kifogás alá nem eshetik, nemcsak azért állhat meg, mert a munkaadóknak sem lehet erre nézve több joga, mint a munkásoknak — hanem egyenesen szükség és közérdek kívánja ezen szabályt és létesítendő volna akkor is, ha sehol másutt erre példa nem volna, sőt egyenesen a munkaadóknak kellene ezen szabály beiktatását kérni, ha ugyan ebbe beleszólási joguk volna.

A budapesti nyomdatulajdonosok, vagyis főnökök és munkások közös kiküldött bizottságai között, mindkét fél által approbálva, 1905 november havában 1910 április 30-ig terjedő időtartamra érvényes munkaidő- és munkabérszabályzat jött létre, melyet 13% alatt idecsatolunk. Ezen szabályzat a munkaadók által meghozva és életbeléptetve, minden részében és így különösen 12. és 14. §-ban a munkásoknak és az ő egyesületüknek, az egyesület által kiküldött tagoknak, kötelességévé teszi a szabályok betartásának ellenőrzését; sőt a munkaadók egyesülete és a mi szóban levő egyesületünk által megválasztott békéltető bizottság is működik a 14% alatt csatolt alapszabályok szerint mint bírói fórum, a munkabérszabályzat megsértésére vonatkozó panaszok tárgyiban.

Amikor tehát ezen munkabérszabályzatot éppen a munkaadók és munkások közötti surlódások, viszályok és sztrájkok kikerülésére alkottuk meg és amikor a 13% és 14% alattiak a munkások szervének, vagyis egyesületünknek egyenes kötelességévé teszik a szerződések, szabályok és rendeletek végrehajtásának ellenőrzését és elbírálását, sőt a 13% alatti 14. §-a még a munkabérszabályzat előterjesztésének kötelességét is reánk rója — akkor egyenesen szükség van a 2. § *g)* pontjára, mert enélkül nem is teljesíthetők azon kötelességünket, amelyet a munkaadók kívánságára és ezek érdekében vállaltunk magunkra.

Az eddigiekből folyik egyuttal azon rémlátás képtelensége, mintha ezáltal az egyesület békétlenségnek, zavarnak és sztrájkknak rendezéséhez nyerne erőt. Ellenkezőleg, abban a szerencsés helyzetben lévén, hogy a munkaviszonyok árszabálylyal rendezettek, ez a *g)* pont az egyetlen mód arra, hogy a munkások elvállalt kötelessége betartassék, illetve annak betartása hatályosan ellenőriztessék; vagyis így mindkét fél érdekében a béke és együttműködés biztosíttassék; a *g)* pont nélkül nincs is jogunk a munkásokra, mint egyesületünk tagjaira kötelemeik betartása irányában hatni és a békéltető bizottságot megalakítani.

És mindezek felül még azért is szükséges ezen *g)* pont, mert a nyomdai-ipar képezéshez kötve nincs, az 1884. évi XVII. t.-c. IV. fejezete szerint tehát nincs is ipartestülete és így csakis egyrésztől a munkaadók, másrésztől a munkások szervezete gondoskodik a kölcsönös vagy az illető osztályt érdeklő kérdések rendjéről és igényeiről.

Minthogy pedig mindezek dacára ellenünk előterjesztett kérelmek ezen *g)* pont ellen kifogást emelnek, anélkül, hogy vádaskodni akarnának, az a feltevés

lép önkénytelenül is előtérbe, hogy talán a főnökök egyesülete megbánta a 13% és 14% alatti egyezményeket és úgy akarják lehetetlenné tenni ezek betartását, hogy elvenni akarják tőlünk a betartás lehetőségének és ellenőrzésének feltételeit. Ezek után természetesen kérjük, hogy a beadványok ezen részét is figyelmen kívül hagyni méltóztassék.

IV. Továbbá illetéktelen és alaptalan panasz, hogy míg az eddigi 2% alatti alapszabályok 4. §-a tételként intézkedik arról, hogy a tagsági járulék a betegpénztár, rokkantpénztár és munkanélküli pénztár, illetve segélyezési osztály között milyen arányban osztassék fel, addig az 1906 február 4-én módosított 8% alatti alapszabályokból ezen beosztás elmaradt.

A Gutenberg-Otthon disztermének előcsarnoka.

Eltekintve attól, hogy a 2% alatti alapszabályok 4. §-a szerint is joga volt a közgyűlésnek a szükséghez képest a felosztáson változtatni, a fenti osztályozás az új alapszabályokból csakis a könyvvezetés, ügyvitel és pénztári kezelés egyszerűsítése céljából történt, mert eddig minden egyes tagtól érkezett tagdíj, vagyis a bevételt három pénztárszámlára kellett elkönyvelni, ugyanígy volt a kiadásokkal is, úgy hogy a kezelés eltévedt a rengeteg számlákban.

E kérdésnek lényege csak az lehet, hogy ha nem is osztatnak fel a bevételek pénztáranként és a könyvelésben külön osztályokba, a tag minden irányú segélyre vonatkozó joga biztosítva legyen és erről az új alapszabály csak úgy gondoskodik, mint a régi igényére nézve, sőt ez irányban minden tagnak a törvény előtti érvényesítés joga is meg van a 30. § szerint.

Igy tehát a panasz tisztán csak a belső ügykezelés terén szándékolt reform kérdésébe avatkozik illetéktelenül bele és semmi ok sincs a közgyűlés ezen határozatának megsemmisítésére.

Annál alaptalanabb az ellenünk intézett támadás, mert alapszabályunk szerint a legtöbbet nyújtunk, amit csak egy munkásegylet nyújthat; tagjainkat betegségre, rokkantságra, munkaképtelenségre, munkanélküliségre ellátjuk, sőt a tagdíjainak 20 fillérral történt felemelése által a 8% alatti 44. és 45. §-ai szerint tartalékalpról is gondoskodtunk, mely az esetleges deficitet pótolja, úgy hogy a törzsvagyon érintetlen marad és minden tag még akkor is feltétlenül megkapja összes alapszabályszerű illetményeit, ha a bevételek ezt átmenetileg esetleg nem is fedeznék.

Itt is tehát egy alaptalan és elutasítandó panaszszal állunk szemben.

V. Itt térünk rá a 8% alatti alapszabályok 50. §-a ellen emelt panaszra, ahol kérvényezők rosszhiszeműen olyan célzásokat tesznek, hogy azért, mert az egyesület köteles a Typographiát minden tagnak díjtalanul kézbesíttetni, a tagok érdekében történő lapelőfizetésre az egyesület egész vagyona rámehet.

Hogy rosszakaratu emberek alaptalan befektetési szándékával állunk szemben, azt felderíti azon tény, hogy a most érvényben lévő 2% alapszabály 6. §-a is szóról-szóra a következőket tartalmazza: „az egyesület gondoskodik arról, hogy a Typographiát minden tag díjtalanul megkapja“.

A nehézményezett 50. § tehát semmi újat sem tartalmaz, de mert a Typographia az egyesület mindennemű jelentésének és akciójának hivatalos közlönye, a lap a tagok részéről nem is nélkülözhető.

Egyébként becsatoljuk 15% alatt a Typographiával kötött szerződést, mely szerint az egyesület tagonként egy lapért 20 fillért fizet, de úgy, hogy csak a fizető tagok után, tehát a beteg, a munkanélküli stb., vagyis tagdíjat nem fizető tag után nem fizet, hanem azért a lap ezeknek is elküldendő minden ellentételezés nélkül. Ilyen szerződésünk már hosszú évek óta van, de soha senkinek ellene kifogása nem volt.

VI. További kifogása felebbezőknak a 8% alapszabályok 32. és 33. §-ai ellen van, melyben eltérőleg a 2% alatti alapszabályok 62. §-ától, azon új intézkedés foglaltatik, hogy a közgyűlésen csak a kiküldöttek vesznek részt és hogy minden 150 egyesületi tag egy kiküldöttet választ.

Ezt az intézkedést a szükség kívánta, nemcsak azért nehézkes vagy lehetetlen minden tagnak a közgyűlésen való részvétele, mert a tagok nagy száma ezt szinte lehetetlenné teszi, hanem azért is, mert a tagoknak nagy része (mintegy 1500) vidéki, ezek személyesen a közgyűlésre Budapestre nem jöhetnek és az eddigi alapszabályok szerint jegyzőkönyvben adhatták le szavazatukat, ami pedig akárhányszor képtelen helyzetet teremtett, mert hisz a közgyűlésen akár önállóan, akár a napirend valamely tárgyához olyan indítványok vagy ellenindítványok is beadhatók, amelyeket a vidéki tag előre nem ismerhetett és amelyre nem is szavazhatott, sokkal célszerűbb tehát a küldöttek közgyűlése, amikor a vidéki tag által megválasztott kiküldött a közgyűlésen jelen van és a jelentkező kérdésben véleményt alkot és szavaz; csakis az a közgyűlés működhetik helyesen, melynek tagjai jelen vannak és nem postai úton adják le véleményüket. Ezen intézkedés annál kevésbé képez jogfosztást, mert minden egyesületi tag részt vesz a kiküldöttek választásában, tehát akaratát az egyesület ügyeiben közvetve érvényesíti.

Igy van ez különben minden országos és minden nagyobb egyesületben. Utalunk a 10% alatt becsatolt alapszabály 15. §-ára, a 11% alatt becsatolt alapszabály 13. §-ára; becsatoljuk 16% alatt a kerületi betegsegélyező pénztár alapszabályait, melyek 81. §-ában és 17% alatt az Általános munkáspénztár alapszabályait, melynek 25. §-ában teljesen hasonló intézkedés van a közgyűlés összeállítására nézve, sőt az 1891: XIV. t.-c. 38. §-a törvényileg szabja meg ezt a módot.

Az, hogy nagy tömegek a közgyűlésre össze nem hivatnak, kétségtelenné teszi, hogy az egyesület, a maga főcéljaihoz hiven, csak segélyezéssel és szakértekekkel kíván foglalkozni.

Ez a panasz is tehát alaptalan, sőt a közgyűlésen sem emelt ez ellen senki kifogást.

VII. Rátérünk a tagsági jog megszűnéséről szóló II. § g) pontjára — g) ha a tagok erkölcsi és anyagi érdekei ellen vétett —, mely ellen ugy Darvas Adolf és társai, valamint teljesen illetéktelenül a főnökök egyesülete a legélesebben kelnek ki és amelynek elhagyását egyértelműleg kérik.

Lényegtelen ugyan, de mert valótlannul adják elő, először is ezen g) pont keletkezését kívánjuk felderíteni. Azt hozzák fel ellenünk, hogy a II. § ezen g) pontját titokban, lopva akartuk az alapszabályokba bevinni, a szándék meg volt, de nem mertük a nyilvánosságra hozni, ami bizonyítást nyer azon körülmény által, hogy a tagok között szétszított alapszabálytervezet II. §-ából hiányzott ez a g) pont, de azért tovább a tervezet 20. és 34. §-aiban történik hivatkozás a II. § g) pontjára, vagyis a vád szerint félve a nyilvánosságtól, kihagyjuk a tervezetből a g) pontot, de elfelejtettük ezt a kihagyást egészen keresztülvinni.

Rosszszemű emberek észjárására vall ez az okoskodás, mert ha a jóhiszemű ember látja, hogy a tervezetből egy pont kimaradt, de a tervezet többi részében erre a pontra hivatkozás történik, akkor a jóhiszemű ember azt tételezi fel, hogy nem szándékoltatott azon pontnak a kihagyása, hanem az csak tévedésből történt. És így is volt, az alapszabályok módosítására vonatkozó tervezetben a II. § g) pontja felvéve és ez az alapszabály minden vonatkozó részébe is átvéve lett; a tervezetet — mely sok részben eltért a később javasolt szövegtől — eredeti formájában 18% alatt becsatoljuk. A választmány, mely első fokon tárgyalta, ezen többrendbeli változást eszközölt és a változásokkal kibővítve és kijavítva adta a nyomdába, hogy az eredeti szedés kipótlásával a példányok, vagyis a közgyűlés elé terjesztendő tervezet a változtatásokkal együtt kinyomassék. Amint a 18% alattiból kitetszik, a II. §-ban ez a g) pont eredetileg is meg volt d) pont alatt, a választmány éppen csak g) pont alá tette, de szövegében, rendelkezésében szórul-szóra meghagyta. Azonban ugylátszik, hogy a II. §-nál levő sok változtatás miatt a nyomásnál tévedésből ez a g) pont a példányokból kimaradt. Nyomban nem vettük észre, a helybeli tagok egy része közt a hibás példány lett kiosztva, de több nappal a közgyűlés előtt a hibát helyrehoztuk és a vidékre már helyes szövegű példányokat küldtünk és helyben is lehetőleg pótoltuk; maga a 8% alatti is ilyen helyesbített szövegű példány.

És éppen azért, mert még lehettek olyan tagok, kikhez a II. § g) pontját is magában foglaló szöveg el nem jutott, elhatározta a választmány, hogy erre a pontra különösen is felhívja a közgyűlés figyelmét és ezt mint választmányi javaslatot külön is előterjeszti. Így is történt, e pontról is vitatkoztak és szavazás útján határoztak. Hogy a vádaskodás mennyire nélkülözi a komoly alapot, az kitűnik a 2% alatti alapszabály 60. §-ából, mely szerint a választmány a közgyűlés elé előre írásba be nem adott indítványt is terjeszthet, vagyis a választmánynak joga lett volna a közgyűlés elé ezt az indítványt akkor is terjeszteni, ha előbb erről szó nem is volt, vagyis ha a tagokkal előre nem is közöltetett. A közölt tervezet nem is tekinthető egyébnek, mint nem kötelező előkészítő és informáló értesítésnek; ennek a tagok részére való előleges beküldése nem is volt a határozat hozatalának és az érvényességnek előfeltétele, sőt tovább megyünk: tekintettel arra, hogy a 3% alatti meghívó szerint az 1906 február 4-iki közgyűlés tárgyaül ki volt mint egyedüli tárgy tűzve: az alapszabályok módosítása — ez a tárgy külön indítvány nélkül is napirendre tűzve levén — bármely közgyűlési tagnak joga lett volna egy új pont felvételét, vagy egy felvett pont kihagyását kérni, mert a 60. § ugy értendő és soha másképp nem értelmeztük, hogy például a tag a közgyűlésen nem kérheti az alapszabályok módosítását, ha ezt az indítványt előre írásban be nem jelentette, de ha a tárgy a napirendre kitűzve volt, akkor az alapszabály módosításának tárgyalásánál bárki előállhat egy javaslattal, kiegészítés vagy kihagyás iránti módosítással. Tehát sem keletkezésében, sem formájában nem támadható meg a II. § g) pontjának

létrejött. De hogy is lehet szó eltitkolásról, mikor a nyilvánosság legilletékesebb fóruma, a közgyűlés előtt tárgyalatott az indítvány és Darvas Adolf és társai ez ellen állást is foglaltak, sőt előre pártot szerveztek.

Azonban tartalmában és lényegében sem emelhető ellene kifogás. Hisz maga a főnökök egyesülete, mely oly igaztalan és tendenciózus támadást intéz ellenünk, a 2% alatti alapszabályában a 10. §-nak 4. a), b) pontjai alatt hasonló rendelkezéseket fogadott el a tagok esetleges kizárására nézve; a molnárok és malommunkások 10% alatti alapszabályainak 6. § b) pontjában teljesen hasonló intézkedés nyert jóváhagyást, ugyanígy van a famunkások 11% alapszabályainak 6. § 10. pont és 7. § 3. a) pontjában; teljesen hasonló az intézkedés a németországi nyomdászegylet alapszabályának 5. §-ában, ezt az alapszabályt 19% alatt csatoljuk be, sőt szabad feltennünk azt, hogy talán nincsen egyesület, mely ilyen vagy hasonló intézkedésével ne iparkodnék megvédelmezni az egyesület és tagjainak érdekeit és harmoniáját.

Legerélyesebben visszautasítjuk mindazon gyanúsításokat, mintha az egyesület kezébe a 11. § g) pontjával bármely jogtalan vagy jogtalanul felhasználható fegyvert akartunk volna adni. Az egyesületnek joga és kötelessége örködni, hogy a tagok az egyesület ellenőrzése alatt levő szabályokat betartsák és egymás erkölcsi és anyagi érdekeit tönkre ne tegyék. Például a főnökökkel létrejött az árszabály, már most el nem tűrhetők, ha egy egyesületi tag erőszakosan, ezen árszabály ellen agitálna. Tehát ez a pont a békének és harmoniának biztosítéka és különösen az alapszabály 2. és 10. §-ai folytán nélkülözhetetlen.

Igaz az, hogy a kizárt tag befizetett tagdíjjal megszerzett jogot veszít el, de ugyanezt veszti el a 11. § egyéb pontjainál is és rajta mulik, hogy ez be ne következzen. Hogy pedig ez könnyen nem is következik be, vagyis hogy a vétésnek igen durvának és súlyosnak kell lenni, arra garancia, hogy a 20. és 34. §-ok szerint a kizárás tárgyában a választmány és felebbezésre a közgyűlés dönt.

Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy az egyesületbe mindenki önként lép be, abból bármikor kiléphet — s ily kilépések elő is fordulnak — és így elvárható a tagtól, hogy az egyesületi cél és érdek szolidaritásához illeszkedjék és tagtársainak erkölcsi és anyagi érdekeit durván meg ne sértse. Az egyesület célja a béke, a harmonia és a fejlődés és így az egyesületbe belépő tagnak se legyen más célja.

A sztrájkényszerről szóló mese alaptalan, hisz az egyesület sztrájkkal nem foglalkozik, sztrájksegélyt nem ad, sőt éppen a békés uton létrejött árszabály betartásának akar ez a pont is biztosítéka lenni.

A februári közgyűlés után Darvas Adolf és társai a vidéki tagokhoz fordultak és nyilatkozatot kértek be, hogy a módosításokat helyesnek nem találják; sehonnán álláspontjukra kedvező választ nem kaptak. Figyelemmel a fent már előadott okokra és tévedésre és mert a tagok akarata szerint kívánjuk az egyesület működését vezetni, mi magunk is megnyugvást akartunk szerezni aziránt, hogy csakugyan van-e ellenszenv a tagokban az alapszabály közgyűlésileg elfogadott módosítása iránt. E célból aláírási ivateket bocsátottunk ki, mihelyt megtudtuk a felebbezők panaszát és 900-nál több vidéki tag aláírását mutatjuk be itt a 20% alatti csomagban annak igazolására, hogy a közgyűlésre részben meg nem jelent vidéki tagok is a módosított alapszabályok belügyminiszteri megerősítését kérik. Hisz, hogy visszatérjünk a közgyűlés szavazatarányára, ha feltételezzük is (ami nem áll), hogy a vidéki tagok ezen g) pont alatti módosításról nem tudtak, vagyis, ha csak a fővárosiak szavazatát veszszük, akkor is 292 szónyi többség kívánta, vagy, ha a módosításra szavazóknál elveszszük a vidéki szavazatokat, az ellenzőknél pedig meghagyjuk, akkor is 91 a többség.

Minthogy minden egyesületnek joga van a maga kebelében a harmoniáról, rendről és békéről gondoskodni és a kizárás eseteit megszabni és a főnökök egyesülete ebbe bele sem szólhat, minthogy nekünk más, talán lappangó célunk

nincs és nem is lehet, minthogy fel sem tehető, hogy amit szabad más egyesületeknek, attól eltiltják a legintelligensebb munkások egyesületét és minthogy erre a g) pontra éppen a munkaadók érdekében elvállalt béke és rend betartása okából is szükség van, minthogy visszaéléstől tartani nem kell és ez a hatóság és bíróság ellenőrzése folytán lehetetlen is, azért kérjük az itt tárgyalt panaszt is figyelmen kívül hagyni.

VIII. Panasz emelnek még az alapszabályok 10. §-ának második bekezdése ellen is; pedig csak természetes, hogy ha valaki egy egyesületnek tagja, akkor köteles ennek határozatait betartani és az egyesület által approbált árszabályokhoz alkalmazkodni. A 9% alatti alapszabály 6. §-ának 10. pontja, a 10% alatti alapszabály 8. §-ának a) és b) pontja, a 11% alatti alapszabályok 10. §-ának a) és b) pontja, a 12% alatti alapszabályok 22. §-a teljesen hasonló intézkedéseket tartalmaz. Tisztán szekatura tehát ilyen panaszokkal a hatóság elé járulni, éppen mi ellenünk, mikor az mindenütt megvan.

Egyébként ezen pont egy szankciót nélkülöző morális kötelmet állapít meg.

IX. Legvégül még az is fáj a beadványt aláíróknak, hogy a 2% alatti alapszabályok 50. §-ában ki volt kötve, hogy az elnök az üzlettulajdonosok sorából választandó, a 8% alatti új alapszabály 19. §-ából azonban ez kimaradt.

Hát ez igaz, de nincs is helye az ilyen kiskorúsági bizonyítványnak; az egyesület azt választja meg elnöknek — akár munkaadó, akár munkás legyen az —, aki arra legalkalmasabbnak jelentkezik. Hisz legalább is komikus volt az, hogy egy munkások által fentartott, munkások céljait szolgáló egyesületben ki legyen zárva, hogy munkás is lehessen elnök! Csak azt akartuk elérni a változtatással, hogy ilyen kizárás ne legyen, vagyis meglegyen annak a lehetősége is, hogy nem üzlettulajdonos az elnök.

* * *

Tekintetes kerületi Elöljáróság! Ugy véljük, hogy a felebbezések és panaszok minden lényeges és konkrét pontjára reflektáltunk és kimutattuk, hogy a módosítások egytől-végig megerősítést igényelhetnek. Betartottuk azon előleges kijelentésünket is, hogy inaktívakra, gyanúsításra és oktalan rémképekre nem reagálunk, de biztosíthatunk mindenkit, hogy távol a politikától, távol az erőszaktól, sztrájktól és terrorizmustól, egyetlen célunk a szakmabeli munkások társadalmi és gazdasági javainak előmozdítása és a munkaadókkal szemben létrejött megegyezés és mindenkori harmonia fentartása. Mindezen céloknak az tesz rossz szolgálatot, aki az alapszabályok láttamozását megakadályozni akarja. Miért is kérjük:

méltóztassék ezen előterjesztésünket a tekintetes székesfővárosi tanács útján pártoló véleménynyel a nagyméltóságú m. kir. Belügyminiszter urhoz felterjeszteni, ahol is kérjük:

hogy az összes panaszok elvetésével a módosított alapszabályokat megerősítési, illetve láttamozási záradékkal sürgősen ellátni méltóztassék.

Tisztelettel a *Magyarországi könnyunyomdászok és betüöntők segélyző-egyesülete*.

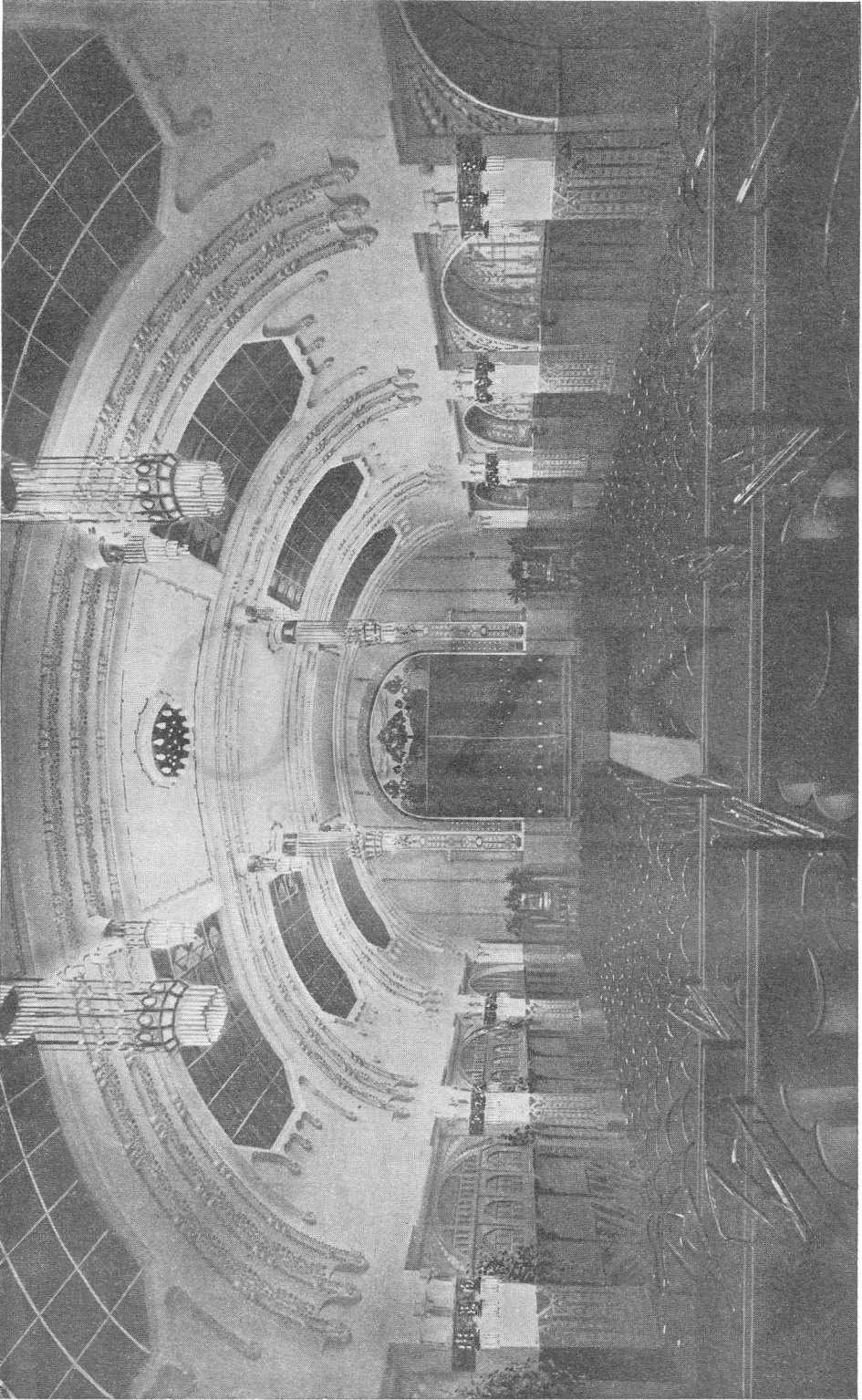
A belügyminiszter a feljelentések következtében 1907 január 28-áról keltezett végzésével a benyújtott alapszabályokat nem hagyta jóvá és az egyesület választmányát egyes kivihetetlen módosítások keresztülvitelére utasította.

Gróf Andrássy Gyula belügyminiszter végzése a következőleg szól:

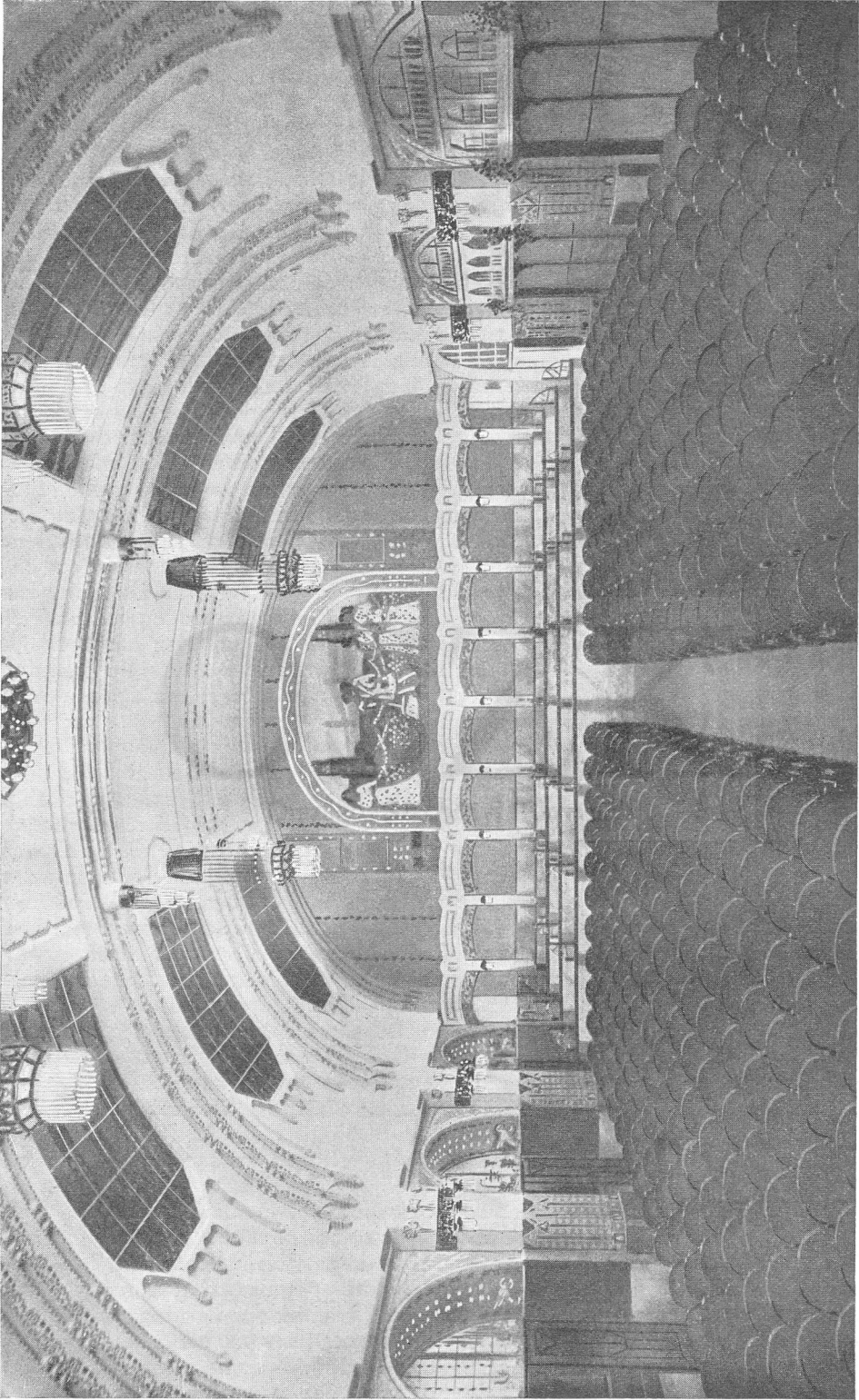
Budapest székesfőváros tanácsa. 24167/1907. IX. szám.

H.

A tanács ezt a miniszteri leiratot a tan. IX. ügyosztályllyal, továbbá Krausz Soma helybeli lakossal, mint a nevezett egyesület elnökével, kérvénye és mellékleteinek visszaadása kapcsán, tudomásvétel és miheztartás, illetve megfelelő további eljárás végett hivatalos másolatban közli.

A Gutenberg-Olthon díszterme a színpaddal.

A Gutenberg-Otthon diszterne a páholyokkal.

Megjegyzí a tanács, hogy az itt közölt leirat utolsóelőtti pontjában említett indokokat tartalmazó beadvány közlése felesleges, mert az egyesletnek arról, — Pollacsek Sándor dr. ügyvéd útján a m. kir. belügyminiszter urhoz benyújtott előterjesztéséből kitünőleg — tudomása van. Budapest, 1907. évi február 6-án. A polgármester helyett: Alkér, tanácsnok.

Másolat.

Magyar kir. belügyminiszter. Szám: 117716/1906. II. a. A válaszirat alapjául szolgáló jelentés száma 53490. Tárgy: A Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök segélyző-egyesületének módosított alapszabályai. A „Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök segélyző-egyesületé”-nek módosított alapszabályaira nézve a következő észrevételek merültek fel: Az alapszabályok 1. §-a utolsó bekezdésének az a rendelkezése, mely szerint az egyesület hatásköre a magyar korona országaiban tartózkodó és foglalkozásban álló könyvnyomdászokra stb. terjed ki, ugy-szintén a 3. § első bekezdése Horvát-Szlavon országok önkormányzatára való tekintettel, melynél fogva az ott működő egyeslet feletti főfelügyelet a horvát-szlavon országos kormányt illeti meg, akként módosítandó, hogy az egyeslet hatásköre kiterjed a magyar állam egész területére, Horvát és Szlavon országok kivételével. A 3. § hivatali elődömnök 1903. évi augusztus hó 8-án 4351. sz. a. kelt rendeletében kifejezést nyert álláspontnak megfelelőleg akként lenne szövegezendő, hogy bár az 1875. évi 1508/eln. sz. belügyminiszteri körrendelet mellékletének III. pontja értelmében munkásegysletok tagja csak magyar honos lehet és külföldi nem, ezen általános elvtől csak annyiban engedhető meg az eltérés, hogy az országban letelepedett és állandóan itt lakó magyar állampolgárságot még nem nyert könyvnyomdászok stb. is tagjai lehetnek az egyesletnek feltéve, hogy itt állandó alkalmazásban vannak, mely okból e szakasz harmadik sorában „országokban” és „foglalkozásban” szavak közé beszúrandó e kifejezés „állandó”. Ezzel kapcsolatban a 6. §-ban is külön kifejezés lenne adandó annak, hogy a külföldi egyesletok közötti kölcsönös segélynyújtás kizárólag az alapszabályszerű segélyok és járulékok kiszolgáltatására terjedhet ki, illetőleg azok mérvét nem haladhatja túl. Az alapszabályok 10. §-ának utolsóelőtti bekezdésében a harmadik sorban előforduló „választmány” „határozatait” szavak közé „törvényes és alapszabályszerű” szavak veendők fel, míg a végső rész, mely szerint „s az időközönkénti munkásszerződéseket és munkásvédelmi rendszabályokat megtartani” szavak törlendők. Mert a 2. § g) pontjába felvett amaz egyesületi cél, hogy a munkásszerződések végrehajtásának figyelemmel kísérésére is kiterjed az egyeslet működése, csakis oly értelmezéssel és megszorítással tartható fenn, mikép az egyeslet saját közegeivel nem lehet jogosult a munkások és munkaadók között kötött szerződéseket a helyszinén ellenőrizni, mert ezáltal illetéktelenül a munkások és munkaadók felett álló ellenőrző orgánummá válnék, ami jogtalan beavatkozások és a szerződő felek közötti surlódások előidézésére vezethetne. Kifogás alá esik továbbá a 11. § g) pontja is, mert a tagsági jognak önként megszűnése az esetben, ha valamely tag „a tagok erkölcsi és anyagi érdekei ellen vétett” oly tag meghatározás, melynek különbözőleg felfogható értelmezésétől a tag jogainak megvonása nem függhet. A 20. § b) pontja akként módosítandó, hogy a tagok felvétele ügyében hozott választmányi határozatok ellen is 15 nap alatt a közgyűléshez lehessen felebbezni. A 30. § harmadik bekezdése ellenkezésben állván az 1881. évi LIX. t.-c. által módosított 1868. évi LVI. t.-cikkkel, azokkal összhangzásba hozandó. Továbbá észrevétel merült fel a 33. § ama része ellen is, mely szerint a közgyűlésen „minden 150 tag egy küldöttel képviseltetheti magát”. Számbavéve ugyanis azt a körülményt, hogy az egyesületi tagok száma ezidő szerint 4987, minden 150 tag után egy küldöttet véve, a közgyűlés összesen 33 tagból állana s az alapszabályok 39. §-a alapján csak egy harmada vagyis 11 tag elegendő volna arra, hogy mintegy 5000 tag ügyeiben, még az egyesület feloszlásának kérdésében is döntő hatá-

rozatokat hozzon. Ezen oknál fogva az alapszabályok ezen része akként módosítandó, hogy legalább minden 20—25 tagnak kell a közgyűlésbe egy képviselőt küldenie s hogy az egylet feloszlása ügyében a közgyűlés csak akkor határozhat, ha — és pedig első ízben összehívott közgyűlés esetére — a küldötteknek legalább kétharmadrésze megjelent. Az egyesület a beteg-, munkanélküli-, uti-, rokkant- és árvasegélyek, valamint az özvegyi végkielégítés díjtételeit az 1901. évi 112805. szám alatt jóváhagyott alapszabályok rendelkezéseitől eltérően és teljesen új arányok szerint állapította meg. Miután a rendelkezésre álló adatok alapján a most kilátásba helyezett szolgálmányok fedezete meg nem állapítható: az elengedhetetlen kellék, hogy az alapszabályok egy matematikai szakközegnek oly értelmű nyilatkozatával láttassanak el, hogy az azokban megállapított díjtételek mellett az egyesület akadálytalanul fog működni. Tekintettel továbbá arra, hogy az egyletnek a megalakulásakor bevallott célja a jótékonyág gyakorlása volt és ennek eddigi alapszabályaiban az által, hogy a tagsági járuléknak mily célokra való fordítását meghatározta, kifejezést is adott, a 4. §-ban az érvényben lévő alapszabályok vonatkozó rendelkezéséhez képest a 4. § 2. pontja a tagsági díjak felhasználásának mérve feltüntetendő. Végül általánosságban az alapszabályokra nézve a kereskedelemügyi miniszter ural egyetértőleg azt az észrevételt kell tennem, hogy nem egyeztethető össze kereskedelmi törvényünknek a biztosítási ügyletre vonatkozó határozmányával, ha, mint jelen alapszabályok szerint is történik, valamely egyesület kétségtelen biztosítási ügylettel a biztosítási ügyletre nézve kötelező módon előirt törvényi határozmányok betartása nélkül foglalkozik. Nem pótolhatja ezt az, ha valamely matematikus, akinek illetékessége e részben nem nyugszik törvényes alapon, igazolja is azt, hogy az egyesület képes eleget tenni bevételei alapján elvállalt kötelezettségeinek, de még az sem, ha (ami különben a most jóváhagyni kért alapszabályokból már elhagyatott) megállapítást nyer is az alapszabályokban, hogy a tagsági befizetések minő részei fordítatnak a biztosítás különböző ágaira, mert a biztosítottak érdekében a legkevesebb, amit megkövetelni lehet, hogy a díjtartalékok kellőképen helyeztessenek el és elhelyezésük a nyilvános számadás által ellenőrizhető legyen. Ez okból felhivandó az egylet vezetősége, tegye megfontolás tárgyává, hogy tekintettel az egyletnek az 1905. évi zárszámadásból kitetsző kedvező vagyoni helyzetére nem lenne-e megfelelőbb, ha a biztosítás szempontjából a szövetkezeti vagy a kereskedelmi törvényen alapuló más szervezetet venne fel. Ezzel kapcsolatban azután elintézését nyerne a már hivatkozott II. §-nak kifogásolt g) pontja is, mert tényleg sérelmesnek tűnik fel, hogy a tag a valóságos biztosítási, tehát magán-, illetőleg kereskedelmi jogi szerződésen alapuló segélyezésből e szerződést nem érintő indokok alapján kizárassék. A kérdés sérelem nélküli megoldása az lenne, ha a valóságos biztosítási szerződésen alapuló segélyezés, aminőről itt is szó van, amidőn határozott díjfizetés ellenében meghatározott biztosítási szolgáltatásra kötelezi magát az egylet, csak a kereskedelmi törvénynek a biztosítási ügyletre vonatkozó határozmányai szerint engedtetnék meg. Miután pedig a kereskedelmi törvénynek a biztosítási szerződésre vonatkozó határozmányai feltételes (abszolút) (?) természetűek, ami egyebek közt azt jelenti, hogy a biztosítási szerződés érvénytelenítésére más okok nem szolgáltatnak, mint amelyeket a törvény felállít: ezzel ki volna zárva az a jogtalanság, hogy az egyleti cél megsértése miatt a tag egy külön szerződésen, a biztosítási szerződésen alapuló jogigényétől megfosztassék. Végül felhivandó az egylet vezetősége, hogy a budapesti könyv- és nyomdafilológusok által előadott indokokra való tekintettel az eddigi alapszabályokban a munkapontjából oly rendelkezés vétessék fel, mely a nyomdatulajdonosok részére is akár a fenti módon, akár más megegyezés útján az egylet vezetésében bizonyos befolyást alkalmas biztosítani, miután az egylet jelenlegi kedvező állapotának előidézésében a nyomdatulajdonosoknak is kétségbevonhatatlan részük volt és

igy őket kizárni eddigi működési körükből méltánytalannak látszik. Erről polgármester urat 1906. évi május hó 9-én 53490. szám alatt kelt jelentés mellékleteinek visszaküldése mellett további eljárás végett értesitem. Budapest, 1907. évi január hó 28-án. A miniszter meghagyásából: Szabó s. k., miniszteri tanácsos.

A választmány a belügyminiszter követeléseit természetesen nem teljesíthette és az alapszabályok módosítását egyelőre elhalasztotta.¹ Az 1907. évi rendes közgyűlésen Rothenstein Mór, tekintettel arra, hogy a miniszter kifogásai nem komolyak, az alapszabályok újból való felterjesztését indítványozta; ezt az indítványt a közgyűlés — miután nem volt napirendre tűzve — nem tárgyalhatta. Az 1908. évi közgyűlés végre mégis kimondta, hogy az annak idején már elfogadott alapszabályokat a belügyminiszter 1907. évi határozatának megfelelően módosítja s az önképző-osztályra vonatkozó részt, valamint a II. § g) pontját azokból kihagyja. A választmány által felterjesztett alapszabályok 1909. évi május hó 5-én jóváhagyattak és június hó 6-án léptek életbe. Az új alapszabály lényegesebb pontjai:

Tagokként könyvnyomdászokon és betű-, valamint tömöntőkön kívül gépszedők, javítók és galvanoplasztikusok is felvehetők. A belépni óhajtok előzetes orvosi vizsgálata eltöröltetett. A tagsági díj heti 2 koronára emeltetett fel és a tiszteletbeli tagokra vonatkozó szakasz (nyomdatulajdonosok, kik heti 20 fillért fizettek volt eddig minden egyes segédjük után a pénztárba) töröltetett az alapszabályok szövegéből. A beiratási díj 2 koronáról 1 koronára és 6 koronáról 5 koronára szállítottatott le. Kihagyatott az alapszabályokból a 10 héttel hátralékban levő tagoknak a Typographiában való felszólítására vonatkozó szakasz. Ezeknél az új alapszabály értelmében, tíz heti hátralék esetén automatice szűnt meg a tagsági jog, egyúttal az a pont, melynek értelmében hat heti hátralék esetén nem járt segély, úgy módosítatott, hogy aki három hétnél többel adós, annyi hétig nem kap segélyt, amennyivel több a hátraléka mint három hét. A segélyeknél leszállítottatott a várási idő, és pedig táppénzeknél 13, 26 és 26 és 52 (II. osztály) az azelőtti 26 és 52 hét helyett; ezzel szemben megszűnt az egy évi betegség utáni félsegély (napi 1 korona). A munkanélküliségi segélynél a segélyezési időtartam 91 napról 126 napra emeltetett fel s arra a katonaságtól (fegyvergyakorlat) visszatérő tagok is jogosultaknak ismertettek el. Az utassegély időtartama 280 napra emeltetett fel az előbbeni 180 nappal szemben. A rokkantsági segélynél bevezettetett az öt évi befizetés utáni heti 5 koronás segély (I. osztály) és a 35 évet befizetett tagok orvosi vizsgálat nélkül kérhették a rokkantak állományába való felvételt, vagy a tagsági díj fizetése alóli felmentést. Megszűnt ezenkívül a rokkantak tíz éven aluli tagság esetében 100 koronával való végkielégítése. Az árvasegélynél a havi 7 és 8 koronás segély lépett életbe az előbbi 8 koronás segélyvel szemben. Az özvegyi segély 50 koronáról 100 koronára, 400 koronáról 350 és 450 koronára és 500 koronáról 600 koronára emeltetett fel. Kimaradt az új alapszabályokból az a rendelkezés, hogy az elnök

¹ A belügyminiszter 1907 március havában felszólította a szakegyesületeket, hogy jóváhagyott alapszabályukat újabb láttamozás céljából hozzá terjesszék fel. Közben több szakegyesületnél vizsgálat tartatott és ennek alapján minden nyomósabb ok nélkül több szakegyesületet felfüggesztetett. 1908 február havában a miniszter egy rendeletet bocsátott ki a munkásegysületek hatósági ellenőrzése tárgyában. Az első erre vonatkozó rendeletet a Bánffy-kormány bocsátotta ki.

az üzlettulajdonosok sorából választandó — mely rendelkezés ellen a tagok már körülbelül 40 év óta eredménytelenül tiltakoztak — s a választásoknál a nyomdánkenti titkos szavazás vezetett be. De megváltozott a gyűlések eddigi gyakorlata is, mert míg a régi alapszabályok szerint a tag közvetlenül vehetett részt a gyűléseken, az új alapszabályok a küldöttgyűlést rendszeresítették. Perlekedések meggátolása végett választott bíróságot létesített, mely mindkét fél képviselőiből alakul meg és végérvényes ítéleteket hoz. Ezek voltak az új alapszabályok fontosabb rendelkezései, melyek egészen új perspektívát tártak az egyesület jövő működése elé.

A betegsegélyző-pénztár örökös deficitjének orvoslása képezte a választmányok feladatát több mint másfél évtized óta és ez a kérdés még ma is rendkívül aktuális. 1908-ban egy bizottság küldetett ki, hogy a teendő intézkedések ügyében javaslatot készítsen. A javaslat a régi volt: 20 hétig leszállítás (napi 1 korona), 30 héten át emelés (napi 3 korona). A közgyűlés azonban a választmány ezen indítványát leszavazta.

A német nyomdászszövetség Kölnben tartott gyűlésére Rothenstein Mór, a svájci nyomdászszövetség 50 éves jubileumára Novitzky N. László küldetett ki.

Az 1909. évi közgyűlés napirendjén ismét több alapszabálmódosító indítvány szerepelt s az I. és II. osztályú tagok egyenjogusítására vonatkozó indítványokról egész cikkáradat indult meg a Typographiában. A közgyűlés az indítványokat elvetette. Wolf Antal pénzbeszedő munkájának emelkedése folytán a választmány egy újabb pénzbeszedői állást kreált, s arra 51 pályázó közül Jerett Mórt választotta meg. Az új alapszabályok értelmében az első küldöttgyűlés 1910 április 17-én Budapesten, az egyesületi ház disztermében tartatott meg. A gyűlésen 127 küldött vett részt. A haladás minden irányban, tehát a segélyző-egyesületnél is utat tört, mely szakított a régi elavult rendszerrel, midőn az országos egyesület ügyeit a budapesti tagok egy részének szavazata döntötte el. A közgyűlés legfontosabb napirendi pontját az újabb alapszabálmódosítás képezte. A módosítás a következő lényegesebb pontokra terjedt ki: a közgyűlések határidejének kitolása, a küldöttek és az országos választmány számának redukálása, a budapesti kerületi választmány megalakítása. A vitás segélyezési esetek elbírálására másodfokon az országos választmány, harmadfokon a választott bíróság egyéb ügyekben a közgyűlés mondatott ki illetékesnek. A küldött-gyűlés ezenkívül módosította, illetve elfogadta az ügyviteli, szolgálati, orvosi és választott bírósági szabályzatokat.

A munka szaporodásával egy új hivatalnoki állás vált szükségessé, melyre a választmány pályázatot irt ki; 38 pályázó közül az új alapszabályok értelmében, nyomdánkenti titkos szavazással Morócz Jenő választott meg, ki állását 1910 november 27-én foglalta el.

Az 1910. évi küldöttgyűlés által módosított alapszabály 1911 február havában több lényegtelen kifogással visszaérkezett. A választmány ezek beszurása után újra felterjesztette az alapszabályokat. A miniszter 1911 júliusban ismét visszaküldte az alapszabályokat, melyek a módosítások után 1911 november havában jóváhagyattak és 1912 március 1-én léptek életbe. A zágrábi nyomdászegyesület 40 éves jubileumán Grünfeld Sándor, az osztrák nyomdászszövetség kongresszusán Rothenstein Mór, a németországi nyomdászegyesület közgyűlésén Peidl Gyula képviselte az egyesületet. Ezzel az egyesület történetét lezárom.

Végszó.

Befejezván a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök segélyző-egyesületének és a magyar nyomdászok anyagi és szellemi törekvéseinek több mint egy félszázadra visszanyúló története ismertetését, munkám végeztével még egy visszapillantást vetek ezen félszázados munka eredményére.

Midőn a pesti nyomdászok 1848-ban megalakították egyesületüket, az első magyarországi munkás segélyző-egyesületet, korántsem gondolhattak még arra, hogy ez az eszme — miután egyesületük egy barbár hatósági önkénynek esett áldozatul — alig egy évtized múlva újra életre ébred és ebből az 1862-ben újraültetett vézna csemetéből idővel egy hatalmas, terebélyes fa: a Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntök segélyző-egyesülete fog kifejlődni.

Kulturhistóriai szempontból sokkal fontosabb eseményt képez a jövő történetirója előtt egy munkás-egyesület ötven évi működésének történelmi méltatása, mint valamely kor öldöklő háboruinak leírása és dicsőítése, mert egy munkás-egyesület megalakulása a jövő historikusa előtt mindenkor kimagasló kulturhistóriai eseményt fog képezni.

A magyar könyvnyomdai munkások is ilyen kulturhistóriai becscsel bíró munkát végeztek, midőn ötven évvel ezelőtt munkaadóik társaságában megalakították szükségben szenvedő társaik és ezek hozzátartozói részére a betegsegélyző-, rokkant- és utassegélyző-pénztárakat és idővel bölcs előrelátással az özvegyek és árvák segélyezésére alapított pénztárral az élet minden eshetőségeivel gondoskodtak családjukról.

Az egyesület szűk keretei között, száz bajjal küzdve igyekeztek az eléjük tűzött feladatnak minél sikeresebben megfelelni, erős összetartással félretolván az eléjük gördülő számtalan akadályokat. És amikor válság fenyegette intézményüket, sohasem fordultak segítségért, hanem minden külső támogatás nélkül maguk háritották el a közelgő veszélyt, mert a hatóságok ugyszólván állandóan üldözték segélyző-egyesületünket, pedig igazság szerint támogatniok kellett volna.

De nemcsak a segélyezés terén fejtettek ki a magyar nyomdászok hatalmas kulturális munkát; az elsők voltak a magyar munkások között, akik Budapesten önképző-egyesületet alakítottak és ebből az önképző-egyesületből kelt ki a magyar szociáldemokrata munkásmozgalom magva. Az elsők voltak a magyar munkások között, akik szaklapot alapítottak, hogy annál hathatósabban szállhassanak sikra közös érdekeikért. A magyar, illetve a budapesti nyomdászok voltak az elsők, akik a választói-, egyesületi- és gyülekezési jog kivívása érdekében legelőször sikra szálltak, az elsők voltak, akik az anyagi érdekek megvédése érdekében indított harcokban a munkabér emelése mellett a munkaidő leszállítását követelték és a 9 órás munkanapot kivívták és már évtizedek előtt akciót indítottak a vasárnapi munkaszünet kivívása érdekében.

Ezen intenzív kulturális tevékenység mellett a magyar nyomdászok szervezkedésének története az anyagi érdekek megvédéséért és a kedvezőbb anyagi helyzet kivívásáért folytatott küzdelmes harcok láncolatából áll; e gazdasági harcok mellett a magyar, illetve budapesti nyomdászok annyi és oly tetemes anyagi áldozatot hoztak gazdasági és humanitárius érdekek előmozdítása érdekében, melyhez foghatót alig találunk a magyar munkásság történetében.

Egy marék — egypár ezer — ember a nagy mindenségben, tisztán a kollégialitás nemes tüzétől lelkesítve, milliókat áldozott szükségben szenvedő társai segítésére, hogy ezek és hozzátartozóik könnyeit enyhítse. E marék ember lelkesedése és önfeláldozó ügybuzgósága csak akkor tűnik ki a maga valóságában, ha az ezen célokra begyült óriási összegeket szemügyre vesszük.

A *Magyarországi nyomdászok segélyző-egyesülete* ötven évi fennállása alatt nem kevesebb, mint **tizenötmillió-ötvenhatezer-hétszázhetvenhárom koronát hozott forgalomba** az alapszabályokban előirt célokra, s ha ezen összeghez hozzávesszük az egyes körök, illetve testvéregyesületek és az anyagi érdekek megvédése érdekében forgalomba hozott összegeket, akkor a fenti összeg majdnem *husz milliót* tesz ki. És ezt az óriási összeget tisztán önerőből, az egyesülés és összetartás révén hozták össze a magyarországi nyomdászok. Az alábbi számok megkapóan dokumentálják ezt a hatalmas áldozatkészséget.

Fennállása óta kifizetett 1911 december 31-ig :

Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesülete	7,037.291·73
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesülete ---	584.826·45
Magyarországi gépmesterek és nyomók köre --- --- --- --- --- ---	105.076·33
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők jótékonyági köre ---	114.102·—
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szállóegylete --- ---	35.718·26
	7,877.014·77

Ha ezekhez hozzáveszem a Szakkör, Hirlapszedők köre, Betüöntők köre és a Korrektorok köre által fennállásuk óta, valamint a vidéki nyomdászegyesületek által a csatlakozás előtt kifizetett összegeket, akkor bátran állithatom, hogy a magyarországi könyvnyomdászok *egy félszázad alatt 8,350.000 koronát áldoztak* művelődési és humanitárius intézményeik fentartására. Az anyagi érdekek megvédésére fordított összegekkel együtt pedig *kilenc és fél milliónál többre* rug ez az összeg.

A magyarországi nyomdászoknak ötven évi szervezkedési tevékenységük dokumentálásához ezekkel az óriási számokkal szemben nincs szükségük bővebb kommentárra. Keserves munka árán szerzett fillérekből rakták össze egymás kölcsönös segítésére ezeket az összegeket.

A magyarországi nyomdászok összes testvéregyesületeinek és köreinek tiszta vagyona 1911 december hó 31-én :

Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők segélyző-egyesülete	982.190·41
Magyarországi gépmesterek és nyomók köre --- --- --- --- --- ---	31.235·04
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők jótékonyági köre ---	8.480·85
Magyarországi grafikai munkások és rokonszakták szakköre --- ---	2.393·77
Budapesti hirlapszedők köre --- --- --- --- --- --- --- ---	5.110·72
Budapesti korrektorok és revizorok köre --- --- --- --- --- ---	1.205·73
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szállóegylete --- ---	8.750·—
Magyarországi könyvnyomdászok és betüöntők szakegyesülete ---	56.031·33
Budapesti betüöntők és tömöntők köre --- --- --- --- --- ---	1.401·44
Üdülöház --- --- --- --- --- --- --- ---	125.947·78
Gutenberg-szoboralap --- --- --- --- --- --- --- ---	583·96
	Összes vagyon --- 1,223.231·03

A magyarországi könyvnyomdászok félszázadot meghaladó szervezkedési, művelődési és humanitárius törekvéseinek történetét ezzel lezárom.

Ez az ércszilárd épület, melyet a lepergett félszázad alatt vállvetett, kitartó munkával hoztak létre a magyarországi kollégák, mindennél maradandóbban hirdeti az egyesülésben és az összetartásban rejlő erő óriási hatalmát. Majdani utódainknak pedig, akik az általunk emelt épületet tovább fejlesztendik, figyelmébe ajánljuk, hogy haladjanak az általunk megkezdett utakon *összetartással*,

egyesült erővel, előre !

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

Az egyesület tisztikara 1862–1912.¹

A segélyző-egyesület 1910–1912. évi választmányának névsora :

Elnök : Krausz Soma. *Alelnökök* : Lerner Dezső, Peidl Gyula. *Választmány* : Ádám Dezső, Boros Béla, Boros Dezső, Bozsik István, Braun Elemér, Dvorszky Kálmán, Einhorn Mór, Gajárszky Ödön, Gerbán József, Grosz Samu, Grünbaum Miksa, Grünfeld Sándor, Guttmann Jakab, Györy Ferenc, Gyürey Rudolf, Hartmann József, Hirschmann József, Kaczander József, Lukács Ármin, Pollák Simon, Preusz Mór, Richter Márton, Rothenstein Mór, Salgó Artur, Schornstein Jakab, Schwert Frigyes, Számedly Károly, Wiesenberger Vilmos, Willheim Lipót. *Felügyelő bizottság* : Egréder József, Herzog Mór, Kántor Vilmos, Mészáros Miklós, Müller Samu.

Választott bírósági ülnökök :

Fischer Ignác, Fuchs Zsigmond, Kallós Ödön, Kondor Bernát, Radnai Vilmos, Schwind Béla, Surányi István, Szende Lajos.

Egyesületi alkalmazottak :

Jerett Mór, Morócz Jenő, Novitzky N. László, Siegfried József, Schwarz Ambrus, Wolf Antal, Zaka Lajos.

Elnökök :

Kozma Vazul (1862–1863), Emich Gusztáv (1863–1867), Kocsi Sándor (1866–1868), Falk Zsigmond (1869–1870, 1882–1890), Wein János (1871), Buschmann Ferenc (1872), Hornyánszky Viktor (1873–1881), Leitner Pál, Schlenker Samu (1891), Egyessy Géza (1892–1893), Czettel Gyula (1894–1903), Kószol J. Antal (1904), Krausz Soma (1905–1912).

I. Alelnökök :

Buschmann Ferenc (1871–1872), Antensteiner Ferenc (1873–1875), Firtinger Károly (1876–1882), Záhonyi Alajos (1883–1884), Tanay József (1885–1886), Zaka Lajos (1887–1894), Lipták Lajos (1895), Pollák Simon (1896), Gyöngyösy Sándor (1897–1901), Siegfried József (1902–1904), Peidl Gyula (1905–1906, 1908–1912), Lerner Dezső (1907).

II. Alelnökök :

Wein János, Ács Mihály (1876–1883 és 1886), Kaczander Gyula (1884 és 1887), Zaka Lajos (1885), Lipp Károly (1888–1889, 1893, 1899–1901), Leitner Pál (1890, 1892, 1894–1896), Brikovics János (1891), Durmits Imre (1897), Krausz Soma (1898), Pringyes Ferenc (1902–1903), Peidl Gyula (1904), Bauer Imre (1905), Lerner Dezső (1906, 1908–1912), Kirsteier János (1907).

¹ A pontos névsort az első 10 évről nem sikerült ugyan megállapítanom, de véleményem szerint az azért teljes. A választmányi tagok névsorát egyrészt ezért, másrészt nagy terjedelménél fogva nem közölhetem.

Pénztárosok :

Träger András (1862—1863), Urschitz Jakab (1863—1864), Wagner János (1865—1866), Gresser J. (1867), Buschmann Ferenc (1868—1870), Benedek Sándor (1870), Strauch Alajos (1871—1885), Pető (1886—1889), Urbanetz H. (1890—1894), Neuhäusler Vilmos (1895), Csorda Ferenc (1897—1899). II. pénztárosi tisztséget viseltek: Hülle Oszvald, Pick Lipót, Tschutschegg Vince, Neuhäusler Vilmos, Téri Sándor, Brikovics János, Csorda Ferenc, Wenczel Gusztáv, Durmits Imre, Urbanetz Károly. (1899 óta nem választott pénztáros, mert ezt a tisztséget már régen Steiner Adolf számvevő töltötte be. Steiner után Siegfried József tölti be ezt az állást.)

Ellenőrök :

Matus János, Arany János, Buschmann Ferenc, Hirsch Lipót, Steiner Adolf (utóbbival ez az állás megszűnt és csak 1894-ben rendszeresített egy ellenőri tisztség, melyet Novitzky László tölt be).

Jegyzők :

Szöllősy Mihály, Bakos Péter, Fejérvizy Márton, Záhonyi Alajos, Ligeti József, Nitsch Alajos, Bauer J. M., Aigner József, Brózsa Ottó, Deutsch Albert, Grócz Ernő, Szabó Dezső, Gelberger Mihály, Neufeld-Nagy Mór, Kleinberger Mór, Lill Sándor, Meszl Gusztáv, Ruzicska Gyula, Stöcklin Nándor, Novitzky N. László, Feldmann Mór, Goldstein Adolf, Tessák Nándor, Frank Lajos, Stösser Adolf, Clement János, Wildner Alajos, Morócz Jenő, Pringyes Ferenc, Bauer Imre, Heinrich Károly, Grünfeld Sándor, Szöllősy Károly, Gábor Döme, Kirsteier János, Sándor József, Guttmann Jakab, Lakatos László, Wancsora István, Barnafy István, Boros Dezső, Schwert Frigyes.

Orvosok :

Dr. Dulácska Géza (1862), dr. Bleyer J. (1870), dr. Farkas Kálmán (1883), dr. Hlatky József, dr. Petsits Márk (1870), dr. Davida Miklós, dr. Ziffer Károly, dr. Bettelheim József (1894), dr. Mándoki Mór (1895), dr. Reich Lajos (1895), dr. Weber Adolf (1895). A () közötti évszám az alkalmaztatás kezdetét jelenti.

A segélyző-egyesület a következő sorrendben módosította alapszabályait:

1863 július 17-én, 54.739. szám alatt. (Első alapszabály.)

1871 május 24-én, 5310. szám alatt.

1876 április 19-én, 15.507. szám alatt.

1878 november 28-án, 42.160. szám alatt.

1880 szeptember 2-án, 37.952. szám alatt.

1887 március 20-án, 18.396/VII. szám alatt.

1901 február 16-án, 112.805/V/a. szám alatt.

1903 augusztus 8-án, 4351 III/a. szám alatt.

1909 május 5-én, 59.658 V/a. szám alatt.

1911 november 27-én, 164.333. szám alatt.

STATISZTIKAI RÉSZ

Országos Széchényi Könyvtár

A legutóbbi 10

1902-től

Pénztár-

Bevétel	1902	%	1903	%	1904	%	1905	%
Tagdíjak	219.740'60	96'83	259.753'27	97'30	311.322'01	94'52	329.393'43	78'84
Beiratási díjak	1.526'—	0'67	1.819'60	0'68	1.515'—	0'46	2.146'—	0'52
Adományok (volt tiszteleti tagok díjai)	3.725'40	1'64	4.227'—	1'58	4.754'—	1'44	4.680'30	1'12
Vegyes bevételek	1.947'17	0'86	1.159'66	0'44	15.547'38	3'58	81.518'93	19'52
Összesen	226.939'17	100	266.958'93	100	333.138'39	100	417.738'66	100

Kiadás	1902	%	1903	%	1904	%	1905	%
Betegek	68.348'02	32'61	69.113'27	29'27	93.431'92	30'22	101.834'60	30'92
Temetkezés	3.461'32	1'65	3.500'—	1'48	3.900'—	1'26	6.780'—	2'06
Orvosok, gyógyszerek	3.399'52	1'63	3.936'75	1'66	5.017'72	1'62	3.644'78	1'10
Rokkantak	35.524'—	16'95	40.141'14	17'—	47.070'—	15'24	55.998'—	17'—
Özvegyek	8.000'—	3'82	5.750'—	2'43	6.350'—	2'06	14.350'—	4'35
Árvák	9.936'—	4'74	9.592'—	4'06	9.316'—	3'01	10.828'—	3'29
Munkanélküliek, utasok	61.861'60	29'52	70.569'60	29'90	49.756'60	16'09	69.636'60	21'14
Kezelés és egyébek ¹	19.028'—	9'08	33.517'12	14'20	67.463'25	21'82	66.308'02	20'14
Összesen	209.558'46	100	236.120'01	100	309.136'29	100	329.380'—	100

¹ Adók, jelzálogkölcsonök törlesztése, a hivatalos lap előfizetési díja (minden tag részére) stb.

Az egyesületi tagok és az egyesülethez nem tar-

	1902	%	1903	%	1904	%	1905	%
Tagok	3559	71'18	4150	82'21	4471	80'44	4987	83'40
Nem tagok	1441	28'82	896	17'79	1087	19'56	993	16'60
Összesen	5000	100	5036	100	5558	100	5980	100

év statisztikája.

1911-ig.

forgalom.

1906	%	1907	%	1908	%	1909	%	1910	%	1911	%
397.013·84	92·40	485.707·90	90·66	511.914·15	85·75	567.250·32	86·08	579.498·24	90·41	612.232·90	90·23
3.244·—	0·75	4.922·—	0·92	3.615·—	0·60	2.140·—	0·32	1.736·—	0·28	1.900·—	0·28
4.879·45	1·14	5.275·—	0·99	5.563·90	0·93	3.847·40	0·58	2.649·54	0·41	2.737·50	0·40
24.553·33	5·71	39.804·61	7·43	75.917·15	12·72	85.809·52	13·02	57.041·40	8·90	61.610·76	9·09
429.690·62	100	535.709·51	100	597.010·20	100	659.047·24	100	640.925·18	100	678.481·16	100

1906	%	1907	%	1908	%	1909	%	1910	%	1911	%
116.002·16	31·46	159.396·18	34·43	191.970·18	37·56	157.159·44	29·45	195.704·46	33·54	229.085·76	38·70
6.451·—	1·73	6.400·—	1·35	6.000·—	1·17	7.300·—	1·37	9.600·—	1·64	10.200·—	1·72
7.582·81	2·04	6.877·62	1·44	7.176·80	1·41	7.886·19	1·49	8.114·42	1·39	8.188·08	1·38
67.370·—	18·15	74.942·32	16·18	83.426·—	16·32	91.902·—	17·52	99.829·—	17·10	103.967·—	17·57
9.600·—	2·59	11.300·—	2·41	8.800·—	1·72	9.000·—	1·70	16.800·—	2·87	11.900·—	2·01
12.640·—	3·40	14.052·—	3·37	14.844·—	2·91	14.284·—	2·69	14.333·—	2·49	13.427·—	2·27
68.816·—	18·55	51.560·20	11·09	74.817·—	14·64	104.279·30	19·67	119.758·60	20·52	100.541·20	16·99
82.716·42	22·28	137.564·78	29·73	124.028·78	24·27	138.499·97	26·11	119.314·70	20·45	114.595·88	19·36
371.178·39	100	462.093·10	100	511.062·76	100	530.310·90	100	583.454·18	100	591.904·92	100

tozók aránya Magyarország és Fiume területén.

1906	%	1907	%	1908	%	1909	%	1910	%	1911	%
5305	84·96	5964	93·47	6318	94·78	6575	95·29	6800	91·64	7109	93·42
939	15·05	417	6·53	348	5·22	310	4·71	620	8·36	498	6·58
6244	100	6381	100	6666	100	6885	100	7420	100	7607	100

Az egyesület legutóbbi 10 évi bevételeinek, kiadásainak és vagyoni állapotának átnézete.

Év	Tagok száma	Tagdíjak hetenként		Összes				Felesleg		Hiány		Tiszta vagyon	
				bevétel		kiadás							
		K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f
1902	3559	1	60	228250	63	211079	92	17170	71	—	—	334632	72 ^s
1903	4140	1 ¹	80	280457	28	236120	01	44337	27	—	—	378969	99 ^s
1904	4471	1 ¹	80	333138	39	309136	29	24002	10	—	—	402972	09
1905	4987	1 ¹	80	417738	66	329380	—	88358	66	—	—	491330	75
1906	5305	1 ¹	80	429690	62	371178	39	58512	23	—	—	549842	98
1907	5964	1 ¹	80	535709	51	462093	10	73616	41	—	—	623459	39
1908	6318	2	—	597010	20	511062	76	85947	44	—	—	709406	83
1909	6575	2	—	659047	24	530310	90	128736	34	—	—	838143	17
1910	6800	2	—	640925	18	583454	18	57471	—	—	—	895614	17
1911	7109	2	—	678481	16	591904	92	86576	24	—	—	982190	41

Az összvagyomból egy tagra 138 korona 16 fillér vagyonrész esik.

1910-ben --- --- --- 131 kor. 70 fillér	1905-ben --- --- --- 98 kor. 52 fillér
1909-ben --- --- --- 127 „ 47 „	1904-ben --- --- --- 92 „ 36 „
1908-ban --- --- --- 112 „ 28 „	1903-ban --- --- --- 91 „ 53 „
1907-ben --- --- --- 104 „ 53 „	1902-ben --- --- --- 94 „ 02 „
1906-ban --- --- --- 103 „ 64 „	1901-ben --- --- --- 87 „ 16 „

Az egyesület által nyújtott segélyek és a segélyezettek számának kimutatása a legutóbbi 10 évről.

Betegek :

Budapest és vidék	Beteglétszám	A taglétszám százalékában	Megbetegedési esetek	Napok száma	Egy betegre jut átlag nap	Kifizetett táppénz		Egy betegre jut átlag	
						K	f	K	f
1902	921	25·88	1215	35280	38·30	68348	02	74	21
1903	962	23·23	1282	36241	37·67	69113	27	71	84
1904	1073	24·00	1450	49354	45·99	93431	92	87	07
1905	1240	24·86	1677	53797	43·30	101834	60	82	12
1906	1454	27·41	1817	59001	40·50	116002	16	79	77
1907	1696	28·43	1941	83368	49·15	159396	18	94	04
1908	2181	34·52	2793	96620	44·30	191970	18	88	01
1909	1971	29·97	2769	78879	40·01	157159	44	79	73
1910	2096	30·82	3031	97882	46·69	195704	46	93	37
1911	2420	34·04	3511	114543	47·33	229085	76	94	64

¹ 1903 szeptember 5-től fogva a tagok a Typographiát is kapják (alapszabályok 50. §-a) s ennek ára (20 fillér) a heti tagsági illeték (2[—]) összegében szintén befoglaltatik.

² Fel nem vett kamatok beszámításával.

Megbetegedési százalék. (A kifizetett napok 365 napos évekre átszámítva.)

Év	Kifizetett napok	Évek vagy egész éven át segélyezettek	A taglétszám % ₀ -ban	Átlag havonként:			
				mely évben	beteglétszám	megbetegedési eset	betegségi nap
1902	35280	96	2·68	1901	150	92	2631
1903	36241	99	2·39	1902	172	101	2940
1904	49354	135	3·04	1903	184	102	3020
1905	53797	147	2·95	1904	229	115	4112
1906	59001	161	3·04	1905	103	139	4483
1907	83368	228	3·82	1906	131	151	4916
1908	96620	265	4·19	1907	141	161	6947
1909	78879	216	3·28	1908	181	249	8051
1910	97882	268	3·94	1909	164	230	6573
1911	114543	313	4·46	1910	174	252	8156
				1911	201	292	9545

Megbetegedési esetek száma.

	1902	1903	1904	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Aranyér	13	14	8	12	5	6	18	29	20	14
Bél- és gyomor baj	117	129	148	167	167	152	193	201	183	307
Bőrbajok	11	21	21	24	46	51	30	42	50	77
Bujakór	41	42	50	63	45	40	55	72	63	109
Csonthártyalob	16	11	9	7	14	13	19	33	14	35
Csusz	130	127	150	168	119	130	223	240	230	257
Gége- és torok baj	57	60	73	67	68	65	222	88	78	89
Herelob	17	20	20	51	37	57	25	20	29	22
Hólyaghurut	10	9	8	10	10	14	20	5	7	14
Ideg bajok	35	32	44	46	39	43	118	107	98	189
Influenza	139	95	104	236	227	306	305	226	320	285
Izületi lob	20	17	25	20	41	39	52	19	20	33
Mandulalob	12	36	29	31	22	19	17	17	12	23
Ólommérgezés	32	39	50	47	39	44	69	69	73	109
Sérv	10	5	11	10	6	8	12	7	5	14
Sérülés, égés, zuzódás	96	84	91	94	94	102	86	161	104	202
Szembaj	40	34	42	30	35	41	78	52	55	32
Szív baj	9	7	21	16	27	23	35	26	40	40
Tályog	26	38	33	62	58	51	65	73	65	59
Tüdő bajok	259	365	375	365	477	520	634	646	833	1161
Körömméreg	5	10	10	—	—	—	—	—	7	19
Különféle	105	104	50	139	189	156	365	317	251	189
Ismeretlen	24	—	—	11	38	61	152	319	474	232
Összesen	1215	1282	1450	1677	1817	1941	2793	2769	3031	3511

Betegségi és halálozási statisztika.

Év	Taglétszám	Betegek száma	Taglétszám % ₀ -ban	Betegségi esetek száma	Ebből tub. p.	Összes halálozások száma	Tub. p. elhaltak száma	A halálozások % ₀ -ban	Az elhaltak átlagos kora
1902	3559	921	25·88	1215	259	38	25	65·79	33
1903	4140	962	23·23	1282	365	35	25	71·43	33
1904	4471	1073	24·—	1450	375	39	31	79·50	30
1905	4987	1240	24·86	1677	365	70	41	60·30	38
1906	5305	1454	27·41	1817	477	64	33	51·58	36
1907	5964	1696	28·43	1941	520	66	34	51·52	36
1908	6318	2181	34·52	2793	634	57	30	52·62	38
1909	6575	1971	29·97	2769	646	71	40	56·33	34
1910	6800	2096	30·82	3031	833	97	43	44·33	35
1911	7109	2420	34·04	3511	1161	104	54	51·93	36

Gyakoribb halálozási esetek és okok.

Az elhalálozás oka	Az elhaltak száma 1902-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1903-ban	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1904-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1905-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1906-ban	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1907-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1908-ban	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1909-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1910-ben	Az összes halálesetek %-ban	Az elhaltak száma 1911-ben	Az összes halálesetek %-ban
Agy- és szivhűdés, sziv- és agyбай	4	10:53	3	8:57	1	2:56	6	8:82	4	21:87	12	18:20	6	10:53	7	9:87	14	14:44	15	14:42
Erőszakos halál	3	7:90	—	—	1	2:56	4	5:88	4	6:25	3	4:55	3	5:26	7	9:87	15	15:47	10	9:90
Gümóltör	25	65:79	25	71:43	31	79:50	41	63:30	33	51:08	34	51:52	30	52:62	40	56:33	43	44:33	54	51:93
Idegbajok	1	2:63	—	—	2	5:14	5	7:36	3	4:69	3	4:55	—	—	—	—	—	—	2	1:92
Tüdőlob, tüdővízenyő	1	2:63	—	—	1	2:56	2	2:94	4	6:25	3	4:55	5	8:77	6	8:45	14	14:43	6	5:77
Veselob...	—	—	1	2:86	1	2:56	—	—	—	—	3	4:55	1	1:76	3	4:22	4	4:13	3	2:89
Has-, mell- és bélhártyalob	—	—	—	—	1	2:56	3	4:41	1	1:56	1	1:51	1	1:76	2	2:82	6	6:18	—	—

Év	Megbetegedési esetek	Megbetegedések a taglétszám %-ában	Halálozások a betegségi esetek %-ában
1901-ben	1115	31·59	4·30
1902-ben	1215	34·14	3·12
1903-ban	1282	30·96	2·73
1904-ben	1450	32·43	2·69
1905-ben	1677	33·63	4·06
1906-ban	1817	34·28	3·53
1907-ben	1941	32·54	3·40
1908-ban	2793	44·20	2·04
1909-ben	2769	42·11	2·56
1910-ben	3031	44·57	3·20
1911-ben	3511	49·38	2·96

Munkanélküliek és átutazók.

I. Munkanélküliek.

Év	Segélyezett tag	A taglétszám %-ban	Kilépési esetek száma	Összesen nap	Egy segélyezettre esik nap	Kifizetett segély	Egy segélyezettre esik átlag	Elutazási segély
						K	K	
1902	495	13·91	728	26163	52·85	42.821·20	86·50	52
1903	638	15·41	914	29607	46·40	49.335·60	77·32	49
1904	649	14·52	960	30179	46·50	49.756·60	76·66	49
1905	697	13·98	1006	27346	39·23	46.423·20	66·60	89
1906	510	9·61	946	30351	59·51	50.841·60	99·68	76
1907	678	11·36	999	24496	36·12	30.195·—	57·80	117
1908	843	13·34	1257	34685	41·14	55.496·80	65·71	107
1909	921	14·00	1786	42581	46·23	78.508·60	85·24	130
1910	1180	17·35	2133	46730	39·60	93.460·—	79·20	183
1911	1035 ¹	14·55	2712	39391	38·05	78.782·—	76·11	163

¹ Elutazási segélyek nélkül.

Év	Kifizetett napok	Évekre átszámítva egész éven át munkanélkül	A taglétszám %-ban
1902-ben	26163	87	2·44
1903-ban	29607	98	2·36
1904-ben	30179	100	2·24
1905-ben	27346	91	1·83
1906-ban	30351	101	1·90
1907-ben	24496	81	1·36
1908-ban	34685	95	1·50
1909-ben	42581	140	2·13
1910-ben	46730	155	2·25
1911-ben	39391	131	1·84

Év	Segélyezettek havi átlaga	Esetek havi átlaga	A kifizetett napok havi átlaga	Év	Segélyezettek havi átlaga	Esetek havi átlaga	A kifizetett napok havi átlaga
1902	120	60	2180	1907	120	83	2041
1903	143	76	2467	1908	143	104	2890
1904	143	80	2506	1909	206	148	3548
1905	130	84	2279	1910	238	176	3894
1906	101	78	2529	1911	237	226	3282

Elutazási segélyek (à 30 és 50 K).

Év	Tagok	Összesen	Év	Tagok	Összesen
		K			K
1906	76	2280	1909	130	6100
1907	117	3510	1910	183	9150
1908	107	3210	1911	163	8750

Év	Munka nélkül volt tag	Utassegélyt kapott	Munkánélküli segélyt kapott	Segélyben nem részesült
1902	1236	410	495	331
1903	1656	603	638	315
1904	1556	659	649	248
1905	1539	693	697	149
1906	1398	599	510	289
1907	1396	545	678	173
1908	1734	655	843	236
1909	1763	788	1051	206
1910	2754	678	1363	713
1911	2421	615	1198 ¹	608

¹ Elutazási segélyekkel.

A munkánélküliség tartamának összkimutatása.

Év	Megbetegedési napok	Munkánélküli napok	Utazási napok	Igényjogosulatlan napok	Összesen	Évekre átszámítva	Tagok százaléka
1902	35280	26163	15867	78137	155447	428	12'03
1903	36241	29607	17693	90673	174214	483	11'66
1904	49354	30179	22359	108111	224890	624	13'95
1905	53797	27341	19344	106981	207468	576	11'55
1906	59001	30351	14979	72192	176523	483	9'10
1907	83368	24496	10304	53806	171974	471	7'89
1908	96620	34685	13425	52718	197448	540	8'55
1909	78879	42581	16392	78078	215930	591	8'99
1910	97882	46730	14290	82858	241760	662	9'73
1911	114543	39391	10841	54892	219667	610	8'58

II. Utazók.

Év	Utasok száma	A taglétszám %-ban	Átutazók	Kifizetett napok	Évekre átszámítva	A taglétszám %-ban	Esik egy utasra	Kifizetett segély		Esik egy utasra átlag	
								K	f	K	f
1902	568	15'96	3505	15867	52	1'46	27'95	19040	40	33	52
1903	603	14'56	3980	17693	69	1'42	29'34	21234	—	35	21
1904	659	14'73	4529	22359	74	1'65	33'92	26830	80	40	71
1905	693	13'90	4493	19344	64	1'28	27'91	23213	40	33	49
1906	599	11'30	3630	14979	49	0'92	25'—	17974	40	30	—
1907	545	9'13	2482	10304	34	0'57	18'90	12365	20	22	68
1908	655	10'37	3329	13425	36	0'57	20'49	16110	20	24	59
1909	788	11'98	4066	16392	54	0'82	20'80	19670	70	24	96
1910	678	9'97	3392	14290	47	0'65	21'07	17148	60	25	29
1911	615	8'65	2688	10841	36	0'50	17'62	13009	20	21	15

Temetkezési illetmények.

Év	Elhalt tag	Összeg		Egy esetre jut		Év	Elhalt tag	Összeg		Egy esetre jut	
		K	f	K	f			K	f	K	f
1902	35	3461	32	98	89	1907	66	6400	—	96	—
1903	35	3500	—	100	—	1908	57	6000	—	100	—
1904	39	3900	—	100	—	1909	71	7300	—	100	—
1905	68	6780	—	99	70	1910	97	9600	—	100	—
1906	64	6451	—	100	79	1911	102 ¹	10200	—	100	—

¹ Két tag után később vették fel a temetési illetményt.

Özvegyi végkielégítés.

Év	Segélyezettek száma	A taglétszám %-ban	Kifizetett összeg		Egy esetre esik átlag		Aktív tag volt	Rokkant volt	Segélyezett személy	
			K	f	K	f			á	á
									100—350 korona	450—600 korona
1902	19	0:53	8000	—	421	05	13	6	2	17
1903	18	0:43	5750	—	319	44	15	5	5	13
1904	19	0:42	6350	—	334	21	13	4	5	14
1905	35	0:70	14350	—	441	—	25	10	3	32
1906	27	0:50	9600	—	355	55	20	7	6	21
1907	35	0:58	11300	—	322	85	29	6	4	31
1908	25	0:39	8800	—	352	—	20	5	6	19
1909	22	0:33	9000	—	409	09	13	9	3	19
1910	40	0:58	16800	—	450	—	34	6	4	36
1911	29	0:40	11900	—	410	34	19	10	3	26

Árvasegély.

Év	Összes árvák száma évközben	Kifizetett hónapok összege	Kifizetett összeg		Egy segélyezettre esik		Egy segélyezettre esik hónap	Évekre átszámítva összesen
			K	f	K	f		
1902	118	1242	9936	—	84	20	10:52	103
1903	113	1199	9592	—	84	88	10:61	99
1904	111	1164	9316	—	83	92	10:48	97
1905	138	1353	10828	—	78	46	9:80	112
1906	150	1580	12640	—	84	26	10:53	136
1907	169	1744	14052	—	83	11	10:31	145
1908	173	1856	14844	—	85	80	10:72	154
1909	169	1818	14284	—	84	52	10:25	151
1910	178	1791	14333	—	80	52	10:06	149
1911	162	1695	13427	—	82	88	10:46	137

Az összes segélyezési ágak főösszegei összevonva az összes segélyezettek számával és a segélyezési összegekkel.

Év	Segélyezettek száma	Kifizetett segélyek		Egy segélyezettre esik átlag		Egy tagra esik kiadás			
		K	f	K	f	összesen		hetenként	
						K	f	K	f
1902	2186	187130	94	85	60	52	57	1	01
1903	2409	198666	01	82	46	47	98	—	93
1904	2383	236655	32	99	30	51	93	1	01
1905	2912	252647	20	86	76	50	66	—	97
1906	2940	274428	16	93	34	51	78	—	99
1907	3376	317650	70	94	09	53	26	1	02
1908	4138	373857	18	90	34	59	17	1	13
1909	4161	376624	74	90	51	57	28	1	10
1910	4539	446425	06	98	35	65	65	1	26
1911	4602	458920	96	99	72	64	55	1	24

Munkanélküliek és betegek számának áttekintése.

Év	Tag	A taglétszám ‰-ban	A munka- nélküliség tartama		Évekre átszám. év	A taglétszám ‰-ban	Kifizetett segélyek összege		Egy lagra jutó átlag kiadás	
			nap	hét			K	f	K	f
			1901-ben	2562			72:53	144495	20641	393
1902-ben	2315	65:05	155447	22205	496	13:93	130209	62	36	58
1903-ban	2518	60:82	174214	24886	505	12:23	139682	87	33	73
1904-ben	2629	58:80	224890	29999	605	13:55	170019	32	38	01
1905-ben	2779	55:73	207468	29637	568	11:46	171474	20	34	37
1906-ban	2852	53:76	176523	25215	483	9:10	184818	16	34	87
1907-ben	3092	51:82	171974	24566	470	7:87	210956	38	35	36
1908-ban	2015	61:96	197448	33205	540	8:54	266787	18	42	22
1909-ben	4016	61:78	215930	20846	592	8:97	261438	74	39	75
1910-ben	4850	71:31	241760	34536	697	10:24	315463	06	46	38
1911-ben	5004	70:38	219667	31379	630	8:91	329626	96	46	35

Rokkantak.

Év	Rokkantak	A taglétszám ‰-ban	Kifizetett hetek	Egy rok- kanta jut átlag hét	Kifizetett segély		Egy segélye- zetre jut átlag	
					K	f	K	f
					1902-ben	65	1:83	2953
1903-ban	75	1:86	3452	46:02	40141	14	535	21
1904-ben	85	1:90	3907	45:96	47070	—	553	76
1905-ben	109	2:19	4766	43:72	55998	—	514	66
1906-ban	124	3:34	5557	44:81	67370	—	543	30
1907-ben	136	2:28	6128	45:06	74942	32	541	04
1908-ban	154	2:43	7159	46:48	83426	—	541	72
1909-ben	160	2:43	7173	44:83	91902	—	574	38
1910-ben	184	2:70	7285	39:59	99829	—	542	54
1911-ben	178	2:50	8544	48:—	103967	—	584	08

A tényleges rokkantszázalék a kifizetett heteknek évekre átszámításával.

Év	Kifizetett hetek	Évek, illetve teljes éven át segélyezettek	A taglétszám ‰-ban
1902-ben	2953	56	1:58
1903-ban	3452	66	1:59
1904-ben	3907	75	1:67
1905-ben	4766	91	1:82
1906-ban	5557	106	2:00
1907-ben	6128	117	1:46
1908-ban	7159	137	2:17
1909-ben	7173	138	2:10
1910-ben	7285	140	2:03
1911-ben	8544	164	2:30

A rokkantakká nyilvánítottak átlagos életkora 1911-ben 55:2; 1910-ben 45:85; 1909-ben 53; 1908-ban 53:19; 1907-ben 52; 1906-ban 50; 1905-ben 51; 1904-ben 44; 1903-ban 42; 1902-ben 43; 1901-ben 54 év.

Segélyezettek száma 1862-től 1911-ig.

Év	Tagok	Betegek	Temetkezési illetményben részesült	Munka- nélküliek	Utasok	Rok- kantak	Özve- gyek	Árvák	Összes segélye- zettek száma
1862	296	56	2	—	80	—	—	—	138
1863	347	79	6	—	113	—	—	—	198
1864	369	97	15	—	116	—	—	—	228
1865	396	88	12	—	204	—	—	—	304
1866	521	112	12	—	190	—	—	—	314
1867	557	109	11	—	94	—	—	—	214
1868	648	143	11	—	57	—	—	—	211
1869	821	201	19	—	53	—	—	—	273
1870	707	187	23	—	105	—	—	—	315
1871	830	219	17	—	87	2	2	—	327
1872	917	268	22	—	83	5	5	—	383
1873	908	281	18	—	175	5	5	—	384
1874	921	219	30	—	204	5	7	—	465
1875	730	231	21	—	179	6	5	—	442
1876	776	187	15	—	201	6	5	—	414
1877	772	261	27	107	303	10	10	6	724
1878	682	179	22	68	233	9	8	18	537
1879	564	190	12	65	180	12	6	24	489
1880	657	178	11	56	162	12	2	20	431
1881	638	189	7	42	177	14	3	17	449
1882	707	187	18	69	203	16	3	23	519
1883	758	247	15	57	209	13	10	23	574
1884	975	305	19	64	209	15	9	31	652
1885	1072	365	30	87	278	18	12	43	833
1886	1155	383	24	226	285	21	4	39	982
1887	1287	408	19	269	388	19	7	31	1141
1888	1726	445	21	244	396	21	9	35	1171
1889	1708	602	20	279	359	20	5	34	1319
1890	2155	778	31	399	310	23	13	40	1594
1891	2300	634	26	282	398	26	18	42	1426
1892	2375	769	34	371	301	30	22	64	1591
1893	2402	938	34	341	341	34	18	61	1767
1894	2640	787	35	403	369	41	14	62	1711
1895	2801	937	47	417	418	47	21	72	1959
1896	2825	793	45	497	418	54	20	85	1912
1897	2939	727	36	575	450	60	21	87	1956
1898	3121	803	34	499	368	54	21	105	1884
1899	3329	908	45	482	393	64	20	120	2032
1900	3492	834	41	622	390	65	20	128	2100
1901	3532	844	48	527	520	61	25	124	2149
1902	3559	921	38	495	568	65	19	118	2224
1903	4140	962	35	638	603	75	18	113	2444
1904	4471	1073	39	649	659	85	19	111	2635
1905	4987	1240	68	697	693	109	35	138	2980
1906	5305	1454	64	510	599	124	27	150	2928
1907	5964	1696	66	678	545	136	35	169	3325
1908	6318	2181	57	843	655	154	25	173	4088
1909	6575	1971	71	921	788	160	22	169	4102
1910	6800	2096	97	1180	678	184	40	178	4453
1911	7109	2420	102	1198	615	178	29	162	4706
Összesen		32082	1574	14857	16392	2058	619	2815	70397

Bevételek és kiad

Év	Tagok száma	Bevétel		Kiadás		Felesleg		Hiány		Tápp
		K	f	K	f	K	f	K	f	K
1862	298	5797	04	2687	88	3109	16	—	—	2040
1863	347	8444	42	5358	28	3086	14	—	—	3976 50
1864	369	10522	64	6752	74	3769	90	—	—	4229 90
1865	396	9704	02	6382	58	3321	44	—	—	3474 54
1866	521	12326	18	9020	14	3306	04	—	—	5856 36
1867	557	13455	52	7889	32	5566	20	—	—	4973 08
1868	648	15073	80	9158	60	5915	20	—	—	6876 96
1869	821	24848	42	14178	02	10670	40	—	—	10173 64
1870	707	22132	04	14812	66	7319	38	—	—	9826 50
1871	830	28794	50	16426	44	12368	06	—	—	11063 4
1872	917	27876	46	23046	92	4829	54	—	—	15402 62
1873	908	30959	38	25643	14	5316	24	—	—	15400 18
1874	921	30917	30	22791	50	8125	80	—	—	12931 74
1875	730	27861	38	23239	02	4622	36	—	—	12967 18
1876	776	19105	02	17280	28	1824	74	—	—	10615 46
1877	772	45597	12	39126	02	6471	10	—	—	12996 74
1878	682	34373	64	34234	54	139	10	—	—	9580 80
1879	564	37747	26	34609	52	3137	74	—	—	8974 06
1880	657	33362	86	31728	18	1634	68	—	—	10427 08
1881	638	41401	58	31179	72	10231	86	—	—	7643 68
1882	707	39200	36	33930	18	5270	18	—	—	10792 68
1883	758	52279	62	36971	98	15307	64	—	—	11537 20
1884	975	60217	30	48894	92	11322	38	—	—	19656 20
1885	1072	68460	96	53068	96	15392	—	—	—	18510 26
1886	1155	69661	80	63105	94	6555	86	—	—	20583 10
1887	1287	77412	06	69751	64	7660	42	—	—	22443 64
1888	1726	143854	34	85604	92	58249	42	—	—	15701 54
1889	1708	105743	74	90285	64	15458	10	—	—	31638 42
1890	2155	166506	30	169695	34	—	—	3189	04	50907 34
1891	2300	163006	02	163266	34	—	—	260	32	46627 2
1892	2375	155725	36	146645	22	9080	14	—	—	54935 30
1893	2402	145446	36	145750	86	—	—	304	30	29157 36
1894	2640	138877	26	134243	36	4633	90	—	—	54652 06
1895	2801	163140	60	154494	48	8646	12	—	—	64102 76
1896	2825	166971	40	152493	14	14478	76	—	—	57068 10
1897	2939	167300	44	167097	28	203	16	—	—	58145 5
1898	3121	169754	90	168676	80	1078	10	—	—	58932 1
1899	3329	214330	24	220469	30	—	—	6139	06	65865 60
1900	3492	190482	11	199419	67	—	—	8937	56	60848 27
1901	3532	213982	01	207152	65	6829	36	—	—	59794 05
1902	3559	226939	17	209558	46	17380	71	—	—	68348 74
1903	4140	348147	75	236120	01	112027	74	—	—	69113 27
1904	4471	333138	39	309136	29	24002	10	—	—	93431 92
1905	4987	417738	66	329380	—	88358	66	—	—	101834 60
1906	5305	429690	62	371178	39	58512	23	—	—	116002 16
1907	5964	535709	51	462093	10	73616	41	—	—	159396 18
1908	6318	597010	20	511062	76	85947	44	—	—	191970 18
1909	6575	659047	24	530310	90	128736	34	—	—	157159 44
1910	6800	640925	18	583454	18	57471	—	—	—	195704 46
1911	7109	678481	16	591904	92	86576	24	—	—	229085 76
Főösszeg --- ---		8019482	14	7020763	13	1017549	29	18830	28	2373370 71
Leirt veszteségek! --				16528	60			16528	60	
				7037291	73			35358	88	

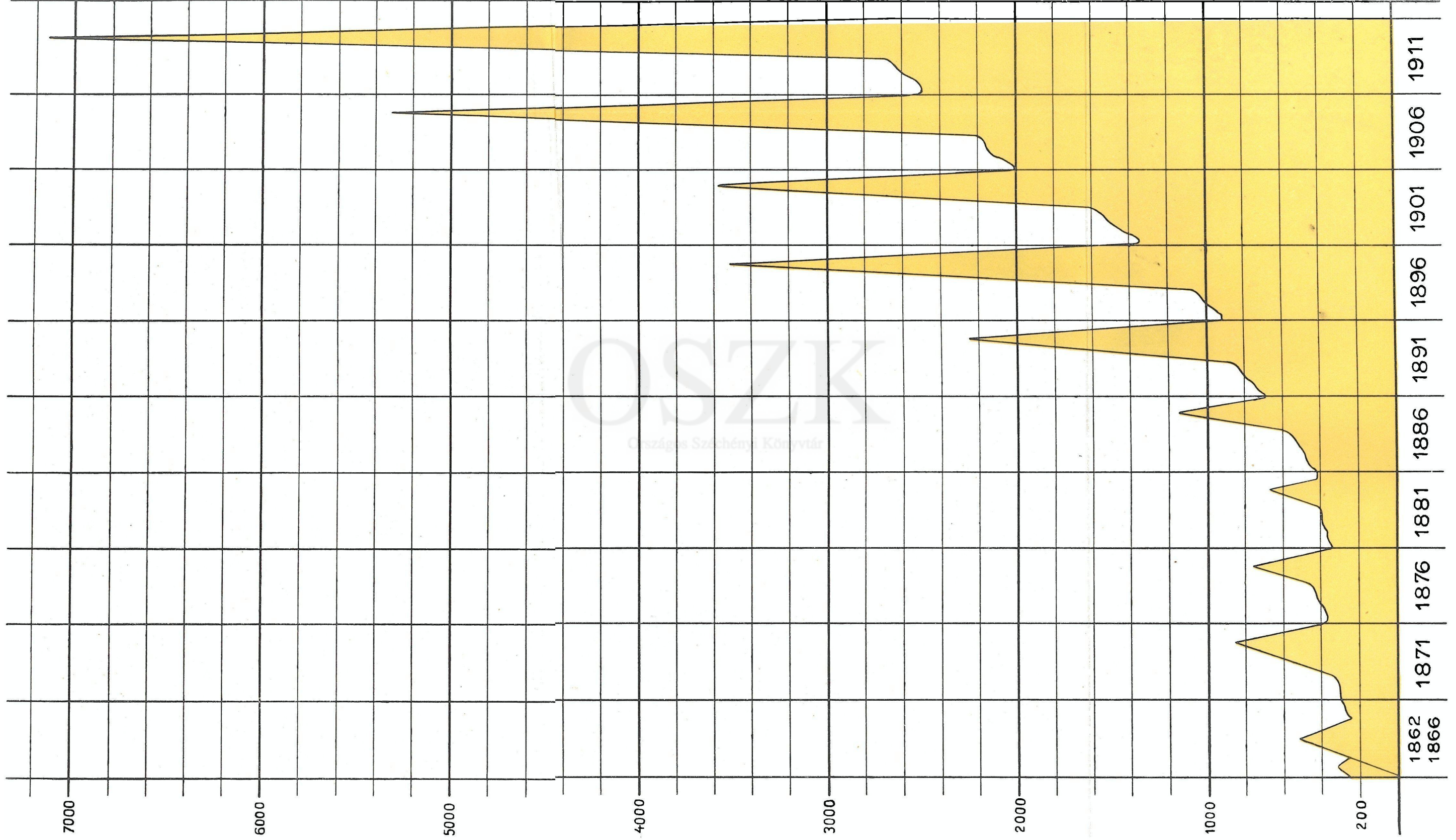
¹ A régi mérlegekben értékben ki nem mutatott Klauzál-utcai háznál és egyéb leírások.

zete 1862-től 1911-ig.

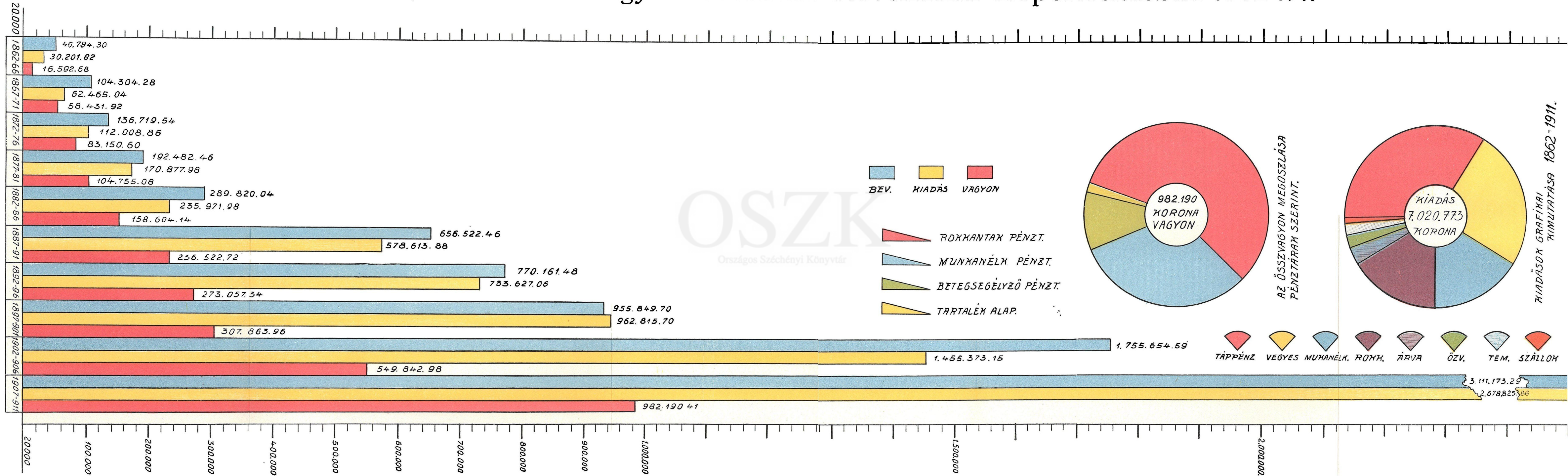
Kézési évek	Rokkant-segély		Árvasegély		Özvegy-segély		Munka-nélküli és utassegély		Szállók		Vegyes ²		Tiszta vagyon		
	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f	K	f		
143	—	—	—	—	—	—	—	464	60	—	—	39	54	3109	16
445	—	—	—	—	—	—	—	678	—	—	—	258	78	6195	30
1200	—	—	—	—	—	—	—	696	—	—	—	626	84	9965	20
891	28	—	—	—	—	—	—	1224	—	—	—	792	76	13286	64
906	—	—	—	—	—	—	—	1339	—	—	—	918	78	16592	68
871	64	—	—	—	—	—	—	561	—	—	—	1483	60	22158	88
870	—	—	—	—	—	—	—	535	—	—	—	1076	64	28074	08
1520	—	—	—	—	—	—	—	318	—	—	—	2166	38	38744	48
1840	—	—	—	—	—	—	—	608	—	—	—	2538	16	46063	86
1360	—	360	—	—	—	174	—	514	—	—	—	2955	04	58431	92
1760	—	1360	—	—	—	500	—	486	—	—	—	3538	30	63261	46
1386	—	1158	—	—	—	320	—	1050	—	—	—	6328	96	68577	70
2356	—	1309	—	—	—	700	—	1224	—	—	—	4270	76	76703	50
1627	76	1266	—	—	—	440	—	1194	—	—	—	5744	08	81325	86
1170	—	1296	—	—	—	280	—	1230	—	—	—	2688	82	83150	60
2671	—	1620	—	96	—	850	—	5402	—	—	—	15490	28	89621	70
2121	26	3599	—	1064	—	800	—	3454	—	—	—	13615	48	89760	80
1200	—	4860	—	1776	—	600	—	2866	40	—	—	14333	06	92898	54
1100	—	5490	—	1640	—	90	—	2561	40	—	—	10419	70	94533	22
700	—	6830	—	1752	—	370	—	2123	60	—	—	11760	44	104755	08
1800	—	5330	—	1688	—	300	—	2937	60	—	—	11081	90	110026	26
1461	04	5040	—	2024	—	850	—	2784	80	—	—	13274	94	125333	90
1871	—	5935	72	2488	—	700	—	2965	80	—	—	15284	20	136656	28
2950	—	7040	—	2136	—	1050	—	3605	20	—	—	17777	50	152048	28
2400	—	7320	—	3296	—	350	—	8707	80	—	—	20449	04	158604	14
1900	—	8000	—	2680	—	500	—	11129	40	—	—	23108	60	166264	56
2100	—	19734	—	2584	—	1050	—	12723	12	—	—	31712	26	224513	98
1995	78	9677	80	2736	—	650	—	12973	70	—	—	30613	94	239972	08
3100	—	12146	—	3208	—	1700	—	29704	26	—	—	68929	74	236783	04
3300	—	13298	38	3128	—	4350	—	17402	74	—	—	75159	96	236522	72
3381	72	17986	—	4200	—	6950	—	25886	04	—	—	33306	16	245602	86
3230	—	18883	—	5164	—	5350	—	20431	40	—	—	63535	10	245298	56
3437	60	22095	40	5136	—	4800	—	22239	96	—	—	21882	34	249932	46
4700	—	24144	—	5572	—	7800	—	24714	36	—	—	23461	36	258578	58
4529	80	25336	—	6256	—	6850	—	27953	62	—	—	24499	62	273057	34
3444	—	27066	—	6900	—	8000	—	37901	88	—	—	25639	82	273261	—
3400	—	30036	—	8856	—	7350	—	37202	02	—	—	22900	66	274339	10
4585	40	33812	60	9924	—	6800	—	46264	14	220	—	52997	56	268199	74
4175	—	35296	—	11022	—	7250	—	58120	10	806	48	21901	82	³ 290812	11
4600	—	34443	34	10964	—	9250	—	64049	40	673	80	23378	06	³ 307863	96
3461	32	35524	—	9936	—	8000	—	61861	60	799	30	21627	50	³ 334632	72
3500	—	40141	14	9592	—	5750	—	70569	60	876	60	36577	40	378969	99
3900	—	47070	—	9316	—	6350	—	76587	40	390	50	72090	47	402972	09
6780	—	55998	—	10828	—	14350	—	69636	60	1964	24	67988	56	491330	75
6451	—	67370	—	12640	—	9600	—	68816	—	2251	—	88048	23	549842	98
6400	—	74942	32	14052	—	11300	—	51560	20	1952	—	142490	40	623459	39
6000	—	83426	—	14844	—	8800	—	74817	—	2910	20	128295	38	709406	83
7300	—	91902	—	14284	—	9000	—	104279	30	2746	30	143639	86	838143	17
9600	—	99829	—	14333	—	16800	—	119758	60	2797	60	124631	52	895614	17
10200	—	103967	—	13427	—	11900	—	100541	20	2746	30	120037	66	982190	41
152092	60	1091937	70	229542	—	188874	—	1296453	84	21134	32	1667367	96	982190	41

² Önképzés, Typographia költsége, házbér, dologi kiadások, adók, kölcsönök utáni kamatok, beruházások.
³ A mérlegben nem szereplő kamatokkal.

ÖTÉVENKÉNTI TAGLÉTSZÁMEMELKEDÉS 1862-1911

Bevételek, kiadások és vagyonnövekedés ötévenkénti csoportosításban 1862-1911

VAGYONSZÁMLA 1911

